

خه مبار مه به

نوسینی:
عائیزی قهرنی

وهرگیرانی:
نه حمهه د شیخ عه بدوئلا وهرتی

به سبب نه زخمی عزری که در ده روز

⊗ ده روز مذکر دنی بختجانی کوردیه به گنگترین و کاریک ترین ده تی نه و کیسانه

که مرشته فی سریرینی هزری ها و چه ریه سلایم .

⊗ ناشناکر دنی خنینه رولاوی موسلانی کورده برده یوکتینانی

که سه چاوه ن یوروشنیری یسلاهی وسازینه ری بابونی یسلاهی .

⊗ شاره زاکردنی راسته و خونی لاوی کورد بهم سه چاوانه ، نازادکردنی

رگشت کوت و به ندو بوچونی ته سکی عزبایه تی و تاکره وی و به ونگه رای .

⊗ باغسه یک بنی بوینادانی که سایه تیکی یسلاهی به سیر بوهر تایکی

موسلانی کورد ، ناتوانای نه نجامدانی نه و گوزاکاریانه هبی ، که خواهی

به روه ردگارپنی یسپاردوه .

ده گنل ریزو ته قدیرمان بوهر و برای نوسه رانی نه زخمیه ، به جوش نه

یتیم یابندی همه مویر و بوچونه کانیان بن .

باده ستوریه شمان له وه رگرتن فرمایه شته کی خواهی به روه ردگارپنه ،

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ

هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿٥٨﴾

الْقُرْآنِ

پېشەكى وەرگىز

بەناۋى خۋاى بەخشندەى مېھرىبان
دروودو سلاۋ بۇ گيانى پاكى پېغەمبەرو يارانى و شوپنكەوتوانى.

خوينەرى سەنگىن!

خەزدەكەم سەبارەت بەو كىتېبە سى خالت بېخەمە بەرچاۋ:

خالى يەكەم: لەمەر ھەولدان بۇ دەستەبەرگەردنى بەختەومرى لەوبارمە دەلېم:
زۆربون ئەوانەى ئەسرېنيان بۇ ژيان ھەلدەرپشتو، لە دورمە ھەناسەى ئازادىيان
ھەلدەمژتو، تامى بەختەومريان ھەلدەچەژت، بەلام كاتى بە خواستو
مەبەستيان گەيشتن دلتيا بون ئەوەى سالانېكە بەدوايدا وېلن، خەوو خۇراكيان
لە پېناويدا لى تال بوە، ئىستاكە دەيىنن تەنيا تراويلكەى بىابانەو، جىبالەوەى
تېنويىتى رېگايان بىكىنى شەنگ وتىنيان لە بن دىنى، دېك و دالى سەر رېگايان
بەباخو گولشەن ھاتە بەرچاۋ بەلام كاتى پېى گەيشتن جىبالەوەى ماندويىتى
رېگايان وەحەسى، چيان پى نەما ئەوە نەبى چىقلى و دېكيان لەپى چەقى، زۆرىك
لەوانەى ئەوينداریان بە پەخشان و ھۆنراۋە دەلاۋاندەو، ئاخو داخيان بۇ
ھەلدەكىشا، چەندجار چەندجار دلىان دىشا، شەوان شەونخونيان بۇ دەگرد،
چونكە ئەو خۆشەويستىە شياۋى خۆشويستن نەبو، پېزى ئەو رېنجەى نەگرت.

لە زۆر رېگاۋ لە زۆر لاۋە ھەوليان داۋە بەختەومرى وەدەست بىنن، ئەوكاتەش
پەيان پى نەبرد، ئەوسامنىش بۇ ئەو كىتېبە سەرنجەت رادەكىشم، بەلكە بە رېگاي
بەختەومرىت ئاشنا بكات.

خالى دوم: دەربارەى گرنكى ئەو كىتېبە، گرېنگىيەكەى لەوۋەدايە ھەرگىز خوينەر
بىزار ناك، چونكە جىباسەكانى كورتو پوختن، وشەكانى ھەلقوللۇى ناخو
ھەستىن، چارەى دەردوئازارە، لەناۋ خەمو خەمىنى دەرت دىنىو، بەرەو
ئاسودەيىو، بەختەومرى دەستت دەگرى، باۋەپناكەم كەشىش لە ئىمە رۆزى لە

رۇۋان دلى ھەلنەقراپى، بەلام خوا دىردى داوھو دىرمانى داوھ، بۇيە بە خۇم و بەتۇش دەلیم: گەر دىتەوئ كۆت و زىنجىرى خەمبارىت بېچپى، ئارەقەى شەكەتى رېگات بىرپى، ماندوۋىتى چەند سالتە وەحەسى، وەرە لە ژىر سايەو سىبەرى ئەم كىتېبە ھەنسكىك بدە، لەو گولزاردا چەپكى گولالە بچنەو پىر بە دل بۇنيان بکەو، بۆسۈى دلى برزاوت بەبابكە، چونكە ئەو كىتېبە شەماليكە بۆن و بەرامى گول و وەنەوشەو سەوزەگىي كۆيستانان و گىابەندى قەدى كىوگەنت بەسەردا دەپرشىنى، پەندو ئامۇژت لە دەمى ئامۇژيارانەو بە دىارى بۇ دىنى و دلى زامدارت پى دەلاوۋىنى، شەوئى سەر پوخسارى گولە بەسەر ھەست و دىرونەكاندا دىتكى، فرمىسك و ئەسرىنى شادىيە درەختى ھىواى پى دەروى، پىژنەو گەوالەى بەھارە گەلای ناسۋرى و خەمى پى دەروى، دلۆپەى قەتیس ماوى سەر پىشە گىي دواى بارانە لەبەر تىشكى ھەتاو وەكو دىنكى مروارى دەدرەخشى.

خالى سىيەم: سەبارەت بە وەرگىپرانى كىتېبەكە بەلای مەوە كارىكى ئاسان نەبو، جا چۆن كەسىكى وەكو مەن دىتوانى بەتەواوى مافى كىتېبىكى ئاوابدا، كە لەسەر بەرگەكەى نوسراوہ: لە ھەمو كىتېبىك زىاتر لە جىھاندا بلاۋبۆتەوہ، بەلام ھەرچۇنىك بى مەنىش قۇلم لى ھەلگەرد، ئەگەر جى بەر لە دەستبەكاربۇنى ھەزم نەدەگرد دەست لەو كارانە وەردەم، بەلام ئەم كىتېبە سەرنجى پاكىشام و ناچارى كردم، جا بەش بەھالى خۇم ئەوئەندەى پىم كرابى ھەولم داوہ بە كوردىيىكى پەتكى پاراو وىست و مەبەستى نوسەر بىخەمەرو، لە وەرگىپرانى ھەرقى پىت بە پىت خۇم بەدور گرتوہ، لەھەر شوپىنىكى ئەم كىتېبەش ئەگەر ھەست بە زەحمەتى و توندى بىرئ پىم وایە ھۆكارى بۇ خودى كىتېبەكە دەگەرپىتەوہ، چونكە خاوەنەكەى كەسىكى ئەدىب و شارەزايەو بەسادەو ساكارى نەنوسىوہ. دەربارەى شىعەرەكانىش لە زۆر شوپىندا شىعەرەكانم برپوہو بەشىكىانىشەم ھەر بە شىعەر وەرگىپراوہ.

لە كۆتايىشدا دەلیم: خوینەرانى سەنگىن!

گومان لەوہدا نىە كەم و كورىم ھەردەبى، بەلام ديارە مەن ھەر ئەوئەندەم لىزانىوہو يەكەم جارىشەم خۇم لە قەرەى كارىكى ئاوا بدەم، ئەگەر ئىووش دلسۆزانە

پەخنەيەكتان ۋەدى گەرد منىش بە سىنەيەكى فراۋانەۋە ۋەرى دەگرم، ئەگەرىش
 ھەر بەھرمە قازانچىكىش ۋەدى بىكرى ھونەرى منى تىدا نىە يەگەم بەھرى خوايەۋ
 دۈمىش قەدرو پىزە گە بۇ نوسەر دەگەپىتەۋە، ئىتر لە خوام داۋايە ھەلەۋ گەمۋ
 كورپىم بېۋىشۋ، ويست ۋ مەبەستم بۇ ئەۋ بىۋ دۋارۋىزى نەپراۋەشمان مەۋگەر بىۋ.

ۋەرگىپ

ئەم كىتەبە

لېكۆلېنە ۋە يېڭى پىر بە بايەخ ۋە گىرنگ ۋە بەرپىر سيارە، بايەخ بە لايەنى خەم ۋە ناسۇرى دەدات لە ژيانى مۇقايەتيدا، لايەنى دو دلى ۋە نىگەرانى، سەر لىتېك چۈن ۋە بى مەمانەيى، رەشپىنى ۋە ماتەمىنى، كۆل ۋە پەرىشانى، كەسسى ۋە دىگىرانى، دەست لە خۇبەردان ۋە ھىوا بىران ۋە دارمان.

لە ژىر تىشى نىگاۋ، رېنۇيى پەيامى خۇدا چارە كېشە سەردەم دەكا، لەگەل سىروشتى راست، ئەزمۇنى بە ئەنجام گەشتو، داستانى سەرنج راکىش، نەمۇنە زىندو، ۋىژە دىل رەفەن بەيەكە ۋە دەسازىن، ۋە گەلېكى ھاۋەلانى شىكۆدارو، شۈپنكە ۋە تۈنەن چاكە كارو، بۇن ۋە بەرامى شىعرى گەۋرە شاعىران، نوژدارى پىزىشكانى ناۋدارو، ئامۇزىارى كاراشنا ۋە رېنۇيى زانايانى تېدايە.

ھەر لە ناۋ ئەم كىتەبە گوتارى پۇژھەلانى ۋە پۇژئاۋايى، زانايانى كۆن ۋە نوپى تېدايە كە ھەمويان لەگەل راستى تىك دەكەنەۋە، كە دەزگايەكانى پاگەياندىن ۋە پەيام ۋە گۇفارەكان بلاۋيان كىرەۋتەۋە، ئەۋانەش كە چەند خولىك ۋە پىشكىن ۋە بلاۋكرەۋە دىارىان داۋە.

ئەم كىتەبە ئاۋىتە ۋە پىك ھاتۈيى رىك ۋە پىكە، ھەۋلىكى ساخ كراۋە ۋە بى خلتە. بە كورتى پىت دەلى:

((ئاسودە ۋە دىلارام بە، مۇدە بىدە ۋە شىبىن بە، خەمبار مەبە)).

پېشەكى چاپى دوھ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وآله وصحبه

دوا به دواى ستايش و درود و سلاو:

گەلێك له نوسهران خویان پێ وهگرتوه به نوسراوهكانیان دا هەڵدەلێن، باس لهوه دهكەن چاپی یهكهمیان له بازار نهماوه، خهك زۆر پېشوازی ئی كردهو و بایهخی پێ داوه، ئهوهش كاریكه بهسهر دهرونهوه گرانه و به پێی نههریت دزیوهو، سروشتیش به چهپهلی دهرانی.

ئهوهندهش بۆ من بهسه كه دهربارهی كتیبی خۆم (لا تحزن) بلییم: ئهوه كتیبهیم بۆ خۆم و بۆ هاوینهی خۆم نوسیوه، یهكهم كهسیش كه سودی ئی وهرگرتی خۆم بوم، ئهگەر جی من به دهستی خۆم نوسیومه بهلام ههر كاتی پێی دا دیمهوه، سهیر دهكهم شتیکی نوێیه بهلامهوه ههروهكو بلیی یهكهم جاره دهی خوینمهوه:

مهگهر نامیبینی ههر كاتی دیدهنی یارم دهكهم

گهر گولاویش نه پرشین ههست به بونی خوشهكهم

ههر كاتی بېزار بوم یا تورپه بوم یادلگران بوم خۆم به خۆم دهلیم:

باشه تۆ دانهری كتیبی (لا تحزن)نی جا دلم ئۆقره نهگریو، تورپهیم دهرهویتتهوه.

وامدهزانی من لهمهپ گومان چاكیم بهرامبهر كتیبهكهم، سهرسالیم له ناستی نوسینیدا زیده پۆییم كردوه، ههتا ئهوه كاتهی لهلایهن ئهوانهی متمانه به زانست یان دهكهم، پێزی بۆچونیان دهگرم و سوپاسی ههلوپستان دهكهم، سوپاسنامهو پیرۆزباییم پێ گهیشته نزیان بۆ كردم، ئهوساكه لهسهر ئهوه سۆزو یارمهتییهی خوا سوپاسم كردو، هیچیش له هونهری خۆم و دهستی خۆم توانای من نیه، ههرجی بههره و توانایه ههر ههموی ئی خوایه، ههر ئهویش شیاوی سوپاسه.

بى گومان مەسەلەى بەختەۋەرى مەسەلەيەكى جىھانىۋ، خواستىكە ھەموو ھۆشمەندەن لەسەرى كۆك ۋە يەك دەنگەن، ھەموتاك ۋە كۆمەل ۋە بەرمەيك ھەولە دەستەبەرگەردنى بەختەۋەرى دەدەن، جا ھەيانە بە دەستى ھىناۋە، ھەشيانە چاۋمروانە.

ئەۋ كىتەبە سەدان پەيامى ئى كۆلىنەۋەى دەربارەى بەختەۋەرى لە خۆۋە گرتە، گوتارىكى كراۋەيە بۇ ھەر يەككە پەزىلەتلىرى خۇى بىگىرى، وتەكانى لە دىلىكى ھەلقراۋ ماران گەزىۋ ھەلقولون، بەۋ شىۋەيە ھەروەكو (موتەنەبى) باۋكى (تەيىب) دەلى:

كەسى سەرزەنش مەكە لە خواستى تامەرزۇيە

تاۋەكو بىدركىنى ھەرچىيە كە رازى خۇيە

خوایە كەردەۋەم لەگەل كەمىدا، تىكۆشانەم لەگەل كزىدا، كەردو كۆشم لەگەل خەۋش ۋە نەنگىدا گىرا بىكە، تۆ بەرزو شىكۆدارى شایستەى پىدا ھەلەدانى، ھەر تۆش ئەۋ خوایەى شىۋى پەرسىنى.

عائىزى قەرنى

نوسىۋىتى

پېشەكى چاپى يەكەم

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه،

دوای ستایش و درود و سلاو:

(خوینەری بەرپز):

ئومىد وایە كەلك و سود لە كتيبی (لا تحزن) وەرگري و بە ساي خویندنه وەى ئاسوده بى، دەشتوانى بەر لە خویندنه وەى بە پيۆمرى زيرى و عەقلىكى راست و دروست بيبۆيى، بەلگە لەو زير دەتوانى بە تەرازوى فەرموده هەلى سەنگيى.

ئامارى بپۆيزدانيشە بەرلە وەى شتيك تام و بۆ بگري و تاوتوي بگري فەرمانى لەسەر بدرى، ستمەيكيشە دەرەق بە زانست دەگري كە بەرلە وەى تيفكرين و ليكۆلینە وە بگري و گوي بۆ شكاتكار بگري و بسەليئري و سەرنجى بەلگە بدرى، برپارى لەسەر بدرى.

من ئەو گوتارەم بۆ يەك نوسيوە گيرۆدەى دەستى خەم و پەژارە بى و لە ناو تەنگرەدا بگوزەريئى، يا بەلا و مەينەتى دەورى بگري، يا بە ساي نيگەرانى و دلپەستى جى بى لەق بى و خەم لە جاوى بزري، جا كيئمان هەيه لەو دەرە بە دور بى؟!

چەندىن نايەت و كوپلە شيعرو پەندو نمونە و، و تەى نەستەق و بەسودو، داستان و ئامۆژى تيدايە، پوختە و پالاوتەى ئەزمونى گاراشنايانم تيدا نوسيوە، ئەوانەى دەرمانى دەردى دل سوتاوو، دەرون بەزيوو، داماوو بى ئوميدان.

ئەو كتيبە پيت دەلى: مژدەت ليى ئوميدەوارو گەشبين و ئاسوده بە.

بەلگە پيت دەلى: ژيان چۆنە ئاوا بگوزەرينە، بە رازمەندى و بە پاكى و بە خوشى بزي.

ئەو ھەلەنەي پېچەوانەي سۈرۈشتن لەمەر ھەئس و كەوت لەگەل خورەوشت و خەلگ و، شوپن و سەردەم و، ھەر شتېكى تر، ئەم كەتېبە بۆت راست دەكاتەو.

ئەم كەتېبە زۆر بە توندی رېت پې دەگرئ لەوہی پېدا نەگرى لەسەر تېك گېران لەگەل ژيان و پېچەوانە بون لەگەل قەزاو قەدەرى خواو، دزايەتى كردنى بەرنامە و ياسا و رەت كردنەوہی بەلگە.

بەلگە ھەر لە نەزىكەوہ بانگت دەكا لە ھەمو دەرگاگانى دلت دەداو، لە ھەمو لایەكەوہ سەرنجەت رادەكېشى بۆ ئەوہی دەرەنجامىكى روناكت ھەبى، ئۆمەت بە خواستەكانت بېى، بەرى بەھەرەكانت وەبەر بى، تالايى ژيان و ناسۆرى رابردوت لە ياد چى، ماندو شەكەتى رېگات وەحەسى.

دەمەوئ لەسەرەتاوہ بۆ چەند بابەتېكى گرنگ سەرنجەت راکېشم:

يەكەم: مەبەست لەو كەتېبە دەستەبەر كردنى بەختەوہرى و ھېمنى و ھەدارى و دل شاديە، كردنەوہى دەروازەى ئومېد و گەشەبېنى و داھاتوېكى درەوشاوہ و رزگارېيە.

وہ ياد خستەوہى مېھروو سۆزى خوايەو، پشت پې بەستن و نيەت پاكيە، مەبەست بە قەزاو قەدەر باوہر ھېنانەو، لە سنورى ئەو رۆدا ژيانە، واز ھېنانە لە نېگەرانى لەمەر داھاتودا و ياد كردنەوہى بەھرى خوايە.

دوہم: ئەو نوسېنە ھەول دانە بۆ فرى دانى دل پەستى و دلگەرانى، كەساسى و پەرپشانى، دلاو دلى و نېگەرانى، دل توندى و دارمان و بى ئومېدى، دەست لە خو بەردان و ھەرەس ھېنان و ھيوا بران.

سېيەم: ئەو ئايەتانەي لە ئاسمانى ئەو بابەتە دەخولېتەوہ، ھەندئ لە فەرمودەي پېغەمبەر ﷺ ھەندئ وتەي نەستەق و ناوازە، داستانى پەند دادەرو، ھەلبەستى كاريگەر و، قسە و لى دوانى كاراشنايان و پزېشكان و وېژمران، لەو كەتېبەدا كۆم كردنەوہو، دەدرەوشېنەوہ دەستە چيلەپېك^(۱) لە بەلگەي رۆن و ئاشكرا و ئەزمونى سەرگەوتو، دەستەواژەي راست و دروستى تېدا باس كراو،

(۱) دەستە چيلەكەيتكى وشكى بارىكە، كە ئاگرى پې بکړیتەوہ.

تەنیا ئامۇژگارى و بابەتتىكى فىكىرى و گوتارىكى رامىيىرى نىيە، بەلكە لە پېناو ئاسودەيى تۆ بانگىشتىكى بە گورە.

چوارەم: ئەو كىتەبە بۆ مۇسلمان و نا مۇسلمانە، ھەست و نەستى مۇقايەتىم ئى رەچاۋ كىردە، ئەو ھەلۋىستەشم لە پەيپەۋى راست و دروستى پەرومىردىار وەرگرتەۋە كە ئايىنى سىروشتە.

پېنجەم: لەو كىتەبەدا چاۋت بە چەند و تەيەكى پۇژھەلاتى و پۇژئاۋايىيەكان دەكەۋى، ئومىدىش وايە گازاندىم ئى نەكرى، چۈنكە تىگەيشتن بىزبۇى بىرۋادارە، لە ھەر شۇيىنى بىدۆزىتەۋە بۆ ئەو لە ھەمو كەس شىاوتەرە.

شەشەم: پەراۋىزىم بۆ ئەو كىتەبە دانەناۋە، تاۋەگو بۆ خويىنەر سوك و سانا بى، بۆ ئەۋەى ھەمىشە زەينى لەسەر بى و بەردەۋام ۋەى خويىنى.

ھەر لە خودى كىتەبەكەش سەرچاۋەى وەرگرتىم دىارى كىردە.

ھەۋتەم: ژمارەى لاپەرەۋ بەرگەكەم نەنوسىۋە، چۈنكە چاۋم لەۋانەى پېش خۇم كىردە، ۋاشدەزانم ئەۋە سوك و سودمەندىرە، جارى وايە دەق بە دەق بابەتەكەم گۈزەتتەۋە، يا دەست كارىم كىردە، ياخود واتاۋ ماناى كىتەبەكە يا گۈتارەكەم گۈزەتتەۋە.

ھەشتەم: ئەو كىتەبەم باس باس و بەش بەش نەكىردە، بەلكە شىۋەى دەرخستى جۇراۋ جۇرە، جارى وايە بىرگەكان لىك جىيا دەكەمەۋە، لە باسىكەۋە بەرەۋە باسىكى تر دەرپۇم دۋاى چەند لاپەرەيەك بۆى دەگەرپىمەۋە، بۆ ئەۋەى كەسى خويىنەر پىر چىزى ئى وەرگىرئ و لەبەرچاۋى شىرن تر بى.

نۆيەم: بەھۋى دەرھىنانى ژمارەى ئايەتەكان و دەرھىنانى فەرمودەكان درىزەم پى نەداۋە، ئەگەر فەرمودەكە بىھىز بى پۇنم كىردۆتەۋە، ئەگەرەش بەھىز بى يا ھەسەن بى باس كىردە يا لىي بى دەنگ بومە.

ئەۋەش ھەمۋى بە مەبەستى كورت كىردنەۋە، دور كەۋتەنەۋە بۈە لە دۋبارەۋ زۇر بە دۋادا پۇشتىن و بى زار كىردن، ((ۋالمتشيع بما لم يعط كلابس ثوب زور.... ئەۋەى تىر نەبى و بە تىر خۇى نىشاندا ۋەگو ئەۋە وايە بەرگى درۋىنى لەبەرگىردى.

دەيەم: خوينەر ھەست پى دەكا ھەندى ماناۋ مەبەست بە چەند شىۋە و چەشن دوبرە بويىنەۋە، ئەو گارەشم بە ئەنقەست ئەنجام داۋە تاۋەكو ئەو بۆچونە بە چەند شىۋە بخريته رو، ئەو شتەش كە بە خور^(۲) دەگوازىتەۋە^(۳) چاتر لە دلدە جىي دەبىتەۋە، كەسى لە قورئاننىش وردبىتەۋە ئەو شىۋازە دمرك پى دەكا.

ئا ئەمانە دەى تەۋاون، پىشكەش بن بەو كەسەى بىەۋى ئەو كىتەبەى وەخوينى، ئومىدىش وايە ئەو كىتەبە راستى وەخۆ ھەلگرتەبى و بە وىژدانەۋە دوابى و دادومرانە برپارى دابى، بە دلىيەىيەۋە زانىارى بىەخشى و، بۆچونى راست و دروست بى و، بۆ چاۋكراۋمى چرايەك بى.

من لەو كىتەبەدا ھەموكەسى دەدوينم و لەگەل ھەموچىنىك دا قسە دەكەم، مەبەستم چىن و وتويزكى تايبەت و تەنيا كۆمەلىك نىە، مەبەستم شارو ولاتىكى تايبەت نىە، بەلگە بۆ ھەموئەوانەىيە دىمانەۋى بەختەومرانە بگوزەرىن.

بە مراۋاىم ھۇنىەۋە كاتى دەستم لى ھەلگرت
بى تىشكى خور تىشكى داۋ بى ھەيف شەۋرەۋى كرد
پوخسارى رەۋنەق دەداۋ چاۋى ۋەك بەرى بەيانن
ئاي لە سۇماى چاۋان و گەردنى چەندە جوانن

عائىزى كوپى (عبدالله) ى قەرنى

نوسىۋىتى

۵/ مانگى رەمەزان

(۲) بەلئىزمە .

(۳) دەگىزىدريتهۋە .

خوایە ھاوار

كاتى دەريا ھەژا شەبۇلیدا زىيانىش شالای ھىنا كەشتىوانان ھاوار دەكەن
خوایە ھاوار، ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ... ھەر كى لەناو
ئاسمانەكان و زەمىن ھەمو كارىكيان ھەر بەووە و ئەو گشت رۆژى بە كارىكەووە
خەرىكە ﴿٢١﴾ الرحمن﴾.

كاتى لاپى لە بىبابان دا سەرگەردان بو رېبواران و خەربەندان^(٤) پى يان كەوتە
كوپرمېيان ھاوار دەكەن: خوایە ھاوار.

كاتى يەكى خەم بيجزىنى^(٥) كارەسات و كۆستى دای رۆشېنى^(٦) لە مېھرى خوا
رادمېنى دەلى: خوایە ھاوار.

كاتى دەرگاكان لە روى خوازىاراندا داخران، ويست و خواستيان پەردە پۆش كران
ھاوار دەكەن: خوایە ھاوار كاتى وزەو توانا لەبار چون، پىگە چارە تارو مار بون
پەتى خۆزگەكان بچراو، گەلای ئومىدان ھەلومرا ھاوار دەكەن خوایە ھاوار.

كاتى زەمىنت لى وىك ھاتە خۆلە ناخ و سىنەت ھاتەدەر
بۆن سو،^(٧) بابە ھاوارى خواوہ زمانت بىتە گۆبلى خوایە ھاوار
بى گومان يادى تۆم كرد كاتى ناخوشىەكان توند بون،
رەش بون، روى پۆزگارېش تۆزاوى و گۆراو،

(٤) كاروانچيان.

(٥) ئازارى پى بگەيەنى.

(٦) برىندارى بكا.

(٧) بۆنى سوتان

دەنگم ھە ئېرى ئە پېش بەياندا بە ناوی تۆ، بە ھاوارەو،
 ئە ئاكاو روخسارى ھەمو بەيانىيەك دەگرژا يەو،
 وتەى پاك و تىكاي بى خلت
 ھاوارو نزاى راستو رەوا، ئە سىرىنى چاوى بى ئەوا،
 ھەر بۆلاى خوا بەرزەبنەو،
 ئە دەمە دەمى بەيانىان دا، ئە بى دەرتانى و ئاتاجياندا
 دەستو ئە پى پېداوستان ھەر بۆلاى خوا ئەكرىنەو،
 ئە كارەساتو پەژاراندا پىلوى چاوان بە روى ئاسمان
 ھە ئىنەو، داواو خواستىش بەرەو خوا دەكرىنەو

ھەر بە ناوی ئەو دەو زەمانەكان دىنە ئاواز، بانگى ئەكەن، لاى دەردەبىر پازو نياز،
 بە يادى ئەو دەو دىنەكان ئارام دەبىن پۇجەكانىش ھەستو نەستو پەياكانىش^(۸)
 ئۆقرە دەگرن، ھۆش و جۆش دىنەو خۆ، باومرو مەمانە دامەزراو خۆگر دەبىن.

﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ...﴾ ...خودا دەربارەى عەبدانى بە فىانە ﴿۱۹﴾ الشورى ﴿﴾

اللَّهُ: خۆشتىن ناوو جوانترىن پىتو راستىرىن وشەو بەھادارتىن واژمە
 ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا...﴾ ئاخۇ ئاگات لىيە ھاوناو يىكى ھەبى؟ ﴿۶۵﴾ مريم ﴿﴾

كەوايە جا ويدانى و بى نيازى^(۹) شكۆمەندى و كار لە جىيى و بالادەستى، تىن و
 تواناو سەرخست، ئە اللہ وە سەرجاوە دەگرن ﴿... لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ
 الْقَهَّارِ...﴾ لەو رۆژەدا ھەرمانرەوايى بۆ كىيە؟ ھەر بۆ خوداى تاك و تەنباى بەسەر
 ھەمو شتەدا زالە، ﴿۱۶﴾ غافر ﴿﴾

كەواتە سۆزو خۆشەويستى و مېھرىبانى، كۆمەكى و ھارىكارى، فريادەرسى و
 چاگەكارى، پەشتى بەرزى ئەون.

(۸) وردە دەمارى ھەست.

(۹) بى نيازى/دەولەتمەندى.

﴿وَمَا يَكُم مِّن تَعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ... بەھرەيەك پو تىدەكا لە خواوەییە
 اللّٰه: خواوەنى پاىەبەرزی و بلندی هەرە زال و شکۆمەندی ناچار کردن و گەورەیی
 النحل ۵۲﴾

لە هەر ساتى بە چەند پىتى گەورەیی تۆ دەنوسرى
 ئەوا پىرۆزىيەكە گيان و رۆح نۆقرەى پى ئەگرى
 تۆ زۆر لەو بەرزترىشى پەرورەدگار
 هەمو تەوانا و لىكدانەو بە پى دەبن كاتى ناوت دەهينرى

خوايە ناخۆشى بەى شادى بىنى، دل سوتوان بىسەرەوینى، ئەمەى باومر بىرپىشنى،
 پۆلى دلان دامركىنى.

پەرورەدگار چاوانى لە خەو تۆراو بە ناردنى سوگە خەوئ لە لایەن خۆتەو
 بخەوینە، نارامى بۆ دلە پاراكان بىنەو موژدەى رزگارىان بە رودا بچرپینە.

پەرورەدگار: چا و خەلەتاوان بۆ رۆشنايى و گومراپوان بۆ رپى راست و دروستى و
 لاملانى لە ئايىنت بۆ رپنمايىت رپنوینى كەى، خوايە بە بەرەبەيانى دانى رپوناھىت^(۱)
 تەم و لىلى دلاو دلى لادەى، بە پرشتگى رەواى خۆت گەندەلى و بودەلى دلان.

پادەى^(۱)، بە كۆمەكى سەربازە فرىشتەكانت كەلەكە و تەلەكەى شەيتانەكان
 بپوكىنى^(۲) و لە كارخەى.

خوايە خەمى دلەمان هەلومرینى، پەستى دلەمان بتارىنى، نىگەرانى و راپاىيمان
 بپەوینى.

پەنا دەگرين بە تۆ لە ترسو و بىم جگە لە تۆ، لە ملکەجى و لەسەر شۆرى تەنيا بۆ
 تۆ، لە پشت بەستن تەنيا بە تۆ، لە كۆمەكى و داواكارى تەنيا لە تۆ، تۆ يارو ياومرى
 ئىمەى، چاترين رزگار كارو دۆستى مەى.

(۱) روناكىت.

(۱۱) پامالى.

(۱۲) پوچەل كەيتەو.

بىرگەۋە سوپاسگوزار بە

ۋاتە بىر لەۋ بەھرەۋ بەخششانەى خوا بکەۋە گەبەسەرت داباريون ھەست دەكەى
تۆيان داپۇشيۋە، ھەر لەسەر سەرتەۋە تا بەرى پېتەۋە ﴿...وَإِنْ نَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
لَا تُحْصَوْهَا... ئەگەر بېنە سەر ژمارەى چاكەى خودا، لە ژماردن دادەمېنن ﴿۳۶﴾
إبراهيم﴾.

بەھرەى تەندروستى و لەش ساخى، ئاسايش و ھېمنى، خۇراك و پۇشاك ئاۋ ھەۋا،
ھەر چى لە بونەۋەر دايە، لە بەرژەۋەندى تۆ دايە، كەچى ھەستى بى ناكەى،
خاۋەنىتى ژيان دەكەيت و دەرگى بى ناكەى، ﴿...وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهَرَهُ وَبَاطِنَهُ
... گەلى بەھرەى بەسەر تانارژاندۋە ﴿۴۰﴾ لقمان﴾.

تۆ خاۋەنى دو ديدەى گەشى، خېۋى زمانىك و دو لىۋ دو دەست و دو پىشى
بى خەشى.

﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ... دەسا ئىۋە لە كام چاكەى پەرۋەرنەدەۋ حاشا
دەكەن؟ ﴿۵۵﴾ الرحمن﴾.

بۇ مەگەر كارىكى ئاسانە تۆ لەسەر پېيەكانت گوزەر بکەيت و بەسەر
قاچەكانتەۋە بۈەستى؟

كەچى زۆر كەس قاچ و قول بىراۋ بى پېن؟!

شتىكى كەمە تۆ بە بىراۋ پېرى چاۋەكانت بىخەۋى

گەدەت لە خۇراكى بە چىز پىرگەى

ئاۋى ساردو سازگارېش نۆشكەى

كەچى كەسانىكى زۆر ھەن لە تاۋ ئىش و ژانىان خەۋ لە چاۋيان زىراۋە. تامى
خواردنىان لە دەمدا تال و گۆراۋەۋ، ئاۋى زولال لە قورگياندا وىنەى زوخاۋە؟!

ورد بەۋە لە بېستىن و بېنايىت، سوپاس بۆ خوا گەپر و گوپىر نىت، تەماشاي پېستى لاشەت كە سوپاس بۆ خوا گولوگرو بەلەك نىت، لاکەۋە بە لاى ژىرىتدا كە خوا چاكەى لەگەل كىردوى بەۋەى ھۆشت لەسەر خۆيە و دېوانەى چۆل و ھەردو شىتى كوچو كۆلا نەو گالته جارى خەلك نىت، ئايە دمتەۋى لە بەرابەرى تەنيا چاۋىكت دا بە قەد چىاي ھەلگورد ئالتونىت پى بدرى؟!

ئايە پىت خۆشە گوپچكەكانت بەسەنگايى چىاي كارۆخ لە زىو بفرۆشى؟!
 ھەز دەكەى زمانىت بدەى لە پاى چەندان كۆشك و ئالە خانەى پازاۋەو بى زمان و ئال بىت؟!

خوازىارى: دو دەستەكانت بكەيتە قوربانى لە پىناو چەندان ملوانكە و خەناۋكە لە دورو گەۋھەرو مروارى بى دەست و قۆل بىت؟!

بە راستى تۆ لە ناو نازو گۆزى زۆرو زەۋەندەى، كەچى لىي نەبانى و^(۱۳) بى ئاگى، دىشكاو دل سوتاو دل رىنجاۋى دەست لە ئەژنۆو دۆشدا ماۋى، ئەگەر چى خودان ئاۋى ساردو نانى گەرمى، خەو خۆش و بىلەكەو خەشى، ئاخ ھەلدەكىشى لەسەر شتى نەبو لە دەست چو سوپاسگوزار نى لەسەر ھەبو،

پشى سوارو ھەراسانى لەتاو زىيانىكى سامانى كەچى كلىلى بەختەۋەرىت لە دەستە و خىۋى^(۱۴) چەندىن بەھەرەو بەخشى بى وىنەو بەھادارى، دەسا بىر گەۋەو سوپاسگوزار بە ﴿وَقَدْ أَنْفَسِكُمْ أَفَلَا بُصِرُونَ... ھەرۋەھا لە ناو خۆشتاندا زۆر ھەن ناخۆ لە خۆتان نارۋان؟﴾ (۲۱) الذارىات ﴿ورد بەۋە لە خودى خۆت، لە مال و حال و خىزانىت لە كردارو گوزەرانىت، لە ھاۋرئو خۆشەۋىستانىت لە دنياۋ دەۋرۋەرت ﴿يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا... بە بەھەرى خودا ئاشنان كەچى سەرپىچى لى دەكەن﴾ (۸۲) النحل ﴿.

(۱۳) پىي ئاشنانى/داماۋى بىر دەكەيتەۋە.

(۱۴) خاۋەن .

لە دوا چوان مەچو

يادکردنەوهی رابردو تاو توئ کردنی لە بیرو هزرادا، سوئ بونەوهو دڵ پەستی لە پێناو ناخو داخیدا^{۱۵}، گەوحی و گیلی و نەفامیە، بن بر کردنی ویست و خواست و پرش و بلاوه کردنی ئیستای ژیانە.

بئ گومان ژيرو هۆشمەندان ناچن لاپەرە بەسەر چووەکانی ژیان بخویننەوهو کۆنە برینان بکولیننەوه، بەلکو لە کونجی زیندانی فەرامۆشیدا دەپێچرێنەوهو کۆت بەند دەکرین، دەرگا لە رویان دادەخەن و پشت گوئ دەخرین، تا هەتایە نایینەدەر لە بینینی تیشکی خۆریش بئ بەش دەکرین.

چونکە رابردو ناگەرێتەوه، نە بە دڵ پەستی دێتەوه نە بە پەژاردو سوتو سوئ کەل و پارچە و وێک دێتەوهو گیانی بە بەر دەگرێتەوه.

نێتر چی تر لە دەست دیوەزمە ی رابردوداو لە ژێر چەتری لە دەست چودا مەگوزمێنە، گیانت لە ژێر چەپۆکی تارماییە ترسناکەکی دەرپێنە.

نایە دمتەوئ پێچەوانە ی پەوشی ژیان مامەلەبکە ی ئاوی روبرار بەرەو ژورو خۆر بەرەو خۆرەلآت و منال بۆ سگی دایک و شیر بۆ گوان و ھرمیسک و ئەسرین بۆ چاو بگێرێهوه؟!.

بئ گومان ھەلس و کەوتت لەگەڵ رابردوداو پاراپیت لە ئاستیداو سوتانت لە ئاھو گریداو خۆ ھەلدانت بۆ ئەودیوی کۆسپ و لەمپەرانیدا، دۆخیکی نالەبارو بە ئازارو تۆقێنەر و راجلەکێنەرە.

خویندەنەوهو تیڤکرین لە روپەری رابردودا بەھەدەردا نەبۆ ھەنوگەو، دابەر دابەر کردنی کۆشش و بە بادانی کات و ساتیکە ئیستا لە رودا.

خوا ی گەورە باسی نەتەوه رابردوکان و کردار و ھفتاریان دەکات پاشان دەفەرموئ

﴿ تِلْكَ أُمَةٌ قَدْ خَلَّتْ ... ئەوانە کۆمەلانیك بون کە رابردون. ﴿۱۳۲﴾ البقرة ﴾

(۱۵) ناخ ھەلکێشان، یا دەگوتری داخەکەم.

دەھۆل دېراو تەقەى بېرا دادېرىن و توى كارى لاشەى رۆزگار دادناداو گىرپانەھوى رەورەھوى مېزو بى ھودەيە.

ئەو كەسەى بۆ رابردو دەگەرپتەھە وەك ئەھە وایە دوبارە ئارد بھارپتەھە و پوشكەى كازى بېراو بېرپتەھە ھەر لە كۆنەھەش گوتراو بەھانەى ئەسرىن بۆ رابردۆ دەرپژن: "مردوى پار ھاوینى ئەمىرۆ بۆى مەگىرپە شىنى" بە ھەمان شىۋەيەكى لەسەر زمانى ئازەلان سەر بوردەيەك دەگىرپتەھە، گوايە بە گوى درىزيان گوت: بۆ كاويژ "ناكەى؟ ئەويش گوتى چۈنكە رەقەم لە درۆيە.

دەردى ئىمە لەھەدايە لەمەر ئىستا دەستەوسانىن لەسەر ھال بون بە رابردوش بى و جانين، چاومان بە كۆشك و تەلارە جوانەكان پىرنايى و ھەردەم بۆ كەلاو داپماوكان بە پەرۋش و پەرىشانين، خۇ ئەگەر مەردەم پەرى كۆيىنەھە بۆ ئەھە رابردو بگىرپنەھە نەبەھە ناكى بى ھىننەھە.

نەبۆتە باو خەلگان رۆھە دواو بېروان و بۆ دواو لاکەنەھە، چۈنكە ژيان وا رەخساو باو بۆران رۆھە پىشەھە ھەلەكاو ئا سەرەم زېر دادەرژى و كاروان بەرەم پىش دەگوزەرى ھىچىك لەوانە ناتوانى پىچەھانەى رەھوشى ژيان ئاۋەژوبى.

ھەر ئەو رۆژەى ئىستات رۆژە

كاتى بەيانىت كىردەھە چاۋەرى ئىۋارە ئى داھاتن مەبە وادان ھەر ئەو رۆ دەزى، نەھەك دوينى بە ھەر شەرى خۇ تىپەرى، نەھەك سەي كە نەبۆتە مېۋانى ژين. تەنيا ئەو رۆژە رۆزى ژيانە، كە پىشنىگى خۇرى بەسەرت دا ھەلاتوھە توى لە ئامىزى خۇ گىرتو، كەوابو تەمەنت تەنيا رۆزىكە، دەسا ھەر بۆ ئەورۆ بژى، ھەرەك بلى ئەو رۆژەدا چاۋت بە دنيا ھەلئىنا ھەر لەو رۆژەشدا سەر دەنيەھە دەمرى، با ماوھى ئەو رۆژە خلىسك بە ژيانە نەبا و رىا بە نەبىە قوربانى لە نىۋان بەرداشى بىر كەوتنەھە خەم و پەستى رابردوداۋ لە نىۋان بەرداشى پىشېبىنى و ھەپەسان و پەلكىشانى داھاتو

(۱۶) دوبارە خواردەھە خۇراكى ناو ھەناو، زۆرىك لە ئازەلان خواردى ناو گەدەيان يان دوبارە دەخۇنەھە لەكاتى پالکەوتن و ھەسانەمیاندا، ديارە ئەو جۆرە خواردەھەش خواردىكى بەدرۆيە.

ھەر بۇ ئەورۇ جەخت و ھەول و داھینانت کردو کۆش و رەنجی شانت بخەرە گەر.
جا ھەر ئەو رۇ رو لە روگە و ملکہ چانە و بە ترسەو نوێژ ئەنجام دەو قورئان بە
تەفکرینەو بەخوینە، ھۆش و ژیریت لە موتالا و خویندەو بە کاربێنە، جوانکاری
لە کردار و لە پەفتار و لە روکارت دا بەدی بێنە، ئەو بەشەى خوا پێى داوی
رەزامەندی لى بنوینە کەلک و سودت ھەم بە خۆت و ھەم بە خەلکیش بگەییە.
دەشێ لەم رۆژەدا ساتەکانی بەر فراوان کەى، ھەر خولەکی بەکەى بە سائی، ھەر
چرکەیی بەکەى بە مانگی، تۆوی چاکەى تیدا بچینی، ھەلس و کەوتی جوان برۆینی،
فرمیسکی پەشیمانی ھەلومرینی، پەرورمردیارت^{۱۷} بە دەم یادەو بەدوینی، تویشوی
کۆچی یەکجارەکی بەرھەم بێنى.

خەمان لە دل ھەلومرینی، ئاسودەیی و دل نەوایی بۆ خۆت بێنى، رەزامەندی لە
ئاستی بژیوی ژيان، مال و منداڵ و خیزانت، پلە و پایە و گوزەرانت دا، بنوینی،
﴿...فَخُذْ مَاءً آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ...﴾ چەم پێداوی، وەری بگەرەو لە
شوکرانە بژیان بە ﴿الأعراف﴾. ئەو رۆژە بە بێ خەم و خەمینی، بە بێ رۆ و
کینەیی، بە بێ گرژی و چاوتیپری دەگوزەرینی جا پێویستە لەسەر تابلوی دلت تاکە
رستەیکە بنوسی، بیکەیکە ملوانکەى پەرتوک خانەکەت و ھەلی واسی بلێی (ھەر ئەو
رۆژەى ئیستات رۆژە... کەوابو ئەگەر ئەمە رۆ نانێکی گەرم و نەرمەت لە خوان بێ، لە
داخی نانە و شکەى دوینی و لە چاوپراوی نانی سبەینی بۆچی گیانت ھەراسان بێ).

نەگەر ئەمە رۆ ناویکی شیرن و سازگار نۆشکەى، بۆ دەبێ لە ناھى ئاوە سوپرو
تالەکەى دوینی خەمان لە خۆ بارکەى، یا لە پێناو ناوی گەرم و زەلکاوی سبەینی
ھات و ھاوارکەى.

ئەگەر تۆ بە ھەست و ویستی پۆلایینەو ھەوەس و ھەواو ئارەزوت توند بگری
دەتوانی بیروکەى (ھەر ئەمە رۆ دەژیم... وەك ئەلقەیکە لە گوێ بگری،
ھەموچرکەیی دەستەبەرکەى، بنچینەى کەسایەتیت توندو تۆل کەى، زیاتر خۆت
بەھرەمەرکەى، کردار و پەفتارت پالوتەکەى، ئەوسا دەلێی، لەمەولا تەنیا بۆ ئەورۇ

وتەكەنم بۇزار دەكەم، قەسەى پىرۇپۇچ وورپىنان ناكەم، پاشمىندە باسى كەس ناكەم،
جوپىن نادەم،

تەنيا بۇ ئەو رۇ ئەزىم، ناو مالو پەرتوك خانەم رىك ئەخەم، نە گرۇيەو نە
پەرشى^۸ بەلكو رىكى و لىك و پىكى.

تەنيا بۇ ئەورۇ دەزىم، بايەخ دەدەم بە خاوپىنى و بە روگارىم، بە روخسارم، بە
لغت و لىوو گوختارم، بە رۇيىن و جوئەو كارم.

ھەر بۇ ئەورۇ دەزىم، لە گوئى راپەلى پەرومردگارم و بەجى ھىنانى فەرمانى
درىخى ناكەم، لە شوپىن پى ھەلگرتى پەيام بەرم كۆشش دەكەم، وا بەستەى
خوپىندى قورئان دەم، لە توپزىنەوھى پەرتوك و موتالاي كىيى بەسودو
لەبەرگىردى وتەى نەستەق سىرى ناكەم.

ھەر بۇ ئەورۇ دەزىم، بۇيە كارى پەسند لە نىو دىلما دەروپىنم

دىك و دالى خراپە كارى، لەخۇ پى زۇرى و بەزلزانى

روپامايى و چاوتىپى^۹، گومان خراپى و رەقە بەرى، بە رىشالەوھە دەردىنم. ھەر بۇ
ئەورۇ دەزىم

بۇ خەلگى دەبمە دارى بە بەر لە ھەلوپىست و كىردارى چاك لە سەردانى نەخۇش و
ناشتىنى مردو سلى ناكەم،

شىواوئى راستە رى دەكەم، بىرسى و بى نانى تىر دەكەم كۆست كەوتوى^{۱۰} رىزگار
دەكەم، دىگىرى^{۱۱} دىنەوايى دەكەم رىز لە زانايەك دەگرم، سۆز دەنوپىنم بۇ گىچكەيى،
گەورەيى بە گەورە ئەگرم.

من ھەر بۇ ئەورۇ دەزىم كەواتە ئەى راپىردى لە دەست چو تۇش ئاوا بە ھەروەك
رۇزۇت ئاوابو، تازە چى تر فرمىسكت بۇ نابارىنم، يادى رۇزە رەشەكانت ناكەمەوھو

(۸) بلاوى.

(۹) چاوپىنۇكى ھەسودى.

(۲۰) خەمبار.

(۲۱) خەفەت بار.

تەنیا جىركەپەكىشت نالاولۇنم، چۈنكى تۇ ئىمەت بەجى ھىشتو بارگەو بارت
بېچاپەۋە نايىتتەۋە تا ھەتايە.

تۇش ئەى داھاتوى دا نەھاتو ھىشتا لە دونىاي پەنھانى
من مامەلە لەگەل خەۋنان ناگەم، خۇم بە خەيال سەرقال ناگەم
پەلە لە دايك بونى نەبوى ناگەم، چۈنكى سبەى لە بوندا بونى نىەو شەرو فەرى
لە رو نىە.

ئەى مرقۇى ھۇشيارو ژىر وتەى (ھەر ئەو رۇژەى ئىستات رۇژە... لە فەرھەنگى
بەختەۋەرىدا جۈانتىرەن پەندو ئامۇژە، بۇ يەگى لە جۈانتىرەن شىۋەو خىشلا ژيانى
گەرەكە.

خوت بە داھاتو سەرقال مەكە

﴿أَنۡ أَمۡرُ اللّٰهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوۡهُ ... ئەۋا فەرمانى خوا ھات پەلەى مەكەن.﴾
النحل ﴿﴾

پېشېركى لەگەل روداۋان مەكە، خۇناتەۋى كۆرپەى ناوسگ لەبار چى بەر لەۋەى
كاتى دابى؟!، يا مېۋەى دارى ھەلچى بەر لە پى گەيشتنى؟! خۇ ھىشتا سبەينى
راستىتى بۇ نىەو جىگەى قسەو باس نىە، تامو رەنگو بۇى نىە، دەى كەۋايە بۇ
خۇى پى سەرقال كەينو، خەمانى لەخۇ بار كەين، چارەى خۇمان ناچار كەينو،
ژيان لە خۇتارو مار كەين، خۇ نازانين ئاخۇ مەرگ ئەكەۋىتە نىۋانمان يا بە خۇشى
پى ئەگەين؟! ھەرچى بى لىمان ناديارە، ھىشتا ھەر لە ئاسمانەو نەگەيشتۆتە سەر
زەمىن، تاۋەكو بۇ پېش بىنىو دادو بى دادى پەست بىن، لەسەرمانە بەسەر پردىكدا
رەت نەبىن ھەتاۋەكو پى نەگەين، كى دەزانى؟ دەشى بەر لە پىگەيشتنى وچان
دەين يا دابېرمى بەر لەۋەى پى ۋەسەر خەين، دەش بى پى بگەين و بە بى زيان
بەسەرى داگوزەر كەين.

بى گومان ديارى كىردى رۈبەرىكى فراۋانتر لە ئاستى بىرو ھۇشدا بۇ بىر لە داھاتو
كىردنەۋەو، سەر بەسەر لاپەرەى نەينىدا گىرتنەۋە، پاشان خۇ داخ كىردن بە پېش

بىننىيە شومەكانى، ھەم بە پىي ياساى خوا نابەسندە ھەم نىشانەى ئومىد گەلىكى نادىيارو بى سنورن بە ئايندە، ژىرىش بە پەواى دانانى، چونكە زۇرانباىزى كردنە لەگەل سىبەردا، زۇرىك لە خەلكان لەمەر داهاتودا پەش بىن و بەد بىنن، وا دەزانن ناننى نابى لە دەمى خەن پۇشاك نابى لەبەرى كەن نەخۇش و بى دەستمايە دەبن، بەرە بەلاو پەرىپوت دەبن نازانن ئەوانە وانەى شەيتانن لە قوتابخانەى ئەودا دەرڭ كراون:

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا... شەيتان ئىوہ لە نەدارى دەترسىنى و بۇ خراپە ھانو دەدا. خواش بەلىنى لىخۇشبون و خۇشى ژيان و پىدەدا. ﴿٦٨﴾ البقرة﴾

زۇرن ئەوانەى شيوہن دەگىرن، پىيان وايە سبەى بە زگى خالى رادەبوئىرن، يا وا ئەزانن دواى سالى تر بە دەردان دەتلىنەوہ، يا ماوہ بۇ بىرانەوہى جىھان دادەننىنەوہ، بەلام ئەوہى مان و بونى خۇى لە دەست نىہ گەر و کردنىشى لەسەر نەبو پەوا نىہ، ئەوہش كە نازانن چۇن و كەى دەمرى جىى خۇى نىہ بە دواى نەبوئ دا سەرقال و وئ بى كە دەركى پى نەكاو خەون و خەيال و خىو بى^{۲۲}.

داهاتو بەلاوہ نى لە بىرت دا ھەتانى، باس و خواسى قەت مەپرسە، لە ھەرەشەو گۆرەشەو لەسەر روکشانى مەترسە، چونكە تۆ بەو رۆوہ سەرگەرمى.

جگە ئەورۇ سەرقال بونت دارمان و ھىنانى ھەرەسە

تەماشاكەن چەندە جىگەى سەرسورمان و تىرپامانە، ئەوانە چەند سەپرو سەمەرەن كە دەستاو دەست خەمان دەگرن، ھەتا دەكرى لە كۆلئ خۇيانى بار دەكەن.

تاوہكو ژيانى نايندەيان پەرت و پىوار كەن، لە رۆژى ئەو قەرزە ھەلدى ھەر خوا دەزانن كەى خۇرى ھەلدى دەى كەوايە بۇ خۆت وريا بە و مەگۆرى بە خەيال پلاوان مەدۆرى.

(۲۲) مېردەزمە، شتىكى مەترسى دارە بە خەيال.

((لە رەخنە بە ھیزتر بە))

گەوج و گیل و بئ ئابروان بەرامبەر خوای پۆزی دەریان قەسە پوچ و دەم شپن بئ ئەمەك و سېلەن و نان خۆری ناندین دپن، بەرامبەر خواپەك تاك و تەنیا یەو بەدی ھینەری ئاسمان و پېسمانە، من و تۆپەك چاوەروانی چیان ئی بكەین كە سەرتاپا گیانمان نوقمی ستم و تاوانە، دلتیا بە بە تۆ رۆبەرپوی جەنگیكى وئرانكارانە دبیەو، كە نەبېتەو.

بە رەخنە و پەلاری تاوانكارى بە چپو پېرى شالۆ دینن، دەیانەوئ سەر لەبەرت بونیە و كەساتیت لە بناغەو ھەتەكینن بەسەر كۆنە و پوی مورچ و مۆنەو ھەرچى ئاكارى بەرزە لیت داتەكینن، و تۆ لە دیدی ئەواندا تاوانبارى چونكى خاوەنى وئژدان و ھەستى، بنیات دەنیی و دمیەخشی، تیشك دەدیو دەدرەوشی ئەوان لە تۆ بئ دەنگ نابن ھەتا ژېر كۆلئ ئی نەدیوخۆتى تیدا حەشار نەدى، یا پەیزەیی بە رۆی ئاسمانەو ھەتەپەسیری و لەبەر دەستیان رانەكەى، یا گەر بتەوئ لە ناویا نابمینی ئەوا دەبئ ھەرچى ناسۆرى و ئەشكەنجەپە لییانەو چاوەرپۆ كەى، لە داخان ئەسرىن بە خوین ھەلپژئ یا شەو تا بەیانى ناخ و داخان ببیژی.

بزانیە كەسى دانیشتو بەرنابیتەو تۆلە لە مردو ناگریتەو، دیارە بئ ھودە نیە لە ئاقارتۆدا دوژمن كارن چونكە تۆ بەھۆى ئاكار بەرزى و رەوشت چاكى بە زانست و زانیارى بە زەنگینی و مال دارى لەوان زۆر بالاترى.

لە دیدی ئەواندا تاوانبارىكى وای مافی پەشیمانیت بۆ نیە ھەتا دەست بەردارى بەھرە بئ بەخشاوەكانى خوا نەبیت و خۆت لە ھەرچى ئاكار و رەفتارى بئ وئەنیە دانەرنیت و كەسێكى نەدان و كەودمن و بئ دەستماپە و دارماو داھیزراوت ئی دەرچیت، دلتیا بە ھەر ئەویمان لیت دەوئ؟

دەسا داسەپاوو خۆراگر بە، سەبارەت بە ھەلپە گۆیى و دەم دراوى، تیر و توانجو رەخنەى ورە روخین مەرپوخی وەك جیای (احد... بە و مەھەژى، وەك تاشە بەردان بە و مەپوگى، كاتى دەنكە تەرزەى پێو دەشكین و كار لە بون و مانى ناكاو دەیسەلینى پشت قایم و خۆراگرە.

ئەگەر تۆگۈي قولاغى وتەي وان بى و ورە پوخا و ھەراسان بى ئەوا خەونى
لەمىژىنەيان دىنيە دى و بۆ تالكردى زىانت و لىلى تەمەنت دەستباريان لەگەل
دەگرى.

ورىا بە چاوپۇشيان لى بنوینە و پىشت يان تىكە و مەياندوینە و خۆت بە داوى وان
مەخنىكە. بىگومان رەخنە و وتەي كىچ و كالىان خۆي لە خۆي دا بەلگە و نىشانەي
سەنگ و رىزى تۆن لە پاى وان.^{۳۳}

تۆ ناتوانى قورپان لە دەم بېستى و زمانيان لە گۆ بېستى بەلام دەكرى ھەست و
ويستيان لە گۆر خەي، ھەولى نەزۇكيان لە پى خەي، وتەي بى جىيان پىشت
گۈي خەي: ﴿...قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ... بِيْزە: دەك لە پكان بمرن. ﴿۱۱۹﴾ آل عمران﴾.
بەلگو دەكرى بە ئاكار و شاكارى جوان، بە راست كىرنەوھى ھەلەكان تالايى
مەرگيان بى چىركەي.

گەر بىتەوى لاي گىشت كەسى خۆشەويست بى ئىسك سوك و بى لەكە بى ديارە
خەيال پلاوان دەكەي بە دواي كلاوى بابردودا رادەكەي.

(چاومېرى سوياسى كەس مەكە)

خوای بەخشندە و دلۇقان بەندەكانى تەنيا بۆ ئەو ھەراھەم ھىناو ھە يادى خەن،
رۆزى داون بۆ ئەوھى سوياسى كەن، كەچى بەندە گەل بۆ جگە لەو روى
بەندايەتيان دادەخەن، بۆ جگە لەو سەرى نەوازش شۆر دەكەن، چونكە رەوشى
دەرونى سەركەش واىە لاسارو سەرپىچى كارە سېلەيى و بى ئەمەكى بەسەردا زالە.
كەواتە تۆش ھىدە مەگرە گەر دەبىنى ئەو كەسانە بەھەرەكانت دەشارنەو، چاكە
كارىت دەسوتىنن، مەردايەتت دەپەوینن، لەوھش زياتر جارى واىە سەنگەرى
دوژمنايەتت لى دەگرن بە گەلە كۆيى بە رىق و كىنەي خۆ خۆي بەردەبارانت
دەكەن، تەنيا و تەنيا لەبەرئەوھى كارامەيىت وەدى دەكەن:

﴿...وَمَا نَقْمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ...﴾ ھەر بۆيەش پەريان بۆتەو
 كە خۇداو پېغەمبەرى خوا بەو چاكەى دەگەلى كىردون، ناگوزورى بۇ نەھىشتون.
 ﴿التوبة﴾ ۷۱

دەى تۆش دلى خۆت بەو بەدەو، سەر بوردەى بى وەفاىى لە تۆمارگەى ئەو
 جېھانە جەنجالەدا بخوینەو.

لە يەكلى لە لاپەرەكانى سەربوردەى كۆرۈ باوكىك سەرنجىت پادەكىشى باوكە ھەر
 لەو ساتەى كۆرەى چاوى بە دنيا ھەلدىنى، چاوى سۆزۈ مېھەربانى تى دەپرى
 ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ لە ھەرچى قۇناغى ژيانىتى دەستى دەگرى، تىر نان دەكرى، تىر
 ئاۋ دەكرى، زۆر بە جوانى پۆشتە دەكرى، بەلەد دەكرى، وتەى جوانى لە گوئ
 دەخرى، تا پېى دەكرى، شەو بېدارە تابخەوئ، برسېە تا ئەو تەسەل بى، ماندەو تا
 بىسەرەوئ، بەلام لەو ساتەى كۆرە تاقى لاۋىتى ھەلات، لە دۆى باوكى وەكو سەگى ھارى
 لىھات، كەوتە گيانى لە پاى وەلامى چاكەكانى، ھەتا توانى، بە سوک و چروكى زانى،
 بو بە كۆرپكى سەرگەش و دل رەق و بى مرومت و بە ھەنجەت و بە نەگبەت.

دەبا ھېۋر بى ئەوانەى لاپەرەى چاكەكانىيان بە دەستى وىست روخاۋ سىروشت وا
 ژيان^{۲۴} سوتىنراۋە، با گوشاد بى بەو پاداشتەى وەرى دەگرى لەو خوايەى ھەم و نازو
 فەرى لە گەنجىنەى بى سنورى ئەودا سەرچاۋە دەگرى.

ئەو گوتارە گەرم و گۆرە لەمەر ئەو نېە تۆ لە كىردەۋەى چاك وازىپىنى، يا
 ھەلۋىستى جوان لە ئاستى خەلكدا نەنوئىنى، بەلكو بۇ ئەۋەيە دۇنيا بى كە ھەمىشە
 لەو دۆەكارىيەت چاۋ لە رى بى تا تۆۋى چاكە بچىنى و ھەلۋىستى جوان بنوئىنى، وە ئى
 نائومىدى نەت گرى لەبەرئەۋەى خەلكى ناھەز لىت دەخوئىنى.

لە پېناۋى خوا رەفتارى باشە ئەنجام دە، ھەر تۆ گرەۋى خۆت دەبەيتەۋە، نە
 نكولئ و سەرىپچى وان، نە بە كەم زانى و ئىرمىيان كار لە بەرەو پېش چونت ناكەن،
 سوپاس گوزارى خوا بە چونكى تۆ چاكە وىست و ئەوان شەپ وىستن، تۆ بالا
 دەستى^{۲۵} و ئەوان تەنك دەستن^{۲۶}.

(۲۴) ئاۋەۋو.

(۲۵) بەلام.

(۲۶) ھەر بوى و بى كرايى.

﴿إِنَّمَا نَطَعُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا... نِيْمَه هەر له راهی خودا- ئەم خۆراکەتان دەدەینی، نە پاداشتیگمان له نێو دەوی نە شوکرانەش.﴾ (٩) الإنسان ﴿... زۆری له هۆشمەند و ژیران له داخی بێ ئەمەك و پەخنەگیران كېو كۆل داماو، هەروەكو بۆی گۆی بیستی نیگای خۆی بالا دەست نەبون، کاتێک لە بارەوی لوت بەرزى و خۆ بێ زۆرى و سەلەبى ئەوانەوه هۆشدارى داوه، هەست و ناخیان بەدەر را وەرگراوه ﴿... مَرَّ كَانَ لَمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضَرْ مَسَّهُ كَذَلِكَ زَيْنَ الْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ... وەها دەروا هەروەك هیچ لەبەرمان نەپارابێتەوه، بۆ بەلایك توشى بوە! نا بەم جوۆرە کردەومان بۆ ئەوانەى هەلە پۆن، رازاندۆتەوه.﴾ (١٢) بونس ﴿...

سام گرتومە بە کاتێ قەلەمیکت بۆ کەودەنى گرده دیاری دژی تۆی پێ بنوسی بە نالەبارى، یا گۆپائى بدەیتە گیلو لاساری بۆ ئەوهی خۆی پێوه بگرێ و مەرو مالاتى پێ بلەومرپێنى لە پاداشى ئەوه پێتدا بکێشێ و سەرو گۆیلاکت بشکێنێ، مەردومیکی بێ ئەمەك هەر ئەوهی پێ راست و پەوايه کە لە نێو کفنى سەلە کارى دا خۆی مۆمیا کردوه و لە فەرمانى خۆی کار لە جێ خۆی بواردوه، دەبێ بۆ من و تۆ چۆن بێ؟!.

(چاکە شادی بە خشی دلانە)

چاکە کارى و ئاکار جوانى جوامپیری و سینە فراوانى ناوو ناومرۆکیان یەکن، سودمەندترین کەس ئەوانەن هەلگری ئەو پەوستانەن، سینە و ناخیان شیوهی باخە بەروبوومی ئی هەلدەچنن، وێنەى نزارگە و سەهەندن هەست و پۆحیان لە ژیر سێبەریدا ئۆفرە دەگرن.

کاتێ خەمێ دەورەى گرتى، یا بەلایى یەخەى گرتى، لە راست کەسیگدا هەلوێستیکى جوان بنوێنە، یا یەكێ بە روى خۆشەوه بدوێنە، هەست دەکەى دەروى خیرت لە رودا دەگریتەوه و شادیی بە دلت دا و مەردەبێتەوه.

دەستی کۆمەکی بۆ يەكئ دريژ كە، بريندارئ ساريژ كە، كۆست كەوتوي پزگار كە، برسي و بي ناني تير كە، نەخۆش دڵخۆش كە دەستبارلە لەگەڵ يەكئ بگرە،^{۲۸} هەست دەگەي چەند بەختەومري گيانن نوقمى شاديە سەرلەبەري^{۲۹}.

بي گومان كرده ي باشە، هەروەكو بۆنى خۆشە، هەم كپيارو فرۆشيار لئى سودمەندە هەم ئەووي خۆشى خاوەندە، جا راهاتنە دەرنيەگان لەسەر چاكە، داودمەانيكى پيرۆزن بەكار دەبرين لە دەرمانخانەي دڵ بيداراندا دابەش دەكرين. پەخش كردنى بزەو خەندەي درەوشاوە لە روي كەم دەرەمەتاني رەوشتا چاكەيەكي نەپراوہيە لە جيهاني رەوشتا "ولر ان تلقى اخاك بوجه طليق... ئەگەر چي بە روي گەشەوہ روبەروي براگەت ببیتەوہ".

كەچي روگرزي شەريكي نەپساوہيە لە ئاستي خەلكاني تردا كە هەر خوا دەزانئ مەوداي ئەو شەرە چەندە.

تەماشائ تەنيا قومە ئاوي بە دەستي داوين پيسئ بۆ دەمي سەگيكي درندە، بوہ هۆي مسۆگەر كردنى بەهەشتيكي پان و پۆر لە ئايندە، چونكە خاوەني ئەو پاداشتە خوايەكي ئ بوردەيە و سوپاسندە، جوانە و جوانيشي لاپەسندە، ستايش كراو و بي نياز و دەولەمەندە.

ئەي ئەوانەي لە دەست ديۆرمەي بەدبەختي و ترسو لەرزو كلۆلي دا حەپەساون و مرن بۆ گوئشەني چاكەكاري، خۆتان بە كەساني ترەو سەرقال كەن، بە بەخشين و ميوان داري، بە دڵ نەوايي و خزمەتگوزاري، ئەوسا دەچيزن تام و رەنگ و بۆي بەختياري، ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَىٰ ۖ إِلَّا أَتِنَاءً وَجْهَ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ﴾ (۲۰) وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ (۲۱) اللیل ﴿﴾.

بۆيەش بە كەسي نەبەخشي كە پاداشتي بدريتەوہ، هەر ويستويە رەزامەندي پەرورەندەي هەرە بەرزي بە دەس بيئي، بەم زوانەش رازي دەبي.

(۲۸) يارمەتي يەكئ بەد.

(۲۹) هەرەموي.

بەئە نجام دانی کارى ئە بىكارى دەست ھەنگرە

ئەوانەى لە ژياندا كات بە تال و بى كارن، ھەر ئەوانن بە بلاو كردنەوھى ھەوالتى نا دروستو پرۇپاگەندە سەرقالن، چونكە زەمین پېرشو پەرتو بلاون ﴿رَضُوا بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ ... بەوھ رازى بون لەگەل بەجى ماوھكان بن...﴾ (۸۷) (۹۳) التوبە ﴿... ترسناك ترين حالت كە بەسەر بىرو ھۆش بى، ئەو رۆژەيە پياو بى كردو كۆش بى، ئەوسا وەكو ئەو ئۆتۆمبىلەى لىدى بە توندو تىزى بە بى شوقىر سەرھو لىز بى جارە بە لای چەپو جارە بە لای راستدا لا شۆر بى.

ھەر رۆژى لە ژياندا بەتال بى، دەبى ئەو رۆژەت لى تفت و تال بى، چونكە ئەو بەتالىيە بەرھو ھەرچى دەرەسەرى و كولەمەرى رابردو ئىستاوا داھاتو، پەلت دەگرى، نامۇزگاريم بۇ خۆم و بۇ تۆش ئەومىيە خۆت بە كاردارى بەرھەم دارەوھ سەرقال كەى لە جياتى ئەو خاوەلىچكەيە^{۲۰} كوشندەى، ئەگىنا چالى بۇ خۆ لى دەدەى بە ئەسپايى خۆى تى دەخەى يا وەك ئەوھ وايە بە دەنكە دەرمانىكى ھىور كەرەوھ خۆت لەناوبەى.

كات بەتالى بەو سزايە خاوە خاوە^{۲۱} دەجى كە لە بەنديخانەكانى ولاتى چين پيادە دەگرى بەو شۆو بەند كراوھكە لە ژىر بۆريە ئاوى دادەنن لەھەر خولەكى دۆپى ئاو دىتە خوارى، لە ئەنجامى چاومروانى ئەو دۆپانە بەنديخانەى لى دەبىتە شىت خانە.

سەرھوتن بى ئاگايىيە، بەتالى دزىكى پيشە گەرە، ھەست و ژىرى تۆش نىچىرىكى بى ئەمانە لە دەست ئەو جەنگە خەيالىيانە، كەواتە دەى ھەستە رابە نوپىر بەجى بىنە، يا ھورشان بخوینە، يا پاكانەى خوا بنوینە، يا بنوسە، يا پەرتوكى وەخوینە، يا پەرتوك خانەكەت وەرازىنە، يا ناو مالەكەت بلوینە، يا سود بە جگە لە خۆت بگەيینە، تا بەسەر بەتالىدا زال دەبى، بۇ خوا نامۇزگاريت دەكەم گوپت لىم بى.

۲۰ شلو خاوى.

۲۱ نارام نارام/وردە وردە.

كات بەتالى بە چەقۇى كار سەربەر، تەنانەت لە پېناو ئەو ھەنگاو نانەو زات كەردنەتدا سەرلەبەرى پزىشكانى جىهان دەستەبەرى سەدا پەنجای ۵۰% بەختەوهریت بۆ دەگەن، رامپنە لە جوتیاران و نانەواچیان و بناسازان، سەر لە بەیانیان چۆن بەرەو كارىان دەرپۆن و وەك چۆلەكەو پاسارىان دەچرىكىنن ھەرچى خەم و خەفەتە بە ئىش كەردننى دەرپۆنن تۆش لە ژىر پىخەفەكەتدا مات و خامۆشى ئەسرین دەسپى و ماران گەزىوى تالایى بى كارى دەنۆشى.

(رەگەنگەوتە مەنبە)

بە پۆشتەى كەسايەتى كەسىكى تر خۆت مەپۆشەو لە كەسىشدا نەتۆيىتەو. چونكە دەبىتە ھۆى سزايەك بەسەرت دا نەبىرپتەو، زۆرن ئەوانەى خۆيان و رەنگو رويان بەھەرەو وتەو جوئەو خويان پشت گوى دەخەن دەيانەوئ لە كەسايەتى كەسانى تردا خۆ بزر كەن، ئىنجا دەبى بلىين داخى گرانم بۆ قەوارەو خۆشپەكان خۆ لەبار چوون و پەت كران و سوتىنران. لە ئادەمەو تا دوايىن بەدى ھىنراو دو مروؤف لە يەك وىنەدا ھاوشان نىن، ئەى چۆن لە بەھەرەو رەوشت و خودا يەك بن.

تۆ كەسىكى وىنەت نەبەو لە مېژودا نايەتە بونىش لەمەو دوا تۆ تەواو جىاى لەگەن ئەم و ئەودا لە شىوہى كەسدا مەرەخسى خۆت مەخە قەرەى چاويلېكەرى كوئرانەو با رەنگو روت بە كەس نەجى.

بۆ خۆت چۆنى نا بەو شىوہ دەرکەوہ ﴿...قَدْ عَلَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبُهُمْ ... ھەر تىرەيەك جىبى وەخواردنى خۆى زانى. ﴿٦٠﴾ البقرة .

﴿وَلِكُلِّ وُجْهٌ هُمْ مَوْلَاُ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ... ھەر لايە شوينىكيان ھەيە روى تىدەكەن، دەسا ئىوہ بۆ چاكە كىبەرکى بکەن. ﴿١٤٨﴾ البقرة .

چۆن پەخساوى ئاوى بژىي، دەنگىت چۆنە ئاوا بدوئ چۆن چىنراوى ئاوا بپروئ،
پىچەوانەى سروشتى رۆينىت مەگوزەرئ، دەرونت بەوھى خوا پالاوتە كە، بەلام
بونت ھەلمەوھىيەنە و سەر بە خۇيىت بى سەر مەكە.

تۆ خاومنى چىژىكى تايىبەت و رەنگىكى تايىبەتى، تۆمان بەو رەنگو رۈھو دەوئ،
چونكە بەو شىۋە دروست كراوى، لە ناو ئىمەشدا ھەروا ناسراوى "با ھىچ كام لە
ئىۋە كەسىكى رەگەل كەوتە نەبى".

خەلك لە سروشت و شىۋەياندا بە جىھانى درەخت دەچن، ھەندى شىرىن و
ھەندىكىان ترشن، ھەندى درىژو ھەندىكىان كورتىن، دەى ئىۋەش ھەر بەو شىۋە بن.
ئەگەر تۆ تام و بۆت ۋەك دارى مۆز بى ھەول مەدە ۋەك دارى بەھىت لى بى،
چونكە جوانى و نرخی تۆ لەوۋە دايە شىۋەت ۋەك دارى مۆز بى.

لە راستىدا لىك جىيىي رەنگو زامانمان بەھەرە و تۈناو دەسەلاتمان، يەككىن لە
نیشانە و بەلگەى كار لە جىيى پەرۋەردىارمان، دەى تۆش سەرپىچى ئەو بەلگە و
نیشانە نەكەى.

قەزا و قەدەر

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَاهَاً
... ھەر بەلايىك رۈدەدا لەم سەرزەمىنە و ھەر بەلايىك كە بەسەر خودى خۆتان دى -

بەرلەھەى وەدى بەيىن - لە دەفتەرىك دا نوسراو. ﴿٢٢﴾ الحديد ﴿﴾

مەرگەبى پىنوس وشكەوۋە بو، نوسراو كە پىچرايەوۋە، بپارى خوا جى بەجى
بو، بەرپۈۋە جو ﴿ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا ... بىژگە ئەوۋەى خوادا

بۆى نوسىيىن توشمان نايە. ﴿٥١﴾ التوبة ﴿﴾

ھەر بەلايى بۆ تۆ بى بەسەرت دا رەت نابى، ئەوۋەى كە بۆ تۆش نەبى رادەبورى و
ھەرنابى.

ئەگەر ئەو باۋەرمە لە ناخدا پرواۋ لە دلدا جېي خۆي كردهو، بەلا دەبن بە خەلات، ناخۆشى دەبېتە شادی، كارەسات و ژين ژاری^{۳۲} دەبېتە بەخشش و دیاری، (ومن یرد الله به خیرا یصب منه... هەریەکی خوا بیەوی چاکەي لەگەل دا بکا بەرپەلای دەکا.

با نیگەرانی نەت گری بەهۆی نەخۆش کەوتنی، یا کەسیکت لی دەمری، یا کە هەژاریت دیتە ری، یا خانووەکەت گر دەگری، چونکە خواي کردگار چارەنوسی کردهو، برپاری جی بەجی بوەو، مەردوم هەلی بزاردووەو، خوا دەست نیشانی کردهو، پاداش مسۆگەر بوەو، ژەنگی تاوانیش لاچووە.

دەسا خۆشی بۆ ئەوانەي لەبەر خەمان چۆکیان دانەداو، رەزای خویان وە دەست هینا، ئەو خودایەي دەگریتەووە دەبەخشی، بە ویستی ئەو ژیانمان لی ویک دیتەووە^{۳۳} و بە ویستی ئەو دەروی خیر والا دەگری، ﴿لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ ... جی ئەو بیکا ناشی پرساری لی بگری و ئەوانن کە بەرپرسیارن.﴾ (الانبیاء ۲۲)

پەيەکانت ئارام نابن^{۳۴}، خورپەي دلێت داناخەجم، خوتوکی دەرونی نۆقرە ناگری تاوەکو باوەرپ بە (هەزاو قەدەر) دانەسەپی، ئەو ی بەسەرت دی قەلەمی لی هەلگیراوە، وشک بۆتەووە ئەو ی نوسراوە، کەواتە گیانت ئاویتەي خەم نەکەي، و مەزەندە نەکەي ئەو مەندەت لەبار دابی دیواری رابگری خەریک بی نسکۆ بیئی، یانەیهلی ئا و لە شوینی خۆي هەلژی، یالینەگەری با هەلکا، یا شوشە بەرپیتەووە نەتەوی بشکی، بی دەستی من و تۆ دەبی ئەوانە بیئە دی، نا بەو شیوە چارەنوسی خوا هەردەبی و برپاری ئەو هەر دیتە جی و نوسراوی ئەو پیادە دەگری ﴿فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ... کي برپای پیدەکا، بیکاو کیش برپا ناکا هەر نەیکا.﴾ (۱۹)

الکھف ﴿﴾ .

ملت کەج کە بۆ قەدەر، بەر لەو ی بە لەشکری تورپیی و دەستەو یەخەو بە هات و هاوار گەمارۆ بدری دان بنی بە برپاری خوا بەرلەو ی بە شەپۆلی پەشیمانی

(۳۲) ژيانی تال و ناخۆش.

(۳۳) تەنگ دەبیتەووە.

(۳۴) دەماری هەست.

لول بدرېږي، كه واته با دلت بسمروئ نه گهر هوكارهكانت به دهست هيڼاو، وزه و توانات خسته گهر، دواي نهوه دمردو به لات هاته سهر، چونكه دمبوايه ههر بيته ناراو دهوهي خوا برياري داوه، وا مه لي: "لو اني فعلت كذا لكان كذا، ولكن قل: قَدَّرَ اللهُ وما شاء فعل... نه گهر ئاوام بكردايه وا دهبو، به لام بيژه: خواي هيڼا بوي نهوهي چه زيش بكا دهی كا.

(دنيا به ناخوشي خوشي له دوايه)

نهی مروفي دهسته پاچه، له ژين هيو ا بر مېبه، دواي برسي نوني تيږيه، دواي تيږيوتي تيږ ناويه، دواي خه و زړان خه و خوشيه، دواي نهساخي لهش ساخيه، روژي دي ون بو كه بگاتهوهو، بي سهر و شوين خدا بهرهو پي كاتهوهو، بيولته^{۲۵} دهری لي بيپتهوهو، تاريكايي برهويتهوه ﴿... فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ...﴾ هيج دور نيه خدا روژي سهرتان بخا، ياخو كاريكي تر بكا. ﴿الْمائدة ۵۲﴾. موژده^{۲۶} بو شه و بهرهو نهق داني بهرمبهيان كه ياوه ياوه^{۲۷} بهسهر لوتكه چياگاندا هه لده گهری و به كونجي دولاپيه كاندا شوږ دهبيتهوهو تاريكي راو دهنی، موژده^{۲۸} بو كساس و رهنك هه ليزر كاوان به ناوړ لي دانهوهيه كي په نهاني خودايي و به دهست بهر داري له خراپه و مال ناوایي لي كردنی. نه گهر بينيت بيا بان دهكشي و دهكشي^{۲۹} بزانه بهرو باخي سهوزو سيېهر پري له دواوه دي. نه گهر په تيكت بيني جار له دواي جار توند دهبو، دنيا به نه و په ته له نه نجامدا دهچري. بزانه دواي نهسرین سرین خه نده و مړينه له دواي ترسو و بيم دل سره وينه^{۳۰}.

(۲۵) هه ژار/ نابوت/ به ديه خت.

(۲۶) موژده ليږمدا به واتاي هه پشه يه.

(۲۷) ورده ورده/ نارام نارام.

(۲۸) موژده به ماناي هه وال پيداني خوشه ليږمدا.

(۲۹) دور دمكه ويتهوه.

ئىپراھىم پېغەمبەرى دۆستى خوا بە گېرى ئاگر نەسوتا، چونكە دەرگای چاودېرى
بەرورمىدگارى لى والا كرا بەو فەرمانە ﴿... وَسَلَّمَا عَلَیْ اِبْرٰهِيْمَ ... ئاگر! دەبى ساردو
بى زيان بى بۆ ئىپراھىم. ﴿٦٩﴾ الانبياء.﴾

دەريا پېغەمبەر موسای ئاخافتەر لەگەل^{۴۰} خوای بەخشندەى نغرو^{۴۱} نەگرد
چونكە راستگوڤانە بە گور دەرگى بەو دروشمەووە هەلدەبېرى ﴿... كَلَّا اِنَّ مَعِيَ رَبِّیْ
سَيِّدِنِ ... نابی بترسن چون پەرورمىندەم دەگەلەو بەم زوانە دەروىكم لى دەكاتەووە.
﴿٦٢﴾ الشعراء.﴾

پېغەمبەرى بى هەلەو پەلە ﴿...﴾ لە ناو ئەشكەوتدا لە دژوارترین حالەتدا،
موژدەى لاگرى^{۴۲} خوای تافانەى بە یاومرەكەیدا، جا ئارامى و رزگارى و هەدادایى^{۴۳}
رژابە سەریاندا.

ئەوانەى بەندەو گۆیلەى ئىستانیان، دەسخەپۆى ژېر چەپۆكى رۆژە پەشەكانیان،
تەنگو تروسك و كورت دەروان، مەودای بینایى چاویان تا دیوارى ژورىیانەو، تەنیا
تا بەر دەرویانە^{۴۴}.

دەبا پەردەى بەر روپان لادەن و دور بېروان، با جەلەوى هۆش و ژىریان شل كەن و
بەرەو ئەودىوى شورەو دیوارەكانیان بەرى هەلدەن.

كەواتە كت و مت دامەمىنە، چونكە ناشى لە پەوشى^{۴۵} بارو دۆخەكە بوەستى،
چاترین نواندنەى بەندایەتیش ئەوویە چاوت لە لیبونەووى دەروى خېر بى، رۆژانى
ژین دەستاو دەستیان بى دەكرىو، رۆژگار هەر دەمە بە روخسارى خۆى دەپەنگىنى،
شەوگار بە روداو گەلىكى نادیارەووە خۆى دەئاوسىنى^{۴۶}، ئەووى نادیارىشە بە پەردەى

(۴۰) ئارام گرتنە.

(۴۲) نقوم.

(۴۳) دەرگەیانە.

(۴۴) ئاسودمى.

(۴۵) لایەنگرى.

(۴۶) لە حالەتیکدا.

(۴۷) لە ناوەخۆ دەگرى.

نەيتى (غيب) داپۇشراو، خۇاى كار لە جىش ھەموساتى لە كاردايەو، ئاسۇى ئومىدانىش پۇنە، بەلكو خودا شتىكى تر بە ئەنجام بگەيتى، دلتيا بە ناخۇشى خۇشى لە دوايە، دەسا دلتيا بەناخۇشى خۇشى لە دوايە.

لە ئىمۇى ترش خۇشاوى شىرىن بسازىنە

مەردمى زيت و^{۴۸} ژىر دىيەوئ زەمر مەندى بەرەو ھازانچ وەرسوپىتى، بەلام مەردمى نەزان و بى ھەرمىن^{۴۹} ھەر مەينەتى و پەتەرىك^{۵۰} دوجەندانە دەگاتەو. پىغەمبەرى خوا ﷺ: لە شارى مەگەو پەھەندە كرا^{۵۱} كەچى لە شارى مەدينەدا دەولەتتىكى پىكھىنا گوچكەى مېزوى كاس كرىو چاوى مېزوى زەق كرىدەو. (ئەحمەد)ى كورى (حەنبەل) زىندانى كراو داركارى كرا بە ساي ئەو بە بو بە رېبەرى فەرمودە، (ئىبن و تەمىمە) بەند كرا بەھوئ ئەو زانستى (فقە)ى رەنىو ھىناو ھىنايە بەر، (ئىبن ئەسەر) خانەنشىن كرا لە پال ئەو كىتېبى (جامع الاصول) و كىتېبى (النهاية)ى دانا كە سودمەنترىن و ناودارترىن كىتېب دەربارەى فەرمودە (ئىبن و جەوزى)... لە بەغدا شار وەدەر كرا لە دواى ئەو زانباريەكى زۆرى كۆ كرىدەو دەربارەى ھەر حەوت شۆو خويندەنەوئى قورئانى پىرۆز، بە ھەمان شۆو (مالىكى) كورى (رەيب) دوجارى تاوئەرزىكى كوشندە ھات لەگەل ئەوئەدا پارچە ھەلبەستىكى ھۆنيەو بە گوچكەى جىھانىدا چىپاند كە بەرامبەر ھەمودىوانە شىعەرى بوئزانى دەولەتى (عەباسى) دادەنرى، (ئەبو زوئەبى ھوزەلى) مەرگى كورەكانى بە چاوى خۇى بىنى بە كۆپلە ھۆنراوئەيەك لاواندن يەو كە رۆزگار گوئى بۆ ھەلخست و^{۵۲} جەماوئەرى سەرسام كرىو چەپلە رېزانەى بۆ كرا.

(۴۸) وريا و توند و تۆل.

(۴۹) بى پەواج.

(۵۰) ناخۇشەك.

(۵۱) دەر بەدەر كرا.

(۵۲) گوئى بۆ گرت.

ئەگەر مەينەتى و گۈلۈى داي پلۇسى لاي رۇژھەلاتەكەى رەچاوكە، ئەگەر يەكۈ لىۋانىكى^{۵۲} پەر لە ئاۋى لىمۈى ترشى پى داي تۇ مشتى شەكرى تىكە، ئەگەر يەكۈ ماريكى بە ديارى بۇ ناردى كەلك لە پىستەكەى وەرگەر و ئەۋەى ترىشى فەرامۇش كە، ئەگەر دۈپشكى پىتى وەدا وا بزانە ژمەرەكەى زەرداۋى خوينە و پارىزەرو بەربەستىكە لە دژى ژىن و ژارى ژيان.

لە بارودۇخى ناھەمۋارتدا بېرخسى، بۇ ئەۋەى گۈل و گۈلزارو ياسەمىنت لە گۈلشەندا وەبەر بى ﴿...وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ... رَهْنَكُ لَه شَتِيكُ حەز نەكەن بەلام بۇتان وە خىر گەرى. ﴿البقرة﴾ (۲۱۶)

دەۋلەتى فەرمەسا بەر لە شۇرشە دژۋارپەكەى دوشاعىرى^{۵۳} شىۋدارى بەند كىردن يەكەن گەشەين و يەكەن رەشەين بو، لە كەلەبەرىكى^{۵۴} زىندانەكەدا ھەردووك سەريان ھىنايەدەر ئەۋەى گەشەين يەكسەر چاۋى بېرە ئەستىرەكان و خەندە روى وى داگرتەۋە.

بەلام رەشەينەكە چاۋى بېرە قورۇ لىتەى شەقامەكە يەكسەر خەم ھەناۋى بەردايەۋە.

تۇش تەماشاي ئەو دىۋى مەينەتپەكانت بىكە، خۇ ھىشتا خواست و ئومىدت ھەلنەۋەراون، بەلگە سەركەۋتن و ھىۋاۋ ئاۋانت لەو دىۋى مەينەتپەكانتدا دىنە ئاراۋە.

(ھەر خۋايە پەناى بى پەنايانە...^{۵۶})

ئاخۇ كى بى ئەو كەسەى مەرۋقى بى چارەو مەفەر بە رويدا رابچلەكى و رازى خۇى لادىرېكىنى، كى بى ئەۋەى بى نياز بى و ھەموبونەۋەرىش ئاتاجى ئەو بى، كى

۵۲) پەرداخىك.

۵۳) دو شاعىر.

۵۴) كەلەين.

۵۶) پەناى بى پەنايان ھەر خۋايە.

بى ھەموكەس لىي وەپارىتەو دە زامانىان بە يادى ئەو دەو بەرپتەو، ئەو دەنیاو تەنیا ھەر لە خواى تاقانە دەو شىتەو.

ماڧىكە بەسەر مەن و تۆو، لە ھات و نەھاتىدا، لە شىن و لە شايدا، داوا و نزا لە خوا بگەين، لە تەنگانە و چەلەمەدا پارانەو دە زىك و ھۆرمان پو دە خوا گەين. لە بەر قاپىيە مېھرو سۆزى ئەو دا خۆمان بە گورپ دادەين، بەلانەو دە نوزانەو دە چاوى فرمىسكاويەو پومان دا خەين، لەو ساتەدا يارمەتى و كۆمەكى خوا دەگاتە جى، بە خىرايى دەروازەى دەھەندەيى^{۵۷} ئەو والا دەكرى ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ...﴾ ئەو كەسەى چاترە كە ھەر وەختى ھومىد بپرواىك لە بەرى بپارىتەو دەھانای دى ﴿النمل﴾ بە فرىاى نغرو بو^{۵۸} دەگا، ون بو بەرەو مال دەگا، بەلا بار بى بەلا دەگا، ستم ديدە رزگار دەگا، گومرا رپنووينى دەگا، دەرە دار تيمار دەگا، تەم بارو^{۵۹} بى چارە چار دەگا.

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ...﴾ ھەر كاتى سوارى كەشتى دەين، بە دلى پاك لەبەر خودا دەپارىتەو ﴿العنكبوت﴾.

مەن نامەوى ليرەدا ئەو نزاو پارانەوانەى بۆ لا بردنى پەژارەو دەرە سەرى و نىگەرەين بەسەرتدا بخوينمەو بەلام رەوانەى لاى گەنجينە پى بەھايەكانى گولزارى ڤەرمودەت دەكەم، تا بتوانى لەگەل خواى پەروەرىنتدا جوان گۆ بى، ھاوارى كەى، لىي وەپارىيى، داواى لى بگەى ئومىد گەلىكى لى چاومرپ كەى، جا ئەگەر توانيت خودات يار بى و دانى ھەرچى خۆزگەو ئومىدى ھەتە ھەموى لەبار بى، ئەگەر بىرو باوەرپشت بەرامبەرى لار بى، و دانى رەوشى ھەموژيانى لەبار جى، دلتيا بە وىراى ئەو دەى بەو نزاو پارانەو ھەى ئاوات و خواستەكانت وەبەر دىنى، لەو دەش زياتر ئەو پەرى بەندايەتى و گوى راپەللى خوا وەدەست دىنى، سا ھەر كەسى لە ھونەرى نزاو پارانەو وىرا ھات^{۶۰} جى خۆيەتى دل پى نەبى، جا رس^{۶۱} نەبى، نىگەرەن نەبى،

(۵۷) بە خستندەيى.

(۵۸) نغوم بو.

(۵۹) خەم بار.

(۶۰) شارمزا بو.

چونكى ھەمىيەت دەپچىر ئىگە پەتى ئەو نەبى، ھەمىيەتگە دائىم خىر تەنبا
دەرگەي ئەو نەبى، ئەو نىزىكە ئەبىستى، لە داۋاي بى دەرەتەنەن گۈي دەگرى.
دەرەمىنە لە سۆزۈ مېھرى ئەو خۋايە، پىت دەلى لىي و مېپارىي داۋاي ئى بىكەي،
ئەگەر چى تۆ ھەزەرى و نەدارى، بەلام ھەر شىۋاي ئەو بى نىزى و^{۶۱} ھەرمەزەي،
شۋەمەندى و تۈنەدارى، لەگەن ئەو پىت دەفەرمۈي: ﴿...وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي
أَسْتَجِبْ لَكُمْ...﴾ لەبەرم بېپارىنەو، ئەوسا بە دەنگ تانەو دىم، ﴿...غافر﴾.

كاتى خەم و خەفەتت بەسەردا بارى، يا چورتەم^{۶۲} كارەساتى ھالىان بى ھال
كردى بە يادى خوا خۆت رابىنە، ناۋى ئەو بەسەر زارت دابىنە، لە پىناۋى رېز
لىنەن ئەودا ناۋچاۋانت لە تۆزۈ خۆلدا بە كېنوش بىردن تۆزۈى كە و تاجى
گەۋھەربەندى سەربەخۆي لەسەر كەو، با فرمىسكو تۆزى سەر روت ئاۋىتەي يەك
بنو، رۈخسارت بە قورۋاي بەندايەتى بىنەخشىنە، بە ساي ئەو سەرفەزى
يەكجەردىكى ۋەدەست بىنە، دەست و لەپت بەرەو ئاسمان بەرزكەۋەو، زۆر داۋا بىكە و
زۆر بخۋازە، پىت دابگرەو بەر قاپىيە ئەو بەر مەدە، با دەنگت ۋەكو شىنەي با
بىنەشەو، ۋەك كزەي با بىزىتەو، با رازو نىزات بەرامبەرى جوان بىو، خۆتى بۆ
يەك لاگەۋە، لە بەندايەتى كىردى جگە لە خوا دابىرئو، بۆ لاي بەندايەتى ئەو
دابىرئ^{۶۳} ئومىد وايە خوا ئالەو نوزەت بلاۋىنى، بەردەۋام بە تا دۋايىن ھۇناغى
بەختەۋەرى بەرھەم دىنى.

(۶۱) بىزار.

(۶۲) دەۋلەتمەندى.

(۶۳) بەلا.

(۶۴) ئەو ۋشەيە دۋجار بەكارھاتۋە جارى يەكەم بە ماناي ئى دور كەۋتەنەۋمىيە ۋە جارى دۋەم بە
ماناي ئى نىزىك بۈنەۋمىيە.

با مالت ئارام گە بى

ئەو گۆشە گىرىيەى بە پىي ياساى خواو فەرمايشتى پىغەمبەر ﷺ پەسندە ئەومىيە: لە شەرپو شەپان گىزان دور كەويەو، تىكەلاوى كەسانى نەبى كە گاتە پىر بەھاكانيان لە گالتەو گەپو بەرەبرەلايى بەسەر دەبەن، ئەوجا تواناو بەھرەكانت دەگەرپنەو، ھەستو ناخت پشو دەدن، بارى نالەبارت لەبار دەبىو، زەين و ھۆشت بە شتى سود مەند دەراژىنيەو ھەراوان دەبن، چاوەكانت لە باخى بەرھەم دارى پىر لە زانىارى دا ئۆقرە دەگرن.

خۆ بە دور گرتن لە ھەر شتى لە چاكەو پەرستش پەراويزت دەكا، دەرمانىكى سودبەخشە پسپۇراني شارمزا لە پازى^{۶۵} دل بە ئەزمونيان گەياندو^{۶۶} و بە رىزەيەكى ناوازە^{۶۷} سەرگەوتنى بە دەست ھىناو، منيش پىت دەلئىم بە ساي چى ئەو دەرمانە بە دەست دىنى، بەوھى خۆت لە خرابە كاري و گالتە جارپى و خەلكى دەبەنگو ھەرزەو پوچ بە دور بگري، ئىنجا دارى بىرو ھزرت بەردەگرئ، سروشتى ترسان لە خوا راستە پى دەبىو، ئاھەنگى بەخۆدا ھاتنەو ھەپانەو لاي خوا دەگىرپدرئ، تىكەلاوى و گرژ بونەومىيەك^{۶۸} كە سودمەندەو پەسندە، لە ھەر چاكە كاري دا وەدى دى بە ھەرەو ھەزەم ئەنجام بدرئ، وەكو كۆبونەو بۆ وتارى ھەينى لە رۆژانى ھەينىداو، نوپژى بە كۆمەل و كۆپى زانستى، بەلام نامان سەد نامان^{۶۹} نەكەى تىكەلاوى كەسانى بى كە بى ھودە تەمەنيان لە بى كاري و چەقەخانەكاندا^{۷۰} بە ھەدەر دەدن، بەلكو لە دەستان پاكەو، بۆ رابردوى پىر لە ھەلەى خۆت بگريو، زمانت لە وتەى بى سود بىستەو، با مالت ئارامگەت بى.

تىكەلاو بونى كوپرانە مايەى ئالۆزى و شىواندى زيانەو، ھەپەشە لە جىھانى ھىمنى و ھەدارى^{۷۱} دل و دەرونت دەكا، چونكە تۆ ھاوشىنى كەسانىكى وەستاي درۆ ھەلبەستەو،

(۶۵) نەينى دل.

(۶۶) تاقيان كردۆتەو.

(۶۷) بى وىنە.

(۶۸) كۆبونەو.

(۶۹) بۆ رەجا كردنىكى بە گۆر دەگوترى.

(۷۰) بەو شويانە دەگوترى تى دا كۆدەبەنەو بۆ كات بەسەربردن.

(۷۱) ھىواشى.

بلاو كردنەوێ پرۆپاگەندنە، وا نەگۆی^{٧٢} ھەوایی دلتەزین و باسو خواسی جەرگ بپرو
یەخەدا دپینن، تا وات ئی دەكەن بەرلەوێ ئەجەلت بپ پۆزی ھەوت جار تالایی مەرگ
بجپۆزی ﴿لَوْ خَرَجُوا فِیْكُمْ مَا زَادُوْكُمْ اِلَّا خَبَالًا ... گەر وێپرای ئیوێش ھاتبان بو
خەزایە، تەنیا کاریان لە ئیوێ تێك دەدا. ﴿١٧﴾ التوبة ﴿١٧﴾

كەواتە تاكە داواكاریم ئەوێ رو لە پێشە خۆت كە، یا لە مائی خۆت دا وچان
دە، تەنیا بو دەرپیرینی گوێهێ بە سود ئەنجام دانی كردە^{٧٣} بەردار^{٧٤} بەدەرکەو،
ئەوسا ھۆشت لەسەر خۆ دەبی و کات و تەمەنت نابیتە ئاردی ناو دپو، زمانت لە دزی
ھیچ كەس ناگەرێ، دڵە راوکیت توش نای، گویت لە وێهێ پرۆپوچ نابو، كەسیکی
بەد گومانە ئی دەرناچ، تاھێ كردنەوێش باشترین بەلگە، ھەر كەسیكیش گومان و
دلاو دلی^{٧٥} كردە پێشەو لەگەڵ خەلکی رەشوکی^{٧٦} بوێ دەرچو، بلی خوای ئی خوێش.

(پاداش لە خواوێه)

خوا ھەر شتیكت ئی بسین و تۆش، ئارام بگری و خۆپاگری، دلتیا بە باشتر لەوێ
پاداشتت لە خواوێ وەرەگری "من أخذت حبیبتيه عرضته منهما الجنة، من سلبت
صفيه من اهل الدنيا ثم احتسب عرضته من الجنة ... ھەر كەسێ دو خۆشەوێستەكانیم
ئی وەرگرتەو^{٧٧} لە بری ئەوێ بەھەشتی پێ دەبەخشم، ھەر كەسیكیش
خۆشەوێستیکی دنیای ئی بسینمەو، دواي ئەوێ دان بە خۆدابگری، لە پاداشتی ئەوێ
بەھەشتی پێ دەدەم.

ھەر كەسێ مەرگی پۆلەیی بینی و ئارامی گرت خوا لە پاداشتی ئەوێ مائیکی لە
بەھەشتدا بو دەسازین و ناوی ئی دەنی مائی سوپاس گوزاری، ئەمە تەنیا نمونە
ھینانەو، بەم شیوێ ھەرچی بلایی ببی پاداشت مسۆگەر دەبی. بە توش ھاتنی

(٧٢) مامۆستا.

(٧٣) كار.

(٧٤) بە ھازانج.

(٧٥) دو دلی.

(٧٦) سادە و عەوام.

(٧٧) دو چاوەكانیم لی سەندەو.

كارەساتى داخدار مەنبە چونكە ئەودى بەسەرى ھىناۋى بەھەشتىكى نەپراۋە پاداشتىكى بى سەئىر بۇدا ناۋى. دۆستانى خوا سەرگەردان و بەربەلا بون كەچى بە بەرزەتەن پەلە بەھەشت^{۷۸} شاد بون:

﴿سَلِّمْ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ... هەر لە سەى ھەيمنى دابىن، چونكە ئىۋە خۇراگر بون، پىرۋۇزتان بى دوا رۇۋى رۈن، ﴿۲۴﴾ الرعد﴾.

پىۋىستە لەسەر ئىمەش تەت و تالى ئارامگرى بىيىنن، تاۋەكو لە داھاتودا بەرھەمى شىرىنى بىيىزىن ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ... خىرو بىرو بەزەبى پەرۋەندەيان بۇ دەبارى و شارمزا لە پى ئەۋانن، ﴿۱۷۷﴾ البقرة﴾.

جا مۇزەدە خۇشى بۇ ئەۋانە بە چەرمەسەرى و پەتەرەۋە^{۷۹} خرۇشاۋن^{۸۰}. ژيانى دونيا پىنج و دو رۇۋىكە بەھاۋ گەنجىنەشى ھەر سەرىكە، دوا رۇۋى زىاتەر جى ئومىدە و نەپراۋە ھەر مۇسلماننىكىش تۈشى نىسكۋى ھات لە دوا رۇۋى لەۋە زىاتەر خوا بۇ قەربو دەكاتەۋە، ماندوى ئىرە ھەساۋە ئەۋىيە، بەلام ئەۋانە بە دونياۋە پەيۋەستەن، بۇ و ۋىل و سەۋدا سەرو مەستەن، دۇۋارەن بارى دەرۋىيان ئەۋە كاتەيە بەرۋەندەنىكىيان لە دەست چى، يا ئالۋىزىكىيان بىتە پى، ھەر دونيايان گەرەكە، بۇيە نىسكىيان لى دەبىتە گىسك و مىشيان لى دەبىتە گامىش، ھەر سەرو ژىر دەرۋانن بۇيە بەس فاق و بىرىقى دونيايان دىتە بەرچاۋ كە مايە پۈچ بى بەھايە و بى ھەرمىنە^{۸۱}، ئەى ئەۋانە ئالۋەدى^{۸۲} دەرۋە خەمانن ھەر نۇچدانى^{۸۳} بىتە پىتان ئىۋە تى دا بەرھازانجىن، دل گۇشاد بىن نامەيەكى پىر لە ھەست و سۆزو مېھرمەبانى و ھىۋابەخىستان بۇ ناردراۋە. پىتان دەلى ھۇ ئەۋانە لە ژىر چاۋدىرى

(۷۸) فەردەموس.

(۷۹) كۆۋى.

(۸۰) بىرىيان كۆۋەتەۋە.

(۸۱) بى قازانچە.

(۸۲) گىرۋەدى.

(۸۳) نىسكۋى.

مەينەت باریدا خۆتان لەمە کۆناوە^{۸۴} بەسیە ئیتەر سەر ھەلپن ئاسۆ پونە و سەرمنجامی خەفەتباریش ئاوا بونە. ﴿... فَضْرَبَ بَيْنَهُمُ يَسُورَ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ... ئیتەر ئەوسا دیواریکیان لە نیوان دەبیته لەمپەر، دەرگای ھەییە، لە ژورمەوی بەزمیی یەو لە دەرەوی جەزەبەییە ئەو بەئینەیی خوا پئی داوون زۆر لە دنیا بەردارتر و سودمەندە دەیان و سەدان ئەوەندە^{۸۵}﴾ (الحديد ۱۳).

ھەر باوەر ژيانە

بەدبەخت و چارە ڕەشانی ھەرە چارە ڕەش ئەوانەن لەمەر گەنجینەیی باوەر داری و دنیاییدا دەستبادن^{۸۶} تا ھەتایە کەساس و پەشوکاون زەبون و سەرشۆرماون ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ... ھەر کەسیکیش بە نامۆزگاری من نەکا، ژینی لە تەنگا نەدایە،﴾ (طه ۱۲۵).

ھەر باوەر ھێنان بە خوای کردگار دل و دەرون دەشواتەووە پاك و پاراوی دەکا، نیگەرانی ناییلئ و ژین و ژاری^{۸۷} لادەبا، ژیانمان بو دەرپەنگینی و تام و بوئی^{۸۸} پئی وەردەکا.

ئەوانەیی لەناو بئی باوەریدا پەنگیان خواردووە^{۸۹} ئەگەر خۆیان دەرپاز نەکەن چاترین چارە ڕێگایان ئەوھییە خۆ ھەلپن^{۹۰} یاپەت بخەنە ملیان و خۆ ھەلواسن تاوەکو لە دەست کێشمەکێشی^{۹۱} خەمان و کوۆت و زنجیری پەشبینی و تاریکایی و کارەسات و ھەپەسان خۆیان بھەسیننەووە، ئای لەو ژیانە کوێرەوھریی کە بە بئی

(۸۴) لە کەمین داناو.

(۸۵) مەبەستم ڕێزمیەکی بئی سنورە.

(۸۶) دەست بلاون/ھەرزە پوچن.

(۸۷) ژيانی تال و ناخوش.

(۸۸) بوونی.

(۸۹) راوستان.

(۹۰) لە بەرزاییەووە خۆ ھەلپن.

(۹۱) دەرەسەری.

باومړې ده چېته سهر، ئای لهو نه فرمتو ږه نجه خه ساریه ی دېته ږی که سانی له دمه وهی باز نه ی باومړداریدا ژیان به سهر دمه بن ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ... هه روا ئه وان جاری یه که م باومړیان به هورئان نه کرد، (ئیمهش) دل و دیدی ئه وان له کار ده خه ی. هه روه ک هه ن وازیان لی دینین که هه ر به ناهه رمانیه وه سهر گه ردان بن، ﴿الأنعام﴾ ۱۱۰.

ئه وړو ږوژى ئه ویه هه موحیهان په رده ی چه واشه گاری له سهر ږوی دابرنی و به و په ږی ناخو کروکیانه وه^{۹۲} ناوېته ی باومړداری ببن و دئیا ببن که هیج په رستراویکی شایسته نیه جگه له (الله) نه بی، له ئه نجامی ئه وه هه موتالی و سوړیه ی له چاخه گانی رابردو دابینراوه ژیری دمرکی به وه کردوه بی باومړی و بت په رستی و خوانه په رستی ته نیا دروو دله سه یه و، پیغه مبه ران راست گوو راستی هی ن بویه و، هه ر خوا شیاوی په رستش و خاوه نیتی و سوپاس کردنه و، هه ر ئه وه به سهر هه مو شتیدا زاله.

تو ږیزه و پله ی باومړداریت چه نده، نزمه یان بلنده گهرمو گوره یاسارده^{۹۳} به خته ومړی و هه داریشت^{۹۴} هه نده.

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... هه ر که سی کرداری باشه و به باومړه -ج نیږ، ج می- هه تا دمزی و ده که ین به خو شی بژی، دیاریشه باشتر له وهی واکردویانه، ئیمه پاداشیان دده دین، ﴿النحل﴾ ۱۷.

ئا ئه و ژیا نه پاکزه یه که له ژیر سایه یدا زیاتر به به ئینی په رومردیاریان داده چه جمین و، دئیان به ئه وینی په رومردگاریان داده سه پی و، به سینه ی پاکیان له چنگی چه په نکاری لاری پیدا ږگار دهن و، ناخو ویزدانیان له ناقار ته نگو چه ئه مه دا هیوره دهن، له بریارو چاره نوی خوا لاملی ناکه ن، چونکه هه ر خوا به په رومردگارو ئیسلام به ئایین و (ﷺ) به پی شه وایان قه بو له.

(۹۲) ناومړوک.

(۹۳) سارده.

(۹۴) هیمن.

ھەنگوین دەربېنە و شانە مەشكىنە

ھەر شىئى نەرم و نىانى تىدا بى جان و پازاۋە بەرچاۋە، لەھەر شىئىكىشدا ۋەدى نەكرى قىزمون و نا بەرچاۋە، ئىنجا قىسەى خۇش و ۋەتى جان، خەندە و بزەى سەر پوان، پاك گۆى لە پوى دۇستان، رەخت و ^{۹۵} خىلىكى خەملاۋن .

بەختە ۋەران خۇيانى پى ئارايىش دەدەن، رەۋىتى باۋەردارانن، ئەۋانەى ۋەكو ھەنگن، كە شىلەى گولان ھەلدەمژى ۋە ھەنگوینى پاكى ئى بەرھەم دىنى، ئەگەر بىچىتە سەر پوپەى گولانىش لەھەكانى نەشكىنى، چونكە خۋاى كار لەجى نەرم و نىانى ۋا رەخساندە ۋە زەر و زىان بى، كەجى تورپەى و توندى ئەۋەى ئى رەچاۋ ناكى.

كەسانى ھەن بە نامادە بون و ھاتىيان بۇ دىتتىيان خەلك سەرى ھەلدەكىشى و چاۋيان لەبەردا دەنۋىنى، دل و رۇحيان دىنە پىشۋازى و بەۋ پەرى رىزەۋە بەرى دەكرىن، چونكە بەھۋى جۈلە و خۋيان قىسەى خۇش و رەنگو پويان دلىان بۇ بويىنە ھىلانە و لەبەر دلان و خۇشەۋىستن.

ھونەرى پەيدا كىردى ھاۋەل و دۇستان زانىيارىكە بىر بىر و ^{۹۶} ھوشداران باش دەتۋانن بەجى بىنن، بۇيە ھەمىشە بە كۆمەلىكى ناۋازەۋە دەۋر دراۋن ھەرگىزاۋ ھەرگىز لايان جۇل نابى.

ئەگەر نامادەى كۆرى بون پويان لەبەر دەگەشىتەۋە، ئەگەر نادىار و بزىش بون بە چاكە باسىان دەكرى و بۇيان دەپارىنەۋە.

ئەۋان خودان بەختان خاۋەنى داب و نەرىتىكن ئەۋە ناۋ نىشانىتى: ﴿أَدْفَعْ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ...﴾ تۆ ھەمىشە ۋەرامى چاكر بدەۋە، ئەۋسا كەسى لەگەل تۇدا دوزمەن، دەبىتە دۇستى نىكت، ﴿۲۱﴾ فصلت .

(۹۵) ھەنچارە بەۋ زىر و جلكە دەگوتىر كە بۇ بوكان دەكرى.

(۹۶) پازاۋەن.

(۹۷) تىگەشتەۋ.

ئەوان بەھیزو شەپۆلى ھېمىنى و نەرم و نىانى بەرگەى رىقو كىنە دەگرن، ئى
بوردەنە و چاودەپۆشن، خراپەى دەرەق كراوىان پىشت گوى دەخەن، چاگەى
بەرامبەر كراوىان لە گوى دەخەن، گوى بۆ قسەى تورپە ھات ھەئناخەن^{۹۸} بەلگو لەو
گوچكەيان دەچىتە ژورئو لەوى تردا وەدەرى دەخەن.

حائىيان خۆش و ھەموارە، خەلگىش لە دەستيان نە بىزارە، ((المسلم من سلم
المسلمون من لسانه يده، والمؤمن من أمته الناس على دمائهم وأموالهم... موسلمان ئەو
كەسەيە موسلمانان لە زمان و دەستيان بى وەى بن، باوەردارىش ئەو كەسەيە خەلگان
ئىيان نەترسن كە خويىيان بە نارەوا برىژن و مالىيان بە ناحەق بخۆن)).

"ان الله امرني ان اصل من قطعني وان اعفو عمن ظلمني وان اعطي من حرمي... خوا
فەرمانى بەسەردا داوم ئەوەى پەيوەندى لەگەل پىچراندوم پەيوەندىەكە بگەيەنم،
ئەوەى ستەمى ئى كردوم لىي ببورم، ئەوەى لىي گرتومەوە پىي ببەخشم.

﴿... وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... ئەوانەش كە رقى خويان

دەخۆنەوە لە مەردم چاوپۆشى دەكەن، ﴿١٣٢﴾ آل عمران ﴿... خۆشى لەوانەى دەست
بەجى ھەدارى و دلارامى بۆ بە خەلاتى كردو كۆشيان. خۆشى لە خويان لە دوا
رۆژىشدا بەروبومى دنيايان دەدورنەوە لە نىو باخو كانياوەكانى بەھەشتدا
دراوسى پەرورەدگارىان ﴿... فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقَدِّرٍ ... لە نشىمەنى^{۹۹}
پەسندو لای خونكارى^{۱۰۰} بە دەسەلاتن، ﴿٥٥﴾ القمر ﴿...

(۹۸) گوى ناگرن.

(۹۹) جىگا.

(۱۰۰) پاشا/گەرە.

ھەربە يادی خوا دلان دەگە شینەو

بە راستی گە راستائی^{١١} خوشەوێستی خوایه، بئی پیچ و پەنا گە بئی پیچ و پەنایی پاک کەرەوێ ژەنگ و ژاری دلانە، بە پئی تاقی کردنەوێ گە تاقی کردنەوێش باشتەین بەلگەیه، بە راستی دەدویم گە چاوساغ و دیدەوانیش^{١٢} لەگەڵ ھۆزی خۆی بە درۆ نادوێ، یادى خوا لە ھەمو کردەوێ پتر تەم و لیلى دلان دەرەوینى و پاداشتی ھەرە گەرە وەبەردینى ﴿فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ ... سا ئیوہ یادى من بکەن، تا منیش لە بیرتان نەکەم، ﴿١٥٢﴾ البقرة﴾.

گەر دەرەوێ لە باخ و باخاتی بەھەشتدا بەشت ھەبێ وەرە پاگانەى خوا بنوینەو لە گولزارى یادەوێ ئەودا خۆت وەسینە، چونکە ئەو یادە دل سەرەوینەو تەم رەوینەو ماندو ھەسینەو دل دا سەپینە، بەلگە نزیك ترین و سانترین رینگای سەرھەزایە و ئازادى ھینە.

بە دواى پەرەوێکانى نیگای خوادا بگەرێ، تا سودەکانى یادى ئەوت بەرچاو گەوێ و زوخمەکانى^{١٣} پئی تیمار کەو ئارام لەسەر ئازارى تیمار کردن بگرە، ھەتاکو زامەکانى سارپژ بن.

بە یاد کردنەوێ خۆى بئی ھەلە ترس و تۆھین دەرەوێ و ھەمى و ھەدارى دەرەوێ. تەنیا بە یادى ئەو چىای خەمان دەرەوێتەوێ دلسوتوان ھەنيسکيان^{١٤} وەبەردیتەوێ ئەسەرىن لە چاویان دەرەوێتەوێ.

جى سەرسامبونى نیه گە دەبىنى یادەوێران دل گوشادن، ئەو بئەمەیه کى رەسەنە لەواندا بەدى دەرەوێ، بەلام سەیرە ئەوانەى ناگان لە یادى خوا چۆن چۆن دەرەوێ!

(١٠١) راستى و دروستى.

(١٠٢) گەریدە و شارمزا.

(١٠٣) بیرنەکانى.

(١٠٤) ھەناسە.

﴿أَمُوتْ غَيْرَ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ... مردویکن گیانیان به بهردا

نه کراوه، ههستیش ناکه نکهنگی زیندو دهکړینه وه، ﴿النحل ۶۱﴾.

نهی نهو کهسهی له ناهی بی خه ویدا دنالی و له تاو ئیش و ژاندا نه سرین ده پړزی، له بهر کاره ساتان تاساوی و ږنگ هه لېزرکاوو داماوی، دهی تازوه به ناوی پېروزی خواوه هاوار و چریکه ت هه لېره ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ... ئاخو ئاگات لییه هاوناویکی هه بی؟ ﴿مریم ۶۵﴾.

به نه ندازه ی یاد کردنه وم ت هه ست و ناخ ت فراوان ده بی و دلّه خور پیت نامینی، هه دادایی به سهر تدا دهباری و ته مومزی سهر پئی ژیان ت دتاری، چونکه هه مو پالېشتی و یارمه تیه ک له یاد کردنه وهی نه ودا وه ده ست دی، بړواو متمان ه پته و ده کا، دلان ږوه و خوا ده کا، ږازو نیازت پاک ده کا، چرای ئومید ت هه لده کا، نه و خوا یه ی هاواری بو ده که ی لیت نزیکه و و مر امگویی^{۱۰۵} خواسته گانه، دسا بنوزیوه و بکروزیوه ملکه چی به و بلائیوه چهند جار چه نجار ناوی پېروزی به سهر زمانتدا بی نه وه، خودا ههر به یه ک بناسه، به ستایشه وه بی دوینه، نزاو سکالات به ره و باره گای خوا بکه و فرمی سکی ژیوانی^{۱۰۶} هه لړزینه، نه و هه له گهر خوا یار بی ئومید وایه باری ژیان ت له بار بی و له دوا ی سهر ماو سوئی ژیان ت به هار بی ﴿فَتَأْتِيهِمُ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَابٍ الْآخِرَةِ ... نه و سا خودا پاداشی نه م دنیا و چا که و پاداشی نه و دنیا ی پیدان. ﴿آل عمران ۱۸۸﴾.

۱۰۵ وه لامگو.

۱۰۶ په شیمانی.

بە قازا نجى كەس چاويان ھەئنايى

چاۋ چىنۋى فائىرۇسىيەكە يەككى پىيى گىرەتار بىي لە ئىيسكانى رۇ دەچىۋ ھەمۇلاشەي دادەمىزىنى، ھەر بۇيە ئەو وتەيە ھەلدرارو، دەلئىن: مەۋى چاۋچىنۋى قەت دىلى وچان نادا، چۈنكە گورگە و لە ناو پىستى مەپىدا، خۇي وا ھەشاردارو دوزمەنە و بە دۇست ناسراو. گوتراۋىشە ئاي چاۋچىنۋى چەند نەبىرە^{۱۰۷} ھەتا خاۋەنەكەشى باز نادا لەويەو دەست پى دەگا، تا دەي كوزى و لە ناۋى دەبا.

مەن دىل سۆزى خۇم تۇشم بەر لە خەللى با بەساي چاۋتېپى و ئىرەيى^{۱۰۸} نەبىنە خۇراگى خەمان و خويىنمان نەبىتە نۇشابى مەينەتى و پەتەران^{۱۰۹} با خەو لە چاۋمان نەتۇرى و خەللى تىر پىيى وەھەسى و پىرخو ھۇرەي بى.

مەۋى چاۋنەزىر^{۱۱۰} بە دەستى خۇي كورە دا دەگىرسىنى و خۇي تىدا ھەلدەقچىنى. ژيانئالى و دەردەسەرى دىل بەستى و چەرمەسەرى ھەنوگە چەند دەردو پەتايەكن رۇلەي چاۋچىنۋى لەمەوبەرن تاۋەكو ئاسودەيى بىن بىر كەن و خۇشى ژيان لىل و وىل كەن.

مەۋى چاۋبىرسى دەردى لەۋەدايە مىل ملانىيى بىرپارى خوا دەكاو تۇمەتى نايەكسانى دەداتە لاي، لە ئاستى ياسا پاك و پاراۋەكەيدا بىرپىزى ئەنۋىنى لەگەلەيدا تىككەلدەچى.

ئاي لە دەردى چاۋچىنۋى كىردو كۇشى خاۋەنەكەي بە با دەچى، چەندە جىي داخو خەفەتە ئەگەر خاۋەنەكەشى داپلۇسىنى ھەرزە پوچ و بى دەستمايە دەمىنى، ھەر بەو جۇرە دەزىي دەسوتىت و دەمىزى تا مەرگ يەخەي دەگرى، يا لە ھەرچى بەھەرە و بەخششە بى پىشك دەبى.

(۱۰۷) جىاۋازى ناخاتە نىۋان كەس.

(۱۰۸) چاۋچىنۋى/ھەسودى.

(۱۰۹) خەفەتان.

(۱۱۰) چاۋچىنۋى.

ھەمو كەسى ئاشتەوايى لەگەڭ دەكرى تەنيا چاۋچىنۆك نەبى، ئەو تەنيا بەۋە لىت دىمبۇرى ۋەكو دارى بى پەلكت لى بى ۋەھرجى بەھرىيە لىت داۋەرى، ھەر ئاكارى پىي سەربەرزو ناسراۋى ھەر جوامىرىكت لى پەچاۋ دەكرى لە خۇي دابىرەۋىنى، ئەگەر ئامادە بوى خۇت ئاۋا شېرزەكەي پى دەچى بە نا بە دلى رەزامەندى دەرېرى، پەنا بە خوا لە چاۋى چاۋچىنۆكان ۋەكو رەشەمارى ژار پىس وان، داناحەجى تەكو كولى دلى بە ھەژارىكى بى سوچو تاۋان نەپىزى.

دادو بى داد ئاگادار بە لە چاۋپىسى خۇ دور بگرەو پەنا بگرە بە خوا لە چاۋى چاۋپىسان چۈنكە ھەمىشە بۆت لە سەنگەردان.

ژيان ۋەكو خۇي بىرخىنە

سروشتى ژيان وايە خۇشەكانىشى ھەر تاللى، بەربەستى زۇرى لە پىيە، رېگى سەختو دژۋارە، بە زۇر رەنگ خۇي دىنۋىنى، پى لە ئەشكەنجەۋ ئازارە، شەلەۋا ئالۋزە، تۇش بە شەكەتى لە ناۋ گىزاۋىدا دەخولپىيەۋە.

ھەرجى دىتە بەرچاۋت ھەر لە باۋكەۋە تا خىزان، لە دۇستان ۋ جوامىران، مال ۋ پىشە ۋ گوزەران، دىبى بەربەستىكىيان لە پىدا ھەبى ژيانى پى لىل ۋ وىل بى، دەى تۇش بە ئاۋى ئەو ژيانە شەپو گرى بكوژىنەۋەو، تۆلە بە تۆلە ھەر زەرەر لە نىۋەى بگەپىتەۋە^{۱۱۱}.

خاۋ ئەو جىھانەى ۋا ھەلخستۋە دۈشتى دژ بە يەك ۋ دو جۇرو دو پەنگو دو كۆمەل ۋ دو بۇچون لە خۇ بگرى، ۋەكو چاكە ۋ خراپە، بىيات نان ۋ پوخاندن، ئاسودىيى ۋ دلى پەستى، كەچى لە پۇژى سەلادا ھەرجى چاكە ۋ بەختەۋەرىيە دىپالپۇرىن ۋ بەرەو بەھەشت دىبىرىن ۋەلى^{۱۱۲} ھەرجى تىك دىرى ۋ دىردە سەرىيە بەرەو دۆزەخ بەرى دەكرىن لە فەرمودەشدا ھاتۋە ((لدىنا ملعونۋ ملعون ما فىھا الا

۱۱۱) مەبەست ئەۋمىيە با خۇشى ناخۇشى بەرامبەر بى.

۱۱۲) بەلام.

ذکر الله وما والاہ و عالم و متعلم... دنیاو ئەوہی تیاپەتی وەبەر نەفرەتی خوا ئەکەوئ
تەنیا یادی خواو ئەوہی لەگەڵ یادی خوا تێک دەکاتەوہو زاناو ئەوہی خۆی فێردەکا،
نەفرەت نایگریتەوہ)). لەو بارودۆخە ی تیی دای بگوزەرئ و خۆت مەخە گێزاوی
خەیاڵان و لە جیہانی ئەفسانەدا سوپ مەخۆوہ، دنیاو وەکو خۆی ھەئسەنگینە، لەگەڵ
کەش و ھەوای دابەرەخسئ، خۆی تێدا بجاوینە، بۆ ھیچ کەس ناچیتە سەر خەئک
لەگەئئ دا وەک گوئئ بئ گەرد بئ، ھەم و کار و فەرمانیکی بئ دەردی سەر بئ.
سەد لەسەد ھاوسەرێکی بئ ھەئە و پەئەت دەست ناکەوئ، لە فەرمودەشدا ھاتوہ
(لا یفرک مؤمن مؤمنە ان کرہ منها خلقا رضی منها آخر... با ھیچ پیاویکی باوەردار
لە ئاستی ھاوسەرە بروادارەکەیدا ر ق و کینە نەنوینئ خو ئەگەر ھەئسوکەوتی
خراپی ئ بەدی بکا لە ھەندئ شت ر مزامەندی دەنوینئ)).
جا پئویستە کە لەن و گۆیان بگرین و لئک نزیک بین، چاوپۆش و ئ بورده بین،
ئاسانکاری ھەئبژیرین و گرانباری ھەئبویرین، ھەندئ جار چا و بنوقیتین و
ھەنگاونانمان بوہستینین، لە زۆر شتیشدا بئ ئاگایی بنوینین.

بە گێرۆدەبوان دلت بدەوہ

بە لای چەپ و راستدا لاکەوہ^{۱۱۳} کئ دەبینی مەگەر گێرۆدە نەبئ، کەست بەرچاو
دەکەوئ مەگەر کۆست کەوتنەبئ؟!
لە گشت مائیکدا شیوەنئ ھەبە، لەسەر ھەمو کۆلمەبئ فرمیسکئ قەتیس ماوہ^{۱۱۴}،
لە ھەمو شیوئ دا "بنو سعد" یئک ھەبە^{۱۱۵}.
بەلاو مەینەتی چەندە زۆرن، ئارامگرتنیش چەندە زەوہندەن، تۆ بە تەنیا بەر
بەلائی، بەئکە مەینەتی تۆ لە بەرابەری جگە لە تۆ ھەر کەمیکە چەند کەسانی

(۱۱۳) ئاوپ دەوہ.

(۱۱۴) فرمیسکی راوستاوہ.

(۱۱۵) شیوی بەنی سعد بەو دۆلاییە دەگوترئ کە لە شاری مەککەبە کاتی خۆی پیغەمبەر و یارانی
تێدا گەمارۆ درابون.

چەندەن سائە لەسەر جېگا كەوتونو، بە دەست دەردەو بە حالى، جەر بە لاى
چەپو جەر بە لاى راستا خو وەردەگىرن، لە تاوان دەچرىكىن و دەنالن.
چەند كەس لە تارىكايى زىندانەكاندا سالانىكە زيان بەسەر دەبەن روشنايى
خۆريان نەبىنيوە و تەنيا و تەنيا لە تاق و ديوارى زىندانەكەيان رادەمپن.
چەندىن داىك و باوك رۆلە جگەر گۆشەكەيان لەو پەرى ھەرەتى لاوتىدا لە
دەست دەدەن.

قەرزارو مەينەت بارو بەلا بارو دەردەدار چەندە زۆرن تۆش كاتى ئەومت ھاتو دلت
بەوانە بەدەيتەو، دلتىبابى ئەو زيانە بەندىخانەى باوەردارانە، جېگای پەژارو
جەوروخەمانە، گۆشك و تەلارەكان بە پراو پەرى دانىشتوانى بەيانى دەكەنەو بە
چۆل و ھۆلى ئىوارەيان بەسەر دادى، يەكئى لەو پەرى شەنگو ھىزىدا، لەش ساخو بى
و، مال و منال زۆر، كەچى لە پەرى ھەژارى بەرۆكى دەگرى، يا دەردو بەلا دىتە
رپى، يا مەرگ دەيتە ميانى زىنى ﴿...وَبَيِّنْ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ ... تَيْش گەيشتن كە چيمان بەسەروان ھىناو زۆر
نەزىلەشمان^{۱۱۶} بۆ گوتون، ﴿۱۵﴾ ابراهيم﴾.

دەبى خۆت واراينى، لەسەر تاتە بەردىكى رەق و روتىشې بگوزەرىنى، نازارو
مەينەتى ئەوانەى لە پيش تۆدا رابران و ئەوانەى ئىستاش لە دەورو بەرى تۆدا دەژين
بينە بەرچاوت تاوەكو بزانی تۆ بە ساخى قوتار بوى خەمى تۆ لە چاوى ئى وان ھەر
خەلاتە و تەنيا سوکە دەردىكە، بلى: سوپاس بۆ خوا كە سۆزو مېھرەبانى لەگەل
دانواندم، ستايشى ئەو بکە خو ئەگەر ھەندى نازو گۆزت لە دەستداو ھىشتا
زۆرتەرت لاماو.

سەرنجى گەورە خەمى خەلکان بەدە و خەمى خۆت بە چوگ لە قەلەم دە، گەر
بەھوى ناھو ھەسرەتت لە دل دەركەى وەردە سەرگۆزشتەى پە مەينەتى پىخەمبەرى
خوا بکە سەر مەشقى رېگای زيانەت، كاتى لە ناو كرنۆش بردنا ھورگو رېخۆلەيان

خستە سەر سەر، پىيەگانی لە خوین ھینران، ڕوی پىرۆزى بە خوینی گەشى و ئالى
 ڕەنگا، لە يەكی لە دۆلايەگانی شاری مەككەدا گەمارۆ دراو ئەوەی بە زاران بخورئ
 لیى بئ بەش کرا تاواى ئى ھات لە جياتى نان گەلای دارانى دەخوارد، بەوەش
 نەوستان تا لە خاك و زیدی خوئی و مدەريان نا، دانی پىرۆزيان شکاند، ھەرزە پوچ و
 مايە پوتان^{۱۷} وتەى ناشايستە يان لە ئاستى ھاوسەرە پاكەگەى دا فرتاند، ھەفتا لە
 ھاوئە شكوژدارەگانی شەھید کران، بە چاوى خوئی مەرگی گورە تاقانەكەيو زۆربەى
 كچەگانی بيى، بە ئەندازمىەكى وا برسیتی دیت بەردى لەسەر سگی پىچا، تۆمەتى
 شاعیریتی و جادوگەرىو سىحربازى و دروژنى خرايە پال، بەلام بە كۆمەكى خواى بالا
 دەست ھەمو مرزو مەرامى گلاويان تەنياو تەنيا وەكو بلقى سەر ئاو نرخینران،
 ئەوەى بەسەرەتۆش ھاتو بەلايىكە و دەبى ھەر بئ، لە بىژینگ دانەو پاداشتى ھەرە
 گەورەى پئ و مەبەردئ، سەربوردەى پىر لە ئەشكەنجەى پىغەمبەران بخوینەو
 دەبينى پىغەمبەر زەكەريا كوزراو، پىغەمبەر يەحيا سەربراو، پىغەمبەر موسا
 ھەلومدا^{۱۸} بو، پىغەمبەر ئىبراھيم فرئ درايە ئاو ئاگر، پىشەواكانيشمان بە ڕيگای
 ئەواندا تىپەرين، پىشەوا عومەر بە ئارپوا خوینی ڕژا، پىشەوا على شەھید کرا،
 زانا پىشەنگان دارکاری کران و، ھەلکەوتە و جوامىران زیندانی کران و بە پەند بران
 ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ
 وَالضَّرَاءُ وَزُلُّوا... نَاخَوْا نِيَّوَهُ لَاتَان وایە (بە ئاسانى... دەچنە بەھەشت؟ كەچى ھىشتا
 ئەوەى بەسەر پىشەنگانتان ھاتو، بەسەر نىو نەھاتو ئەوان توشى گەل تەنگانە و
 ئازارو نەدارى و چەوسانەو بون، زۆر بە توندی تەگان دران، ﴿البقرة﴾.

---

 (۱۷) ھىج و بوجان.

(۱۸) ئاوارە.

(وریای نوپژ به.. نوپژ)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ...﴾ (البقرة ۱۵۲) ئەگەر لە ترسان چ جیت پی جی نه بو، هه ورو هوئی خهفەت بائی به سەر داکیشای، دهر دو به لا یه خه ی بهرنه دای، دهستبه جی رابه دو ركات نوپژ بخوینه، راسته وخو گیان و رۆحت دینه وه، خو، نارامی دات دهپوشی، به یارمهتی خوا نوپژ دهر دو به لا پشه کیش ده کاو رهوپنه ری ته مو مزی خه مانه.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ئەگەر دئی په ست ببوایه دهیفرمو ((أرخنا بالصلاة یا بلال... ئەی بلال بانگمان بو بدو با به هوئی نوپژ دل نارام))، بین ئەو نوپژه بیلبله ی چاوی بو، مایه ی شادی و گوشادی بو، لاپه ری ژیا نی کهسانیکی جوانمه ردو دلفراوتم خویندو ته وه کاتی توشی مه رگه ساتو کاره ساتی دههاتن به سایه ی نوپژ کلپه ی ئەشکه نه جو و نازاریان داده مرکانده وه، ئینجا شهنگو وزمیان بو دهگه رایه وه و ئومید و وره به رزیان به بهردا دههاته وه.

نوپژه ترسه ^{۱۱۹} به ئەرك دانراوه تاوه کو له تهنگانه دا ئەنجام بدری، ئەو کاته ی شه ر کلپه ده سین و کاره ئەی ^{۱۲۰} سه ران به هه وا هه لده چی و له گه ل مه رگدا گیانبازی ده کری، دیاره نوپژیکی مل که چانه مایه ی ئهوپه ری ئاسوده یی و هه داری دلانه.

ئهوانه ی به هوئی نه خو شیه دهر ونیه کان هیوا و ئومیدیان به بادا چون بهر له هه مورپگا چاره یی پیویسته به ره و مرگه وت ئاراسته بکریین و ناوچاوانیان بو خوا له ناو خو لدا بنیشین و ره زامه ندی خوا وه دمست بین، خو یان له چنکی ئەو سزایه دژواره دهر بین، ئەگینا ده بی هه نده فرمی سکان هه لریژن تا پیلوی چاویان ده سوژین ^{۱۲۱}، هه نده ئاخا ن هه لگی ش تا هه ست و ناخیان داده رمین، هیچ وزمیه کی واشیان له بهردا نیه به ره و هیمن و نارامی ده ستیان بگری ته نیا نوپژ کردن نه بی.

(۱۱۹) ئەو نوپژمیه تایبه ته به حاله تی شهرو ترسان له دوژمن.

(۱۲۰) که لله ی سه ران.

(۱۲۱) ده سو تین.

ئەو پېنج نوپۇزى لە شەوورپۇژىكدا ئەنجام دەدرېن گەورەترىن خەلاتى خوان ئەگەر دەرگى پې بىكەين، پەشكەرەوئى تاوانن، بەرزگەرەوئى پەلەوپايەن، چارەسەرپىكى بى وپنەئى ناسۇرى و ژانن، داودەرمانىكى سارپۇژكارن، باوەرپى و متمانە بەخشن. بەلام ئەوانەئى لە مزگەوت و نوپۇز دورەپەرپەرن، چار لە دواى چار حالىيان شلۇق تر دەپى و، خەمیان دپتە سەر خەمان و، بەدبەخت و چارە پەش تر دەپن ﴿... فَتَعَسَّاهُمْ وَأَصْلَ أَعْمَلَهُمْ ... بەشيان ھەر نەگبەتە دەپى و کارەکانى لى پوچ کردون ﴿۸﴾ محمد ﴾.

بەسە خوا یاوەرمان بى

خۆدانە لای خواو پەشت پې بەستنى، باوەرپى و متمانە پې کردنى، پېرازیبون و، ناو بە پاك راگرتنى، ئومىدى دەست گىرپى و سەرخستنى، گەورەترىن بەروبوئى باوەرپى دەست گەوتن، شکۆدارترینى پەوشتى برودادارانن. ئەو ساتەئى بەندە ئومىدەوار بى و ئاسۆ پۇنى لى ديار بى و تاکە پالپشتى پەرورەدگار بى، ھەست دەکا خوا بەسەرپەوئە چاوەدپەرەو، لە گشت کردارى ئاسانکاریتى، یاریدەدەر و، پەشتوانىتى.

کاتى ئىبراھىم پېغەمبەر ﷺ خراپە ئاگر پەنای بۇ خوا برد فەرموى: "خوا بەسمانە و چاترىن پەشت گىرمانە" خواى مپەرەبان تینى ئاگرى بۇ کردە فینکایى، پېغەمبەرمان محمد ﷺ بەخۆپو ھاوئلانى بە شالاولى لەشکرو سوپای کوفر ترسینران ھانایان برەدبەر خواو گوتیان: ﴿... حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (۱۷۳) فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمَسَّهْمُ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ... خودامان بى بەسمانە و پەشت پەنامان تەنیا ئەو. ھاوپى دەگەل نىعمەت و چاکەئى خوادا -بى ئەوئى توشى زیان بن- گەرپانەوئە ھەئوئەئى پەزای خودا بون، ھەر خوداشە چاکەئى گرنگى بە دەستە، ﴿۱۷۴﴾ آل عمران ﴿...﴾.

مروقى بى چارە ئەوئەندەئى لەبارەنپە شان بداتە بەر روداوان و، بەرگەئى مەپنەتبان بگرئى و، زۆرانبازى لەگەل کارەساتاندا بکات، چونکە بى ھیز و لاواز

خولقینراوه، تهنیا نهو دهمه خوئی به گوستاخ ۱۲۲ و چاپوک ۱۲۳ دزمانی، پشتیوانی و پشت نهستوری و کومه کی ههر له خواوه بزانی، نهگینا نهو بهنده دهمه پاجه و هه ژاره کئی له پشته و کئی لی دیاره نهگهر دهمدو به لا له خوئی بگرن و خه م و خه همت دهوری بگرن ﴿...وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ... نهگهر ئیوه بروتان به خودا هه یه، خوتان به خوا بسپرن، ﴿۲۳﴾ المائدة ﴿المائدة/۲۳﴾.

ئه ی نهو که سه ی دمه وی خوت ناموژیاری خوت بی، پشت به و خوایه بیهسته که بی نیازه و^{۱۲۴} خاوه نی نه و په ری هیزه و ههره زاله، تاوه کو فریاره ست^{۱۲۵} بی له هه مو ناخوشی به هانات وه بی، با دروشمیشت نهو دروشمه بی ﴿...حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... خودامان بی به سمانه و چاکترین پشت و په نامان تهنیا نهو. ﴿۱۷۳﴾ آل عمران ﴿﴾.

نهگهر هه ژار و نه دار بوی، بی دهره تان و هه رزار بوی، بنج و بناوانی بژیویت دا چۆران و وشک بون، دهنکت هه لپه و بلێ ﴿...حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... خودامان بی به سمانه و چاکترین پشت و په نامان هه نهو. ﴿﴾.

نهگهر له دوژمن ترسای، یا له بهر سته مکاری راجله کای، له داخی مهرگه ساتی توڤای هاوار که و بلێ ﴿...حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... خودامان بی به سمانه و چاکترین پشت و په نامانه ﴿﴾.

﴿...وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا... په رومردیارت بو شارمه زایی کردن و هاریکاری به سی تویه، ﴿۳۱﴾ الفرقان ﴿﴾.

(۱۲۲) ئازا.

(۱۲۳) لی هاتو.

(۱۲۴) دمه له مهنده.

(۱۲۵) دادرمس/نهو که سه یه به هاواری که سیکه وه بجیت.

بەسەر زەھویدا گەشت و گوزار كەن

لەوانەى گوشادى ھىنن، خەم و پەژارە پەوینن، گەشت و سەيرانە لە شارو لادى، پىگا بېرىنە لە چۆل و ھەردى، ھەلگەپان و داگەپانە لە بەندەن^{۱۳۶} و نشیوان، ورد بونە و ھەمىيە لە پەرتۆكى ئەو بونە و ھەمىيە بەرفەرەدا، تاوھكو پىنوس دەسەلاتى خوات بەرچا و كەوئ كە لەسەر لاپەرەكانى بون دا نیشانە و بەلگەى جوانى دەنوسى، تاوھكو باخ و باخاتى دل پەين و چىمەن زارو مېرگى پەنگا و پەنگ بېينى، لە مالى خۆت بە دەرگەو و لە ھەر چوار دەورت وردبەو، بە كەژو كىواندا ھەلگەپى، بە دۆلاياندا شۆر بەو، بە قەدى درەختاندا سەرگەو، تىر لە ئاوى زولال و سازگار بنۆشە، بۆنى خوشى گولان ھەلەمە، ئەوسا ھەست دەكەى گىانت بەرھەل و نازادەو، وەكو بالندەى دەم بە جىوھ دەخولیتەو لە بۆشایى ئاسمانى بەختە و ھەردا، بە دەرگەو، پەردەى پەشى بەرچاوت ھەلەمە، پاشان پىگە و پىچكەكان بگرە بەر لەو زەمىنە بەر فرەدا بە دەم ياد و ستایشەو بەگوزەرى.

ئەگەر ئامادەى لەو ژورە تەنگە بەرەدا خۆت مەلاسدەى^{۱۳۷} لەگەل ئەو كات بەتالىيە كوشندەى ژيان بەسەربەى چاترىن چارە پىگایە بۆ ئەوھى خۆت لەناوبەى، ئەو ژورەى تىي دای بریتى نىيە لە ھەموجىھان، نە تۆش بریتى لە ھەموخەك، كەوايە بۆچى ئەوھەندە لە دەستى شالوى دل پەستىدا چەپرەك و لەرزۆكى، دە ھەستە بىدار بەوھو دەنگ ھەلەبە، چا و ھەلەنە و گویچكە و دلەت بەكاربېنە ﴿أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا ... سَوْكُ بَارِ بْنِ يَاسَانَ غَرَانِبَارِ بْنِ، رِئِ دَابْغَرِ﴾^{۱۳۸}، ﴿التَّوْبَةُ﴾ التَّوْبَةُ / ۴۱. دەوھە لە ناو ئەم جۆم و جۆبارانەدا، لەو بېشەلانە و دارستانەدا، قورئان بخوینە و با دەنگ و ئاوازت ئاویتەى چرىكە و دەنگى بولبولان بى، كە گوتارى خوشتە و ىستى

(۱۳۶) ھەوراز.

(۱۳۷) خۆت ھەشار دەى.

(۱۳۸) پاپەپن.

دەخویننەو، با دەنگت ئامبەتە ^{۱۲۹} خۆرەو ھاژەى پوبار بى كە سەرگوزەشتەى دارژانى لە بەرزايەو دەگىرپتەو.

بىگومان گەپان و سوران بە شوینەواری زەویدا تامو چىزىكى وای ھەيە پزىشكان ئامۆزگارى كەسانىكى پى دەكەن دل توندن، كپو كلاً ^{۱۳۰} لە تاريكايى زورەكەياندا داماون، ئەى ئەو كەسەى بەو شىو خۆت ھەشارداو ھەگەئمانكەو ھەو با گەشت كەين، با كەمى دلخۆش بىن و وچان دەين وردبىنەو ھەندىشەمان ھەكارخەين ﴿...وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلاً سُبْحَانَكَ ...﴾ لە سازدانى ئەم عاسمان و زەمىنەش پادەمىنن، دەلەين: ئەى پەرۋەردەمان! تۆ ئەم دەزگايەت بە ھىرۆ سازنەداو، پاكى و بى عەيبى ھەر بۆ تۆيە، ﴿(۱۳۱) آل عمران﴾ .

بە ئارامگرتن خۆت بلاوينەو

خۆ خەملاندن ^{۱۳۱} بە ئارام گرتن لە خوڤەوشتى ئەو ئى ھاتوانەيە بە دلەيكى بەروەدەو ^{۱۳۲} ھەستىكى پۇلايىن و بەرگريكى بەتەينەو لە روى ناخوشياندا دەوەستن.

دەى كە من و تۆ ئارام گر نەبين چمان لە دەست دى؟ ھىچ دەرەتان و پەنايى ھىچ چارەو تويشوى گومان دەبەى تەنيا ئارامگري ئى بىرازى؟.

گەورە پياوى وا ھەبەبەو شەنۆيەك مەينەتەكان پى كۆلەيان لى دەكردو، بېو ھەبەبەيانى ئەشكەنجەكان پىشېركىيان تىدا دەكرد، لە دەست دەردىك رزگار دەبو دەردىكى تر دەبو مېوانى، بەلام ئەو ئارامگري دەكردە مەتالو، بە ئومىدو كۆمەكى خوا خۆى زرى پۆش دەكرد.

(۱۲۹) ئاويەتەى/تىكەلاوى.

(۱۳۰) بى دەنگ و جودا.

(۱۳۱) خۆ رازاندنەو.

(۱۳۲) فراوان.

ھەر ئىكەن ئىكەن ئەو مەردانەيە، مىللاننى كارساتان دەكەن و خەمان لە دڭ بەبا دەكەن.

كاتى ئەبو بەكر رەزىيە اللە تەئە نەخۇش كەوت سەردانىان كرد، پىيان گوت: پزىشكىكت بۆ بانگ نەكەين؟ لە وەلامدا گوتى: پزىشك منى بىنيو^{١٣٣}. گوتيان: چى پى گوتى؟ لە وەلامدا گوتى: پىم دەل: من ھەرچى بمەوى ئەنجامى دەدەم.

ئارام بگرەو ئارامگريت تەنيا بە خوايە، ئارام بگرە وەكو ئارامگرتنى كەس كەلى^{١٣٤} رونى ئى ديارە، بۆ پاداشتى خوازيارە، ئارەزومەندى نەمانى تاوان و سوک بونى بارە، ئارام بگرە ھەرچەندە مەرگەساتى رەشت لە پىش بى، ئارام بگرە ھەرچەندە رى و بانى ژيانى تاريك بى، چونكە سەرکەوتن لە دواى ئارامگرتنە، سەرفرازى لە دواى خەفەت خواردنە، لە دواى ھەمەدەردە سەرىيە حەسانەو و سەرەوتنە.

سەربوردە چەندىن كەسايەتى ھەلکەوتەم خويندۆتەو كە بەو ژيانەدا رابىراون لەبەر خۇگرى و ئارامى وان ھيدمە گرو سەرسام ماوم، كاتى بەلاو چورتم بەسەرياندا دەبارىن ھەروەكو بلىي دلوپە بارانى فىنكى بەھارين، وەكو كەزو كىوان بون نەھەژان، وەكو حەق و راستى بون دا دەسەپان، تەنيا ماومەيەكى كورتى پى دەچو لە ناکاو وەكو خۆر رويان بەسەر كەلو ناسۆكاندا دەدرەوشايەو، بەيانى ئازادىان لىدا دەھات و سىپىدە^{١٣٥} رزگارى و سەرکەوتنىان ئى ھەلەھات. بگرە لەوھش زياتر ئى وا ھەبو وىپراى ئارامگرتنى زۆرانبازيى لەگەل خەماندا دەکردو بەرەو روى دەردو بەلايان ھاوارى دەکردو ئەو سەرى مەيدانى دەگرت.

(١٣٣) مەنبەستى لەو پزىشكە خاوبو.

(١٣٤) ئاسۆي.

(١٣٥) بەرەبەيانى.

(گۆي زەوى بەسەر، سەرتەووە ھەئەمەگرە)

کەسانى ھەن جەنگىكى جىھانى لە دەرونياندا دەگەرئ، کەچى لەسەر
پىخەفەكەيان پال کەوتون، ھەر کاتى ئەو جەنگە دامرکا دەست کەوتەکانيان بریتين
لە برينى گەدەو پالەپەستوى خوین و نەخۆشى شەکرە.

لەگەل ڕودانى ڕوداوى ھەئەمەقرچين^{١٣٦}، بە گران بونی نرخى کەل و پەل مرج و
مۆن، بە درەنگ باريى باران دادوھاواريان ئى ھەئەستى، بە دابەزىنى نرخى دراوان
کىچيان دەکەونە کەوئى، ھەميشە لە ژيان بىزارن، بى ئۆفەر و نىگەرەن، ﴿يَحْسَبُونَ
كُلَّ صَبَاحَةٍ عَلَيْهِمْ... ھەرھەرەيەك لە دژى خويان دەزانن﴾ (١) المنافقون ﴿﴾.

ئەو وتەى من لە گۆي بگرە، گۆي زەوى بەسەر سەرتەووە ھەئەمەگرە، کارەسات و
ڕوداوان بەلاو نىو لە ناو ھەناوانى مەنى. جۆرە کەسانى ھەن دليان وەکو ئيسفەنج
پروپاگەندە ھەئەمەمژئ، لە مشتئ ناو بە مەلە دەکەوئ، سەبارەت بە ڕوداوى
دەھەزئ، بەرگەى چوگرترين نازار ناگرئ، ئا ئەو دڵە بەئىنى دەرە، کە خاوەنەکەى
داروخينئ و قەوارەى داتەپينئ.

ئەوانەى خاومنى رېبىرى پاستن بە داخ و کەسەرەن ھەئەناچن، بەئکە پەندى ئى
وەرەگرن و باومپى و متمانەيان خەست تر دەکەن، ئەوانەش کە خاومنى ناخىكى
دارماون بە ناخۆشيان دەشيوين و پتر لە جارى پيشو دەتوقين، ئەومندەى دليكى
بوپرو بى پەروا^{١٣٧} لە زريان و گەردەلولى مەرەگەساتدا لە ھانات دئ، ھىچ شتىكى تر
ئەومندە دادت نادا، جا مەردو ئازا ئەو کەسەيە کوئ نادا، دەروناخى فراوانە و
ھەست و نەستى ئاوەدانە، دليايە و داسەپاوە، ئاسودەيە و دلي حەساو، بەلام مەرؤفى
بى جەرگ و نەویر ڕوژئ چەند جار خۆى دەکاتە قوربانى ھەوالى ناراست و خەون و
خەيالى نادروست.

١٣٦) دەستوتين.

١٣٧) بى ترس.

ئەگەر تۆش خۆش گوزەرانىت گەرەكە لە ڕۆى مەينەت يەكانتدا بوەستە و پىشت ھەل مەكە، با ئەوانەى لە ناو گىزاوى دلاو دليدان^{١٣٨} بە سوک و چروكت نەزانن، تۆش بە سايەى داوتەئەى وان دڻ توند مەبە، لە ڕۆى مەينەتى و کلۆلىدا وەكو چيا بە مەلەخشى، بە تەوژمى خەمان مەشلەزى، توندو تۆل بەو بە گەردەلولى پەتەران لول مەدرى، ئاى چەندە جى دڻ پى سوتان و سۆز بۆ نواندنن! ئەوانەى خواھنى دليكى لاوازن بەروەستى ھىچ ناخۆش يىكى رۆژگار نايەن ﴿وَلَجَدْنَاهُمْ آخَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَوةٍ ... بَيَّگومان دەيانبينى لە ھەموکەس لە دنياىدا بۆ زيانى تامەزرۆترن﴾ البقرة ﴿٦١﴾.

بەلام ئەوانەى دئەوازو^{١٣٩} گوشادن، لە لايەن خواوہ ھاريکاري گراون، پىشت ئەستورن بەو بەئىنەى خوا پيى داوون ﴿... فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ... سا ئۆقرەو دئىايى ناردە سەريان،﴾ الفتح ﴿١٨﴾.

بە شتى کەم بايەخ مەروخى

چەندىن کەس کە خەمبارن سەبارەت بە شتىكى بى ھەرمين و نەشياوہ، کە بەلا بارن!!

سەرنجى دو ڕوہکان بدە چەند ورە داتە پيو دئست^{١٤٠} و بەزبون.

ئا ئەوہ گوتهو ھەلوپىستانە: ﴿... لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ... لەم گەرمايەدا دمرمەکەون،﴾ التوبة ﴿٨١﴾. ﴿... أَتَذَن لِّي وَلَا نَفَتَحِيَّ ... ئيزنمان بدە با نەيەين نەوہک توشى گوناھان بين،﴾ التوبة ﴿٦١﴾. ﴿... إِنَّ يَوْمَنَا عَوْرَةٌ ... کەسمان لەسەر مالەکانمان دانەناوہ

(١٣٨) دو دلى.

(١٣٩) دلگوشادى.

(١٤٠) ترسنۆک.

ئاگای ئی بی. ﴿١٣﴾ الأحزاب ﴿... نَحْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ... دَهْلِيْنَ: ئِيْمَه دهترسين توشی به لا بین، ﴿٥٤﴾ المائدة ﴿... مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا... ئه وه به ئینهی خوداو پیغه مبه ر دهیاندا هه ر بۆ فریوی ئیْمه بو. ئای له ئابروی تکاویان له زه بونی و دهرونی دارماویان! ﴿١٤﴾ الأحزاب.﴾

ویست و خواستیان ته نیا ته زی^{١٤} هورگه وه، کۆشک و ته لارو باله خانه ی به رزه، جارئ چاویان به ره و ئاسمانی سه ره مه دیان هه ئنایین، له وه هه موبه هره وه به خششانه ی وه ک ئه ستیران دره خشان^{١٥} رانامین.

خه می هه ریه ک له وان پله ی هه ره ژوری هۆش و بیران: ته نیا ئازه له کانه وه، به رگه و پۆشاک ی به ریان و رازاندنه وه ی خوانیانه، ده بی نی خه لکانیکی ژۆر له به یانی تا ئیواره ته نیا له وه خه فته ت بارن له گه ل هاوسه ریان، یا مندالیان، یا خزم و خۆیشیان، ناله بارن، یا گوئ بیستی و ته یه کی ناهه مواری، یا له به ر نواندن ی هه لۆیستیکی ناشایسته یه بیزارن.

هه ر ئه وه به لا و مه ی نه ته ی وانه، هیج مه به ست و ئاواتیکی بالایان نیه خۆی پپوه سه ره قال که نه، ئاشنای هیج کرده وه یه کی بایه خدار و شکۆدار نین کاتی به تالی پی پر که نه، هه ر بۆیه گوتویه نه: ئه گه ر جامئ ئاوی ئی به تال بی پر له هه وه ده بی، ده ی که وایه بزانه ئه وه کاره ی پییه وه سه رگه رمی و هه راسانی، ئه وه هه موه وه ل و کۆششهی ده وئ؟ چونکه تو بیرو هزرت خوین و گوشتت، کات و سات و سه ره وتنت، کردۆته قوربانی ئه وه کاره، ئه وه تی شکان و دۆرانی مامه له یه وه، به ره هه مه که ی بی بایه خه وه، زیانی شی رۆن و دیاره، زانایانی ده رونه سایش ده لئین: بۆ هه م و شتی سنوریکی شی او دابنئ، له وه ش راستر و ته ی خوایه که ده فیه رموی ﴿... قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا... دیاره خودا بۆ هه ر شتی ئه ندازه یه کی داناوه، ﴿٢﴾ الطلاق.﴾

(١٤١) پر کردنی.

(١٤٢) تروسکه دارن.

جا ھەمو کردارو فەرمانی بە پێی سەنگو بەھاو پلەو ریزی ھەئسەنگینە، وریای زیادە رۆیی بەو سنوریش مەبەزینە.

ئەو ھاوئە بەرپزانە ی لە ژێر دارەگەدا پەیمان و بەلێنیان بە پیغەمبەری خوادا ﷺ ئەو ی بە بیران دا دەھات تەنیا بەجێ ھێنانی ئەو بەلێنە بو، بە سای ئەو ھەرمەزەمەندی خوایان وەدەست ھێنا، بەلام پیاوی کە ھاوڕێیان بو، خەمی لە پێناو وشرەکە ی دابو، بۆیە ئەو ھەلە زێڕینە ی لە دەست چو سەرمەنجامی بی بەشی و خەشم و قین بو.

تۆش شتی بی بەھا بەلاوہ نی خۆتی پی سەرقال مەکە ھەست دەکە ی زۆربە ی خەفەتت لە کۆل دەبیتەوہ و ئارام و بی وە ی سەر دەنیتەوہ.

لە بەشی خوا پێداوت ھەرمەزەمەندی بنوینە لە گشت کەسی زەنگین تری

ھەندی لە ھۆکاری ئەو مەبەستە رابران، بەلام بۆ بەرچاو رۆنی بە تیروتەسەلی لەوبارەوہ دەدویم: بی سو^{١٤٣} پێویستە ئەو بەشە ی لە لایەن خواوہ بوہ بە خەلاتت ھەر لە شیوہ ی لەش و لارت، مال و منال و گوزەرانت، خان و بەرمو بەھرەکانت، ھەرمەزەمەندی ئی بنوینی و دل لە دل نەدە ی، ئەو ھەش خوازراوی قورئانە کە دەفەر موئ ﴿...فَخُذْ مَاءً أَتَيْتَكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ (الأعراف: ١٤٤) زۆربە ی زانیانی پێشینی و زۆرەھای وەجە ی پەگەم، گوزیرو^{١٤٤} کەم دەرامەت بون، نە خاوەنی دارایی زۆرو، نە خانوبەرە ی پان پۆرو، نە پێرپۆو چارەوپی^{١٤٥} جوړاو جوړو، نە خاوەنی دەست و پیوہند بون، لەگەل ئەو ھەشدا نمونە ی جوانکاری ژیان بون، خۆیان و مروفایەتیان پی بەختەومر بون، چونکە ئەو بەھرە و پشکە ی خوا پی بەخشیبون، لە جیگای خۆیدا بەکاریان دینا.

(١٤٣) بېگومان.

(١٤٤) دەست کورت.

(١٤٥) وەلاخی سواری.

لە بەرامبەر ئەو کۆمەڵە ناوازدەدا کۆمەڵێکی تر ھەبۆن، خۆی گەورە مال و سامانیکی زۆرو نازو گۆزێکی زەوێندی بەسەردا ڕشت بۆن، بەلام لە جیاتی پێی ئاسودە بن، پێی بەد بەخت و چارمەش بۆن، چونکە خۆیان لە یاسای پاک و پاراوی خواو سڕوشتی خۆڕسکیان ھەلبوارد بو، ئەوەش باشترین بەلگەییە لەسەر ئەوەی دەرامەت و سامانداری ھەموکەلەبەری ژیان پڕ ناکاتەو، سەرەنجە کەسانێ ھەلگری چەندین بڕوانامەیی جیھانین، کەچی لە بەھرەو زانست و پلەو پایەیاندا بێ گریو گال نین، ئەگەر چی کەسانیکی تر ھەن خواوەنی زانستیکی سنوردان، بەلام بە سایەیی ئەوەی لێی سود مەندو بەھرمەندن بە باشی ڕەنپویان ھێناو، لەو زانستە کەمە ڕوباریکی بە تەوژمی لێ ھەلقولاو.

ئەگەر بەختەومریت گەرەك بێ قایل بە بەو شیوہی خوا تۆی تێدا نەخساندو، ڕەزامەندی بنوینە لە دەنگو ڕەنگو ھۆش و بیرت، لەو حال و گوزەرانی خوا تۆی تێدا ڕەخساندو، بەلگە ھەندئ لە پەرۆردەکارو دنیا بە کەم گران، لەو دورتر سەرنجیان داوہ پێت دەلێن: قایل بە بە کەمتر و نزمتر لەوەی خوا پێی داوی.

فەرمو ئەوہ لیستیکی سەر سوڕمێن پەرە لەوانەیی بەھۆی ھەلقولاستی جوامیرانەیان و دنیا بە کەم سەیر کردنیان دەتروسکێن: (عەتائی...ی کورپی (ڕەباح...یەگێ بو لە ھەرە زانا با ناو بانگەکانی چاخی خۆیدا کەچی کۆیلەییەکی ڕەشی نا بەرچاو بو لە ڕوالتدا.

(ئەحنەف)ی کورپی (قەیس) بە نەرمو نیان و لەسەرخوای ھەموەرمب ناوی دەرکرد بو، کەچی لە ڕوالتدا کەسیکی کزو لاوازو بە لەباریکە بو^{١٤٦}.

یەگێکی تر لە کۆیلەکان بە ناوی (ئەعمەش) فەرمودە ناسیکی ناوداری دنیا بو، کەچی کەسیکی چاو کزو دەست کورت و جل شپو نابەرچاو بو.

بەلگە پێغەمبەرائی شکوادر ﷺ ھەمویان مەر و مالاتیان لەوہراندوہو شوانەتیاں کردوہ، بەھەمان شیوہ پێغەمبەر داود ناسن گەری کردوہو زەکەریان دارتاشی کردوہو پێغەمبەر ادیس بەرگ دوری کردوہ، کەچی ئەوان سەردەستەو ھەلبژاردەیی مەرؤفایەتی بۆن.

كەواتە نرخ و سەنگى تۆ لە بەهرەو كرده چاكەكانتداو لە سودمەندى و پەشتى بەرزتدا وەدى دەكرى، بەهۆى لە دەستدانى جوانى يان زيانكى گيانى يا سامانى مەپەنجى، پەزەمەندى بنوینە لەو پشكەى لە لایەن خواوە پەريارى لەسەر دەدرى ﴿...نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُلْخًا وَرَحْمَةً رَّبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ... ئىمە بژيوى ئەوانمان لەسەر دنيا بۆ بەش كردون، ﴿٣٢﴾ الزخرف﴾.

(ئەو بەهەشتە وەيادخەو پانتايەكەى بارتەقاي ئاسمانەكان و زەويە)

ئەگەر لە ژيانى ئەو دنيايەدا روت و پەجال بوى، يا دل پەست و بەرەلە بوى، يا لە مافى رەواى خۆت بى بەش بوى، بە ستمى ستمكارىكە وە گرفتار بوى، خۆشى و شادى بەهەشتىكى بى وینە وەياد خەو، جا ئەگەر ئەو بىرو باومرەت لە دلدە بسەپە و گردو گوشت بۆ ئەو سەرەنجامە بى، زيانبارىشت بەرەو قازانچ و دەرامەت و مەردەچەرخى، كلۆلى و كارە رەهات^{١٤٧} دەبنە بەخشش و خەلات.

ژىريارترین كەس ئەوانەن هەول و پەنجيان بۆ دوا پۆزە، چونكە دوا پۆز نەپراومىه و پتر جىگای ئومىدە، گەلۆر^{١٤٨} ترين كەسىش ئەوانەن لایان وایە دنيا جى پشودانى يەكجارەكى و ئاسودەيى هەمىشەيە و بەو پەرى خۆزگە و خواستيان شاد دەبن، بەلام لە كاتى توشهاتنى كارەساتدا بى زالە^{١٤٩} ترين مروفن، لە مەينەتى و كزوریدا^{١٥٠} ژيانى^{١٥١} دەيانگرى و پەنجەى پەشيمانى دەگەزن.

(١٤٧) پەريشانی.

(١٤٨) بى كەلك/گىل.

(١٤٩) ترسەنۆك.

(١٥٠) پىويستیدا.

(١٥١) پەشيمانى.

لەبەرئەو دەستخەڕۆی ئەم ژيانە بێ پەواجەن، تێڕوانین و بیرى كورتیان تەنیا لەو دنیاى بێ بنجەدا^{١٥٢} كاری گەرە، هەول و رەنجیان تەنیا بۆ ئەو ژيانە دواپراومى، ئەوان نایانەوئ ژيانى دنیايان لێخن بى، ئەگەر بى و ئەوان توێژى^{١٥٣} سەر دلیان رامائن، پەردەى پەشى بەرچاویان هەلماڵن، چاودلیان دەكرێنەو، ناز و نۆزى بەهەشت و كۆشك و تەلارەكانى وەبیر خۆیان دیننەو، گوئى قولاخى نىگای خوا دەبن كە دەرپەرى باسو خواسى ئەو بەهەشتە دەدوئ، جا سویند بە خوا هەر ئەو دوا رۆژمى شیاوى ئەو هەول بۆدانەو رەنجە.

نایا بە بى و هزرىكى قولەو بەرمان لە باسو خواسى بەهەشتیان كردۆتەو كە نە دەرە سەرى و خەفەتبارى دەیان گرو، نە مەرگ بەروكیان لى دەگرو، هەمیشە هەر گەنج و لاو، بەرگ و پۆشاك دانەپزان، لە خانوبەرى وادا ژيان بەسەر دەبن دەرورپان لە يەك دیارن، شتى وای تیدا رەخساو بە هیچ چاوى نەبێراو بە هیچ گويچكە بى نەبێستراو بەسەر دلى هیچ مرۆفێكىشدا رانەبراو، ئەگەر سواری لە ژێر يەكێ لە درەختەكانى سەد سال بپروا ئەو رێگایە بى ناپرو، چادری وای لى هەلداو درێژى سەد مىلى تەواو، روبراوەكانى هەمیشە بە خوڕ دادەپژین، كۆشكەكانى بالا بەرز و دەرەوشین، هەلچىنى مێوى ئاسانە، كارێزو كانیاوكانى هەمیشە هەلقولاو، تەخت و تاراجى بەرز، لیوان و پەرداخى بۆ بى خواردنەو ئامادە كراو، سەرىنەكانى بۆ پاكەوتن ریز كراو، پایەخەكانى راخراو، بېراى بېر^{١٥٤} ئاسودەى نەپراو، ناز و گۆزى بەرفرەمى، بۆنى خوشى بەرودەى^{١٥٥}، بە زمان باسى لى وەناكرو، هەرچى ئاوات و خۆزگەى لەویندەردا وەدەست دى، بۆ كام لاچو هۆش و بىرمان بۆ بە لای ئەو باسەدا ناچى؟! جا بۆچى ئەو باسو خواسەمان لەیاد چى؟!

ئەگەر سەرمەنجاممان بۆ ئەو دوا رۆژە بى، دەبا بەرە بەلاو مەینەت باران بارى خەمیان لەسەر سوک بى، با دلیان شاد و چاویان رۆن بى.

(١٥٢) بى بناغە.

(١٥٣) توێكى.

(١٥٤) تا هەتايە.

(١٥٥) بەرپلاو.

ئەى ئەوانەى بەھۇى ھەزارىيەۋە دىشكاون، بە سائ نەدارىيەۋە دىرېنجان، بە دەست دەرەۋە ھەپەساۋن، ھەۋل دىن لەۋ ژيانەدا تۇۋى چاكەى بچىنن، تاۋەكو لە بەھەشتى خوادا پاكى و شكۆدارى بۇ ئەۋ- داھات و بەرھەمەكەى بدورنەۋە لە ئارامگەى ئەۋدا خۆۋە ھەسېنن ﴿سَلِّمْ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ... ھەر لە سائ ھېمىنى دا بن، چونكە ئىۋە خۇپاگر بون، پىرۋزتان بى دوا رۇزى رۈن، ﴿٢٤﴾ الرعد﴾.

ئىمە بە نەتەۋەيەكى مام ناۋەندى خولقايۋىن^{١٥٦}

يەكسانى خوازراۋىكى ژىرىيەۋ بە پىى ياسائ خوا پەسندە، جا پىۋىستە نە زىادەرپۇى نە سنور بەزىنى، نە قىرچۇكى و^{١٥٧} نە دەست بلاۋى، بەلكە مام ناۋەندىتى بنۋىنن، ھەر كەسكىش مىرازى^{١٥٨} بەختەۋەرى بى، دەبى بەسەر ھەست و سۆزىدا زال بى، ھاۋسەنگى لە نىۋانى ھەلچون و داجونىدا رابگرى، لە شىن و لە شاپىدا دانى بە خۇدا بگرى، چونكە زىاد بى راكىشان لە بەرپى خۇت و ھەلچون لەگەل روداۋان ستەمىكە دەرھەق بە گىان و دىرونن ئەنجامى دەدى، سەپىر كە ژيان بە يەكسانى و ھاۋسەنگى چەند جوان و رازاۋەيە، بىگومان ياسائ خوا بە يەكسانى دابەزىۋەۋ ژيانىش لەسەر دادۋەرى رەخسىۋە، ماندوشەكەت تىرىن كەسپىش ئەۋ كەسەيە بەندەى ھەۋا ھەۋەسپىتى و دەستەمۇى ھەست و خواستپىتى، لەۋ كات و ساتەدا روداۋەكانى لە لا گەۋرە دەبى و ھەر چوار چىۋەۋى ژيانى دەبىتە تارىكايى ئەنگۈستە چاۋ، لە ناۋ دىرونىدا شەرىپكى دەستەۋىيەخەى كىنەۋ رەقە بەرى پىادە دىكرى، لەبەرئەۋەى لەناۋ خەۋن و خەيالدا ژيانى بەھەدەر دەدا، ھەتاۋەكو ئى واپان ھەيە بە ئەندازەيەكى وا بىر دەكاتەۋە پىى واپە ھەموخەلك نەپارىتىۋ، شەۋو رۇزى پىلانى لە دژ دەگىرن و ھەموجىھان بۇى لە سەنگەردا، ھەر لەبەر ئەۋەيە لەناۋ تەمۋىزىكى رەش و گىژەى^{١٥٩} خەم و خەفەت و پەژارەدا ژيان بەسەردەبا.

(١٥٦) ئامازىيە بۇ ئەۋ ئايەتە: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ (البقرة).

(١٥٧) رەزىلى.

(١٥٨) مەيەستى.

(١٥٩) گىژەلۈك/گىژاۋى.

شېۋاندن و شەۋاندن ئەگەر جى بە پىي سىروشتى مەۋقە كارىكى ئاسانە بەلام بە پىي ياساى خوا ياساخە،^{۱۰} تەنیا كەسانىكى بى سەرمایە لە خوونەرىتى بەرزو بنەما خاويىەكان پىادەى دەكەن ﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَاذِرُ... هەر هەرايەك لە دژى خۇيان دەزانن. ئەو دۆژمنن، ﴿٤﴾ المنافقون﴾.

با دلت لە شوینی خۆى ئۆقرە بگرى، زۆرىەى ئەو مەترسیانەى چاوەرپى دەكرىن نایینە جى، دەشى بەر لە رودانى ئەو مەترسیەى چاوەرپى دەكەى، پىشبینى خراپترىنى بوارى نالەبارى بۆ بكەى، پاشان خۆت ناچارکەى كە باوەرکەى، لەو ساتەدا سەرت لەو گىزاو شومانە دەردەجى كە دل هەپرۆن بە هەپرۆن دەكەن و هیشتاش روداوگە هەر لە شوینی خۆیدا ماوەتەووە روى نەداوە.

ئەى كەسى ژىرىارو ھۆشمەند ھەموشتى بە قەبارەى خۆى ھەلسەنگىنە و بارودۆخ و گەرفتەكان لە خۇيان گەورەتر مەكە، بەلكە مام ناومنجى و بە ویزدان بە سنورت مەبەزىنە و، خۆت لەگەل گومان و خەيالىدا مەپەوینە، بە دواى تراويلكەى ١٦١ ھەنخەلەتینەردا مەگەرپى، گوئى بگرە لەو ھاوسەنگىەى نیوانى رقبەبەرى و خۆشەویستى لەو قەرمودەیدا ((احبب حبيبك هونا ما، فعسى ان يكون بغيضك يوماً ما، وابغض بغيضك هوناً ما، فعسى ان يكون حبيبك يوماً ما... با ئاستى خۆشەویستىت بەرامبەر خۆشەویستەكەت سنوردار بى، چونكە دەشى رۆژى دابى ببیتە ناحەزت، رقت لە ئاستى نەپارتدا سنوردار بى دەشى رۆژى ببیتە خۆشەویستى)) ﴿عسى الله أن يجعل بينك وبين الذين عاديتم منهم مودةً والله قديرٌ والله عفوٌ رحيمٌ... شايدە خودا لەناو ئیووە ئەو كەسانەى دۆژمنايەتى و دەكردن، دۆستايەتى دامەزرىنى. خوا توانايە و خوا دەبورى و دلوقانە، ﴿٧﴾ المتحنة﴾. دلشايە زۆرىك لە ھەوالى مەترسیدارو پروپاگەندەى نابەجى ناگاتە جى.

١٦٠ قەدەغەيە.

١٦١ سەرەپ/بەو شوینە دەگوترى دور بە دور لە بیاپاندا بترىسكى وابزانن ئاوە بەلام ھەنەبى.

(خه مو په ژاره نه سودمه نده، نه به پيی یاسای خوا په سنده)

خوای بى هاوتا له چهندين جيگا خه مو خه فته ياساخ دهكا دمه رموى: ﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا...﴾ با سستی روتان تينه كاو خه ميس مه خون، ﴿١٣٦﴾ آل عمران.

﴿... وَلَا تَحْزَنَ عَلَيْهِمْ...﴾ خه ميان مه خو، ﴿١٣٧﴾ النحل.

به هه مان شيوه به دورى دهگرئ له دوستانى خوئ پوبدا، دمه رموى: ﴿... فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ...﴾ نه هيچ ترسيان له سر هه يه و نه خه ده خون، ﴿١٣٩﴾ المائدة.

كلوئى مايه ي خاموش كردنى كلپه ي خوازياريه و، كپ كردنى گياني بهر خودان و وره بهرزيه، مايه ي به شوكان و خه سارديه، په تا يي كه جهسته و بيكهاته ي ژيان له بهلو پو ده خات.

نه ينى نه و ديارديه نه و ميه: خه مو كي ليت ناگه رئ به ره و پيش هه نكاو هه ينى به لكه ريت پى دهگرئ و دمه ستينى، بارو كه سهرى سهر دلانه و خو شه ويست ترين كرده ي شه ي تانه: تاوه كو به نده دلگيش^{١٣٢} بكاو له رپر هوى ژيانيدا بيپچرئ و بى كه وينئ، خوای كردگار دمه رموى: ﴿إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا...﴾ سرته^{١٣٣} له شه ي تانه و ميه، هه تا خاوه ن باوه راني پى خه مگين كا، ﴿١٤٠﴾ المجادلة.

هه روا پيغه مبهري خوا ﷺ قه دهغه ي كردوه له نيوان سى كه سدا دويان به سرته بدوين و نه وى ترش هه راموش كه ن، چونكى پى دمه رمجى.

دلرمنجاندى بر وادارش شياوى نه وه نيه بخوازيرو كه سيش له پيناويدا هان بدرئ، له بهر نه مه دمردو نازاريكه دمرونى پى گرفتار ده بى، هه ر سه بارمت به ميه له موسلمان ده خواسترئ نه م خه مو كيه تورداو^{١٣٤} رامى ژير دستى نه بى، به لكه

١٣٢ دلگير.

١٣٣ قه سى به نه سپايى .

١٣٤ فرئ دا.

به رمنگاری ئهم دياردهيه ببته وه و هه رچی هوکاري په سنده دهسته بهری کاو
خهفه تباری بئ قهلا چو کاو هه لوه دری کا.

هه ر له م پیناوه دا که خه م نه خوازاوه و، نه ویستراوه و، ره چاوی دهسته وه و
به هره ی ئی نه کراوه، پیغه مبهری خوا ﷺ خوئی لی په ناداوه، دهفه رموی: ((اللهم انی
اعوذ بك من الهم والحزن... خوايه په نات بئ دهگرم له خه م و په ژاره)).

وشه ی "الحزن" له گهل وشه ی "الهم" دا هاو واتان ته نیا له وه دا جیاوازن، نه گهر
خه م و په ژاره له پیناوی داهاتودا بئ نه وه به وشه ی "الهم" ناوژم دهکری، به لام که
له پیناوی رابردودا بئ به وشه ی "الحزن" ناوی دهبری، که چی هه ردوکیان فایروسی
وزه ی دتن له به ره و پئش چونیدا ری بئ دهگرن، سه رکوت کاری ئارمزوو نیازن.

هه رچیه که بئ خه م تیک دانی گوزمران و تال کردنی ژیانه، زرينچکاوی^{۱۶۵} ژمه راوی
گیانه، هوکاري رهنجه روپی و شله ژانه، نه و که سه ی گیروده ی نه م درده بئ هه میشه
دل په ست و مات و لیو به باره، له کاتی بینینی شتی سه رنج راکیش و دل رفین دا له
بری نه وه ی شاد و گهش بئ، به سه ر رپودا ده که وئو، وه که بلقی سه ر ئاو ده بوکی،
ناچار لیوانیک له بیولته ی^{۱۶۶} و داخ و خه فمت دهنوش.

به لام با نه وه مان له یاد نه چی سروشتی ژیان وایه خه م و خه فمت هه رده بی، هه ر
له به ر نه مه یه به هه شتیه گان له کاتی چونه به هه شتدا ده لئین: ((الحمد لله الذي اذهب
عنا الحزن)).

نه وه و ده گه یه نئ نه وان له ژیا نی دونا دا به بئ خه م سه ریا ن نه نایه وه، هه روه کو
بئ بهش نه بون له و درده سه ری و چه رمه سه ریه ی، که بئ دهستی وان هاته سه ریا ن،
جا نه گهر به ناچار ی به بئ دهستی خاونه که ی خه م و خه فمت دا ببارئ بئ نه وه ی
دهست کیشی بئ و ری خوشکاری بئ، به لکه پاداشتی شی له سه ر و مرده گری، چونکه
نه وه ش جوړیکه له و به لا باریه ی به سه ر به نده دا دی، جا پیو یسته هه ر کاتی به نده
دلی په تگو په ست بئ، نزاو تکی دلی سه روه ی و هوکاري زیندوی خه م ره وین به
دهست بیئ.

(۱۶۵) ژمه راوی.

(۱۶۶) به دبه ختی.

به لām سه بارمت بهو فهرموده یه خوا: ﴿وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَحِذْ مَا أَحْمَلْكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَرْنًا لَا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ... هِيَجْ گله بیش له وانه ناکری، که هاتنه لات هه لیا نگری و گوئت: چوارپی^{۱۶۷} وام نیه چونکه هیچی وایان نه بو به ختی بکهن، ﴿۱۶۷﴾ التوبة ۴۰.

ئه وهی لهو فهرموده یه ده فامریت هه ئه وهیه ئه و باومردارانه له مهر خه فتهت باریه وه ستایش نه گراون، ته نیا له بهر ئه وهی پی یاندا هه لگو تراوه، سه بارمت به هه ژاری و نه داری له پیغه مبهری خوا ﷺ دواکه و تنو، باومریشیان توندو تۆل بو. هه روه ها ئاماژه ی تانه و ته شهر لیدانه لهو دو روانه ی به هو ی دواکه و تنیان له پیغه مبهری خوا: هه ر خۆیان له گوره نه برد^{۱۶۸}، به لکو لایان وابو هه ر خوا خه نی کردونی. گریمان خه مباری ئه گهر رویدا کارکی په سندی ش بی، ئه و شیو میانه، به سای له ده ست چونی نواندنی به ندایه تی، یا توش هاتنی تاوانیک بی، بیگومان دل پهستی بهنده له پیناو سستی نواندن و کم ته رخه می کردنی له ئاستی په رومردیاریدا، نیشانه و به لگه یه له سه ر هه بونی دلکی زیندوو، پی رازی به رینمایی و رۆشنایی خودایی.

هه روه ها ئه و فهرموده نه سته قه ی پیغه مبهری خوا ﷺ : ((ما یصیب المؤمن من هم ولا نصب ولا حزن الا کفر الله به من خطایاه... بر وادار توشی هه ر خه م و په ژاره یی، هه ر شه که تی و دهرده سه ری بی بی سو خوا تاوانی پی ره ش ده کاته وه)) ئه وه به لگه و نیشانه ی ئه وه یه خه م و خه فتهت، به لا و کۆستیکه له لایه ن خواوه، بهنده ی بی تا قی ده کاته وه و تاوانی پی ره ش ده کاته وه، ئه وه ناگه یه نی خه فتهت پله و پایه بی و، گه ره ک بی بهنده هه وئی بو بدا و له خۆیدا بینیت ه دی، جا که ی ره وایه بهنده بو خه م تی بکۆشی و له پینا ویدا بخرۆشی، که چی وا گومان با له پیناوی به ندایه تیدا ده جۆشی، یا لای وایی له لایه ن خواوه فهرمانی پیا درایی، یا خوا پی رازی بی و خه لکی له پیناودا هه ئنابی، ئه گهر ئه وه راست و ره وایه بی، ئه و دهبوایه پیغه مبهری

(۱۶۷) چوار پی/ وه لآخی سواری.

(۱۶۸) هه ر خۆیان سل نه کرد.

خو ﷺ بەھۆی کۆۆلی و مەینەتی ژيانی تارو مار بئ، جا چۆن دەشئ ئەو دەشیایوی
پێغەمبەرێک بئ سینهی بە رۆناهی خوا ئاوەلە بئ^{۱۶۹}!

وەلئ^{۱۷۰} ئەو فەرمودەییە هیندی کچی هالە کە دەربارەیی رەوشتی پێغەمبەری
خواوە دەدۆئ: ((انە کان متراصل الاحزاب... پێغەمبەری خوا بەردەوام دئ پەست
بوە))، ئەو فەرمودەییەکی ناجیگیرەو، لە پالداوە لای پێغەمبەری خوادا یەگئ لە
گیرەو هەکانی کەسیکی نەناسراوە، لەگەل ئەمەشدا پێچەوانەیی رەوشتی پێغەمبەری
خواوە ﷺ.

جا چۆن ئەو پێغەمبەرە بەردەوام ماتو خەمبارە، لە کاتیکی خوداوەندی دۆستو
یارەو، لە داخداریی بونی بەو دنیاوە و هۆکاریشی پاراستو، هەتا لەداخی
بئباوەرانیشت خودا رپئ خەمباری پئ نەداوە، هەرچی تاوانی پابردوو داهاو
لئبوردنی لئکراوە؟! لە کوێوە رپئ تئیدەچئ خەمبار و خاکە سار بئ؟! لە کام لاوە کام
رپئگاوە رپئ بە مەینەتی دراوە بچئە دئ پێغەمبەری خواوە؟! کەچی ئەو دئ بە
یادی خوا ئاوەدانەو، بە خۆراگری و داسەپاوی تئراوە، بە رپئوئینی خوا پئ گراوە، بە
بەئئینی ئەو ناسودەییە و حەساوێ، لە هەرچی فەرمان و یاسای خواوە پزمەنەندی
نیشان داوە؟! بەئکە رپئ بە مۆژدەو دەم بە خەندە بو، هەر وەکو دەربارەیی رەوشتی
پئروۆزی هاتو، درودو سلاوی خوای لەسەر - کە هیچ گاه^{۱۷۱} رپوگرۆزی و مۆنی لئ بەدی
نەکراوە.

هەر کەسیکیشت لە ژیان و گوزەران ئەو پێغەمبەرەدا هۆل بئتەو و ورد بئتەو
تئیدەگا پێغەمبەری خوا بۆ ئەو هاتو ناپەرەویی بپروئئ و نیگەرانی و داخ و کەسەر
بتارئئ، دەرو دەرونی خەلکان لە ژئیر چەپۆکی گومان و دلاو دئ و هاوێشی دانان و
خەمباری و تەمباری دا دەرئئ، بۆ ئەو هاتو بە فریای ئەو گیان و رپوچانە بگات
کە لەسەر لئواری تیاچون و هەلئیران، ئای ئەو پێغەمبەرە چەندە شایستەیی ئەو مەییە
مرؤفایەتی چاوشۆرو مەنت باری بئ!

(۱۶۹) گوشاد بئ.

(۱۷۰) بەلام.

(۱۷۱) هیچ کات.

ئەو گوتەيەش ((ان الله يحب كل قلب حزين... خوا ھەمو دلتكى پەستى لا خوشەويستە))، گوايە لە پىغەمبەرى خواو ەبىستراو، بەلام راستو دروستى بە ھىچ جوړى نەزانراو.

چۆن دەكرى ئەو گوتەيە بى ھەلە بى، كەچى بەرنامە و پەيرەوى خوا بە پىچەوانەى ئەو وتەيە دابەزيو، بۆ ئەو ەرخسيو ەمان لە بنچينەو ەلومشيني؟

گريمان ^{۱۷۲} ئەگەر ەرمودەيەكى راستو دروستيش بى: وا ڤا ەكرى ^{۱۷۳} پەزارە كوستانىكە لەو كوستانەى خوا بەندەى خو بى ەلدەسەنگينى، جا ئەگەر بەندە ئارامگرو خوڤاگر بى، ئەوا خوا ئارامگرى بەندەى خو بى خوشە لەسەر تافىكردنەوى.

بە ەلدەدا چون ئەوانەى ستايشى خەمبارى دەگەن و بە شان و بالى ەلدەليني و وا دەزانن بە پى بەرنامەى خوا ەرمانى بى كراو ەپەسند كراو، وە لى لەم ئاينەدا تەنيا ياساخ كراو ە ەرمانى لە دژ دراو، كە خەلگان بە ميھرو سۆزى خواى بى ھاوتا دلان شاد بى، بە ەمان شيو بەو پەيامە ڤر پيت و ەپەى لە ئاسمانەو بەسەر دلى پاكى دوستانى خوادا داباريو گەشاو بن و خەميان لە دل دا بەرباد بى.

ھەوالتيكى تريس بە زمانى پىغەمبەرەو دراو ((اذا احب الله عبدا نصب في قلبه نائحة، واذا ابغض عبدا جعل في قلبه مزمارا... ئەگەر خودا بەندەيەكى خوشويست ئەوا زايەلە ^{۱۷۴} ئەخاتە دليەو، ئەگەر ڤقى لە بەندەيى ەلسا شايب و ەنگەمە ئەخاتە دليەو))، ئەو ەھوالتيكى ئيسرائيليەو، گوتراو لە تەوراتدا ئەم گوتەيە گوتراو. دەشكرى بە واتاييكي دروست شروڤە ^{۱۷۵} بكرى، بلين: بڤوادار لە ئاھى تاوانباريدا خەمگينە، بەلام مەردمى بەدگار خەلەفاو بى ئاگايە گائە جارو سەر مەستەبى خەفەت و ەلپەرستە.

(۱۷۲) ھىچ كات.

(۱۷۳) وا لىك دەدریتەو.

(۱۷۴) شيومن.

(۱۷۵) ڤا ە بكرى.

ئه گهر دۆستانى خوا توشى دڭ شىكىسى بىن ته نيا له تاوى له كىسچونى به هرمىكه، يا له تاوى سستى نواندنكه، يا توشبونى تاوانكه، به پيچه وانهى مهينه تبارى تاوانباران، ئه وان له پيئاوى له دهست چونى بهرزه وندىك، يا هه واو هه وه سيك، يا ئامانجىكى دنياىى دلگىرو پهستن، ههر له و پيئاوه دايه هه وڭ و رمنجيان، له و پيئه دايه ماته ميني و دهردى دليان.

ئه و وته پىرۆزهى خواى گه ورهش كه دهر بارهى پيغه مبه ر "يعقوب" ^{۱۷۶} دهه رموئ: ﴿وَأَيُّضًا عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ...﴾ له سوئى يوسف تانه په ريه ^{۱۷۷} سه رچاوانى و هه روا پيشى ^{۱۷۸} ده خوارده وه، (۸۲) يوسف.

ئه و هه رموده يه دهر بارهى باس و خواسى خهفه تبارى يه عقوبه و، له تاوى بزر كردنى رۆڼه خو شه ويسته كه ي هه وائى داوه كاتى خواى گه وره به و خه مباريه و حيا بونه وهى له گهڭ يوسفى كورى دا تاقي ده كاته وه.

ته نيا هه وائى دانيش دهر بارهى شتيك نابي ته به لگه ي به باش دانانى و، هه رمان پيئدانى و، له سه ر هاندانى، به لگه هه رمانمان پي دراوه خو په نادى به خوا له خهفه تبارى، چونكه خهفه تبارى گرانه و وهكو شه ويكى رهشى دريژ خايانه، به ربه ستيكه له ريگاي گه يشتن به خو و خه سه له ته بالاكان.

ئه وانهى ريگاي دنيا به كه م گرتنيان گرتۆته به ر له سه ر ئه وه كوڤ و يهك دهنگن كه دڭ په ستي له پيئاو دنيا دا ناپه سنده، ته نيا "ئه بو عوسمان جهبرى" نه بى نه و دڭ خهفه تبارى به هه مو جوړه كانيه وه په سنده و، به مه رجى به سايه ي تاوان نه بى. هه روه ها ده لى: ئه گهر خهفه تبارى سودو فازانجيكيش هه راهه م نه يئنى، به نده يهك لا ده كاته وه و پاكرى له جه په لى دهر دىنى.

گو تراويشه: گومان له وه دا نيه دڭ په ستي تاقي كردنه وهى خوايه و هه روه كو دهر ده دارى و به لا باري وايه.

(۱۷۶) پيئى دهگوتري "اسرائيل".

۱۷۷ هه وري گه وته سه ر چاوانى.

(۱۷۸) رقي ده خوارده وه.

جا پېۋىستە ھەول دەى خۇشەختى و كامەرانى دەستەبەرگەى، ژيان و گوزەرانىكى بى گرىو گالو، ھەستو نەستىكى بى خەيال لە پەرورندەت داواگەى، بى گومان بە ھەرەۋەرى و بەھرەمەندى پاداشتىكى خوان ھەر لە ئىستاوە دېنە دى، ھەتا بە ئاستىكى وا خۇشەختى ستايش كراۋە، دەلېن بەھەشتىكە لە روى دنياۋە، ھەر كەسى خۇى تى نەخا ئەوا لە بەھەشتى دوا رۇزىش خۇى بى بەش دەگا.

ھەر خوا خۇى دەتوانى بە پەرتەۋى^{۱۷۹} دلئايى دەستەبەرى بەرۋەدەى^{۱۸۰} و بەختەۋەرىمان بۇ بكاو، روى دلەكانمان بەرۋە راستە شەقامى خۇى راستە پى كا، لە تەنگ و چەلەمەى ژيان دەرمانبىنى و رزگارمان كا.

ھەئەستەيەك

دەى بابەيەكەۋە، بەو نزاۋ پارانەۋە بە گورۋ نەستەقەۋە دەنگمان ھەلپىن كە چارەسازى ناسازى و نالەبارى و خەمىنى^{۱۸۱} ئىمەن ((لا الە الا اللە العظىم الحلىم، لا الە الا اللە رب العرش العظىم، لا الە الا اللە رب السموات رب الارض رب العرش الكرىم، يا حى يا قىوم لا الە الا انت برحمتك استغىث... ھىچ پەرستراۋىكى راستەقىنە نىە جگە لە خۋاى خاۋەن شكۆۋ مېھرەبانى، ھەر ئەو خۋايە شاىستەى بەندايەتى بۇ كردنە كە خاۋەنى گەۋرەترىن تەختى دەسلەتە، ھەر ئەو خۋايە شاىانى پەرستشە كە پەرورندەى ئاسمانەگان و زەمىنە و خاۋەندى تەختىكى پىرۋزى پان و بەرىنە، ئەى ئەو كەسەى ھەمىشە زىندو مشور گىپرى خۋايەتى تەنبا شىاۋى تۆيە، زاىەلەو زرىكەم بۇ سۆزى تۆيە)).

((اللہم رحمتك ارجو، فلا تكلني الى نفسي طرفة عين، واصلح لي شأني كله، لا الە الا انت... ئەى پەرورەدگار تەنبا سۆزو مېھرى تۆم لى ديارە، تەنبا چاۋەروكانىكىش وىلەم نەكەى، خۋايە ھەر تۆم ھەى، ھەرچى كاروبارى ھەمە راستە پى كەى)).

(۱۷۹) بە روناكى.

(۱۸۰) فراۋانى، بەرفراۋانى

(۱۸۱) خەمگىنى.

((استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب اليه... لهو خوايه داواي
چاوپۇشى دەگەم، پەشىمانى دەر دەبىرم كە ھەر ئەو لە خوايەتى دەوشىتەو و
ھەرگىز نامرئ و لە ھەمو بونەوەر دەپىچىتەو)). ﴿...لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ... خوايه تەنيا تۆي بى ھەلە و بى قسورى، خوازىارم لە
بەندەيەكى تاوانكارى وەكو من بىورى، ﴿٨٧﴾ الأنبياء ﴿﴾.

((اللهم اني عبدك، ابن عبدك، ابن امتك، ناصيتي بيدك ماضٍ في حكمك، عدل في قضاؤك، أسألك بكل اسم هو لك سُميت به نفسك، أو أنزلته في كتابك أو علمته احدا من خلقك، أو استأثرت به في علم الغيب عندك، ان تجعل القرآن ربيع قلبي، ونور صدري، و
ذهاب همي، وجلاء حزني... خوايه من بەندەى تۆم، رۆلەى باوك و دايكىكم كە بەندەى
تۆن، جلەوى من لە دەستى تۆيە، ملم كەچى برپارى تۆيە، لىت دەپارىمەو بە ھەر
ناوى خۆت پى ناو نابى، يا لە پەرتوكە پىرۆزەكەت دابى، يا يەكئ لە دروست
كراوانت پى دەرس دابى، يا لە پەنھانىەو بو خۆت دانابى، قورئان بكەيتە بەھارى
دلم، رۆشنايى سىنەو، پەوينەرى دل گىرى و خەم)).

((اللهم اني اعوذ بك من الهم والحزن، والعجز والكسل، والبخل والجبن، وضلع الدين و
غلبة الرجال... خوايه پەنات پى دەگرم لە خاكە سارى و لە مەينەتبارى، لە سستى و
دەستە پاچەيى، لە قىرچۆكى و ترسەنۆكى، لە قەرزارى و زىر چەپۆكى)).
((حسبنا الله ونعم الوكيل... خوايه تۆ بەسمانى و چاترين ھاريكارمانى)).

رۈبە خەندە بە

لېو بە خەندەيى داوو دەرمانى پەرىشانىيە و ھەتوانى ^{۸۲} پەرۋىشىيە وزە و توانايىكى بى وىنەيە بۆ شادى و گوشادى گيان و دل، ھەتا "ئەبو دەردا" دەلى ^{۸۳} من دەگرزىمەو و بى دەكەنم تاو و كو بىيە مایە پشودان و ئارامى دل.

پىغەمبەرى خوا ^{۸۴} ﷺ كە رېزدارترىن مەروڧ بو كەچى جارى وا بو پىكەنن و بزە لىو ھى بە ئەندازەيەك بو ددانى پىرۋى پىشىنەي بە ديار دەكەوتن ^{۸۵} ئا ئەو شىۋە پىكەننە نەرىتى ژىار ^{۸۶} و تىگەيشتوانە، ئەوانەي بە دەردو دەرمانى دەرۋان كاراشنانە ^{۸۷}.

رۈگەشى چلەپۈپەي شادمانى و لوتكەي ھەرە بەرزى خۇشەي.

بەلام پىكەننىك بى زىادە رۋى ((لا تكثر الضحك، فان كثرة الضحك تميت القلب... پىغەمبەرى خوا دەفەرمۇي: زۆر پىمەكەنە، چونكە پىكەننى زۆر دل دەمرىنى)).

بەلكە پىكەننىك مام ناوەندى بى ((وتبسُّك في وجه اخيك صدقة... پىغەمبەرى خوا دەفەرمۇي: گرزىنەو ھەت بە رۋى براپەكەتدا چاكەيە)).

﴿فَبَسَّ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا ... سولەيمان بە قسەي مىرولە بزە ھاتە سەرلىۋان.

﴿النمل﴾. ئەو شىۋە پىكەننىنە نەبى بۆ گالە جارى و كەم نرۋاندە:

﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ... كاتى نىشانەكانى منى لەبەر پانان ^{۸۸} لە پىر

ھەمو لە ترىقەي پىكەننىيان دا ﴿الزخرف﴾.

(۸۲) مەلھەمى.

(۸۳) تىببىنى: پىكەننى پىغەمبەر ﷺ بە بى دەنگ ھەلپىن بو.

(۸۴) ھۆشمەند.

(۸۵) شارمزانە.

(۸۶) خستەنە بەرچاۋ.

روگه شی و لیو به خه ندهیش خه لاتی به هه شتیانه: ﴿فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ...﴾ وا ئه مروش خودا ناسه کان به بی دینه کان ئه خه نن^{۱۸۷}. ﴿الْمُطْفِئِينَ﴾ .
 داب و نه ریتی عه ره به کان وابو زور ستایشی لیو به خه ندهیان ده کردو، به
 ثاماری^{۱۸۸} سینه فراوانی و دهست کراوه می، به خشنده می و، رهوش به رزیان داده نا:

مروقی رو به خه نده به رچاوی فراوانه
 ئه گهر لیشی بخوازی دهرونی ناوه دانه

زوهیری شاعیر به یه گیدا هه ئه لئ:

گه ربی به میوانی دڅوش و شادمانه
 هه روه کو بلیی خانه خویی نهوت له لا میوانه

ثایینی ئیسلامیش له بواری بیروباومرو به ندایه تی و خورپه وشتا له سه ر مام
 ناوه ندیتی بنیات نراوه، نه پرو گرزی و چاوسور کردنه وه و رهش هه لگه پران له م
 ثایینه دا به دی ده کړئ، نه گالته جاپی و به رده وام قاقای پیکه نیشی تیدا قه بول
 ده کړئ، به لکو بایه خداری و شکو داری هیسک سوکی و نه بیزاری لی ره چاو ده کړئ.
 "ابو تمام" ده لئ:

به لا گه ردانی باوکی علی به، چراو ئه ستیره ی هیوادارانه روخوش و به جوش له
 هه ندئ جاردا، بئ بزه و خه نده زیانیش که ی زیانه.

مچ و موړی^{۱۸۹} دهر برینی بیزاری و دهر ون هه لچونه، هیمای^{۱۹۰} کلۆلی و زیان لیخن^{۱۹۱}
 بونه: (ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ... ئه وساکه روی گرژ کردو ترش هه لگه را).

(۱۸۷) پئ ده که نن.

(۱۸۸) نیشانه/هیما.

(۱۸۹) روگرزی.

(۱۹۰) نیشانه ی.

(۱۹۱) شیلو.

ھەرۋەكۈ بلىيى بە گېر دەسۋۇن
 ۋەكۈ ئەستىران ئامرازي پى بن

بە ساي پۇخ زلى پوتارى و گرژن
 ۋەكۈ گەلى نين بە پودا گەشبن

پېغەمبەرىشمان دەفەرمۇي: ((ولو ان تلقى اخاك برجہ طلق... ئەگەر چى بە
 رويكى خۆشەۋە بە براكتەت بگەي)).

"ئەحمەد ئەمىن" لە كتيبي "فيض الخاطر" دا دەلى: ئەوانەي لە ژياندا
 روگەشاۋەن نەۋەك ھەر بۇ خۇيان بەختەۋەرتىن كەس بن، بەلكە لە كىردارىشدا
 دەست بالاترن، پىر بەرگەي بەرپىرسىيارىتى دەگىرن، سەبارەت بە ناخۇشيان پىشۋ
 درىژترو چارەسازترن، زۆرتىر شياۋى فەراھەم ھىنانى كىردەي بەردارن، بۇ خۇيان و
 بۇ خەلكى تىرىش سودمەندىتەن.

ئەگەر بى و لە نيوان ھەلبىزاردنى سامانىكى زۆر يا پلەۋ پاىيەيىكى بەرزداۋ لە
 نيوانى دەرونىكى ئاسودەۋ ئارامدا سەرىشك بىرپىم، ئەمەي دۈمىيان ھەلدەبىژىم،
 جامال و دارايى چ پىت و فەپىكى ھەيە ئەگەر خاۋەنى پوگرزو زوپىر بى؟! پلەۋ پاىيە
 چ سەنگ و پىزىكى تىايە گەر خاۋەنەكەي مات و دلبەست بى؟!

مەگەر ھەرچى لە ژىندا ھەيە بى بايەخ و مايە پوچ نىيە ئەگەر بى و خاۋە نەكەي
 پەست و دلەن^{۱۹۲} بى و ھەرۋەكۈ بلىيى لە ناشتنى تەرمى ئازىزىكى بگەپىتەۋە؟! زنى
 جوان چ كەلكىكى ئى پەچاۋ دەكرى ئەگەر ئاۋمالى بكا بە دۆزەخ؟! خىزانىك بە
 ھەزار ھات خاس و پەند ترە^{۱۹۳} ئەگەر چى لە پۋالەت دا زۆر بەرچاۋ نەبى بەلام بە
 سايەي ئەۋ ئاۋمال وەكۈ باخى بەھەشت بى.

پوگەشى و لىۋبەخەندەيىش ئەگەر تەنيا پۋالەتى بى و بەھۋى خونەرىتى ئاۋازەۋە
 لە ناخ و سىروشتى مەۋقەۋە ھەنەقۇلئ ھىچ بەھاۋ نىخىكى نىيە، سەرنج دە
 روخسار و دىمەنى گولان، باخ و باخات و بىستان، ئاۋى دەرياۋ پوباران، ئاسمان و
 ھەسارەكان، بالئەندە سەر لەبەريان، ھەر ھەمۋى پو بە خەندەن.

(۱۹۲) پەرۋش.

(۱۹۳) خۆش پەفتار ترە.

مرۇفېش بەھو سىرۇشتەى خۇپسكى دەم بە خەندەو پېكەننە، ئەگەر بىۋ
بەرجاوتەنگى و خراپەكارى و خۇپەرسى روى گىرژو مۆن ھەلئەگىپن، ئەگەر پۇشى
گىرژبو لەو شىۋە گونجاۋەى لەسەرى پەخساۋە ھەلئەتۇقى^{۱۹۴} و دەتۇرى، بۇيە ئەۋەى
سىنە تەنگ و رۇگىزە چاۋى بە جوانى و پەۋنەقى ژيان ناكىتەۋە، راستى و پەۋايى
دەرك پى ناكە ئەۋەى دەرونى پىس و پۇخل كا، جا ھەمومرۇقىك بەپىي پەفتارو
بىرو ئەندىشە و پائەرهەكانى ژيان دەنرخىن، ئەگەر پەفتارو بىرو ھىرو پائەرهەكانى
پاك و بى گەردو لەكە بن، ئەۋا ئەۋ چاۋىلەكەيەى پىي دەروانىتە ژيان لىل و لىخن
نابى، جوانى و نەشمىلى دىنا چۇنە ئاۋا دەبىنى.

ئەگىنا جامى چاۋىلەكەى پەلەى تىدەكەۋى و پەش ھەلئەگەپى، ھەرجى لە
ژياندا ھەيە لە دىدى ئەۋا ناھەزو دىۋ دەبى.

دل و دەرونى ۋا ھەن لە بارەياندا ھەيە بەد بەختى و چارە پەشى لە ھەموشىدا
ۋەدى بىن، ھەندى دل و دەرونى ۋاش ھەن دەتوانن لە ھەموشىدا بەختەۋەرى
فەراھەم بىن، ھەيە ژنى ناۋمالە چاۋى تەنبا ھەلئە دەبىنى، ۋا دەزانى ئاسمان بەسەر
عەرزى دا پۇخواۋە لەبەرئەۋەى پەرداخى شكاۋە، لە ئاھى ئەۋەى چىشتەكە زىادە
خۇيى تىكراۋە، يا لە داخى ئەۋەى لە ناۋ ژورەكەدا پەپە كاغەزىك ھەلئەۋە، بە
ساي ئەۋە ھەلئەدەچى و دەمى لە جىنۋ دەكاتەۋە لە ئەندامانى مال كەس نابوۋىرى و
بە گىرو كىلەى ئازاۋە يەك پارچە مال دادەگىرسىن، پىۋاى ۋاش ھەيە ژيانى خۇى و
دەۋرۋەرى دەكاتە ژان، چۈنكە ۋەيەكى ناھەزى لە كۈچكەدا چەقىۋە، يا بە ھەلئە
تىي گەيۋە، يا ھەلئەستىكى كەم نىرخى لە ئاقتاردا نوانراۋە، يا لە خودى خۇىدا پۇى
داۋە، لە خەمى تىشكانىكى سامانى دايە، يا چاۋمىپى قازانچىكە نەھاتۋتە ئاراۋە، يا
لە تاۋى ھەر جۇرى لەم بابەتەنە دىناى لەبەر چاۋان تارى و ۋىرانەۋ، بۇ ھاۋنشىنانى
مايەى دەردە سەرى و شلەژانە.

ئا ئەۋ جۇرە كەسانە دەتوانن ژيان و گوزەران بشىۋىن، نىسكىان لى بىي بە
گىسك، مىشيان لى بىي بە گامىش، لە دەنكە تۋىيك درەختىك بىۋىن، لە ئەنجام
دانى كارو كىدەۋەى بەرھەم دارەۋە بەلەد نىن، ھەرجەندە مال و دارايان زۇر بى

چاوپان پېر ئابى، چەندى خاۋەنى بەھرى بەھادار بن پېي بەھرەمەند نىن و چىڭزى لى ۋەرنىگرن.

ژيان بەسەر بردن ھونەرىكە، كارامەيى و شارمزاى گەرەكە، بى سۆ^{۱۹۵} مروڭ ژيانى خۇي ۋەگو گولشەن بە نواندى كردهۋى جوان و خۇشەويستى پرازينىتەۋە، چاكتە لەۋەى ھەۋل و پەنجى لە پېناو كۆكردنەۋى سەرۋەت و سامان بى ۋەزىر^{۱۹۶} پېكردى گىرفان بى.

ژيان چ سەنگ و پىزىكى ھەيە ئەگەر ھەموكرىد كۆش لە ۋىانەدا لە پېناۋى گلدانەۋى پارە پوڭ بى، ھىچ بايەخىك بە بەرە پېشەۋە چۈنى بوارى سۆزو خۇشەويستى و پازاندنەۋە نەدرى؟! زۆربەى خەلگى چاۋەگانىان لە ئاستى نەخش و نىگارى ژياندا دەرۋەقەن، كەچى بۇ دىتنى پارە پوڭ و دراۋەكان پىلۋى چاۋانىان ھەلدىن، بە لاي گولشەن و گول و گوللەي پەنگاۋ پەنگ داۋ ئاۋو ئاۋمپۇي بەخورددا گوزەر دەكەن و گوى بىستى ئاۋاز و چرىكەى بالىدەكان دەبن پىلۋى بەلەيدا لا ناكەنەۋە، بەلام ئەۋ دراۋەى دىتە دەستيان، ياخود لىيان دەپوا بە ھەندى دەزان و بايەخى پى دەدەن.

سەنگ و پىزى پارە لەۋەدايە ھۆكارى بەختەۋەرى ژيان بى، ئەۋان ئاسودەپيان كىرۋتە قوربانى پارە دەبى لە پېناۋىدا خالىان پەرىشان بى، خۋاى بەخشندە بىنايى بۇ بىنىنى جوانى پى بەخشيۋىن كەچى ئىمە ۋا پراھاتۋىين چاۋمان ھەر بۇ پوڭ و پارە ھەلدەپىن.

گەر دىتەۋى پوگەشاۋە بە خەندە بى لە دىزى بى ئومىدى بوەستە، چۈنكە بى ھىۋايى دىاردەترىن ھۆكارى گرۋى و پەستى دەرونە.

ئەۋ ھەل و مەرجهى بۇ خەلگى تر پەخساۋە بۇ تۆش ھانتۋە ئاراۋە، دىروى خىر چۆن بۇ خەلگىنى تر كراۋىيە ئاۋاش بۇ تۆ ئاۋەلەيە، ئىنجا بىر و ھىزرت لەسەر ئومىدەۋارى و گەشپىنى لە داھاتودا راپىنە.

(۱۹۵) بېگومان.

(۱۹۶) لەجىياتى.

ئەگەر باوەرت واپى لە پېناۋى شتى كەم بەھادا خولقيئىراۋى، لە ژياندا تەنيا شتى بى بەھا بەدەست دەھېنى، وە لى پېت وا بى لە پېناۋى شتى بى وېنە و پىر بەھادا دروستكراۋى ھەست بە ورە بەرزىيىكى وا دەگەى ئاسن و پۇلا خۇى بۇ نەگىرئ و ھەرچى بەر بەست و لەمپەرى سەر رىگايە پەرت و پېۋارى كەى، بەرەو جىھانئىكى فراوان ھەنگاو ھەلھېنى و بەو پەرى ئاۋات و خواستەكان بگەى، دەتوانىن بۇ سەلاندنى ئەم راستىە نمونەيىكى بەرچاۋ بېنىنەو، ئەگەر يەكئ لە روبەرىكى سەد مەترىدا پېشپىركى ئەنجام بدات تا بە ئەو پەرى دەگا ھەست بە ماندو بون و شەكەتى دەگا، بەلام يەكئ بەشدارى پېش بىركى لە روبەرىكى چوارسەد مەترى دا بىكات لە كاتى بىرىنى سەد يادو سەد مەتردا ماندوئىتى دەرک پى ناكا.

جا ناخو دەرونت بە ئەندازەى ديارى كردنى ويست و مەبەستت توانات پى دەبەخشن.

دەى تۇش بەھەرى بەر فرەمىخوازە، ھەرچەندە بە دەست ھېنانى سەخت و دژوار بى، چونكى پۇژ بە پۇژ ھەنگاۋىكى نوئ ھەلدىنى، كۆل نەدەيو دانەمىنن.

تەنيا ئەوەى دەبىتە بەر بەستى رىگاو دل و دەرون دىنئەو يەك و دەپخاتە تارىكايى بەندىخانە. بى ئومىدى و ھىوا برانە، ئەو ژيانە تال و سوئىرەيە كە بە ساي رەشپىنى و گەران بە دواى ھەلە و پەلەى گشت كەسئ و بە خراپە لى دوانيان دىتە ئاراۋە و ھىچى تر نىە.

ئەوەندەى پەرۋەردگارى بەسۆز كەلئ بە مەرۇف دەگەيىنى و گەشە بە بەھەرە سروشتىەكانى دەدا و ھاوسەنگى لە نىوانياندا دەنوئىنى و ئاسۆى ئاۋاتەكانى بەر فراوان دەگا، لەسەر سىنە پاكى و لىبوردەيى پەرۋەردەى دەگا، واى حالى دەگا كە سودمەندترىن ئامانجى ئەوەيە بە پىي تواناى بىتە سەرچاۋەى خىرو ھەر بۇ خەلكان و، وەكو خۆر بى بدروشى و خۆشەويستى و چاكە كارى ھەراھەم بىنى، دلى پىر لە سۆز و جوامىرى بى، خۆشى و ھەدارى بۇ گشت كەسئ گەرەك بى، ھىچى تر ئەوەندە دادى نادا.

ئەو دل و دەرونەى كراۋەيە و گەشاۋەيە بە خۆشچالئەوە روبەروى ئەشكەنجان دەبىتەوەو بەسەرياندا زال دەبى، بە خەندەوە لىيانەوە دەروانى و چارەسەريان دەگا

چېز لەو سەرکەوتنە وەردەگرئ، بەلام ئەو دلا و دەرونەى پەست و گرژە ناخۆشپەکان بە سوک نانرخینئ، بەلگە چوکیش بن بە گەورەیان سەیر دەکا و بە ورمیکی بەزیووە لە ئاستیاندا دەوستئ و بە ئەگەر و مەگەرەن بیانو دەگرئ.

ئەو رۆژگاری نەفرەتی ئی دەکا تەنیا هەست و خوستی خۆپەتی، ئەو دەپەوئ حازر خۆری بەر سیبەری بی و باجیشی نەدات، لای وایە هەموو پێگایەکانی ژيانی ئی گيراو، لە بیرى ئەوەدا یە ئاسمان زێری ببارینئ و زەوی گەنجینەى بۆ وەدرئ نئ.

هەر کارئ لە ژياندا سەخت و دژوارە لە کاریکەووە بۆ کاریکى تر حیاکارە، جا هەر شتئ زۆر گران و قورسە بە پێى بیرى کەسیکە دڵست و پەوێک بی^{۱۹۷}، بەلام ئەوەى خاوەنى هەستیکى بەر وەدەو فراوانە کارى گرانیشى لە لا ئاسانە.

لە لاییکى تریشەووە دەرونیک کە خۆ گر بی بەهوى زال بونی گوستاخ^{۱۹۸} تر دەبی، کەچی دەرونى کزو لەرزۆک هەرچەندى لە ترسان راپکا خۆى زیاتر گرفتار دەکا، کارى سەخت و گران هەروەکو سەگى گازگر^{۱۹۹} وایە هەر کە چاوت پێى کەوت و هەلاتى پیت دەومپئ و راوت دەنئ، ئەگەریش بە هەندت هەلنەگرت و گویت بۆ حەپەى^{۲۰۰} هەلنەخست سەر دەنیتەووە قاوخی خۆى و رێگات بۆ بەردەدا.

دواى ئەمە ئەو بەزانە هیچ شتئ ئەوەندەى دەرون بەزیوی و خۆ کەم نرخاندن دوژمنى سەرسەختى دەرون نیە، کەسئ بەم چەشنەبئ ئەنجامدانى کردەى ناوازەى لئ پەچاو ناکرئ، چاومروانى بەهرەى بەروەدەى^{۲۰۱} لئ ناکرئ.

ئا ئەم هەستە وای ئی دەکا مرۆ باوەرو متمانەى بە خۆى نەمپنئ، هەر گاه^{۲۰۲} بیەوئ بەرەو کردارئ هەنکا و هەلینئ نیکەرانى و بی متمانەى یەخەى دەگرئ و بی هیواى سارد و سەرى دەکاتەووە. جا متمانە بەخوبون بەهرەپێکى گوشادە^{۲۰۳} و کۆلەکەى

(۱۹۷) بی جەرگ و ترسەنۆک بی.

(۱۹۸) نازاتر دەبی.

(۱۹۹) سەگى دپ.

(۲۰۰) ورمومپئ.

(۲۰۱) فراوانی.

(۲۰۲) هەر کات.

(۲۰۳) فراوانە.

سەرگەۋەتتە لە ژياندا، ئەم باوەر بەخۆبۆنەش لەگەڵ لەخۆبایی بوندا - كە بە خو نەريتییكى دزیو لە قەلەم دەدرئ - زۆر جیاكارن، جیاوازيان لەوەدایە لەخۆبایی بون پشت بە خۆ بەستنیكى خەياليەو، خۆ بە زلزانینیكى ساختەکاریە، بەلام متمانە بە خۆبون پشت بەستەنە بە وزەو توانای دىمرون و ھەست كەردنە بە لە ئەستۆ گرتنى بەرپرسياریتی، پتەوگەردنى بەھەرەو تواناكانەو جوان بەگەر خستنیانە.

"ايليا ابو ماضي" دەلئ:

وتى: ئاسمان تەمبارەو ڕەش ھەلگەپراوە
 وتم: ڕوگەش و بەخەندە بە باوى گەرزى نەماوە
 وتى: ئاخىر تافى لاویتىم پشتى ھەلگر دوو تۆراوە
 وتم: بگەرژەو بە داخ و كەسەران لاویتى نايتەو ٲاراوە
 وتى: ئەوھى لە ئەوینداریدا ئاسمانى من بو
 لە پاى وەفاداریدا وینەى دۆزەخى بى بن بو
 دواى ئەوھى دلئ لئ سەندم پەیمانى لەگەڵ شكاندم
 چۆن بتوانم دلئ شاد بئ و پى بە دلئ پى بکەنم
 وتم: با ڕوت بەخەندە بئ و سینەت گۆشادو بئ خەش بئ
 ئەگینا تەمەن دەكەیتە قوربانى و دەبئ پۆشنای ژيانت ڕەش بئ
 وتى: ئاخىر كئ بەركئ لەم كالاىە بە نرخەدا
 وەكو ڕېبوارىكى گەرو وشكەو خەرىكە گیانى ئەدا
 یا وەكو بئ چارەو مەفەرئ بە دواى خویندا دەگەرئ
 كاتئ ھەناسە ھەلدەپرئ خوین لە گەروى وشكى دىمردەپەرئ
 وتم: بگەرژێو، دىمردو دىرمانى ئەو نەخراومتە دەستى تۆو
 بەلام ئەشئ چارەسەرى لانهوازئ، بەند بئ بە خەندەى تۆو
 ئایە جگە لە تۆ ستەمكارەو تۆش دلست و خاكە سارى؟
 نانا ھەر وەكو بلیئ خۆت بۆ خۆت و بئ دەستى خۆت ستەمكارى
 وتى: نەیارى دەور و بھەرم دەنگ زل و بەھاوارن
 ڕەواىە دەست خەرو بىم، ئەوانیش مەیدان دارن؟

وتم: خەمبار مەنبە ئەگرى تۇيان گەرەك نەبى
 گەر خۇت لەوان نەزمىرى دەستت بالاتر دەبى
 وتى: وا بەھارە و ئامارى دەرگە وتنى ديارە
 منىش بى بەرگ و پۇشاکم رەنگ ھەلبىزىكاو و بى چارە
 نەك بۇ خۇم بىم خۇشەوستانىشم لى ديارە
 كەچى بى دەست مايمە و نە كالام ھەيە نە پارە
 وتم: ئاسۇت پون بى شەوى خەمانت سەرە و نخون بى
 چاكە لە زىندا ماوى چى دىمەكى گەر چاوت لە چاوى دۇستانت ون بى
 وتى: شەوگەرەكان جامى شەرابى گوژالگيان پى نۆشىم
 وتم: خەندە لىو بە نەكەى بلىى كوشتەى چىژى تالايىم
 ئومىد وايە بۇ غەيرى خۇت بىى بە پىشەنگى شادى
 ئەوانىش خەم لە دل دىمەكەن گەر بت بىنن دل گوشادى
 چ تىشكان و زەمرەيكە بە روخۇشى خۇت بدوینى
 يالات وايە پارە و پوئە خەلك لە دەستت دىردىنى؟
 ئەى ئەو كەسەى دەنالىنى و چرىكە و ھاوارت لى ھەلدەستى
 دىروگەش بە خۇلىوت ناكلشى و دەم و چاوت داناتەپى
 روت وەكو ئەستىران بى كە لە تارىكىدا دەدرەوشىن
 ھەر بە ساي ئەو خەندەمىە ھەسارەكانمان خۇش دەوین
 وتى: كەى روگەشى يەكەى بەختەومر دەكا
 چاوى بە ژيان ھەلبىنى و بە ناچارىش كۆچ بكا
 وتم: پى بىكەنە ئەگەر چى لە نىوانى تۆو مەرگا بستى بمىنى
 لەوانەيە ئەم ھەلە لە دەست چى و مەوداى پى كەنن نەمىنى

چەندە ئاتاجىن بە خەندە لىوى، بە روگەشى و سىنە شادى، بە ئاكار بەرزى و
 ئىسك سوكى و نەرم و نىانى ((إن الله أوحى إلى أن تواضعوا حتى لا يبغى أحد على
 أحد ولا يفخر أحد على أحد)) پىغەمبەرى خوا دەفەرموى "خوای گەرە نىگای بۇ
 كردوم كە مل كەچى بنوینن، بە ئەندازەى كەس خۇى بەسەر كەسدا ھەنەكىشى و
 لاف و گەزافى بەسەردا لىنەدا.

هە ئۆيىستە يەك

خەمگىن مەبە: چونكى خەمىنى بە فریات نەھات، كۆرەكتە لە سالى خويىندى
دواكەوت تۆش ئاخو داخەت بۆ ھەلچەشت، ئايە ئەم سالى قەرمبو بوھوھ؟! باوكى
كۆچ كىردوت بە دادو فيغانى تۆ بزوت؟! لە بازىرگانىيەكتە تيشكاي پىر بە چاوانت
گرىاي بەرھو دەرەمەت وەرچەرخاي؟!

خەمبار مەبە: چونكى خەمبارىت بوھ ماىيە زىدە خاكە سارىت، لە ئاھى
گىزورىدا^{۲۰۴} ھەراسان بوى كەچى پىر نەدارو بى دەستمايە بوى، بە وتەي نەپارانت
رەنجاي بەلام نەترانى لە ھاوپىشتى ئەوانداي، لە ترسى رودانى پەتەرئ^{۲۰۵} دلت سوتا
كەچى ئەم روداوش ھەر روى نەدا.

دەلگىش مەبە: چونكە خەفەتبارى خانوبەرى گۆشادىش تەنگ دەكا، ھاوسەرى
شۆخ دىزو دەكا، سامانى زۆر وزە بەند بى سود دەكا، پلەو پاىيە بەرزىش نىزم دەكا
منالى دەستەومرە^{۲۰۶} بى قازانچ و ھەرمىن دەكا.

دەل پەست مەبە: دەل پەستى ئاوى سازگارت لى تال دەكا، گۆلى جوانت لى بە
گۆزالك^{۲۰۷} دەكا، بەرو باخت لى دەكا بە بىابانىكى وشكو برىن، زىانت لى دەكاتە
بەندىخانەي كەست لە ھانا نەيى. پەرىشان مەبە: كە دەمىنى خاومنى دوچاوى
جوانى، خىوى دو گۆچكەو دو لىو دو دەستو دو پىو يەك زمانى، خاومندى دەل
ويژدانى، لە ھىمىن و لە ئارامى، لەش ساخو بى وھى^{۲۰۸} زىان دەگوزىنى: ﴿فَيَأْيْءَ الْآلَاءَ
رَبِّكَمَا تَكْزَبَانِ ... دەيسا ئىوھ لە كام چاكەي پەروەرنەدو حاشا دەكەن. ﴿۵۵﴾ الرحمن ﴿۵۶﴾

دەل توند مەبە: تۆ خاومنى بىروباومىركى كارى پى دەكەي، خاومنى خانوبەرىكى
خۆتى تىدا مەلاس دەدەي، نانئ ھەيە لە دەمى خەي، ئاوى ھەيە كە بىنۆشى، بايى

۲۰۴ پىويستىدا.

۲۰۵ خەفەت.

۲۰۶ گۆي دىر.

۲۰۷ گۆزالك گىياھكى تالە بە ھەرمىي پى دەلئىن حىظللە.

۲۰۸ بى دەرد.

ئەوۋى پۇشاك ھەيە لەش و لارت داببۇشى، خىزانىكت ھەيە دلى خۇى لە لا
خۇشكەى، ئەى بۇ دەبى بەم چەشنە خۇت پەرۇش كەى؟!

بەرھەمى رەنج

ئازارو رەنج ھەمىشە بى بەرو باو^{۲۰۹} نابىو، شىاوى رىق لىبونەوۋە نابى، جارى واىە
لە بەرژەوۋەندى بەندەى بى چارەيە ئەم ئازارە، دەنگى نزاو سكالای بە جۇش و
خپۇش لە كاتى مەينەتيدا ھەلدەپرى، كاتى قوتابى بە دواى زانستدا دەگەپرىو،
ئەركى وەبەرھىنانى زانست لە ئەستۇ دەگرى رەنج و جەورى بۇ دەكىشى، دەرەنجام
زانايىكى چاپوك و زىتى لى رەنىو دى، چونكى لە سەردەتاوۋە سوتاوۋە لە كۇتايى
دادرەوشاۋە رەنج و ئەشكەنجەى شاعىرى، كە لە رپى دەرپرېنى راستىيىك دا دىتە رپى،
ويزەيەكى كارىگەر و دلى رپىن فەراھەم دىنى، لەبەرئەۋەى ھۇنراۋەكەى لە قولايى
ھەست و ناخيدا ھەلدەقولى، بۇيە ھەستى خەلگان دەھەژىنى و دلىن رادەچلەكىنى.
كردو كۇشى نوسەرىك بەرھەمىكى زىندوى سەرنج راكىش و پر لە پەندو نامۇزگارى
لە وىنە و يادەومرى وەبەردىنى.

ئەو قوتابىەش كە فىرى پالگەوتنە و نە كۇشيارە^{۲۱۰} جارى لە جاران نەجزاۋە^{۲۱۱}،
سەرى لە تەمبەلى و كەمتەرخەمى و خاۋەلىچكەيى^{۲۱۲} دەرەجى.
ئەو ھۇنەرەى^{۲۱۳} لە زيانيدا كەسەرىكى نەبىنيوۋە تالى و سوپرى نەچەشتوۋە
نەنۇشىۋە، ھۇنراۋەكانى لە وتەى بى بەھاۋە بەسەريەكدا كەلەكە دەبن و، وەكو كەفى
سەر ئاۋ دەسەنگىنرىن، چونكى بەرھەمەكەى زادەى بىرو ھۇشى نىە و لە ناخەۋە
سەرچاۋە ناگرى، بۇيە ھەر قسەى سەر زارانە و خەلكىش وەخۇى ھەلناگرى.

(۲۰۹) بى بەروبو.

(۲۱۰) تىكۇشەر نىە.

(۲۱۱) ئازارى بى نەگەيشتوۋە.

(۲۱۲) سستى.

(۲۱۳) ئەو شاعىرەى.

ژيان و گوزهرانی برودارانی پېشو دياردمترین و له بهرچاوترین به لگه يه، نهوانه ی له چاخی له دایکبونیکي نوئ و بهیانی دانی نازادی و سهرهتای هاتنی پېغه مېبه ردا ﷺ دهژیان، نهوان خاوهنی پته وترین باوهر و فراوانترین دل و دمرون و داسه پاوترین و شاره زترین کهس بون، هر به سای نه و زیانه پر له مهینه تیه بو که دهیان گوزهراند: هر له ئیش و ژانی نه داری و هه ژاری و هه لوده یی، چه وسانه وه و ودهمرنان و دوره ولاتی و جیابونه وهی خوشه ویستان و دستبهرداری له هو گرانه وه، تا دهگاته ئیش و ژانی برینداری و سزادان و گوشتاری، هر بویه نه چینه پاک و پالاوته یه، نه و کومه له ناوازمیه، سهرمه شقی پاکیه تی و شیاوی هه لگرتنی مه شخه لی نازادی و دروشمی قوربانی دان بون، ﴿...ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا

مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْغُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيًّا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ... چونکه هه رچی له تینویتی و ماندویتی و برسیتی - که له ریی خودا توشیان دی - و هه ر هه نگاوکی دهی هاوین، خوانه ناسان توپه ده کاو هر زمره یی له دوژمنی ده ووشینن، گشتی خودا به چاکه یان بو دنوسی. خوا پاداشتی چاکه کاران ون ناکا. ﴿۱۲۰﴾ التوبة

له جیهان نامه ی نه م زیانه دا کهسانی بون، سه بارمت به و کوله واریه ی هاته رییان به پیت و پیزترین بهرهمیان په خش کرد، شاعیریک به ناوی (موتنه بی) له و ساته ی توشی تاو له رزیک هات نه م هوئراوه به پیزه ی هوئیه وه:

ده لئی به لاو مهینه تیم به چاوو ږووشه رمنن
بویه هر له شه واندا شه یدای دیده نی منن

یه کیکی تر به ناوی (نابیغه) نه و هه له ی "نعمان" ی کورپ "مونزیر" هه رپه شه ی کوشتنی لی ده کرد، نه م هوئراوه ی پېشکهش کرد:

تۆۋەك خۇرى مىران^{۲۱۴} ۋەكوئەستىران

گەر تيشكى خۇر لە رو بى پەنھانە روخسارى وان

زۇرن ئەوانەى مايەى درەخشانى ژيانى

چونكى بريندارى دەستى ژيان و ژان

كەوايە بە ساي ئەشكەنجان دامەچلەكى، لە تاوى چروسانەۋە^{۲۱۵}، مەشلەۋى،
لەوانەيە ئەم ئەشكەلە^{۲۱۶} مايەى شەنگو تواناى تۆبى، تا مەودايىك كالاى تۆبى،
ئەگەر ۋەكو كەسىكى دلسوتاۋو دەرودەرون ھەئەرقاۋ وروژىندراۋ بزيى، لەبارترە
لەۋەى ھەئسوكەۋتت ۋەكو كەسىكى ساردو سېرو ۋرەتەپيو خامۇش بى، ﴿...وَلَكِنْ
كَرِهَ اللَّهُ أَنْبِعَانَّهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ... بەلام خودا
ھاتنى وانى پى خۇش نەبو، ۋرەى لە دليان بردە دەر. پييان گوتن: ئىۋەش وپراى
بەجى ماوان بەجى مېن. ﴿التوبة﴾.

بەم بۆنەۋە شاعىرىكم^{۲۱۷} بىركەۋتەۋە كە لە ناۋ تەنگو چەلەمەدا ژيانى
بەسەرىد، ژانى لىك جوئ بونەۋەى بىنى، لە كاتىكا ھەناسەى ھەرە دوايى ھەئەكەشا،
ئەم پارچە ھەئەستە سەرسورمىنە ناۋ كىدوۋى^{۲۱۸} ھەئەست، بى ئەۋەى خۇى تەكان بىداۋ
فاق بىرىقى بى بىدا: ئەۋىشيان "مالىكى" كورى "زەيب" بو كاتى بە خۇىدا ھەئەلەئى:

مەگەر نام بىنى، چۇن سەرشىۋاۋىم بە پىنمايى فروشتوۋە

لە سوپاى كورى "عەفانا" بە تىكۆشەر ناۋم تۆمار كىدوۋە

ئەى دۇستانى ئەم كارۋانەم، كۆچ نىكەۋ با لىرەدا بىسىمەۋە

ئەم تەنگرەدا بە تەنبايى چەند شەۋاننى بەسەبەۋ سەرنىمەۋە

۲۱۴ پاشايان.

۲۱۵ پاشايان.

۲۱۶ ئەشكەنچە.

۲۱۷ ھەستىارىكم.

۲۱۸ بەناۋبانگ.

ھەر بۇ خوايىھ لىھو پۇژەدا پىر بە دىل و ئارەزوى خۇم
 زاپۇلانم جىن بھىلەم و خۇم بە تەنيا و بىن مال بىرۇم
 ئەمپۇيا ھەندى لىھ شەودا بىمىننەو ھە جىم مەيلىن
 پەلە و تالۇكە نەكەن، تا دىنيا دەبن و دەم سىپىرن
 ھەر بەسەرى پەنجەى پىتان نەخشەى گۆرم بۇ بىكىشن
 ئەو ھەى لىھ پوشتەم زىيادى كرد رومى پىدا دابپۇشن
 ئەم زەمىنە بەر فرەيە، بە تەنگە بەرى مەزانن
 خوا پلە و برەوتان پى بدا گشت شوين بۇ من فراوانن

تا كۆتايى ئەم نوزانەو ھە كىرزانەو بە جۆش و خرۇشەو، ئەم ھاوارو پۇرۇيە بە
 كۆلەى بۇ سۇ لىھ دىلى ئەم شاعىرەدا ھەئدەكا، كە لىھ ژيانىدا پىكىتراوو بە ژىن و ژارە.
 بىن سۇ^{۲۱۹} ئەم ئامۇزىارەى بە كىلپە^{۲۲۰} ى كۆلۈ دىلى سوتاو، و تەكانى لىھ ناو دىلاندا
 جىن نشىن دەبن و بە ناو كىرۇكى ناخەكاندا دەچنە خوارى، ھەر سەبارەت بەو ھەى
 ھاودەمى ئەشكەنجە بو ھە لىھ ناو ژاندا ژياو، ﴿...فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ
 عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ... خوازانى جىيان لىھ دىل دايە. سا ئۆقرەو دىنيايى ناردە
 سەريان و بە سەر كەوتنىكى نىزىك پاداشى دان. ﴿۱۸﴾ الفتح﴾.

كەسىن سەرزەنش مەكە، لىھ خواستى تامەزرۇيە
 تاو ھەكو بى دركىنى، ھەرچىنى كەپازى خۇيە

چەندىن بەر ھەمى شاعىرانم بىنيو بەلام بىن ناو ھەپۇك و ساردو سىر بون، چۈنكە
 پۇژى لىھ پۇژان لىھ گولتپان گرانتر پىن نەگوتراو ھە، لىھ ژيانىكى بىن گرى و گالدا
 شىعەريان ھۇنيو ھەو ھەرو ھەكو بىلى شىعەركان پارچەى سەھۇل و گىرمۇلەى^{۲۲۱} قورن.

(۲۱۹) بىن گومان.

(۲۲۰) بە گرى.

(۲۲۱) تۆپەلە.

چەند بەرھەممیکیشم دەربارەى ئامۇژىارى^{۲۲۲} بە بەرچاوان گەوتوۋە كە بارتەقاي گەردىلەين كاريگەرى بەسەر بيسەرانبەوۋە نەبوۋە، تەنيا تالە موئىكىشى نەجولاندوۋە، چونكە وتار بىژدەكە بە ئاستەم^{۲۲۳} ئاستەنگىكى^{۲۲۴} نەھاتۆتە رىۋەھىچ گاه^{۲۲۵} دل شىكىستى نەبىنيۋە، ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ...﴾ ئەو شتانەى بە دەم دەيلىن، ئەوۋە نىيە كە رازەو لە دليان دايە، خوا لەوۋى دەيشارنەوۋە ئاگادارتەرە ﴿۲۲۷﴾.

گەر بىتەۋى بەھۋى وتەكانت، ھۈنراۋە ھەئەستەكانت، خەلكان سەرنج راکىش كەى، دەين لە پىشدا بۆ خۆت بە گرى ئەم گوتراۋە بسوتىي، خۆت بىخەيتە ژىر گاريكەريەوۋە، چىژ لەو بەرھەمەت وەرگىرى، ئەوسا خەلک گويت بۆ شل دەكاو وتەكانت وەرەدەگىرى، ﴿...فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأُنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ...﴾ ھەر كاتى بارانمان لى باراند، رادەژىۋ دەبوژىتەوۋە، ﴿۵﴾ الحج.

(بەھەرى زانىن)

﴿...وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا...﴾ زۆر شتى واى فەيرى تۆ كەرد كە تۆ پىشو نەت دەزانين. چاكەى زۆر ھىزاو گرینگەت لە خواۋە لەگەل كراۋە، ﴿۱۱۳﴾ النساء.

نەزانى مايەى ريشەكەش كەردنى تەمەنەو، مەرگى دلانەو، سەربىرىنى ژيانە، ﴿...إِنِّي أَعْطُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ...﴾ مەن ئامۇژگاريت لى دەكەم كە نەچىيە رىزى نەزانان. ﴿۴۶﴾ هود.

۲۲۲) ئامۇژگارى.

۲۲۳) تۇزقانلىك.

۲۲۴) كۆسپىك.

۲۲۵) ھىچ كات.

زانستیش تويشوی ههست و نهستهو، وزه‌ی گیان و پۆحه‌و، پۆشنایی یه بۆ دیدهنی، ﴿أَوَمَنْ كَانَ مِيسًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ... ئاخۆ كهسێ كه مردو بو، ئێمه زیندومان کردوه‌و پوناکیه‌کمان خسته پێشی، به‌سه‌ر به‌ستی له ناو خه‌لکا بوخلیته‌وه‌، وه‌ك كه‌سیكه كه له ناو تاریکی دایه‌و هیچ دهره‌تانیکێ نیه؟ (۱۲۲) الانعام﴾.

هه‌ر زانسته ئاسوده‌یی و به‌ختیاری وه‌به‌ردیانی، چونكه زانست به‌سه‌ر په‌نهانی داهه‌لبونه‌وه نه‌یانی په‌یدا بونه‌وه، دیار بونی نادیار بونه، بێ گومان ویستی مرۆفیش وایه خولیای زانستی نوێیه‌و، خوازیاری وهرگرتنی شتی نایابو له‌جێیه.

به‌لام نه‌زانین هه‌وینی بیزار بون و خه‌مبار بونه، چونکێ ژيانیکێ بێ نوێ خوازی و به‌ره‌م بونه، نه جوان بونه‌و، نه هه‌نگاوێک پێش وه‌چونه، دوینی وه‌کو ئه‌مپۆ بونه‌و، ئه‌مپۆی وه‌کو دوینی بونه. جا ئه‌گه‌ر خودان به‌ختیت گه‌ره‌ك بێ، با هه‌ول و گه‌رت له پێناوی هه‌راهه‌م هێنانی زانست و زانیاری بێ، بۆ به‌رده‌ست کردنی شتی نه‌سته‌ق و سودمه‌ند بێ، بۆ ئه‌وه‌ی خه‌م و خه‌می و مات و کزیت له‌به‌رچاواندا ون بێ، ﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا طه﴾.

پێژه: ئه‌ی په‌روه‌نده‌ی من! گه‌شه به زانستم بده. ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ... بخوێنه به ناوی په‌روه‌رنده‌ت! كه زینده‌وه‌ر کاری ئه‌وه، (۱) العلق﴾.
((من يُرد الله به خيرا يفقهه في الدين... پێغه‌مبه‌ری خوا دمه‌رموێ ﷺ هه‌ر كه‌سێ خوا خوشگوزمه‌رانی بۆ گه‌ره‌كه، له‌م نایینه کاراشنای ده‌كا)).

با یه‌کێ دو دل نه‌بێ كه ژيانێ به‌هه‌دمه‌ر داوه‌و، ته‌مه‌نی له‌كه‌دار ماوه، با به‌مال و سامانداری پله و پایه و خانه‌دانی تینه‌كه‌وێ له‌ کاتیكا نه‌زانه‌و سه‌بارمه‌ت به زانست بێ ده‌ستمايه‌و په‌رێشانه: ﴿أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ أَعْمَى ... ئاخۆ كه‌سێ بپروای وابێ ئه‌وه‌ی له په‌روه‌رێنته‌وه بۆ تۆ هاتۆته‌ خواره‌وه هه‌موپاسته، وه‌ك ئه‌وه‌یه كه له‌مباره‌كت و كوێره؟ (۱۹) الرعد﴾.

"زىمخىشى" توپۇزمەۋى قورۇن دەلى:

گەر شەۋانە شەۋنخونى بۇ زانستى بىنوينىم
خۇشتىرە خۇم لە ھەمبىزى^{۲۲۶} شۇخ و شەنگى وەسىنىم^{۲۲۷}
گەر ژىرى و سەرە دەرى، لە گرى گۆيرەيى دەركەم
ئارەزمەندىترم ئەۋە ھەمىشە بادەنۇش كەم
سىرەي^{۲۲۸} نوكى خامەكەم، كە بەسەر لا پەرە دادى
لە رابواردن و ئەۋىندارانم، لە لا خۇشتىردى
ئەي ئەۋ كەسەي بۇ پلەۋ پاىە و پىزم خاۋىيى
لات وايە ھاۋتاي يەكن تەمبەلى و شىكۇدارى
رەۋايە من شەۋگارەكان، بە بى خەۋ بەسەر بەرم
تۇش ھەر پىرخە و ھۆرت بى و، ئەۋسا بىيە ھەمبەرم^{۲۲۹}

زانست و زانىارى چەندە جىگاي سەرۋەرى و ھەدارى و ھىنكايى دىل و دەرونەۋ، لەگەل
ناخى مەۋقدا چەندە لەگەل يەك لىكن، ﴿أَمِنْ كَانَ عَلَى بَيْنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ چىسۇۋ
عَمَلِهِ وَأَتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ... ئاخۇ كەسى لە پەرۋەردىيى خۇيەۋە بەلگەي رۈنى بۇ ھاتىبى،
ۋەك كەسىكە كەردەۋە خراپەكەي خۇي بۇ خەملاۋە^{۲۳۰} و شۈپىن ئارەمۋى خۇيان
كەۋتون؟ ﴿۱۶﴾ محمد ﷺ.

۲۲۶) لە ئامبىزى.

۲۲۷) ۋە ھەسىنىم.

۲۲۸) دىنگى.

۲۲۹) ھاۋتاي من.

۲۳۰) پاراۋەتەۋە

ھونەرى شادى

ئەۋەى شادى لە دڭ داىەو، ھەداداىى و ھەدارى لە لاىە، لە ناو گەورەترىن بەھەرى
خواداىە، شادى دڭە بىرو ھىزان مەند^{۲۳۱} دەگاۋ، ژيان پەونەق دار دەگاۋ، كىرو كۆش
بەردار دەگا، بۆيە گوتراۋە: شادى ھونەرىكە ئاشنا بونى گەرەكە، كەسى بزانى بە چ
چەشنى پامى دەگاۋ پەنىۋى دىنى، ئەۋا خۆى لى بەھەرمەند دەگاۋ، ھەست بە تامو
چىژى ژيان دەگاۋ، دىزانى لە گشت لاۋە بە بەھەرى خواۋە دەۋرى دراۋە.

بىنچىنەى ھەرە پەسەن لە خواستى بەختەۋەرىدا پىروا بە خۆ بونە، پىروا بونىك
بە تەۋۋمى ھىچ زىيانى نەھەژىۋ بە ھىچ كارەستاتى نەشىۋى، بە سوكە دەردى
ھەراسان نەبى.

ھەر بە پىۋى ئەۋ وزەى لە ناو دڭ داىە، دەرون ئالۋ والاىە.

بە دۇنيايىيەۋە سىروش خاۋى و بى بەرگەيى و^{۲۳۲} ھەراسانى، دەبنە كارۋان سەراى^{۲۳۳}
دڭ كىشى و^{۲۳۴} پىرەشى و^{۲۳۵} پەروشى^{۲۳۶}، ئىنجا ھەر كەسى خۆى لەسەر ئارام گىرو
بەرگى رابىنى، بە كەم بەھاۋە لە ناخۇشيان پادەمىنى، بارى گران بە سوك
ھەلدەسەنگىنى.

گە نىجى گورگى باران دىتە بى
دەبى بى پەروا^{۲۳۷} لە قورۋ لىتە بى

(۲۳۱) ھىۋور.

(۲۳۲) خۆ نەگىرى.

(۲۳۳) قۇناخى كارۋان.

(۲۳۴) دىگىرى.

(۲۳۵) خەمگىنى.

(۲۳۶) دڭ پەنجى.

(۲۳۷) بى ترس.

بە ھەمان شىۋە بەرچاۋ تەنگى و كورت پروانى، تەنيا خۇ پېزىنى و ھىچ كەس بە ھىچ نەزىنى، ھاۋرەنگى ئەم پېناسەيە دەبى كە خۋاى گەۋرە نەپارنى خۇى پى ناورەد دەكا: ﴿... أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ ... هەر خۇيان لە بىرە، ﴿۱۵۴﴾ آل عمران﴾.

ھەرۋەكو بلىى ئەو بى بىرەنە وایان لە مېشكى چەقىۋە ئەم جېھانە لە پېناۋى چاۋى كالى ئەۋانەۋە پەخسىۋە، ھەر ئەم ژيانەيان پى ژيانە لە بەرژەۋەندى ئەۋانە، ئەۋەندە خۇۋىست و خۇپەرست ھەر خۇيان خۇش بى با خەلگى تر فەرماۋش بى. پېۋىستە مەن و تۇ ئەم ھەلەيە راست كەينەۋە، جار جار بە لای خەلگدا لاکەينەۋە، ھەر لە پېناۋى ۋىست و خواستى خۇمان تى نەكۋشېن، جىا لەۋە كەمى خۇمان لە ياد كەين و خەمان لە دل بە با كەين و، ھەم خۇمان و خەلگى تىرىش بەختەۋەر و گۈشاد كەين.

يەككى لە بنەماى ھونەرى بەختەۋەرى ئەۋەيە: جەلەۋى بىر و ھىزرت لەبەرەست دابى و نەپىلى بەرھەلدا بى، ئەگىنا ھەر جارە بەلايى دا سەرپېچى دەكاۋ ياخى دەبى، ھەرچى دىرۋكى^{۲۳۸} رەشى رابردۋى بەسەر چوتە ھەر لەۋ چاخەى چاۋت بە ژيان ھەلپناۋە تا ئىستاي لە ئارۋە، ھەمۋى بەسەرەتدا دەخۇنپىتەۋە. بى گۈمان، رەۋشى بىر و ھىز ھەرۋايە ئەگەر پېش و بلاۋ بى رابردۋى خۇشۋاۋت و ھىاد دەخاتەۋە، داھاتۋى سامناكىشت پەرت و پېۋار^{۲۳۹} دەكا، ئەۋسا ھەمۋىگىانت لە پەل و پۇ دەكەۋى و دەھەژى، ناخ و دەرونت ھەلدەقرچى، دەسا بە ساي كىرد و كۋشېكى بەردارو^{۲۴۰} نەپساۋە ھۇش و بىرت جەلەۋكېش كە، ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ ... جا خۇت بدە دەس ئەۋ خوايە، كە ھەر زىندۋە نامرى، ﴿۵۸﴾ الفرقان﴾.

بىنچىنەيەكى تىرىش لە تۆۋىنەۋە^{۲۴۱} بەختىارىدا ئەۋەيە: ژيانى ئەم دىنپايە بە پى قەبارەۋ سەنگى خۇى ھەلى سەنگىنى و بى نرختىنى، تەنيا شىۋى ئەۋەيە پىشتى

(۲۳۸) مېژۋى.

(۲۳۹) تەفر و تونا.

(۲۴۰) بەرھەمدار.

(۲۴۱) بە شوپىن گەپان.

لى ھەلگەى و بە گالتە و گەپى سەيرگەى، ھەوھسى دىنيا رەوشى وابى، ھەموبەدگارلى
لەودا پەيدا بى، سەرگىشى دىل كىشى بكاو خاكە سارى تىدا بى، چۆن دەبى شىاوى
ئاخ بۇ ھەلگىشان و ئەم ھەمو ھەول و پەنجە بى.

خۆشپەلەشى ھەر لىلە، فاق و برىقى ھەلخەتتە، پەيمان و بەللىنى ۋەكو
تراويلكەن، ئاۋات و خواستەكانى ئىستاكەش ھەر بەرپوھەن، رېز دارو بەھرەدارى
رەشك پى براۋە^{۲۲}، بەھرەو خەلاتى لە ژېر مەترسىداپەو، شەيداۋ ئەۋىنى بە تىخى
بى بەللىنى سەربراۋە.

باۋو باپىرانى ئىمە، خانوبەرە پىك دەيلىن
كەچى ئىمە لىي خاۋەن، تاقەل و كوند لىي دەخوين
لە تاۋى دىنيا دەگرىن و، ھىچ كۆمە ئىكش نابى
كە دىنيا كۆيان كاتەۋەو، تا سەر لەگەل يەك دابى
چىيان بەسەرھات زۆردارانى بەرەى پىشو
ھەم خۇيان و گە نجىنەشيان، لە بەرچاۋ نەماۋ ون بو
ھەر كەسىپى، دەرمانەتى دەشت و بىابان پىر بكا
بۆزى دى گۆرى تەنگە بەر لە پىر باۋەشى پى بكا
يەك بە دەنگت بانگيان بگەى، كپو كەرن ۋەلام نابى
ھەرەكو بلىي نەيان بىستىن، مافى دەرپىنيان درابى

لە فەرمودەى پىغەمبەرى خوادا ھاتوھ ﷺ: كە ھەر ھونەرئ ھەول و پەنجىكى
دەۋى ۋەكو دەفەر موى: ((انما العلم بالتعلم، والحلم بالتَّحْلُم... بەلام زانست بە فىر
بونەو، نەرم و نيانىش بە ھەول بۇ دانە)).

ھەم لە ھونەرى خورەۋەشتە، فەراھەم ھىنانى خۆش بەختى و روگەشى،
بەكارھىنانى ھۆكارەكانى، ھەول دان بۇ دەست پىشخەرى لى كردنى، ھەتاۋەكو
دەبىتە خورەۋەشتىكى خۆرسكى. بى گومان ژيانى دىنيا ئەۋەندەى لى ناۋەشتەۋە ئىمە
پوگرزو جارس و بىزار كا.

ياساي مەرگە ئەم جىھانە، بى ھەئبۇيرى پىيادە دەكرى
 بۇيە دنيا بۇ ھىچ كەسنى ھەساو گە نىيە و بە مال ناكرى
 تۆ ھەست دەكەي ئەم ژىنەدا مروف ھەوالى پى نەدرى
 كەچى ھەر خۇي ئە ناكاول ھەوالى مەرگى ئى نەدرى
 شەيداو ئەوینی ئەم ژىانەي، كە لىل و لىخن پەخساو
 گەرکتە پاك و پۇشن بى، ژىنى دنیای ئەم زەلکاو
 ئەوہى پىچەوانەيى ئەم پۇژگارە مەبەس بى
 وەكو بلیى تروسكەي، ئاگرى ئە ئاو گەرەك بى
 ئەوسا دەشى مەھالت بۇ بىتەدى و، نەشیاویكت بۇ بشى
 كە ئەسەر لیواری مەرگا، دارى خواستت وەبەرەبى
 ژىان خەوتنە و مەردن زەنگى ناگایى
 بەندە ئە نىوان ھەردوکیا، سوارىكى تاودارى
 پەلە و دەس پىشخەرى كەن، ئە ئامانچ و مەبەستان
 ئە پەرتوکی تۆمارە، مەودای ژىان و تەمەنتان
 چارەوئى لاویتیان تاو داو، زۆر بە پەلە و تالوکه بون
 تا بۇ لای خوايى وەگەرین، كە خواستراوى دەستى ئە و بون
 ھەرچەندە ھەول و گەرەت بى، پۇژگار بى خەش و ئەكە بى
 ژىانىش ھەروا پەخساو، پۇژگار نەياری ھەزەت بى

راستییک كە سەربىچى ئى ناكرى ئەوہیە: تۆ ناتوانى ھەرچى ھۆكارو شوینەوارى
 خەفەتباریە لە ناو دلت دا ریشەكیشى كەي، چونكە ژيان بەو شیۆە پەخساو ﴿لَقَدْ
 خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ... ئىمە پەگەزى مرومان دەگەل خەمان ومدى ھینا، ﴿٤﴾ البلد﴾ .
 ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ... ئىمە مرون لە تنۆكىكى ﴿٢٤٢﴾ ئاویتە٢٤٤
 ومدى ھینا تا تاقى بكەينەوہ، ﴿٢﴾ الإنسان﴾ .

﴿...لِيَبْلُوكُمْ أَنْتُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا.. تَأْتِيهِ تَأْفِيكَاتُهُ وَكَامِتَانِ نَاكَارِي جَوَانْتُهُ، ﴿٢﴾ الْمَلِكُ﴾
 بەلكە ئەو لە تۆدا داواکراوە، کۆلی خەم و کەسەران بەسەر شانتەو سوک کە،
 وە ئی^{۲۴۲} بتهوی پێشانی پەڕیشانی لە بنەڕەت دا بن بر کە، دەبی ئەو لە بەهەشتی
 دوا پۇژا چاومپی کە، هەر بەو بۆنەو خۆشەختانی ناو بەهەشت دەلێن ﴿وَقَالُوا
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ... شُكْرَانَهُ بُوْئُهُ خُودَايَهُ كە سەری لەسەر
 نەهێشتین، ﴿٣٤﴾ فَاطِر﴾.

ئەو فەرمودەیه وا دەگەیی، تەنیا لە بەهەشت دا یەكجارەکی خەم نامینی،
 هەروەكو باری ڕقە بەری هەر لەویدا لە کۆل دەبیتهو ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ
 غَلٍّ... كَيْنَهُمَا لَه سَيْنَهُمَا، دَامَالِيو. ﴿٤٣﴾ الْأَعْرَافُ﴾.

جا هەر کەسی لە ڕەوشی چەپەلکاری ئەم ژيانە دنیا بەناگایی، لە کۆسپ و
 لەمبەرائی چا و دەپۆشی، لە بی بەلێنی و پەیمان شکینی دنیا خۆی دەپۆیری، دەزانی
 سڕوشتی ئەم ژيانە هەر ئەوئەندە لەباردایه.

پەیمان و سۆیندی دا دا پەیمانی خۆی نەشکینی هەروەكو بلی سۆیندی خوارد، پەیمانی جی نەیی

ئەگەر گوزەرائی ئەم ژيانە ئاوا بی، کە بۆ کەس بەردەس نابی، جی خۆیەتی
 کەسی زیت و ژیر هێندە کزو مات خۆی نە نوینی و سەری بۆ کلۆلی دانەنوینی،
 بەلکە تا پێی دەکری و وزە لەبەردا بی، پێویستە لە ڕوی ئەشکەنجەو نازاردا خۆگر
 بی، ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ
 وَعَدُوَّكُمْ... تا بۆ دەکری چەك و جیەخانە شەڕ و ئەسپی سواری پەیدا بکەن،
 دوزمنی بی بترسین، کە دوزمنانی خوداشن، ﴿٦٠﴾ الْأَنْفَالُ﴾.

﴿... فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا...﴾ ھەرچەند بەلای
لە ڕۆی خوادا توشی ھاتن. نە ھیجیانی بێ توانا کرد نە زەبونی ڕوی تێکردن،
﴿آل عمران ۱۶۱﴾

ھە ئۆیستە یەك...

دڵ پەر مەبە: ئەگەر تۆ بێ دەستمایە و ھەزاری، جگە لە تۆ پەنگیان خواردووە لە
ناو قەرزاری، ئەگەر تۆ خاوەنی ئامیڤی گواستەووە نی، بێ لە تۆ ئەوەندە لەسەر
پێھەکانیان بڕۆن پێیان قلیشاو^{۲۴۶} ئەگەر تۆ لە ناھێ چەند دەردێکی دەنالی، جیا لە
تۆ سالانیكە لەسەر چار پایە^{۲۴۷} ڕەق و تەق کەوتون، ئەگەر تۆ یەك جگەر گۆشەت
لە دەست داو، جگە لە تۆ چەند ڕۆلەییکی لە یەك کارەساتدا لە دەست داو.

دڵ پەست مەبە: چونکو تۆ موسلمان، سەبارەت بە خوا و پەيامبەرانی و
فریشتەکانی، سەبارەت بە ڕۆژی دوایی و قەزاو قەدەری خوا باوەرداری، چەند
کەسانی جیا لە تۆ بەرامبەر خۆی پەرەمەردیار بێ باوەرن، نوێنەرانی خوا بە راست
نازانن، دەربارە کتیبانی خوا جیا کارن، لە ڕۆژی پەسلان^{۲۴۸} سەرپێچی دەکەن، لە
قەزاو قەدەر لاملی دەکەن.

دڵ پەست مەبە: ئەگەر توشی خراپە و تاوانێك ھاتوی، فرمێسکی ژێوانی ھەل
رژێنە و پەشیمانی بنوێنە، ئەگەر ھەلەییکیشت کردووە راستی کەو، بزانە میھرو
سۆزی خوا فراوانە و ھەمیشە دەرگای کراوہیە، لیبوردەیی گشت گیرە، گەرانیوہی
بەندە قەبوڵە.

دڵ توند مەبە: بە سای دڵ توندی خۆت توشی دلۆ دلی دەکە، بونیەت بەرەو
ڕوخان دەبە، دڵ ماندو شەکەت دەکە، خەوی شیرینت تال دەکە، بە ھەناسە
سەردوہ شەوانت بەسەر دەبە.

(۲۴۶) قەلشاو.

(۲۴۷) قەردوێلە.

(۲۴۸) قیامەت.

شاعىر دەتلى:

چەندىن بەلاۋ مەينەت ھەن گەنج و لاۋىنى ھەراسانە
 بەلام نازانى ئەم دەردە پىي نازادىيە و دەرمانە
 كاتى نازار زۆرى ھىنا و جار لە دوای جار توند دەبو
 دوای ناۋمىدى خۆرھەلات، نازارەكانىشى لى ون بو

بەرگەى شە پۆلى ھەست و سۆز

بە سايى دو ھۆيان سۆزى مەرۇف ھەل دەقولى و كلىپە دەسپىنى: كاتى زۆرى بۆ
 ھىنانى شادى، دوام لە كاتى رودانى كارەساتىكى بەرچاۋ رەش دا، لە فەرمودەى
 پىغەمبەرىشدا ھاتو: ((وانى نہيت عن صوتين احمقین فاجرین: صوت عند نعمة، وصوت
 عند مصيبة... من دو دەنگى ناخۆش و خراپەم لى قەدەغە كراو: دەنگى لە كاتى
 خۆشیدا ھەل دەبىرى، دەنگى لە كاتى بەلاۋ كارەساتدا ھەلدەبىرى)).

﴿لَيْكُنْ لَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ... ھەتا ئىۋە بۆ شتى

لە دەستو دەچى، خەم نەخۆن و بە دەسكەوتو دل خۆش نەبن، ﴿٢٣﴾ الحديد ﴿﴾.

ھەر بە ساي ئەۋەيە پىغەمبەرى خوا دەفەرموى: ((انما الصبر عند الصدمة
 الاولى... ئەو ئارامگرتنە گرنگە لە سەرەتاي رودانى بەلادا دەگىرى)).

جا ھەر گەسى لە كاتى رودانى مەرگەساتى، يا دل خۆشپىكى بەرفرەدا بەسەر
 ھەلچونى ھەست و سۆزىدا زال بى، شياۋى ئەۋەيە: مەدالىي خۆگىرى و داسەپاۋى لە
 مل بىرى، بە ھەمان شىۋە بە بەھرى بەختەومرى شاد دەبى و چىز لە سەرگەوتن
 بەسەر ھەوا و ھەۋەسدا و مردەگىرى.

خوای بالادەست مروۇفی وا ھەلەسەنگاندو، کە لە خوۆشیدا سنور دەبەزێنی و لافو گەزاف لی دەداو خووی ھەلەمکیشی، ﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۖ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ۚ﴾ (۲۱) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (۲۲) المارج ۖ ۖ.

ئەگەر دەکەوێتە خوۆشیش، ڕۆدی دەنوێنی، مەگین^{۲۹} ئەوانەى نوێژ خوینن. ھەر توشى گزو بو ھاوار دەکا.

ئەوان لە شین و شاییدا مام ناوەنجین، لە خوۆشیدا سوپاسگوزارن، لە ناخوۆشیدا خوۆگرو ئارامن.

ھەست و سۆزێکی لەسنوربەدەر، خاومەنەکەى شەگەت دەکا بەلام ج شەگەتی، ومھا ئازاری پێ دەگەییەتی، دای ئەرمینی و خەوی لە چاوان نامینی، ھەر گاه ڕقو تورپیی بى گری زۆر بە توندی ھەلەمچى و، ڕادەچلەکی، ھەرپشەو گورپشان دەست پێ دەکا، ھەرچى ڕازى^{۳۰} دلیەتى ئەى پڕۆزینی، وای بەسەر دى ھەروەکو بلی پوانی پوشی گری گرتی، بەم چەشنە سنورى دەبەزینی، ئەگەریش ڕۆژى شادی ببینی، ھۆشى لای خووی نامینی، ھەلەمچەپەری و سەما دەکا، لە قولایی خوۆشیدا خووی لە بیر دەکا، سەنگو ڕیزی لە دەست دەدا، خو دروست نیە ڕقی لە یەکی دابگری، زۆر بە خراپە لی دەدو، لە چاکەکان خووی دەبویری، ھەر بە خراپەکانی دەویری، بەھرەکانیشی لە ژیر پی دادەپوۆشی، ئەگەر یەکیکیشى خوۆش بو، لای وایە لە ڕیزی فریشتانەو، لەو پەری چلە پۆپەى تەواویانە. ئەوھش بە فەرمودە لە قەلەم دراو: لە ئاستی خوۆشەویستەگەتدا سنور دابنی چونکو دەشى ڕۆژی لە ڕۆژان ببیتە نەیار، بە ھەمان شیوہ با ڕق لی بونەوہى نەیارمگەشت سنور دار بی، لەوانەى پۆژی دابی ببیتە ھاوڕێیەکی خوۆشەویست^{۳۱}. لە فەرمودەى پێغەمبەردا ﷺ ھاتو: ((وأَسْأَلُكَ الْعَدْلَ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا... خَوَايَہ داوای یەکسانیت لی دەکەم لە ڕەزامەندی و ڕق لی بونەوہدا.

۲۹) مەگەر.

۳۰) نەینی.

۳۱) ئامازمیە بۆ ئەو وتەى: ((احبب حبیبك هونا ما فعسى ان يكون يوما ما...)).

جا ھەر كەسنى ئامادە بىى ھەست و سۆزى دەستەمۇ كا و بىرو ھۆشى بكا بە دادومرو ھەموشتىكى بىى ھەلئەنگىنى و ھەر شتەى پلە و پاىەى خۆى بىى بىدا، ئەوا چاوى راستەقىنە دەبىنى و دەركى بىى دەكا و راستە شەقام دەدۆزىتەو، ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ... نِمْه پىغەمبەرمان نارد بە چەند بەلگەى ئاشكراو و وىپراى ئەوان، كتىب و ھۆى ھەلئەنگاندىمان ناردە خوار، ھەتا خەلك بىى جىاوازى لە ناو يەكا رەفتار بكەن، ﴿٢٥﴾

الحديد ﴿٢٥﴾

بىگومان ئايىنى ئىسلام بە رەوشت بەرزى و داب و نەرىتى پەسندەو ھاتو ھەر وەكو بۇ خۆى بەرنامەىكى گونجاو و ياساىكى مام ناومىجى و ئايىنىكى پىرۆزە، ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بەو شىو ىمە ئىو ەمان كر دۆتە ئۆمەتىكى ھەلئەزاردە، ﴿١٤٣﴾ البقرة ﴿١٤٣﴾

ئىنجا ھاوسەنگى و يەكسانى خوازاوئىكى سودمەندە لە خوړەوشتى نمونەىدا، ھەر وەكو لە بنەمايەكانى ياسادا خوازاو، بە ھەمان شىو ىمە ئايىنى ئىسلام لەسەر راستى و دادومرى بنىات نراو، راستى لە ھەوال دان و دادومرى لە ياسادا لە گوشتارو لە كرادار و رەوشتدا ﴿وَكَمَتَ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ... قەسەكانى پەرومىندەت لە بىى لايەنگرى و راستىدا- تەواو بىى كەم و كورپىن. ﴿١١٥﴾ الأنعام ﴿١١٥﴾

بە ساي پىغەمبەرى خوا ﷺ ھاو ەلان بە ختەومر بون

پىغەمبەرى خوا ﷺ بانگەوازى خوايى بۆيانى ھىنا بە ديارى، ئەم بانگەوازە بۇ دارايى و كۆكرىدەو ەى سامان نەبو، نە گەنجىنەى لە دەست بو، نە خىوى باخ و باخات و كۆشك و تەلارى بەرز بو، لەگەل ئەو ەشدا يارانى رويان تى دەكرد، ئەگەر چى گوزەران سەخت و ماندوشەكەت بون، بەلام پەيمانى مان و نەمانيان لەگەل بەست، ژمارەيان گەلئى كەم بو، روت و رەجال و بىى كەس بون، ترسيان لەو ەدا ھەبوخەلگان بيان خەنە ژىر پىيان، كەچى بەوپەرى ناخ و دلان پىغەمبەريان خۆش دەويست.

لەگەل پېغەمبەرى خوادا لە شیوئ گەمارۆ دران، ئەوەی بەزاران بخورئ لێی بێ بەش کران، سەنگو ریزیان لەکەدار کرا، خزم خویشیان بونە دوژمن، بە دەستی بێگانە ئازاریان چەشت، لەگەل ئەو ھەمومەینەتیەدا دەیان گوزمراند، کەچی لە کانگای دلیانەو پېغەمبەری خویان خوش دەویست.

ھەیان بو بەسەر لی سوربووھە بەر ھەتاودا رادەگێشران، ھەندیکى تر لە چۆلگەدا کۆت بەند دەکران، ھەندیکیشیان بە چەندین جۆرە سزا لە لایەن بێ باوەرپانەو ئازار دران، بەم دەردەیان دەبردن و گالته جاریان پێ دەھات، لەگەل ئەویدا بە پلەى ھەرە بەرزى خوشەویستی خوشیان دەویست.

خاكو زیدو مال و حالیان زەوت کرا، لە یاریگەى گەنجو لاو و پۆلەکانیان، لە باوەشى خاوو خیزانیان وەدەر نران، کەچی لە گرۆكى دلیانەو خوشیان دەویست.

بە ساي ئەو بانگەوازەى پېغەمبەرى خوا ترسو لەرزىكى وایان پێ گەشت، خەریك بو دلیان دەرچى و گومانیان دەبرد خوا لە ھانایان نایى، کەچی بەو پەرى خوشەویستی خوشیان دەویست.

گەنجى و لاویتی خۆیان خستە سەر تیخی شمشیرەکانو، نوکی شمشیرەکان بەسەر سەریانەو ھەروەکو چۆلى داران بون.

ھەروەکو بلیى سیبەرى شمشیرانى سەر سەرمان

سیبەرى درەختى سەوزن، دەرازى دەوروپەرمان

پیاوھەکانیان گیانیان خستە سەر دەست و پێشوازیان لە مەرگ دەکرد ھەروەکو بلیى لە گەشت و سەیراندا بن یا لە شەوانى جەژندا بن، سەبارەت بەوھى پەر بە دلیان پېغەمبەریان خوش دەویست.

گەر یەكێ دەرکرایە پەيامنێر دەیزانى ئەم ھەلەى کۆتا ھەلى ژيانیتی، کەچی پەيامەكەى دەگەياند، یەكێ بە کاریكى پێویست دەنێردرا وای دەزانی ئەم جارەیان بە ساخى ناگەرپتەو، بەلام بە سینەیتكى گوشادەو بەرپێ دەکەوت، چونکو پېغەمبەرى خویان لە چاوى خۆیان خوشتر دەویست.

وھلّ با بزائین، بۆ ئەومەندەیان خۆش دەویست، دلّیان ئەومەندە بەو پەيامە ئاوەدان بو، بەو یاسایە و بەو رّیسیایە ھێندە خۆشحال و ئارام بو، ئەومەندە بە ھاتنی روگەش بون، ھەر گە شوین پئی ئەویان ھەلگرت، ھەرچی دەرەسەری و چەرەسەری، ئازارو ئەشکەنجە و رەنجبەری ھەبە لە یادیان چو؟!

لەمەر ئەو بە ھەرچی پەوشتی بەرزە، دلّشادیە و پوی بە خەندە لە پوی پیرۆزی ئەویاندا بەدی دەکرد، ھەرچی ئاماری^{۲۵۲} جوامیری و راستیە لەو پێغەمبەرەدا ﷺ دەرەخشان^{۲۵۳}، دەربارە ھەر کارئ سەخت و گرانی و ھەلەم گۆی راپرسیان بو، بە سۆزی خۆشەووستی گری دلّی دەکوژاندنەو، بە وتە ناسک و شیرینی کلپە سینی دەمراندنەو، بەو پەيامە بەردەستی، زاخاوی رۆحەکانی دەدانەو.

نەمی دلّ گوشاری بەسەر دلّ دا دەرژاندن، لە پیناوی گەیانندی پەيامەکە دەرکیان بە ئەشکەنجە و مەینەتی نەدەکرد، ئەومەندە تنۆکی^{۲۵۴} دلّیا بونی بەسەردا دەباراندن ھەرچی زوخم و ژین و ژاری راپردویانە لە بیر دەبردنەو.

بە پینمای و رینۆینی دلّی رۆشن دەکردن، بە پایە بەرز و شکۆداری بەرچاوی رۆناک دەکردن، باری گرانی سەردەمی نەفامی لە سەر شاندا لادەبردن و ئاماری^{۲۵۵} بت پەرسە لەسەردا رادەمالین، پەتی ھاوبەشی دانان و گومرایی لە مل دا دادەپرنین، کلپە گری کینە و رەقەبەری و دوژمن کاری لە ناخیانەویدا دەمرکاند، بارانی دلّەوازی^{۲۵۶} بەسەر ھەستەکاندا ھەلدمرژاند، ئەوسا گیان و رۆحیان ھێورە دەبون، ھەموئەندامی لەشیان بئ وەی^{۲۵۷} دەبون، ھەست و نوستیان دەسەرەوتن و فینک دەبون.

لە ھاودەمی پێغەمبەرەدا ﷺ چێژی ژانیان ھەلدمەچەشت، ھەسانەوویان بەدی دەکرد، لە خزمەتی ئەودا شادی و گوشاریان ھەست دەکرد، لە گوپرایەلّی ئەودا سەرفرازیان دەرک دەکرد، لە شوین پئی ھەلگرتن دا دەولەمەندیان پە پئی دەبرد.

(۲۵۲) نیشانە.

(۲۵۳) دەرەسە.

(۲۵۴) دلّۆپ.

(۲۵۵) نیشانە.

(۲۵۶) دلّیای.

(۲۵۷) بئ بەلّ.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ... ئَيْمَهُ هَر بؤيه تۆمان نارد كه به زميى و
چاكيهك بى بؤ ههمو خه لكى دنيا، (۱۰۷) الانبياء﴾
﴿...وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ... بئى گومان تۆ له پاسته پى، رېبه رى، (۵۲)
الشورى﴾

﴿... وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ... له تاريكى دهريان دهخاو
به رهو رو ناكيان دهبا، (۱۱) المائدة﴾

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ... ههر نه ويشه له ناو خوینده واراندا
پېغه مبه ريكى له خويان بؤ ناردن، كه نيشانه كانى نه ويان بؤ وه خوینى و له كتيب و
كارزانى رايانينى، ههر چهند نه وان له پيشودا له وپه رى گومر اييدا بون، (۲) الجمعة﴾
﴿... وَيَصْنَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ... گرانا بى زنجريان له سهر
لادهبا، كه به وانيان شه تهك^{۲۵۸} دا بون، (۱۵۷) الأعراف﴾

﴿... أَسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ... ههر كاتى خوداو پېغه مبه ر
ليو داوا ده كهن كارى بكهن ئيوه بى ببوژينه وه، جى به جى بكهن، (۲۴) الأنفال﴾
﴿...وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا... ئيوه له سهر ليوارى ناگر بون،
ههر خوا بو رزگارى كردن، (۱۰۳) آل عمران﴾

به راستى هاوه لان له گهل پيشهنگو سهرمه شقى^{۲۵۹} خوياندا به خته وهرو
به هره وهرو^{۲۶۰} بون، شايس تهيه و جى خويه تى به هاوه لايه تى نه و پېغه مبه ره
به ختيارو شادمان بن.

(۲۵۸) نه وانى بى به سترابونه وه.

(۲۵۹) پيشه وا.

(۲۶۰) به هره مه ند.

پەرۋەردىگار: مېھرو سۆزۈ ھېمنىۈ ھەدارى بەسەر ئارادىكارى بىرۈ ھىزاندا^{۲۶۱}
 دابىرژىنە، كە لە كۆتۈ زىنجىرى لاپىيىدا ئازادى كىردى، گىيان و پۇخى لە ئاستەنگى^{۲۶۲}
 پەشىۋىدا^{۲۶۳} رىزگار كىردى، پەرۋەردىگار: لە ھاۋەل و يارانى شىكۆدارى پىزماھەندى
 بىۋىنە، لە پاي ئەۋ ھەۋل و كۆششە پىش كەشيان كىرد.

بىزارى لە ژيان مەنۋىنە

ھەركەسى ھەنگاۋى نوئى نەنىتۈ بە يەك شىۋە بگوزەرىنى، شىاۋى توش بونى
 دەردى بىزارىيە، چونكى ھەر خۇى ھۆكارى ئەم دەردەيە، مەۋق بەۋ سىروشتەى خوا
 تىيىدا پەخساندۈە لەسەر يەك شىۋە گوزەراندىن چارس و^{۲۶۴} ھەراسانە، ھەر بە ساي
 ئەۋەيە خۋاى پاك و بى گەرد ھەمە پەنگى ۋ ھەمە جۆرى لە كاتۈ شۋىنەكانداۋ، لە
 خۋاردىن و خۋاردنەۋەۋ، درۈستىكراۋەكاندا فەراھەم ھىناۋە^{۲۶۵}، پىروانە جىاۋازى نىۋانى
 شەۋ پۇژ، گران و ئاسان، پەش و سىي، گەرم و سارد، سىيەرو ھەتاۋ، ترشى و شىرنى،
 خۋاى كىردىگار لە پەرتۈكى خۇىدا باسى لەم ھەمە پەنگى ۋ جۆراۋ جۆرىيە كىردۈە:

﴿...يَخْرُجُ مِنْ بَطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ...﴾ لە دەرونى^{۲۶۶} تراۋىكى^{۲۶۷} ھەمەپەنگ

دېتە دەرى، ﴿٦١﴾ النحل ﴿﴾.

﴿...مُتَشَكِّبًا وَغَيْرَ مُتَشَكِّبٍ...﴾ بە رۋالەت ۋەك يەك و لە تامۈ پەنگا جىاۋازىن.

﴿١٤١﴾ الأنعام ﴿﴾.

(۲۶۱) ۋاتە: بەسەر پىغەمبەرى خۋادا بىرژىنە.

(۲۶۲) تەنگانەى.

(۲۶۳) پەرىشانى.

(۲۶۴) بىزار.

(۲۶۵) درۈست كىردۈە.

(۲۶۶) لە سگى.

(۲۶۷) ھەنگۈينىكى.

﴿... وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا ...﴾ لە گیۆه گانیڭش پێگه و
 بانی سپی و سوری جۆراو جۆری به پەنگ جیای وەدی هێنان؟ ﴿٢٧﴾ فاطر.
 ﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ ...﴾ ئێمه ئاوا لە ناو خەلکا زەمانە دەستاو
 دەس دەکەین، ﴿١٤٠﴾ آل عمران .

"بەنی ئیسرائیل" یەکان لە بەجێزترین خۆراک بێزاریان دەربری هەر لەمەر
 ئەوە بو لەسەر خواردنی بەردەوام بون ﴿... لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ ...﴾ (گویتیان) موسا
 ئێمه بەیەک جۆره خۆراک هەدا نادەین، ﴿١١﴾ البقرة.

"خەلیفه مەئمون" ئەم جیاکاریە بەجێ دەهێنا، چارە لە دانیشتنەوه چارە لە
 پێوه، چارە لە پێوه، قورئانی دەخویندو پاشان دەی وت لە یەک شیوەدا دل بێزارە،
 ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيلَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ ...﴾ ئەوانەى -ج لە پێوه و ج لە جێوه،
 بە دانیشتن، ج لەسەر تەنیشت دەخەون- هەر یادى خودا دەکەن، ﴿١٣١﴾ آل عمران.

هەر کەسیکیش سەرنجی بوارەکانی پەرستش ^{٢٦٩} بدات هەمە چەشنی و نوێکاری لێ
 بەدی کات، هەندێ لە جۆرهکانی بەندایەتی کردەى دلن، یا گوشتارن، یا کردارن، یا
 بەخشینی پۆل و پارەن.

زەکاتدان و پۆزو گرتن، حەج کردن و گیان بۆ خودا بەخت کردن، هەر لە نوێژدا
 هەمە جۆری وەدی دەکری، ڕاوەستان و چەمانەوه، ڕودا خستن و دانیشتن، جا هەر
 کەسێ ئاسودەیی و چاپوکی ^{٢٧٠} و، کۆلنەدانی گەرەك بێ، لە کردەى پۆزانەیدا لەوه
 دەست هێنای زانست دا ئاتاجی هەمە ڕەنگی دەبێ، بۆ نمونە لە بوارى خویندندا
 جۆرهها هونەر هەلبێژری، وەکو شارەزایی لە قورئان و توێژینهوهی ژيان نامەى
 پێغەمبەر و فەرمودەى، کاراشنایی لە دەقه ئایینیەکان، میژو ناسی و وێژە ^{٢٧١} ناسی و

٢٦٨ نارام ناگرین.

٢٦٩ پەرستن.

٢٧٠ چوستی.

٢٧١ پەروەردە.

وشیاری گشتی، ئا بەم شیۆمیه کاتی پۆژانەى دابەش بکا لە نیوانی نواندنی بەندایەتی و بەحەلانی بەسەربردن، سەرەدان و ^{٢٧٢} لە میوان پېشوازی کردن، گەشت و سەیران و وەرزش کردن، ئەوسا خێوی ^{٢٧٣} دلتیکی زیندوو و پۆشنایی بەخشە، سەبارەت بەوێ هەمە چەشنی خۆش دەوێ و هەنگاوی نوێی گەرەکە.

نیگەرانی مەنبە

با ئەو فەرمودەى پەرورمێنت هەوێنی دڵ نەوايیت بێ: ﴿الَّذِي نَشْرَحُ لَكَ صَدْرَكَ ...
ئەدى نێمە تۆمان سینه گوشار نەکرد؟﴾ (١) الشرح.

ئەم دڵ دانەوێهە هەمو ئەوانە دەگرێتەو هەلگری پەيامی راستین و چاویان پۆشنایی دەبینی و پێگای خاویان گرتۆتە بەر.

﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِٗٓ قَوْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ
اللَّهِ ... ئاخۆ کەسێ خۆدا دلتی بۆ ئیسلام گوشار کردووە دیارە بەر تیشکی بەزەیی
پەرورمێندەى خۆی کەوتووە، کەى دەبێ وەك ئەوانە بێ کە دلتێقن؟ هاوارە بۆ ئەو
کەسانە دلتێقن لە یادى خۆدا،﴾ (٢٢) الزمر.

کەوايە راستەقینەى هەیه دڵان بەراوە ^{٢٧٤} دەکا، نا دروستیکیش هەیه دڵان
رەق و توند دەکا.

﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ، يَشْرَحْ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ ... هەر کەسێ خۆدا حەز بکا، بۆ
خۆی پێگەى نیشان دەداو بۆ پېروا بە ئیسلامەتى دلتی گوشارى دەدات،﴾ (١٢٥) الأنعام.

دیارە ئەم ئایینە ئامانجیکە تەنیا شیاوی کەسانیکە بە دواى راستیدا وێڵن. هەر
کەسێ لە چاوەدێرى و کۆمەکی و هاریکاری خوا دلت نیاپە لە تەنگانەدا ئەم وتەیهى لە

(٢٧٢) سەردان.

(٢٧٣) خاوەن.

(٢٧٤) فراوان.

دەم دایە: ﴿...لَا تَخْزَنَ ابْنُ اللَّهِ مَعَنَا... خەمت نەبێ ئێمە خودامان دەگەلە،
 ①۰ التوبة﴾.

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا
 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... ئەو کەسانەى بێیان وتن: گەلە کۆمەکی و لێ کراوە و
 بە پەناوە دێنە سەرتان، ئەشێ ترسو لێیان هەبێ، باوەریان بەهێزتر بوو و گوتیان:
 ئێمە هەر خودامان بێ بەسمانەو چاترین پشتو پەنامان هەرئەو، ①۱۲ آل عمران﴾.
 کە خوا یاومرت بێ و وە خوڭرو پارێزمرت بێ هەر ئەوەندەت بەسە.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَبْ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ... ئەى پێغەمبەر! بۆ تۆ بۆ
 باوەردارانى شوینت کەوتون، خودا بەسە، ①۱۴ الأنفال﴾.

هەر کەسیکیش بەرەو ئەو پێگایە راستە پێ بێ، دەگا بە مەنزلی خۆی و مەحاله
 کە لا پێ بێ.

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ... سا تۆ خۆت بدە دەس کەسێ، کە هەر
 زیندووە و نامرئ، ①۱۵ الفرقان﴾.

غەیری خودا بێ زەبرەو^{۱۲۵}، دەستەوسانە^{۱۲۶}، دەبێ بمرئ و بەرەو نەمان پێگا بگرئ.
 ﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَخْزَنَ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ
 ①۲۷ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ... خۆراگر بە! دیارە خۆراگرتنیش
 هەر بە خواپە و خەمیان مەخۆ و لەو فیل و تەلەکانەش دەى کەن، دلتهنگ مەبە. بێ
 سو خودا وێرای خۆپارێزان و چاکەکارانە. ①۲۸ النحل﴾.

①۲۵ بێ دەسەلات.

①۲۶ پێویستە.

خوای گەورە کۆمەکی و بەرگری خۆی تاییبەت کردووە بە دۆستانی گە بە پێی لە خوا ترسان و کردو کۆشیان کۆمەکیان دەگا و دەیان پارێزی و بەرگریان لێ دەگا.

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ...﴾ بە سستی ڕوتان تێ نەگا و خەمیش مەخۆن. ھەر ئیوەن کە سەر دەکەون، ئەگەر بپروا بە خوا ھەبە، ﴿۱۳﴾ آل عمران.

ھەر شکۆداری و پایە بەرزێک لە نواندنی بەندایەتی دا وەدی دی.

﴿لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أَذًى ط وَإِنْ يَقْتُلُوكُمْ يُولُوكُمْ أَلَدَّ بَارِئُمْ لَا يُضْرَبُونَ...﴾ ئەوانیش - مەگەر ھەر بە دەم - دەنا ھەرگیز ناتوانن بۆتان بە زەر بن. ئەگەر دەگژی شو ڕاچن، زۆر زو پشتو تێدەکەن و ڕا دەکەن و کەسیش دە ھانایان نای، ﴿۱۱۱﴾ آل عمران.

﴿... لَا غَلَبَ لَنَا وَأَرْسَلْنَا إِلَهُ قَوِي عَزِيزٌ...﴾ خودا خۆی بپاری داو: بێگومانە من و بێغەمبەرەکانم سەردەکەوین. خوا توانای بە دەسلەلاتە، ﴿۱۲﴾ المجادلة.

ئەو بە ھێمانیکە سەرپێچی لێ ناکرێ و بە ئێنیکە دوا ناخێ.

﴿... وَأَقِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ ﴿۱۱﴾ فَوَقَّهَ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكْرُوا... کاری خۆم بە خوا دەسپێرم، خودا چاوی لە عەبدەکانی خۆی ھەبە. خوا ئەو دی لە ئاکامی خرابی ئەو فیلە دیانکرد، ڕزگار کرد، ﴿۱۵﴾ غافر.

﴿...وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ...﴾ باوەرداران کاروباریان دەبێ ھەر بە خوا بسپێرن، ﴿۱۲۲﴾ آل عمران.

خەمگین مەبە و بزانە تەمەنت تەنیا یەك ڕۆژی تێدا ماو، دە دی گەوايە بۆ خەمان لە خۆ بار دەکە و ڕوی خۆت گرزو مۆن دەکە ھاوارو ڕۆپۆ دەکە؟!

لە فەرمودەدا ھاتو: ((اِذَا اصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الْمَسَاءَ، وَاِذَا امْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الصَّبَاحَ...)) ئەگەر بە یانیت کردووە چاومرپی ئیوارە ئی داھاتن مەبە، ئەگەر ئیوارەت کردووە چاومرپی بە یانی ئی داھاتن مەبە.))

مەنبەست لەو فەرمودەییە ئەوەیە: کردو کوشت تەنیا بۆ رۆژی تیدا ژيانە بێ، خۆت بە رابردو سەرقال مەکو، لەمەر داھاتو ھالەت بێ ھال مەکە، ھۆنەر^{۳۷} یش دەلێ:

بە دواي چواندا وێن مەبە و ھیواو ئومیدیش پەنھانە
ھەر ئەو ساتەي لەبەر دەستتە جیی ئومیدو ھیواي ژيانە

جۆرێ لە جۆرەکانی گێلی و نەقامی ئەوەیە: بە ئاھو کەسەری رابردو خۆت بسوتینی و ھەرچی پەژاردو مەینەتی بەسەرچوھ لە خۆیدا وەرئالینی.

پەندیکی کوردیش دا دراوھ دەلێ: پێش گەشتن بە رۆباری قاچت ھەلەمەکە.
ئەوھێ لەو وتەییە وەردەگیرێ ئەوەیە: پەلە لە رودانی روداوان نەکە، دەرودو خەمانی لە خۆ بار نەکە ھەتاوەکو پێی دەگەیی و تامو بۆی ئی جێز دەکە.

یەکی لە پێشینان دەلێ: ئەي بەرەي مرۆف تۆ تەنیا سێ رۆژت ھەيە، دوینیي رابردو: سەي نەھاتو، ئەم رۆژەي لە رو، دەي وریا بە ئیمەرۆ خواي خۆت نەرمەنجینی. ئەو کەسەي خەمی رابردو ئیستاو داھاتو لە خۆي بارکا چۆن بۆي دەلوئ ژيان بەسەربا؟!

چۆن ئاسودەیی پەي بەدلی یەکی دەبا ھەر داخو کەسەری رۆیدا یادەبی لەناو دلیدا تاو توپیکا؟! ئەوسا لەناو بیروھزریدا بیھینی و بیباو بە بێھودە گیانی بێ ئازار بدا!
دەرسێک کە لەو فەرمودەییە وەردەگیرێ ((اذا أصبحت فلا تنتظر المساء واذا امسيت فلا تنتظر الصباح... ئەگەر بەیانیت کردوھە چاوەرپی ئیوارە لیدا ھاتن مەبە، ئەگەریش ئیوارەت کردوھە چاوەرپی بەیانی لیدا ھاتن مەبە)).

ئەو دەرسەي لەو فەرمودەییە وەردەگیرێ ئەوەیە: ئومیدت بێ مەودا نەبی، رۆژی کۆچی یەکجارەکیە لەبەرچاو بێ، کردەي بەردار بنوینە، با خەمو خەفەت وات ئی نەکەن جگە لەم رۆ بە رۆژی ھەلاتنی خواستەکانت بقرسینی، ھەر لەم رۆژە ھەول و رەنجت بخەرەگەر، کاروپیشەت رێک و رێزکە، ھەر بەو رۆژە بایەخ بدە، رەوشتی نایاب بنوینە، بە باری تەندروستیت گەرنگی بدە، ھەلەسو کەوتت لەناستی خەلکدا راستکەوھ.

ھەلۋەستەيەك

دڭ گىر مەنبە: چونكى بىر يارى خوا دراۋە، قەدەرى پىادە كراۋە، مەرەكەبى خامە وشكەۋە بوۋە، لاپەرە ھەلپىچراۋە، ھەموكردارو ھەرمانى بەجى بوە، كەۋاتە دلگىرى تۆ ھىچ لە بابەتەكە ناگۇرئ، تازە كار لە كار ترازاوۋە دىھۇل دپاۋ تەقەى بىراۋە.

خەمبار مەنبە: خەمبارى تۆ بەرگەى شالۋى رۇزگار ناگرئو، بەرى رۇزئ بە بىزىنگى ناگرئ، بۆت ناپەخسى چىركە ژمىرى خولەك چەپە خولەكەى^{۲۷۸}، بەرەو دواۋە گوزمىركەى، ئاۋى روباىر بەرەو ژورو سەرەو ھەلگەى^{۲۷۹}.

زوپىر مەنبە: زوپىرى ۋەكو رەشەباى سەرگەش ۋە ھەلەشەىى واىە كەش ۋە ھەۋا بشلەژىنى، ئاۋى بى گەرد بىشۋىلۋىنى، رەنگى ئاسمان بگرژىنى، لقو پۇپەى گولان لە گولشەندا تىك بشكىنى.

خەمگىن مەنبە: خەمىنى ۋەكو روباىكى بە ھاش ۋە ھوش واىە كە لە دەرياۋە ھەلەپرژئ ۋە بۇ ناۋ دەريا دادەرژئ، ۋەكو كەسىكە رىسى لە خورى بھۇنى^{۲۸۰} ۋە پاشان ھەلئى ۋەشىنى، يا ۋەكو ئەۋە واىە ئاستگەر كوندەى كون بو دەف دا، يا ۋەكو كەسى واىە بە پەنجەى دەستى لەسەر روى ئاۋ بنوسى.

تەمبار مەنبە^{۲۸۱}: چونكى ھەر ئەۋ ساتەى دڭ شادو بەختەۋەرى لە تەمەنى تۆ دەژمىردى، نەكەى رۇزگارەكانت بىكەيتە قوربانى خەمۇكى، شەۋگارەكانت بە ناخ ۋە داخان بەسەربەى، كاتە پىر بەھاكانت بەسەر خەماندا دابەش كەى، لە بە فىرپۇ دانى تەمەنت زىادەرپۇى نەنۋىنى، چونكو كەسى زىادەرپۇ نەيارىتى خوا ۋەدەس دىنى.

(۲۷۸) بەرەو چەپ پىچەۋانەى كەى.

(۲۷۹) بەرەو ژورو ھەلگىرپەۋە.

(۲۸۰) بچنى.

(۲۸۱) خەمبار مەنبە.

پەروەردىگارت ئىبوردەيە و ئىبوردەيى پەروەدەيە

ئايە ئەوئى گىرگى خۇرى ھىوات لى ھەلدىنى و ئاسۇى ئومىدت دەردەوشىنى،
بەختىارى دىنى و خەم دەتارىنى: ئەو وتەيە پەروەرگار نى، گە مزگىنى دىنى؟:

﴿قُلْ يَعْبادى الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ

جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ... بىژە: ئەى عەبدەكانى من! ئەى ئەوانەى گە بە لادان
لە ئەندازە، ناحەقىو لە خۆ کردە! نابى ئىو لە بەزمى خوا ناھومىد بن، چونكە
لە ھەموگوناھىك چا و دەپۇش، ئەو ئىبوردەو دلۇفانە، ﴿الزمر ٥٢﴾.

خوای گەورە بە وشەى "ئەى بەندەكانم" دلنەوايىان دەكا و ھىواى دواپۇژيان
گەش دەكا، بەو مزگىنىيە گەسانىكى تايبەت كىردەو دەرھەق بەخۇيان ستەمكارن،
سەبارت بەوئى ھەلەى زۇريان ئەنجام داو و فرەتاوانيان لى پوداوە، چ جاي ئەوانەى
لە ھەلەو تاوان بەدورن! بەھەمان شىو بەندەكانى لە بىئومىدى و بەدبىنى^{٢٨٢} ياساخ
دەكا و پىيان دەلن:

گەر تاوان كار ژىوانى دەرپى ئەوا خوای گەورە لە ھەموتاوانى ورد بى يا درشت،
ديار بى يا ناديار دەبورى.

پاشان خوای بالادەست بە راناوى دلنياكار^{٢٨٣} "إِنَّهُ هُوَ ... و ئامرازى ناساندن (ال)^{٢٨٤}
خوى دەناسىنى "إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ... گە ئەوپەرى بى ھەلەى و تەواوى خوا
دەگەيىنى.

ئايە بەختەو ورو شادمان نىت بەو مزگىنى و بەلئىنەى پەروەرىنت: ﴿وَالَّذِينَ
إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ

٢٨٢) رەشىبىنى.

٢٨٣) (الضمير المؤكد.....

٢٨٤) (اداة التعريف.....

الذُّنُوبُ إِلَّا اللَّهَ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ... ئەو که سانهی هه رگا کاری خراب دهگهن، یان ناحهقی له خو دهگهن، خودا له بیر نابهنه وهو له بهری دهپارینه وه: له خه تاگانیان ببوری، بیژگه خوداش کی له گوناهان دهبوری؟ جا نهوانه له سهر کاری که زانیویانه هه لهیه، پی داگر نین. ﴿۱۳۵﴾ آل عمران ﴿۱۳۵﴾

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ... ههر که سیکیش کاریکی ناله بار بکا، یان غه دریکی له خو بکا، پاشان له خودا بخوازی که بیبه خشی، دهبینی که خوا لیی دهبوری و دلوفانه، ﴿۱۱۰﴾ النساء ﴿۱۱۰﴾﴾

﴿إِنْ تَجَنَّبُوا كِبَايِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نَكْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا ... نهگهر ئیوه ئەو تاوانه زهلامانهی پیمان راگه یاندون نه یکه و خوتان دوره بهریز بگرن، هه له و به لهی دیکه تان له سهر لادهبین و ده تانبهینه شوینیکی به قه درو عیزمت، ﴿۳۱﴾ النساء ﴿۳۱﴾﴾

﴿... وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ... جا نه مانهش له پاش نه وهی که ئەو غه درمیان له خو کرد، گهر بهاتانه وه لای تو داوای خودا لی خوشبونیان بکردایه، تو یه کیش، که پیغه مبهری، داوای له گوناھ بوردنت بو نهوانه بکردایه، بی گومان نهوسا دهیاندی، که خوا زیوانیه که یان قه بول دهکا و دلوفانه، ﴿۱۶۴﴾ النساء ﴿۱۶۴﴾﴾

﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ ... ههر که سیکیش توبه کاری باوهردارو، ناگار چاکو، شارهزای راسته ریگه بی، من دهیبه خشم، ﴿۸۲﴾ طه ﴿۸۲﴾﴾

کاتی موسا پیغه مبهری U بی باوهری دهکوژی دهلی: ((فَاغْفِرْ لِي فَقُضْ لَهُ ... خوايه لیم خوش به نهویش لی خوش دهبی.

خوای پەرەمردگار دەربارەى داود پېغەمبەر دەفەر موى لە کاتێکدا دەگەرێتەووە و بەشیمان دەبگێرێ و ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ، ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ ... نِیمە لەو هەڵەیهى بەخشیمان، لە نزیکانى خۆمانە و گەرانهوى چاکى هەیه، ﴿۷۵﴾ ص.﴾

پاکى و بى گەردى بۆ ئەو خوايه میهر و سوۆزى چەند فراوانە و چەندە دەرۆى خێرى ئاوەدانە!! بە ئەندازەى میهر و لێبوردەى گشت گیرە هاوبەش پەیدا کەرانیشت دەگەرێتەووە ئەگەر بەشیمانى دەر بپرێ و بۆ لای خوا وەگەرێنەووە، پیمان دەلى: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهُ وَحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۷۶﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ، وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ ... ئەوانەى کە گوتیان: خودا سێهەمینە لە سێ کەسان، بى سوۆ لە دین لایان داو. جگە لە خودای تاقانە، هیچ کەس بۆ پەرستەن ناشێ. ئەگەر بێتو دەس هەلنەگرن لەو قسانە - ئەوانیانە کەوا لە دین لایان داو - گرفتارى ئازارىکى بەزان دەبن. بۆ چ ئەوانە بەشیمانى نابەنە بەرقابى خودا و داواى بەخشینی لى ناکەن؟ کە خوا لە گوناھ دەبوری و دلۆقانە، ﴿المائدة﴾ ﴿۷۶﴾

پېغەمبەرى پېشەوا ﷺ لە فەرمودەیهکی راست و پەواندا دەفەر موى:

((يقول الله تبارك تعالی: يا ابن ادم، انك ما دعوتني رجوتني الا غفرت لك على ما كان منك ولا ابالي، يا ابن ادم، لو بلغت ذنوبك عنان السماء، ثم استغفرتني غفرت لك لا ابالي، يا ابن ادم، لو اتيتني بقراب الارض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي شيئا، لايتك بقرابها مغفرة... خوای بەرزو بى هاوتا دەفەر موى: ئەى گروۆ ئادەم، تاووەکو لێم بپارێتەووە چاوى ئومیدت لە من بى، بى سوۆ لە هەمو تاوانیکی دەبورم کە تۆ پێتەووە تاوانبارى و گوێ پى نادەم، ئەى بەرەى ئادەم ئەگەر تاوانت بەرى ئاسمان بگێرێ و داواى چاوپۆشى لە من بکەى تاوانى تۆ دەپۆشم و گوێ پى نادەم، ئەى دەستەى ئادەم، ئەگەر بە پراوپرى زەوى بە تاوونەووە بەرەو من بپێ بەلام کاتى پیم دەگەى هاوبەشیت بریار نەدای ئەوا بە پراو پرى زەوى بە لێخۆشبوونەووە بەرەو تۆ دیم)).

لە فەرمودەییەکی تردا دەفەرموئ: ((ان الله يبسط بالليل ليتوب مسيء النهار، ويبسط يده بالنهار ليتوب مسيء الليل، حتى تطلع الشمس من مغربها... خۆای گەورە لە شەودا دەرگای لیڤوردەیی خۆی کردۆتەووە تاووەکو تاوانبارانی رۆژ بگەرێنەووە، لە رۆژدا دەرگای میهروسۆزی وایا کردووە تاووەکو تاوانبارانی شەو ژێوانی خۆیان دەرپرێن هەتا خۆر لە خۆرئاواوە هەڵدێ)).

لە فەرمودەییەکی قودسیدا هاتووە: ((يا عبادي انكم تذنون بالليل والنهار وانا اغفر الذنوب جميعا، فاستغفروني اغفر لكم... خۆای گەورە دەفەرموئ: ئەو بەندەکانی من ئێوە لە شەو رۆژدا گوناھ دەکەن منیش خۆایەکی ئی بوردەم و لە هەموتوانی دەبورم، سا داوای ئی خۆشبونم ئی بکەن هەتا لیتان خۆشبم)).

هەروەها پێغەمبەری خوا لە وتەییەکی تردا دەفەرموئ: ((والذي نفسي بيده لو لم تذنبا لذهب الله بكم ولجاء بقرم اخريـن يـذنبون فيستغفرون الله فيغفروا لهم... سوێند بەوێ گيانی منی لە دەستە ئەگەر بێ و ئێوە تاوان نەکەن خۆای گەورە ئێوە لائەباو گەلیکی تر دەینێ و تاوانیان لە دەست رۆیداو داوای لیخۆشبون بکەن و خوداش لییان ببورێ.

لە فەرمودەییەکی تردا: ((والذي نفسي بيده لو لم تذنبا لَخَفْتُ عليكم ما هو اشد من الذنب، وهو العجب... سوێند بەوێ گيانی منی لە دەستە، ئەگەر بێ و ئێوە توشی تاوان نەبیین، شتیکی مەترسیدارتەرتان لی چاوەرێ دەکەم، ئەویشیان را لەخۆیی یە.

لە فەرمودەییەکی تردا: ((كلکم خطاء وخیر الخطائین التوابون... هەموتان شیاوی هەڵە کردنن چاترینی هەڵەکارانیش تۆبە کاران)).

لەو فەرمودەییەشدا دەفەرموئ کە هەڵەووە خۆ هەڵناگرێ: ((لله افرح بتوبة عبده من احدمكم كان على راحلته، عليها طعامه وشرابه، فضلت منه في الصحراء، فبحث عنها حتى ايس، فنام ثم استيقظ فاذا هي عند رأسه، فقال: اللهم انت عبيد، وانا ربك اخطأ من شدة الفرح... بە دلتیاییهووە خۆای گەورە لە ژێوانی^{٢٨٥} بەندەوێ خۆی خۆشتر دێ لە

یه کئی له ئیوه له بیابانی و لاخه که ی گوم کاو خواردن و خۆراکی له سهر پشتی ئهو و لاخه بئ، ههتا ئومیدی دهبرئ به دواي دابگه پئ، به ناچاری خهو به سهر چاویدا بئ و پاشان به خه بهر بئ و له ناكاوی ببینی و لاخه که ی له سهر سه ری هوه وه ستاوه، له خوشیان هه له بكاو بئ: خوابه گیان تۆ بهنده ی منی و منیش په رومردگاری تۆم)).

ئهو فهرموده یه ش گومانی تیدانیه که له پیغه مه به ره وه ﷺ بیستراوه: ((ان عبدا اذنب ذنبا فقال: اللهم اغفر لي ذنبي فانه لا يغفر الذنوب الا انت، ثم اذنب ذنبا، فقال: اللهم اغفر لي ذنبي فانه لا يغفر الذنوب الا انت، ثم اذنب ذنبا فقال اللهم اغفر لي ذنبي فانه لا يغفر الذنوب الا انت، فقال الله عزوجل علم عبدي ان له ربا ياخذ بالذنوب، ويعفو عن الذنوب، فليفعل عبدي ما شاء... يه کئی له بهنده گانی خوا، تاوانیکی کردو گوتی: ئه ی په رومردگارا له تاوانم ببوره و هه ر تۆ له تاوان ده بوری، جاریکی تر توشی تاوان هاته وه، گوتی: په رومردگارا له وه هه له یه م ببوره به راستی هه ر تۆ خوابه کی به ئی بورده ی، بۆ جاری سئ یه م توشی گونا هیکی تر هات و په شیمانی ده برپئ و گوتی: په رومردگارا ئهو جاره شیان بم به خشه به راستی به خشنده یی هه ر شیاوی تۆیه، خوا ی به خشنده فهرموی: بهنده ی من هه ست ده کا په رومردگاریکی هه یه به هوی تاوان خه لکی ده گرئ و له تاوانیش ده بوری، که وایه هه رچی بیکا و په شیمانی بنویئ منیش لئیی ده بورم. مه بهس له وه فهرموده یه ئه وه یه بهنده هه رچه ندی تاوانبار بئ به لام ژوانی ده برپئ و بۆ لای خوا بگه پئته وه خوا ی گه وره ده فهرموی منیش هه ر لئیی قه بول ده کم)).

خه مبار مه به، هه مو شتی قه زاوقه دری خوابه

هه ر که سئ موسلمان بئ و شوین بئ هه لگه ر پیغه مه به ری خوا بئ ﷺ بیروباوه ری وایه هه ر جینی ببئ به قه زاوقه دری خوابه، هیج شتی نایبته ئاراو ده مه گه ر به ئاگاداری و فهرمانی ئه وه، ئهو لئیی ئه ندازه گیره.

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ... هه ر به لاییک پوده دا له م سه ر زه مینه و هه ر به لایه ک که

به سهر خودی خوتان دئ - بهر له وهی وهدی بهینن - له دمفته ریکدا نوسراوه و نه مه

لای خودا ئاسانه، ﴿۲۲﴾ الحديد.

﴿إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِقَدَرٍ... نَيْمُهُ هَهُ مَوْبُونُهُ وَمَرْمَانُ بِهِ نَهْ نَدَا زَهُ نَافِرَانْدُوهُ، ﴿۱۹﴾ القمر﴾.

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِتَنِيٍّ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِيرِ

الْصَّبْرِ... دياره نيمه جاروباره به هينديک ترسو برسی بونو له ناوچونو کهم

بونه وهی مائی دنياو بهروبوتان، به نه زمونتان دهگه يينين. مزده بده بهو که سانهی

خوارگرن، ﴿۱۵۵﴾ البقرة .

فهرمودهی پیغه مبه ریش لهوباره وه هاتون: ((عجباً لأمر المؤمن!! ان امره كله له

خير، ان اصابته سراء شكر فكان خيرا له، وان اصابته ضراء صبر فكان خيرا له،

وليس ذلك الا للمؤمن... کردارو فهرمانی موسلمان سه رسوپمینه!! هه موباریکی زیانی

فهرو چاکه یه، نه گهر خووش گوزهرانی به سه ردا هات سوپاس گوزاره، له مه پ نه وه

به هره داره، نه گهریش ناخووشی ببینی ئارامی له سهر ده گری، به سای نه مه خه لاتی

خواوه دمست دینی، نه مه شیان ته نیا بو باوه ردار ره خساوه)).

ده فهرموی: ((اذا سئلت فاسأل الله، واذا استعنت فاستعن بالله، واعلم ان الامة

لو اجتمعوا على ان ينفعوك بشيء لم ينفعوك الا بشيء قد كتبه الله، وان اجتمعوا على

ان يضروك بشيء لم يضروك الا بشيء قد كتبه الله عليك، رفعت الاقلام، وجفت

الصحف... نه گهر داوات کرد داوا له خوا بکه، نه گهریش کو مه کی و یار مه تیت

گهر که هانا به رهو خوا ببه، دنیا به نه گهر هه موخه لک له بهرزه وهندی تو

کوبیته وه، ناتوان سودت پی بگه يينن به هيچ جوړی، مه گهر بایی نه وهندهی بریاری

خوای له سهر بی، نه گهریش هه مویان هه ول دهن به شیوه یی زیانت پی بگه يينن بویان

نالوی^{۲۸۱} مه گهر بارت هقای نه وهندهی بریاری خوای له سهر بی، پی نوسی خوا له

نوسین بوته وهو لاپه ره وشکبوته وه)).

بە ھەمان شێوە دmfهەرموئ: ((واعلم ان ما اصابك لم يكن ليخطئك وما اخطأك لم يكن ليصيبك... دئيا بە ئەوێ تۆ بپێکی بەسەر تۆو ھەئنا بێ، ئەوێ بەسەر تۆ ھەئبێ تۆ ناپێک)).

ھەرودھا دmfهەرموئ: ((جف القلم يا أبا هريرة بما أنت لاق... ئەي "ئەبا ھورەیرە" ئەوێ تۆ پێی گرتار بێ تازە قەلەمی قەدەر نوسیویتی)).

بەو شێوەیە لەو فەرمودەدا دmfهەرموئ: ((احرص على ما ينفعك، واستعن بالله ولا تعجز، ولا تقل: لو اني فعلت كذا لكان كذا، ولكن قل: قدر الله وماشاء فعل... لەسەر ئەوێان پێ دایگرە کە سودت پێ دەگەینێو، پشتت بە خوا ببەستەو بێ توانایی مەنۆینە، وا مەئێ ئەگەر ئاوام بکردایە واو وا دەبو، بەلگە بئێ: چارەنوسی خوا وابو ئەوێش، کە خوا بیهوئ دەبێ ھەر بێتە دی)).

لەو فەرمودەیدەشدا دmfهەرموئ: ((لا يقض الله قضاء للعبد الا كان خيرا له... خوای میھرەبان ھەرچی بۆ بەندە خۆی بە پەو ببینیو پڕیاری لەسەر بدا، ئەوا بەرژەوئەندی ئەوێ تێدایە)).

دەربارە ی گوناھو سەربپچی کردن پرسیاریان لە "ئیبن تەیمیە" ی شیخی ئیسلام کرد: ئایە گوناھیش بەرژەوئەندی بەندە تێدایە؟

لە وەلام دا گوتی بەئێ، بە مەرچی پاشگەز ببیتەووەو ژێوانی دەربپێو داوای لێ بوردن لە خوا بکاو مل کەچی بۆ بنوینێ.

خوای تاك و تەنیا دmfهەرموئ: ﴿... وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ... پەنگە لە شتێك ھەز نەكەن بەلام بۆتان وەخپەرگەرێ، پەنگیش ھەيە ئاوات بۆ شتێك بخوازن کە ئاكامەكە ی باش نەبێ، خودا دەزانێو ئێو سەری لێ دەرناگەن، البقرة ﴿٣١﴾﴾.

خەمگین مەبە، گەشبین بە

"تیرموزی" ئەو فەرمودەییە دەگیرێتەو: ((أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ: اِنْتِظَارُ الْفَرَجِ... چاترینی بەندایەتی ئەوویە ئومیدی رزگاریت ببی.

﴿أَلَيْسَ الضُّحَىٰ بِقَرِيبٍ ... نَاحُوْا بِهَيَاَنِ نَزِيْكَ نِيْهٖ﴾ (۸۱) ھود.

چاوت لە دەرۆزی رزگاری خۆی بەھەرھەر بێ، چاومرێ بە، ھەر بینا خۆری ئومیدی بێ ئومیدان لە سپێدەیی بەیاندا ھەلێی.

کوردیش گوته‌نی: زولم لە ئەستوری دەپچرێ.

ئەگەر تەنگانە تەنگی پێ ھەلچنی چاومرێ لیبونەووی دەرۆی خێر بە.

خوای ھێزدارو توانادار دەفەرموێ: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ... ھەر کیش لە خودا بترسی، دەرۆیکی لێ دەکاتەو، ﴿الطَّلَاق﴾.

خوای دەفەرموێ: ﴿... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ... ھەر کیش

لە خودا بترسی، خەتاکانی دادەپۆشی و پاداشتی گەورەیی دەدات، ﴿الطَّلَاق﴾.

﴿... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ... ھەر کیش لە خودا بترسی خوا کاری

ناسان دەکا، ﴿الطَّلَاق﴾.

لەو فەرمودە حاشا وەخۆ ھەلنەگرەدا پیغەمبەری خوا دەفەرموێ: خوای گەورە

دەفەرموێ: ((أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، فليظن بي ما شاء... بەندەیی من چ گومانی بە من دەبا بەو شیومیە مامەلەیی لەگەڵدا دەکەم، جا چ گومانیکم پێ دەبا با بیبا)).

﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مِنْ نَّشَأٍ ...

ئا ئەوسا کە پیغەمبەران ناھومید بون، مەردمیش وایاندەزانی کە درۆیان دەگەل

کردون، یارمەتی ئیلمەیان بوھات، ئەوانەش وا ھەزمان کرد رزگارگران، ﴿يُوسُفَ﴾.

خوای گەورە ئەم وتەییەشی فەرموو: ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

﴿٦﴾ الشرح.

ھەندى ئە توپۇزمەوانى قورئان ئەو قسەيە دەكەن - ھەندىكىشان بە ھەرمودەى دادەنن- كە دەئى: ((لَنْ يَغْلِبَ عُسْرُ يُسْرَيْنِ... ناخۆشئىك بەسەر دو ناخۆشئاندا زال نابى)).

خوای بى ھاوتا دمفەرموى: ﴿... لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾ (١) الطلاق ﴿...﴾ لە پاش تەنگانە ھەرحەنایى ھەيە، ئارى، لە پاش تەنگانە ھەرحەنایى ھەيە گەورەى بۆ ئەو دمفەرموى: ﴿... أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ... تۆ بزانە كە يارىدەى خوا نزىكە، (البقرة ٢١٤)﴾.

﴿... إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ... ئەو كەسانەى چاكە كارن، لە بەزەى نزىكن، (الأعراف ٦٧)﴾.

لە ھەرمودەيەكى تری پىغەمبەرىشدا ھاوئە: ((واعلم ان النصر مع الصبر، وان الفرج مع الكرب... دئىا بە سەرکەوتن ھاوشانى ئارام گرتنە، رزگارى دوا بە دواى خەفەت بارى چەشتنە)).

ھەئۆستەيەك

خەمبار مەبە: چونكو مال و سامانى داکراوت^{۲۸۷}، كۆشك و تەلارى بەرچاوت، باخ و بىستانى سەوزى رازاوت، ھاوكات لەگەل خەمبارى و كەسەر و، ھەلكىشانى ھەناسەى بە كولدا: جيا لەوئى دلت خۆش كەن، پتر گرى پەژارەو كلۆئىت جۆش دەدەن.

خەمبار مەبە: ئەگەر بى و دلت بكەيتە ھەساوگەى خەمان و چاوەكانى بۆ داخەى، بائى خۆى بۆ بنوئى و ھەكو توپكىك خۆت بەسەر خەماندا دابىنى، ئەوا دئىا بە داودەرمانى پزىشكان و رىگا چارەى چارەسازان دەردى تۆ تىمار ناكەن.

ئەگەر تۆ لە بارەتدا ھەبى بە دئىكى پاكەو نزا بكەى، لەبەردەم قاپىەى خوایىكى ھەرمزال و پەرورەندە^{۲۸۸} مل كەچانە خۆت بە گوژى دادەى، ھەلىكى زىرپىنت بۆ

رەخساوۋە لە سى يەكى كۆتايى شەودا ناوچاوانت لە گرپۆشدا لە ناو خۆلدا تۆزاوى كەى، بۇ دەبى ئەوئەندە كەسەرەن لە خۆ باركەى. خەمبار مەنبە: ئەم گەردونە بە چەندىن ھەسارەى درەخشاوۋە^{۲۸۹}، ئەم زەمىنەو ئەوئەى تىي دا رەخساوۋە، ھەر لە باخو باخاتى درەوشاوۋە بگرە كە جۆرەھا جوتە گزۇگىي تىدا رىواو- تا دەگاتە چەندىن دارو درەختى ميوەدارو، چرە و^{۲۹۰} جۆگەو جۆبار، خواى دەھەندە^{۲۹۱} لە پىناوى تۆىدا فەراھەم ھىئاوۋە، لەگەل ئەوئەندە دىل گرانى!!

خەمبار مەنبە: خۆ ئاوى سازو شىرىن دەنۆشى، لەم كەش و ھەوا پاكە ھەناسە ھەلەمژى، لەسەر دو پىي بى خەش دەگوزمىي، شەوانە بە ئاسودەى سەر دەنىيەو.

(دۇش دامەمىنەو ژىوانى بۇ خواى بە خەشندە بنوئىنە)

﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَيَبْنِيَنَّ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ... ھەر پىم گوتن داواى لىبوردن لە پەرورەدىارتان بکەن، ئەو بى گومان زۆر لىبورە. لە ھەواو بارانىكى پەلە دمرتەن بۇ بنىرى. بە دارايى و بە كورانيش ياريو بداو باغاتو بۇ پەيدا بكاو جۆبارتان بۇ وەدى بىنى، ﴿١٢﴾ نوح﴾.

بۇ ئەوئەى لە تەنگزەو خاكە سارى رزگارت بى و ھىمنى و ھەدارىت^{۲۹۲} لە ناو دىدا بى، رۆزى ھەلالت وەدەست بى و زارۆلەى^{۲۹۳} دەستەومەرت^{۲۹۴} لى بەپاشكەوئى و بارانى

۲۸۸) پەرورەدگار.

۲۸۹) تروسكاو.

۲۹۰) بىشە/دارستان.

۲۹۱) بەخەشندە.

۲۹۲) ھىواشى.

۲۹۳) مەندال.

۲۹۴) گوى دىر.

پېر پېتو سودمەندىت بەسەردا ھەلبېرژى، زۆر فرمىسكى ژىۋانى^{۲۹۵} ھەلرژىنەو ناۋى
خوۋا بەسەر دەمت دابىنە.

﴿وَأَن أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُغْفِرْ لَكُمْ مَتَّعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ...﴾^{۲۹۶} لە پەرۋەردگارى خۆتانىش داۋا بىكەن، لىۋ بېورىۋ بىشگەرپنەۋە بۆ لای
ئەۋ، تا ماۋەيەكى ناۋنراۋ ژيانى خۆشتان بۆ دابىنكاۋ دەگەل خاۋەن ھەر چاكەيەك
چاكەى بىكا، ﴿۳﴾ ھود.

فەرمودەى پېغەمبەرى خوا ﷺ لەۋبارەۋە ھاتوۋە: ((من اكثر الاستغفار جعل الله
له من كل هم فرجا، ومن كل ضيق مخرجا... ھەرگەسى فرە^{۲۹۷} ژىۋانى بۆ خوا بىۋىنى،
خوۋى گەۋرە لە ھەموچورتىم^{۲۹۸} رزگارى بۆ دىنىۋ، لە تەنگانەدا دەرىدەھىنى)).

ئەم نزايە ھەمىشە بىكە بە ئامرازى پارانەۋە، كە گەۋرەترىن پەيشى^{۲۹۹} ژىۋانى
دەربېرپنە، پېشەۋا بوخارىش ئەۋ فەرمودەيە دەگىرپىتەۋە: ((اللهم انت ربي لا اله الا
انت، خلقتني وانا عبدك، وانا على عهدك وعدك ما استطعت، اعوذ بك من شر ما
صنعت، ابرء لك بنعمتك علي، وابوء بذنبي فاغفر لي، فانه لا يغفر الذنوب الا انت...
ئەى خۋايە تۆ پەرۋەردىارى منى، ھەر تۆ شياۋى پەرسىتى، مەنت فەراھەم ھىناۋەۋ
بەندەى تۆم، من لەسەر ئەۋ پەيمانەۋ بەئىنەم كە بە تۆم داۋە بە پىنى توانام، پەنات
پى دەگرم لە سەرەنجامى ئەۋ تاۋانەى كردومە، دان دەنىم بەۋ بەھرەۋ خەلاتەى
بەسەر مەنتدا ھەلرژىتوۋەۋ دان دەنىم بە ھەلەۋ تاۋانى خۆم، خۋايە لىم بېۋرە،
بىگومان تەنيا تۆ خۋايەكى لىۋوردەى)).

۲۹۵) پەشىمانى.

۲۹۶) زۆر.

۲۹۷) كارساتى.

۲۹۸) رستەى.

(خه مگین مه به، هه میشه خوات له یاد بئ)

پاکی بؤ خوا که دمفه رموی: ﴿...أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ ... باش بزنان که یادی خوا ئوهره و نارامی دلانه، ﴿۲۸﴾ الرعد﴾.

دمفه رموی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ ... سا ئیوه یادی من بکه، تا منیش له بیرتان نه کهه. ﴿۱۵۲﴾ البقرة﴾.

﴿وَالذِّكْرُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَلِذِكْرِكَ ... ژن و پیاوی که زۆر یادی خوا ده کهه. ﴿۳۵﴾ الاحزاب﴾.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿۴۱﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ... ئه ی گه لی خاوهن باومرآن! فره یادی خوا بکه (و له یادی ئه و رانه وهستن .... هه موبه یانی و ئیواران له پاکی و بئ عه یی خودا گوزارشت بکهه. ﴿۴۲﴾ الاحزاب﴾.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ ءَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ... ئه ی گه لی خاوهن باومرآن! سامان و زار و ئه تان یادی خواتان نابئ له بیر به ریته وه، ﴿۹﴾ المنافقون﴾.

﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ ... ئه گهر له بیر یشت نه ما یادی بهر وه رندمت بکه. ﴿۲۴﴾ الکهف﴾.

﴿وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿۴۸﴾ وَمِنْ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَادْبَرْ النُّجُومِ ... ههر کاتئ له جئ راده بی په سنی بهر وه رندمت بده. له شه ویشدا شوکری بکه و په سنی بده، له وه دهمه شدا که هه ساره ناوا دهب، ﴿۴۹﴾ الطور﴾.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ... ئه ی گرو ی خاوهن باومرآن! ئه گهر ده گهل دوژمنان روه بهر و دهب، خوی گه وه به گه وه به گرن و گه ئیک یادی خوا بکه، شایه تا ئیوه سه رکه ون، ﴿۴۵﴾ الانفال﴾.

چهند فهرمودهیه کی راستی پیڅه مبهري ﷺ له وباردوه هاتون: له وانه: ((مثل الذي يذكر ربّه والذي لا يذكر ربّه مثل الحي والميت... ويّنهى نهو كه سهى يادى خوا دهكاو نهو ویشی كه يادى خوا نهكا، ويّنهى زيندو مردوه)).

له فهرمودهیه کی تر دا پیڅه مبهري خوا ﷺ فهرموى: ((سَبَقَ الْمَفْرَدُونَ... هه لکه وتو بى ويّنه كان له پېشپرکى دا پېش كه وتن)).

گوټيان نهى پیڅه مبهري خوا نهو هه لکه وتوانه کين؟
پیڅه مبهري خوا ﷺ فهرموى ﴿...وَالَّذِكْرَ لَكَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذِّكْرَ ...
نهو ژن و پياوانه ن زور يادى خوا دهكهن. ﴿٣٥﴾ الأحزاب﴾.

هه روه ها ده فهرموى: ((الا اخبركم بافضل اعمالكم، وازكاها عند مليكم، وخير لكم من انفاق الذهب والورق، وخير لكم من ان تلقوا عدوكم فتضربوا اعناقهم ويضربوا اعناقكم؟ قالوا: بلى يا رسول الله. قال: "ذكر الله"... نايه پيتان بلّيم باشتين و پاكتين كرده وه له لايه ن خواوه كه نه نجامى ددهن، له به خشينى زيرو زيويش به هه پرمين تر بى و چاتر بى له وه كه بگهن به دوژمنتان و له گهرده نيان بدن و نه وان له گهردى نيوه بدن؟

گوټيان: به لى نهى پیڅه مبهري خوا.
پیڅه مبهري خوا ﷺ فهرموى: نهو ديان يادى خوايه)).
له فهرمودهیه کی تر دا هاتوه: كه پياوى هاته لای پیڅه مبهري خوا ﷺ گوټى:
نهى پیڅه مبهري خوا، نهرك و فرمانه كانى ئيسلام به سه رمه وه زور بونه، منيش به سالدا چوم و بى توانام، شتيكى وام پى بللى دهستى پيوه بگرم.
نهو ویش فهرموى: ((لا يزال لسانك رطبا بذكر الله... يا به رده وام زمانت به يادى خواوه تهرو پاراو بى)).

دنگير مېبه و له مېهرې خوا نانو ميډ مېبه

﴿إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ... هەر نهوانه‌ی خوا نه‌ناسن له به‌زمی خوا ناهومیدن، ﴿۸۷﴾ یوسف﴾.

﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا ... تانوسا که پیغه‌مبه‌ران ناهومید بون، مه‌ردمیش وایاند‌مزان‌ی که درو‌یان ده‌گه‌ل کردون، یارمه‌تی نیمه‌یان بو‌هات، ﴿۱۱۰﴾ یوسف﴾.

﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَبَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَذَابِ وَكَذَلِكَ نُخَيِّجُ الْمُؤْمِنِينَ ... یونس‌مان له خه‌مه‌که‌ی رزگار کرد. نیمه‌ناوا باوم‌پ‌داران رزگار ده‌که‌ین، ﴿۸۸﴾ الانبیاء﴾.

خوای گه‌وره د‌م‌باره‌ی حالی موس‌ل‌مانانیش دم‌فرموی: ﴿... وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظَّنُّونَا﴾ ﴿۱۰﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ... زور خه‌یالی جو‌راو جو‌رتان له خودا به‌ دل‌دا دم‌هات. له‌و شو‌ینه‌دا نه‌زمونی خاوه‌ن باوم‌پ‌ران هاته‌ گو‌ړی و به‌ له‌رزیک‌ی زور به‌ هی‌ز، د‌لی هه‌موان که‌وته‌ له‌رزه، ﴿۱۱﴾ الأحزاب﴾.

له‌مه‌ر نه‌و نازاره‌ی پیت‌گه‌ییوه په‌رؤش مېبه و له هه‌له‌ی د‌ه‌رحه‌ق کراوت چاوپو‌ش به

نرخ‌ی تو‌له‌یی که‌ قورسه، که‌سی تو‌له‌ سین و هین له‌ دل، نه‌گه‌ر بیه‌وی کو‌لی د‌لی دام‌رک‌ینی و رق و کینه‌ی خو‌ی له‌ خه‌لک بر‌پ‌ړی، نه‌وا دم‌ب له‌ گو‌شت و خو‌ین و د‌لی، له‌ هه‌ست و نه‌ستی، له‌ ناسود‌ه‌یی و کامه‌رانی و خو‌ش به‌ختی خو‌ی، باج‌ی نه‌م تو‌له‌یه‌ بدا. ب‌ی گومان هه‌ر نه‌ویش تی‌یدا زمرمه‌نده.

خوای ب‌ی هاوت‌او کار له‌ ج‌ی نیمه‌ی له‌ داود‌ه‌رمان‌ی نه‌م د‌ه‌رده‌و چاره‌س‌ری کاراش‌نا کرده، دم‌فرموی: ﴿وَالْكَافِرِينَ الْفَظِّ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... نه‌وانه‌ش که‌ رکی خو‌یان ده‌خو‌نه‌وه‌و له‌ مه‌رده‌م چاوپو‌شی ده‌که‌ن، ﴿۱۳۲﴾ آل عمران﴾.

﴿حَذِّ الْعَوَّ وَأُمِّرْ بِالْعَرَفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَنَهِلِ﴾ ... چاو بپۆشه و فه‌رمان به‌ کاری
چاک بده و له‌و نه‌زانانه واز بپنه (۱۹) الاعراف ﴿﴾.

﴿أَدْفَعْ بِأَلْتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ ... تـــــــو
هه‌میشه وهرامی چاکتر بده‌وه، ئه‌وسا که‌سی که‌ له‌گه‌ل تۆدا دوژمنه‌ ده‌بیته‌ دوستی
نزیکت، (۲۱) نصلت ﴿﴾.

له‌ رابردو دڻ په‌ست مه‌به، له‌ نازو گۆزی زموه‌ند دای

به‌هره‌و خه‌لاتی خوای به‌خشنده‌ و میادخه‌وه، بیر له‌و هه‌مو نازوگۆزه
به‌راوه‌لانه‌ی^{۲۹۹} خوا بکه‌وه به‌سه‌رته‌وه، بزانه‌ تو به‌ به‌هره‌ی خوا داپۆشراوی و
به‌ستایشه‌وه وه‌لامیان ده‌وه. خوای به‌رزو بی‌ هاوتا ده‌فه‌رموی: ﴿...وَأِنْ تَعَدُّوا
نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ ... ئه‌گه‌ر بپنه‌ سه‌ر ژماره‌ی
چاکه‌ی خودا له‌ ژماردن داده‌مین، (۲۱) ابراهیم ﴿﴾.

﴿...وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنٌ﴾ ... به‌ ئاشکرا به‌ نه‌ینی به‌هره‌ گه‌لی
به‌سه‌رتانا پۆزاندوه؟، (۲۰) لقمان ﴿﴾.

﴿وَمَا يَكُم مِّن نَّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ... هه‌ر به‌هره‌یه‌ک پۆوتی‌ده‌کا له‌ خواوه‌یه (۵۲) النحل ﴿﴾.

له‌م ئایه‌تانه‌دا خوای گه‌وره‌ به‌هره‌گانی خوای به‌ چاوی به‌نده‌ داده‌داته‌وه‌و
ده‌فه‌رموی: ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ﴾ (۸) وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿﴾ (۹) وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ... ئه‌دی
ئیمه‌ دو دیدهمان پێ نه‌داوه‌؟ زمانیکیش و جوتی لێو؟ پێگه‌ی هات و نه‌هاتیشمان
نیشان نه‌دا؟، (۱۰) البلد ﴿﴾.

چەند بەھرەيى پەيا پەي^{۲۰۰} بەسەرت دا باريو، بەھرەي ژيان و تەندروستی، بەھرەي بیستن و بینایی، بەھرەي دو پی و دەست و بازو، بەھرەي ھەواو ئاوی سازگار، بەھرەي خۆراکی بە چێژ و مەزەدار^{۲۰۱} لە سەروی ھەمویانەو بەھرەي پێگا نوینی^{۲۰۲} پەروردگار: ئەویشیان ئایینی ئیسلامە کە بە خەلات ھاتۆتە خوار.

یەكی دەلی: ئاخۆ ئامادەي ئەو مامەلەيە ئەنجام دەي دو چاوەكانت بە یەك بلیۆن دۆلار بدەي؟ یادو گوێچکەت لە پای ئەم پێژە پارەيە بدەي؟
یا لەمەر ژمارە پولی ناوبراودا خۆت لە پەلو پۆخەي؟ یا لەپیناوی ئەوەندە دراوہ ھەردو دەستەكانت پەل دەي؟ یا خورپەي^{۲۰۳} دلت لە کارخەي؟ ئای بەندەي سێلەکار لەناو ئەو ھەمو بەھرەي بەرودەوہ^{۲۰۴} بەسەردەبەي کەچی ستایشی لەسەر ناکەي!!

ھەر شتی شیاوی خەم نەبی بۆ دەبی دلت بۆی پەست بی

یەكی لەوانەي بەختەومریت لە ناو دلدا دەرپوینی، نەشونمای پی دەکاو دەي گەشی^{۲۰۵} ئەومیە: بە لای شتی کەم بایەخدا لانەکەیتەو، چونکي مەردمی خواستە بالاکانی گەرەك بی، ھەول و گەری ھەر لە پیناوی رۆژی سەلا^{۲۰۶} دەبی.
یەكی لە پێشینەکان ئامۆزیاری^{۲۰۷} برایەکی دەکاو دەلی: با خەمت یەك خەم بی، لەپیناوە گەشتە خواو وەستان لەبەردەم دادگایی ئەوو، رۆژی پەسلان بی ﴿يَوْمَذِ نَعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنكُمْ خَافِيَةٌ...﴾ ئەو رۆژە ئیوہ پادەنی و ھەرچی بۆ شارەدەنەوہیە لە ئیوہ ھەشار نادری، ﴿الْحَاقَةُ﴾.

(۲۰۰) خیرا خیرا.

(۲۰۱) بەتام.

(۲۰۲) پینمای.

(۲۰۳) لیدانی دل.

(۲۰۴) فراوانەوہ.

(۲۰۵) گەشەي پی دەدا.

(۲۰۶) رۆژی قیامەت.

(۲۰۷) ئامۆزگاری.

(۲۰۸) رۆژی قیامەت.

چونکئ ههرچی په زاره په له ئاستی ئهم خه مه دا بی بایه خه. ئینجا خه فه تی له پیناوی ئهم زیانه دوا بر او مدا بی چ خه میکه؟ پله و پایه ی ئهم زیانه و سه نگی گه نجینه و گه وه هری، نرخ ی مال و منالی، شکو داری و ناوداری، باله خانه و کو شک و ته لاری ده بی چ بایه خیکیان هه بی!!

خوای بی هاوتا له مهر بایه خدانی دو روان به زیانی دنیاوه بهو شیوه مه دواوه:
﴿أَهْمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ... هَمَّرَ خُيَّانٌ لَّهِ بَیْرٌ بُو، گومانی ناشایسته یان به خوا برد، ﴿۱۵۴﴾ آل عمران﴾.

ته نیا خویان خوش بی و هورگیان تیر بی و ناره زوی نازه لانه یان پیک بی چیان له خونه ریته بالا کاند او!

له و ساته ی له ژیر داره که دا چه ند که سی له هاوه لان له سر دهستی پیغه مبه ر و الله پهمانیان به ست، یه کی له دو روان پشی هه لکردو به دوا ی وشتره سوره که دا ده گه را پی گوتن: من دیتنه وه ی وشتره که م لا خوشتره له و پهمان به ستنه ی ئیوه، بویه ئه و فهرموده یان دهر باره و ترا ((کلکم مغفور له الا صاحب الجمل الاحمر... هه موتان له لایه ن خواوه بوراون ته نیا خاوه نی وشتره سوره که نه بی)).

یه کیکی تر له دو روان که ته نیا خو ویستو خو په رست بو به دو ستانی خو ی ده لی: ((لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ... له م گه رمایه دا دهر مه که ون)).

خوای گه وره له وه لامدا دمفه رموی: ﴿... قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ ... بیژره: نه گهر تیگه یشتنیان هه بوایه، خو ناگری جه هه نده م زور گهر م تره، ﴿۸۱﴾ التوبة﴾.

خو په سندیکی تریان ده لی: ﴿أَتَذُن لِي وَلَا نَفَتِيَّ ... ئیزنمان بده با نه یهین، نه وه ک توشی گونا هان بین، ﴿۴۱﴾ التوبة﴾.

خوای گه وره له وه لامدا دمفه رموی: ﴿... أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا ... با بزائن هه ر ئیستا که وتونه ناو گونا هه وه، ﴿۴۱﴾ التوبة﴾.

هه ندیکی تریان مال و مندالیان به ربه ستی سه ر ریگای چاکه یه: ﴿سَعَلْنَا أَمْوَالَنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ... ئیزن: دارایی و مال و مندالیان نه یانه یشت بگه یه نه ئیوه، دوا ی به خشینمان بو بکه، ﴿۱۱﴾ الفتح﴾.

بېگومان ئەۋەدى دو پۋان بە خەم و باری سەرشانیان دەزانی ھەر ئەو ش—تە
بى نرخانه بون گە مەردمى بى بارو^{۳۰۹} گەنە کار^{۳۱۰} بە لەمپەرى سەر پىگایان
دەزانی، گەچى ھاۋەلە بەرپزەگانی پىغەمبەر ﷺ ئەوان ھەر کردو گۆشیان بۆ
دەستەبەرگردنى بە ھەردەمەندى و رەزامەندى لای پەرۋەردگار بو.

دڭىر مەنبە، خەم ئە بىر بە

وچاندانى باۋەردار بى ناگایىيە، کات بەتالیش بگوژى مرۆفەو، پالکەوتن کارى
بى کارانە، ئەوانەى لە ھەمو گەسىکیش پتر گىرۆدەى دەستى گىچەل و کلۆلین،
ئەوانەن بە کاتى بەتال و بى کارى ژيان بەسەردەمەن.

گەسانىکیش دەستبەدى^{۳۱۱} کردارى بەرھەم دارن، سەرمايەيان تەنیا پروپاگەندەو
پىشبینى چاۋەروان نەگراۋە^{۳۱۲}.

دەى کپو کلا^{۳۱۳} دامەمىنە، ھەول دە خۆت وەجولئینە، کارامەبەو لى ۋوردبەو، يادى
خوا بکەو پەيامەگەى وەخوینە، يا بە نوسىن سەرقال بە، يا خەرىكى بەسەر
کردنەو وە دیدەنى بە، ئەم ھەلەى لەژياندا بۆت رەخساۋە، تەنیا چرکەپەگى نەخەپتە
لاۋە، بېگومان ئەو رۆژەى لە ژياندا بى کارى، ھەراسان و وىزارى^{۳۱۴}، ترسو لەرزەت
دەپۆشى و دلاۋ دلو^{۳۱۵} نىگەرانى، دەبیتە گۆرەپانى يارى و گالتەو گەپى شەپتانى.

۳۰۹) نالەبار.

۳۱۰) بى سود.

۳۱۱) دەستبەلەو.

۳۱۲) مەترسیدار.

۳۱۳) بى دەنگ و جودا.

۳۱۴) بىزارى.

۳۱۵) دو دل.

(كە تۆ چاوت لە پاداشتی خوا بێ، بە نەیارانی جوامیریت دلت پەست نابێ)

کردەت بۆ خوا يەك لا كەو، لە چاوەڕوانی سوپاسان لاكەو^{۳۱}، بە دوری مەزانە
كە بەرامبەر يەكێ چاکەیی بنوێنی ئەو بە چاوە نزیکیەو^{۳۲} لیت پامین^{۳۳} نە ئەو
دەستە چاکەخوازە بیناس، نە چاکەت بە چاکە بزانی، دە ی کەوا یە ئەو پاداشتەت
لە خوا بوێ.

خوای بێ هاوتە سەبارەت بە دۆستانی خوێ دەفەرموێ: ﴿يَتَغَوَّنَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ
وَرِضْوَانًا ... چاوەڕۆی بەهەرەو رەزامەندی خوان، ﴿٨﴾ الحشر .

دەربارە ی پێغەمبەرانی شی بەو شیوەیە فەرموێ ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ...
پاداشتم - بۆ ئەم کارە - لیتان ناوێ، ﴿١٨﴾ الشعراء .

﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ... بێزە: من هیچ پاداشیکم لیتان ناوێ، ئەو ی
دەبو بیدەن بە منیش بۆ خۆتان، ﴿٤٧﴾ سبأ .

﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَى ... بۆیەشی بە کەس نەبەخشی کە پاداشی
بدریتەو، ﴿١٩﴾ الليل .

﴿إِنَّمَا نَطْعُمُكُمْ لَوَحٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ لَا تُبَدِّلُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ... ئیمە - هەر لە راهی خودا. ئەم
خۆراکەتان دەدەین، نە پاداشیکمان لە ئێوە دەوێ نە شوکرانەش، ﴿٩﴾ الإنسان .

هۆنەر دەلی:

هیچ کەس لە کردە ی چاکە بارەش بینی نەنوینی

خودا لەسەر بە ئینی خوێ هەر ماوێ دەمین

(۳۱) روت وەرگێرە.

(۳۲) رۆدی.

(۳۳) تەماشات کا.

سەوداۋ مامەلەت تەنیا لەگەڵ خۆی تاك و تەنیا بێ، چونكى پاداشت و بەخشش و خەلات تەنیا لەو پەچاۋ دەكرێ، شكۆدارى بۆ خوا، كە جەزەبەدان و ^{۳۹} سەرزەنشت كردن رِق ھەتسان و پەزەمەندى نواندن پەوشتى بەرزى ئەون.

لە سەردەمى پېشەوا (عومەر...دا لە شارى قەندەھار چەند موسلمانى بە پلەى بەرزى شەھىدى گەيشتن، پېشەوا عمر پرسى ئەم كۆزراوانە كي؟ ھەندى ناويان بۆ ھەلەدان و گوتيان: ھەندىكى تريش بەلام تۆ نايانناسى.

يەك سەر پېشەوا (عومەر) چاۋى لە ئەسرین ھەلرزاۋ گوتى خۆ خۆى گەورە دەيانناسى. يەكى لە پياۋچاكان خۆراكىكى گران بەھاو بە چيژ بۆ پياۋىكى كۆيەر ئامادە دەكا، خاۋو خيژانىشى دەلى: خۆ ئەمە كۆيەرە نازانى چ خواردينىكە دەيخوا! ئەويش دەلى: بەلام خۆى گەورە دەزانى! كە تۆ دلىاي خوا بەسەرتەوہ چاۋەديرەو بە ھەمو خيرو فەرت ئاشنايە، كارت بەوہ نەبى خەلك بيزانى.

(بە گازاندەى گازندەكاران دلى گران مەبە)

﴿لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أَذًى... ئەوانيش - مەگين ھەر بەدەم - دەنا ھەرگيز ناتوانن بۆتان بەزەر بن، ﴿۱۱۱﴾ آل عمران﴾.

﴿...وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ... لەو فيل و تەلەكەش كە دەيكەن، دلتەنگ مەبە، ﴿۱۲۷﴾ النحل﴾.

﴿...وَدَعِ أَذْنَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا... گوى بە ئازاريشيان مەدە. ھەر خۆت بە خدا بسپيەرەو خدا پشتيوان بى بەسە، ﴿۱۸﴾ الأحزاب﴾.

﴿...فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا... ئەوسا خدا لەو بوختانەى بۆيان دەکرد، پاكانەى كرد، ﴿۲۱﴾ الأحزاب﴾.

كە دەريا لە ئاودا وەستاوه لیوان لیوی چ باکی لهوه دی بهردی بخریته نیوی

لهو فەرموده پیرۆزه ی پیغه مبهردا هاتوه: ﷺ كه دمهفرموی: ((لا تبلغوني عن اصحابي سوء فاني احب ان اخرج اليكم وانا سليم الصدر... به خراپه دهرباره ی هاوه لانه هه وانه پێ مهدهن، پێم خۆشه كه دیمه لاتان دلم هیچ نه لێ له پوتان)).

له ناهێ هه ژاری مه ناله جاری وایه نه داری ناسوده یی حانه

هه ر کاتی جهسته نازو گۆزی به خۆوه بیانی گیان و رۆح ویک دینهوه، چهندی که میشت هه بی سهرت سوک تره، دنیا به کهم گریش، ناسوده بونیکی راسته وخۆیه، خوای گه وره بۆ هه موکه سیکی به رهوا نابینی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا ... ئەم زه مینه و هه رچی وا به سه ریه ویه له دوا جاردا هه ر بۆ ئیمه ئه مینیت، ﴿۱۰﴾ مریم.﴾
یه کی ئەم هونراوه ی هه لداوه:

نان و ئاوو سیبه رن به هه ری خوای به هه ره وهرن گه ر بلیم من مه غدورم له میه ری خوا به دورم

بۆ مه گه ر بژیوی ژیان هه ر له م سێ شته سه ره کیه پێک نای، سیبه ری چرو پرو
ئاوی ساردو نانی گه رم و گوڕ!!
ئا ئه و چاوتیری یه هه لئۆستی که سانیکه سه ر به رزو شکۆمهندن، خاوه نی
رێبیریکی^{۳۳۰} داسه پاون، له گوشتاردا نه گۆپاون، له په یامیاندا دلکارن^{۳۳۱}.

۳۳۰) بیروباوم.

۳۳۱) تیکۆشه رن/چالاکن.

لە داخی چاومپوان گراوئ هەراسان مەبە

دەلێن لە تەو پاتدا نوسراو: زۆریبە مەترسی چاومپوان کراو ناییتە ئاراو! مەبەست لەو وتەیدا ئەوەیە: زۆریک لەوانەى خەلك مەترسیان لى دەكا پونادەن، بیگومان ئەو لیكدانەوانەى لەناو دل دایە، زۆرتەن لەو روداوانەى لە رودایە. شاعیریك دەلێ:

بە دلى خۆم وت گەر بە لایى یەخەت بگرى

دلارام بە پیشبینى زۆر ناگاتە جى

گەر گێچەلێ بەرەو روت هات، یا گوێ بیستی مەرگەساتی بوی، هیمنی و هەدارى بنوینەو بە خەمەو خۆت مەدوینە، چونکی زۆری لە هەوالی جەرگ برۆ پیشبینی یەخە دادپ هەر لە پێ بون و بێ جێ بون، ئەگەر وزەیی هەبێ نەییلت قەدەری خوا بگاتە جێ، ئەوا خەلك بە دواى دەستەبەرکردنی ئەم وزەیدا دەگەرێ، ئەگەریش ئەم وزەیه نەبێ، لە گوێ دەستەبەر دەکری؟!

﴿... وَأَفُوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۝۱۱﴾ فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سِجَّاتٍ مَا

مَكْرُوءًا ... گاری خۆم بە خوا دەسپێرم، خودا چاوی لە عەبدەکانی خۆی هەیە.

خوا ئەوەی لە ناكامی خراپی ئەو فیلەى دەیانکرد، پزگار کرد، ﴿۱۵﴾ غافر ﴿﴾.

بە رەخنەي چە پەلکاران و چاۋچنۇگان چۆك دانەدەي

ئەگەر تۆلە ئاستى رەخنە گرى و چاۋ تىپىرى^{۲۲۲} ئەواندا دان بە خۇدا بىگىرى، ئەوا پاداشتى خۇاى لەسەر و مردەگىرى، گومانىت نەبى كە رەخنە و رەخنەكارى ئەوان بارتەقاي سەنگو رېزى تۆيە، دۇنيا بە هيچ كەسيكىش لە مردو قەلىس نابى و پييدا ناكيشرى و، خەلگانىكى بى بەهرە رەشكىان پى نابىرى^{۲۲۳}.

پېغەمبەر موسى درودى خۇاى لەسەر، داۋاى لە خوا كرد زمانى كەسانى لە گۆ بېستى كە بە خراپە لىي دەدوين، خۇاى بالا دەست فەرموى: "يا موسى، ما اتخذت ذلك لنفسى، انى اخلقهم وارزقهم، وانهم يسبونى، يشتمونى!!... ئەى موسى من ئەوهم بۇ خۇم نەكردو، من بە ديم هيئاون رۇزىان پى دەدەم، كەچى ئەوان وتەى نابەجى بەرامبەرم دەدركيئىن و جوينم پى دەدەن!! هەروەها لە فەرمودەيەكى بەھىزدا ھاتو، كە پېغەمبەرى خۇا ﷺ دەفەرموى: ((يقول الله عز وجل: يسبني ابن آدم، ويشتمني ابن آدم، وما ينبغي له ذلك، أما سبه أياي، فإنه سبب الدهر، وأنا الدهر أقلب الليل والنهار كيف أشاء، وأما شتمه أياي فيقول: إن لي صاحبة ولدا، وليس لي صاحبة ولا ولد... خۇاى بەرزو توانا فەرمويەتى: مروف جوينم پى ئەداو تۆمەتى ناپەرەوام ئەداتە پال، كەچى لىي ناوەشيتەو، جوينەكەى ئەو مەيە كە جوين بە رۇزگار دەدا كەچى رۇزگار بريتە لە من، من چۆن بم ھەوى ھەلگىرو و مرگىر بەشەو رۇزان دەكەم، تۆمەتى ناپەرەوام ئەو مەيە گوايە: ھاوسەرو منالەم ھەيە، كەچى نە ھاوسەرم ھەيەو نە منال)). تۆ ناتوانى لەمەر ئاپروى خۆت قور لە دەمى خەلك بېستى و زمانىان لە گۆ بېستى، بەلكە دەتوانى كەردەوى چاكە ئەنجام دەى و، خۆت لە رەخنە و پەلارىان ھەلبويىرى.

بىگومان ئەوانەى بى نرخ و بى بايەخن بەساي كەردو كۆشى تىكۆشەرو تىشك دەرو گەورەپياۋان بىزارو قەلىسن. زۆربەى زۆرى دەولەمەندانىش ھالىان واپە لە بىزارىدا دەگوزمىن كاتى نرخى دەستمايەكانىان بەرزە، پالەپەستوى خوينيان

(۲۲۲) نىرمى.

(۲۲۳) نىرمىيان پى نابىرى.

نزمە. ﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾ (۱) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ، ﴿يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ﴾ (۲) كَلَّا لَيُبَدِّلَنَ فِي الْخُطْمَةِ ... ھاوارە لە کەسیکی تانەوتەشەر لێدەداو ھسان دینێ و دمبا، ئەووی مالی کۆکردۆتەووە دەبێژێری، خەیاڵ دەکا دراوەکە لە مردن دەبیارێزی، نانا، باوا خەیاڵ نەکا، بێشک ھێری دەدریتە ناو (حوتەمە)، ﴿الْهُمَزَةُ﴾ (۳) یەکی لە وێزەرە پۆژناواییەکان دەلی: کام کردە راسە ئەنجامی دە، دوا ی ئەو لە بێشک و پەلاری ھەرزە گۆیان چاوەری بە!

یەکی لە سودو کەلکە بە سای ئەزمون بە دەست ھاتووە ئەوێ: وەلامی ئەو وتەو گوتەو پرتە نەدەیتەووە کە ھەست و ناخە دەخوێشێن ^{۳۴} دەشی ئەم ناو زرانە ^{۳۵} بێ خەوشی ^{۳۶} تۆ بگەیی، سەر بەرزە بۆ تۆ کە نەرم و نیانی بنوینی، دوزمن بە شەکراوی بھنکی، گەر چاوپۆشیان لێ بکە سەر بەئەندە و پاداش وەدەست دینی، نیووی ئەوانە سوکایەتی تۆیان بەر گوی کەوتە ئیستا لە بیران چۆتەو، نیووشیان ھەر نەیان خویندۆتەووە، خەلکانیکی زۆریش ئەگەر بە بەرگۆشیان کەوتبێ ھەر لەو باسو خواشە تێ نەگەشتون!

کەوا یە تۆش زۆر بیری لێ مەکەووە تێ داھۆل مەبەووە ھەر وەلامیان مەدەووە. یەکی لە پەسپۆرو شارەزایان دەلی: کە خەلک نانی کەم بێ بە لای من و تۆدا لانا کاتەووە، خو تینویتی یەکی لەوان مەرگی من و تۆیان لە بیر دەباتەووە. خو ئەگەر مائیک خۆراکیان نانی جو بێ، بەلام ئەندامانی دلارامو لەسەر خو بێ، خوشتەر لەو مالە لە جوړەھا خۆراکی بەجێ پر بێ، کەچی بارودۆخی دانیشتوانی تفت و تال و ھوززەلقورت بێ.

(۳۲۴) دەکولیننەووە.

(۳۲۵) ناشرین کردنە.

(۳۲۶) بێ عەیبی.

هە ئۆستەيەك

ئەو دڭ پەستىيە و كزو ماتىيە ناوئ: نەخۇش چارەسەر دەكرئو، بەلاو مەينەتى رادەبرئ، تاوانىش چاوپۇشى لئ دەكرئ، قەرزو قۇل دەدرىتەو، بەند كراو كۆتەندى لئ دەكرىتەو، ون بو بەرەو مال دىتەو، هەزارو نەدار دىروى خىرى لئ دەبىتەو. بىزارى لە ژيان مەنوينە: مەگەر نابىنى كاتى هەورى رەش بەرى ئاسمانى دەكرئ، پاشان چۆن دەرەويتەو و ئاسمان بە رۆنى دەدرەوشىتەو، تارىكى شەو چۆن دىتارئ، چۆن گەردەلولو رەشەبا رىقو كىنەى دەخواتەو، ئارام ئارام خۇى هەئورە دەكاتەو؟! كەواتە مەرگەسات و گىچەلئ تۆش بەرەو هەئىم و مردەچەرخىن^{۳۲۷}، خۇش گوزمرانىت بەرپۆو و ئاسۆى رونت لئ هەلدىن.

رەنگ هەلبركاو^{۳۲۸} مەبە: هەر ئەوئەندە لەسەرمئۆ پىويستە كەمى ئارام بگرى و چا و لە رى بى، بزانە ساتى سەرەوتنى ژىر سەهەندى^{۳۲۹} كلىپەى گرى بەر هەتاو دادەمركىنى، تىنويىتى لە قرچە رۆزى هاويندا^{۳۳۰} تەنيا قومە ناوئكى سازگار دەى شكىنى، نانئكى گەرم و نەرم برسىتى چەند رۆژمت لە بىر دەباتەو، خەويكى خۇش شەونخونى چەند شەوانت قەرە بو دەكاتەو، لەش ساخى و تەندروسىتىت وەلامى دەرەدارى پىشوت دەداتەو.

جىبى خۇى نىيە پەرۇش و بى چارە دامىنى: ئەوئى خوا بىهوى رى لئ ناگرئ، قەزاو قەدمرى خوا هىچى لەگەل ناگرئ، پزىشكان لە ئاستىدا پەشۇكاون^{۳۳۱}، كاراشنايان لە ئاقارىدا دەستەوسانن، پسپۇران و شاعىران لئى مات و سەرسام ماون.

---

(۳۲۷) وەردەگەرپىن.

(۳۲۸) رەنگ تىك چو.

(۳۲۹) نراگە و سىبەر.

(۳۳۰) رۆزى گەرمى هاويندا.

(۳۳۱) سەرسام بون.

(دَلْ لَه دَلْ مەدە ئەوەیان هە ئېژیەرە خوا بۆی دانای)

هەستان و دانیشنت بە پێی فەرمان خوا بێ، کاتی هەژاری پێ ڕەوا بینی ئارامی
لەسەر بگرە، ئەگەریش زەنگینی کردی سوپاسگوزاری بنۆینە.

ئەمەشیان یەکیکە لە کەرەستە و پێکەتەیی ئەو فەرمودەییە: "رضیت باللّٰه، ربا
وبالاسلام دینا، وبمحمد ﷺ نبیا" قایلەم بەوە، خوا پەرورەدیاریم بێ، ئیسلام
بەرنامەیی زیانەم بێ، محمد ﷺ رابەرم بێ.

(بێزاری لە هە ئێسوکەوتی کەس مەنۆینە)

خوای کار لە حج سود گەیانندن و زیان گەیانندنی نەخستۆ دەستی هیچ کەس، نە
مردون، و، ژیانی کەسیان لە دەستەو، نە دەشتوان خەلکی لە قەبران قیت کەنەووە،
خەلاتیان کەن، یا تۆلەیان لێ بکەنەووە.

وتەیهکی ئیبراهیمی کوری "ادهم" یش دەلێ: ئیمە واین لە ژیانی، ئەگەر
زۆردارو دەسلەتدار پێی بزانی، بە زەبری شمشیر لیمان دەسێنێ.

"ئیین تەیمیه" دەلێ: جاری وایە حالەتی وا بەسەر دێما دێ دەلێم: ئەگەر بێو
بەهەشتی یان لە وێنەیی ئەم خۆشیەدا بەسەر بەن، دیارە ئەوان خۆشگوزەران.

لە وتەیهکی تریش دا دەلێ: چەند حالەت و چۆنیەتی وا بەسەر دێما دێن لە
خۆشیان ئەم دێ شای و هەنگەمەیی تێدا دەگەرێ، کە بە سایەیی یادو یادەومری
خوای بەهرەومرو، دلارام بون بەو یادەووە ئەو حالەتە دێتە ئاراو.

بە هەمان شیوە لەو کاتەیی بەند دەکری و دەرگای بەندیخانەیی لەسەردا دەخری،
ئەم ئایەتە دەخوینێتەو: ﴿فَضْرَبَ بَيْنَهُمْ سُورًا لَّهُمْ بَابٌ بَاطِنٌ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظُهُرُهُ مِنْ قِبَلِهِ
الْعَذَابُ ... ئیتەر ئەوسا شورەیه کیان لە نیوان دەبیته لەمپەر، دەرگای هەیه، لە

زۆرەووی بەزەیییەو لە دەرەووی جەزەبەیه، ﴿١٣﴾ الحديد .

ھەر لە ناو بەندیخانە کەدا دەلێ: باشە نە یارانم چیان لێم دەوی؟!
 من بە ھەشت و باخ و باخاتم وا لە ناو سینەمدا، بۆ ھەر لایێ برۆم لە گەلم دا،
 کوژرانم شەھید بونە، شار و مەدریم گەشت و سەیران و شاد بونە، بەندیخانەشم
 لە گەل یادی خوادا سەرقاڵ بونە.

پیاوچاگانیش ئەم وتەیان فەرمووە دەلێن: ئەو کەسە ی خوا نە یاری بێ دەبی چی
 بێ لە یاری بێ؟! ئەو ھەشی خوا لە یاری بێ دەبی چی بێ نە یاری بێ؟!
 بە ھیچ جوۆی ئەم دوانە ناخێنە یەك کێشانە و پێوانە ^{۳۳}، ھەر کەسێ
 پەرس تراوی راستە قینە ی بدۆزێتەو وە خاومنی ھەموشتیکە، ھەر کەسێ کیش پەرس تراوی
 راستە قینە ی نەدۆزێتەو ھەموشتی لە دەست دەدا.

(ئەو ھە ی لە تاوی داخدار ی، بزانی سەنگی چەندە)

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: ((لَأَنْ أَقُولَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتِ عَلَيْهِ الشَّمْسُ...)) بە دڵنیا ییەو کە بێم: پاکی بۆ
 خوا و سوپاس بۆ خوا، ھیچ پەرس تراوی بەراست نازانم جگە لە خوا ی تاك و تەنیا،
 ئەو خوا یەش لە ھەموشتی گەورە ترە، ئەو یادەم لە لا خۆشەویستەرە لە ھەر چی
 رۆژی بە سەردا ھەلێ.

یەكێ لە پێشینان، سامانداران و پارە و پۆلیان، خانو بەرەو كۆشك و تەلاریان، بەو
 شیو ە یە ھەل دەسەنگێن و دەلێ: ئێمە لە گەل وان لە خواردن و خواردنەو و بێنیدا
 ھاوشانین، بەلام ئێمە بار سوکین لە دوا رۆژداو ئەوان دەر بارە ی ئەو ساماندار یە
 لێیان دەپێچرێتەو.

لە بیرت دەباتەو ە شەو ی لە گۆری تاریت
 ھەر چی كۆشك و تەلار و گەنجینە ی پێی دەنازیت

﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ... هەر وەك تەك تەكەو بە تەنیا لە
 پێشودا، ئێوەمان وەدی هێناوە، هەر واش هاتنەوێ لایمان، ﴿۹۶﴾ الأنعام.﴾
 (لەمەڕ ناخۆشیی هاتە رێیان گوتیان): ﴿وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ... هەر بە ئێنی
 خودا و پێغەمبەری بیدەن، راست دەردەچێ، ﴿۹۷﴾ الأحزاب.﴾
 بەلام دو ڕوان ئەو هەلۆیستیان بو: ﴿... مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا... ئەو
 بە ئێنی خودا و پێغەمبەر دەیاندا هەر بۆ فریوی ئێمە بو، ﴿۹۸﴾ الأحزاب.﴾
 ژیانێ کە ئیستا هەتە، بەری بیروەزری خۆتە، ئەو بۆچونە لە بیروەزری
 تۆوە هەلەقۆلێو لە بیرو خۆتدا تاو توێ یان دەکە، هەر ئەوێ بەسەر ژیانندا
 کاریگەری دەبێ، جا ج بە لای بەختەو مەریدا بێ، یا بە لای بەدبەختی و چارەپەشیدا
 بێ. یەکن دەلی ئەگەر تۆ بێ کەوش و ^{۳۳۳} پێخواسی، لە کەسانێ بنواری قاجەکانیان
 قرتاوه ^{۳۳۴}، کەوا یە تۆ لەسەر بەهرە ئێمە دو قاجەت سوپاسگوزاری بۆ خوا بنوینە.
 شاعیر دەلی:

بێ جەرگا و رەوێک نابم کە ڕوداوی لە ڕێیە
 دەلی چی خوا بیهێنێ خێرو شەر هەر لەوێیە

---

 ۳۳۳) بێ پێلاو.

۳۳۴) بێراو.

با سهرنجی له و فرموده یه بدهین، له گوتاجاردا دهلی: منت له لای نه و نه خوښه دهست دهگهوت وهگو جارانی پېشو نالی: له لای منه وه پاداشتت دهست دهگهوت، چونکې خوی دلوفان له لایه نه کهسانیکه دل شکسته نه خوښیښ یهکیکه لهوان.

پېغەمبەرى خوا ﷺ لە فەرمودەيەكى تردا دەفەرموئ: ((في كل كبد رطبة اجر... چاگە لەگەڵ ھەر گيانلەبەرىدا بنوینە، پاداشتی خوا و مەدەست دینى)).

بزائە خواى دەھەندە، سۆزى بۆ ژنىكى خراپەگارى "بەنى ئیسرائیل" دەنوینىو، دەپخاتە بەھەشت، بە ساي ئەووە سەگىكى تینو تیراو دەگا. چ جاي يەكی ھەزارو نەدارئ تیر نان و تیراو بگا، لە تەنگانەو کۆلیدا رزگارى كا؟!

بە ھەمان شیو بە راست و دروستى لە پېغەمبەرى خواوە ﷺ بیستراوە کە دەفەرموئ: ((من كان له فضل زاد فليعد به على من لا زاد له، ومن كان له فضل ظهر فليعد به على من لا ظهر له... ھەر کەس زیادە لە خۆى پۆزى ھەبى، با بیدا بە يەكی نیەتى، ھەر کەس سیکیش زیادە لە خۆى باربەرى ^{۳۳۰} ھەبى، با بیدا بە يەكی نیەتى)).

حاتەم چەند دیرە شیعیكى ھۆنیو تەو تیايدا ئامۆزگارى قەرەواشەكەى ^{۳۳۱} دەگا، کە چاوپروانى میوانى بى.

دەگپرئەووە "عبدالله" ی کورى "مبارك" ھاوسى يەكى جولەكەى دەبى، بەم شیو یە مامەئەى لەگەڵدا دەکرد، بەر لە منائى خۆى خواردنى بە جولەكە دەداو بەرگو پۆشاکى بۆ دەکرى، بە جولەكەيان وت وەرە خانووەکەمان پى بفرۆشە، گوتى باشە بەلام من خانووەکەم بە دو ھەزار دینار دفرۆشم، ھەزاریان نرخى خانووەکەيە، ئەوى تریشیان لە پای ھاوسىياتى "عبدالله" یە! عبدالله گوئى لەم قسەيە بو، لە خوا پارايەووە گوتى: ئەى خوايە ئەم جولەكەيە بۆ لاى ئايینی ئیسلام رینمايى کەى. بە یارمەتى خوا موسلمان بو!

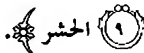
جاریكى تریشیان "عبدالله" لەگەڵ کاروانى بۆ حج کردن دەرپۆشت، لە رېڭا چاوى بە ژنى کەوت، لەسەر زبڵدان قەلىكى مردارەووە بوى ھەلگرتەووە، خولامەكەى بە دوادا ناردو سەبارەت بەو کارەى لى پرسی، لە وەلامدا گوتى: ئەووە سى پۆزە ھیچمان نیە بیخوین تەنیا ئەووە نەبى، کە فەرئ دەدریتەووە سەر ئەم گوڤەكە، "عبدالله" چاوى لە ئەسرین ^{۳۳۲} ھەلرزاو فەرمانیدا ھەرچى پىيانە لەویدا

(۳۳۰) بارھەلگر/وہ لاخى سواری و ئۆتۆمۆبیل و ھەر شتى دەریتەووە بارى ھەلگرى.

(۳۳۱) خزەمتکارەكەى.

(۳۳۲) فرمیسك.

بېبه خشن، له م گه شته یدا گه پايه وه و نه و سائنه جو بؤ حج، شهوئ له خه ودا بينی يه کئ پئى دهئى: حج کردنت قه بول بئو، کردو کوشت^{۲۳۸} به هه دمر نه چئو، تاوانت له سهر لاجئ.

خوای گه ورهش له و باره وه دمه رموى: ﴿وَيُثْرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ...﴾ خه لکى وه پيشه خويان ده خن، هه رچه ند ده ست ته نکيشيان هه يه،
 الحشر ۹

شکوډارى بؤ خوای گه وره، خونه ريتى به رز چهنده گران دهنر خيئى! به هره بالاگان چهنده به به رزى دهنوئى! رهمفتارى جوان چهنده جوان دهنرنگيئى! هيچ که سئ په شيمانى له نه نجامدانى کردهى چاکه دمر نابري، نه گهر چى تييدا زياد مړو بئ، وه لئ له کردنى تاوانئ په نجهى ژيوانى ده گه زئ، نه گهر چى تاوانئ چى چوکيش بئ.

به بيستنى وشه يه کى نه شياو دل گران مه به، رږدى فايرؤسيکى ديرينه

يه کئ له زانايانى نهم چاخه^{۲۳۹} دهئى: پئويسته له سهر نه وانهى له مهر توانجو په لاران زو هه راسانن له به ردهم هاشه هاشى^{۲۴۰} رهنه خه سته مکارانه دا، ليوانئ^{۲۴۱} ناوى سارد به سهر په يه گانى^{۲۴۲} هه ستدا هه لپړزن.

هه روا نهم وته يان هه لداوه که دهئى: ((هه ر له پئناوى خوايه رهوشى ئيره يى،^{۲۴۲} که دادوه رى دهنوئى، چونکو خاوه نه که شى هه لئنا بوئى، سهره تا له ويه وه ده ست پيده کاو به خاکی ده سپيرئ^{۲۴۳})).

(۲۳۸) هه وئ و کوشت.

(۲۳۹) نهم سهر دمه.

(۲۴۰) هازه هاز.

(۲۴۱) په رداخ.

(۲۴۲) ورده دهمارى هه ست.

(۲۴۳) هه سودى.

پیشه‌وا‌ه‌لی‌ خوا‌ لی‌ی‌ رازی‌ بی‌، به‌م‌ شی‌ومه‌ بی‌ ترسی‌ له‌ مه‌رگ‌ دمنوی‌نی‌ و ده‌لی‌، مه‌رگ‌ به‌ه‌ه‌شتی‌کی‌ په‌رژین‌ ه‌ایمه‌.

یه‌ک‌ی‌ له‌ کاراشنا‌یان‌ ده‌لی‌، مرو‌فی‌ بی‌ جه‌رگ‌ چه‌ندین‌ جار‌ ده‌مری‌، به‌لام‌ مرو‌فی‌ گوستاخ^{۲۴۵} ته‌نیا‌ یه‌ک‌ جار‌ له‌ ژیا‌نی‌دا‌ ده‌مری‌.

ئه‌گه‌ر‌ خ‌و‌ای‌ گه‌وره‌ش‌ بیه‌و‌ی‌ چا‌که‌ له‌گه‌ل‌ به‌نده‌کانی‌ خ‌و‌ی‌ بکات‌، ئه‌وا‌ له‌و‌ په‌ری‌ ته‌نگانه‌دا‌ وه‌نه‌وزه‌یان^{۲۴۶} به‌سه‌ردا‌ دین‌ی‌ که‌ ئاماری^{۲۴۷} ه‌ی‌ور‌ کردنه‌وه‌یه‌ له‌ لایه‌ن‌ خ‌واوه‌، هه‌روه‌گو‌ له‌ جه‌نگی‌ "ئو‌خ‌ود" دا‌ "ته‌ل‌حه‌" خ‌و‌ای‌ لی‌ی‌ رازی‌ بی‌ت‌، وه‌نه‌وزه‌ی‌ گرت‌و‌، ئه‌وه‌نده‌ دل‌ارام‌ و هه‌ساوه‌ بو‌، چه‌ند‌ جار‌ان‌ شمشیری‌ له‌ ده‌ست‌ هه‌ل‌ده‌وه‌را‌.

که‌سان‌یی‌کی‌ دین‌ ک‌زو‌ لاپ‌ی‌ هه‌بون‌ ئه‌م‌ حاله‌ته‌یان‌ به‌سه‌ره‌ات‌، یه‌ک‌ی‌ به‌ ناوی‌ "شه‌بی‌بی‌" ک‌ور‌ی‌ "یه‌زید" چا‌پ‌و‌ک‌ترین‌ که‌س‌ بو‌ خ‌یزانه‌که‌شی‌ ئه‌و‌ ژنه‌ بو‌ توانی‌ "ح‌ج‌اج" وه‌ده‌مری‌ نی‌، له‌ ته‌نگانه‌دا‌ له‌سه‌ر‌ پ‌شتی‌ و لا‌خه‌که‌ی‌ وه‌نه‌وزه‌ی‌ به‌سه‌رده‌ات‌.

خ‌و‌ای‌ گه‌وره‌ش‌ ده‌فه‌رم‌و‌ی‌: ﴿قُلْ هَلْ تَرَبَّصُوا بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بَأْذِنًا فَرَبِّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ... ب‌ی‌ژه‌: ئاخ‌و‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌ ج‌گه‌ له‌ یه‌ک‌ی‌ له‌و‌ دوانه‌ - که‌ هه‌ردو‌کیان‌ باشه‌کان‌ - ش‌تی‌کی‌ ترمان‌ تو‌ش‌ بب‌ی‌؟ ئه‌وا‌ ئی‌مه‌ش‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌ خودا‌ هه‌ر‌ خ‌و‌ی‌، یان‌ به‌ه‌و‌ی‌ ئی‌مه‌ جه‌ز‌ره‌به‌و‌ بو‌ بن‌ی‌ری‌. ده‌سا‌ نی‌وه‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌ بن‌، ئه‌وا‌ ئی‌مه‌ش‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌، ﴿٥٢﴾ الت‌وبه‌.﴾

به‌هه‌مان‌ شی‌وه‌ ده‌فه‌رم‌و‌ی‌: ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كُنْتُمْ مُّؤَجَّلُونَ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنْجَزِي الشَّاكِرِينَ ... ه‌ی‌ج‌ که‌سی‌کی‌ش‌ به‌ بی‌ ئی‌زنی‌ خودا‌ نام‌ری‌. که‌ مردنی‌ هه‌ر‌ که‌سی‌کی‌ش‌ وه‌خته‌که‌ی‌ بو‌ داند‌راوه‌و‌ له‌ لای‌ خوداوه‌ نوس‌راوه‌ ک‌یش‌ هه‌ر‌ خ‌و‌شی‌ له‌ دنیادا‌ ئاره‌زو‌

(۲۴۴) هه‌تا‌ دمی‌کو‌ژی‌.

(۲۴۵) ئازا‌.

(۲۴۶) باو‌یش‌کیان‌ به‌سه‌ردا‌ د‌ی‌.

(۲۴۷) نی‌شانه‌ی‌.

بى، خوا دەيداتى، ھەر كەس ئىككىش خۇشى دوا رۇزى گەرەك بى، خودا ئارەزى پىك دىنى. ئەوانەش وا شوگر دەكەن، زو جەزايان دەدەينەو، ﴿۱۴۵﴾ آل عمران. بەلى، سۆيىد بە خوا، كاتى مۆلەتى ژيانىان بىر تەنيا چىرەك بى مەرگىيان دوا ناخرى و نە پىش دەخرى، پىشەوا على خوا لى پازى بى فەرموى: ھەروا پىشەوا "ئەبو بەگر" دەفەرموى خوا لى پازى بى: بە دواى مەرگا بگەرپىن ژيانىان و دەست ئەكەوى.

ھەئەستە يەك

ئەى باومردار ئەو خەمۇكى و دىلپەستىە پى ناوى: دلىا بە خوا پىشتىوانىت لى دەگا، فرىشتە بۆت دەپارپتەو، بىر واداران لەھەمو نوپۇزدا لە نزاو سكاللا بى بەشت ناكەن، پىغەمبەرى خوا ﷺ لە رۇزى سزا تكات بۆ دەگا، قورئانىش جىوانترىن بەلىنى پى داوى، لە سەروى ھەمويانەو خىواى گەورە سۆزىت بۆ دەنۆنى و مېھرى ئەویش بى سنورە.

خەمگىن مەبە: دلىا بە لەسەر چاكە يەك بە دە ھەتا ھەسەد بگرە زىاترىش پاداشت دەدرپتەو، وەلى^{۲۴۸} تاوان ھەر بەو وپنەى خوى وەلامى دەدرپتەو يا چاوپۇشى لى دەكرى و تۆلەشى ناكىرتەو، دەبزەنە بەخىندەمى خوا چەند فراوانە ھىچ دروستكراوى ئەوۋى لى چاومپى ناكىر! مېھرى ئەو چەند بەرودەيە^{۲۴۹} كەس ھاوشانى پى ناكىر!^{۲۵۰}

خەمبار مەبە: تۆ لە دەستەى يەكتاپەرستانى، ھەلگىرى پەيامى قورئانى، يەك رۇگە پىدەزنى، تۆ بنچىنەى خۇشەويستى خواو پىغەمبەرت ﷺ لەناو دلىا سەپاۋە، خوا ئەم ھەستەى پىداۋى: لە خراپە پەشىمانى، لە چاكە و چاكەكارى دلىخۇش و شادمانى، چەندىن بەھرى شارامت ھەن كەچى پىيان نازانى.

(۲۴۸) بەلام.

(۲۴۹) بەر فراوانە.

(۲۵۰) بەرامبەرى پى ناكىر.

تەمبار مەبە: تۆ لە شین و لە شاییدا، لە زنگینی و ھەزاریدا، لە تەنگانە و ھەداریدا ^{۲۵۱}، کردمت بە ھەدمەر ناچئ، پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەر موی: ((عجباً لأمر المؤمن، إن أمره كل له خيراً!! وليس ذلك إلا للمؤمن، إن أصابته سرّاء فشكرُ كان خيراً له، وإن أصابته ضرّاء فصبرُ كان خيراً له... کارو وەرامی ^{۲۵۲} پر وادار سەر سوپمێنە، ئەگەر خوشییکی بە سەردا ھات سوپاسگوزاری خواپە بە چاکە بۆی دەنوسری، ئەگەر ییش دو چاری تەنگانەیی ھات، ئارامی لە سەر دەگری و بە چاکە بۆی دادەنری.

ئارامگرتن و خۆراگری رێگان بۆ بەختە وەری

﴿وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ... خَوْرَاگربە، دیارە خَوْرَاگرتنیشت ھەر بە خواپە، (۱۲۷) النحل﴾.

﴿...فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ. خَوْرَاگری بئ ناشکوری (چارى منه)، لەمەر ئەوانەش کە ئیژن، خودا دەھانامە وە دئ، (۱۸) یوسف﴾.

﴿فَأَصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا... تۆ خوای گەورە بگرە بە خَوْرَاگرتنیکی پەسند، (۵) العارج﴾.

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ... ھەر لە سەای ھێمنیدا بن، چونکە ئێوە خَوْرَاگر بە، (۲۴) الرعد﴾.

﴿...وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ... خَوْرَاگر بن لە خَوْرَاگریشا ھەر لە پێشەو بن، (۱۷) لقمان﴾.

﴿...أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا... بۆ پاراستنی سنور گەل ھەمیشە سازو تەیار بن، (۲۰۰) آل عمران﴾.

(۲۵۱) ھێمن دا.

(۲۵۲) کردموە.

پېشەوا (عومەر) دەل: بە ساي ئارامگري بو بە خەختە و مريمان بە دەست هينا.
 ئەوانەى شوين پى ھەلگري پىغەمبەرى خوانە، کاتى داماوو بەرە بەلەنە، سى
 ھۆکاری دەر باز بونیان لە بەردەست دانە: ئارامگري و پارانەو، چاومپى دەرگای خیر
 لیکرانەو.
 شاعیر دەل:

نیوانیکیان پى نۆشین ئیمەش پیمان نوشکردن بەس ئیمە ئارامگر بوین لەسەر تالایی مردن

لە فەرمودەیهکی راستی پىغەمبەردا ﷺ هاتو: که دەفەرموى: ((لا أحد أصبر
 على أذى سمعه من الله: أنهم يزعمون انه له ولدا و صاحبة، وانه يعافيه و يرزقهم...
 هیچ کەسێ لە خوا ئارامگرتەر نابێ لەسەر ئەو ئازارەى گويیستی دەبێ: بى باوەران و
 گومان دەبەن خوا منال و هاوسەرى هەيە، لەگەڵ ئەوەشدا خواى گەورە
 دەیانباريژى و، پۇزيان پى دەدا)).

لە فەرمودەیهکی تریشدا دەفەرموى: ((رحم الله موسى، ابتلي باكثر من هذا
 فصبر... خوا میهر و سۆزی بەسەر "موسى" دا بریژى، پتر لەوێ بەسەرە من دى
 بەسەرى هات بەلام ئارامى گرت)).

لە فەرمودەیهکی تریشدا درودی خواى لەسەر بى دەفەرموى: "من يَصْبِرْ يُصْبِرْهُ
 الله... هەر کەسێ ھەولدا دان بە خۆدا بگرێ خواى گەورە دلارامى بەسەردا دینى.
 بى گومان خواستە بالاکان بە خەون و خەيالان بەردەست نابن، بەلگە بە ساي ورە
 بەرزى و خۆراگرى فەراھەم دین.

لە مەزپەھە ئۆیستى خەلکان دۆلەت مەنبە، بزانە لە گەڭ پەرورمىندا چۆن

پېشەوا "ئەحمەد"ى كۆرۈ "خەنبەل" لە باسى دىنيا بە كەم گریدا فەرمودەيەكى
 پېغەمبەر ﷺ دەگىرپىتەو، كە خۇاى گەورە دەفەر موى: ((عَجَبَا لَكَ يَا ابْنِ آدَمَ!
 خَلَقْتُكَ، تَعْبُدُ غَيْرِي، وَرَزَقْتُكَ وَتَشْكُرُ سِوَايَ، اتَّحَبَّبُ إِلَيْكَ بِالنَّعَمِ وَأَنَا غَنِي عَنْكَ،
 وَتَتَبَقَّضُ إِلَيَّ بِالْمَعَاصِي وَأَنْتَ فَقِيرٌ إِلَيَّ، خَيْرِي إِلَيْكَ نَازِلٌ، وَشَرُّكَ إِلَيَّ صَاعِدٌ!!... تۆ
 جېگای سەرسامى ئەى مەرۇف! وەدېم ھېناوى و جگە لە من دەپەرستى، رۆزىت پى
 دەدەم و جگە لە من سوپاس دەكەى، بە سەى بەھرەكانم خۆم لای تۆ خۆشەويست
 دەكەم كەچى لېت بى منەتم، بەلام تۆ بە سەى تاوان رەقەم ھەلدەسېنى و كەچى
 ئاتاجى منى، چاكەم بۆ تۆ دادەبارى و خراپەى تۆ بۆ من ھەوراز دى)).

لەسەر بوردەو سەرگوزەشتەى پېغەمبەر "عيسادا" ھاتو، درودى خۇاى لەسەر
 بى، سى كەسى نەخۆش و ژمارەيەكى زۆر لە چا و كۆپران لەسەر دەستى ئەو خوا
 چاكى كردنەو، بەلام ھەمويان سەريان لە سېلەكارى و بى ئەمەكى دەرچو بونە
 دوزمنى.

بە نەبونى مەنالى

دنيا بە ئەوەى بژىوى ژيانى لە دەست دايە، خوايەكى تاكو تەنيايە، رۆزى تۆو
 ھەمويەندەيەكى لە لايە، بۆ دابىنکردنى ژيانىش بەلئىنى دايە، ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا
 تُوعَدُونَ... رَوْزِيتَانِ وَ هەرچى بەلئىن تان پى دەدرى، لە عاسمانە، ﴿٢٢﴾ الذاريات﴾.

كە دەيسەلئىنين خوا رۆزى دەرمانە، بۆ دەبى مەرۆ ئەوئەندە مەرايى بنوئىنىو، لە
 پېناوى دەستەبەرکردنى رۆزىدا ئەوئەندە خۆى زەبون و ريسوا بكا؟!

خۇاى دور لە ھەلە پېمان دەفەر موى: ﴿وَمِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا...﴾

لەم زەمىنە ھەر شت دەجولئەو گشتى رۆزى لەسەر خوايە، ﴿٦﴾ هود﴾.

شكۆدارى بۇ ئەو كە دەفەرمۇي: ﴿مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ...﴾ ھەر ساتى خۇدا دەروى خىرى لە روى مەردەم بىكاتەو، كەس ناتوانى گالەى بداتەو، ئەگەر ئەویش گالەى بدا، - بەدەر لەخۇى - كەس ناتوانى بىكاتەو، ﴿۲﴾ فاطر.

دەشنى لە برى دىل پىرى، ئەم ھۆكارانە ئەبەرچاۋ بىگرى

۱- ئومىدەت بە بەخشىۋ پاداشتى خۇاى دەستە بالا بى: ﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ...﴾ بى گومانە ئەو كەسانەى خۇراگىر، بە تەواۋى و بە بى حىسابى پاداشى خۇيان وەردەگىر، ﴿۱۰﴾ الزمر.

۲- بە بىنىنى بەلا (باران بارى سەرشانت سوك بى):

گەر نەبوايە ئە دەورم نالەى دىل برىنداران دەبوايە خۇم ئەناۋىەم ئەتاۋ ئىش و ئازاران

دەى بە لاى جەپ و راستدا بنوارە، ئايە بى لە مەينەتباران و دەردەرانت لى ديارە؟
ھەربۇيە ئەم و تەيەش ھەلدراۋە: لە ھەمو شىۋى "بەنو سەعدىك" ^{۲۵۲} ھەيە.

۳- ئەم دەردەى بىپەوۋە گىفتارى لە ناخۇشەكانى تىرت لا سانائىر بى.

۴- خۇشحال بە كە ئەم بەلايە روى لە ئايىنت نەگىردو، ھەر بەرژمەۋەندى دىناى گىرتۋەتەو.

۵- دىنايە جارى وايە ئەو بەندايەتيەى لە تەنگانەو ناخۇشىدا دەينويىنى، پەلەى زۆر بەرزترە لەو بەندايەتيە كە لە خۇشىدا بەجى دىنى.

۶- وا دانى دەبوايە ئەو ھەر بى.

(۲۵۲) "بنو سعد" بەو دۆلايى يە دەگوتى پىغەمبەر و ﷺ يارانى تىدا گەمارۆ درابون.

واز بېنە ئەوۋى چارەسەرى ئەبارەى

چارە چارە ئەوۋىيە ئە رېگا چارە پازدەى

۷- ئەو خوايەى پەرورمىنى تۆيە، ئەوۋى بە سەرت بىنى لە بەرژەوۋەندى تۆيە:

﴿...وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ ... رَهْنَكُ لَه شَتِيكُ حەز نەكەى بەلام بۇتان

وەخېر گەرى، ﴿البقرة ۱۱۶﴾

مەچۈە قاوغى كەسىكى تر

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوْلِيهَا فَاسْتَخِرُوا الْخَيْرَاتِ ... ھەر لايە شوپىنكىيان ھەيە روى

تىدەكەن، دەسا ئىۋە بۇ چاكە كى بەركى بكن، ﴿البقرة ۱۱۸﴾

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ خَلْقَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ ... ھەر

خۇشى ئىۋەى كرده جى نىشىنانى زەمىن و ھىندىكىيان بەرانبەر ھىندىكى تر، چەن

پلە بىردە سەرۋە، ﴿الانعام ۱۶۵﴾ الانعام / ۱۶۵.

﴿...قَدْ عَمِرَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبُهُمْ ... ھەر تىرەيەك جى وە خواردنى خۇى زانى.

﴿البقرة ۶۰﴾

خەلكان لە بەھرە و زەو توانادا، لە پىشەو كارو كىداردا، جياكارن، بۆيە لە

نامارى شىكۋدارى پىغەمبەرى خوا بو ﷺ، كە بە پىي و زەو نامادىي ھاۋەلانى كارو

پىشەى پى دەسپاردن، "ەلى" بۇ دادوۋىر دانا، "موغاز" ى بۇ زانست تەرخان كىرد،

"ئوبەى" بۇ لىكەندەۋى قورئان و، "زەيد" بۇ مىرات دابەشكىردن، "خالىد" بۇ

جەنگان لە روى دوژمن و، "حەسان" بۇ ھۆننەۋەى شىعرو، "قەيس" ى كورى

"سابت" بۇ وتاربېزى.

لە برى شەشىر لە توندى نەرمى بەكارھىنانى

زىانبارە ۋەكو ئەۋەى توندى لە جىي مانى

خۇ تەۋاندىنەۋە لە قاۋخى^{۲۵۴} كەسانى داۋ، خۇ پۇشتە كىردىن بە دابو نەرىتى خەلگىكى تر، خۇ كۈشتىن و لە ناۋ بىردىنە.

خەلگان كە لە پەۋشتو خوياندا، لە بەھەرەۋ زىمان و پەنگو پوياندا جياكارن^{۲۵۵}، بەلگە و نىشانەى خۋاى بەرزو تۋاندارن.

بۇ نەمۇنە پېشەۋا "ئەبۇبەكر" بە ساي سۆزو نەرمو نىانى، سودو كەلگى بۇ گەلو نەتەۋە ھانى^{۲۵۶} پېشەۋا "عومەر" بەھۋى تىن و تەۋمى ئىسلام و ھەلگىرانى بەۋ پاىە گەياندا، كەۋايە ئەۋەى لە تۋانات دايە بەھەرەۋ خەلاتى خۋايە، تۇش بە كەمى مەنرخىنە گەشەى پى بەدەۋ پەنىۋى بېنە، بۇ غەيرى خۇت پېش كەشى كەۋ، خۇشت سودى لى بېبىنە، ﴿لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا...﴾ خۋا ئەركى لە تۋانا بەدەر بەسەر كەسدا ناسەپىنى، ﴿البقرة ۲۸۱﴾.

بىگومان دەمە لاسكە كىردىن^{۲۵۷} زىدە پۇى لە خۇ تېخزاندىنى ناۋ تۈيكل^{۲۵۸} خەلگانى تر مۇرانەى ھۈنەر و بەھەرەكانە، قەلاچۇ كىردىنى^{۲۵۹} خواستەكانەۋ، ھەلۋەشاندەۋەى ئەم جياكارىانەيە كە پىۋىستە لە مەۋقدا ھەبن.

گۆشە نشىنى و داھاتە سود بەخشەكانى

ئەۋ گۆشە گىرىم گەرەكە لە خراپە كارى و زىدەپۇى كىردىن لە خەلال خۇ بە دور بگرى، كە دەبىتە ھۋى دل فراۋانى و خەم پەۋىنى.

"ئىبىت تەمىمە" دەلى: پىۋىستە بەندە بۇ بەندايەتى نۋاندىنى و يادى خۋاۋ قورئان خۋىندىنى، بۇ بە خۇدا چۈنەۋەۋ نزاۋ ئەسرىن ھەلرژتىنى، لە خراپەۋ وىنەى ئەمانەش خۇ بە دور گىرتىنى، گۆشە گىر بى.

(۲۵۴) قالك/تۈيكل/تۈيكل.

(۲۵۵) جياۋازن.

(۲۵۶) ھىنا.

(۲۵۷) لاسايى كىردەۋە.

(۲۵۸) تۈيكل.

(۲۵۹) بىر كىردىن.

"ابن الجوزى" لە پەرتوکی "صيد الخاطر"دا، سى باسى دەربارەى گۆشەنشینی^{۳۰} تەرخان کردووە کە ئەمە پوختەگەیهتی: نەمبەستووە نەمبەینیووە هیچ شتی ئەوەندەى گۆشەگیرى مایەى ئاسودەیی و رێزو سەرپلندی بێ، ئەوەندە لە خراپە و تاوان مرو بەدور بگرێ، ئەوەندە پلە و پایە بەرزپاگر بێ، پارێزەری تەمەن بێ، لەچاو تێوہەوان و^{۳۱} بەدکاران و گەزاران^{۳۲} بەدورگرتەر بێ، ئەوەندە بەدەستەینانی خواپەرستی و، بەکارەینانی بیرو ھزری تێدا بێ، بۆ فەراھە ھینانی شتی سودمەندو، دەرھینانی گەنجینە پر بەھاگان و، ھەلێنجان لە دەقە سەرەکیەکان ئەوەندە بەر قازانج بێ.

چەند وتەییەکی تریشی سەبارەت بە گۆشەنشینی گوتووە، کە ئەوە مەبەستەیتى بە دەستکارمەووە. لە بەشیکی رابەردوی پەرتوکیە کەمدا گوتومە: بەھەرەمەندى و شکۆمەندیکی وەھا لە گۆشەنشینییدا ھەبە ھەر خوا بۆ خۆی پێی ناشناپە، ژیری تیايدا و مەبردى، کاتی ھەلچینی^{۳۳} بەری بیرو زمین دى، دلى تیدا دەسەرەوى، ئابروی پى دەپاریزى، فرە بەخشى تیدا بەدەست دى، سەرپێچى لە خراپە دەکرى، کات و ساتە پر بەھاگان لە گوپراپەلى خوادا خەرج دەکرى، یادەومرى خواى دلوڤانى تیدا دەکرى، لە گالتە و گەپ و ئاشوب گیران^{۳۴} پشت ھەلئەدەکرى، بە ساي ئەم گۆشەگیرىە مروڤ لە تیکھەلچونی^{۳۵} گەل نەیاران و، قسەى نابەجى ناحەزاندا لادەکاتەو^{۳۶}، لە تیلەچاوى^{۳۷} چاوچنۆکان بى وەى دەبى، لە کیشەو بیشەى گرانزانان بەدور دەبى، لە برو بیانوى سەر زەنشت کاران و، سەندنەوہى مافە پيشيل گراوہکان و، مەرايى^{۳۸} خو بە زل زانان و، ژيان بەسەر بردن لەگەل گەمۆرو مایە پوتاندا^{۳۹} سەرسوک دەبى.

۳۰ گۆشە گیرى/خۆ دانە پەنا.

۳۱ چاو چنۆکان/حەسودان.

۳۲ بى شەرمان.

۳۳ پنینى.

۳۴ ئاژاوە نانەوہ.

۳۵ بەگژ یەکتەراجون.

۳۶ پشت تى دەکا.

۳۷ گۆشەى چاو.

۳۸ فیل و تەلەکە.

۳۹ ھىج و پوچان.

گۆشەنشینی ئەم کەم و کورپانەت پۆش بەسەر دەکا^{۳۷۰}: ھەلەو پەلەئى سەر زمانەت، خلیسكى جوئە وکردهكانت، ھەتەلەبونى^{۳۷۱} ھۆش و بىرت، ھەلەشە^{۳۷۲} بونى دەروودرونت. گۆشەنشینی پەجەى^{۳۷۳} سەر پوى نەرىتە بالاکانە، قاوخى^{۳۷۴} مروارى رەوشتى جوانە، توپکلى شکوفەى^{۳۷۵} جوامپریانە، چەند خۆشە گۆشە نشینی و ھاو دەمت کتیبى خوا بى، بۆ بەراوئە بونى^{۳۷۶} تەمەنت ھەمیشە لە گەلتا بى، ھەوینى کونجى تەنیاىى بەندایەتى خوا بى، تۆشەى^{۳۷۷} گەشت و سەیرانى پى گوى راپەلئى و یادى پەروردیار بى، مەخابن تاگۇتا تەمەنت مو بە مو لیت جودا بى. ھەر لەو گۆشەنشینییدا بىرو ھزرت بەکار دینى، ورد دەبیەو، رادەمىنى، ھەست کردنت بە چاوە دىرى خواى بالادەس و دەس دینى. لە گۆشەنشینییدا لەسەر تیگەیشتنى رازو نیازان پى دادەگرى، زۆرو وردیاتى شاراوە لە ناو بىرو ھۆشتدا ھەلەدەگرى، لە مەبەست و خواستان تى دەفکرى، قەلای بىروپریان ھەلەدەجنى^{۳۷۸}، پەیکەرى زىرى ھەلەدەبەستى^{۳۷۹}. لەو ساتەى لە شوپنیکى چەپەك^{۳۸۰} دەگوزەرىنى، گیان و دل زۆر ئاسودەن، ھەست و نەست بەدواى راوکردنى شتى سودمەندەوون. بۆت نارەخسى لە گۆشەنشینییدا مەرایى^{۳۸۱} بنوینى، چونکو ھەر خواپە کە بت بینى، ناتوانى بە گوئەكانت سەرنجى ھىچ کەسى بۆ خۆت رابکیشى، بەلگە ھەر ئەو خواپە و تەكانت دەبیستى کە بەسەر ھەموبونە و مریدا بیسەرەو بینەرە.

(۳۷۰) دەشاریتەو.

(۳۷۱) پېش و بلاو بونى ھۆش و بىرت.

(۳۷۲) خۆپەسندى.

(۳۷۳) پىچە.

(۳۷۴) قالك/کیفك.

(۳۷۵) شتى تازە سەر ھەلەدەدا/و مكو خونچه.

(۳۷۶) فراوان بون.

(۳۷۷) توپشوى.

(۳۷۸) دروست دمگەى.

(۳۷۹) دروست دمگەى.

(۳۸۰) پى بيسەرەو نەبى.

ھەمو ئەوانەى بە پەشتى جان و ناوازمە تىشك دەدەن و دەدرەوشىن، ھەمو ئەوانەى بلىمەت و وردەكار بون، كۆلەكەى سەردەم و چاخ بون، كانزاي دىرىنى پۇژگار بون، گول ئەستېرەى^{۲۸۲} كۆرۈ كۆبۈنەوان بون، ھەمويان شەتلى نەمامى خۇيان لە كانياوى گۆشەنشىندا تىراو كىرد، ھەتا خۇى گىرت، درەختىكى بەرزە بالاي ئى وەدى ھات، بە پىشتىوانى پەرومىردىارى بۇ ھەمومىرەى بەرھەمى گىرت.

گوتويانە: ھەر كەس گۆشەنشىنى لا خۇشەى سەربىلەندى وەدەست دى.
گەر دەتەوئ لەو باسە زىتر ئاشنا بى، سەرى بەدە لە كىتەبى "العزلة" دانراوى "خطابي".

لە تەنگانە خۇگىر بە

تەنگانە و خەفەت بارى وزە بە دل دەبەخشى، تاوانى پى نامىنى، لوت بەرزى دادەنوئىنى، خۇ بە زلزانى ھەلدەووشىنى، مەوۇف لە ناناگايى بە ئاگا دىنى، كەپەى گىرى يادومىر خا ھەلدەگىرسىنى، سۆزو بەزمى خەلكانت بۇ دىنى، وا دەكا پىاو چاك بە نزاو پارانەو لىت رامىنى، خۇ پى زالى تىك دەشكىنى، بۇ خاى ھەرە زال و تاك و تەنبا مل كەچىت پى دەنوئىنى، راستەوخۇ ئامۇژيارە، ترسىنەرە لە ئىستار، فەرى ئارامىت دەكا، بە خۇ گىرىت ئاشنا دەكا، بۇ گەپشەنەو پەرومىرەنت ئامادە دەكا، لە پىشت ھەلكرەن لە پابەندى بە دنياو و ئوقىرە پى گىرتى ناچارە دەكا، ئەگەر چى سۆزو مەھرى خا لەوانە گەورەترە، لىبوردنى خا بەسودترەو، چاوپۇشى لە تاوان بەھەرمىن ترە^{۲۸۲}.

(۲۸۱) رىبابازى.

(۲۸۲) جۆرە گياندارىكى چوكەلەيە لە شەواندا دەترىسكى و شوق دەدا.

(۲۸۳) بە ھازانچ ترە.

هە ئۆستەيەك

خەمناك مەنبە: چۈنكى خەمناكى لە خواپەرستى سست دەكا، لە تىكۆشان پەكت دەخا، سەردەكەش بۆ روخانت، پيس دەكا ئەندىشە و گومان، بەدبىن و رەش بين دەكا ھەست و ناخ و وىژدانت.

زوير مەنبە: چۈنكو زويرى بنچىنەى دله خورپى و نەخۇشە دەرونيەكانە چاوكى ئەشكەنجەى ھەست و نەستانە، كەرەستەى دله راوكى و نىگەرانى و ھەرمس ھىنانە.

پەرىشان مەنبە: تۆ قورئانت لە دەست دايە، دەتوانى بپارپىەو و نزا بكەى، مال ببەخشى و نويز ئەنجام دەى، تۆوى چاكە بچىنى، كەردەى بەردار بپوینى.

دل گران مەنبە: بە ساي تەمبەلى و كات بەتالى دەسخەرۆى^{۲۸۴} داخ و كەسەران مەنبە، وريا بە نويز بەجى بىنە... پاكەنى خوا بنوینە... بەرنامەى خوا وە خوینە... بنوسەو... كەردەى باش بەرھەم بىنە... بەرەو پىش ھەنگا و ھەئىنە... خۆشەويستى بەسەرگەو... تى بفرەو و رد بەو.

﴿...ادْعُوْا اَسْتَجِبْ لَكُمْ...﴾ لەبەرم بپارپىنەو، ئەوسا بە دەنگتانەو دىم، ﴿۱۰﴾ غافر ﴿﴾.

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِلِينَ﴾... بە نەينى و بەسەرگەزى^{۲۸۵} ھەر پەرورەندە و لەبىرى و لەبەرى بپارپىنەو خودا ئەوانەى خۆش ناوى كە لە رىگەى ئەو لادەدەن، ﴿۵۵﴾ الاعراف ﴿﴾.

﴿فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾... دەسا نىو بە دلپاكى ھەر ھانا بۆ خودا بەرن و دىنى پاكتران بۆ ئەو بى، ﴿۱۴﴾ غافر ﴿﴾.

﴿قُلْ اَدْعُوا اللّٰهَ اَوْ اَدْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيَّٰ مَا تَدْعُوْا فَلَهٗ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى﴾... بىژە: ھاوار لەخوا بكەن يان ھانا بە پەرحمان بەرن، ھەر يەكەىكە، ئەو ناوى زۆر پىرۆزى ھەن، ﴿۱۱۰﴾ الاسراء ﴿﴾.

(۲۸۴) ژىر دەستى.

(۲۸۵) مل كەجى.

به و بنچینانه ی به خته وهری دئنه وایی خوت بکه

- ۱- دئلیا به نه گهر له سنوری نه و پوژهی تی ی دای ژیان به سهر نه به ی، بیرو هزرت ده بیته ئاردی ناو دروی^{۳۸۶}، خه مو په ژارمت زور ده بی، هه مو کردارو مه رامت^{۳۸۷} لی ئالۆز ده بی، ههر نه و واتاپهش له و هه رموده یه ده قامریت هه و: "اذا اصبحت فلا تنتظر المساء، واذا امسیت فلا تنتظر الصباح... کاتی به یانیت کرده وه چاوه پئی ئیواره لیدا هاتن مه به، نه گهریش ئیوارمت کرده وه چاوه پئی به یانی لیدا هاتن مه به.
- ۲- ئۆقره گیری به رابردوی تی کچرژاو^{۳۸۸}، به دوا ی چواندا چون، گه و جی و گیلی و نه قامیه.
- ۳- به داهاتو سهرقال مه به هیشتا له جیهانی نه بودایه گه ی هاته ئاراهه نه وسا بیری لی بکه وه.
- ۴- به ره خنه مه چله کئ، سه قامگیر به و دئلیا به نه و ره خنه ی روبه پروی تو ده بیته وه هیما ی^{۳۸۹} سه نگو ری زی تویه.
- ۵- ههر باومر به خوا و کرده و ی چاکه ژیانیکی خوا پسکی به خته وهرانه یه.
- ۶- ههر که سی هیمن و هه دادایی^{۳۹۰} که ره ک بی، با یادی خوا ی گه وهری هه میشه له ناو دل بی.
- ۷- پیویسته به نده لای وابی هه رچی خوا نه یکا نابی.
- ۸- چاوت له سو پاسی کهس نه بی.
- ۹- به نه گهری رودانی خراب تر له وه دلت بده وه.

---

۳۸۶) پرشوبلا و ده بی.

۳۸۷) مه به ست.

۳۸۸) ئالۆز.

۳۸۹) نیشانه ی.

۳۹۰) ئاسوده یی.

- ۱۰- دەگونجى لەوەى پرویداوه تۆى تیدا بەر قازانج بى.
- ۱۱- ھەر کارەساتى پرویدا لە بەرژەوھەندى برپادارە.
- ۱۲- لە بەھرە پى بەخشاوەکانى خوا رامینە و سوپاس بژیر بە ^{۲۹۱}.
- ۱۳- زۆر کەس لە تۆ بەرەو خوارن و تۆ لە سەروى ئەوانى.
- ۱۴- جار لە دواى جار خۆشى لە پىیە.
- ۱۵- بە سەى کلۆلى نزاو پارانەومت لە دلدا ھەلەمقولى.
- ۱۶- بەلاو مەینەتى ھەتوانى ^{۲۹۲} چاوو وزەى دلن.
- ۱۷- ناخۆشى خۆشى لە دوايە.
- ۱۸- با شتى کەم بايەخ بن برت ^{۲۹۳} نەکات.
- ۱۹- لیبوردەیی پەرورەدیارت بەرودەمە ^{۲۹۴}.
- ۲۰- پروگرزو پروترشو توپە مەبە.
- ۲۱- نان و ئاوو سیبەرن بژووی ژيانیان لى پىک دى، بە ھىچى تر بايەخ مەدە.
- ۲۲- رۆزیتان و ئەوەى بەلینتان پى دراوہ لە ئاسمانەوہیە.
- ۲۳- زۆربەى مەترسى پىشبىنى کراو ناییتە دى.
- ۲۴- لە بەلا باران پەند وەرگرە.
- ۲۵- ئەگەر خوا گەلیکی خۆش ویست تاقیان دەکاتەوہ.
- ۲۶- ئەو نزاو پارانەوانەى لایەرى ئیش و ئازارن دوپارەو سى بارەیان بکەوہ.
- ۲۷- خۆت بە کردەى بەردارى بەرھەمدارەوہ سەرقال کە پشت لە کاتى بەتال کە.
- ۲۸- پروپاگەندە وەلانئو بە ھەوالى نادروست باومر مەکە.
- ۲۹- ئەو رڤو کینەى لە دزی نەیارانت لە دلئ ناوہ، تۆ زیاتر لیى زەرمرەندى.
- ۳۰- ھەر بەلايى بیتە رپت تاوانى پى ھەلەدەومرپت.

(۲۹۱) سوپاسى خوا بکە.

(۲۹۲) مەلجەم.

(۲۹۳) لەبەینت نەیا، ریشەکیش نەکا.

(۲۹۴) فراوانە.

كە ئەو شەش دەرمانە چارەسازەت ئەبەردەستە بۇ دۆلت پەستە؟

خاوەنى كىتەبى "الفرج بعد الشدة" دەگىرپىتەو دەلى: يەككى لە زاناو پىسپوران دەردو كەسەرىكى توشەت دۆستو خۆشەويستانى بۇ دۆلەتە وایى ھاتنە سەردانى، يەككى پىي گوت: مەن شەش دەرمانى گىراو پى دەزانم، گوتيان چ دەرمانىكن؟ ئەویش گوتى: يەكەم: متمانە بە خوا بون.

دووم: دۆلەتبايون بەوھى قەزاو قەدەردى خوا پەت ناپىتەوھ.

سەيەم: ئارامگرتن باشتىن چارەسەرى بەلا بارانە.

چوارەم: ئەگەر ئارام نەگرم چىم لە دەست دى؟! ھاوارو پۇرۇ بە چارەسەر نازانم.

پىنجەم: دەشە لەوھ خراپىترم بەسەر بى.

شەشەم: جار لە دواى جار رەزگارى دى.

بە ساي توانچو پەلارى، يا ئەشكە نەو نازارى، يا گوتەي ريسواكارى، يا ستەمى ستەم كارى، خەم بەسەرتا نەبارى.

شىخى ئىسلام دەلى:

بەرۋادار چاۋ لە تۆلە ناگىرپى، سەرزەنشتى سەرزەنشت كارى ناكاتەو، وەلامى لىدانىش ناداتەو.

مات و كز دامەمىنە، ھەلۋىستى جوان بنوینە، قەدرو رىز بە دەست بىنە

يەككى لە شاعىران توشى لىقەومانى ھات ھاناي بۇ كەسىكى بەخشندەو بەرچاۋ فراۋان ھانى^{۳۹۵}، ئەویش لە ھاناي ھات، لە وەلامى ئەم چاكەيەدا ئەم ھۆنراۋەي پىاھەلدا:

لاويكى نەۋنەمام بو خوا ئاۋرى پىن دايەۋە
 نامارى ھەر چاگەيىن ئە روى دەدرەوشايەۋە
 كە يىنى بە خشنەيى بەرگى ئە بەرنەماۋە
 بەرگى دىل فراۋانى خستە قەدو بالاۋە
 ھەرۋەكو بلىي ھەسارە ئە ناۋ چاۋانى ديارە
 ھەئەستى من ملوانكەۋ ھەيقيش ئەسەر پوخسارە

گەر كۆستى داي پلۇسى، خەم ۋ خەفەت داي پۇشى، يا ئەستەنگى بىتتە
 رىت، با دىلت ئاسودە بىتتە نەك پەستو پىر ئە خەم بىتتە.

بىگومان ئەگەر ئارامت ھەبىۋ دان بە خۇ دابگرى، چاترە لەۋەى چرىكەۋ
 زايەئەت^{۳۶} ھەئېرى، ئەگەرىش لە ئاستى مەينەتىدا داسەپاۋو خۇپاگر بى، زۇر
 پايدەدارترى لەۋەى داپماۋو بى ۋرە بى، ھەرگەسىكىش بەھەۋەسى خۇى ئارام نەگرى،
 پۇژى دى بەناچارى خۇى رابگرى.

دىل گران مەبە، دۇستو خۇشەۋىستانىكت ھەن خەميان ئەلا بەباكەى

ئەگەر ھەز دەكەى با چەند دېرە شىعەرىكت بۇ بىكەمە ديارى، بۇ ئەۋەى خۇشىۋ
 شادىت بەسەردابىۋ، كەمى دىلت بىسەرەۋى، ھەندى ئە ھۆنەرەن دەربارەى دىنەۋايىۋ
 لىك نىزىك خستەۋەى دىلەكان، ئەم پارچە ھۆنەرۋەيان ھەئەستەۋە:

ھاتىن بە لاى قەيسى يە "يەمنى" دا
 كە ۋەجاخ زادەيىكى باش بو ئە رەچەئىدا

ئىمەي بىنى و پەچەي سەر پوي بەردايەو
 گوتى كىنە و خەنگى كۆنە و لە كام لاو؟
 گوتە بەلام لە تىرەي تەمىيانە ھاوئە
 منىش خەنگى يەمنەم و لەوئىيە حال و مائە
 بە خاك و ولات لىك دورىن خودا بە براى داناوين
 گەر نەژادىشمان جيا بى دلمان لە يەك جودا نىن

بىگومان دوست و ياران لە تەنگانەدا مايەي دلارامىن بۆ يەكتر، يەكئ دەلئ: ئەگەر
 لەبەر دلەپراوئى و نىگەرانى نەبوايە، تىكەلاوى خەنگان نەدەبوم.
 ﴿الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ ... ئەوئ پۇزئ ياران ھەمو
 دەبنە نەيارى يەكترى، جا مەگىن خوا پارىزەكان، ﴿الزخرف﴾.

ريژدارى و پايەدارى باشتەرە لە مالدارى

كەلاوئى^{٣٩٧} ھەبئ ژيانى تىدا بەسەربەي، يا پەشمائى^{٣٩٨} ھەلەي، تىكە^{٣٩٩} نانئىكى جۆ
 ھەبئ لە دەمى خەي، لەگەل ئەوئى شەرم و شكۆت پارىزراو بئو، ئاوى روانت^{٤٠٠} دانەچكاو
 بئ^{٤٠١} و زمانت پاك و پاراو بئ^{٤٠٢}. زۆر سەربەرزو ريژدارترى لەوئى لە كۆشك و بالەخانەي
 رازاوە و باخو باخاتى درەشاوئە ژيان بەسەربەي، لەگەل ئەوئى نانئىكى تفت و تالت ھەبئو،
 دلئىكى بە ئالەو ھاوارت بئى.

ناخۆشى وەكو نەخۆشى وايە، چۆن نەخۆشى ماوەيەكى پئ دەچئ، ھەتا لادەچئ، ئەگەر
 پەلەو تالوكەشى لئ بكرئ لەوانەيە دو چەندانە ببئتەوئەو، دەبئتە دەردئىكى كوشندە، ھەر

٣٩٧) كەچە خانو.

٣٩٨) چادر/ لە موى نازەلان دروست دەكرئ.

٣٩٩) پارو.

٤٠٠) ئابرو.

٤٠١) دانەپزائى.

٤٠٢) لە قسەي پىروپوچ دور بئ.

بە ھەمان شێوە بەلۆ ناخۆشی پێویستی بە ماوەیی دەبی، ھەتا شوپنەواری بزر دەبی، پێویستیشە مەروڤی بەلۆ بار ئارامی ھەبی و چاوی لە لیبونەووی دەرووی خێر بی و زمانی بە یادی خواوە فێر بی.^{٤٠٢}

ھە ئووستە یەك

﴿... وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ...﴾
ناھومئیدش مەبن لە بەزەیی خودا، ھەر ئەوانە ی خوا نەناسن، لە بەزەیی خوا ناھومئیدن. (٨٧) یوسف.

﴿قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ...﴾ کێ لە بەزەیی خوادا بی
ھومئیدە، مەگین لە ڕێ لادەرەکان؟ (٨٦) الحجر.

﴿إِنْ رَحِمَ اللَّهُ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ...﴾ ئەو کەسانە ی چاکە کارن، لە بەزەیی
خودا نزیکن. (٨٥) الأعراف.

﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا...﴾ تۆ چوزانی، ئەوانە یە لە پاش ئەمە
خوشتی تر وەدی بێنێ. (١) الطلاق.

﴿وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ...﴾ ڕەنگە لە شتێک ھەز نەکەن بەلام بۆتان وەخێر بگەڕێ،
ڕەنگیش ھەبە ئاوات بۆ شتی بخوازن کە ئاکامەکە ی باش نەبی خودا دەزانی و ئێوە
سەری ئی دەرناکەن، (١١٦) البقرة.

﴿اللَّهُ طَئِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ...﴾ خودا دەربارە ی عەبدانی
بە قیانە، (١١٩) الشورى.

﴿وَرَحِمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ... به زهيشم هه مو شتی داگرتوه، ﴿١٥٦﴾ الأعراف﴾.

﴿... لَا تَحْزَنْ إِنَّكَ اللَّهُ مَعَنَا ... خه مت نه بی! نيمه خودامان دهگه له، ﴿٤٠﴾ التوبة﴾.

﴿... إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ ... لهو کاته شدا که هاناتان بو به رومرديارتان دميرد، جا له فرياتان هات، ﴿٩﴾ الأنفال﴾.

﴿... وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ ... هه ر ئه ويشه پاش ناهو ميديون له باران، بارانه دادمباريني دلوفاني و خوشی بلاوده کاته وه، ﴿٢٨﴾ الشورى﴾.

﴿... وَيَدْعُوكَ رَعْبًا وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ ... به هوميديو به ترسه وه له بهرمان دهپارانه وه وه له بهرانبهر نيمه لاره مل بون. ﴿٩٠﴾ الأنبياء﴾.

چاترين هاو دهم کتیه

بیگو مان یه کی له هوکاری به خته و مری ئه وه یه: له گه ل خویندنه وهی کتیب دا کات به سه ر بهری، بایه خیکی زور به خویندنه وه بدهی، گه شه به بیرو زیریت بدهی.

"جاضر" به وه نامو زیاریت دهکا که به خویندنه وه لی وردبونه وهی کتیبان خوت سه رقال کهی، بو ئه وهی خه مان له دل به با کهی، پیټ ده لی: کتیب ئه وه هاو دهمه یه و مرس و بی توانات ناگا، خوشه ویستی که به پاکی دهمدوینی، هاوړپیه کی وایه ماندوو شه که ت ناگا، ئه وه چاو پو شی کاره یه ^{٤٤} شل و خاوت ناکاته وه، هاو سیپیه کی بارسوکه و بارت گران ناگا، ئه وه هاو ده لیه نایه وئ به نواندنی مه رایى ^{٤٥} ده ست به تالاکاو ناپاکانه هه ل سوکه و ت له گه ل کا، به دورویى نات خه له فیئى و ^{٤٦}، به دروو ده له سه خلیسکت پی نابا.

(٤٠٤) لیبور دمییه.

(٤٠٥) فرتوفیل.

(٤٠٦) هه لئ ناخه له تیئى.

كتیپ ئەو ھاودەمەییە ھەتا لێی ورد ببیەو ە پتر تامەزرۆت دەکا، ھەست و نەست دەسازێت و دەم و زمانت پاراو دەکا، دەست و پەنجەت ڕەنگین دەکا، وتە و پەیفەت^{۴۷} شیرن دەکا، دل و دمرۆت فراوان دەکا، سینەت شاد و گوشار دەکا، ئاپۆرە^{۴۸} بەرپۆزەو ە سەیرت دەکا، بە خەلکانی پایە بەرز ئاشنات دەکا، تەنیا خوێندنەو ە مانگی بارتەقەق چەند سالانی زانستی وات پێ دەبەخشی لە دەمی ھیچ زانیی نەت بیستبێ، وێرای ئەو ە پارەو پویش خەرج ناکە، خۆشت لە دوای شەگەت ناکە، لە دەرگای ھیچ کەسێ لە خۆ زانتر نادە، خۆشت بەو ە ئاتاج ناکە لە بەردەمی یەکی چۆکان دادە، کە تۆ لەو ئاکار جوانتری و خۆت بە سەتی وەک وی نادە، لەگەڵ ئەو ەشدا لە کۆر و کۆبونەو ە قین لە دلان خۆت پەنا دەدە، لەگەڵ ساماندارانیشت خۆت بەراورد ناکە، کتیب ئەو ھاودەمەییە گوێ رایەلی شەو پۆزتە، لە دەرئ و لە ژورئ ھاوڕیتە، بە خەوتنت تەنگاو نابێ، لە شەو ەخونیدا ماندویتی و شەگەتی نایگرئ، ئەو فێر کارە^{۴۹} دلسۆزمیە لێ دەپرسی و شەرم ناکە، تۆ پارە یێ نابەخشی و ئەو زانیاریت پێ دەبەخشی، گەر تۆ بە توندی بدوویی ئەو گوێچکەت لە بۆ دەگرئ، ئەگەر بایی ھەلبکا و لاپەرە و مریگیڕئ بۆ تۆ دەگەریتەو ە جاری تر و مرناگەرئ، گەر تۆ بە ھەر ھۆکاری پەيوەندیت لەگەڵ ھەبێ پئویستیت بە کەس نابێ و تاسەر لەگەڵت دەبێ، لە تەنیا یی و بێ زاری گەر کتیب ھاودەمەت بێ، ھەرگیز ئاتاجیت بە ھاودەمی بەد سروشتان نابێ، ئەو ەندە چاکە و خەلاتە ی کتیب بەسەرە تۆدا دەیکا بەسە، کە لە دانیشتنی بەر دەرگا دەتپاریزئ و، لەوانە ی بەویدا رادەبورن چاویان تێ نابری - لەگەڵ ئەو ە ئەرکی دانیشتنی سەر رینگات پێ جیبەجی ناکرئ - چاوت لە ئاپروو ناموسی خەلکان دەپاریزئ، لەو یاس و خواسانە قول نابیتەو ە کە ھیچ پەيوەندیەکیان بە تۆو ە نیە، تیکەلای کەسانیک ی ھەرزە پوچ و مایە پوت^{۵۰} نابو، لە وتە ی بێ واتایان گوئ ناگری و، بەشداری مەرامی^{۵۱} گلاوو کاری

---

(۴۷) جەماوەر.

(۴۸) جەماوەر.

(۴۹) مامۆستا.

(۴۱۰) بێ کەلک.

(۴۱۱) مەبەست.

چەپەلکارانەيان نابى، بىگومان ئەمەيان ھەم ئاسودە بونە و پرزگار بونە، ھەم دەسكەوتىكى بى وپنەيە، ھەروەھا خۇپاراستنە لە مەترسىيىكى سەرەكى و بەدەست ھېنانى قازانچىكە، جا ئەگەر بى و كتيپ خويندەنەو تەنيا ئەوئەندە بەرھەمەي ھەبى و لە خواستى چروك^{۴۲} بە دورت بگرى، لە پالکەوتنى بى سودو گالتەو گەپى بى ھودەو تەمەن بەھەدەردان بە دورت بختەو، ديارە گەورەترين بەرھەمت بەدەست ھېناو، بەسودترین بەخششت بەسەردا پرزاو.

شتىكى بەلگە نەويستە كە پىويستە بىكارانى پۇژو گالتە چيانى شەو جيا لەوہى كاتە پر بەھاگانيان بەھەدمر چى: ئەم ھەلەي تەمەنيان بە خويندەنەو پەرتوكى سودمەند بەسەربەن، ئەوئەندەي بە ساي كتيپ خويندەنەو بەرو داھاتى سود بەخشان چىنگ دەكەوئ، ژيانيان بە ئەزمون دەگا، بىرو ژىريان گەشە دەگا، پياوہتى و جوامپىريان پتر دەگا، ئابپروو شكۆيان دەپارىژى، دینداريان چاتر دەبى، مال و سامانيان پر پيت دەبى، كارو پيشەي نوئ فېر دەبن و دەروى خىريان لە رودا ناوالە دەكرى، ھىچ شتى ئەوئەندە سودو كەلكيان پى نابەخشى.

※ چەند وتەين دەربارەي سودى كتيپ ※ :

"ئەبوعوبەيدە" دەئى: "موھەللەب" ئامۇژياري كورەكانى دەگا و پىيان دەئى: پۇلەكانەم كاتى دەچن بۇ بازار تەنيا لە بەردەم دوكانى زرى چى^{۴۳}، يا پەرتوك خانەين بوەستن. ھاوئەلكىم بۇي گىرامەوہو گوتى: كتيپى مامۇستايەكى خەلكى شامم خويندەوئەو، يەكئ لە باسەكانى دەربارەي جوامپىرى تيرەي "غەتەفان" دەدوئ، دەئى: جوامپىرى و پياوہتى بەسەر چو تەنيا لە پەرتوك داماو. گويم لە "حەسەنى لوئلوئى" بو كە دەي گوت: چل سال بەو شىوہيە ژيانم بەسەربرد ئەگەر سەر خەوئەكەم بشكاندايە، يا پالەم دابايەوہو، يا شەوانە سەرم بنابايەوہو، دەبوايە پەرتوككەم ھەر لەسەر سىنگ بوايە.

(۴۲) مەبەستى بى سود.

(۴۳) ئەوہى زرى شەرى دروست دەگا.

"ئىبنول جەھەم" يىش دەلى: ئەگەر خەۋەكوتكى^{۴۴} بىم باتەۋەۋە كاتى خەۋەتنيشم نەبى - كە خەۋى نابەجىم زۆر پى ناپەسندە - دەست بە خويندەنەۋەى پەرتوكىكى سودمەند دەكەم بە ساي وتەى نەستەق و سودمەند دىم دەبوژتەۋە^{۴۵}، كاتى گرى كويىرميىكم بۇ دەبىتەۋە^{۴۶} پەى بە يەكى لە مەبەستەكانم دەبەم ھەست دەكەم ھەدارى بەسەرمدە دەبارى، خوشى دىم دادەپوشى، ئەو شكۆمەندىيەى بە ساي رۈن كرىنەۋەى بابەتلىك بە دەست دى، توندتر مرو رادەچلەكىنى لە شىرخاندن و^{۴۷} خورەى^{۴۸} دارمانى.

دوبارە "ئىبنول جەھەم" دەلى: ئەگەر پەرتوكىكم بە دل بو بە دەستم ھىنا، سودو قازانچىشم لى رەچاۋ كرىدو لىم بەدى كرىد، دەم بىنى چۈن لە ترسى ئەۋەى لىم بىرپى جار لە دواى جار تەماشە دەكەم ناخۇ چەند پەرىكم ماۋە، يا لە ترسى ئەۋەى ئەو بابەتە كۆتايى بى، ئەگەرىش ئەم پەرتوكە لە قەبارەدا گەۋرە بى و پەرى زۆر بى و زۆر بەرگ بى، ئەۋا ھەست بە خوشحالىكى زۆر دەكەم و تەۋاۋ دىم دەسەرۋى.

"عەتەبى" باسى يەكى لە پەرتوكى زانا دىرىنەكان دەكاۋ دەلى: گەر بەھاتباۋ كىتەبىكى دورو دىرۋو زۆر پەرى نەبۋايە گۆرانكارىم بەسەر دىناۋ تىكم دەدا^{۴۹}.

"ئىبنول جەھەم" يىش دەلى: بەلام ئەۋەى لەم كىتەبەدا سەرنجى منى راکىشاۋە ھەر ئەۋەىيە كە تۆى لە دەستى بىزارى^{۵۰}، ھەر كىتەبىكى گەۋرەم خويندەنەتەۋە قازانچىكم لى ۋەدى كرىدو، لە رادەبەدەر كىتەبى بچوكىشم خويندەۋە بەلام كاتى كۆتايىم پى ھىناۋە ھەستەم كرىدو ھىچم بە دەست نەھىناۋە.

بۇ ناگادارىشت، شكۆدارترین و پىرۋزترین و پاىەدارترین كىتەب قورئانە: ﴿كَتَبَ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِيُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ... كِتَابُكَ بُو تُو

(۴۱۴) دەخەۋ راجون.

(۴۱۵) دەگەشپتەۋە.

(۴۱۶) مەسەلەيەكى توندم بۇ رۈن دەبىتەۋە.

(۴۱۷) بە قىژە و دىنگىكى گەۋرە دىگوتى/من لە جىياتى دىنگى گوى دىرۋم بەكارھىناۋە.

(۴۱۸) دىنگى رۈخانى.

(۴۱۹) دىارە كىتەبى دور و دىرۋى خوشويستو.

(۴۲۰) مەبەستى پى گەۋرەيى كىتەبىكە.

ھاتۆتە خوارمۇدە، تا بەھۆی ئەو ترس ومبەر مەردم بېنى و خۆت توشى دلتەنگى مەكە لەوبارمۇدە، ئەم كىتەبە نىسحەتەشە بۇ ئەوانەى بېرواى پى دىنن، ﴿۲﴾ الاعراف ﴿۳﴾.

بەرى درەختى خويندەنەو:

- ۱- نەمانى دلاو دلى و ^{۴۲۱}خەم و بەژاردە.
- ۲- لادان لە شتى پېروپوچ و بى ھەپمىن.
- ۳- دور كەوتنەو لە كەسانى بى ھودە ژيان و تەمەنيان بەھەدمر دەدەن.
- ۴- راھاتن لەسەر زمان بونەو دەمىرپىنى رستەى ناياب و دور بونەو لە ھەلەو ساتمەى زمان و رازاندەو بە پاراوى و رەوان بىژى.
- ۵- گەشاندەو زىرى و زاخاودانى بىرو ھزرو مشتومال كەردنى ھەست و نەست.
- ۶- ھەلقولانى زانىارى و فرە بونى بىر بىرى ^{۴۲۲}و ھۆشدارى.
- ۷- بەھەرمەند بون لە ئەزمونى خەلگان ودانايى دانايان و دمرخستنى زانايان.
- ۸- دەستەبەر كەردنى بەھەرى ومبەرھىنانى زانىارى و ئاشنا بون بەو رۆشن بىرىيەى بەسەر ژيانەو كارى گەرى ھەيە.
- ۹- پتەو كەردنى بىروباوم بە تايبەتەش بە خويندەنەو پەرتوكى ئىسلامى، چونكە پەرتوك دىلسۆزترىن ئامۆژيارەو، بەھىزترىن سەرزەنش گارە، گەورەترىن بەرەستى پى خراپەيەو، توندو تۆل ترين فەرمان رەوايە.
- ۱۰- ئاسودە بونى بىرو ھۆش لە پېرش و بلاو بون، ھەسانەو دىل لە دابردا بېبون، رەزگار بونى كات لە بە فېرۆ چۆن.
- ۱۱- رۆچۆن لە كەركۆكى وشەكان و، دارشتنى بابەت و واتاى پەيغ و رستەو، كاراشنايى لە نەپنى زىرى و دانايى.

ناخى واتا و مەنبەستان ھەساوگەيە بۇ گيانى

نەك لە خواردن و خواردنەو لە نۆشيني بزانى

۴۲۱ دو دلى.

۴۲۲ بىرپىژى

دۆلت ھەراسان نەبى، خەلگى بە ئاكارى بەرزت ئاشنايە و چاگەى تۆى ئە چاودايە

بە ساي ئەو رەوشتە و ئاكارە بەرزەى نواندوتە، چەند دەستى بە نزاو پارانەو بە
تۆ بەرز كراونەو، چەند كەسى لە ئاستى تۆدا زمانى بە چاگە دەگەرئ. بېگومان
سوپاس و پېزانىنى خەلگانىش وا دەگا سەر لە نوئ نەمامى تەمەنت بېرئ و بېرئ
بېر بەرى بگرئ، بە كەلەپورىكى زىندودا بىرئ و بەرھەمىكى پاكى ئى بەرھەم بى
خەلگ سودى ئى وەر بگرئ.

ھەئەستەيەك

جارىكيان پېشەوا "ئەبوبەكر" نەخۇش كەوت خەوى ئى رازى بېت، ھاوئەلانى چەن
بۆ دېدەنى، پىيان گوت: پزىشكت بۆ بانگ نەكەين؟ لە وەلامدا گوتى پزىشك منى
بىنيو^{۴۲۲}.

گوتيان چى پى گوتى: ئەوئىش گوتى: پىي گوتە: من ھەرشتى بمەوئ ئەنجامى
دەدەم. پېشەوا "ئومەر" كورپى "خەتاب" ىش دەلئ خەوى ئى رازى بېت: ھەست
دەكەين خۇشترىن ژيانمان لە ئارامگرتن دايە.

ھەر وەھا دەلئ: خۇشترىن ژيانئ پىي گەشتىن بە ساي ئارامگرتنەو بە، ئەگەر
بى و ئارامگرى پياو بوايە ئەوا بە جوامىرىكى بەخشندە دادەنرا.

پېشەوا ەل كورپى ئەبو تالىب خەوى لى رازى بېت. دەلئ: ئارامگرتن لە باوەردا
بە وئەى سەرە لە لاشەدا، ئەگەر سەرىش بېردى ئەوا لاشە خەوى ناگرئ، پاشان
دەنگى بەرز كەدەو و گوتى: گومان تان نەبى باوەردى نى ئەوئەى ئارامى نەبى. ھەروا
گوتى: ئارام گرتن پېرۆيىكە^{۴۲۳} بەسەر رودا مەيكەوئەن.

^{۴۲۲} وەلاخى سواری.

^{۴۲۳} وەلاخى سواری.

شیخ "حسن البصری" دەلێ: ئارامگرتن گەنجینهییکی، چاکەیه، خوای گەوره تەنیا بە بەندهیهکی وا دەی بەخشێ لە لایەن خواوە بە دلّاوا^{٤٢٥} دانرا بێ.

عومەری کورپی عوبدول عەزیز دەلێ: خوای گەوره هەر بەهرهیهکی خۆی لە بەندهی بسینێتەوه، ئەویش لە بەرابەری ئەوهدا ئارامگر بێ، بێ سۆ^{٤٢٦} خوا لەوه باشتری بێ ئەداتەوه.

"میمون"ی کورپی "عبدالعزیز" دەلێ: هیچ کەس بەو پەری چاکە ناگا تەنیا بە سای ئارامگری نەبێ.

"سلیمان" کورپی قاسم دەلێ: هەموکردەوهی سنوری پاداشتی بۆ دیاری کراوه و دەزانرێ، تەنیا ئارام گری نەبێ، خوای گەوره دەفەرموێ: ﴿...إِنَّمَا يُوقِي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ...﴾ بێ گومانە ئەو کەسانە خۆپاگرن، بە تەواوی و بە بێ حساب پاداشتی خۆیان وەردەگرن، ﴿الزمر﴾.

سولهیمان دەلێ: ئارامگری هەروەکو سەرچاوهیهکە بێ پسانەوه^{٤٢٧} هەلدەرژێ.

خەمبار مەبە چونکو جگە لەم ژيانە ژيانیکی تر چاوەڕێمانە

دلت بەو دادوەریە خوا دەسەرۆی، کە لە پۆژی پەسلان^{٤٢٨} گرووی^{٤٢٩} مروۆ^{٤٣٠} گشتی کۆ دەکاتەوه، جا هەر کەسێ لەم جیهانە دوا بپاوهدا مائی لێ زەوت کراوه لەوئ دەستی دەکەوێتەوه، هەر کەسێ لێره ستهمی دەرحاق کراوه لەوئ مافی دەسەندریتەوه، هەر کەسێ لێره ستهمکارە لەوئ بێ چاره و هەزاره!!

(٤٢٥) بەخشندە.

(٤٢٦) بێ گومان.

(٤٢٧) بێ برپانهوه.

(٤٢٨) دوايي.

(٤٢٩) دەسته.

(٤٣٠) مروۆف.

"كانت" كە زاناو پىسپۇرىكى ئەلمانىيە لىي دەگىرپنەو، كە دەلى: شانۇي ئەم ژيانەى دنيا ھىشتا كۆتايى پى نەھاتو، دەبى شانۇيەكى تر ھەبى، چوئكو لەم ژيانەدا ستەمكارو ستەم لىكراومان بەرچاو دەكەوئ كەچى نابىنين دادومريان لە نيواندا بكرئ، كەسانى دەبىنين زالن ھەندىكىش چەوساودو ژىر دەستەن كەچى تۆلە سەندەو نابىنين، كەوايە دەبى جىھانىكى تر ھەبى ئەو مافانەى لى بسەندرى".

شىخ "عەلى تەنتاوى" دەربارەى ئەم قەسەيە دەلى: ئەو دەستەواژمە^{۴۱} كە مروقىكى دور لە ئىسلام دەرى دەبى، دان پى دانان و باومر كردن بە رۆزى سەلا^{۴۲} لە خۆو دەگرئ.

﴿... لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ... ئەم رۆژە ھىچ غەدرىك نىيە. خودا بە خىرايى بە كاروباران پادەگا. (۱۷) غافر﴾

چەند گۆتەيەكى جىھانى و دەستكەوتى ئەزەمون

"رۇبەرت لويس ستيفنسون" نوسىوئىتى و دەلى: ھەمو مروقى دەتوانئ لە يەك رۆژدا بە كەردەى خۆى ھەلبەستى با ھەرچەندە كارەكەى سەخت و گران بى، ھەمو كەسى دەتوانئ پۆزانە تا خۆرئاوا بەختەومرانە ژيان بەسەربا. كە ھەر ئەمەيان واتاى ژيان دەگەيەنى".

يەكئ تىرشىيان دەلى: "تۆ لە ژيانتا تەنيا يەك رۆژت ھەيە، دوئنى رابراو و سبەينىش ھىشتا نەھاتۆتە ئاراو".

"ستيفن ليكوك" دەربارەى خۆ خەلەتاندن نوسىوئىتى و دەلى: منداى دەلى: دەى ئەو كاتەى بوم بە ھەرزەكار، ھەرزەكارىش دەلى: دەى ئەوساتەى بوم بە گەنج و لاو. ئەو كاتەش بوم بە گەنج ژيانى ھاوسەرىتى پىك دىنم. بەلام دواى ژن ھىنان چى رۆئەدا؟ دواى بىرىنى ئەو ھەموھۇناغانە چ دىتە ئاراو؟ ئەم بۆچونە دەگۆرئ بۆ: تا ئەو كاتەى ئەتوانم دابنىشم.

۴۱) رستە/پەيف.

۴۲) دوايى.

ئاوړې بەرمو دواوې دەداتەو، بایهکی ساردو سړ خوځی به رودا دهگیښی، ههست دهکا ئەو ژيانە جیی هیلاوه گشتی به ههدمر داوو تەنیا یهک خولهک بهخوځی نهژیاوه، دواى ئەوې کار له کار ترازاً به هوښ خوځمان دپینهو و دزمانین هەر خولهک و کاتژمیرئ له ئیستای ژيانمان دژمیرئ.

به ههمان شیوه ئەوانەى به ئومیدى تۆبه گردنن بهو شیوهیه خوځان دهخه لهفینن.

یهکى له پېشینەکان دهئى: "وریابن له بهکارهینانی وشەى "دئ و دەبى" چونکو ئەو و شەپکە چەندین بەرزهوهندى دوا خستوه و له دەست داوه".

﴿ذَرَهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ... لِيَبْيانَ گەپى بخوځ و خوش رابووین و ئارزو سەرگەرمیان بکا زور ناخایەن دزمان، (۳) الحجر﴾ .
"مۆنتین" ی پرۆفیسۆرى فەرهەنسى دهئى: ژيانم پرى ئەو خواسته خراپانه بو که هەرگیز بهزەبى نانوین.

منیش دهئیم: ئەوانه به کەلک و قازانجى وهديهاتنیان ناشنا نین، له گەل ئەو زیرمکی و شارمزابیهدا بهیرهوى ئەو رینماییهى خوا نهبون که پێغه مبهرى خوا ﷺ پێى پهوانه کراوه ﴿... وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ... هەر که سێکی خوا روناکی نیشان نه دا، هیچ روناکی شک نابا. (۴) النور﴾ .

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ... خوځمان رینگه مان نیشان دا، جا یان شوکرانه بژیره یان پى نهزان. (۲) الإنسان﴾ .

"دانسی" دهئى: بیر کهوه ئیمرو دوباره گزنگی لی ههئناى.

منیش دهئیم: راست ترو جوانتر لهم وتهیه ئەو فەرمودهى پێغه مبهره ﷺ ((صَلاةَ مودع... نوێژ بکه وهکو نوێژى که سێکی مال ئاواى له دنیا دهکا)).

ھەر كەسى ۋا داينى ئىمىرۇى كۆتا رۆزى ژيانە، تۆ بەو پەشىمانى نوئ دەكاتەو، كىردەۋى دەپازىنەتەو، لە گوئ راپەئى خواو شوئىن پى ھەلگرتنى پىغەمبەرەكەيدا كۆشش دەكا.

"كالىداسا" كە ئەكتەرىكى شانۆگەرى ناۋدارى ھىندىيە نوسىۋىتى ۋە دەئ:

سلاۋ لە سىپىدەى بەيان ھەر بە ئىمىرۇ بايەخ بدە لەبەر ئەۋەى ھەر ئىمىرۇ ژيانە، بون ژيانە لەو ھەلە كورتەى ئىمىرۇدا جۆرەھا نەپنى بونى تۆى تىدا دەرئەكەۋى بەھرى گەشە كىردن رازاۋە بەھرى سەرکەۋتن لەبەر ئەمەشيان دۋىنى تىپەرپىو تەنيا خەۋنى بۆ سبەى نەھاتوش تەنيا خەيالە بەلام ئەو رۆزى تۆ تىايدا دەگوزمىنى دەشى لە سايەيدا دۋىنى ۋەگو خەۋنىكى خۆش ببىنى، ھەموو بەيانىكىش پىشېنى خواستەكانت بى دەسا جوان سەرنجى ئىمىرۇ بدە ھەر ئىمىرۇ سلاۋى بەيانى دانە.

دامەمىنە، دەربارەى دۋىنى ۋ ئىمىرۇ سبەى بە پىرسىيار خۆت بدۋىنە

دەرگەى ئاسنىن بە پوى رابردوۋ داھاتودا گالەدە، رۆزى ئىستات لەگەل ساتەكانىدا بېسەر:

- ۱- ئايە گەرەكمە ئەو ژيانەى ئىستام دواخەم لەپىناۋى ئەۋەى لەمەر داھاتودا دودلەم، لەبەرئەۋەى بۆ گۆشەنىكى فرىودەر دەنالم كە لەو دىۋى ئاسۋومىيە بە خەيالەم؟
- ۲- ئايە ئىستاي ژيانەم تفت ۋ تالکەم بە ساي ئەو رۆزە پەشانەى بەسەرمدا تىپەر بون، ئەو پوداۋانەى پويان داۋە لەگەل تىپەرپونى رۆزگار تىدەپەرن؟
- ۳- تۆ بلىئى بەيانى بە ناگا بىمەۋە، لە كاتىكا بىيارم داۋە ئىمىرۇم بە فىرۇ نەچىۋ لەو بىست ۋ چوار كاژىرەى داھاتودا ئەۋپەرى كىردەى بەردار فەراھەم بىنەم؟
- ۴- تۆ بلىئى لەمەۋلا بتوانم خىروپىرى ئىمىرۇم دەستەبەر كەم ئەگەر بە كاتو ساتەكانى بايەخ بدەم؟

۵- كەى بەو كارە ھەستەم؟ ئەو ھەفتەى داھاتو؟ بەيانى؟ يا ھەر ئىمىرۇ؟

ئه گهر کاره ساتی به ره و ږوت بی بهر چاوت تاریک نه بی به خۆت له گهل خۆت بدوی:

- ۱- له خۆت بپرسه: له وه خراب تر پيش بينی چت ده کرد؟
- ۲- خۆت ناماده كه بهرگه ی ئه م پيش بينيه هه ره خراپه بگرى.
- ۳- پاشان هه وڵ ده به هيواشی ئه م پيش بينيه چاره سه ره گه ی.

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ...﴾ ئه و كه سانه ی پييان وتن: گه له كۆمه گيو ليكراره و به پانه وه دينه سه رتان، نه شی ترس و لييان هه بی، باومريان به هيترتربوه و گوتيان: ئيمه هه ر خودامان بي به سمانه و چاكترين پشت و په نامان ته نيا ئه وه. ﴿١٧٢﴾ آل عمران

هه ئه وه سته يه ك

﴿...وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا...﴾ هه ر كيش له خوا بترسى، ده روئكى لى ده كاته وه. ﴿٢﴾ الطلاق

له شوينيكه وه بزيوى بو دهنيرى كه به خه ياليدا نايه. هه ر كى خوى به خوا بسپيرى ئه وى به سه.

﴿...سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا...﴾ خوا زو له پاش ته نگانه فه ره حنايى دينى. ﴿٧﴾ الطلاق

پنجه مبهري خواش ده فهرموى: ((واعلم ان النصر مع الصبر، وان الفرج مع الكرب، وان مع العسر يسرا... بزانه سه ره كه وتن له گهل نارامگرتندا، ږزگارى له گهل خه م و خه فته دا، هه موناخوشيه كيش خوشى له گهل دا)).

﴿إنا عند ظن عبدي بي فليظن بي ما شاء...﴾ پېغەمبەرى خوا دمفەرموئ: خواى
گەورە دمفەرموئ: بەندەى من چ گومانىکم پئ ببا بە پئى ئەو گومانە هەئس و
کەوتى لەگەئدا دەکەم، جا چ گومانىکم پئ دەبا با بيبا.﴿

﴿... فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ...﴾ خودا لە ئازارى ئەوان
ئەتبارىزئ و زۆر بيسەرو فرە زانا هەر خوئەتى، ﴿البقرة ۱۳۷﴾

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْوَحْيِ الَّذِي لَا يَمُوتُ ...﴾ سا تۆ خوئ بدە دەس کەسئ کە هەر
زىندووە و نامرئ، ﴿الفرقان ۵۸﴾

﴿فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنَّ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ...﴾ هيج دور نيه خودا رۆزئ سەرتان
بغا، يا خو کارىکى تر بکا، ﴿المائدة ۵۲﴾

﴿لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ...﴾ غەيرى خودا کەس پەردەى لەسەر لانا، ﴿الحجم ۵۸﴾

خەمناک مەبە چوئکى خەمىنى تىن و توانا تىکدەشکىنى و جەستەدا دادەوهشکىنى

"ئەلکسیس کاسىل" ئەو پزىشکەيه، کە لە پزىشکيدا خەلاتى "نۆبىل" ى بەدەست
هئنا دەئى: پياوانى پيشەگەر ^{٤٣٢} ئەوانەى نازانن رپا و رپى ^{٤٣٢} دلا و دلى ^{٤٣٥} ببەهه،
هەر سەر لە بەيانى دەمرن."

منيش دەئيم: هەر ئەوهيان راستە کە بئئين: مردن بە برپيار و چارەنوسى خوايه،
بەلام دەگرئ و لا ئىک بدرئتهوه: دو دلى و نىگەرانى يەکىکە لەو هۆکارانەى مروق له
پەلو پۆ دەخات ^{٤٣٦} و بونيه و ههوارهى لە ناو دەبات.

(٤٣٣) خاوهن پيشه.

(٤٣٤) رپيه رپى.

(٤٣٥) دو دلى.

بەھەمان شېۋە خەمناكى برىنى گەدە پەيدا دەكا!

دكتور "جوزيف ف. مونتاگيو" دانەرى كىيى "كىشەى دەمارگىرى"^{۴۲۷} لە كىيەكەيدا دەلى: تۆ بە ساي ئەو خۆراگەى دەپخۇى توشى برىنى گەدە نايى، بەلكە بەھۇى ئەو خەمانەومىيە، كە دەمىيان ناووتەلاشەى تۆۋە"^{۴۲۸}.
بە پىي گۇفارى "لايف" برىنى گەدە بە پلەى دەيەم دى لە نەخۇشەى كوشندەكان.

با ھەندىك لە شوينەوارى خەمناكىت بۇباس كەم:

كىيى دكتور "ئەدوار بۇدۇلىسكى"، بەناونىشانى (واز لە دلە پراوكى بىنەو ھەنگاۋى باشتر ھەلئىنە...^{۴۲۸} بەشىكى لە زمانى پىنوسراۋى وەرگىپراۋە، ھا ئەۋە ھەندى لە پىرستى ئەم كىيە:

* نىگەرانى چ بەسەر دل دىنى.

* نىگەرانى يارمەتى بەرزبونەۋەى پالەپەستوى خويى دەدا.

* نىگەرانى ئەگەرى توش بون بە نەخۇشى "روماتىزم" پەيدا دەكا.

* بۇ رېز گرتن لە گەدەى خۆت نىگەرانىت كەمكەۋە.

* نىگەرانى چۆن دەپتە ھۇى پەيداۋونى سەرما بون.

* نىگەرانى و چەقالو^{۴۲۹}.

* نىگەرانى و توش بون بە نەخۇشى شەگرە.

دكتور "كارىل مانىنگر" كە يەككە لە پزىشكانى تايبەت بە نەخۇشەى دەرونيەكان، كىيىكى ھەيە وەرگىپراۋەتە سەر زمانى عەرەبى بە ناونىشانى:

(۴۲۶) بى تواناى دمكات.

(۴۲۷) مشكلة العصبية.

(۴۲۸) دع القلق وانطلق نحو الافضل.

(۴۲۹) نەخۇشى "غودەى دىرمقى".

"الانسان ضد نفسه"، "مرؤف دزى خۆيەتى" لەم كۆتەبەدا دەلئ: "دكتۇر مانينگر" چەند بىنەمايەكت بى ئادا دەربارەى چۆنىيەتى خۆپاراستن لە نىگەرانى، بەلكە راپۆرتىكى سەرسوڤمىنت پى دەدا بەو ناوہ:

ئىمە چۆن جەستەو لاشەو بىرو ھۆشمان بەھۆى نىگەرانى و خۆ خواردنەوہ دادەرمىنن، بە رڤە بەرى و پنگ خواردنەوہو^{۴۱} پەشۆوى و دلستى^{۴۲} خۆ دەشۆيۆينن".
خوای گەورە دەفەرموئ: ﴿... وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... ئەوانەش كە لە مەردم چاوپۆشى دەكەن، ﴿۱۳﴾ آل عمران﴾.

گەورەترىن بەھرە گە لەو ئايەتەدا وەربگىرى، دلئسەرەوتن و ھيۆرەبونە، ھەدارى و بەختەوەر بونە.

پرۇڤيسۆرى ڤەرەنسى "مونتین" ڤەرمان رەواى شارى "بوردو"ى ڤەرەنسدا دەلئ: "جەزدەكەم كىشەكانتان بەدەستى خۆم چارەسەرەكەم نەوہك لە ھەناوى خۆيان نىمەوہ".

ئاخۇ پەژارەو رڤ ھەنگرتن كاريان چيە؟

دكتۇر "راسل سىسل" لە زانكۆى "كورنيل" پەيمانگای پزىشكى، چوار ھۆكارى رۆن و بەرچاوى رەچا و كەردوہ بۆ توش بون بە ئاوسانى جومگەكان:

۱- ھەرەسەينانى پىكەيتانى ژيانى ھاوسەرى.

۲- كارەساتى شتكارى و^{۴۳} خەمبارى.

۳- تەنيايى و دلا دلى^{۴۴}.

۴- ريسوايى و قين لە دلى.

۴۴۰ (دل پەست بون.

۴۴۱ ترسەنۆكى.

۴۴۲ مادى.

۴۴۳ دو دلى.

دكتور "وليم مالك گوينگل" له وتاریكیدا، كه بۆ يەكیه تی پزیشكانی ددانی ئەمریکی پېشكەشی دەكاو دەلێ: ئەو هەست و نەستانە دڵخۆشكەر نین وەكو دلهراوکی و ترسەنۆکی..

لهوانهیه كار له دابهشکردنی "كالسیۆم" بکەن لهناو لهشدا، دواى ئەوه سەر دهگیشی بۆ کلۆر بونی ددانهکان و له ناوچونیان".

جلهوى کارهكانت به هياوشى به دهستهوه بگره: "دايل کارنيجى" دهلێ: "ئەو پرەش پېستانەى له باشورى ولات ژيان به سەردەبهن و دانیشتوانى ولاتى چينيش كەم وایه دوچارى ئەو نەخۆشیانەى دڵ بێن، كه بههوى نیهگەرانی پهیدا دەبن، چونكى ئەوان به هیمنى جلەوى کارهكانیان به دهستهوه دهگرن". هەروەها دهلێ: ئەو ئەمریکیانەى پهنا دەبەنە بهر خۆكوشتن یهكجار زۆرتەرن لهوانەى بههوى پینچ نەخۆشیه كوشندهكان گيان له دەست دەدەن". ئەوهشیان راستهقییهیكى سەرسۆرمینه نزیكه باور نەكړی! با گومانیت بهرامبەر پهروەردیارت باش بێ: "ولیم جایمس دهلێ: بێ گومان خواى گهوره له تاوانمان دهپورئ، بهلام ئامیڤرى هەستیاریمان بهربەستیکه بههیچ جوړئ پیمان پێ نادا" ^{۱۴۴}!

"ئیبین ول ومزیر" له کتیبى خۆیدا به ناوى "العواصم والقواصم" دهلێ: ئومید هەبون به میهر و سۆزى خوا - شكۆدارى و پایەدارى بۆ ئەو- بهنده هیفیدارو گەشبین دهكا، وزه و توانای بهندایهتیشى پێ دهبهخشی و دهبیته كهسیكى کارامه له شوین پێ ههگرتنی پیغهەمبەرى خوا و زیتهل له پېشبرکى چاکه کاریدا".

منیش دهلێم: ئەمهیان سەلێنراوه، چونكو هەندى دڵ و دەرونى وا هەن تەنیا سەبارەت به یادکردنەوى میهر و سۆزو، لێبۆردەبى و، چاوپۆشى و بهخشندهیى خوا، دێنەوه سەرخۆ و لێ نزیك دەبنەوه و دهكهونه گەر و كۆلێش نادەن.

ئەگەر خەیاڵ هەتلهى كردى: "تۆماس ئەدیسۆن" دهلێ: "هیچ هۆكارى نیه مەرۆف پهناى بۆ ببا و له دەست خەیاڵان هەلێ".

ھەر بە پىي ئەزمون ئەم وتەيەو ھەر پاست گەپاوە، مەرۇف لەگەل نوسین و خویندەنە و ھشیدا لە خەيال بە دور نابى، بەلام دەكرى بلاین چاترین شت گە بیرى مەرۇف تیژ بكاو زمین و ھۆشى لەسەر خو بى ئەنجامدانى كردهى بەسودو بەردارە، ھەر ئەوانەى گات بەتالان سەرگەرمى خەون و خەيالن، پەرو بالیان شكاووە بە پەروپاگەندەووە سەرقالن.

لە رەخنەى بنیات نەرو دل سۆزانە نینگەران مەبە، بەلكو بە دليكى فراوانەووە وەرى بگرە

"نەندرى مۆرۆ" دەلى: ھەرچى لەگەل بەرژەوھندى كەسايەتيماندا تىك بكاووە بە راست و ڕەواى دادەنپين، بەلام ھەرچى تىكەنەكاووە ڕق و كىنەمان ھەلدەستينى".
منيش دەلىم: ئامۆزىارى و رەخنەگرتنىش ھەروايە، زۆرجار ئيمە بەووە دل خۆش و شادمانين پيماندا ھەلگوتري، ھەرچەندە لە جىي خۆى نەبى، بەوھشيان ھەراسانين لۆمەمان بكري و ڕوى رەخنەمان تى بكري، ئەگەر چى لە جىي خۆى بى، ئەم شيوە بىركردنەوھشيان لەكەيىكى گەورەو ھەلەپەكى مەترسیدارە.

﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ﴾ (٤٨) وَإِنْ يَكُنْ مِّنْ أُمَّةٍ

يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ... ھەر ساتيگىش بەرەو خوداو پاسپاردەى بانگيان دەكەن، كە خۆى بە كاريان ڕابگا، كەچى دەستەپەكيان ھەر خۆى لى دەبوین. ئەگەريش لە ھازانجى وان بى، دینە لای و ديسەلپين. ﴿٤٩﴾ النور ﴿٤٩﴾

"ويليەم جايەس" دەلى: كاتى سەبارەت بە كەداريەك تەواو ڕيكەوتن دەكرى بۆ ئەووى ھەر لەم ڕۆژەدا ئەنجام بەدرى، تۆ بە تەواوى لە چنگى ئەم خەم و پەژارەدا ڕزگارت دەبى كە دەبیتە بەربەستى ڕيگای چارەسەر كەردنى گىروگرفتەكانت، ئەوھش وادەگەيەن، كە ئەگەر تۆ ڕياريكى چارەسازانە بگريەبەر كاريگەرى بەسەر گۆرانیكارى ڕۆزانەووە ھەبى، تازو بە ئەنجامى بگەيپنەو دو دل و نینگەران مەبەو ھەنگاوەكانت مەوھستينە، گيانى خۆشت مەخە ناو گىژاوى ئەو گومان و خەيالاى كە جار لەدواى جار گومانەت بۆ زیاد دەكەن و، بەردەواميش پوەو دواووە مەروانە".

يەككىكى تىرىش دەلى:

بېگومان بويىرى تۆلە مەر بېرىردان دەبىتتە ھۆكارى رزگار بونت لە ئاستەنگو
سەخلەتى ژيان، ﴿... فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ... ھەر كاتىكىش
خەزا بېرىار درا، ئەگەر ئەوسا بەرامبەر بە خودا راستىن ھەر بە قازانجى خۇيانە،
﴿۱۱﴾ محمد ﷺ.

**دەستەوسان و دو دل دامەمىنە، بەئكە دەستبەكار بە و كاتىبكۆشە و لە
بەتالى دامەگوزەرىنە**

دكتور "پيتشارد زكابوت" مامۇستاي پزىشكى لە زانكۆى "ھارفرد" لە كتيبەكەيدا
بەناونيشانى، مرقۇ بە چى دمۇي...^{٤٤٥}، دەلى: "بەو ناوہى، كە پزىشكىكم، نامۇزگارى
ئەو نەخۇشانە دەكەم بە ساي گومان و دو دلى و بى زالىھى و ^{٤٤٦} پەوھكى ^{٤٤٧} گىرۇدەى
لەررۆكى بون، كە بە كارو كرمەوھى چارەسەرى ئەم دەرەديان بكەن... جا ئەو
بويىرەى ^{٤٤٨} وزەى كاركردنمان پى دەبەخشى وەكو ئەو پاوہر بە خۇ كردنە وايە كە
(ئىمرسۇن... بە ھەمىشە ھەست جولتېن و پەونەق پەخشى ناوژەد كردە ^{٤٤٩}).

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ... ھەر كاتى لە
نويزى بونەوہ، بە ھەر ديدا بلاو بىن و بۇ چاكەى خودا بكۆش، ﴿۱۰﴾ الجمعة ﷺ.

"جۆرج برنادشو" دەلى: نەپنى دۇرانى تۆ بەوہ دەرەكەوئ كە كاتىكى وات بۆ
بەرەخسى بتوانى بىر و ھزرى خۇى تىدا بەكاربىنى و، لەمەر ئەوہ خۇت ھەئسەنگىنى
ئاخۇ بەختەومرى يا چارمەشى، كەچى بايەخ بەو ھەلە پەخساوہ نەدەى، بەلام من

(٤٤٥) (بم يعيش الانسان....

(٤٤٦) بى ورمىى.

(٤٤٧) ترسەنۇكى.

(٤٤٨) نازايەتى.

(٤٤٩) داناوہ/ ناوى پردوہ/ ناساندويىتى.

پيت دهلیم سهرگرمی کارکردنت به، لهو کاته دا خوینت دهمست به سوړی خوۍ دهگاو، ههست و ژیریت دهمستبه کار دهی، به دوریشی مهزانه نهم ژيانه نوپیه دلاو دلی و نیگهرانی له ناو بیرو هزردا بره وینی! دهمستبه کار به و له کارکردن بیزار مهبه، دلنیا به له سهر پوی نهم زهمینه دا لهو دهرمانه ههرزان ترو چاترت دهمست ناکه وئ".

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فِسْرَى اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ... بَيِّرْهُ: دهمسا وه کارکه ون، کاری نیوه به زویکی زو له لای خوداو پیغه مبهری و خاومن باومړان دیار نه دا. ﴿١٠٥﴾ التوبة﴾.

"دزرائیلی" دهلئ: "نهم ژيانه ی دنیا زور کورته، تاوه کو به کهم سهر بکری".

هه ندئ له زاناو کاراشنایانی عهرمب دهلئین: "ژيانی دنیا له وه بی بایه ختره نیمه به رڼو کینه بیبهینه سهر".

﴿قُلْ كَمْ لِيَنْتَمَّ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ﴾ ﴿١١٣﴾ قَالُوا لَيْتَنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسَلِّ الْعَادِينَ... پپیان نیژئ: چهند سال له زهمین مانه وه؟ نیژن: نیمه ههر رڼوژیک یان هیندیك له رڼوژئ ماینه وه، له حیسابگهران بپرسه. نیژئ: نه گهر بوزانیبا، که میك نه بی نه مانه وه. ﴿١١٣﴾ المؤمنون﴾.

زوربه ی هه وائی بلاو کراوه له راستی به دوره

"جهنهرال جور کروك" - نه گهر چی له میژوی نه مریکیه کاندا به گه وره ترین نه یاری هیندی داهنری- له لاپهړه ی ۷۷ ییاداشت نامه کانی داهلئ: بیگومان زوربه ی ههره زوری نیگهرانی و که ساسی هیندیه کان له خه یال و بیرکردنه و میاندا سهرچاوه دهگری نه وهك له ژيانی رڼوژانه یاندا".

خوای تاك و پاکیش دمهرموی: ﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ... ههر ههرایهك له دژی خویان دهمزان. ﴿١﴾ المنافقون﴾.

﴿لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا تُضْعَمُونَ خَلَاكُمْ... گهر وپرای نیووش هاتبان بو خهزایه، کاریان له نیوه تیکده داو کیشه یان بو دهماننه وه ﴿١٧﴾ التوبة﴾.

مامۇستا "ھۆكس" - لە زانكۆي "كۆلۆمبیا" - ئەم پەيڤو دەستەواژەيەي كردۆتە يەكێ لە دروشمەكانی و دەلی: "هەمو دەردو بەلایێ لەسەر روی ئەو زەویەدا لە دو چۆنیەتی بەدەر نیە یا چارەسەری دەست دەکەوێ، یا بە هیچ جۆرێ چارە نادۆزرێنەووە.

جا ئەگەر دەزانی چارەسەری هەیه بەدوایدا بگەرێ، ئەگەریش دەزانی چارە نادۆزێتەووە هیچ بایەخی پێ مەدەو خۆی پێوە سەرقاڵ مەکە".
لە فەرمودەيەکی بێ هەلەي پێغەمبەريشدا ﷺ هاتووە: ((ما انزل الله من داء الا انزل له داء، علمه من علمه، وجهله من جهله "خوای گەورە هیچ دەردێکی نەناردووە مەگەر دەرمانیشی لەگەڵ ناردووە، جا ئەوێ بیزانی دەیزانی و ئەوێشی کە نایزانی نایزانی)).

نەرم و نیانی لە خلیسك بردن دەتپاریزی

مامۇستایەکی یابانی بە قوتابیانی دەلی: "نەرم و نیانی وەکو داری خلاف^{٤٥٠} وایە خو نەگری و بێ بەرگەییشت وەکو بەرو^{٤٥١} وایە".
لەو فەرمودەي پێغەمبەريشا ﷺ هاتووە: "المؤمن كالخامة من الزرع، تَفِيئُهَا الريحُ يُمْنَةً و يُسْرَةً" برۆدار وەکو کشتوكاڵی تەرپ و ناسك وایە، بای لێدەداو بە لای راست و چەپدا دەیهێنێ و دەيبا".
مرۆڤی کاراشناو تیگەيشتوش وەکو ئاو وایە، لەگەڵ تاشەبەردان دا تێك ناگیرێ، بەلكە بە لای راست و چەپ و سەر و ژێرەویدا تێدەپەرێ.
لەو فەرمودەيەشدا هاتووە: "المؤمن كالجمال الأنف، لو أُنيح على صخرة لا ناخ عليها" برۆدار وەکو وشتری ئالقه لە لوت وایە ئەگەر لەسەر بەردێكیش ئیخ بدرێ ئیخ^{٤٥٢} دەدا".

٤٥٠) ناوی درەختێکی شامیە.

٤٥١) بەرو زو بەردمبیتەووە خۆی بەدارێهەو ناگیرێ.

ئەۋەى چو ناگە رېتەۋە

دكتور "بۆل براندۇنى" پادەۋەستىۋ، شوشە شىرىك بە زەۋىدا دەگىشى، ھاۋار دەكاۋ دەلى: "لەسەر شىرى پزاۋ مەگرى".

ئاپۇرەش دەلى: ئەۋەى بۆت نەۋسرا بى بەسەرتەۋە گرانە.

خەزەرتى ئادەم بە خەزەرتى موسى دەلى درودى خاۋايان لەسەر بى: ئايە لەسەر شتى لۆمەم دەگەى كە چل سال بەر لەۋەى لە دايك بەم خاۋى گەۋرە لەسەرە منى نوسىۋە؟ پېغەمبەر ﷺ دەفەرمۇى: (("فحج آدم موسى، فحج آدم موسى، فحج آدم موسى" سى جار فەرمۇى: ئادەم بەلگەى موساى بىرى. ھەر لە ناۋ ناخو دەرونى خۇتدا بە دۋاى بەختەۋەرى دابگەپى، نەۋەك لە دەۋرۋبەرت: شاعىرىكى ئىنگلىزى بە ناۋى "مىلتون" دەلى: "بىگومان زىرى ھەر بە خۇۋى لە شوپنى خۇيدا دەتۋانى بەھەشتى بكا بە دۆزەخ، دۆزەخ بكا بە بەھەشت)).

ژيانى دىيا شياۋى خەم لەسەر خواردن نىە!

"ناپليۇن" لە "سانت ھېلىنا" دا دەلى: "بە بىرم نايى شەش پۆژم لە ژياندا بە بەختەۋەرى بىر دىيە سەر"!!

خەلىفە "ھىشام" ى كۆپى "عەبدول مەلىك" دەلى: "پۆژانى بەختەۋەرىم ژماردن ھەستەم كىرد تەنىا - ۱۳- پۆژن".

"عەبدول مەلىك" ى باۋكى ھىشامىش ھەروا ئاخو ئۆف ھەلدەكېشان و دەيگوت "خۆزگە ئەۋ جېنشېنىيەم قەبۇل نەكردبا".

"سەعيد" ى كۆپى "موسەيەب" دەلى: سوپاس بۇ ئەۋ خاۋىيەى واىكردۋە ئەۋان پەلامارى ئىمە بىدەن ئىمە پەلامارى ئەۋان نادەين.

جارىكىيان "ئىبن سەماك" ى ئامۇزىيار دەجىتتە لاي "ھارپون پەشىد"، "ھارپون" تىنىۋى دەبىۋ داۋاي قومه ئاۋى دەكا، "ئىبن سەماك" پىپى دەلى: ئەى گەۋرەى بىرواداران ئەگەر بىۋ لىت نەگەرپىن ئەم قومه ئاۋە بىۋشى، نىۋەى ملىك و دەسەلاتى خۇى لە پاى دەدەى؟ گوتى: بەلى. كاتى ئاۋەكەى خواردەۋە، پىپى گوت: ئەگەر بىۋ ئەو ئاۋەى خواردەۋە بەرى لى بگىرى، نىۋە ملىكەكەى تىرىشى لە برى دەدەى بۇ ئەۋەى رپى بۇ دەرۋە چۈنى بىپتەۋە؟ گوتى: بەلى. "ئىبن سەماك" گوتى: جا ملىك و دەسەلاتى نىرخەكەى بارىتەقاي قومه ئاۋى نەبى ھىچ سودو كەلىكى نىە. بىگومان ژيانلىك ئەگەر باۋەردارى تىدا نەبى ھىچ نىرخ و بەھاۋ سەنگىكى نىە. "ئىقبال" دەلى: "ئىمرسون" لە كۇتايى وتارەكەيدا بە ناۋى "پشت بەخۇ بەستن" دەلى: "پىت وانەبى، سەرکەۋتىنى سىاسى، يا زىاد بۈنى كرپى رۇزانەت، يا چابونەۋەت لە نەخۇشى يا، كە رۇژە خۇشەكانت بۇ ۋەگەرپىنەۋە، دەرۋى خىرت لە رۋدا والا دەكرى، چۈنكو بەو شىۋە نىە، كە تىى گەىشتۋى. ھىچ كەسىكىش دلارامىت بۇ ناپىنى تەنبا دەرۋى خۇت نەبى".

﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ (۷) ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً... تَوُش ئەى گىانى لە خەم رەخسىۋ! بە دلخۇشى بچۈۋە لاي پەرۋەرنەت، چۈن ئەۋەت لە خۇ رازى كرد. ﴿الفرج﴾ (۸).

پىرۋىسۋرى ژىرىارو وردىبن "ئىبىكتۋىتۋس" ھۇشيارى داۋە دەلى: پىۋىستە بە لاپردنى بىرو بۇچۈنى ھەلەۋ نابەجى لە بىر كىردنەۋەماندا بايەخ دەىن، پىر لەۋەى بايەخ بە نەھىشتى ئاۋسان و نەخۇشى لاشەمان دەىن".

سەىر لەۋەدايە لە قورئانى پىرۋىزدا ئەو نەخۇشيانەى پەيۋەندىيان بە بىروباۋەۋە ھەيە، پىر بە جىگاي مەترسى دانراۋ لەۋەى پەيۋەندىيان بە نەخۇشى لاشەۋە ھەيە، خۋاى تاك و پاك دەفەرەمۋى: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ... دلان نەخۇشەكى ھەيەۋ خۋدا نەخۇشى پىر كىردن، لەسەر ئەم درۋ كىردنە، بەشىان ئازارى بەژانە، ﴿البقرة﴾ (۱۰).

﴿... فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ^۵ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ... وَخَتَىٰ نَهْوَان خَوَّيَان

لادا، خوداش دلى وانى لادا، ﴿٥﴾ الصف﴾.

پروڤيسسورى فەرمەنسى "مونتين" ئەم چەند وشەى كىردۈتە دروشم لە ژيانى خۇيدا: "مروڤ ئەوئەندەى بە بۇچونى خۇى دەربارەى ئەگەرى رودانى روداوەكە دەكەوئتە ژىر كارى گەريەوە خودى روداوەكە ئەوئەندە كارى تىناكا".

ئەم وتەيەش بە فەرمودە بىستراوہ: ((اللّٰهُمَّ رَضِّنِي بِقَضَائِكَ حَتَّىٰ أَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَنِي لَمْ يَكُنْ لِيْخْطَنِي، وَمَا أَخْطَأَنِي لَمْ يَكُنْ لِيْصِيبَنِي... خَوَايە وام لى بکەى و لە برپارى تۆ رەزامەندى بنوئىم تا دلتيا دەم ئەوہى بە سەرم دى بەسەرمدا هەئنابرى، ئەوہيشى بەسەرم دا هەئدەبرى بەسەرم ناي)).

هەئەستەيەك

خەمبار مەنبە: چونكو خەمبارى لەمەر رابردو جەرگاوس و ^{۵۲} بىزارت دەكا، داھاتوشت لەبەرچاودا سامناك دەكا، رۆزى ئيمرۆشت لە كىس دەدا.

خەمگىن مەنبە: چونكى خەمىنى دل و دەرون دىئيتەوہ يەك، روان گرژومۆن دەكا، گيان و رۆح دا دەرمنىو، خۆزگەو خواستان دەپوكىئى ^{۵۳}.

دل پەست مەنبە: چونكە دل پەستى نەيارانت دل خۆش دەكا، نازيزانت دەرمنجىئى، چاوجنۆك و چاوتىپران لىيان وەخۆشى دىو، راستيەكانىشت لەبەرچاودا دەشيوئى.

دل توند مەنبە: لەبەرئەوہى دل توندى دژايەتى برپارو فەرمانى خوايە، بىزارى نواندەنە لە شتى كە دەبوايە ھەر ببى، خۆ ھەلاوئەردنە ^{۵۴} لە باوو نەريتى گشتىو، لە بەھرە بىزار بونە.

(۵۲) داخدار.

(۵۳) ناھىئى.

(۵۴) خۆ جياکردنەوہيە.

دَلْ گران مەبە: بە ساي دلگرانی ون بو ناگەرپتەوودو پړوشتو نابیتەوود، مردو له گۆر قیت نابیتەوود، قەدمری خوای گەورەش بە دَلْ گرانی پەت نابیتەوود، هیچ قازانجیکیشی پێ فەراهم نای.

دَلْ گیر مەبە: بێ گومان دلگری له شەیتانەوودیه، بێ ئومید بونیکی وایه بەسەر چاوانتدا دەرکەوین، له جێو توشی هەزاریت دەرکە، هیوا برانیکی بێ مەودایه، سەتاسەت دارمانە، دەست بە جێ هەرسەیتانە.

﴿الَّذِي نَزَّحَ لَكَ صَدْرَكَ ۖ وَوَضَعَا عَنكَ وِزْرَكَ ۚ﴾ (٢) ﴿الَّذِي أَقْبَضَ ظَهْرَكَ ۖ وَرَفَعَا لَكَ ذِكْرَكَ ۚ﴾ (٦) ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ﴾ (٥) ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ﴾ (٦) ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ۖ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ۖ﴾ (٧)

فَارْغَبْ... ئەدی ئیمە تۆمان سینە فەراح نەکرد؟ قورساییشمان لەسەر شانت لانهبرد؟ ئەووی پستی چەماند بوی؟ ناوبانگیشتان بەرزەوود کرد. له پاش تەنگانە فەرحەحنایی دێ، بەلێ، له پاش تەنگانە فەرحەحنایی هەیه. هەر کاتی له کارت قوتار بوی، پاستەوود بە (بۆ کاریکی تر.... ئەوسا لەبەر پەرورمێنت بڵاڵیوه ^{٤٥٦}، (٨) الشرح).

له سۆنگەی ئەو کە باوەرداری وا مەزانە بە لا باری

بێگومان هەر باوەر بونە نهێنی قایل بونەو هیوره بون و ئارام بونە، بەد بەختی و چارەشیش هاوودەمی دو دلی و گومرا بونە. کەسانیکی زیاریشم ^{٤٥٧} بەرچاوکیهوتوود - بەلکە پێشپۆر و کاراشنا بون ^{٤٥٨} - بەلام دلیان بە پۆشنایی پەیمای خوا پۆشن نەبو، بە ساي ئەو زمانیان نەپرشایه ^{٤٥٩} سەر پاستی و دروستی یاساو پێسای خوا.

"ئەبو عەلای موعەری" له بارە یاساو بنەماکاندا دەلێ: چەند دژە کاریی له ناویا هەیه هەرئەوودمان لەدەست دێ لێی بێ دەنگ بێ!!

رازی دەلێ: کۆتا هەنگاوی وەستانە.

(٤٥٦) بپارێوود.

(٤٥٧) هۆشیار.

(٤٥٨) شارەزا بون.

(٤٥٩) نەکەوتە سەر.

"جوهینی" له‌مه‌ر له‌کوێ بونی خوا، واق و پ‌ماوه^{٤٦٠} ده‌لێ: هه‌مه‌دانی سه‌راسیمه‌ی کردم، هه‌مه‌دانی سه‌ری شیواندم.

هه‌روا (ئیبین سینا) ده‌لێ: ئه‌و هه‌ست و ژیرییه‌ی زۆر کارایه^{٤٦١} هه‌ر ئه‌وه له بونه‌مردا کاری گه‌ره.

زۆر گوته‌و وته‌ی تریش هه‌ن که دورو نزیک مافیان به‌سه‌ر راستیه‌وه نیه.

جا دُنیا بوم که به‌نده به پێی به‌رز و نزمی باوه‌ری به‌خته‌وه‌ر ده‌بی، به گوێره‌ی سه‌رگه‌ردانی و گومان و دودلێشی به‌دبه‌خت و چاره‌په‌ش ده‌بی، هه‌ر ئه‌و وته‌و جێ باسانه‌ی له‌دوایی سه‌ریان هه‌لداوه له دایک بوی ئه‌و گوته‌ره^{٤٦٢} یاخیا نه‌ی چاخه‌کانی کۆنن، فیره‌وه‌نی لاری و تاوانکاریش ده‌لێ: ﴿... مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي ... وَ اَنَا نَازِمٌ جِغَ لَه مِنْ خَوَايَه‌کَتَانِ هه‌بی، (٣٨) القصص﴾.

هه‌روا ده‌لێ: ﴿... اَنَا رَبُّكُمْ اَلَا عَلَيَّ ... ئه‌من په‌روه‌رینی هه‌ره پایه به‌رزتانم، (٢٤)

النازعات﴾.

ئای له‌و ته‌ ناره‌وايانه‌ی که هه‌مو جیهانیان په‌رت و پ‌پوار کرد^{٤٦٣}.

(جایمس ئیلیه‌ن) دانه‌ری کتییی (به‌و شیوه‌ی مرو‌ف بیر ده‌کاته‌وه)^{٤٦٤} ده‌لێ: له‌مه‌ولا مرو‌ف ده‌رکی پێ ده‌کا که هه‌ر کاتێ له به‌رانیه‌ر خه‌لکانی ترو شتی تر دا بیر و بو‌چونی بگو‌پێ، ئه‌وا ئه‌م خه‌لکه‌و ئه‌م شتانه به‌هه‌ول و گه‌پ خۆیان ده‌گو‌پێن.. واز له‌و که‌سه بێنه‌ نایه‌وئ بیر و بو‌چونی بگو‌پێ، ده‌بیینی ئیمه‌ش چۆن سه‌رسام ده‌بین له‌و خیراییه‌ی بواری ژیا نی شتکاری^{٤٦٥} ئه‌و مرو‌فه ده‌گو‌پێ، ئه‌وه‌ی مه‌رام و خواسته‌کانی ئیمه‌ پێک دینێ هه‌ر ئه‌و له لای ئیمه‌ پ‌پروژه ئه‌ویشیان ده‌رونمانه..".

(٤٦٠) سه‌رسام.

(٤٦١) بکه‌ر.

(٤٦٢) ئه‌و وتاره.

(٤٦٣) ته‌مرو تونا کرد.

(٤٦٤) مثلاً يفكر الانسان.

(٤٦٥) مادی.

خوای تاك و تەنیاش دەربارەى بیرو بۆچونى ھەلەو مەودای کاریگەرى،
 دەفەرموى: ﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي
 قُلُوبِكُمْ وَظَنَّتُمْ ظَنًّا أَسْوَأَ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ... نەخیر ئیوہ بیتان وا بو بیغەمبەرو
 باومرداران ھەرگیز تازە نایەنەوہ ناو مال و خیزانى خویان. ھەر بە دلش ئەم
 خەيالەو بە شتیکی باش دەزانى. گومانىکی بىجى و دەبرد، دیارە ئیوہ کۆمەلئىکی
 زۆر بىخیر بون، ﴿۱۲﴾ الفتح.

﴿... يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ
 الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ ... ئیوہش ھەروەکو خوانەناسەکانى پېشین بیرو لە خوا دەکردەوہ،
 دەیانگوت: ناخۆ لەم کارە چن بۆ دەکرى؟ بێژە: گش کار بە دەست خودان.
 ﴿۱۵۴﴾ آل عمران.

بە ھەمان شێوہ (جایمس ئیلیەن) دەئى: "ھەرچى مرؤف دەستەبەرى کا
 راستەوخۆ دەرمنجامى بۆچونە تايبەتەکانىتى...

مرؤف دەتوانى لە میانەى بیرکردنەویدا راپەرئى و سەرکەوتن بە دەست بېنى و
 مەرام و خواستى بېنىتە دى، ئەگەر بەو ھەست و ھەستە نەزى بى توانا و دۇراو
 دەمىنىتەوہ."

خوای تاك و پاك لەمەر و زەو و رەى راستیانەو بیرو بۆچونى بى ھەلەدا دەفەرموى:
 ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ ... ئەگەر
 بیانویستایە دەرچن، خویان بۆ ئامادە دەکرد، بەلام خودا ھاتنیانی بى خوش نەبو.
 ﴿۱۶﴾ التوبة.

ھەروا دەفەرموى: ﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ ... ئەگەر خودا بیزانیبا
 خیریکیان دەباراندایە، کاریکی دەکرد ببیسن، ﴿۲۳﴾ الأنفال.

دەفەرموى: ﴿فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ ... خوا دەیزانى چیان لە
 دلئایە، سا ئۆقەرەو دلئایى ناردە سەریان. ﴿۱۸﴾ الفتح.

بۆشتى كەم بايەخ ھەراسان مەنبە ، ھەر دىنيا ئەوۋەندە نايىنى

يەككى لە گەورە پياوچاكان فرى درايە بەرچەپۇكى شىرىكى درىندە، كەچى خوا پاراستى، پىيان گوت: لەو كاتەدا بىرت لە چى دەكردەو؟ لە وەلام دا گوتى: بىرم لە ليكى شىرەكە دەكردەو، دەبى پيس بى يا پاكز!! ناخۇ زانايانىش ۋا بۆچونيان دەربارەى ئەم ليكە چى بى.

خوای بەرزو بى ھاوتا ھاوۋەلانى پىغەمبەرى بە پىي وىست و خواستيان لىك جياگردۆتەو، دەفەرموى: ﴿...مِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ...﴾ ئى ۋا ھەبوھەزى لە مالى دىنيا بو، ئى واش ھەبون خۇشى ئەو دىنيان دەويست، ﴿۱۵۲﴾ آل عمران.

(ئىبن قەيم) باس دەكا كە سەنگو رىزى مروڤ لە ھىزى دل و ھومىدى دايەو، ئەوۋەشى ھەلى دەبىزى ناخۇ نرخی چەندە؟!

يەككى لە زاناو دانايان دەلى: تۆ پىم بلى ئەو كەسە بايەخ بە چى دەدا منىش پىت دەلىم نرخی چەندە.

يەككى تر دەلى: جارىكيان بەلەمىك لە ناو دەريادا سەرەو نخون دەبى، يەككى لە خوا پەرستان دەكەوۋىتە ناو دەريا، راستەوخۇ دەست دەكا بە دەستوۋىز گرتن ئەندام لە دواى ئەندام پى دادى، ئاويش لە دەم و لوتى وەردەكا، دەريا وەدەرىي دەنى و رىزگارى دەبى، لىيان پرىسى بۆ ناوات دەگرد؟

لە وەلامدا گوتى: وىستم دەستوۋىزى بگرم تاوۋەكو ئەگەر مردم بە پاكى برۆم.

پىشەوا ئەحمدى كورى "ھەنبەل" لەسەرە مەرگىدا دەستوۋىزىيان بۆ دەگرت ئامازەى كرد دەستى بۆ لەناو پىش وەردەن كە "سوننەتىكە"!! ﴿فَأَنَّهُمُ اللَّهُ تَوَّابٌ﴾ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَّابٍ الْآخِرَةِ... ئەوسا خودا پاداشتى ئەم دىنيانەو چاكەو پاداشى دوا رۆزى پىدان، ﴿۱۵۸﴾ آل عمران.

پەرىشان مەنبە ئەگەر چى شە پۇلى ستەم ھېرىشت بۇ سەر بېنى

ئەگەر تۇ جاۋبۇشى و لېبوردەيى بنوئىنى سەر بلندى دىناو شىكۆدارى دواپۇژ بەدەست دىنى: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...﴾ كى لە تۆلە جاۋبۇشى و كۆشش بۇ ئاشتى بىكا، پاداشى لەسەر خودايە. ﴿الشورى﴾.

(شكسپىر) دەلى: تەندورەكە بۇ دوژمن زۇر گر مەدە، نەوەكو خۆتى پى بسوتىنى.

يەككى بە (سالام) كورى (عبداللە) كورى (عومەر) دەلى: كە يەككىكە لە زانا (تابىيى) يەكان: تۇ پىاۋىكى خراپى! لە وەلامدا دەلى: تەنيا تۇ منت ناسىوۋە. وژمىرىكى ئەمىرىكى دەلى: "دەش لىدانى گۇپال و بەرد ھېسكەكانم بىشكىنى، بەلام وشە نەشياو رپى تى ناچى ئازارم پى بگەينى".

يەككى بە (ئەبۇبەكر) دەلى: سوئند بە خوا دەبى جوينىكت پى بدەم لەگەلە خۆتى بېيە ناو گۇر!

ئەۋىش پى دەلى: بەلكە ئەو جوينە لەگەل خۇدى خۆت دىتە ناو گۇر.

پىاۋى بە عەمىرى كورى عامر دەلى: گومانىت نەبى لەمەولا بۇ دزايەتى تۇ خۇم يەك لا دەكەمەۋە.

عەمىر دەلى: ھەر لە ئىستاۋە كەۋتە ناو گىزاۋى سەرقالى.

"جەنەرال ئىزنەۋر" دەلى: "ۋازمان لى بىنن ئىمە تەنيا خولەككى لە بىر لىكرەنەۋە ئەو كەسانە بە فىرۇ نادەين كە خۇشمان ناۋىن".

مىشۋولە بە دارخورما دەلى: خۆت بگرە، من دەمەۋى ھەلفىرم و ۋازت لى بىنم. دارخورما دەلى: بە خوا لەو كاتەي بەسەرمەۋە نىشتى ھەستەم پى نەگرد، جا ئەگەر ھەلفىرى چۇن ھەست پى دەكەم؟!

خوای گەورە دەفەر موی: ﴿... وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغَوِ مَرُّوا كِرَامًا... هەرکاتى بە لای کارى نالەباردا رادەبۆرن، مەردانە خۆى لى لادەدەن، ﴿۷۲﴾ الفرقان ﴾ .

هەروا دەفەر موی: ﴿...وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا... هەر کاتیکیش نەزانەکان بیان دەوێن، بەرسفی ^{۴۶۶} نەرم و نیا نیان دەدەنەو، ﴿۱۳﴾ الفرقان ﴾ .

"کۆنفۆشیۆس" دەلی: "بیگومان ئەو پیاوێ قین لە دلە هەمیشە بە ژەهر پەنگی خواردۆتەو" لە فەرمودەشدا هاتو: ((لا تغضب، لا تغضب، لا تغضب... تورە مەبە، تورە مەبە، تورە مەبە)) هەروا دەفەر موی ((الغضب جمرۃ من النار... تورەیی پۆلۆیکە لە ناگر".

شەیتانیش لە سێ شوێناندا بەندەى لە عەرزی دەدا: تورە بون، ئارەزو هەئسان، بێ ئاگایی.

جیهان بەو شیۆه پەخساوه

(مارکۆس اۆلیو) - کە لە هەموئەوانەى فەرمانرەوایی ئیمپراتۆری رۆمیان کرد کاراشناو شارەزا تر بو - رۆژیکیان دەلی: ئیمپرو لەگەڵ کەسانێ بەیەك دەگەم، کە زۆر بلێن، کەسانیکى خۆپەرست و سەرپێچی کارن، خۆپەرستن، بەلام من لەو کارەیان سەرشیواوو هەراسان نابم، چونکی من وا هەست ناکەم هەمو جیهان لە هاووێنەى وان کەمتر بێ!"

چە پەنكاران چەندە زۆر بن سەرساميان لى مەنۈنە بەلام چاكە كاران ئەگەر چى كەم بن بە زۇريان بنرخىنە

(ئەرسىتۇ) دەلى: "كەسى ھەلگەوتە و نمونەيى بە و رەفتارەى لە پىناوى كەسانىدا دەنۈنۈننى خۇشحال و شادمانە، ئەگەر چاكەيىكىشى لەگەلدا بنۈنۈننى خۇى پى شەرمەزارە، چونكى ئەوەى سۆزى دەنۈنۈننى وا ديارە بالادەستە، بەلام ئەوەى سۆزى بۇ دەنۈنۈننى وا ديارە دەستە پاچە و بى چارەيە".

لە فەرمودەشا ھاتو: ((الید العليا خير من الید السفلى... ئەو دەستەى بالايە چاترە لەو دەستەى لە ژىر دايە)).

دەستى بالا ئەو دەستەيە دەبەخشى، دەستى نزم لە خواری ئەو دەستەيە و مردەگرى.

ئەگەر تەنيا تىكە نانېك و لوچېك ئاوت ھەبى و بەرگى ھەبى شەرم و شكۆت داپۈشنى ئىتر خەم و خەمىنى پى ناوى.

يەكە لە دەرياوانان بىست و يەك پۇز لە ناو زەرياي ھىمندا مايەو و پىگای ون كرد، كاتخ خوا رزگارى كرد خەلك دەربارەى گەورەترىن پەند و وانەى فېرى بو بى لىيان پىرسى گوتى: گەورەترىن پەند كە لەم ئەزمونەدا و مەمگرتىبى ئەو بو: ئەگەر ناوئىكى سازگارت لەبەردەست بى و خۇراكى ھەبى پىشتى خۇى پىو بەگرى، پىويستە لەسەرت ھەرگىزا و ھەرگىز بى زارى نەنۈننى!

يەككىيان گوتى: جا ژيان ھەموى برىتییە لە پارو و نانېك و قومە ئاويك، لەوانە بەدەر زىدە ژيانە.

"جۇناسان سۇيفت" دەلى: ((بەرنامەى خۇ لاوازكردن و، لەسەر خۇيى و، ئاسودەيى باشتىر دىكتۇرن لە جىھاندا، كەم خوار دىنىش ھاوكات لەگەل ھىم و شادمانىدا چارەسەرىكى بە ئەنجام گەشتو خەلگىش بە دوايدا ناگەرئ)).

منیش دەلئیم: لەبەرئەو هیە قەلەوی نەخۆشیەکی درێژ خایانە، هورگنی^{٤٦٧} وشیاری و ژیری نایەلئ، هیمنی و هەداریش خۆشی دل و جەژن و شادی پۆحەکانە، هەروا خەندە لئوی^{٤٦٨} هەر لە جیۆه دلارامیت بۆ دینئ و وزەوتینیکی سودمەندت وەبەردینئ.

بە کارەساتئ داخدار مەبە کە سەرە نجامە کە ی خۆشیە بە سای بە لایئ چۆک دانە دە ی کە بەرەو خە لات وەردە چەرخی

دکتۆر (صموئیل جۆنسۆن) دەلئ: ((نەریتی پەچاوکردنی لای گەشبینی لە هەر روداوو کارەساتیک دا، گران بەهاو بەنرخترە لەو ی سالانە هەزار (جەنیە)^{٤٦٩} بە دەست بیئ)).

﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَكَّرُونَ ...﴾ ئاخۆ ئەمانە نابینن کە سالانە کەرەتیک یان دوکەرەتان دەکەونە بەر تافیکاری؟ لە ئاکامدا نە توشی پەژیوانی دین نە بیئ تەمئ گرتو دەمین. ﴿١٦٦﴾ التوبة ﴿٢٠﴾

(معاویە)ش دەلئ: تەنیا ئەو کەسە نەرم و نیانە کە خاوەنی ئەزمونە. یەکئ لە پێشینان بە پیاویکی خوا پێداو^{٤٧٠} دەلئ: من هەست دەکەم تۆ چەند بەهرەییکت بەسەردا پزراوە، جا بە سای سوپاسگوزاری بەری ئەم بەهرانە بگرە^{٤٧١}. خوای گەورە دەفەر موی: ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ﴿٧﴾ (إبراهيم) ... ئەگەر شوکرانە بزیر بن، بۆو زیاد دەکەم، خو ئەگەر سەرپنجی بکەن، جەزەبەم زۆر توندو تیژە، ﴿٧﴾ (إبراهيم) ﴿٢٠﴾

٤٦٧) هورگ زلی.

٤٦٨) پوخواشی.

٤٦٩) جۆره دراوێکە.

٤٧٠) خاوەن بەهرە.

٤٧١) بە فیرویان مەدە.

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ...﴾
 ... خوا شاریکی نەزىلە ھىناومتەوہ^{۴۷۲}، كە زۆر ھىمن و بىۋەى بون لە ھەمو ئافارىكەوہ فرە بژىويان بۆ دەھات، كەچى لەم ھەموچاكەى، كە خودا دەربارەى كردن، حاشايان كرد. لە بارتەقاي ئەو كرداری كە دەيانكرد، خودا دەبەرگى برسىتى و ترسى پىچان، ﴿النحل﴾.

سەبارەت بەوہ خەمبار مەنبە كە جيا لەم و لەو لە شىوہ و خوونەرىتيكى تايبەتدا رەخساوى.

دكتۆر (جايەس گۆردۆن گىلىكى) دەئى: "ئاستەنگى ئارەزمەندى لەوہ دايە لات وابى ھەست و دەرونت كۆنەو، وەكو مێزو دىرىنە، وەكو ژيانى مرۇقايەتیش گشتىە. چۆن گىروگرفتى نەبونى ئارەزمەندى لەوہ دايە دەرونت سەرچاوەى زۆرى لە گرى و گال و كىشە و بىشەى دەرونى بىت".

يەكى تر دەئى: "تۆ لە دروست گراوەكانى تر جياوازى ھىچ كەست پى ناچىو، تۆش بە كەس ناچى، چونكو دروستكارى بونەوەر - بەرزى و شكۆدارى بۆ ئەو - دروستكاراوەكانى جيا لە يەك فەراھەم ھىناوہ".

خوای گەورە دەفەرموى: ﴿إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ...﴾ خەباتى ئىوہ جۆراو جۆرە،

﴿الليل﴾.

(ئەنجىلو باترى) دەربارەى "راھىنان و مەشق پىكردنى مندا" سىزدە كتيب و ھەزاران گوتارىشى نوسىوہ، دەئىت: "ھىچ كەس ئەوئەندەى يەكى دۆراو نىە ھەولدا ھەست و نەست و لە شولارو بىركردنەوہى بگۆرى".

خوای گه‌وره ده‌مه‌رموئ: ﴿أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا ...﴾ لهو
 چه‌وايه ناویکی دارژاندوه، پراو پری بارستایی نه‌والان^{۴۷۳} دئ، ﴿الرعد ۱۷﴾
 هه‌ر یه‌کئ خاومنی چهند به‌هره‌و تواناو خوونه‌ریتیکی تایبه‌ته، با گه‌س خوئی له
 که‌سیکی ترده نه‌تاوینیت‌ه‌وه.

تۆ به چهند به‌هریه‌کی دیار کراوه‌وه خوئقینراوی تاوه‌کو چهند کرده‌وه‌یه‌کی
 دیاری کراو نه‌نجام دهی، هه‌روه‌کو گوتراویش‌ه: خۆت وه‌خوین‌ه‌وه‌و، بزانه‌ج
 پیش‌که‌ش ده‌که‌ی.

(ئیم‌رسۆن) له‌و گوتاره‌یدا که‌ ده‌رباره‌ی "پشت به‌خۆبه‌ستن" نویسویتی ده‌ئئ:
 ئەو کات و سەر دەمه دێ زانیاری مەرفە تیایدا بگاتە ئەو ئاستە ی باوەڕ بە‌وه‌ بی‌ئئ که
 ئێره‌یی و چاو تی‌پری دوا‌که‌وتن و نه‌فامیه، چا‌ولیکه‌ری و ده‌مه‌ لاسکه‌یی^{۴۷۴} خو
 کوشتنه، هه‌ر بارودۆخی له‌ ئارادا بی‌ خوئی چۆنه‌ به‌م شی‌وه‌یه‌ خوئی بنرخینئ،
 چونکو ئەو به‌شه‌ی بی‌ پراوه، ئە‌گه‌ر جی هه‌موبونه‌وه‌ریش پ‌ر له‌ شتی سودمه‌ند و
 به‌هه‌رپ‌مین بی‌، ئە‌و ته‌نیا ده‌نکیکی ئی به‌ ده‌ست نایینئ مه‌گه‌ر زه‌ویه‌که‌ داب‌چینئ و
 به‌سه‌ریشه‌وه‌ چا‌وه‌د‌یر بی‌، ئە‌و وزه‌و توانایه‌ی له‌ ناخی ئە‌ودا شاره‌ویه‌ له
 خوونه‌ریتدا شتیکی نوی‌یه، هیچ که‌سی‌کیش نازانی مه‌وداو چه‌نده‌تی ده‌سه‌لاتی
 چه‌نده‌و ده‌رگی بی‌ ناکا هه‌تاوه‌کو ئە‌و وزمیه‌ی تافی نه‌کاته‌وه‌.

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فِسْرَى اللَّهِ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ، وَالْمُؤْمِنُونَ ...﴾ بی‌زه: ده‌سا وه‌ کارکه‌ون،
 کاری ئی‌وه به‌ زویکی زو له‌ لای خوداو پی‌غه‌مبه‌ری و خاومن با‌وه‌پان دیار ئە‌دا،
 ﴿التوبة ۱۰۵﴾

۴۷۳) ده‌ره، دۆل.

۴۷۴) لاسایی کردنه‌وه.

هه ئوه سته يهك

فهرمو ئه وه چه ند ئايه تيكن ئوميده واري ت به وه دهكهن، دهست و بازوت به هيژ دهكهن، گومان ت له ئاستي بهر وهرديارتدا جوان دهكهن.

﴿قُلْ يَبْعَادَى الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ...﴾ بيژه: ئه ي عه بدهكاني من! ئه ي ئه وانه ي كه به لادان له نه ندازه، نا حه قيو له خو كردوه! نابي ئيوه له به زمي خوا ناهوميد بن، چونكه له هه مو گونا هيك چاوده پوشي، ئه و لي بورد وه دلوفانه، ﴿٥٢﴾ الزمر.

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ ذُنُوبَكُمْ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ...﴾ ئه و كه سانه ي هه ر كاتي كاري خراب دهكهن، يان نا حه ق ي له خو دهكهن، خودا له بير نابنه وه وه له بهري ده پاري نه وه: له خه تاكانيان ببوري، بيژگه خوداش كي له گونا هان ده پوري؟ جا ئه وانه له سه ر كاري كه زانيويانه هه له يه، پي داگر نين، ﴿١٣٥﴾ آل عمران.

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا...﴾ هه ر كه سيكيش كاريكي ناله بار بكا، يان غه دريكي له خو ي بكا، پاشان له خودا بخوازي كه بيه خشي، ده بيني كه خوا لي بورو دلوفانه، ﴿١١٠﴾ النساء.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ...﴾ هه ر كاتيكي عه بدهكانه له مه ر من له تو ده پرسن، من نزيكم، هه ر كه س هانام وه به ربيني، بي وهرامي ناهي لمه وه. با ئه وانيش له فه رماني من دهر نه چن، بر واي ته وايان به من بي، به شكو ري پاست به دي بكه ن، ﴿١٨٦﴾ البقرة.

﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُمُ خُلُفَاءَ الْأَرْضِ ۗ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ ... يا ئەو كەسەى چاترە كە ھەروەختى ھومىد براوىك لەبەرى بپاىتەو، دە ھانى دىو لە چۆرتەم رزگارى دەكاو دەتاكاتە جىنشىن لەم سەرزەمىنە؟ ناخۆ ھىچ پەرستراوىك لەگەڵ خوا ھەيە؟ ئەمانە كەم پەند وەردەگرن، ﴿١٢﴾ النمل.

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ ﴿١٣﴾ فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ رَبِّهِمْ إِلَى اللَّهِ وَفَضَّلَ لَمْ يَمَسَّهُمْ سُوءٌ وَأَتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ... ئەو كەسانەى پىيان وتن: گەلە كۆمە گىوليكراوو بە پەناو دەينه سەرتان، ئەشە ترسو لىيان ھەبى، باوەريان بەھىز بوو و گوتيان: نىمە ھەر خودامان بى بەسمانە و چاكتىن پىشتو پەنامان تەنيا ئەو. ھاورى دەگەل نىعمەت و چاكتەى خودادا - بىئەوھى توشى زيان بن - گەرانەو و ھەلوھەى پەناو بەخودا بون، ھەر خوداشە چاكتەى گرنگى بەدەستە، ﴿١٤﴾ آل عمران.

﴿...وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ ﴿١٥﴾ فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سِجَّاتٍ مَا مَكُرُوا ... كاری خۆم بە خوا دەسپێرم، خودا چاوى لە عەبدەكانى خۆى ھەيە. خوا ئەو لە ئاكامى خرابى و ئەو فەیلەى دەیانکرد، رزگار كرد، ﴿١٦﴾ غافر.

زۆر جارەن زىانبارى سودمەندە

(ويلیەم جایمس) دەلێ: "بەلابارىمان بەپێژمەنى چاوەروان نەگراو یارمەتیمان دەدا، ئەگەر بەتەباو (دۆستىۆفسكى) و (تۆلستۆى) ژيانىكى پەر لە مەینەتەيان بەسەر نەبردايە نەياندەتوانى چىرۆك و داستانى نەمردويان تۆمار كەن، جا بى باوكايەتى و نابىنايى، دەرەدەمى، نەدارى، ھەندى جار دەبنە ھۆكارى بلىمەتى و كار راپەراندن و پىشكەوتن و پىشكەش كردن".

جاری وایە ھەبونی کۆرۆ مال و دارایی زۆر مایە بەدبەختی و چارە پەشیە: ﴿قَالَ
تُعْجَبُكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا... سەھیرت
نەھە لە دارایی و زارو زیجی کە ھەیانە، خوا دەپەوی لە دنیا دا بەمانە نازاریاندا،
﴿التوبة﴾ .

(ئێبن ئەسیر) ئەو کتێبە ناوازانە دانای، وەکو: "جامع الاصول" و "النهاية" بە
سای ئەوێ گەردەنشین کرابو.^{٤٧٥}

ھەر وەھا "سەر خەسی" بە سای ئەوێ خرایە ناو چال کتێبیکی ناوداری نوسی
بە ناو نیشانی "المبسوط" کە لە پازدە بەرگ پێک ھاتوێ

(ئێبنول قەیم) کتێبی (زاد المعاد) ی لە گەشت و گەڕاندا نوسی!
(قورتبی) ھەر لە سەر پستی کەشتی لێک دانەوێ شەرحی کتێبی (صحیح مسلم) ی
نوسی! (ئێبن تەیمیە) زۆر ھەڵە فەتاوای لە بەندیخانەدا نوسی!
گێڕەوێ گەردەنشین بە سەدھەزاران فەرماشتی پێغەمبەریان کۆکردوێ چونکێ
ھەزار و بیجی و پێ بون.

یەکی لە پیاوچاکان بۆی گێڕاموێ کە بەند کرابو ھەر لە ناو بەندیخانەدا ھەمو
قورئانی دەر خرابو، چل کتێبیکی خۆیند بوو! (ئەبوعەلای موعەری) بە چاوی
کۆیرەوێ چەند دیوان و کتێبیکی دانان و بۆی نوێرانوێ!
(تەھا حوسین) چاوەکانی لە دەستدا بە سای ئەمە چەند یاداشتنامە ی خۆی و
چەند کتێبی نوسی!

چەندین کەسی ھەلکەوتە و رۆشنا پەخش^{٤٧٦} لە پلە و پایەیاندا لادرا، چەندین
ھەندە ی ئەو پلە یە بۆ گەل و نەتەوێیان زانست و بۆچونی سودمەندیان فەرماھەم
ھێنا.

(٤٧٥) دانشین رابو / کەفتە کار بو.

(٤٧٦) سودگەیی.

(فرانسیس بایکۆن) دەلێ: "تەنیا کەمێک زانیاری بون دەربارەی "فەلسەفە" سەرکێشێش بۆ بێ باومرێ، بەلام قوڵبونەوه له "فەلسەفە" دا بیرو زیری مرووف له ئایین نزیك دەخاتەوه".

﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ ... ثُمَّ هُوَ﴾
 كهسانه به زانست و باوردارن، پييان نيژن: ههروهو خودا نوسيوه، تا رۆزي سهلا
 ماونهوه، ﴿٥٦﴾ الروم.

﴿... سَيَجْعَلُ لَّهُمُ الرَّحْمَنَ وُدًّا... ئەوانەى باومرپان ھەيەو ناگەر چاکن، خوا
دميانکاته خوښەويست، ﴿١٦﴾ مەريەم.﴾

﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُدَالِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ... هەر گئی باوهریان پێی ههیه،
بێ سوؤ خودا شارهزای راستهڕیی کردون،﴾ (الحج ٥٤)

باوەڕگەورەترین دەرمانە

دکتۆر (کارل جانگ) بەرچاوترین و ناودارترین پزیشکی دەرۋەنی لە کتێبە کەیدا بەناوی (مروقی ھاوچەرخ لەمەر لیکۆلینەووی دەربارەیی رۆح...^{۴۷۸} لە لاپەرەیی (۲۶۴) ۱دەلێ: بۆ راپۆز پێ کردنم لە ھەموو لاتانی جیھانەووە خەلکانی ھاتون، سەدان نەخۆشە چارەسەر کردووە، زۆر بەشیان لە قوئای زبانیاندا مام ناومنجی بون، واتە لە سەرووی تەمەنی سی و پینج سالی دابون.

یەگەکیان تیا نەبو کێشە بۆ نەبونی سەرچاوەیەکی ئایینی نەگەریتەووە کە لە روانگەیی ئەم سەرچاوەیە بنواریتە زبانی، دەشتوانم بڵێم: ھەر ھەمویان دەرديان لەویدا بو ئەو بەخشش و خەلاتەیی ئایین بە برۋاداری دەبەخشێ ئەوان لێی بێ بەش بون، ھەر کەسیکیش ئامادە نەبێ بیروباوەری راستەقینەیی بە دەست بێنیتەووە چاک نابیتەووە".

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... ھەرکەسیکیش بە ئامۆژگاری من نەکا، زبانی لە تەنگانەدایە و رۆژی سەلاش بەکویری لە گۆری دەرەخەین، (۱۲۶) طه﴾.

﴿سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا ... ئەوانەش کە خوا نەناسن، چونکە ھاوبەش بۆ خوا بریار دەدەن، ترسی داوێزینە دایان، (۱۵۱) آل عمران﴾.

﴿...ظَلَمْتُ بَعْضَهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَكْدُهُ لَمْ يَكْدِرْنَهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ... تاریکایی بارە لەسەر تاریکایی و ھەرگا^{۴۷۹} دەستی خۆی دەربخا، ئەوانەییە ھەر نەیبینی. ھەر کەسیکی خوا روناکی نیشان نەدا، ھیچ روناکی شک نابا، (۶۰) النور﴾.

۴۷۸) الانسان الحديث في بحثه عن الروح.

۴۷۹) ھەر کاتی.

خەمبار مەبە .. خوا وەلامى بى باوەرپىكى ناچار دەداتەو، چ جاي باوەردارىكى يەكتا پەرست؟!

(ئەلمهاتما غاندى) - سەرگرەدى ھىندى لەدوای (بوذا) - گەر بەھاتايە وزەو توانای
لەو ھیزەى نوێژ دەمبەخشى و مرنەگرتايە نزیک بو دابروخايە، چۆن دەتوانم ئەو
بزانم؟ بەو دەزانم کە (غاندى) بۆ خۆى دەلى: ئەگەر بى و نوێژم نەکردبایە زۆر
لەمیز بو شیت دەبوم.

وێرەى ئەو دەش (غاندى) موسلمان نەبو، بەلکە کەسێكى گومرا بو، بەلام ئەو
پێرەوێ ^{۴۸} گرتبوەبەر، کە خواى گەورە دەربارەى دەفەرموێ: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي
الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ... هەرگا ^{۴۹} سواری کەشتى دەبن، بە دلى پاك لەبەر
خوا دەپارێنەو، ﴿العنکوت ۶۵﴾.

﴿أَنْ مِّنْ مُّجِيبٍ أَلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ... يَأْتِيهِمْ مِّنْ سَحَابٍ مَّائِدَةٍ مِّنَ الْغَيْثِ يُنَزِّلُ مِنْهَا
مَاءً يَاشْرَبُونَ﴾ (النمل ۶۲).

﴿...وَوَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ... کاتیکیش کە زانیان ھەر
چار دەوریان گیراوە، بەو پەرى پرۆای پاکەو لە خودا دەپارێنەو، ﴿یونس ۲۲﴾.

وتەو گوتەى زۆرى لە زاناو میژووناس و وێژمرانی ئیسلام ھەئسەنگاندو،
رستەو دەستەواژمەکم بەرچاو نەکەوتو و اتای نیکەرانى و دلەپراوکی و نەخۆشى
دەرونى ئەوان بگەيەنى، ھۆکارەکەشى بۆ ئەو دەگەرپێتەو ئەوان لەگەڵ ئایینی
خۆیاندا بە ھێمنی و ئارامی ژيان، بۆیە ژيانیان دور لە ئاستەنگ و ^{۴۸} گریو گال بو:

۴۸۰ بۆچونەى / ھەئۆستەى.

۴۸۱ ھەر کاتى.

۴۸۲ گێچەل.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ...﴾ تهوانيش كه خوداناس و ناكار چاك بون و بهم قورنانهش - كه راسته و له پهرورندهيانهوه بو محمه ممد به خه لات هاتوته خوراي - باومرپيان كرد، خودا هه مو گونا هه كانيانى پوښى و كاروبارى ژيانيانى بو پرده خساندن، ﴿٢﴾ عمد.

گوئى بو ټه و ته يه ى (ټه بو حازم) هه لځه ^{٤٨٢}، كه ده لى: ((ته نيا يه ك پروژ له نيوانى من و دمه لات داران دا هه يه، به لام ټه و پروژى راپرا ټه وان چيزى لى و مرناگرن، له مهر سبه ينش من و ټه وان له چاومروانى داي، ته نيا ټه و پرومان له بهر دمه سته، ناخو ټيمرو چو و چى بيته ناراهه؟)).

له فهرمايشتى پيغه مبه ريشدا ﷺ هاتوه: ((اللهم اني اسألك خير هذا اليوم بركته و نصره و نوره و هدايته" پهر و مردگار داواى خير و چاكه ى ټه و پروت لى ده كه م: له بيت و فهر و، سر كه و تن و روښنايى و رښماييه كه ى)).

خوای گه و ره دم فهر موى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ...﴾ ټه ى گه لى باومر داران! هه ميشه هوښى خو و هه يى، ﴿٧١﴾ النساء.

﴿...وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا...﴾ به زيبتى ^{٤٨٤} ببزو ټنه وه ^{٤٨٥} هيج كه سيش پيتان نه زانئ، ﴿١٩﴾ الكهف.

﴿وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿١١٧﴾ فَكَانَهُمُ اللَّهُ تَوَّابًا حَسَنَ تَوَّابٍ الْآخِرَةُ... هه ر ټه و مندميان ټه دركاند، ده يانگوت: ټه پهر و مر ټنمان! تو له گونا هان و له ټه نندازه لادانمان ببوره و جئ هه ننگاومان پته و تر كه و به سهر خودا نه ناساندا زالمان بكه م. ټه وسا خودا پاداشى ټه م دنيا و چاكه پاداشى ټه و دنياى پيدان، ﴿١٤٨﴾ آل عمران.

٤٨٣ بگره.

٤٨٤ به وريايى.

٤٨٥ بجو ټيته وه.

(هانی) دەستی بەو گەشتە پەر لە ئارامی و بەختە و مریە کرد، نامە یەکی بۆ خێزانە کە ی دەنیر ئ و تیایدا دە ئ: لە سەر پشتی کەشتیدا ئاو دەخۆمە و دە ئەو ی بە چێژ و خۆشە دە ی خۆم، چەند هە ئبە ست و هۆنرا و دە هۆنی و مە تە وە، جۆرە های خۆ راک دەخۆم هە تە ئ و چە وریە ی لێ م قە دە غە کرابو، لە و ما و یە دا ئ و مە ندە م بە خۆشی بە سەر برد وە کە لە ژیا نی خۆ م دا خۆشی و هە م نە یی ن وە.

باشان چى؟! دواى ئەو (دايل كارنىچى) لاي وايە كابرلە نەخۇشى
چاك دەبىتتە، ئەو شىۋازو رەقتارەي پىادەشى كىردە شىۋازىكى سەرگەوتو بوە بۇ
بن بىرگىردى نەخۇشى زال بون بەسەر ئەشكەنجەدا!!

من لەگەل ئەو چەند دىرە ھۆنراو (خيام) دا كۆك نىم، چۈنكۈ لە پەيپەوى
پەرورەدگارى لايان داو، بەلام مەبەست لەو داستانە ئەو، كە: شادى و گوشادى و
ئاسودەيى و بەختەومرى چەندىن پەلە لە داودەرمانى پزىشكى سودمەندىن.

ئەگەر بايى ئەوئەندەت ھەبى چاوت لە دەستى كەس نەبى جىي خۇي نىيە
دلت پەست بى

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ
لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ ءَامِنُونَ ... سامانىش و مندالى زور لەوانە نىن
لە نىمە و نىككاتە، مەگىن كەسى بىرۋاي بە نىمە ھىنا بى و ئاكارى چاك رەچاۋ
بكا، كە لە بەرابەر كىردەيان دو سەرە پاداش ئەگىرن و بى دەغدەغە^{٤٨٦} لە ئۆدەكانى^{٤٨٧}
بەھەشتا دەسىنە، ۳۷ سب﴾

(دايل كارنىچى) دەلى: "بە پىي سەرژمىرى كىردن دەرگەوتو كە نىگەرانى و دلاۋ
دلى^{٤٨٨} بە بكوژى پەلە يەك دىن لە ئەمىرىكا لە ماۋى سالانى جەنگى جىھانى دوەمدا،
لە رۆلەكانمان نىكەسى سىيەكى مىليۇنىك سەرباز گوزران، ھەر لەو ماۋىيەشدا دو
مىليۇن كەس بە نەخۇشى دل گيانيان لەدەستدا.

مىليۇنىكىش لەو دوانە نەخۇشەكەيان لە نىگەرانى و گرژبونى دەمارى ھەست
سەرى ھەلدا بو."

(٤٨٦) بى كىشە و بىشە.

(٤٨٧) لە ھۆدەكانى زورەكانى.

(٤٨٨) دو دلى.

بەلخ بېگومان نەخۇشى دىل لەو ھۆكەرە سەرەکیانەپە وا لە دکتۇر (ئەلکسیس کاریل) دەگا، كە بلخ: "بى سۇ"^{۴۸} پياوانى پىشەگەر ئەوانەى نازانن چۆن دلە پراوکی و نیگەرانی تارو مارگەن^{۴۹}، ھەر سەر لە بەیانی دەمرن".

ھۆکارەكە سەلینراو، گاتو ساتى مردنیش بە ویستو دەسەلاتى خواپە:

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِنَبَأٌ مُّوَجَّلًا...﴾ ھىچ كەسكىش بە بى ئىزنى خودا نامرى، كە مردنى ھەر كەسكىش وەختەكەى بۇ دانراو و لە لاى خودا وە نوسراو، ﴿۱۵۵﴾ آل عمران.

كەمواپە پەش پىستەكان و چىنى يەكان بە نەخۇشپەكانى دىل گىرۇ دەبن، چونكى ئەوان نەتەوئەپەكەن بە نەرم و نىانى ژيانپان دەگوزەرىنن، تۆ دەبىنى ژمارەى ئەو پزىشكانەى بە لەكارگەوتنى دىل گيانپان لە دەست دەدەن ژمارەپان بىست ھەندى ئەو كشتيارو^{۴۹} وەرزىرانەپە كە بە خودى ئەو نەخۇشپە دەمرن، بېگومان ئەو پزىشكانە ژيانپكى زۆر توندو ئالۆز بەسەر دەپەن، بۇپە ئەو باجەى دەپەن گرانە. "پزىشكە و چارەسازى خەلكانە كەچى خۇى لە دەردەدارانە!!".

لەو و بەردەستت رەزامەندى بنوینى خەم و پەژارەت نامىنى

لەو فەرمودەپەشدا ھاتو: "ولا نقول إلا ما يرضي ربنا" تەنپا ئەو دەلپىن كە خوا پىي ھاپلە".

بېگومان تۆ ئەركىكى پىرۆزت لەسەر شانە، ئەویشپان ئەوئەپە ئەگەر كارەساتى دەورمت بگرى كە ھەر دەبواپە ببى خۇت بەدەستەو بەدپو ملت بۇى كەچ بى، تاو و كو سەرمەنچام لە بەرژەومندى تۆ بى و، دوا پۆز لەبەرژەومندى تۆ بى، چونكە بە ساي ئەو ملكەچپە لە گىچەلى داپمانىكى راستەوخۆ تىشكانىكى لەمەولا رزگارت دەبى.

(۴۸) بېگومان.

(۴۹) لە ناو بەن.

(۴۹۱) جوتيار.

ھېچ چارە و دەرتانىڭ شەك نەبەي مەگەر متمانە بە قەدەرى خوا بگەي، ئەگەر بىۋ بەرگ و پۇشاكى بەرت ھەلدېرى، پىستى لاشەت دادېرى، دۇنيا بە ھەر دەبىي بېپارو چارەنوسى خوا سەربىگىرى!!

لە كىتەبى (ئىمرسۇن... بە ناۋنىشانى (تواناي كار راپەپاندن...^{۴۹۲} گوزاروتەو، كاتى دەپرسى: "لە كۆپە ئەو بۇچونەمان بۇ دروست بوە كە دەلى: ژيانىكى خۇش گوزمەرەنەو جىگىر بو دور لە كۆسپ و تەگەرە بەختەوەرەن و گەورە پياۋان دروست دەكا؟ بى گومان بارودۇخەكە پىچەوانەيە، ئەوانەي لەسەر شىوون و دلگىرى راپاھتون ھەرچەندە لە سەر ئاورىشم بىخەون و كامە پۇشاكى گران بەھايە لەبەرى كەن ئەم شىوون و پۇرۇيە لە خۇيان بە دور ناخەن.

مىژو گەواھى بەو دەدا كە ئەو خاويەى جەلەوى شەكۋدارى و بەختىارى لە دەستە دەپخاتە بەردەستى كەسانى لە جۇرەھا ژىنگەدا ژيان بەسەردەبەن، ئەو ژىنگەيەى پاك و پىس لىي دەگوزمەرنى، ئەو ژىنگەيەى جياكارى نەخستۇتە نىۋانى چاكە كاران و چەپەلكاران، لەم جۇرە ژىنگانە پياۋانىكى وا رەخساۋن بارى بەرپرسىارپىتيان خستۇتە سەرشان، ئەم ئەركە بەھى خۇيان دەزانن و پىشت گويى ناخەن."

بىگومان ئەوانەى لە پۇژانى يەكەمى بانگەوازي پىغەمبەرەيەتىدا مەشخەلى رىنۋىتى خاويان بەرز ھەلگىرد^{۴۹۳}، كۆيلە و ھەزارو بى چارەكان بون، زۆرىەى ئەوانەش كە بەرەو دواۋە پىشتيان لەو باۋمەرە پىرۇزە كىرد ئەو سەربىچى كارو لاسارو پياۋماقۇل و خۇش گوزمەرەنە بون: ﴿وَإِذَا نُنَادِي عَلَيْهِمْ أَيْنَتْنَا بَيْنَتِ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَيُ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًا ... ھەر كاتىكى نىشانانى دىاريدەرى ئىمەيان بۇۋە خويندەرى، خوا نەناسان بە خاۋمەن باۋمەرەن ئىژن: كامە لەھەردو لايان مالى خۇشترەو دىۋەخانى لەبارترە؟ ﴿۷۲﴾ مەرىم ﴿۷۲﴾.

﴿وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ... گوتوشيانە: ئىمە لەمەر مالى دنياۋ مندالەوۋە لە ئىۋە پىترمان ھەيەو ھەرگىز توشى ئازار نابىن، ﴿۷۵﴾ سەب ﴿۷۵﴾.

۴۹۲) القدرة على الانجاز.

۴۹۳) بەرزكردەو.

﴿... أَهْتُولَاءَ مِنْ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ...﴾ جـلـوـن خودا له ناوماندا همر نه مانه‌ی ومبه‌ر چاکه‌ی خو‌ی خسته‌و؟ ناخو خودا له وان باشر شوکر بژیران ناناس، ﴿٥٣﴾ الأنعام ﴿...﴾.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ ...﴾ نه‌وانه‌ی خودا نه‌ناسن، بو خاوه‌ن باوهران نیژن: نه‌گه‌ر هیچ شتیکی باشی تیدا هه‌با، به‌ر له نی‌مه‌ی بو نه‌ده‌چون، ﴿١١﴾ الأحقاف ﴿...﴾.

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ ...﴾ خو به زل زانه‌کان گوتیان: نی‌مه له‌وه‌ی که برپواتان پی هی‌ناوه، حاشا ده‌که‌ین، ﴿٧٦﴾ الأعراف ﴿...﴾.

﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقُرَيْشِ عَظِيمٍ﴾ ﴿٣٧﴾ أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ... گوتیشیان: بو نه‌م قورئانه، بو پیاوکی به‌وه‌جی نه‌م دو باژیره^{۴۹} نه‌هاته خوار؟ ناخو نه‌وان به‌زمی پهرورنده‌ی تو دابه‌ش ده‌که‌ن؟ ﴿٣٢﴾ الزخرف ﴿...﴾.

منیش نه‌و دیره شیعره‌ی (عه‌نته‌ره) وه‌یاد ده‌خه‌مه‌وه، پیمان راده‌گه‌یه‌نی که نرخو به‌های نه‌و له جوان مه‌ردی و رف‌تار به‌رزیدا وه‌دی ده‌کری نه له ره‌گه‌زو ره‌چه‌لیدا، ده‌لی:

نه‌گه‌ر به‌نده‌و کویله‌ش بم، ده‌ستکراوه‌و به‌ریزم

که روخساریشم ره‌ش بی پاک و خاوینه‌ پهریزم

ئەگەر يەككى لە ئەندامەكانت لە دەستداوھە ھېشتا چەند ئەندامىكت ماوھ، ئىيىن
عەباس دەلئى:

گەر خوا بينايى دو چاوم لى بستينى
رۇشنايى لە سەر زمان و ناو گوچگە مدا دەمىنى

ئومىد وايە لەو بەلاو مەينەت يەى بەسەرت دى بەرژمەندى توى لى وەدى بى،
﴿... وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ...﴾ رەنگە لە شتىك ھەز نەكەن بەلام
بۇتان وەخىر گەرئى، ﴿البقرة﴾.

سەرنج دە ئەو جىاوازيەى نىوانى وتەو ھەلۆيىستى ئىيىن عەباس لەگەل كەسانىكى
تردا بزائە ئەوان چ دەلئىن

ھىچ چارە نىە فەرمانى خوا پىادە دەكرئى، لەسەر ئەوانەى پىي ھايلن و ئەوانەش
پىي نارازىن، بەلام ئەوھى كە پىي رازى يە پاداشتى پى دەدرئى و بەختەومر دەبى،
ئەوھى نارەزايىشى لى دەنوئىن تاوانبار و چارەپرەش دەمىنى.

(عومەر) كورى (عەبدولعەزىز) لە وەلامى نامە يەكىدا كە (مىمون) كورى
(مىھران) بوى ناردبو دەلئى: پرسەى سەرەخۆشيت بۇ نوسىوم لەسەر مردنى
(عبدالملك)، ئەوھە فەرمانىك بو ھەمىشە چاومرپى بوم، كاتىكىش كە رويدا سەرپىچى
لى ناكەم.

رۆژگار دەستاودەستى پى دەكرئى

دەگىرپنەوھ (ئەحمەد) كورى (ھەنبەل) - خوا سۆزى بۇ بنوئىن - لەو كاتەى
(بەقى) كورى (موخەلەد) نەخۆش دەكەوئى سەردانى دەكاو، پىي دەلئى: "ئەى باوكى
(عبدالرحمن)، بەوھ دەستھىنانى پاداشتى خوا موژدەت لىبى، رۆژانى ساخلەمى^{۴۹۵}
بى دەردن، رۆژانى دەردىش بى ساخلەمىن..".

رېۋزانى مەرو تيايدا لەش ساخ بى نەخۇشى بەخەيالدا نايى، ورەى بەرزە، خواستو ئومىدى زۆر، زۆر لە بلىدى دەروانى. ئەو رېۋزانەش كە زۆر بە نالەبارى دەگوزەرىنى، ساخى لە ياد نامىنى، خۇزگەو خواستى دەپوگىنەو^{۴۹۶}، ورەو وزەى وىك دىنەو^{۴۹۷}، بى ئومىدو ھىوا بىر دەبى.

وتەى پىشەوا (ئەحمەد) لەو فەرمودەيەى خوا وەرگىراو: ﴿وَلَيْنَ أَذَقْنَا آلَإِنْسَنَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَكُفِّرُ ۝۱﴾ وَلَيْنَ أَذَقْنَاهُ نِعْمَةً بَعْدَ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ۝۱۰﴾ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ... گەر تامى خۇشيمان بە مەرو چىزانىدو پاشان لىمان ستاندهو، بى گومان لە ناھومىدى مل لە ناسوپاسى دەنى. ئەگەر پاشى لىقەومانىش شادمانيمان پى تاماند، ھەلبەت ئىزى: قۇرتەكانم لى رەويون. بە كەيفەو بە خۇى ھەلدەلى. مەگىن ئەوى خۇپاگرو ئاكار چاك بون، بەشى ئەوان بورىدو پاداشى ھەرە مەزن دەبى، ﴿۱۱﴾ مەرد.

زانای دانا (ئىبن كەسىر) - خوا سۆزى بۇ بنىرى - دەلى: خۇى گەورە باس لە مەرو فەروشتى دزىوى دەكا، كە ئەگەر لە دواى خۇشى ناخۇشى بەسەردا بى، ئەوا لەمەپ فەرو چاكەى داھاتودا بى ئومىدو رەشبین دەبى، ھەروا لە ئاستى حالو گوزەرانى رابردوشدا بى باوەرىو گومرايى روى تى دەكا، ھەروەكو بلىي چىزى بە چاوى خۇى نەدىتبىو، ئومىدى لى ھەلومرى بى، مەگەر يەكە لەو بەندانەى وەبەر مېھرى خوا كەوتىبى.

ھەر بەمشىوہەى ھالى ئەگەر لەدواى ناخۇشى بەھرمىن روى تى بكا: ﴿... لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي ... ئىزى: قۇرتەكانم لى رەويون. ﴿۱۰﴾ مەرد .

واتە دەلى: لەمەولا جارى تر بەلبارو خاكەسار نایم، ﴿... إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ... بەكەيفەو بە خۇيدا ھەلدەلى. ﴿۱۰﴾ مەرد .

(۴۹۶) كۆ دەبن.

(۴۹۷) بىھىز دەبن.

بەھدەي لە دەستی دایە دڵ خۆشی و شادمانە، لە ناستی خەلکانی تردا لوت بەرزو
خۆ بەزلزانە.

خوای گەورە دەفەرموی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَأَجْرٌ كَبِيرٌ... مەگین ئەوانەي خۆراگرو ئاكار چاک بون، بەشی ئەوان بوردن و
پاداشی هەرە مەزن دەبێ، ﴿۱۱﴾ هود ۱۱۰.

دەکرێ ئەم زەمینە بەرفراوانەي خوادا وەدەرکەوی

یەکی دەلی: گەشت کردن خەم دەردەوێنێ.

(پامە هورموزی) هۆشدار و بێ دار لە کتێبەگەیدا بە ناوی "المحدث الفاضل"،
دەربارەي سودو کەلکی بەدوادا گەڕانی زانست و ئەو تام و چێژەي لێی و مەبەردی، لە
وەلامی ئەوانەي رقیان لە گەشتە و بە خراپی دائەنن بەم شیوەیە دەوێ: "ئەوێ
تانە و تەشەر لە گەشتیاران دەدات ئەگەر دەیزانی گەشتیاران لە گەشت و سەیرانیاندا
چەندە چێژ و مەردەگرن، لەو ساتەي لە نیشتمانی خۆیان بەدەردەکەون چەندە
چوست و چاپوکن، گەشتیار لەو کاتەي ساتەکانی ژیانی لە حەساوگە و دەرمان
بەسەر دەبا، لە شوێنی لا چەپ و بەرچاودا دەگوزەری، چاوی بە پانتایی و شوێنە
رازاوەکانی هەریەم ناوچەکان، باخ و بێستان و، مێرگ و مێرغوزاران هەلدێنێ،
چەندین روخساری گەش و درەوشاو دەبینێ، لەو شارە و شارۆچکە سەرسوڕمێنانە
دەروانی کە بۆ یەکەم جارە بە بەرچاوی بکەوێ، گوێبێستی جۆرەها زمان دەبێ و
چەندین رەنگی لێک جیا دەبینێ، لە ژێر سیبەری دەر و دیوار و سەهەند و نزارگەدا
پال دەکەوێ، لە مەزگەوتەکاندا نان دەخوات، لە دۆلاییاندا ئاو دەنۆشی، لە هەر
شوێنێ شەوی بەسەردا بێ دەخەوێ، لە فیزو بەخۆ نازی و خۆ دەرخیستن واز دەهێنێ
هاوێلایەتی ئەو کەسە دەکا کە لە پێی خوادا خۆشی ئەوێ، هەر گاه دلی دەسەروێ لە
دەرنجایی ئەوێ بە ئاواتەکانی دەگات، بە خواستەکانی شاد دەبێ و خۆی لەو کۆر و

كۆبۈنەوانە دەخنىرىنى كە بەدوایاندا وىلەو دەگەرئ، ماومىيەكە رېڭاي لەپىناو دادەپرئ - ئەوسا دەزانئ كە ھەمو تام و چىژى دنيا برىتييه لە نەخش و نىگارى ئەم دىمەنە دلرېڭىنەدا، لە شىرىنى ئەم رۇخسارەنەدا، لە شكارى ^{۴۹۹} ئەم بابەتە سودمەندانەدا، ئەوانەى لە لايەن خاوەنانى لە گۆل و گوللەى بەھار بەھادارتى ^{۵۰۰}، لە كۆكردنەوھى گەوھەرى شەوچرا ^{۵۰۱} سەنگىن ترن، بە رېزەپەكى وا كە تانە لىدەرو ھاو وىنانيان لىي بى بەشن."

ھەئەستەيەك

"ئەگەر خوای گەورە گەلىكى خۆش وىست تاقىان دەكاتەو، جا ھەر كەسى ڧايل بو ئەوا رەزەمەندى خوا وەدەست دىنى، ھەر كەسىڭىش نا ڧايل بى خەشم و ڧىنى خوا وەدەست دىنى."

"بەلا بارتىرىن كەس پىڭەمبەرانن، دواى ئەوان پى بە پى بە گوپرەى پلەى بەرزى خواپەرسىتى، مەرۇڧ بە ئەندازەى دىندارىەكەى تاقى دەكرىتەو، جا ئەگەر دىندارىەكەى توندو بەند بى، تاقى كردنەوھى گەورە دەبى، ئەگەریش دىندارىەكەى كىرچ و كال بى ئەو بە گوپرەى ئەو كىرچ و كاللەى تاقى دەكرىتەو، جا بەندەى بىرودار ھەمىشە تاقى دەكرىتەو، تا واى لىدى كە بەسەر ئەم زەوئەدا دەگوزەرى ھەرچى تاوانە لى ھەئەمراوھ."

"كارو ڧەرمانى بىرودار سەر سورمىنە ھەمو ھەئەس و كەوتىكى چاكەيە!! ئەوھش تەنيا بو باومردار شىاو، ئەگەر خۆشىي بەرەو روى ھات سوپاسگوزارى خوايە بە چاكە بۆى دائەنرى، ئەگەریش ناخۆشىي روى تى بكا ئارامى لەسەر دەگرئ بە چاكە بۆى دائەنرى."

(۴۹۹) لە راوكردن و بەدوا گەپانى.

(۵۰۰) بەسودترن.

(۵۰۱) ئەو گەوھەرى لە شەودا دەترىسكى.

((دۇنيابە ئەگەر ھەمو جىھان كۆيىتەوۋە تاۋەكو سودىك پى بگەيەنى ناتوان مەگەر بە شتىك خوا بىرىرى لەسەردا پى، ئەگەرىش بۇ ئەوۋە كۆيىنەوۋە زىيانىك پى بگەيەنن ناتوان زىانت پى بگەيەنن مەگەر بە شتىك خوا لەسەرتى نوسىپى)).

((پىاو چاكان پى بە پى بە پى پىلە چاكەكارىان تاقى دەكرىنەوۋە)).

((بىروادار وەكو كشتوكالى تەرو ناسك وایە با بە لای راستو چەپدا دەپەننى و دەپبا^{۵۰۲})).

لە دوايىن ساتەكانى تەمەنت دا ناھومىد مەبە

سەرنج دە ئەبو رەيحانى بەيرونى كە لە سالى ۴۴۰ ك كۆچى دوايى كرد، لەگەل تەمەنىكى پى بەھادا ۷۸ سال ژيانى بەسەر برد كردو كۆش و ھەول و گەپى لە پىناۋى بەدەست ھىنانى زانست بو، بە دانانى چەند كىيىكەوۋە سەرقال بو، دەرگى لە روى زانستدا دەكرەوۋە بە وردو درشتو ئاشكراو نەپتى زانستەكان ئاشنا بو، ھەمىشە پىنوسى لە دەست بو، چاۋى ھەر لە رۋانىنى كىيى بو، بىرو ھزرى ھەر لە گەپ بو، مەگەر بە ئەندازەى دابىن كردنى پىداۋىستىيەكانى ژيانى وەكو پەيدا كردنى بەرگ و پۆشاك و نان، جگە لەمە خوونەرىتى وا بو لە ھەموكاتو ساتەكانى ژيانىدا: زانستىكى و ھەي بەرھەم دىنا پەچەى سەپرى پادەمالى، دەرى ئەخست شان و شەوكت و بالى.

(ەلى) كۆرى (عيسا) ناسراو بە (ئەبولجەسەن) زاناو شەرعزان دەگىرپىتەوۋە دەلى: چومە لای (ئەبو رەيحان) لە كاتىكا گيانى ئەداو لەسەرە مەرگدا بو كۆتا ھەناسەى ھەلدەكشا، سىنەى بە گيانى تەنگ بو، ئا لەم ھالە نالەبارەدا پى گوتەم:

منىش پىم گوت: لەمەر ئەودا پىرانەى لە بەشە مىراتدا بى بەشن رۆژىكيان چىت پى گوتەم: ئا لەم كاتەدا؟! لە وەلامدا گوتى: ئەى فلاں: كاتى مال ئاۋايى لە ژيان دەكەم باشتى نىە لەو مەسەلەيە شارەزا بىم، نەوەك بە نەزانى جىي بەيلىم؟!

۵۰۲) تىببىنى: ئەوانە واتاى چەند ھەرمودەيەكى پىغەمبەرن ﷺ .

منیش بۆم دوبارە كردهو، لەبەرى كردو ئەوێ بەئینی پێ دابوم پێی وتم هەر لەلای رۆیشتەم و گوێبیستی هاوار و شیوەن بوم ^{۵۰۲}!

ئەو ئەو ئەو وەر بەرزیهیه كە گومەزی ترسناکیەكان ریشەكیش دەكاو لەبن دینی. (عومەر) ی دادومر كاتێ لە سەرمەرگ دابو، خوین لە برینی هەلئەچۆرا، پرسیار لە هاوێلان دەكا: ئاخۆ نوێژەكەى تەواو كرد یان نا؟!

(سەعد) ی كورێ (رەبیع) لە جەنگی (ئوحود) دا خەلتانی خوین بو، لە كاتێكا دوایین هەناسەى ژيانى هەلئەكیشا دەپرسێ پیغەمبەرى خوا جی بەسەرھات، ئا ئەوێهە خۆراگری و دل بیداری!

با خەمناکی نەتگەرێ گەرکتو پڕ مەرگ یەخەت بگرێ گوێبیستی ئەم داستانەش بەشە

(ئێبراهیم) ی كورێ (جەراح) دەلێ: (ئەبو یوسف) نەخۆش كەوت منیش چومە حالپرسی ^{۵۰۴}، بینیم بێ ھۆش كەوتو، كاتێ بە ھۆش ھاتەو پێی گوتم: دەربارەى یەكێ لە بابەتەكان چ دەلێ؟ گوتم: ئا لەم حالەدا؟! گوتی: ئاساییە بەلكە بە سەى ئەم لێكۆڵینەوێهە دەرباز بین.

دواى ئەو گوتی: ئەى (ئێبراهیم) لەم دورایە كامەیان پەسندە لەمەر پەمى كردنى شەیتانەكان: بە رۆیشتنەو پیاو بەردەكان بەاویژێ یا بە سواری؟

گوتم: بە سواری. گوتی: ھەلەت كرد. گوتم: بە رۆیشتنەو. گوتی ھەلەت كرد. گوتم: دەى كامەیان باشتەر؟ گوتی: ئەوێیان كە وەستانی لە لا دەكرێ باشتەر وایە بە رۆیشتنەو پێی دابكیشێ، ئەوێشیان كە وەستانی لە لا ناكرێ، باشتەر وایە بە سواری پێیدا بكیشێ، دواى ئەمە لە لای رۆیشتەم ھێشتا نەگەشتبومە بەر دەرگای مالى كە گوى بیستی هاوار و رۆرۆى لەسەر گریانى بوم، لە ناكاوێ گيانى سپارد، سۆزو میھەرى خواى بەسەردا بپژێ.

۵۰۳) كۆچى دواى كرد.

۵۰۴) سەردانى.

يەككى لە نوسەرائى سەردەم دەلى: ئەوان بەو شىۋەيە بون!! يەككى لەوان مەرگ بە خۆى و ئەو نازارو ئەشكەنچەيەوۋە يەخەى دەگرت، مردن تەنگى پى ھەئەچنى، بى ھۆش و زەين دەبو، ئەگەر ماوۋەى چەند چىركەيى ھۆشى و دەبەردەھاتەوۋە كەمى دەھاتەوۋە سەرخۆى، دەربارەى ھەندى مەسەلەو بابەتى زانستى يا سوننەتى دەكەوتە گفتوگۇ، بۇ ئەوۋەى فېرى بى يا خەلكى لى فېر بى، كەچى لەو بارە نالەبارەى دابو كە مەرگ بەرۋكى پى دەگرتو بەرى ھەناسەى لى دەگرت.

ئەى خواپە زانستو زانىارى چەندە لە ناو دلىانا سەنگىن بو!! چەندە بىرو ژىريان پىيەوۋە سەرھال بو!! بە ئەندازمىەكى وا لە كاتى گيانەلاو^{۵۵} مەرگدا، بىرى ھاوسەرو مندالىان و دۆست و نازىزانىان نەدەكرد، بەئكە تەنيا زانست يان لە ياد بو!! سۆزو مېھرى خۆى بەرزو توانا بېرژى بەسەريانا، ھەر بە ساي ئەمە بو بون بە سەر مەشق و پېشەنگى زانستو خواپەرستى.

لە ئاھى كارەساتان مەشلەژى تۆ لە نەينى و سەرەنجامى كاران تىناگەى

(ئەحمەد) كورپى (يوسف) وئىژەرو نوسەرو مېژونوسى مىسرى لە كىتبە سەرسورمىن و ناوازەكەى دا بە ناونىشانى "المكافاة، حُسنُ العقبى" ھىناوئىتى و دەلى: بى گومان مەرۋفە دەرگى بەوۋە كردو، كە گومانى تىدا نىە دەبى لەژىر چەپۋكى خەم و كۆلى ئازاد بى ھەروەكو دەزانى شەو لە رۆژ جىادەبىتەوۋە، بەلام لە كاتىدا بارانى بەلاو مەينەتىدا بى زالەيى و^{۵۶} ورە بەزىوى لە ھەموشتى پىر لە ناخى مەرۋفا وەدى دەكرد، جا ئەگەر بە داوودەرمان چارەى نەكرد، دەرەكە توند تر دەبى، پەژارەش زىتەر دەبى، چونكى ئەگەر لە كاتى بەلاو مەينەتىدا دەرون بەو شتە زاخاو^{۵۷} نەدرى، كە ورەو وزەى وەبەر دىنيتەوۋە، بى ئومىدى بالى بەسەردا دەكېشى و پىشەى لە بن راھەلدەكېشى.

۵۰۵) گيان كېشان.

۵۰۶) ترسەنۋكى.

۵۰۷) بەھىز.

وردېبۇنەوود سەرنجدان لەو باس و خواسە - باس و خواسى ئەوانەى بەرپەلابون و ئارامگر بون، بەرھەمى ئارامگرتنيان پاشە پۇژيكي گەشەدار بو- ئەو تين و وزە بەخشەيە دڻ و دەرون لەسەر بوپىرى^{۵۰۸} رادىنى، بەھۆى گەش بينى لەمەر دەرمنجامى تاقى کردنەوودى، لەسەر ھەميشە ئارامگرى و ھەئس و كەوتى جوانى لەگەڻ خوای بەرزو توانادا مەشقى پىچ دەگا.

بە ھەمان شىوہ لە كۆتايى كتيپەكەيدا دەئى: "كۆتايى: (بزر جمهر) دەئى: سەخلەتى بەر لە بەھرەو بەخششان، بە وینەى برسيستىە بەر لە خواردنى نان، بە ساي ناخۆشى پلەو پایە زياد دەبى، لەگەڻ خواردنیش چپژ و مردەگىرى".

(ئەفلاتون) دەئى: "ناخۆشى و تەنگزەگان چەندە ژيان و ئاسودەيى تىك دەمدەن بە ئەندازەى ئەووە قازانچ و سود بە ناخ و دەرون دەگەيەنن، واتە خۆش گوزمرانى و حال خۆشى ويرانكارى دڻ و دەرون بە ئەندازەى ئەوودى ژيان خۆش دەگەن".

ھەروەھا دەئى: ھەر ھاوڤ و دۆستىك لە تەنگو چەلمەدا بوە بە ھاوړپىت دۆستايەتى لەگەڻ مەچرپنە، ھەر ھاوڤلىكىش لە خۆشيدا بوە بە ھاوړپىت پشتى لى ھەلكە".

ھەروەھا دەئى: "خۆشگوزمرانى وەكو شەو وایە ئەوودى لە شەودا لە دەستت دەروا يا دپتە دەستت بىرى لى ناكەيتەوود، تەنگانەو ناخۆشیش وەكو پۇژ وایە، كردو كۆشى خۆت و خەلكانىشى تپدا دەبينى".

(ئەزدەشیر) دەئى: "سەخلەتى كلى چاوانە ئەوودى بە ساي ئەوودە بە بەرچاوانت دەكەوئ بە ساي خۆش گوزمرانى نايبينى".

ھەروەھا دەئى: ھەويىنى بەرژەووندى كارو مەبەستان لە ئاستەنگو شىواویدا دو شتە: گچكەترينيان ئەو ھیزەيە خاوەنەكەى لەو شتەى دوچارى دى لاى بدات، گەورەتريشيان ئەو مەبە بەراست و دروستى خۆى بداتە پال پەرورەدگارو پۇژى دەرى". ئەگەر مەروڤ بە بىرو ھزرى پەناى بۆ پەرورەيى ھينا، دلتيا دەبى كە خوای گەورە تەنيا بەوود تاقى دەكاتەوود پاداشتى لەسەر بداتەوود، يا لە تاوانىكى گەورەى

پاك بىكاتهو، لەگەل ئەوھشدا ھەميشە لە لاين خاوە سودو قازانجى بى دەگا، پەيتا پەيتا^{۵۰۹} بەھرى خاى بەسەردا ھەلدەرژى.

وھلى ئەگەر لە ئاستى بونەوھردا بە توندى بىر كاتەو، چەپەلكارى زۆر دەبى، لە روبىنى زياد دەگا، لە بەھاو پىزى بىزارى دەنوئى لەمەر ئەو كەم و كورپەى لە بىر كەرنەوھيدا ھاتۆتە ئاراو، بە پىزەپەكى وا درىژە بە ناسۆرى ژيانى ئەدا، كە خەرىكە لەو پۆژەى خۆى لەناو با، بە شىوھەكى وا لە دەردو بەلايان دەترسى، كە پىي واىە بەم چەشنە لەسەرى لادەجى.

ھەر لەبەر ئەمە پارانەوھى بەندە لە نىوان خۆى و خاويدا بەرھەوا زانراو، چونكى خوا بە رازو نەينيان ناشنايە و ئەوھى لە پاش بەردەپە لە لاى ئەو پون و ناشكرايە، كەچى ئەو نەينىيە لە نىوان خەلگدا بەربەستى زۆرى لەبەردەم داىە، لە دەروھى بازنەى بەرژەوھندى داىە.

لەو كاتەى بەندە بى ئومىد دەبى خاى گەورە پشوو ھەنسكىك لە لاين خۆپەوھ ئەنپىر، بەسەر ھەر كەسىدا خۆى بپەوئ لە دروستكراوھكانى، ئاسانكارى و ئومىدى رزگارى، ئەو پەرى خواست و مەبەستىش لە دەرگای ئەودا چاومروان دەكرى، ھەر ئەويش بەسمانەو باشتىوانمانە.

لە كتيبى "الفرج بعد الشدة" دانراوى (تەنوخى) ورد بومەوھو چەند جار خويندومەتەوھ ئەو سى سودو قازانجەم لى وھدەست ھىناو:

پەگەم: لىبونەوھى دەروى خىر لە دواى تەنگانە دابو نەرىتەكى دىرينەو داواپەكى سەلپىنراو، ھەرەكو سەرىپچى لەوھ ناكرى و گومانى تىدا نيە، كە دوا بە دواى شەو بەيانى دادى.

دوھم: مەينەت بارى و گلۆلى زۆرجاران لە خۆشى و شادى بەھەرپمىنتر و سودبەخستەرە بۆ بەندە لە دنياو دواوژىدا.

سىپەم: بە دنياپەيەوھ ئەوھى زەرو زيانى لەدەستە تەنيا ئەو خواپەيە كە بەرزو شكۆدارە، گومانىشت نەبى ئەوھى خوا بپەوئ بەسەرت بى دەبى ھەر بپى ئەوميشى خوا نەى ھەوئ بپى ناكرى بەسەرت بى.

خەمبار مەنبە دىنيا ھەندەي نايەننى تۆي لى پىناودا دا بىيىنى

زاناي بەناوبانگ (ئىبن موبارەك... دەلى: ھۆنراۋى (عدى) كۆرى (زىد) م لا
خۇشەۋىستىرە لەۋەي كۆشك و تەلارى (امىر تاهىر) كۆرى (حسین) م ھەبى.
ئەۋىش ئەۋ ھۆنراۋە سەرنىچ راكىش و ناۋازمىيە، كە ئەمە بەشىكى تى:

ئەي ئەۋ كەسەي لى رۇزگار تانەۋتەشەردەگى
مەگەر لات وايە تۆ لى ھەئەۋ تاۋان بەرى؟
ياخۇد لىگەل رۇزگاردا بەئىنت داۋە
ۋاتىنەگەي، بەلكە نەزانى ۋ لىت گۇراۋە

ۋاتە ئەي ئەۋ كەسەي بە بەلابارى خەلگان شادمانى، تۆ پەيمانەت پىدراۋە كە
بەلەيەكى ۋەكو ئەۋانت بەسەر نى؟! يا رۇزگار بەئىنى لىگەل بەستوى لەسەر ئەۋەي
لە ھەم ۋ كۆست ۋ كۆسپىكى ژيان رزگار تى ۋ ھىچ كارەسات ۋ ئاستەنگى يەخەت
نەگى؟! دەي كەۋايە ئەۋ بەدى ۋ چاۋ تى بىرپەت لى چى داىە؟

لە فەرمودەيەكى راست ۋ رەۋادا ھاتوۋە: ((لو ان الدنيا تساري جناح بعوضة، ما سقى
الكافر منها شربة ماء... ئەگەر دىنيا بارتەقاي بالى مېشولەيى لى لاى خوا سەنگى
ھەبۋايە، تەنبا قۇمە ئاۋىكى لەم دىنبايەدا نەدەدا بە ھىچ بى باۋەرئ)).

بىگومان دىنيا لى لاى خوا لى بالى مېشولەيى بى بايەخ تىرە، ئا ئەۋە راستىتى ۋ
سەنگو نىرخى دىنبايە، كەۋاتە بۇچى ئەۋ خاكەسارى ۋ قور پىۋانەي لەسەر ۋ لە
پىناودا بىكى؟! بەختەۋەرى لەۋەدايە: لەمەر خۇت ۋ خاۋخىزانت ۋ بىۋى ژيان ۋ دۋا
رۇزىت دا ھەست بە مەترسى نەكەي، ئەۋ بەختەۋەرىيەش كە بىرىتىيە لە باۋەر بە
خا بون ۋ بە بىپارو چارەنوسى خوا قايل بون ۋ، بە بەشى خۇ رازى بون: ھەمۋى لە
ئارام گىرتنەۋە فەرھەم دى.

تۆباوەرت بە خوا ھەيە خەمناک مەبە

﴿... بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ ... بِلَا مِثْلٍ خُودَا مَنَعَتْ لَه سَمَرٌ نِيَّوْه دَهْكَ،

كە پێگای بپروا ھێنانی نیشان داو، ﴿١٧﴾ الْحَجَرَاتِ ﴿﴾.

یەكێ لەو بەھەرەو بەخششانی تەنیا زیریاری ھۆشداران دەرکی پێ دەكەن ئەو ھەبە: بپروادار سەرنجی بێ باوەر دەدا، ئەو چاكوو خەلاتەى خوات دیتەو ەبە، كە لە پێنمایى و ھیدایەت داھە بۆ ئاینى ئىسلام، ھەست دەكەى خواى بەرزو بێ ھاوتە تۆى وەكو ئەو بێ باوەرە دانەناو، كە بەرامبەر پەرورەدیاری سەرپێچى كارو یاخى، نەكوۆلى لە ئایەتەكانى دەكا، لە پەوشتە جوانەكانى لاملى دەكا، لە ئاستى پۆزى دەرەو بەدیھێنەردا پەقەكارو دژە كارە، پێغەمبەرانی خواو پەيامەكانى بەدرۆ دەرانی، لە ھەرمانى لوت بڵندى دەكا، دواى ئەو ەبەر دەكەیتەو كە تۆ موسلمانىكى یەكتاپەرستى، بە خواو پەيامبەرانی و دواپۆز بپروادارى، ئەركى سەر شانت ئەگەر چى بە كەم تا كورتیش بێ بەجێ دەھێنى، بێگومان ئەو ەخۆى لەخۆیدا بەھەرەبەكە بە ھىچ قىمەتێ ناخەمڵێن رێو بە ھىچ سامانێ نافرۆشێ، بە مەزەندەى كەس مەزەندە ناكړی، لەو ەبە بەرچاوانت دەكەوێ ھاو وێنەى نابى: ﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوِينَ ... چۆن كەسێ بپرواى ھێناو، وەك ئەو ەبە كە لە پێى خودا لای داو؟ وەك یەكتر نین، ﴿١٨﴾ السَّجْدَةِ ﴿﴾.

ھەتاو ەكو ھەندێ لە تۆبەرەوانى قورئان باس دەكەن كە یەكێ لە بەخشش و خەلاتى بەھەشتیان ئەو ەبە تەماشای دۆزەخیان دەكەن، سوپاسى پەرورەپێنیا دەكەن لەسەر ئەو بەھەرەبە، "بە سەى بێ باوەریش ھەموشتى دابەر دابەر دەبێ".

هە ئۆستەيەك

لا اله الا الله: واتە جگە لە خواى تاقانەو توانا هیچ پەرسىراویكى راستەقىنە نیه، چونكى هەر ئەو خاوەنى پەروشتى خواپەتیە، ئەو پەروشتانەى نیشانەى بى لەكەییو ئەوپەرى تەواوین.

رازو نەیتی ئەو وشەپە لەوهدایە: هەر ئەو خواپە گەورمەپە سوپاسندەپە، بەرزو پیرۆزە ناوو پەروشتە جوانەکانى، هەرە زالەو دەسلەتەى بى سنورە، هەر ئەو شیاو بە پەرستەو، خوشویستەو پێزلینانو بە گەورە دانان، بە ئى ترسانو ئومید بى هەبون، ئەوانەش، کە دوا بە دواى ئەوانە دین وەکو پەشت بى بەستەو بۆ لا گەرانەو، ئى چاومروان کردنى قازانچو زیان، تەنیا هەر ئەو خوشبوی، هەر چینیکیش خوشی دەوئ لە خوشەویستی ئەو بىو، هۆکاری پتر خوشویستەى بى، ترسو بیمی هەر لەو بى، چاوی تەنیا لە دەروى خیری ئەو هەر بە هیواى گۆمەکی ئەو بى، ئارمەزوو خواستى بۆ لای خودا بى تەنیا بە سامو هەپەتی ئەو خواپە رابچەکی، هەر بە ناوی خوا سویند بخوا، تەنیا بۆ ئەو لە خو بگریو، هەر بۆ ئەویش پەشیمانی دەربری، گوپرایەلى فەرمانی بى، لە هەموو کارو فەرمانىدا خودای بەسبىو، لە تەنگانەدا نزاو سکاڵا و هانا وەبەرەیتانی هەر بۆ لای ئەو بى، سەرى کپنۆش تەنیا بۆ خوا دابنوینى، هەر لە پیناوی ئەو بە ناوی ئەو قوربانى سەربری، دەشتوانین ئەوانە هەموى لە یەك پیت دا کۆ کەینەو، ئەویش ئەویدە: بە هەموشیوەکانى پەرستەن تەنیا خوا بپەرستى.

ئەگەر تەگەرەپەکت هاتە رى خەمبار مەبە چونکو لەبەرەو پێش چون دوات ناخا لە پاشکۆی رۆژنامەى (عوکاز) لە ژمارە ۱۰۲۶۲ دا لە بەروارى ۷ / ۴ / ۱۴۱۵ ی کۆچى لەگەل نابینایە کدا بە ناوی: (موحەممەد بن موحەممەد مەدەنى) چاوپێکەوتنىک ئەنجام درا، ئەو نابینایە چەندین کتیبى وێژەى بە چاوی چاوساغان خویندۆتەو، گوپیستی چەندین کتیبى میژویى و گۆفارو رۆژنامەو خول بو، جارى وابو تاووەکو کاتزمیر سى شەو لەگەل یەکی لە هاوێلانیدا دەپویندەو و گوپی بۆ هەلەدەخست هەتا بو بە سەرچاوەو چاوی وێژەو هەوالو وتەى نەستەق.

(مستەفا ئەمىن) لە رۆژنامەى (الشرق الاوسط) لە گۆشەى "فكرة" دا وتەيەك دەنوسى، تيايدا ھاتو: لەسەر فيل و تەلەكەى ناحەزانو، ستمى ستمەکارانو، پەلامارى زۆرداران تەنیا پىنج خولەك ئارام بگرە، بىگومان سەرمىنجام قامچىەكە ھەل دەمورى، کۆتو زنجىر دەبچرى، رۆژى دى بەندکراوێکە دەرگای لە رودا والا بکرى، لەمەولا تارىکايى دەتارى، بەلام تۆ ھەر ئەوئەندەت لەسەرە ئارامبگرى و چاوەرپى بى.

لەگەل موفتى ئەلبانىا لە شارى رىاز چاوپىکەوتنىکم ئەنجامدا، لە کاتىکا لە لایەن شوەعیەکانى ئەلبانىاوە بیست ساڵ بەند کرابو، چەند کارىکى قورسشى پى سپىررابو، ھاوکات لەگەل کۆت بەندى، لەگەل ئەوپەرى ئەشکەنجەو ستمو بى دادى، لە تارىکايى و برسىتى، لە ترسان لە سوچىکى ئاودەست خانە ھەر پىنج نوێژەگەى ئەنجام دەدا، لەگەل ئەوئەشدا ئارامى لەسەر گرتو پششى بە خوا بەست ھەتا دەمورى خىرى لە رودا والا کرا، ﴿فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ ... ھاورپى دەگەل نىعمەتو چاکەى خوادا گەرانەو. ﴿۱۷۶﴾ آل عمران﴾.

فەرمو ئەو "نلسۆن ماندىلا" سەرکردەى باشورى (ئەفرىقىا)، بیستو ھەوت ساڵ زیندانى کرا، گەچى بۆ ئازادى گەل و نەتەوێى ھاوارو چرىکەى ھەل دەبى، داواى ئەکرد گەلەکەى لەژىر نىرى ستمو خوۆورى و زۆردارى و چەوسانەو پزگارى بى، خوۆاگرو پىداگرو سوربو، رپى خەباتى بەرنەدا، ھەتا سەرکەوتنى دنیایى و دەست ھىنا.

﴿...نُوفِ إِلَيْهِمْ أَعْمَلُهُمْ ... ئىمە مزەى کردەوێان بە تەواوى ھەر لەم دنیایە دەدەینى، ﴿۱۵﴾ ھود﴾.

﴿...إِنْ تَكُونُوا تَأْمُونُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْمُونُونَ كَمَا تَأْمُونُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ... ئەگەر ئیو لەوان توشى نازار دەبن، ئەوانیش ھەر وەکو ئیو- لە ئیو نازار دەبینى، ﴿۱۰۴﴾ النساء﴾.

﴿إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ ... ئەگەر ئیو برىندار بون، دوژمنىشتان وەك ئیو برىندار بو، ﴿۱۲۰﴾ آل عمران﴾.

دل پەستى ناوئى ئەگەر بە ئىسلام ئاشنای

ئەو دلانەى لە ئىسلام ئاڭاگانە چەند چارە ڤەشن، گە ھىچ سەرەدەرى لىئەدەرناگەن، بېگومان ئەو ئىسلامە ھەول و گەڤى دۆستان و ھەلگرانى گەرەگە، ڤاگەياندىكى بەرفراوانى جىھانى پىويستە، چونكو دەنگو باسى ئەو ئىسلامە زۆر گەورمىيە، بانگەوازی بۆگردنىشى پىويستە بە ڤۆشنى و پېشكەوتوانەو سەرنج ڤاگېش بى، چونكە بەختەومەربونى مەروفايەتى تەنيا لەو ئايىنە راستەو يەكجارەگىيە دايە، ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ... ھەرگەسئ بەدەر لە ئىسلام، ھەر دىنىكى دىكەى ھەبى، قبول نىيە و لە دواڤۇزا لە ڤىزى زىانبارانە، ﴿۸۵﴾ آل عمران .

موسلمانىكى بانگەوازكارى ناودار لە شارى مېۋىخى ئەلمانى نىشتەجى دەبى، لە دەرۋازى شاردە تابلۋىيەكى گەورە ڤاگەياندىن ھەيە، بە زمانى ئەلمانى لەسەرى نوسراوہ: "ئەتۆ بە دىھاتەكانى (يۆكۈھاما) ئاشنا نىت".

ئەو بانگەوازكارەش شان بە شانى ئەو تابلۋىيە تابلۋىيەكى گەورە دەچەقېنىو لەسەرىشى دەنوسى: "تۆ بە ئىسلام ئاشنا نىت، گەر دەتەوئى ئىسلام بناسى، بە ژمارە تەلەفۋنى ئەوئەندەو ئەوئەندە پەيۋەندى بکە".

لە ھەمو كۈن و قوژبنىكى ئەلمانەو بەلېزمە پەيۋەندى پىۋە كرا، ھەتاوہكو نىزىكەى سەد ھەزار كەس لە ژن و لە پياو لە يەك سالدا لەسەر دەستى ئەو موسلمان بون، مەزگەوتىك و بىكەيەكى ئىسلامى و خانۋىكى بۆ پەرۋەدە كردن بىيات نا.

بېگومان مەروفايەتى سەرگەردان و سەرلىشىۋاوە، زۆر ئاتاجى ئەم ئايىنە شەكۋادەيە، تاوہكو دلارامى و ھېمنى ۋەھدارى بۆ بگېرېتەوہ، ﴿يَهْدِي بِإِلَهِهِ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ، سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ، وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ... بەو قورئانە، خوا ئەوئەندەى شوئى ڤەزاي ئەو دەگەون، دەخاتە سەر ڤى ھېمنى و بە ئىزنى خۋى لە تارىكى دەرماندەخوا بەرەو روناكيان دەباو ڤىگەى ڤاستيان نىشان دەدا، ﴿۱۶﴾ المائدة .

يەككى لە گەورە خوا پەرستان دەفەر موئ: گومان نا بەم هیچ كەسى لە جیھاندا جگە لە خوا بپەرستى.

بەلام ﴿... وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ...﴾ لە عەبدەكانم كەمترىان شوكرى دەكەن.

﴿١٢﴾ سآ

﴿وَأَن تَطْعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ...﴾ ئەگەر كەوتىه شوينى قسەى زۆربەى ئەوانەى وا لەم سەرزەمىنەدان، لە ڕێگەى خودا لات دەدەن، چونكە هەمو بە شوين خەيالدا دەڕۆن و هەر لە پرۆپوچ خەرىكن، ﴿١٣﴾ الأنعام ﴿...﴾ .

﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ...﴾ هەرچەندە زۆرىش بە تاسەو دەاوا بكەى، ئەم مەردمە زۆربەيان برۆا ناهين، ﴿١٣﴾ يوسف ﴿...﴾ .

يەككى لە زانايان بۆى گيرامەووە كە لە كاتى داگیرکردنى سودان لەلايەن ئینگليزەو موسلمانىكى سودانى بيايان نشين ديتە شارى (خەرتوم) پايتەختى سودان، لە ناوهراستى شار چاوى بە پۆليسيكى هاتوچۆى بەريتانى دەكەوئ، موسلمان دەپرسى: ئەووە كييه؟ پيايان گوت: ئەووە بئ باوهر. ئەويش گوتى: باوهرى بە چ نيه؟ گوتيان: باوهرى بە خوا نيه. گوتى: جا كەس هەيه باوهرى بە خوا نەبئ؟! بە ساي ئەووەى بينى و گوئبيستى بو قىزى بوەووە دەستى بە سگيوە ناو ڕشايەووە، دواى ئەووە بەرەو بيايان گەراپەووە. ﴿فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ...﴾ چيانە ئەمانە باوهرى هەر ناهين، ﴿١٤﴾

﴿الانشقاق﴾

(ئەسمەعى) دەلى: عەرەبىكى كۆچەرى گووى لە قورئان خوئينيك دەبئ كە ئەو نايەتە دەخوينئ: ﴿فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلِ مَا أَنتَكُم تَطْفُونَ ...﴾ سا سوئند بە

پەروینی ئاسمان و زەمین، ئەمە راستە، ھەرودەك بۇ خۆتاندا خيۆن ^{۵۰}، ﴿۲۲﴾ الذاریات

عەرەبەكە دەلئ: گەورەیی بۇ خوا، چى وای کردودە خواى بالا دەست سویند بخوا؟! به راستى ئەو گومان چاكیە بەرامبەر به خواو به بهخشندهی پەروەندەو به پاداشت و سۆزو میهرى ئاشنا بونە. به بی گومانیش له ھەرمودە پێغەمبەردا ^ﷺ ھاتوہ که دەفەرموی: ((یضحک رینا)): پەروەردیارمان پێدەکەنئ" یەکی له عەرەبە دەشتەکیەکان گوتی: بی ئومید نابین له پەروەردگارێک به چاکەوہ پێدەکەنئ.

﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا ... هەر ئەویشە له پاش ناھومید بون

له باران، بارانە دادەبارینئ، ﴿۲۸﴾ الشوری﴾.

﴿... إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ... ئەو کەسانەى چاکە کارن له

بەزەمى خوا نزیکن، ﴿۵۶﴾ الاعراف﴾.

﴿... أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ... تۆ بزانه که یاریدەى خوا نزیکە. ﴿۲۱۴﴾ البقرة﴾.

ھەر کەسێ دەربارەى بەسەرھات و ژيان نامەى خەلگان و جوامیران کتیب وەخوینئ چەند بنچینەو بابەتیکى سودمەند وەدەست دینئ و لێ بەھرمەند دەبئ ئەوانە (نەونەى خەرمانیکن):

۱- بێگومان سەنگى مرۆف لەوہدایە چاکە کار بی، ئەوہ وتەپەکی پێشەوا (عەلى كورپی ئەبو تالیبە)، ئەوہ دەگەپەنئ، کە زانست و زانیاری و رێزو بەندایەتى بەخشندهی و خورەوشتی مرۆف نرخ و سەنگى خۆپەتى، نرخى ئەو له رۆخسارو له رۆکارو پلەو پایەیدا وەدى ناکرئ: ﴿عَسَ وَتَوَلَّى ﴿۱﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ... گرژ بو

روشى وەرگیرا! کە بی چاوەکە ھاتە لای، ﴿۲﴾ عس﴾.

- ﴿... وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ...﴾ بەندەيەكى بىر ۋادار لە بياۋىكى ئازادى خودانەناس ھىزا ترە با زۆرىش ھەزى لى بکەن، ﴿البقرة ۱۷۷﴾.
- ۲- مەرۇف بە ئەندازەى ورە بەرزى و ھەول و گەر و قوربانيدانى شىكۋدار و پاىەدار دەبى، ھەر لە گۆترە و لەو گۆرەش پەلە و پاىە بەدەست نايىن.
- گومان نەبەى شىكۋدارى دەنكە ھەسپىكە و دەپخەيتە زارى... ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُوا لَهُ عُدَّةً...﴾ ئەگەر بيانويستايە دەرچىن خۇيان بۇ نامادە دەکرد. ﴿التوبة ۶۱﴾.
- ﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ...﴾ بە دىل و داۋ^{۵۱۱} - ھەك بىۋىستە- لە راي خودا بچنە خەزا، ﴿الحج ۷۸﴾.
- ۳- بىگومان مەرۇف ھەر خۇى بە دەستى خۇى دىرۋكى^{۵۱۲} خۇى بە يارمەتى خوداى خۇى تۆمار دەگات، ھەر ئەو ھەزىيان نامەى خۇى بە گىردەھى جوان و ناشىرنەو ھەنوسى: ﴿... وَنَكَتُبُ مَا قَلَمُوا وَعَاثَرَهُمْ...﴾ ھەر كارىكى بە زىندوىى گىردويانە و شوپنە واريان، گىش دەنوسىن. ﴿يس ۱۲﴾.
- ۴- تەمەنى بەندە كورتە و زو تىدەپەرى، دەست بە جى دەپرىتەو، جا مەرۇفى (زىر) بە گوناھ و تاوان و خەمو پەزارە و مەينەتى ئەو تەمەنە تىك ناپەرىنى: ﴿... تَزِيلَتُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا...﴾ بە دەر لە ئىۋارەى رۇزىك يان چىشتانى نەماونەو. ﴿النازعات ۶۱﴾.
- ﴿قَالُوا لَيْتَنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسَلَّ الْعَادِنَ...﴾ ئىژن: ئىمە ھەر رۇزىك يان ھىندىك لە رۇزى مەينەو، لە ھىساب گەران بىرسە. ﴿المؤمن ۱۱۳﴾.

---

(۵۱۱) بە دىل و بە گىان.

(۵۱۲) مېژوى خۇى.

هه نديك له هوڤاري به خته وهری:

۱- نه نجامدانی کرده ی چاکه: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً... هەر کهسێ کرداری باشه و به باومر - چ نیر، چ می- ههتا دهزی وا دهکهین به خوشی بزی، ﴿١٧﴾ النحل.﴾

۲- هاوسهری گونجاوو له بار: ﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا فَرَةً اَعْيِبْ... ئه ی پهرومرینمان! ژن و منالانی و امان بێ بیه خشه، بینه مایه ی چاوپرونیان ﴿٧٤﴾ الفرقان.﴾

۳- خانویهکی به جی و ری: له فهرموده ی پیغه مبه ریشدا ﷺ هاتوه: ((اَللّٰهُمَّ رَسِّعْ لِي فِي دَارِي... پهرومردگارا خان و بهرهم بۆ فراوانکه ی)).

۴- کار و پیشه یهکی حه لال: لهو فهرموده شدا هاتوه: ((اِنْ اَللّٰهُ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ اِلَّا طَيِّبًا... خوا پاکه و ته نیا پاکیشی قه بو له)).

۵- رهوشت جوانی و خوش رهفتاری له گه ل خه لکان: ﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ... له هەر کویش بم، پیو قه دهمم پیروژ دهکا. ﴿٣١﴾ مریم.﴾

۶- بزگاربون له دهست قهرزو قوڵ و زیاده رو یی له خه رج کردندا: ﴿... لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا... نه یهک جاری دهسبلاون، نه به تهواوه تیش دهس قوچاون، ﴿٦٧﴾ الفرقان.﴾

﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ... دهس... تهکانته دهگهردنت و مرمه هینه و تهواویش پانیان مه کهوه. ﴿٢١﴾ الإسراء.﴾

* بنه مای به خته وهری: دلێکی سوپاس کاره، زمانێکی ستایش یارو، لاشه یهکی نارامگره.

ئەگەر بىز دەربارەى بەختەومرى، زانستى زانايان و، لىزانى شارمزاين و، ھۆنراوۋى ھۆنەرانت بۇ كۆكەممەۋە، بەختەومرى ۋەدەست نايەننى ھەتاۋەگو بۇ چىز ۋەرگرتنى ۋەستەبەرگىردىنى راستگۇيانە خۇتى بۇ يەك لا نەكەيتەۋە، بە دۋاى دانەگەپرى بۇنەۋەى دزى بەختەومرىە فرىي نەدەى: لە فەرمۇدەى قودسى داھاتوۋ ھەر كەسى بە رۇيشتەۋە بەرەو روم بى بە غاردان بەرەو روى ئەچم."

يەككىكى تىرىش لە ھۆكارى بەختەومرى بەندە پاراستنى نەينى ۋەستان لەسەر قاچى خۇيەتى.

دەگىرنەۋە كابرايىكى عەرمب دە دىنارى دەدەنى لەبەرەمبەر نەينىك بىبارىزى، بە نەدرگاندىنى ئەۋ نەينىيە دل ۋ ناخى ۋىكىدەنەۋە، دەچىتە لاى خاۋەن پارەكەۋ، دەلى فەرمو خۇت ۋ پارەكەت بۇ ئەۋەى چىتر نەينىيەكە ۋەخۇھەننەگىرى، چۈنكە پاراستنى نەينى خۇراگىرى ۋ ۋەرمبەرزى گەرەكە: ﴿...لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ ... ئەم خەۋەت لاى براكانت مەگىرەۋە. ﴿۵﴾ يوسف﴾.

لەبەرئەۋەى دەرخستىن ۋ بەرچاۋخستىن لاپەرە نەينىيەگانى مەرۇف بە روى خەلگداۋ، بە گۇرپ ۋەركىردىنى رازو نىياز بۇيان، خالى لاۋازى ئەۋ مەرۇفەن، ئەۋەشيان نەخۇشكى لە مېزىنەيەۋە دەرديكى بن داگوتاوۋ لە مەرۇفەيتىدا، دەرۋنېش بەۋە خۋازيارە نەينىيان بە دەرپاۋەمرگاۋ، دەنگو باسان بگۈزىتەۋە.

بەيۋەندى ئەۋ بابەتەش بە مەسەلەى بەختەومرى ئەۋەيە ھەر كەسى نەينى لە لاى خۇ ناگرى بە زۇرى ژىۋانى دەرەدەپرى ۋ خەم ۋ پەزارە دەيگىرى.

(جەھىز... ىش لە نامەگانىدا دەربارەى خورەۋەشت، لەمەر پاراستنى نەينى ۋتەيەكى سەرنج راكىشى ھەيە، ھەر كەسى دەيەۋى با چاۋىكىيان بى دابخشىنى.

لە قورئانى بىرۋىزىشدا ھاتوۋ: ﴿...وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ... با بەزىتى ^{۵۱۲} بىزۋىتەۋە ^{۵۱۴} ۋ ھىچ كەشىش پىتان نەزانى. ﴿۱۹﴾ الكهف﴾.

(۵۱۲) بە ۋرىيى.

(۵۱۴) بىجۈلۋىتەۋە.

ئا ئەو ەبەنە مایەگە بۇ پاراستى نەيىنى، ەرمبى كۆچەرىش دەلى شارەنە ەي نەيىنى جارى وایە لىدانى مىلى تىدايە.

خەمبار مەنبە بەر ئە برانى ماۋى ژيانى نامى

﴿... فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِنُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ ... بۇ مەرگى ەر ئۆمەتى، ەختى ەيە، ئەگەر ەختى مردنیا ەت، نە تاۋىك دەكرى پىش كەون، نە تاۋىكىش دوا دەكەون، ﴿٢٤﴾ الأعراف ﴿﴾.

ئەو ئايەتە پرسەو سەرەخۇشى ئەو ترسەنۆك و بى جەرگەنەيە بەرلە ەي سەرەي مردنیا بى چەند جار دەمرن، دەبا دلىا بن مەرگ ماۋى دىارى كراۋە، نە پىش دەكەۋى و نە دوا دەكەۋى، ەيچ كەسى ناتوانى تالوكەى لى بكاو، ەيچ مرۇقى ناتوانى دواى بخا، با ەەرچەندە خەلكى رۆژەھەلات و رۆژئاۋاش ەۋلى بۇ بدەن، ئەۋەشیا خۇى لە خۇيدا دلارامى و ەيمنى و ەدارى و خۇپاگرى ەبەر بەندە دەيىنى: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ﴾ ... بورانە ەي ئاۋىلكەدان^{۵۵}، وا دىاريدا، ﴿١١﴾ ق ﴿﴾.

دلىا بە پابەندبون بە غەيرى خۇدا بەدبەختى و چارەرشىە: ﴿... فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ﴾ ... ەيچ دەستەيەكىش نەبو كە قارون لە خۇداى بپارىزى و خۇشى يارىدەى خۇى نەدا. ﴿٨١﴾ القصص ﴿﴾.

كتىبى (سیر اعلام النبلاء) دانراۋى (زەھەبى) لە بىست و سى بەرگ پىك ەاتو، چەندىن زاناو خەلىفە و دەسەلاتدار و فەرمان بەدەست و ەزىرو ساماندار و شاعىرى تىادا باسكراۋە، بە لىكۆلىنەۋەو سەرنجدانى ئەو كىتبە دو راستى گرنگ ەدەست دىنى:

يەكەم: ەەر كەسى پەيۋەندى بە جگە لە خوا ببەستى ەگو مال و مندال و پلەو پايە و كارو پىشە، ئەوا خۇاى گەورە بەو شتەى دەسپىرى كە پەيۋەندى پىۋە

دەبەستى، دەشېتە ھۆى ئازار چەشتىن و چارمەشى و تېشكان و لەناوچونى:
﴿وَأَنَّهُمْ لَيَصَّدُوهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ... نِيتَر ھەر ئەو ھاودەمانە
لە رېنگەى ھەلەيان دەگەن، لاشيان وایە راستە پىيان دیووتەو. (۲۷) الزخرف﴾.

(فیرەھون) بە پلەو پایەو، (قارون) بە مال و سامانى و، (نومەییە) کورى
(خەلەف) بە بازراگانی و، (وھلید) بە کورەکانى، سپىردران.

﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ... تَوَلَّيْتُ لِمَنْ كُفِرَ بِهِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا كُفِرَ بِهِ مِنْ تِلْكَ الْأَعْيَانِ﴾
ھىناو، (۱۱) المذھر﴾.

دووم: ھەر كەسى بە خوا سەرپەندى و دەستبەندى و لە پىناوى خوا بى كارو كردارى
خوى لى نزيك خاتەو، خوى گەورە پایەدارو شكۆدارو پىزدارى دەگا بە بى
ئەوئى و دىخا زادە بى و پلەو پایەو مال و منال و ھۆزو تىرەى ھەبى، (بىلال)
بە ساي بانگ بىزى، (سەلمان) بە ساي ھەبىزاردنى دواپۇزى، (سۆھەيب) بە ھۆى
قوربانيدانى، (عەتاء) بە ساي زانستى، ﴿... وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ
كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةَ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا ... قَسَمَ خُذْهَا نَاسَهُكَانَ
و مَن كَھوتو ھەر قەسى خودا لەسەرە. (۴۰) التوبة﴾.

پاھەندى ئەو نزايە بن (يا ذا الجلال والاكرام ...)

((الفضلوا بيا ذا الجلال والاكرام ...)) ھەمىشەو زۆر ئەو يادە بگەن، لەسەرىشى
بەردەوام بن، ئەو نزايەش وەكو وى وایە بەلكە گەورەترىشە كە دەفەرەمۆى: (يا حي
يا قيوم... گوتراویشە: ئەو ھەيان ناوى ھەرە گەورەى^{۵۱۶} پەرەردەگارى جىھانە ئەو ناوئى
ئەگەر نزاي پى بگريئ خوا وەلامى ئەداتەو، ئەگەر داواى شتىكى پى بگريئ
دەبەخسرى، بەندە ھەر ئەوئەندى لەسەرە دەنگو ھاوارو چرىكەى پى ھەبىزى و

لەسەری بەردەوام بێ، تاوەکو پزگار بون و سەرکەوتن و لیبونەوهی دەرۆی خێر
 بەچاوی خۆی ببینی: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ ... لَهُ وَكَاتَمَ شِدَاكَ هَانَاتَانِ
 بُوْ پەروردیار تان دمبرد، جا وەلامی دانەوه. ﴿٩﴾ الأنفال

سێ رۆژ لە ژێانی موسلماندا وەکو چەژنەوانە

رۆژێك بە كۆمەڵ نوێژە فەرەهەکانی تێدا ئەنجامدا، لە گوناھو تاوانیش بە دور بێ:
 ﴿... أَسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ ... هەر کاتێ خوداو پێغه مەبەر لێو داوا
 دەکەن، گورجیی بکەن ٥١٧، ﴿٢٤﴾ الأنفال

رۆژیکیشیان تیایدا تۆبە بکاو پەشیمانی لە تاوانی دەرپرێ، بەرگی سەرپێچیکاری
 لە خۆیدا دا برنێ، بۆ لای پەروردیاری وەگەرێ: ﴿... ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا ...
 پاشان ئەوانیشی بەخشی کە بەرەو خودا وەگەرێن. ﴿١١٨﴾ التوبة

هەروا ئەو رۆژە بە پوی سپی و کردار و پەفتاری چاکە بە خزمەت خوای خۆی
 دەگاتەوه: (من أحب لقاء الله أحب لقاءه... هەر کەسێ پێی خوش بێ بە خوا
 بگاتەوه، خوا پێی خوشە پێی بگاتەوه.

سەرگوزەشتەیی هاووەلانی پێغه مەبەرم خوێندۆتەوه - پەزای خوایان لەسەر بێ- پێنج
 مەسەلەم لە ژێانی ئەواندا سەرنجداوە کە لە خەڵکانی تر جیای کردونەتەوه:

پەكەم: لە ژێانیاندا سوک و سانایان گەرەك بو باری خۆیان گران نەدەکرد،
 کارەکانیان بە سادەیی ئەنجام دەدا، فاقو و بریقو قول بونەوه و پەقەکاریان پشت
 گوێ دەخست: ﴿وَيَسِّرْكَ لِلْيُسْرَى ... لەبەریش تاسان دەکەین، ﴿٨﴾ الأعلى

دوهم: زانست و زانیاری وان بە لێزمە و بە لێشاو بو هاوشانی کار و پەفتار بو، زانستی
 وان نەسەر و گوێی لێ ئەبۆوه و نە پەرپاویزی بۆ ئەکرا، نە زۆر بلێی و، هاتو

هاوارو گریو گالی تیدا بو: ﴿... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ...﴾ له ناو

عهبدانی خودادا هه ر ئهوانه ی فره زانان لیی دهرسن، ﴿۲۸﴾ فاطر.

سئیه م: ئهوان کردهوی دلایان له لا گه وره تر بو له کردهوی لاشهیی، نیازپاکی و گه پانه وه و پشت به ستن و خوشویستن و ئارمزمه ندی و ترسان و راجله کان له خوا و وینه ی ئهوانهش کار و کردهوی ئهوان بون، له کاتیکا له نویزو پوژوی سوننه تدا ئاسانکاریان ره چاو ده کرد، هه تاوه کو هه ندی له وه چه ی دوا ی هاوه لان دهرباره ی سوننه ته روکاریه کان پتر تیکۆشان و هه ولیان داوه: ﴿... فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ ...﴾ خوا ده ی زانی چیان له دلدایه. ﴿۱۸﴾ الفتح.

جواره م: که م بایه خ دانیان به دنیا و سوک سهیرکردنی خوشی و له زه ته کانی، پشت هه لکردنیان له فاق و بریقی دنیا یه کی بو لهوانه ی هه سانه وه و دلارامی و هیمنی و هه داری به سه ردا دهرژاندن: ﴿... وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ ...﴾ کیش خوشی ئه و دنیای دهوی و - به پیی توانا - بو ی ده کو ش و باوه رداره. ﴿۱۹﴾ الإسراء.

پینجه م: هه لبراردنی جیهاد و تیکۆشانیان به سه ره هه م و کرده وه چاکه کانی تر دا، هه تاوه کو جیهاد ببوه دیارده و نیشانه و دروشم و مه شخه لی پریان.

هه ر به سای ئه و جیهادهش به سه ر خه م و په زاره و به لا و مهینه تیاندا زال بون، چونکه یادی خوا و هه ول و گهرو تیکۆشانی تیدا یه.

جا تیکۆشه ری پپی خدا له هه موکهس خوشحال تره و، سینه شاد و گوشاد تره و دل و دمرون ئاواتره: ﴿... وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلًا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ...﴾ ئهوانه ی له رای ئیمه دا چونه خهزا، ئیمهش ئهوان به ریگه ی خو ماندا ده بهین. دیاره خودا لایه نگری کار چاکانه. ﴿۶۱﴾ العنکبوت.

لە قورئانى پىرۋۇزدا چەند راستى و رىئ و پىياز ھەنە لاناچن و گۇرانيان بەسەردا نايى، ھەندى لەو بىنەمايانە باس دەگەم، كە پەيوەندىيان بە بەختە و مەرى، حال خۇشى بەندەو ھەيە:

ھەر كەسى داواى سەرگەوتن لە خوا بكا سەرى دەخا: ﴿... إِنْ تَصُرُوا اللَّهَ يَضُرَّكُمْ وَيَبِيدَ أَقْدَامُكُمْ ... ئەگەر يارى خواتان كرد خوداش يارىدەتان دەداو، لەبەر نەپاران نابەزن، ﴿۷﴾ محمد.﴾

ھەر كەسى لە خوا بخوازى وەلامى ئەداتەو ھە: ﴿... ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ... لەبەرم بپارێنەو ھە، ئەوسا بە دەنگتانەو ھە دىم. ﴿۶﴾ غافر.﴾

ھەر كەسى داواى لىخۇشبوونى لى بكا لىي خۇش دەبى: ﴿... فَأَعْرِضْ لِي فَعَمَّرَ لَهُ ... خاويە بىم بەخشە، ئىتر خودا خەتاي بەخشى، ﴿۱۱﴾ القصص.﴾

ھەر كەسى بۆ لاى ئەو وەگەر ئ قەبوئى دەكاتەو ھە: ﴿... وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ ... ھەر ئەويشە پەشىمانى لە عەبدانى قبول دەكا. ﴿۲۵﴾ الشورى.﴾

ھەر كەسى كىش پىشتى پىو ھەبەستى ئەو بەسەستى: ﴿... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ... ھەر كى خۆى بە خوا بىسپىرئ، ئەوى بەسە. ﴿۲﴾ الطلاق.﴾

سى تاوانىش ھەيە خاوى گەورە ھەر لەسەر دنياىدا تۆلەيان دەكاتەو ھەو خاوەنەكەى تەمبى ئەكا:

پەكەم: جەورو ستەم: ﴿... إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ ... ئەم ناھەقيانە ھەر زيانى بۆ خۆتانە. ﴿۲۳﴾ يونس.﴾

دو ھەم: پەيمان شكىنى: ﴿... فَمَنْ تَكَلَّفَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ ... سا ھەر كەسى پەيمانى بەجئ نەھىنى، ھەر خۆى لە پەيمان شكىنى زەرەر دەكا. ﴿۱۰﴾ الفتح.﴾

سئیه:م: فیل و تهلهکه بازی: ﴿... وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ ... فروفیلش
هر یه خه ی خاومنی دهگری. ﴿۱۳﴾ فاطر.

بیگومان سته مکاریش له ژیر هیزو دهسه لاتی خوا پرزگاری نابئ: ﴿فَتِلْكَ
يُؤْتُهُمْ حَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا﴾ ... ئیستا (جئ) ماله کانی وان - له سهر ناهه قی کردنیان -
چؤل و هۆله. ﴿۵۲﴾ النمل.

بهروبومی کرده ی چاکهش هم له دنیاو هم له دوا پوژیش دهوریته وه،
چونکه خوی گه وره لیبوردهیه و سوپاس بژیره: ﴿فَأَنلَهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ
ثَوَابِ الْآخِرَةِ﴾ ... نه وسا خودا پاداشی ئهم دنیاو چاکه پاداشی ئهو دنیای پیدان.
﴿۱۴۸﴾ آل عمران .

هر که سئیکیش گوپرایه لی خوا بی خوشی دهوی: ﴿... فَأَتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ...
شوین من که ون ههتا خوداش خوشی بوین. ﴿۳۱﴾ آل عمران.

جا نه گهر بهنده ههستی به وه کرد دل خوش و شادمانه، چونکه مامه له ی له گهل
په رومردیاریکه پوژیدرو پرزگارکاره: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ﴾ ... هر خودا پوژی
دهنیری. ﴿۵۸﴾ الذاریات .

﴿... وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ... يَارِيدُ هَر لَه خاوهیه، ﴿۱۰﴾ الأنفال.
خوایه کی به لیبوردهشه: ﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ﴾ ... هر که سئیکیش توبه کاره من
دهیه خشم. ﴿۸۲﴾ طه.

توبه ی بهندهشی قه بوله: ﴿... إِنَّهُ هُوَ الْوَّابُ الرَّجِيمُ﴾ ... هر خویه تی له په شیمانان
دهبوری و دلو فانه. ﴿۳۷﴾ البقرة.

تۆلەي دۆستانى لە دوژمنانى دەستینى: ﴿... إِنَّا مُنْقِمُونَ ... نِیمە تۆلە
دەمکەینەو، ﴿۱۶﴾ الدخان﴾.

پاک و بێ گەردى بۆ خوا چەند کار لە جى و شکۆدارە: ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ...
ئاخۆ ئاگات لێیە هاو ناویکی هەبێ؟! ﴿۱۶۰﴾ مريم﴾.

شیخ (عبدالرحمن بن سعدی) - خوا سۆزى بۆ بنوینى- نامیلکە یەکی بایە خدارى
هەیه بە ناویشانى "الوسائل المفيدة في الحياة السعيدة"، تیایدا دەلى: "یەكی لە
هۆكاری بەختەومرى ئەومیه بەندە تەماشای بەهرى خوا دەکا بەسەریهوه، دلتیا
دمبى لە خەلکانیکى لە راده بەدەر بەهرەمەندترە، ئەوسا بەندە هەست بە خەلات و
بەخشى خوا دەکا بەسەریهوه".

من دەلیم: هەتاوهكو لە بواری ئاینیشدا، هەست دەکا لە زۆریه ی کەس بالاترە
لەمەر پارێزگاری کردنى لەسەر نوێزى بە کۆمەڵ و، خویندى قورئان و یادکردنى
بەروردیار و وێنەى ئەوانەش لەگەڵ ئەوهى بەندە کەم تەرخەمیش بى، ئەوهشیان
بەهرمیەکی ئەوەندە گەورەیه بە هیچ سامانى ناخەملێنری: ﴿... وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ
ظَهْرَهُ وَيَاطَنَةً ... بە ئاشکراو بە نهینى بەهرە گەلى بەسەرتانا پزاندوه. ﴿۲۰﴾ لقمان﴾.

(زەهەبى) لە فەرمودەناسى بەناوبانگ (ئیبىن عەبدولباقى) دەگێرێتەوه، کە: دواى
هاتنە دمى خەلک لە مزگەوتى "دار السلام" لە بەغدا داوا لە خەلکەکە دەکا، هیچ
کەسێکی دەست ناکهوى خۆزگە بۆ شوینی ئەوو جى نوێزى ئەو بخوازی.

ئەو وتەیه روێکی لەبارو^{۵۸} روێکی نالەبارى^{۵۹} هەیه: ﴿... وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ
مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ... لە چاو زۆر لە کردەى خۆمان زۆر پتر قەدرمان گرتون.
﴿۷۰﴾ الإسراء﴾.

سهرنجيك

له ئه سماي كچي (عميس) ده گيرنه وه -خوا ليی رازی بئ- ده لئیت: پښه مبهري خوا
 ﷺ پيی وتم: ((الا اعلمك كلمات تقولينهن عند الكرب او في الكرب؟: الله الله ربي
 لا اشرك به شيئا)) نايه چهند وشه يه كت فيركهم: (الله ربي لا اشرك به شيئا... كه
 له كاتي نه گانه دا يا خود له ته نگانه دا بيلي؟)).

له دهر برينكي تریشدا: ((من اصابه هم او غم او سقم او شدة، فقال: الله ربي، لا
 شريك له كشف ذلك عنه... ههر كه سي به خه ميک يا په ژاره يه ك يا دهر دي يا
 ته نگانه يی توشهات، گوته: الله ربي، لا شريك له. نه و به لايه ي له سهر لاده جي)).

چهند به لاو مهينه تي ناخوش هه ن چهند په له هه وري ره شو به سهر يه گدا ديننه
 سهر دلان، جا نه گهر دل بو لای خوا رابچله كي و، كارو وهرامی خو ی به خوا بسپيړي،
 له به رده می قاپيه ی خوا دا خو ی به گوړي دادا بي نه وه ی هاو به شی له دروستكراوه گانی
 بو برپاردا، خوا نه و مهينه تيه ی له سهر لانه دا، به لام هه ركه سي به دليكي بي خه به رو
 نا ناگا نه و نزيه بلئ: يه كجار دوره "

ههر كه سي له به دكاري بترسي

(با نه و چهند هو كاره به كار بيئي)

۱- با نه و چهند سوره ته بخويئ كه پي يان ده گوتري (معوذات... له گه ل دوعا و نزا به
 گشتي ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ... له گيچه ئي ئيره يی بهر، وه ختي كه
 ئيره ي ده با. ﴿٥﴾ الفلق﴾.

۲- كارو وهرامی خو ی له به دكار بشاريته وه: ﴿... لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَجِدَ وَأَدْخُلُوا مِنْ
 أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ... له يه كه دهرگا مه چنه ناو، له دهر وازه ی جيا جيا وه بچنه ژور.
 ﴿١٧﴾ يوسف﴾.

- ۳- خو دورخستن هوه له به دگار ﴿وَإِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوا لِي ...﴾ نه گهر باومرېشم پي ناکه ن خوږم لي دورخه نه وه. ﴿الدخان ۶۱﴾
- ۴- چاکه ي له گه لدا بکه ي هه تا ده ست له نازاردانت هه لگري: ﴿ادفع بالتي هي احسن ...﴾ تو ودرامي خراپه به چاکه بده وه. ﴿المؤمن ۹۱﴾

هه ئس و که وت له گه ل خه لکدا جوان بي

جوان ره وشتي به ختيازي و کامه رانييه، به دره وشتي ره شپيني و چارمړه شيه. (پيغه مبهري خوا ﷺ ده فهرموي: ((... ان المرء ليلغ بحسن خلقه درجة الصائم القائم... بهنده به ساي جوان ره وشتي ده گاته پله ي نه و که سه ي به روژ به روژو ده بي و شه وان به شه و نويز به سهرده با)).

((ألا انبئكم باحکم واقربکم مني مجلسا يوم القيامة؟! أحاسنکم اخلاقا؛ (پيغه مبهري خوا ﷺ ده فهرموي) پيتان بلیم کامه تان له روژي سه لادا له هه موتان نزيکتره له من له کوړو دانيشندا؟! له ئيوه ههره ره وشت جوانه گان)).

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ...﴾ بيگومان تو (ئهی محمد) ناکارت فره به رزه. ﴿۶﴾

القلم ﴿۶﴾ .

﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ فَعَلًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَا نَفَعُنَا مِنْ حَوْلِكَ ...﴾ له به زه يي خودا رايه که تو هينده نه رم و نياني ده گه ليان، نه گهر که سيکی دلره قو توندو سهرکيش باي، بلا و ميان لي ده کردی. ﴿۱۰۹﴾ آل عمران ﴿۱۰۹﴾

﴿... وَتَوَلَّوْا لِلنَّاسِ حُسْنًا ...﴾ يو مه ردم هسه ي باش بکه ن. ﴿البقرة ۸۳﴾

کچي (نه بوبه کري) (سه ديق) (عايشه) دايکي بروداداران - خوا لي پازي بي - له باسي پيغه مبهري دور له تاواندا - درودو سلاوي خوا برژي به سهر يا - ده ئي: ((کان خلقه القرآن)) خوړه وشتي پيغه مبهري ﷺ قورئان بو.

بېگومان دىل فراوانى و ھەست ئاۋەدانى: بەھرمىيەكى راستە وخۆيە و دىل شادىيەكى
دەستبەجىيە بۇ كەسنى خوا خىرو خۆشى بۇ بوى، زو ھەلچون و پو گرژبون و پق
ھەئسان: ھەمىشە ژيان تالى و سزايەكى نەبىرايە ۋە.

خەمبار مەنبە، يىت دەلىم بۇ

چونكى دەردى بىخەۋى خەۋ لە چاۋان دەتۈرىنى، ۋادەكا لەسەر جىگا ئۇقۇرمت
نەمىنى، فەرمو ئەۋەش چەند رىگا چارمىيىك:

۱- نزاۋ پارانە ۋە شەرىيەكان: ﴿...أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ... باش بزانن
كە يادى خوا ئۇقۇرە ۋ ئارامى دلانە. ﴿۲۸﴾ الرعد﴾.

۲- بە پۇژ نەخەۋتن مەگەر زۇر پىۋىست بى: ﴿وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ... پۇژىشمان
كردە ھۆى ژيان. ﴿۱۱﴾ الباء﴾.

۳- خۇپىندەنەۋە نوسىنەۋە تا كاتى نوستن: ﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ... بېژدە: ئەى
پەرۋەرنەدى من گەشە بە زانستم بدە. ﴿۱۱۴﴾ طه﴾.

۴- پۇژانە خۇماندوگىردن بە كىردارىكى سودمەند: ﴿...وَجَعَلْنَا النَّهَارَ نَشُورًا ...
پۇژىشى بۇ ھەئسانەۋەتان داناۋە. ﴿۱۷﴾ الفرقان﴾.

۵- كەمكىردنەۋەى خواردنەۋەى ئاگادار كەرەۋە ۋەكو چايە ۋ قاۋە.

شاعىرىك دەلى: بە خۇشەۋىستانمان گوت ئىمە شەۋمان لى نابىرى، ئەۋانىش
گوتيان شەۋى ئىمە زو تىپەردەچى.

جا ديارە ئەۋان بە دلئىايى خەۋ لە چاۋايان دەكەۋى ئىمەش خەۋ لە چاۋمان
دەتۈرى.

تالايى گوناھ لەگەل شىرنايى خواپەرسىتى، پوگەشى باۋەرپو، بۇن ۋ بەرامەى
بەختەۋەرى يەك ناگرنەۋە.

(ئىبن تەيمىيە) دەلى: تاوانەكان رېگا بە دل نادەن لە بۆشايى ئاسمانى
يەكتاپەرستىدا بخولیتەو: ﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... بَيِّرْهُ: بەرى
خۆ بدەنى لە ئاسمانان و زەمىندا چى ھەيە. ﴿۱۰۱﴾ بونى.﴾

ئاکامى زىانبارى تاوان:

- ۱- بەرەبەستە لە نىوان بەندەو پەرورەدىارى: ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ...
ھىچ وانىە! ديارە ئەوان لەو پۆژەدا لە پەرورەنىيان، فرە دورن. ﴿۱۵﴾ المطففين﴾.
- ۲- دروستکراو لە دروستکار نامۆ دەبى و دەتۆرى: ئەگەر کردەى بەندە تىکچو پازو
نيازى خراپ بو.
- ۳- ھەميشە خەموکى: ﴿لَا يَزَالُ بَيِّنُهُمُ الَّذِي بَنُوا رِيْبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ
قُلُوبُهُمْ... ئەو خانووى سازيان داو، ھەر مايەى دلەراوکیانە. ﴿۱۱﴾ التوبة﴾.
- ۴- دل لەرزۆکى و ترسنۆکى: ﴿سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا
أَشْرَكُوا بِاللَّهِ... ئەوانەش کە خوا نەناسن، چونکە ھاوکار بو خودا
دەناسن^{۵۲۰}، ترسدا و پۆزىنە دليان. ﴿۱۵۱﴾ آل عمران﴾.
- ۵- ژيان تالى: ﴿...فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا... ژينى لە تەنگانەدايە. ﴿۱۲۴﴾ طه﴾.
- ۶- دل رەقى و دل رەشى: ﴿...وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَلْسِيَةً... دلمان رەش کردن.
﴿۱۳﴾ المائدة﴾.
- ۷- پو گرزی و پو رەشى: ﴿...فَأَمَّا الَّذِينَ أَسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ... ئەو کەسانەى
پو رەشى پۆزى قىامەتن، پييان ئيزن: ئيوە دواى باومرى ھينان چۆن بونە
خوانەناس؟ ﴿۱۰۶﴾ آل عمران﴾.

۸- رڼ د دوست گردن له دلی خه لکدا: ((اتم شهداء الله في ارضه: (پيغه مېره خوا دهغه رموی) ئیوه گه واهی دهری خوان له سهر زهوی نه ودا)).

۹- دهستکورتی و نه داری: ﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْبَةَ وَالْإِحْسَانَ وَمَا نُزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ ... ئه گهر نه وان ته وړاتو ئینجیل و ئه ووی له پهر و مړینیا نه وه بویان هاتوه، ته و او دهکاریان هینا بیا، بی سو له لای سهریا نه وه له زه مینی ژیر پایان را خوار دنیان بو دابین دهکرا. ﴿۱۱﴾ المائدة. ﴿۱۰﴾

۱۰- رڼ هه لسانی خوی به خشنده، کزبونی باومړ، رودانی به لاو مېنه تی: ﴿... فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ ... بهم کاره یان دوجار وه بهر غه زه مې گه و تن. ﴿۱۰﴾ البقرة. ﴿۹﴾

﴿ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ... به لکو نه وان ژهنگی کاره کانی خویان بوته توپریکی سهر دلیان. ﴿۱۱﴾ المطففين. ﴿۸۸﴾ البقرة. ﴿۱۲﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ... گو تیان دلمان سهر پوښی پیدا دراوه. ﴿۸۸﴾ البقرة. ﴿۱۳﴾

به دواي رڼزی دابگه ری و چاو برسی مې به

ئو کر مې له ناو قورپدا پهر وهرندهی جیهان بریوی نه دا: ﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا ... له م زه مینه هر شتی ده جولیت ه وه گشتی رڼزی له سهر خوا به. ﴿۶﴾ هود. ﴿۱۱﴾

بالنده له ناو هیلانه خوراکی به ده ست خوی به خشنده و پیزانه: ((کما یرزق الطیر، تغدر خماصا و تروح بطانا: (پيغه مېره خوا دهر باره ی بهنده ی پشت ئه ستور به خوا دهغه رموی) رڼزی به بهنده نه دا هه روه کو رڼزی نه داته ئو بالنده ی به یانیا ن به زگی برسی ئه و او ئیواران به زگی تیر ده گه ریته وه)).

تۆ لە لای خوا پۈژدارتری لە کرم و بالئەندە ماسی، کەواپە لە پۈژناوی پۈژیدا
ھەراسان مەبە.

چەند کەسانئ ئەناسم تەنیا بە سای دورکەوتنەوھیان لە خواى بەرزو توانا،
توشى نەدارى و بەلابارى و دل بېزارى ھاتن، يەكئىكت بەرچا و دەكەوئ ساماندار و خوا
پېداو، فرە پۈژى بەسەردا پۈژاوە، لە گەنجینە و خەلاتى خواوە تەندروستی و
بەھرەى زۆرى پئ دراو، کەچى لە گوپراپەئى خوا پشتى ھەلکەردو، لە نوپژەگان
خۆى بواردو، دەستى لە تاوانى گەورە ھەلکەردو، جا خواى پەرورمەديار لەش ساخو
پۈژى فراوانى لئ دائەپنئو، بە نەدارى و بەلابارى و خەمبارى گرفتارى دەگا، وای لئ
دئ دەردێك يەخەى بەرنادا، کە يەكئىكى تر يەخەى دەگرئ، لە بەلایى پۈژگارى نابئ
کە يەكئىكى تر پئى پئ دەگرئ:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... هەر کەسئىکیش بە ئامۆژگارى
من نەکا، ژینى لە تەنگانەداپەو. (۱۲۱) طه﴾ .

﴿ذَلِكَ يَأْتِ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغِيرًا نِعْمَةً أُنْعَمَها عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغِيرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ... چوئکە
خودا دەروى چاکەى لە ھەر کەسئ وەکردبئ، ھەتا ئەوان بىرى خۆيان نەگۆرى بئ،
قەت خودا لئى نەگۆرىون. (۵۲) الأنفال﴾ .

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ... ھەر گا
توشى بەلایەك بون، بەھوى كەردەوئى خۆتانەو، لە زۆر گوناھەكانىشتان چاودەپۆشئ.
(۳۰) الشورى﴾ .

﴿وَالْوِ اسْتَقِمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا ... گەر ئەوانیش ھەر لەسەر ئەم
رێگەپە بن، بئ گومانە لە ئاویكى زەبەندە تیراویان دەکەین. (۱۶) الجن﴾ .

(اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ... نَهْنِي رَيْنَمَايِيه)

بهنده رینگای بهخته و مری نادوژیتیه وه دهستی ناکه وئی و جیژی لی وهرناگری، مه گهر ئه و راسته شه قامه بگریته بهر که پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئیمه ی له سهر لای جی هیلا وه و لایه که ی تریشی له به ههستی خوایه: ﴿وَلَهْدَيْنَهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ... و اشمان ده کرد که له رینگه ی راستی ئیمه ش شاره زا بن. (۶۸) النساء﴾ .

ئه و که سه ی هۆگری راسته رپیه بهخته و مری له وه دایه سور دهمانی سهر منجانی خیره و، ئاسوی ئومیدی رونه، له و به ئینه ی خوا پیی داوه دنیایه، به برپاری بهر و مردیاری رازیه، دلارامه له و رینگایه ی دهگریته بهر، دهمانی رپی نیشاندهریکی ههیه، ئه و رینگایه ی نیشانداه، ئه ویش له تاوان به دوره و قسه له گرافانی دهرنایه نی، دوا ی که سی هه لئه تینه ر ناکه وئی، وته ی ئه و له سهر دروستکراوانی خوا به لگه یه، له دهست تیخستنی شهیتان و له خلیسک پی بردنی خه لکان و، له قسه ی تیکه ل و پیکه لی ئینسان پاریزراوه: ﴿لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِّنْ أَمْرِ اللَّهِ ... له پیشیه وه و له دوایه وه فیه ^{۵۲۱} به یجوری ^{۵۲۲} وای ههیه که به پیی فهرمانی خودا ده یپاریزن. (۱۱) الرعد﴾ .

ئه و بهنده یه به سای گرتنه بهری ئه و رینگه یه بهخته و مری ههست پی دهکا، چونکو دهمانی خوایه کی راسته قینه ی ههیه، پیشه نگیکی بن وینه ی له پیشه، کتیب و په یامیکی له دهسته، روشنایی له ناو دلدا، ناموژگاریکی له ناو ناخ و دهر وندا، دهر منجام بو خوشبه ختی ده گه رپته وه، له خوا بهرستیدا کار دهکا، بو کاری خیر هه ول نه دا: ﴿ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ ... ئه م شاره زایی کردنه له لای خوایه. له ههر که سی له عهبدانی مه یلی لیبی، به ره و خوی رپی نیشان ده دا. (۸۸) الأنعام﴾ .

(۵۲۱) فریشته.

(۵۲۲) پشکینه ر، به دوا گهر.

ئەم دو رېڭايەت لە پېشن: واتايى و^{۵۲۲} بەرجەستەيى^{۵۲۱}، واتايى: راستە شەقامى باومرۇ خوا پەرستىيە، رېڭاي لەبەرچاۋو بەرجەستەيش: ئەو رېڭاو پردەيە لەسەر پىشتى دۆزەخ دانراۋە، رېڭاي خواپەرستى لەسەر پىشتى ئەم دىنبايە دوابراۋەيە كە چەند قولايى ھەۋا ۋارەزۋى ھەن، رېڭاي دوا رۆژيش كە بەسەر دۆزەخدا دەروا چەند قولايىكى ھەيە ۋەكو دركى (سەلى)^{۵۲۵} ۋايە، جا ھەر كەسئ بە باومرەۋە لەسەر ئەم راستە شەقامە برۋا بە پىي باومرەكەي بەسەر پردى دۆزەخىشدا تئ دەپەرئ، ھەرۋەھا ئەگەر بەندە ئەو راستە شەقامەي بگريئە بەر خەم ۋە پەژارە ۋە بىزارى و دل بەستى ناميئ.

ھەر كەسئ خوشگوزەرانى گەرەك بئ با ئەو دە خونچە گولانە بچنى:

- ۱- دانىشتنىك لە بەرمەياندا بۇ داۋاي لىخوشبون لە خوا: ﴿... وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ... ئەوانەش كە سەر لە بەيان لە خودا دەپارئەۋە. (۱۷) آل عمران﴾.
- ۲- كەمئ تەنبايى بۇ بىرگەرنەۋە: ﴿... وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ... ئەوانەش كە لە سازدانى ئەم عاسمانان و زەمىنە رادەمئەن. (۱۱۱) آل عمران﴾.
- ۳- ھاۋنشىنى پياۋچاكان: ﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ ... تَوَّ ھەر دەگەل ئەوانە بە كە سەبەيان و ئىۋاران بۇ دىدارى پەرۋەردىاريان بە نزان. (۲۸) الكهف﴾.
- ۴- يادى خوا: ﴿... اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ... فرە يادى خوا بكەن و (لە يادى ئەو رامەۋەستەن) (۴۱) الأحزاب﴾.

(۵۲۲) مەعنەۋى.

(۵۲۴) حىسى.

(۵۲۵) گىياھەكى دركاۋىە.

۵- دو ركات نوپزى ملكه چانه: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ ... ئەو كەسانەى
لە نوپزىدا خۇيان بە گەورە نازان. ﴿۲﴾ المؤمنون.

۶- خويندنى قورئان بە تېفكرينه وه: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ﴾ ... ئاخۇ ئەمانە لە
قورئان ورد نابنە وه و (سەرنجى رانە كېشاون)؟ ﴿۸۲﴾ النساء .

۷- بەرۋۇوبون لە رۋۇزىكى زۆر گەرمدا: ((يدع طعامه و شرابه و شهوته من
اجلي ... (پېغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرمۇي) "خواردن و خۇراك و ئارەزوى لە
پېناوى من واز لى ھىناوہ.

۸- مال بەخشين بە پەنھانى: ((حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه: (پېغەمبەرى
خوا دەفەرمۇي) "ھەتاوھكو دەستى چەپى نازانى دەستى راستى چى بەخشيوہ.

۹. لادانى ئاستەنگى لە رېي مۇسلمانى: ((من فرج عن مسلم كربة من كرب الدنيا
فرج الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ... (پېغەمبەرى خوا دەفەرمۇي) "ھەر
كەسى پەژارمەك لە پەژارەكانى دنيا لەسەر مۇسلمانى لاپبا خواى گەورە
يەككى لە ئاخۇشيەكانى دوا رۋزى لەسەر لائەبا".

۱۰- دنيا بە كەم سەير كردن: ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ ... دوا رۋز باشترو بە پېزترە.
﴿۱۷﴾ الأعلى .

ئەمەيان دە (خونجە گۈلى) تەواون.

ئەوۋى بوہ مايەى بەدبەختى كورى پېغەمبەر (نوح) ﷺ ئەو ھەسەيە بو: ﴿...سَأَوَىٰ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ﴾ ... ئەمەن پەنا بە چىايەك دەبەم كە لە
ئاودەمبارپزى. ﴿۱۳﴾ هود .

بېگومان ئەگەر پەناى بۇ پەرۋەردىارى ئاسمان و زەوى ھىنا بوايە پاىەدارو
شكۋدارو پارپزراو ئەبو.

مايەى بەدبەختى (نمرود) يىش ئەومبو دەيگوت: من دەژيىنم و دەمرينم بەرگيىكى پۇشى گەشياوى نەبو، دەيويست مافىك بە خۇى بدا كە ئيوى نەبو، ئەوسا دەمكوت و سەرشۆرو پيسوا بو.

﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ... ئەوسا خودا گيرۆدەى ئازارى پەسلان و دنيای کرد. ﴿۲۵﴾ النازعات﴾.

كليلى بەختەومرى وشەيىكە، كەلەپورى گەل دەربرينىكە، مەشخەلى سەرفرازى دەستەواژەيەكە، سا ئەو وشەو دەربرينەو دەستەواژەيە بریتی يە لە: لا اله الا الله محمد رسول الله.

ئەوەى لە پرى ئەم زەمىنە بەو رستەيە دەناخەوئى و دەويزى ^{۵۲۶} بەختەومرى لەوهدايە: لە ئاسمانەو بە راستگۆ لە قەلەم ئەدرى: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ... ئەو كەسەى راستەكەى هيناو راستى سەلمان. ﴿۲۳﴾ الزمر﴾.

ئەوەى كار بەو رستەيە دەكا بەختەومرى لەوهدايە: لە دارمان و دارزان ^{۵۲۷} و ئابروتكان و بەگر سوتان پرگارى دەبى: ﴿وَيُحْيِي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ... ئەو كەسانەى خۇيان پاراست -لەبەرئەو بە ريگەى پرگارى داچون- خودا خۇى پرگاريان دەكا. ﴿۶۱﴾ الزمر﴾.

ئەوەى خەلگى بۆ بانگ دەكا بەختەومرى لەوهدايە: كۆمەكى ئەگرئى و پالپشتى لى دەگرئى و سوپاسى دەگرئى: ﴿وَإِنْ جُنَدْنَا لَهُمُ الْغَلِيلُونَ... دياريشە ھەر سوپاي ئيمە سەردەكەوئى. ﴿۱۷۳﴾ الصافات﴾.

ئەوەى ئەو رستەيەى خۇش ئەوئى بەختەومرى لەوهدايە: پلەو پاىيەى بەرز دەبى و ريزى دەگرئى و شكۆمەندى وەدەست دىنى: ﴿...وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ... دەسلەتیش ھەر بۆ خواو پيغەمبەرى و ئاپۆردى ^{۵۲۸} بىروادارانە. ﴿۸﴾ النافقون﴾.

۵۲۶) قسە دەكا.

۵۲۷) دە شەرم وەچونەو.

۵۲۸) جامامورى، كۆمەلى.

بیلالی كۆيلە بەو پەيشەيە چرىكە و زايەلەى ھەلبرى بە ساي ئەو ھە ئازادى
و ھەست ھينا: ﴿...يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ...﴾ لە ناو تاريكستانەو ھەيانبا
بەرەو ڕوناكى. ﴿البقرة ۲۵۷﴾ .

(ئەبولەھەبى ھاشمى) لە ھەربىنى ئەو رستەيە ھەمى بەستا، بە ساي ئەمە ھەكو
كۆيلەيەكى زەبون و ريسوا سەرى نايەو: ﴿...وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ...﴾ خودا
ھەر كى توشى سوکايەتى بکا، تازە كەس ريزى لى نانى. ﴿الحج ۱۸﴾ .

ئەو ھەستەواژمىە ئەو مادەو كە رستەيە كۆمەلەى مرؤقى دوا بىراو لە بن ھاتو
بەرەو لوتكەى باوەر بە خوا بونىكى پاك و پاراو دەبا: ﴿...وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا تَهْدِي بِهِ
مَن نَّشَاءُ مِّنْ عِبَادِنَا...﴾ بەلام ئيمە ئەو ھەمان كەردە مەشخەلەك كە عەبدانمان - ئەوانەى
خۆمان بخوازين - بەو ھەخەينە سەر رىگا. ﴿الشورى ۵۲﴾ .

ئەگەر پشت لە دواړۆز ھەلکەى بە دنیا دلخۆش مەبە، بىگومان سزايەكى دريژ
خايەنت لە رىدا، كۆت و زنجىر و تەمى كەردن چاوەرپتە: ﴿...مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِي﴾ ﴿۱۸﴾
هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ... سامانم بە ھەرى بۆم نەبو. دەسلەتەم وا لەبەين چو. ﴿الحاقة ۲۹﴾ .
﴿إِنَّ رَبَّكَ لِيَالْمِزَادِ...﴾ بى سۆ كە پەرەندەى تۆ، ھەمو ئەوانە دەبينى.
﴿الفجر ۱۶﴾ .

ئەگەر پشت لە خوايەكى تاكو بى نياز ھەلکەى جىي خۆى نىە دل بە رۆلەو
منال خۆشكەى، بى سۆ پشت ھەلکەردن لە خوا مايەى ئەوپەرى سەر شۆر بونە،
ئەوپەرى تيشكانو، ريسوا بونە: ﴿...وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ اللَّذَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ...﴾ چارە
رەشى و زەبونيان بۆ بىرار درا. ﴿البقرة ۶۱﴾ .

ئەگەر تۆ كەسيكى چەپەلکاری دلت بە مال و سامان خۆش نەبى، بە راستى
چەپەلکاری ھەلاچۆ كەردنى كۆتا ژيانە، لە دەست دانى سەرەنجامە، مايەى نەفرەتى

رۆزى پەسلانە : ﴿... وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْرَىٰ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ...﴾ بىگومان سوکايەتى نازارى ئەولاش زۆرتەرە. ﴿۱۶﴾ فصلت .

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ...﴾ سامانىش و عەولادى زۆر لەوانە نىن لە ئىمە و زىك كاتەو، مەگىن كەسى بىرەوى بە ئىمە هىنابى و ئاكارى چاك پەچا و بكا. ﴿۲۷﴾ ساء .

تېروانىنىك

واتاينىكى بەرفرە لە بەرز نرخاندى ئەم نزاىە دەستەبەردەكرى: (يا حي يا قيوم برحمتك استغيث... ئەى ئەو كەسەى ھەمىشە زىندوو مشورگىپرى ھەمو كارو فەرمانيكى، پەناو بەر مېھرى تۆ دىنم: بى گومان سيفەتى (الحياة) ھەمىشە زىندوى ھەرچى پەوشتى ئەو پەرى تەواو بە دىگىر تەو و لە خو و دەگرى، ھەروەھا سيفەتى (القيومية) ھەمىشە مشورگىپرى ھەرچى پەوشتى كردارە دەى گرىتەو، بۆيە ئەو نزاى بە ناوى ھەرە گەورە (الاسم الاعظم... دادەنرى ئەو ناوەى نزاى پى بكرى خوا وەلامى ئەداتەو، ئەگەرىش داواى پى بكرى دەبەخشرى: ئەویش ئەو سيفەتەيە: (الحي القيوم) ھەمىشە زىندو مشورگىپرى. زيانى ھەمىشەى لەگەل ھەرچى دەردو نازارە جياكارە، ھەر لەبەرئەو بە ھەشتەكان كاتى تەواو زيانىان دابىن بو، نە خەم و پەزارە و نىگەرانى دەيان گرى نە ھىچ بەلایەكان توش دى.

زيانينكىش ھەمىشەى نەبى زيان بە كردارەكان دەگەيەنى، لەگەل ھەمىشە مشور گىرپىش تىك ناكاتەو، جا ھەمىشە مشورگىپرى بە ساي زيانى ھەمىشەيە، ئەوسا زىندوى پەھا (الحي المطلق)، كە زيانينكى ھەمىشەى بە ھەرگىز سيفەتى تەواوى (الكمال) لى جيا نابىتەو، مشورگىپرى ھەمىشەيش (القيوم) ھەرچى كردارى بگونجى لەسەرى گران نابى، ئىنجا پارانەو بە سيفەتى (الحياة والقيومية) كارى گەرى دەبى بۆ لا بردنى ئەو شتەى دۆى زيانە و زيان بە كردار دەگەيەنى.

خه مبار مه به و له گهډ خه يال دهفتار مه که

نه گهر به ناسانی سهیری کاریکی گرانته کرد ناسان ده بی، نه گهر له شتیکیش نائومید بوی هه و او نارمزوت نه وهی له بیر ده چینه وه: ﴿... سَيُوتِنَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ﴾ ... (نه گهر بیانگوتایه): نیمه هر خودامان به سه و به م زوانه خوداو پیغه مبهری خوا له چاکه ی خو به شمان ددهن، چ دهقه وما؟ ﴿٥٩﴾ التوبة.

له کتیبیکدا خویندنه ومه ته وه، که پیاوئ له ده لافه یه که وه خو ی فری ددها نه نگوستیله یه کی له په نجه ی چه په دا ده بی، نه نگوستیله که له بزماریکی ده لافه که ده ناقی، له کاتی کابرا ده که ویته سهر زهوی نه و بزماره په نجه ی له بنه وه هه لده قه نی، چوار په نجه ی ده مینیته وه، خو ی به خو ی ده ئی: وا هه ست ناکه م ته نیا چوار په نجه م به و ده سه ته وه ماوه، یا خود وا نازانم یه کی له په نجه کانم له ده ست داوه ته نیا نه و کاته نه بی که روداوه که م بیر ده که ویته وه، نه گینا کاروبارم له سه رخویه و، رازیم به وهی روی داوه: "قدر الله وما شاء فعل... خوا هیئا بوی ده بویه بی".

پیاویکیش ده ناسم باسک و قوئی چه په ی به هوی نه خو شیه ک له شانیدا بیر دراوه، ژیانیکی دریزی برده سهر و خیزانی پیک هیئا و خوا چه ند کوریکی پی به خشی، به رویکی گه شه وه ماشینه که ی لی ده خوړی، به خو شحالیه وه کاری خو ی به جی ده هیئا، هه روه کو بللی خودا ته نیا ده ستیکی پی دابی: "ارض بما قسم الله لك، تكن اغنى الناس" نه و به شه ی خوا پیی داوی رهمه ندی لی بنوینه، له گشت که سی زهنگین تری.

چه نده زو واما ن به سه رهات له گهډ راست بینیدا نه گونجین، چه نده جینگای سه رسامیه له گهډ بارودوخ و ژیان و گوزهرانمان نارخسین، په نجا سال بهر له نیستا رایه خی ناو مالمان نه و هه سیره بو که له گه لای دارخورما چنرا بو، که لوپه لی ناوما ل بریتی بو له: گونده یه کی ناوو مه نجه ئیکی گلینه و^{۵۲۰} قاپیک و مه سینه و

ته‌شتیك، كه‌چی له‌ ژياندا په‌گمان نه‌كه‌وت و حال و گوزمرانمان له‌ گه‌ر نه‌كه‌وت، چونكه‌ ئی‌مه‌ په‌زانه‌ندیمان نواند و ملكه‌ج بوین كار و وهرام مان خسته ژێردهستی (واقع) و راستیمان.

له‌ مزگه‌وتی گه‌ورده‌ی كوفه‌ له‌ نیوانی دو تیره‌دا ئاشوب و ئازاوه‌ پویدا، شمشیر و ر‌میان له‌ یه‌ك هه‌لك‌یشا، شه‌ر ك‌ل‌په‌ی سه‌ند، ن‌زیک بو كه‌لله‌ سه‌ر له‌ لاشه‌ جیا ب‌بنه‌وه‌، یه‌ك‌ له‌ مزگه‌وت خ‌و‌ی د‌زیه‌وه‌ تاوه‌كو به‌ د‌وای (ئه‌حنه‌ف‌) ی‌ ك‌و‌ری (قه‌یس‌) دا‌ب‌گه‌ر‌ی كه‌ پ‌یاو‌ی‌ك‌ی ز‌و‌ر چاك ساز و نه‌رم و نیان بو، بی‌نی وا له‌ ماله‌كه‌یدا مه‌رو ماله‌تی ده‌د‌و‌ش‌، پ‌و‌ش‌اك‌ی‌ك‌ی له‌ به‌ردا بو ده‌ عانه‌ی نه‌ده‌ه‌ینا، كه‌س‌ی‌ك‌ی ك‌زو لاواز و بی‌ه‌یزو به‌ له‌ بار‌ی‌كه‌ ^{٥٢١}، باس و خواسیان ب‌و‌ گ‌یر‌ایه‌ وه‌ به‌ هیج جو‌ر‌ی نه‌شه‌ژاو خ‌و‌ی ت‌یك‌ نه‌دا، چونكه‌ له‌و كاره‌ساتانه‌ راها‌تب‌و، ژیا‌نی له‌گه‌ل‌ روداوان به‌سه‌ر بر‌د‌بو، پ‌ی‌ی گوتن خ‌ی‌ره‌ ان‌شا الله، پاشان خ‌واردن‌یان ه‌ینا‌یه‌ پ‌ی‌ش ه‌ه‌روه‌كو ب‌ل‌ی‌ی هیج روی نه‌دا‌ب‌، له‌ كات‌ی‌كا به‌ربانگه‌كه‌ی بریتی بو له‌ كه‌رت‌ه‌ نان‌ی‌ك‌ی وش‌كو زه‌م‌یت و خ‌و‌ی، له‌گه‌ل‌ جامه‌ ئاو‌ی‌ك‌، ناوی خ‌وای ه‌ینا و ده‌ستی به‌ خ‌واردن‌ كرد، پاشان سوپاسی خ‌وای له‌سه‌ر خ‌واردنه‌كه‌ كرد، گوتیشی، نان‌ی‌ك‌ له‌ دانه‌و‌ی‌له‌ی ع‌ی‌راق‌و، زه‌م‌یت‌ی‌ك‌ له‌ شامه‌وه‌، له‌گه‌ل‌ ئاو‌ی‌ رو‌یا‌ری (دیج‌له‌) به‌ راستی چه‌ند به‌ه‌رم‌یه‌ك‌ی به‌هادارن. پاشان پ‌و‌ش‌اكه‌كه‌ی له‌به‌رك‌رد‌و، دارده‌سته‌كه‌ی ^{٥٢٢} له‌ ده‌ست را هه‌ل‌گرت، هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو به‌ره‌و ئه‌و خه‌لكه‌ پ‌و‌ی، له‌ كات‌ی‌ چاویان ب‌ی‌ كه‌وت سه‌ریان بو‌ب‌ی‌ن‌ی‌ی هه‌لك‌یشا، چاویان ت‌ی‌ بر‌ی و گو‌ی‌ی‌یان ب‌و‌ وته‌كانی هه‌ل‌خست، هه‌ر سه‌ر پ‌ی‌ی ئاشته‌وایی له‌ نیواندا كردن، پاشان گوتی بلاوه‌ بكه‌ن، هه‌رم‌یه‌كه‌یان به‌ لایه‌ك‌دا ر‌و‌یشت‌ن و ئاو‌ریان نه‌دا‌یه‌وه‌ گ‌ری ر‌ق‌و كینه‌یان دامركا و، ئازاوه‌ كو‌ژایه‌وه‌.

له‌و چ‌ی‌ر‌و‌كه‌ چه‌ند دهرس‌ی و مرده‌گیر‌ی، له‌وانه‌ ر‌ی‌زو گه‌وره‌یی به‌ كه‌ش‌خه‌یی و دیمه‌ن نیه‌، كه‌م دهرامه‌تیش ئاماری به‌د به‌ختی نیه‌، به‌هه‌مان شی‌وه‌ به‌خته‌وم‌ریش به‌ هه‌ب‌ویی و سامان‌داری نیه‌: ﴿فَأَمَّا آلَ لُحْيَانَ إِذَا مَا ابْنَلَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾ (١٥) وَأَمَّا إِذَا مَا ابْنَلَهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ ... به‌لام ئه‌م‌پ‌ر‌و هه‌ر كات‌ی‌ك‌ی

(٥٢١) په‌قی لاواز.

(٥٢٢) دارو‌م‌ك‌از و ئه‌و دهری له‌ ده‌ست را‌ه‌ل‌ده‌م‌گ‌ر‌ی.

پەرورەندەى دمیخاتە بەر ئەزمونەووە و پێزی لی دەگری و بەهرەى پێ دەگەیهنئ، ئیژی:
(ئەوا) پەرورەندەم قەدری گرتەم ئەگەریش - ھەر بۆ ئەزمونئ- پەرورەندەى بژیوی لی
کە مکر دەو، ئەوسا ئیژی: پەرورەندەم سوکایەتى بەسەرھینام. ﴿۱۱﴾ الفجر

بێگومان بەهرەو پەوشتە بالاكان نرخ و پێزی مروفن، نە وەك بەرگەو پۆشاك و
كەوش و پێلاوى كۆشك و تەلار و خانوى پێشچاوى، بەلكە سەنگى ئەو لە كەردەو
بەخشەندەى و نەرم و نیانى و ژیری دایە: ﴿... إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَنُكُمْ ...﴾
بەپێزترینتان لای خودا، پارێزگار ترەكانتان. ﴿۱۲﴾ الحجرات

پەيوەندى ئەو و تەيە بە جى باسى ئيمەو ئەو مەيە بەختەو مەرى بە ھەبونىكى لە
پادە بەدمرو، كۆشك و بالەخانەى پازاوەو، لە ئالتون و زىرو زىو دانىە، بەلكە
بەختەو مەرى لەناو دلتا بە ساي ئەو مەيە باوەرى تیدا بپەخسى، پەزەمەندى لە ناودا
بپوئ، شادو ھۆگر بئ، تيشك بداو بەردەوشئ: ﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ ...﴾
سەيرت نەيە لە دارايى و زارو زىجئ^{۵۲۲} كە ھەيانە. ﴿۵۵﴾ التوبة

﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ...﴾ بپێژە: لەو
چاكەو بەزەمىيە - كە خوا دەربارەى ئيوەى كەرد- كەيف خۆش بن، كە ئەمە لە ھەر
شتىكى كۆى دەكەنەو ھيژاترە. ﴿۵۸﴾ بونس

دەرونى خۆت لەسەر ملەكەج بون بە قەزاو قەدمەرى خوا پابىنە، چى دەكەى ئەگەر
باوەر بە بپيارو قەزاو قەدمەرى خوا نەكەى، ئايە دەتوانى بە ناخى زەويدا ژيەر كۆلئ
لئ بەدى يا پەيژەيئ بەرمو ئاسمان ھەلبەى، ئەو ھشيان دادت نادا، لە قەزاو قەدمەرى
خوا لات نادا. كەوايە چارە چيە؟

چارە ئەو مەيە: پەزەمەنديمان نواندو ملەمان كەچ كەرد: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ
الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ ...﴾ لە ھەر كۆى بن تەنانەت ئەگەر لە قەلاى زۆر
قايمەيش (خۆو ھشیرن)، مردن دەتانگاتئ. ﴿۷۸﴾ النساء

دژوارترین و سەخت ترین رۆژانی ژيانم، بەرچاو ڕەشتەری کات و ساتی تەمەنم: ئەو کاتە بو پزیشکی تاییبەت هەوایی پێدام بە برینەوێ دەستی (محمد)ی بڕام لە قۆلێرا- خوا سۆزی بۆ بنوێنێ- ئەو هەوایی وەکو بۆمبێک بو بە بن گۆچکەمدا تەقیەو، بەلام بەسەر نەفسی خۆمدا زāl بوم، ئەو وتەیی خۆی پەرۆردگار دڵنەوایی کردم: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ...﴾ کەس هیچ بەلای بەسەر نایە، مەگین خودا فەرمان بدا. هەر گێش بپروای بە خودا بێ، دلی شارمزی خۆی دەکا. ﴿۱۱﴾ النّابین .

ئەو وتەییەش: ﴿... وَبَشِّرِ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۱۲۵﴾ الَّذِيْنَ اِذَا اٰصَبَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوْا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ...﴾ مژدە بدە بەو کەسانە خۆراگرن. ئەو کەسانە کە توشی چورتەمێک دەبن دەلێن: ئێمەش هەر ئی خواین و هەر بۆ لای ئەو دەچینەو. ﴿۱۲۶﴾ البقرة .

ئەو ئایەتە فێنکایی و ئارامی و وزە تین و بۆن و بەرامی خۆش بون. هیچ پلانیکیشمان لەبەردەستدا نیە بی گێرین، تەنیاو بەس چارەمان باومرەهێنان و ملکەج بونە، ﴿اَمْ اَنْتُمْ اَمْرًا فَاِنَّا مُبْرِمُونَ ...﴾ ئەگەر ئەوان لەسەر کاری خۆیان سور بون، ئەوا ئێمەش لەسەر کاری خۆمان سورین. ﴿۱۲۷﴾ الزخرف .

﴿وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰی اَمْرِہٖ ...﴾ خوا لەسەر کاری خۆی زالە. ﴿۱۲۸﴾ یوسف .

﴿... وَاِذَا قُضِيَ اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهُ كُنْ فَيَكُوْنُ ...﴾ هەر کە ویستی کاری پێک بێ، فەرمان دەدا: ببە! دەبێ. ﴿۱۲۹﴾ البقرة .

(خنساء النخعية) تەنیا لە یەك چرکەدا بە شەهید بونی چوار کۆرەکە لە شەپری (قادسیه) لە ڕینگای خوادا هەوایی بێ درا، هیچ یان لە دەمی نەبیست تەنیا سوپاس کردنی پەرۆردیاری نەبی، ستایشی پەرۆرینی خۆی کرد لەسەر ئەو خەلاتە پێی بەخشی، لەسەر ئەوێ سۆزی چاکە لەگەڵ نواندو، بپیری خواش جێ بەجێ بو، چونکە باومرێکی یارمەتی دەرو وزە بەخشی هەبو، خاوەنی چەم و رۆبارێکی یەقین و دڵنیاوی بو کە نەبڕیتەو، جا نمونە ئەو ژنانە شیاوی ئەوین سوپاسیان بکریو

پاداشتیان بدریته‌وه و به‌خته‌وه‌ری دنیاو دوا رۆژ بن، نه‌گهر ئه‌و هه‌لۆیسته‌ی نه‌نوندایه له بری ئه‌وه چی پێ ده‌گرا؟! نا‌ره‌زایی و هاوارو رۆرۆو په‌رچ دانه‌وه‌و نه‌خواستن، دوا‌ی ئه‌وه له ده‌ست دانی دنیاو دوا‌رۆژ! (فمن رضي فله الرضا، ومن سخط فله السخط... ههر كه‌سێ په‌زامه‌ندی نواند په‌زامه‌ندی و ده‌ده‌ست دینی، ههر كه‌سێكه‌ش نا‌ره‌زایی نواند، رۆو تو‌رپی و ده‌ده‌ست دینی).

بێگومان هه‌توانی^{٥٢٤} دهردو ئازارو چاره‌سه‌ری به‌لا‌و مه‌ینه‌تی، ئه‌وه‌یه بلیین: ﴿... إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ... نِيَمَةُ نِي خَوَايِن وَ بُو لَای ئه‌ویش ده‌گه‌رپێنه‌وه.﴾^{(١٥٦) البقرة}.

مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه: هه‌مومان نێ خواین، نێمه دروست گراوی ئه‌وین و له ژیر ده‌سه‌لاتی ئه‌وداین، ههر بۆ لای ئه‌ویش ده‌گه‌رپێنه‌وه، دروست بون له‌ویه‌وه سه‌رچاوه ده‌گرێو، گه‌رانه‌وه‌ش بۆ لای ئه‌و ده‌بی، کارو فه‌رمانیش به‌ ده‌ستی ئه‌وه، نێمه خاوه‌نی هێج نین.

﴿... كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ... به‌ غه‌یری ئه‌و هه‌مو شتی له به‌ین ده‌چێ.﴾^{(٨٨) القصص}.

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ... ههر كێ ژینی له‌سه‌ر زه‌مینه نامی.﴾^{(٢٦) الرحمن}.

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ... تۆش ده‌مری و ئه‌وانیش ده‌مرن.﴾^{(٣٠) الزمر}.

ئه‌گه‌ر له نا‌كاوئ به‌ هه‌واڵێکی را‌چه‌كه‌ینه‌ر هه‌ولیان پێدای به‌وه‌ی ماله‌كه‌ت گری گرت، یا رۆله‌ خۆشه‌ویسته‌كه‌ت مرد، یا سه‌رومت و سامانت به‌هه‌ده‌ر چو، ده‌بی ئه‌و كاته چی بكه‌ی؟ ههر له ئیستاوه‌ خۆت له‌سه‌ر ئارامی را‌بێنه، خۆ دزینه‌وه داد نادا، را‌كردن و هه‌لاتن له برپیارو چاره‌نوسی خوا سودت پێ نا‌گه‌یه‌نی، به‌ فه‌رمانی خوا ملكه‌ج به، به‌ قه‌ده‌ری خوا را‌زی به، دانبنی به‌ راستی و هه‌لگه‌وتدا^{٥٢٥}، پاداشتی خوا و ده‌ده‌ست بێنه، چونكه ههر ئه‌و رێگا چاره‌یه‌ت له ده‌سته. به‌ئێ رێگا‌یه‌کی تریشت له

(٥٢٤) مه‌لحه‌م/مه‌ره‌هم.

(٥٢٥) واقع.

دەست دایە، بەلام ئەویان چەوتە پێ یەو لە مەترسی ئەم رېییە ئاگادارت دەکەمەوه، ئەویشیان: لە تاوی ئەوهی پوی داوه و هاتۆتە ئاراوه قور پێوان و چارسی و بیزار بونە، رق هەلسان و شین و پۆرۆو خاکە سار بونە، وەلێ لەو هەمو پەریشانیە دەست کەوتت ج دەبی؟! بێگومان خەشم و قینی پەرودەندە بەرزو توانا و دەست دینی، خەلکان لە خۆت دەرنجینی، پاداشتی خوا لە دەست دەدی، کۆلێ گوناھیش لە خۆت هەلەدەدی، دواي ئەوه خۆشەویستە کەمت بۆ ناگەریتەوه، بەلاو مەینەتیش لە دل دەرناجیو، ئەومەش کە هەر دەبی بێتە دی بەسەرتدا هەلنابری: ﴿...فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ...﴾ با بەپەتیک خۆی هەلواسی تا دەخنکی، دەبا بزانی بەم فیلە ئۆخە دی؟ ﴿۱۰﴾ الحج .

خەمبار مەنبە بە ئەوهی تۆ لە پیناویدا خەمباری کۆتایی دی

بێ گومان مەرگ رەپیش هەمو کەس دەکەوی: ستەمکار بێ یا چەوساوه، بەهیز بێ یا ژێردەستە، دەولەمەند بێ یا هەزار، تۆ یەکەم کەس نیت کە دەمری، خەلکانیکی زۆر لە پیش تۆدا مردون لە دواي تۆشدا زۆریان دەمرن. (ئێین بەتوتە) دەگیریتەوه کە گۆرستانیک لە باکور هەیه هەزار پاشای تیدا لەگۆر نراوه تابلۆیەکی لەسەر هەلواسراوه تیایدا نوسراوه:

لە خاک بپرسە ئەمە پەرسانی پیش مردن گەورە گەلن

پیت دەلێ ئەوانە ی سەرپەل بون ئیستاکە هیسک و پەلن*

ئەو کارە ی لەو بارەوه سەرسام کارە: بێ ئاگایی مەرقە لەو مردنە ی کت و پەر بە شەوو بە رۆژ مەرقەکان دەدوریتەوه، گومانیشی وایە هەرگیزاو هەرگیز دەمینو و رادەبویرو مەرگ یەخە ی ناگری، لەو سەرنجامە بێ گومانە بێ ئاگایی دەنوینی، لەو کۆتاهاتنە ی هەمو گیانداری دەگیریتەوه خۆی دەبویرو کەمتەرخەمی لێ دەکا:

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ... ئەي خەلگىنە! لە پەرۋەندەو بىرسن، بومە لەرزەي پۇژى سەلا ۋەداۋىكى زۆر گىرنگە. ﴿۱﴾ الحج﴾ .

﴿أَقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ... خەلك ئاگايان ئى نىيە، پۇژى ژمارەيان نزيكەو ھەر باۋەرىش ناكەن ھەيى. ﴿۱﴾ الانبياء﴾ .

لەو كاتەي خۋاي گەۋرە گەل و نەتەۋەكان لەناو دەباو، بن بېريان دەكا، ئەو شارو لادىيانەي سەتەمكار بون بە خەلكەۋە دەيانرەمىنى، خۋاي بەرزو توانا دەفەرمۇي:

﴿...هَلْ تُحِشُّ مِنْهُمْ مَنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا... ئاخۇ ھەست بە ھىچيان دەكەي، يان نوزەشيان ئى دەبىستى؟ ھەرچى لەمەر ئەوان بو بىرايەۋە تەنيا باس و خواسيان مايەۋە؟! ﴿۱۸﴾ مريم﴾ .

ھەئەستەيەك

دوعا و نزاى گلۇلى: تاقانەيى خوا لە ۋەي پەرستەن و پەرۋەردگار ئىتىدا لە خۇۋە دەگرى، ھەرۋەھا بە شكۇدارى و نەرم و نيانى باس لە پەرۋەرىنى تاك و پاك دەكا، ئەو دو ناو و سيفەتەش ئەۋەپەرى دەسەلات و مېھرو سۆزى خوا و چاكە و لىبوردەيى لە خۇۋە دەگرى، بە ھەمان شىۋە ناساندنى خوا لە خۇۋە دەگرى، بەۋەي تەۋاۋ بەرپۆمبەردنى جىھانى ژورو جىھانى خوارو، ئەو عەرشەي كە لە سەۋى ھەمو دروست كراۋەكانە و گەۋرەترىن دروستكراۋىشە لە ژىر دەستى ئەۋدايە.

پەرۋەردگار ئىتى تەۋاۋىش يەكتاپەرستى خوا لە خۇۋە دەگرى، ئەۋەش دەگەيەنئ كە ھەر ئەو شىۋاي بەندايەتى بۇ كەردن و خۇش ويستەن و ئى ترسان و ئومىد پى ھەبەن و بەگەۋرە دانان و گوپرايەلى بۇ كەردنە. گەۋەرىي و شكۇدارى خۋاي گەۋرەش، كە بىسنورە واپپويست دەكا ھەرچى تەۋاۋى و بىگەردىيە بۆي بېريار بىرى و ھەرچى ناتەۋاۋى و ۋىچواندنىشە لىي بەدور بىگرى، نەرم جولانەۋەي خۋاي گەۋرەش ئەۋەپەرى مېھرو سۆز و چاكە كەردنى لەگەل دروستكراۋانىدا لەخۇۋە دەگرى.

جا ناسىن و پى زانىنى دىل بەر راستىيە، ئەو دىلە بەر خۇشويىستىن و بەر گەورە دانان و يەكتاپەرستى خوا ناچار دەگا، ئەوئەندە شادى و سرەوتىن و ئاسودەيى و دەست دىنى ئازار و ئەشكەنجە و خەم و خەمىنى نەمىنى، تۆ دەبىنى نەخۇش ئەگەر بەشتى دىل خۇش و شادمان بى، وزە و ورە و دېر بىنى، چۆن ئەو دىل و دەرونە تواناي ئەوئە دىنى نەخۇشە جەستەيەكەي نەيلى، جا ئەو چارەسەر و چابونە وەيە بۆ دىل شايستەترو لەبارتەرە.

ماتەمىنى داتنەگرى ئەگىنا بەرەو بەدبەختى دەگەويە رى

رۆژنامەى (المسلمون) ژمارە (۲۴۰) لە مانگى (صفر)ى سالى ۱۴۱۰ى كۆچى نوسيويتى، ئىستا كە ۲۰۰ مىليۇن كەس لەسەر روى ئەم زەمىنەدا هەيە، كە گىرۆدەي خەمۆكى بى! ماتەمى جىهان لە پىشالەو دەردىنى!! جىاوازي ناخاتە نىوانى ولاتىكى رۆژئاوايى ياخود رۆژھەلاتى! يا دەولەمەندى ياخود هەزارى ئەو نەخۇشەيەكە هەمۆ جىنىك دەگرىتەو... زۆربەى جاران دەرمىنجامەكەي...خۆ كوشتنە!! خۆ لەناوبردن هىچ ناويك و پلە و پايە و دەولەتەك ناناى، بەلام لە برىواداران دەسلەمىتەو^{۵۳۶}، هەندى نوسىن دەريان خستەو كە ژمارەى قورىبانيانى ئەم نەخۇشەيەكە گەيشتۆتە ۲۰۰ هەزار مىليۇن نەخۇش لە هەمۆ جىهاندا...بەلام كۆتا سەرژمىرو بە دوادا گەپان وادەگەيەنى كە لە نىوانى هەر دە كەس دا بە لاي كەمى يەككىيان بەو دەردە كوشندەو ترسناكە گىرۆدەيە لەسەر روى ئەم زەويەدا!!

ترسناكى ئەم نەخۇشەيە بەو ئەندازەيە تەنيا گەورەكان ناگرىتەو، بەلكە دەگاتە ئەو ئاستەي كۆرپەي سكى دايكىش پىي گىرۆ دەبى!!

مات و خەمىنى دەروازەى خۆ كوشتنە: ﴿... وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ...﴾ بە هەق نەبى

نابى يەكتىش بكوژن. ﴿النساء﴾

﴿... وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ... خۇشتان بە فەتەرات^{۵۷۷} مەدەن بە دەستى خۇ.

البقرة ﴿۱۶۵﴾ .

ئەو ھەۋالانى لە سەرچاۋەكانى راگەيانندن دەماودەم كەوتن^{۵۷۸} ، رايانگەيانند كە دەردى خەمۇكى (رۇنالد ريجان... سەرۆكى پيشوى ولاتە يەك گرتوۋەكانى ئەمريكاي گرتەو. توشبونى سەرۆكى ئەمريكى بەو دەردە ھۆكارەكەى بۇ ئەو دەگەرپتەو كە حەفتا سال لە تەمەنى تىپەر دابو، لەو كاتەدا بەردەوام پوبەپروى پالەپەستوى دەمارى ترسناك دەبوۋە... ھاوكات لەگەل ئەوۋى يەك لە دواى يەك نەشتەرگەرى بۇ ئەنجام دەدرا، ﴿...وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ تەنانەت ئەگەر لە قەلاى زۆر قايمىش خۆۋەشىرن. ﴿۷۸﴾ النساء﴾ (مردن دەتانگاتى).

زۆرى لە ناوداران بەتايبەت ئەوانەى ھونەر كاربون، بەو دەردە گىرۋدە بون، بېگومان دەردى خەمۇكى ھۆكارىكى سەرەكى بو - ئەگەر تاكە ھۆكارىش نەبو بى- لە مردنى (سەلاح جاھىن... شاعىر، ھەروا دەشلىن: (ناپليۇن بۇناپرت... لە شوين ئاوارەى خۇى بە خەمۇكى مرد، ﴿...وَنَزَهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ...﴾ (خواش دەپەوى (بە بىدىنى گيانيان دەرجى. ﴿۸۵﴾ التوبة﴾. بە ھەمان شىۋە ئىستاش بەردەوام يادى ئەو ھەۋالە دەكەينەو كە دەزگايەكانى راگەيانندن بلاۋى دەكەنەو، زۆربەى رۇژنامەكانى جىھانىش سەرەتاي لاپەرەى يەكەمىيان پى داگىر كردو، لەمەر ئەو تاوانكارىيە راچلەكەنى دايكىكى ئەلمانى بە كوشتنى سى لە جگەر گۆشەى خۇى ئەنجام دابو، دەرگەوتو كە ھۆكارەكەى توشبونى ئەو ژنەپە بە دەردى خەمۇكى، لەبەرئەۋەش مىندالەكانى زۆر خۇشەدەويست ترسا لەۋەى ئەو ئازارو دل توندەى ئەو پىيەۋە گرفتار بوە بېيتە مىراتى مىنالەكانى، بىپارى دا بيان ھەسنىتەۋە!! لەو ئازارە بەو شىۋە ھەرسىكىيان بكوۋى.. دواى ئەو ھەۋە خۇشى كوشت!! ژمارەو ديارى كردنى پىكخراۋى تەندروستى جىھانى" بۇ ترسناكى ئەم كارە ئامازە دەكەن.. لە سالى ۱۹۷۳ز ئەۋانەى بەخەمۇكى گىرۋدە بون پىژمەيان ۳% بو، لە سالى ۱۹۷۸ز ئەو پىژمە

زیادی کرد گه‌یشته ۵٪، هه‌روه‌کو هه‌ندئێ توێژینه‌وه دهریانخست که له هه‌ر چوار که‌سی ئه‌مریکی یه‌کێکیان به‌و دهرده‌دمینالاند!! له‌وکاته‌ی سه‌رۆکی کۆنگره‌ی په‌شیوی دهرونی که له سالی ۱۹۸۱ز له (شیکاگو... گری درا رایگه‌یانده که ۱۰۰ ملیۆن که‌س له جیهاندا به‌ دهستی خه‌مۆکیه‌وه دهنالێ، زۆربه‌شیان له ولاته‌ پێشکه‌وتوه‌گانن، چه‌ند ژماره‌یه‌کی تر دهریانخست که رێژمیان ۲۰۰ ملیۆن گیرۆده‌یه!! ﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ... نَاقُوْهُمُ هَاهُنَا نَابِيْنَ هَاوُنَا سَالَانَه كَهَرْمَتِكَ يَان دُو كَهَرْمَتَان دَه‌كه‌ونه به‌ر تاهێکاری؟﴾ (النوبة) .

(۵۳۹) شارمزیان.

هه روا له پهنديکي ئينگليزيشدا گوتراوه: پوشکي داري بپاوه مه بپوه.

ئهو پوشکي له بپينه وهی دار هه لوه رواه، ناشی جاريکی تر بپدریته وه، چونکه
 نهو بپينه وه بپاوه ته وه^{۵۴۲}. نهو پهنده يو که سانی به کارده بری به شتی که م بایه خه وه
 سه رقانن، سه رگه رمی خه ون و خه یالن، به دواي گپرا نه وهی راپردودا عه ودالن،
 ﴿الَّذِينَ قَالُوا لَا خَوْفَنَاهُمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُوا مَا قَتَلُوا قُلًّا فَادْرَأُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ
 إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ...﴾ نهوانه ی که خو یان نه جو بونه خه زا، له مهر هاوه لانیان ده گوت:
 نه گهر به قسه یان گردباین نه ده کوژران. بیژه: سا نه گهر راست ده گهن، خو له مردن
 بپاریزن. ﴿۱۷۸﴾ آل عمران .

نهوانه ی سه رقانی کات به تالین نهو هه له یان يو ره خساوه به چه ند کرداری کات
 به تالین پر که نه وه، وهکو نه وهی به کرده ی بهردار خو وهرپازینن، سودو هازانج به
 خه لکان بگه یه نن، يو دلته وای به لایاران بچه دیده نی، سه ر له گوړستان بده ن^{۵۴۳}،
 بایه خ به مزگه وتان بده ن، له دهسته و کومه له ی خیر خوازی به شداری بکه ن،
 هاوونشینی بپاوجاگان بن، ناو مال و پهرتو کخانه یان پیکه خه ن، وهرزشی سودمه ند
 بکه ن، سود به هه زاران و په ک که وتان و بی نه وایان بگه یه نن، ﴿يَأْتِيهَا الْإِنْسُنُ إِنَّكَ
 كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ...﴾ رهنجی زور دده ی بگه ی به پهر وهرینی خو ت، نه وسا
 بیی ده گه ی. ﴿۶﴾ الانشقاق .

میژو وه خوینه مهینه ت بارو روت و ره جال و^{۵۴۴} به لا بارانت ومهر چاوان ده که وئ.
 له دواي چه ند باسی له مهر نهو لی کو لینه وهیه تابلویه کی خه م و خه مینی
 خه مبارانت ده خه مه به رچاو به ناو نیشانی: به مهینه تباران دل ت بده وه.
 ﴿... وَكَلَّا نَقْصُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ...﴾ نه م حه مکه^{۵۴۵} دهنگو
 باسانه ی پیغه مبه رانت يو ده که ین، که دلداریت بدهینه وه. ﴿۱۲۰﴾ هود .

۵۴۲) کو تایی پی هاتوه.

۵۴۳) يو پهنده لی وهرگرتن.

۵۴۴) بی مال و هه زار.

(۵۴۶) تیگه یشتوان.

ئەگەر تۆ دەردو بەلا بىئىرى ھەر خۇشت چاگى دەكەيتەو، چوار ئەندامت خەلات
کردوم، يەككىت بۇ خۇت بىردەو، چوار كوپىشت بى دابوم يەككىت لى سەندمەو.

﴿وَجَزَلْنَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةَ وَحَرِيرٍ...﴾ چونكە ئەوان خۇراگر بون، لە پاداشا بەھەشت و
حەرىرى پىدان. ﴿۱۲﴾ الإنسان .

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ...﴾ ھەر لە ساي ھىمنى دابن، چونكە ئىو خۇراگر بون.
﴿۱۴﴾ الرعد .

(عبدالله...ى كوپى سەمتى براى دورمىد كوزرا، دورمىد دواى ئەوھى باسى كرد كە
بەرگى لە براىكەھى كىردو بەپى تىواناى، بەلام چارە نەبو دىبوايە برپارو فەرمانى
خوا بىتە دىو، (عبدالله...ى براى كۆچى دوايى كرد، دورمىد لە ھۇنراوئىكدا باس
لەو دەكا، كە بەرگى لە براىكەھى كىردو بەلام كەس لە زىاندا نامىنى دەپى بمرى.
ھەروا ئەم ھۇنراوئىيە نامۇزىارو دىنەوا كارە بۇ بەلاباران، لە پىشەوا شافى
گىپراومتەو:

وازيئە لە رۇڭگار چى دى بەخىربى
قەزاي خوا رۇدەدا دىشت ناسودە بى
گەر قەزا بەسەرگە لىك داببارى
زەوى و ناسمان دەستەوسانن بەجارى

چەند جاران لە مردن ترساوين و ھىشتاش ھەر ماوين؟

چەند جاران لامان وابو ئەو جارەمان تياچون و كۆتا زىانە، كەچى بویتە مايەى
سەرمەتايەكى نوئ و ھىزو وزەو بەردەوامى (لە زىانماندا)؟! چەند جاران رىڭكاكانمان
لى تەسك بونەو، ئومىدو خۇزگەمان پچرا، ئاسۆيەكانمان لەبەرچاودا تارىك بون،
لە ناكاوئى مۇزدەى ئازادى و سەرگەوتنمان بى دراو دەروى خىرمان لە رۇدا والا كرا؟
﴿قُلْ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِّنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ...﴾ بىزە: خوا رىڭگارو دەكا لەو تەنگانەو لە
ھەمو بەلەيەكى دىش. ﴿۱۶﴾ الأنعام .

چەند جاران دىنيا لە پوماند پەش ھەلگەرا، زەويما لى تەنگ بوو ھەلگەل ئەو فراوانىيەدا سىنە و ناخمان و ٲك ھاتنەو، لە ناكاوئ خٲرو خوئى بەر فراوان و سەرگەوتن و كۆمەكى گەيشتە چى؟!

﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ... ئەگەر خدا بەلایەكت بەسەر بٲنئ، بە غەيرى خوئ كەس لەسەرتى وەلانا. (١٧) الانعام﴾.

ھەر كەسئ بزائى خوا بەسەركارى خوئدا زائە، چۆن لە كارو كردەى خەلكان دەترسى؟!

ھەر كەسئ دئنيا بئ كە ھەمو شتئ لە خواری دەسلالتى خوايە، چۆن بەشتئ دەترسى كە لە خوا بەرەو خواری؟ ھەر كەسئ لە خوا بترسى چۆن لە غەيرى خدا دەترسى، لە كاتىكا دەفەرموئ: ﴿... فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا... ئىو لەوان ترسو نەبئو، دەبئ ھەر لە من بترس. (١٧٥) آل عمران﴾.

شكۆمەندى و سەربلندى لە لایەن خواى تاكو پاكە، شكۆمەندى بۆ خواو پٲغەمبەرى خواو بڕوادارانە.

زال بون ھەر ئى خوايە، ﴿وَإِنْ جُنَدْنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ... ديارىشە ھەر سوپاى ئىمە سەردەكوئ. (١٧٣) الصافات﴾.

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَوْمِ يَقُومُ الْأَشْهُدُ... بئ گومانە ئىمە پٲغەمبەرايمان و ئەو كەسانەى كەوا بڕوايان ھىناو، لە زيانى ئەم دىنايەداو لەو رۆژەشدا كە شاھتەان راست دەبنەو، يارى دەكەين. (٥١) غافر﴾.

ئىبن كەسیر لە تەفسیرەكەیدا وتەيەك بەناوى فەرمودەى قودسى دەگٲرٲتەو: ((و عزتي و جلالي ما اعتصم بي عبد، فكادت له السماوات والارض، الا جعلت له من بينها فرجا، مخرجاً عزتي، جلالي ما اعتصم بغيري الا اسخت الارض من تحت قدميه... سوئند بە گەورمى و دەسلالتى خوئم ھەر بەندەيئ پشت بە من ببەستئ،

ئاسمانهكان و زهوى پيلانى له دژ بگيرن، ههردهبى لهو پيلان گيريه پرزگارى كهه. سويند به گه وهى و دمه لاتی خۆم ههر بهندهين پشت به جگه له من ببهستى ههردهبى زهوى له ژير پى ياندا رانه گرم. پيشهوا ئيبين تهيميه دهلى: به ساي "لا حول ولا قوة الا بالله" بارى گران هه لده گيرى، بهرگه ميه نه تهى ده گيرى، بووارو چۆنيه تهى رهخساو دهسته بهر ده گيرى. ئهى بهنده ههرگيز نهو زيكره له ياد مهكه! چونكه گهنجيه يه كه له گهنجيه كانى به ههشت يه كيكه له بنه ماي به خته وهى و، رپر وهى خوشگوزهرانى و، سينه فراوانى.

(داواى ليخوشبون گري كویره دهكاته وه ...)

(ئيبين تهيميه ... دهلى: جارى وايه گري كویره يه كه ديتته پيش سهه جارى يا زياتر يا كهه تر "استغفر الله" ده كهه، خواى گه وهه بۆم دهكاته وه.

﴿ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ... ههر پيم گوت: داواى بووردن له بهر وهه رندهتان بكهه، نهو بى گومان زۆر لي بووره. ﴿ ١٠ ﴾ نوح .

يه كى له وانهى دلاراميت به سهردا ديتى نه وهيه بهنده ژيوانى بۆ خوا بنويى. زۆر زيانبارى ههه سودمه ندين، ههرچى قهزاو قهدهرى خوايه هه موى خيى تيدايه هه تا وهكو تاوانيش به مهرجى خوى.

له موسنه دى (ئيمام نهحه دهيشدا ... هاتوه: ((لا يقضي الله للعبد قضاء الا كان خيرا له ... ههرچى خوا بۆ بهندهى خوى بريار بدا ته نيا بۆى دهبيتته مايهى خيرو چاكه)).

له (ئيبين تهيميه) يان پرسى: هه تا وهكو تاوانيش؟ گوتى بهلى: نه گهر تۆبه وه به شيمانى له گه ل دابى، داواى لي بووردن و شه ره مزارى تيدا بى.

﴿ ... وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَأَسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ... جاكه مانهش له پاش نه وهى كه نهو غه درميان

لە خۆ کرد گەر بهاتبانهوه لای تۆو داوای خودا لیخۆشبوونیان بکردایه، تۆ یه کیش که پیغهمبهری، داوای له گوناھ بوردنت بۆ ئەوانه بکردبا، بئگومان ئەو سادەیانندی که خوا په شمانیه که یان قبول دهکاو دلۆفانه. ﴿٦٤﴾ النساء .

﴿... وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ ... نَيْمُهُ نَاوَا لَهُ نَاوَا خەلکا زەمانه دەستاو دەس دهکەین. ﴿١٤٠﴾ آل عمران.﴾

﴿كَانَ يَوْمَ يَرْوُفُهُمْ لَمَّا بَلَغُوا الْأَعْيَافَ أَوْ ضَعُفُوا ... نَهَوَى رُؤُوسَهُمْ كَمَا دَمِييْنَن، وَاتَّيَدَهُنَّ بِرُؤُوسِهِمْ يَوْمَ يُؤْزِقُونَ﴾ ﴿٤٦﴾ النازعات .

به گهوره پیاوانی سهرسامم که میژو شایه تیای بۆ ددها، بهو شیوه پیشوازیان له مهینه تیهکان دهکرد ههروهکو بلیی به لایانهوه تنۆکی ئاوی باران بون، یا کره بای نه رمی شه مال بون، له سهرووی هه موشیانهوه گه وره و پیشه وای مرو فایه تی بو - محمد ﷺ که له ناو ئەشکهوتا، به هاوه له کهی دهئێ: ﴿... لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ...﴾ خه مت نه بی! نایمه خودامان دهگه له. ﴿٤٠﴾ التوبة .

کاتی شار وهدمرو پههه نده^{٥٤٨}، کرا له ریگای کۆج کردنی دا مزگینی له دهست کردنی باز نه کانی کیسپای به سوپا هه دا!

له جهنگی به دردا پیغهمبهری خوا له ژیر که پره که یه وه هیرش ده باو دهقه رموی: ﴿سَيَرْجِعُ الْجَمْعُ وَيُؤَلِّقُونَ الدُّبُرَ ... هەر بینا ئەو ئاپۆرمیه له شهر شکاو پشت بکه نه وه و رابکه ن. ﴿٤٥﴾ القمر .﴾

له جهنگی (نوحود) دا - دواي کوژران و بریندار بون- به هاوه لانی دهئێ: ((صَفُوا خَلْفِي لِأَتْنِي عَلَى رَبِّي... به دوامه وه ریز بن تاوه کو سوپاسی په رومردیایم بکه م. ئەوه وره به رزی پیغهمبهرایه تیه که سه ری له هه ساره ی چل چرا ددها، وره ییکه چیا یه کان دههه ژینێ.

(قەيس)ى كۆپى (عاصم)ى (مونفرى) كە يەككى بو لە نەرم و نىانەكانى عەرمب، باوەشى لە ئەژنۆيەكانى گرتبو سەربوردەيەكى بۆ خەلك دەگيرايەوه پياوئ ھاتە لاى پيى وت: ھەر ئىستا كۆرەكەت كۆژرا، كۆپى فلانە كەس كۆپى تۆى كوشت، دەستى لە ئەژنۆى نەكردەوو، سەربوردەشى نەپچرى، ھەتا كۆتايى بە وتەكەى ھيئا، پاشان گوتى: كۆرەكەم بشۆن و كفى بكن، دواى بانگم بكن نويزى لەسەر بكم! ﴿... وَالصَّيْرَيْنِ فِي الْأَسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْأَسْ...﴾ لە نەدارى و گرفتارى و تەنگانەدا خۆراگرن. ﴿١٧٧﴾ البقرة .

عيكردەمەى كۆپى ئەبو جەھل لە سەرە مەرگدا ئاويان پىدا، گوتى بى دمنە فلانە كەس. ئەو گوتى بۆ يەكى ترى ببەن يەك لە دواى يەك دەستاو دەستيان پى دەگرد ھەتا ھەمويان مردن^{٥٤٩}.

خەلك نەييارى تۆيە نەك لە بەرژمەوندى تۆيە

كەسى ژيرو كارامە^{٥٥٠} وا دادەنئ ھەر كەسەى لەبەرژمەوندى خۆى كار دەكا نەك بۆ ئەو، لە نواندى ھەلوپست و برپار دان پشت بە خەلكى نابەستى، چونكە خەلك لە ھەلس و كەوت و ھاوکاریان بەرامبەر غەيرى خۆيان سنورێكیان داناو، لە قوربانى دان و ھەول و گەريان مەودايەكیان ديارى داوہ لى تى ناپەرن.

دەرس لە حوسىنى كۆپى عەلى وەرگرە - خوا لە خۆى و باوكى رازى بى -، كە كچە زای^{٥٥١} پيغەمبەرى خوا بو ﷺ كاتى شەھيد كرا ھيچ كەس تەنيا بە وشەيەكيش ورتەى لىوہ نەھات، بەلكە ئەوانەى كوشتيان دەنگيان بە ھوتافو (اللہ اكبر... ھەلەدەپرى بە ساي ئەو سەرکەوتنە گەورەى بەدەستيان ھيئا بو بە كوشتنەوہى!!، خواى لى رازى بىت.

٥٤٩) كۆمەلە ھاوھەلێك بريندار بون ھيچيان ئاويان لەبەر يەكتر نەخواردەوہ تا ھەمويان مردن.

٥٥٠ لى ھاتو.

٥٥١) كۆپى كچى پيغەمبەر بو.

(ئەحمەد)ى كۆرى (خەنبەل) بەرەو بەندىخانە راكىشرا، زۆر بە توندى نازار درا،
هاتە سەر گيانەلا، كەسى جۆلەى تى نەكەوت.

(ئىبن تەيمىيە) قۇل بەست گرا، بە سواری ھېستەكەى بەرەو ولاتى مصر كەوتە
رئ، ئەو ھەمو كۆمەل و ئاپۇرەى ئامادەى ناشتنى تەرمى بون تەكانىكىان بە خۇ
نەدا، چونكە خەلك سنورىكىان دانەوۋە لەوئى ناپۇن بەو لاوۋ، ﴿... وَلَا يَمْلِكُونَ
لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا ... تەنانەت قازانچ و
زەرەرى خۇشيان بە دەس نىيە، نە مردنیشيان بە دەستەو نە ژيان و نە ژينەوۋەى لە
پاش مردن. ﴿۲﴾ الفرقان .

﴿يَأْتِيهَا النَّفْثُ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ... ئەى پىغەمبەر! بۇ تۆو بۇ
باومەدارانى شۇيىت كەوتون، خودا بەسە. ﴿۶۱﴾ الأنفال .

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْهِىِ الَّذِى لَا يَمُوتُ ... سا تۆ خۆت بدە دەس كەسى كە ھەر
زىندەوۋە نامرى. ﴿۵۸﴾ الفرقان .

﴿إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ... ئەوان ناتوانن لە خوات بى نيازكەن. ﴿۱۹﴾
الجنّۃ .

مال بە فيرۇ مەدە "ئەوۋى دەست بگريتەوۋە ھەژار نابى"

ئەو بىرو بۇچونەى دەبىتە پالئەرى بە فيرۇدانى سامان و دەستبلاۋى و
خەرجکردنى بە شىۋەيەكى نەشياو، يا ھاندەرىكە بۇ ئەوۋى بە ھىچ شىۋەيى مال
كۆنەكرىتەوۋە بۇچونىكى ھەلەيە، تەنيا لە عىبادەت كارە ھىندىەكان و كۆمەللىكى
نەزان گوازاوۋمەوۋە.

بىگومان ئىسلام داۋاي كار كردن دەكا بە رىگايەكى پىرۇزو، بۇ پەيدا كردنى
سامانىكى پىرۇزو، خەرج كردن لە رىگايەكى پىرۇزو، بۇ ئەوۋى بەندە بە ساي مال و

سامانی سهر بلند بئ، پښه مېبه ری خواش ﷺ دمفهرموئ: ((نعم المال الصالح في يد الرجل الصالح... چاك ترين مالّ نهو مالّيه له دستي پياوی چاك دابئ. فهرمودميه کی (حسن) ه بئ گومان يه کئ لهوانه ی مایه ی دل پهستی و خه مانه زور بونی قهرزانه، يا هه ژاريککه مایه ی نابوتی و دارمانه:

((فهل تنتظرون الا غنى مطغيا او فقرا منسيا... ثايه جگه له دهوله مهنديکي سنور به زين، يا هه ژاريکي له بير خهروهه چاومړوانی چ دهکن؟
بويه پښه مېبه ری خوا ﷺ په نا دهگرئ به خواو دمفهرموئ: ((اللهم اني أعوذ بك من الكفر والفقر... په رومردگارا په نات پئ دهگرم له بئ باومړی و هه ژاری.

دهشفهرموئ: ((كاد الفقر ان يكون كفرا... نزيكه هه ژاری بيته بئ باوهړی. نهو فهرمودميه له گهل نهو فهرمودميه ی (ثيبين ماجه... دهیگرپښته وه تيکناگيرين، نه گهر چی فهرمودميه ی بئ هيژه (که دمفهرموئ): ((ازهد في الدنيا يحبك الله، وازهد فيما عند الناس يحبك الناس... دنيا به که م بنرخينه خوا خوښی دهوئ، نهو ی له لای خه لکه به که می بنرخينه خه لک خوښی دهوئ. به لام مېبه ست نهو ميه: بایي نهو نه دت هه بئ بهر چاوت تیر بئ، نهو نه دت چاوت له دستي خه لک نه بئ و مال و سامانيان لئ نه خوازی، به لکه بهر پړزو دست پاک بئ، نهو نه دت هه بئ له ناستياندا روسوربی، ((ومن يستغن يغنه الله... ههر که سئ خوا پئ داوی گهره ک بئ خوا ی گه ورهش پئی ده به خش)).

له فهرموده ی راستي پښه مېبه ردا ﷺ هاتوه: ((انك ان تذر ورثتك اغنيا، خير من ان تذرهم عالة يتكفون الناس... نه گهر تو میرات گرانت به دهوله مهندي چی بهیلي، باشره لهو ی به هه ژاری جيان بهیلي و دست له بهر خه لکان پان که نه وه.

له فهرموده ی راستي پښه مېبه ريشدا هاتوه: ((اليد العليا خير من اليد السفلى... دهستی بالا چاتره له دهستی والا. نهو دهستی که بالا یه نهو ميه ده به خشی، دهستی والا نهو دهسته یه داوا ده کاو ومرده گری، ﴿... يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ

الْعَفْفِ ... نهو ی ناگيان لئ نيه، وا دهزان هيج ناتاج نين. ﴿٧٣﴾ البقرة .

مەبەستى فەرمودەى پېخەمبەر ﷺ ئەومىيە: بۇ مرۇفەكان مەرايى ^{۵۵۲} نەنوئىنى جا داواى رۇزىيان لىكەى و دەستكەوتى بەدەست بىنى، بىگومان خواى شكۇدار و پاىەدار رۇزى و مردن و دروستكردنى بەتەماى كەس نەكردو، چونكە ئەوانەى بەساي باوەردارى رۇزدارن، ھەمىشە سەربلندن و، پاىە دارن، سەريان شۇر نىە و بەدەمارن ^{۵۵۲}.

﴿... أَيْبَنُغُوتَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ... نَاخُوْ بَەتَەمان كە لای وان قەدرو حورمەتیان دەسكەوى؟﴾ (النساء ۱۱۳) .

ھەربە خوا پەيوەندى بېەستە

ئەگەر ژىنەرو مەرىنەرو رۇزىدەر تەنيا خدا بى، بۇ دەبى ترسو دودلىت لە خەلکان بى؟! وا ھەست دەكەم زۆربەى سەرھەلدانى خەم و خەمىنى لە دەرنجامى ھەبونى پەيوەندىيە بە خەلکى، ھەولدانە بۇ رازى کردنيان و، خو لى نزىك خستەوهميان و، چاوگىرانە لە سوپاسيان و، ھەراسان بونە بە ساي بەد گۆيى ئەوان، ئەومشيان ھۆکارەكەى بۇ لاوازى يەكتاپەرستى دەگەرپتەو.

چەند ھۆكاريكى دلشادى

(ئىبن قەيىم) چەند مەسەلەيەك باس دەگا، كەسىنە شادو گوشاد دەكەن:
گرنگترينيان: يەكتا پەرستىيە: بە پىي ئەندازەى پاك و بى خەشى يەك خواپەرستى دل ناسودەو نارام دەبى، ھەتا وا لىدى لە دنيا و ئەوەيشى تىي دايە فراوانتر دەبى.
مەردمى بى باوەرو ھاوبەش پەيداكرەيش ھىچ ژيانى نىە، خواى تاكو پاك دمفەرموى: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

(۵۵۲) ماستاوجياتى.

(۵۵۲) سەربلندن.

أَعْمَى ... ھەر كەس يېڭىش لە ئامۇزگارى من نەكازىن و لە تەنگانە داىەو، رۆزى سەلاش كۆرە لە گۆرى دەردە خەين. ﴿۱۲۴﴾ طه .

ھەروا خوای بى ھاوتا دەفەرموى: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ... ھەر كەسى خوا ھەز بكا، بۇ خۆى رېگەى نیشان دەداو بۇ بېروا بە ئىسلامەتى دلى گوشادى دەداتى. ﴿۱۲۵﴾ الأنعام .

شكۆدارى بۇ ئەو كە دەفەرموى: ﴿أَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ ... ئاخۇ كەسى خوا دلى بۇ ئىسلام گوشاد كىردو و ديارە بەر تىشكى بەزەبى پەرورەندەى خۆى كەوتو. ﴿۲۲﴾ الزمر .

خوای گەورە بە سىنە تەنگى و ترسو بىم و دلاو دلى و نىگەرانى ھەپەشە لە نەيارانى دەكا، ﴿سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا ... ئەوانەش كە خوانەناسن، چونكە بى ئەو بەلگەيان لە ھەواو بە ھاتى ھاوكار بۇ خوا دەناسن، ترسى داوئىزىنە دلىان. ﴿۱۵۱﴾ آل عمران .

﴿... قَوْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ ... ھاوار بۇ ئەو كەسانە دلىرقن لە يادى خوا. ﴿۲۲﴾ الزمر .

﴿وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ، يُجْعَلْ صَدْرُهُ ضَيْقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ ... كىش خوا ھەز بكا گومراى بكا، ھىندە نەفەس تەنگى دەكا، وەك بەرەو سەرو سەركەوى. ﴿۱۲۵﴾ الأنعام .

يەك تر لەوانەى سىنە و ناخى بى دەسرمون زانستى بە كەلكە جا زانايان لە ھەمو كەس پتر دلىشادو دلى گوشادن، سىنە فراوان و ئاسودەن، چونكە مىراتى پىغەمبەرى خوايان بى بېراو: ﴿... وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ... زۆر شتى واى فېرى تۆ كرد كە تۆ پىشو نەتەدەزانين. ﴿۱۱۲﴾ النساء .

﴿ فَأَعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا ... سَا بَزَانَه غەيرە خودا هیچ شت بۇ پەرستىن نابى. ﴾ (۱۹)

محمد .

گەردەۋەى چاكە: ھۆكاریكى ترە: بە راستى چاكەكارى مايەى رۇشنايى دلەو،
رەۋنەقى روخسارە، مايەى فراۋانبونى پۇزىيەو، جىيى خۇ گەردنەۋەيە لە دلى خەلگدا،
﴿ ... لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا ... بىن گومانە لە ئاۋىكى زەبەندە تىراۋيان دەكەين. ﴾ (۱۹) الجن .

ھۆكاریكى تر: چاۋ نەترسىيە: مەردمى چاۋنەترس دل و دمرون ئاۋەدانە، خۇ گەرو،
سەقامگىرە، چونكى پىشتى بە خوا دەبەستى، بە گارەساتان نالەخشى^{۵۵۴}، بە پروپاگەندە
ناھەزى، بە ھەۋالى دل تەزىن ھەلئاتۇقى^{۵۵۵}

ھۆكاریكى تر: خۇپاراستن لە تاۋان: بىن گومان تاۋان راستەوخۇ ژيان لىخىن^{۵۵۶} دەكا،
دل و دمرون پەست دەكا، خۇشى تارو مار دەكا.

ھۆكاریكى تر: زىادە پۇيى نەكەردن لە ھەلئال: ۋەكو قەسە گەردن و خۋاردن و نۋستىن و
تىكەلاۋى، ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلَتِهِمْ مَعْزُومُونَ ﴾ ... ئەۋانەش كە لە قەسەى پۈچ دورى
دەكەن. ﴿ ۲۰ ﴾ المؤمنون .

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ... ھەر ۋەتەى لە دەم دەرېجى، چاۋەدېرىكى
لا ھەيە. ﴾ (۱۸) ق .

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ... خۋاردىن بىخۇن و ۋەخۇن و لە ئەندازە دەرەچىن.
﴿ ۳۱ ﴾ الأعراف .

۵۵۴) كارى تىناكا.

۵۵۵) ناترسى/ ناتۇقى.

۵۵۶) شىلو/شلوۋى.

خوای بریاری خوئی داوه

یەكئ لەو نەخۆشانەى بە دەردى خەم و دل پەستى گىرۆدە بو، پرسىار لە پزىشكىكى موسلمانى پسپۆر لە نەخۆشى دلە راوكئ و نىگەرانى دەكا، پزىشك پيى دەلئ: دلنيا بە خوا لە دروستکردن و بەرپۆوەبردنى جيهان بويتهوه، هەر جوئەيى و هەر چرپەيى لەم جيهانه رودەدا هەموى بە فەرمانى خوايە، كەوايە ئەو مات و ليۆ بە باريەت لە چى دايە؟! ((ان الله كتب مقادير الخلاق قبل ان يخلق الله بخمسين الف سنة... پەنجا هەزار سال بەر لە دروست بونى بونەوهر خواى گەوره هەمو دروستکراوهکانى ئەندازە گیر کردوه.

تام و چيژى ئازادى

"پاشد" لە كتيبى "المسار" دا دەلئ: هەر كەسى سى سەدو شەست كوليهره و كوپه رۆنيك و هەزارو شەش سەد دەنگە قەسبى لە لابی، هيچ كەسى نايكا بە كۆيلەى خوئ.

یەكئ لە پيشينانیش دەلئ: هەر كەسى بە نانە وشكەو ئاو رازى بئ، لە هەمو كۆيلايەتيى رزگارى دەبئ و تەنيا بەندەى خوا دەبئ، ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَىٰ... بۆيەش بە كەسى نەبەخشی كە پاداشى بدریتەوه. ﴿١٩﴾ الليل﴾.

ئەوانەى هەول دەدەن بە ساي كۆکردنەوى سامان و دەستەبەرکردنى موچه و پلە و پايە بەختيارى و دەدەست بئين، بۆيان رۆشن دەبيتهوه كە بە راستى بەدبەخت و دۆراو هەر ئەونو، تەنيا خەمو پەژارەيان پئ برپاوه، ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرْدَىٰ كَمَا خَلَقْنَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَرَكَّبْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ... هەرودەك تارك تاكهو بە تەنيا لە پيشودا، ئيۆهمان و مديهيناوه، هەرواش هاتونه لامان هەر چيش ئيمە پيمان دابون، لە دواتانەوه بەجيم. ﴿١٩﴾ الأنعام﴾.

﴿بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۝ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ... بَعْلَامُ نَبِيَّوْهُ زَيْنَى دُنْيَا
هەلدەبىزىرن. كەچى لەولا باشترو بە پىزتر ھەيە. ۝ (۱۷) الأعلى﴾ .

سوفيانى سەورى سەرىنى گىل بو

(سوفيانى) (سەورى) لە كاتى ھەجكردن لە (موزدەلىفە) گومەزىك خۆل دەكاتە
سەرىنى، خەلگان پىي دەلئىن: ئا لەم شوينەدا سەروەخۆل دەكەى كەچى تۆ
فەرمودەناسى جىھانى؟ پىر لەدلەو ھە گوتى: ئا ئەو سەرىنەم لە سەرىنى خەلىفە
(ئەبى جەعفەر) (مەنسور) بە نرخ ترە.

﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا ... بَيِّزُهُ: بَيِّزْگە ئەو ھى خودا بۆى
نوسىبين توشمان نايە. ۝ (۵۱) التوبة﴾ .

بە بەلئىنى بەدگۆيان باوەر مەكە

بەلئىنى بە درۆ، پىروپاگەندەى بەربلاوى نابەجى، ئەو ھى زۆربەى خەلك لىي
دەترسى، تەنیا خەيالەو نايىتە جى، ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ
بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ... شەيتان نىو ھە
نەدارى دەترسىنى و بۆ خراپە ھانودەدا. خواش بەلئىنى لى خوشبون و خوشى زيان و
پىدەدا. فەرحانى والای خودايە و خۆى زانايە. ۝ (۶۸) البقرة﴾ .

برىنى گەدەو خەو زپان و نىگەرانى: بەرھەمى ھىوابپان و ھەستکردنە بە نوچ
دان و دارمان.

وتەى نابەجى و جوين پى دان زىانت پى ناگەيەيىنن

"ئىبراھام لىنكۆلن" سەرۆكى پېشوى ئەمىرىكا دەى وت: ئەو جويننامەى بۆم رەوانە دەكرى من ناىخوينمەو، زەرفەنامەكەش ناكەمەو، چ جاي وەلامى لەسەر بدەمەو، چونكو ئەگەر بى و خۆمى پېو سەرقال كەم بۆ گەل و نەتەو،م هيج شتى پېشكەش ناكەم.

﴿ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ ... سَا تَوْ وَاَزْ لَهْ وَاَنهْ بِيْنَهْ. ﴿٣٠﴾ السَّجْدَةُ ﴾ .

﴿ ... فَأَصْفَحْ أَلَصَّفَحَ الْجَمِيلَ ... سَا تَوْ چاوپۇشى بكة بە پېشەو چاوپۇشيت بى گازانده بى. ﴿٨٥﴾ الْحَجَر ﴾ .

﴿ ... فَأَصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ ... سَا تَوْ لَهْ وَاَنهْ وَاَزْبِيْنَهْ وَاَبِيْزَهْ: ئِيْسْتَا بى ترس بن. ﴿٨٩﴾ الزَّحْرَف ﴾ .

خەسان لە شىعريكىدا دەلى، كە ئەو مەبەستەكەيەتى:

وتەو گوتەى لۆمەكارو گەزاران و^{٥٥٧} ھەرزە گۇيان^{٥٥٨} ئەوانەى لە ئاستى ئابروى خەلكدا چەنە بازو دەم دارون^{٥٥٩}، نە زيان گەيىنن نە شياوى بايەخ پى دانن، نە جىي خۇيەتى موسلمان روى بەلايدا لاکاتەو، يا مروفي گوستاخ^{٥٦٠} لىي بسلەمىتەو^{٥٦١}.

سەرکردەى دەرياوانى ئەمىرىكى لە جەنگى جىھانى دوهم دا پياويكى بە كارو بەرچاو بو، ھەزى لە ناوو دەنگ بو، ھەئسوكەوتى لەگەل ئەوانەى ژىر دەستى دەكرد كە بە لىزمە جوينيان پى دەداو ھسەى ناشىرينيان پى دەگوت و سەرزەنشت يان

٥٥٧) بى شەرمان.

٥٥٨) زمان شپان.

٥٥٩) زۆر بلىن.

٥٦٠) ئازا.

٥٦١) برەويتەو.

دهکرد، ههتا دهلی: ئیستا که بهرگریکم بۆ دروست بوه له رهخنه، زۆرم دنیا دیتو، به سالدا چوم، دلنیا بوم که قسه شکۆداری نارمینی و قهلاى پۆلایین ههئاوهشین.

له پیغه مبهه عیسا دهگیرنه وه - درودی لهسهه- که دمههرموی: دوزمنه کانتان خوش بوئ. دهرباره نه یارانتان لیبور دنیکی گشتی دهرکهن، ههتا وهکو له ماف سهندنه وه تو له گردنه وه و نهو رِق و کینه ی به رهو نه مانتان دهبات به دورکه ونه وه، ﴿... وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ... نه وان ههش که له مهردم چاوپۆشی دهکهن، خوا چاکه کاری خوش دهوین. ﴿۱۳۳﴾ آل عمران .

((أذهبوا فأنتم الطلقاء... برۆن ئیوه نازدان، ﴿قَالَ لَا تَأْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ... ئیمرو گازنده و لهسهه نه ماوه. ﴿۱۴﴾ یوسف .

﴿عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ... خودا له کاری رابردو چاو دهپۆشی. ﴿۱۵﴾ المائدة .

نه خهش و نیگاری نه م گهردونه وه خوینه وه

تیروانین و وردبونه وه له م گهردونه، له م پهرتوکه به رهه له، خویندنه وه ی جوانی له نیگاری وه دی هاتوی خوی خاوهن شکۆ و توانادارو چیژ لی وه رگرتنی، یهکیکه له وانیه ناخ و دهر و دهره وین، خوی گهوره دهرباره دروستکراوانی دمههرموی: ﴿فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَبَابًا وَأَبْيَضْنَا كَيْسًا... گه لیک باخچه ی به دیمه نمان به ناوه که ی شین کردوه. ﴿۶۰﴾ النمل .

﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ... نه مه کارهکانی خودا، دهسا ئیوه نیشانم دهن غهیره خودا جیان کردوه. ﴿۱۱﴾ لقمان .

﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... بیژه بهری خو بدنه ی له ئاسمانان و زه میندا جی ههیه. ﴿۱۰۱﴾ یونس .

دوای چەند لاپەڕین لەمەودوا، لەمەڕ بونەومەر هەندئ هەوالت پێ دەدەم تا بە گەورەیی و کاراشنایی خوا ئاشنا بێ ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى...﴾
ئەو خۆیە بە هەموو دەستکردی خۆی هەموو پێداویستی داو، پاشانیش ڕۆی نیشان داو. ﴿٥٠﴾ طه .

خوێندنەو و وردبۆنەو لەو خۆرە پڕشنگ دار، لەو هەموو ئەستێرە درەخشان و تروسکەدار، لە ئاوی ئەم ڕوبارە... لەو هەموو چەم و چۆبارە.. لەو گرد و تەپۆلکەیه.. لەو دار و درەختەیه.. لە (هەمە ڕەنگی) ئەو میووەیه.. لە ئاوووهەوا.. لە ڕۆشنایی، ﴿... فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ...﴾ دەس ڕەنگینی هەر بۆ خوایه، کە هیچ وەستایە پێی ناگا. ﴿١٤﴾ المؤمن .

﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْآيَاتِ كَيْفَ خُلِقَتْ ...﴾ ئەمانە چۆن ڕانەماون، کە و شتر چۆن وەدیھێنراو؟ ﴿١٧﴾ الغاشية .

(ئەنێشتاین) دەڵێ: هەر کەسێ لەو بۆنەوەرە ورد بێتەو تێ دەگا کە بەدی ھێنەر کاراشنایە و زانیایە، گالتە کارنیه.

﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ...﴾ ئەو کەسیکە هەموو شتی - بەو پەڕی ڕیکی و لە باری- دروست کرد. ﴿٧﴾ السجدة .

﴿مَا خَلَقْنَاهُمْ إِلَّا بِالْحَقِّ ...﴾ هەر بۆ راستی هەموومان وەدیھێناون. ﴿٣١﴾ الدخان .
﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا ...﴾ ئاخۆ ئێوە پێتان وابو بە گەمە دروستن کردون. ﴿١١٥﴾ المؤمن .

مەبەست ئەوێ: هەموو دروست کراوی بە ئەندازەیه و لە جیای خۆیه، بە یاسا و ڕێخستنه، هەر کەسێ لەو گەردونە بڕوانی دەرانی خوایهکی توانادار هەیه لە گۆترە کارەکان هەئاسۆڕینی، گەورەیی و شکۆ بۆ ئەو.

﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الْبَلَدُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾
... نه خور توانای هیندەدی ههیه بگا به مانگ، نه شهو وهپیش پوژ دهکهوئ. سهه
لهبه ریش له ئاسمانیک مه له دهکهن. ﴿٤٠﴾ یس .

پڻه مبهري خوا - درودي خواي له سهر بڼ- دمفه رموي: ((لن تموت نفس حتى تستكمل رزقها وأجلها... هيچ گيانداري نامري تاوهكو پژو و ماوهي ژيانى كوټايي نئ. كه وايه په شوكان و شپږزه يي له پښانو چي؟! خوږ پښوان و خاكه ساري له بهر چي؟! نه گهر ماوهي تمه ن و پژو برياري له سهر دردا بڼ و كار له كاتراز ابڼ نه و هه مو ماندو بونه ي دهوئ؟!)

﴿... وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ... هَهُمُو شَتِيكَ لَه لَای نَهو نَهِنْدازِی هَهیه.﴾ (۸)

الرعد ﴿...﴾ .

﴿... وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا... خَوَا بَه هَمَر چِی فَهَرَمَان بَدَا -بِی زِیادو کَه- دَهَبِی بَکَرِی.﴾ (۳۸) الأحزاب ﴿...﴾ .

تهنگزه تاوانت رهش دهکاتهوه

له ئیبن موعتەزی شاعیر دەگیڕنەووە کە گوتویەتی: ئای ئەو کەسە ی پشت بە خوا دەبەستێ خۆی گەورە چۆن وەڵاخەکەی بۆ ڕام دەکا، ئەو ی متمانە ی بە خوا یی گەرانەو ی لەسەر فەر چەند بۆ سانا دەکا!! بە دروستی ئە پیغمبەری خواووە ﷺ

گيرېدراو ته وه که دمفه رموي: ((ما يصيب المؤمن من هم، ولا غم، ولا نصب، ولا نصب، ولا مرض، حتى الشوكة يشاكها، الا كفر الله بها من خطاياها... ههه خه م و په ژاره يي، ههه نازار و نه شکه نجه يي، ههه دمر دو به لايي، بر وادار پيي گير وده يي، ههه تا در کيکي پيا بجه قئ، به بي گوماني خوا تاواني پي رهش ده کاته وه. نه و پاداشته بو که سيکه نارامگر بي و جاوي له پاداشتي خوا بي و بو لاي نه و په شيماني دمر بري، بشزاني له که ل خوايه کي زور به خشنده و بي هاوتا مامه نه دهکا)).

﴿لَيْسَ لَكَ تَأْسَوْ عَلَى مَا فَاتَكَمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ﴾ ... ههه تا نيوه بو شتي له دهست و دهجي، خه م نه خون و به دهسکه وتو دلخوش نه بن. ﴿٣٢﴾ الحديد.

خوا به سمانه و باشتري پالېشتمان

نه و وته يه: ((حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... (نيراهيم) پيغه مېهه گوتي له و ساته ي خرايه ناگر، ناگر بو به سارديکي بي زيان.

له جهنگي (نوجود) موحه مېهه د پيغه مېهه ري خوا درودي خواي له سهه ري بي نه و رسته يه ي دمر بري جا خوا به سهه ر دوژمن دا زالي کرد.

له وکاته ي (نيراهيم) خرا نيو مه نجه نيق^{٥٦٢} (جبريل) پيي وت: نايه هيچ پيويستيت به منه؟ (نيراهيم) پيي گوت: پيويستي به تو نه خير، به لام پيويستي به خوا به لي!

دهريا مروف نغرو^{٥٦٣} دهکا، ناگريش دهيسوتيني، به لام نه ويان وشک بو، نه ميان دامرکا، به ساي ((حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ)).

پيغه مېهه (موسا) بيني دهرياي له پيشه و دوژمني شي به دواوه يه.

٥٦٢) ثاميريك بوه چتيان بي فري داوه.

٥٦٣) نقوم.

فەرەمۆی: ﴿قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ... نابی هیچ بترسن چونکە پەرەمۆرەندەم دەگەڵەو بەم زوانە دەروێکم لێ دەگاتەو. بە ویست و فەرمانی خوا پرزگاری بو. ﴿٦٢﴾ الشعراء﴾ .

لە ژیان و بەسەرھاتی پێغەمبەری خوادا -درود و سلاوی خواى لەسەر- باسکراوە: لەو کاتەى چووە ئەشکەوت، خواى گەورە گۆتری بەووە ناچار کرد لەناو دەرگای ئەشکەوت هێلانە دروست کە، جالجالۆکەى بەووە ناچار کرد دەمى ئەشکەوت بە تەوێکەى بتهنئ^{٥٦٤}، بئ باوەرێان گوتیان: (موحەممەد) دێرەووە نەچووە.

بەپراستی ئەووە لە هانا هاتن و یارمەتى خوايە، ئەگەر بەندە روى بۆ لاکاتەووە، بێرکاتەووە کە پەرەمۆردیارى فریادپەرس و توانادار، میهرەبان و سەرپەرشتیار هەيە، ئەوسا بەندە ملی کەچ دەگا و بۆی دەچەمێتەووە.

﴿فَأَنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ... تۆ بە بەرچاوى نێمەوێ. ﴿٤٨﴾ الطور﴾ .

﴿... فَأَلَّهُ خَيْرٌ حَفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ ... چاکتر پارێزەر خودایە و هەر خۆی لە هەموو دڵسۆزان دڵسۆزترە. ﴿٦٤﴾ يوسف﴾ .

کەرستەى بەختەوهرى

تیرموزى لە پێغەمبەرى خواوە ﷺ دەگێڕێتەو: ((من بات آمنة في سريه، معافى في بدنه، عنده قوت يومه، فكانما حيزت له الدنيا بحذافيرها... مەبەست لەو فەرەمۆدەى ئەوێه: ئەگەر بەندە خۆراکێكى هەبىو، لە حەساوگەيى جى نیش بى، لە مەترسێشدا نەژى، ئەوا خۆشترین بەختەوهرى و خێرو خۆشى بەسەردا پرژاوە، زۆر کەشیش ئەو بەهرەى وەدەست هێناوە، بەلام بیری لێ ناکەنەووە، دەرکی پێ ناکەن و بەلایدا لاناكەنەووە.

خوای بەرزو بئ ھاوتتا بە پیغەمبەرەکی دەفەر موی: ﴿... وَأَتَمَّتْ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي ... تەواو بەهرەى خۆم بەسەردا کردن. ﴿۲﴾ المائدة﴾ .

چ بەهرەیکە بە تەواوی بەسەر پیغەمبەری خوادا - درودی خوای لەسەر- پڑاوە؟
ئایە خواردن و خۆراکە؟ یا کۆشک و بالەخانە و زیرو زیو، کەچی هیچ شتێ لەوانەى
شک نەدەبرد؟ ئەو پەيامبەرە شکۆدارە -درودی خوای بەسەردا پڑی- لە ژوریکى بە
قور ھەلنراو دەخەوت، سەرى بە لق و گەلای دارخورما گیرا بو، دو بەردى لەسەر
سگی پینچا بو، پالی وەسەرینیک دەدا کە لە گەلای دارخورما ھەلپینچرا بو شۆینەوارى
لە کەلەگەى دەرەجۆ، زۆیەگەى لە برى سى رپە جۆ لەلای جۆلەگەى بە بارمتە
دانابو، سى رۆژ بەسەرىدا تێدەپەرى کامە قەسپی خراپە دەستی نەدەگەوت ژەمیکى
بە تیری لى بخوا.

﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ﴾ ﴿۴﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ... دیارە دواپۆژ بۆ
تۆ لە دنیا چاترە. بەم زوانەش پەرۆندەت چاکەى وەھات دەگەل دەکا، رازی دەبی.
﴿۵﴾ الضحی﴾ .

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ... نِیمە زۆی شتماندا بە تۆ. ﴿۱﴾ الْكَوْثَر﴾ .

باجی بەرپرسیاریتی

کاربەدەستى یەکیکە لەوانەى شەکەت کارى ژيانن.

مەبەست ئەوێ: باجی بەرپرسیاریتی گرانە، ئاوی پروان دەتکینى، حەسانەو و
سەرەوتن ناھێلئى، کەمن ئەوانەى ئارەقە و خوینیان، ناودەنگ و سانەوہیان،
شکۆمەندى و سەرلەندى و قەدر و ریزیان، نەکەنە قوربانى ئەو باجەى رۆژانە دەى
دەن، ((لا تسأل الامارة)) بەرپرسیاریتی مەخوازە.

((نعمت المرضعة و بنست الفاطمة)) دنیا باشتین شیر پئی دەرەو خراپترین
لە شیر کەرەومیه^{۵۶۵}.

وا دانج دنیات بە ھەمو نازو گۆزەو ھاتە بەردەستان، باشە دەرەنجام بەرەو کوئ
دەجیت؟ بەرەو نەمان، ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ... ھەر پەرەمردگاری
خاوەن شکۆی بەرزو بەریت دەمین. (۱۷) الرحمن﴾.

یەکی لە پیاوچاکان بە کورەکەیی دەلی: پۆلە سەری ھیچ شتێ مەبە، چونکە سەر
نیش و ژانی زۆرە. ھەزەت لە سنگ پەپیش کردن و سەرپەلی نەبی، چونکە زۆربەیی
پەرخە و گلەیی و گازاندە، باج دان و ناچار کردن ئەوانەیی لە پێشەو دەگریتەو.

دەوی بۆ نوێژ نامادە بە

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ... ئەھ ی گەلی خاوەن باوەران
پەنابەرەنەبەر نوێژان و خۆراگر بن. (البقرة ۱۵۳)﴾.
کاتی پێغەمبەری خوا ﷺ توشی گەشتی بەھاتیە، یەکسەر پەنای بۆ نوێژکردن
دەبەرد.

دەشی فەرەمۆ: ((أرحنا بها يا بلال)) ئەھ بلال بە سای نوێژ بمان ھەسینەو.
ھەروا دەیفەرەمۆ: ((جعلت قرّة عيني من الصلاة... بیلەیلە چاوم لە نوێژکردن
دایە)).

ئەگەر ھەستت بە سینە تەنگی کرد، لەمپەرێکت ھاتە پئی، داوو تەلەھ زۆرت بۆ
دانراو، یەک سەر بەرەو جی نوێژ برۆو نوێژ بخوینە.
ئەگەر پۆژگار لەبەرچاوت پەش ھەلگەرا، شەوان گۆرانکاریان بەسەردا ھات،
دۆست و ھاوھەڵانێ پشیمان لی ھەلکردی، دەردت بە نوێژ تیمار کە.

(۵۶۵) لەو فەرەمۆدە دنیا بە ژنی شیردەر جوینراو، واتە ئەگەر یەکی پێیەو ھۆگر بێ بە ئاسانی
دەستبەرداری نابێ.

پېغەمبەرى خوا ﷺ لە تەنگانە و گێشەى زۆر گەورەدا بە ساي نوێژ دلى خوى ئاو دەدايەوه، وهكو له جەنگى (بەدر) و (ئەحزاب) و له زۆر شويى تريس.

دەربارەى (ئيبىن حەجەر)ى هۆشيار و ژير خاوەنى كتيبي "الفتح" دەگيرنهوه كه دەچيته (قەلعه) له (ميسر) پيگرو چەتە دەورەى دەگرن، هەڵدەستى دەست دەكا بە نوێژکردن، خواى گەورە له دەستى ئەوانى پزگار دەكا.

(ئيبىن عەساكر) و (ئيبىن قەيىم) دەگيرنهوه: يەكئى له پياوچاكان له پيگاي شام چەتەيەك پيگاي لئى دەگرئ، ديتە سەر ئەوەى بى كوژئ، داواى لئى دەكا مۆلەتى دووركات نوێژى پى بدا، رادەوهستئ و دەست دەكا بە نوێژ، ئەو وتەى خواى گەورەى بەبیر ديتەوه كه دەفەر موى: ﴿أَمِنْ جُيُبِ الْمُضْطَرِّ إِذَا دَعَا... يَا نَهْ وَكەسەى چاترە كه هەر وەختئ هوميد بپاويك له بەرى بپايرتەوه، دە هاناي دئ. ﴿النمل﴾ ۱۲.

سئ جار دوبارەى كردەوه، فرشتەيەك له ئاسمانەوه بەخوى و چەقۆيەك دابەزى و چەتەكەى كوشتو، گوئى: من نوينهري ئەو كەسەم وەلامى لئى قەوماوى ئەداتەوه كه هاوارى بۆ بكا.

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا... بَه كەس و كارى خۆت بپێژ: نويزان بكەن، خۆشت وازى لئى مەهينه. ﴿طه﴾ ۱۳۱.

﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ... نويز خويندن مرو له كارى ناشيرن و ناپروا دەپايرئ. ﴿العنكبوت﴾ ۱۵.

﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا... نويز لەسەر خاوەن باومەران نوسراويكە، وەختى بۆ ديارىكراوه. ﴿النساء﴾ ۱۰۳.

يەكئى لەوانەى دلو دمرون دەحەسەنين، خەم پەژارە پەويئن، سلاومت ليدانە لەسەر پېغەمبەرى خوا ﷺ: ﴿... يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا... ئەو گەلى خاوەن باومەران! سا ئێوەش پەسنى^{۵۱۱} (پېغەمبەر) بدم و بە دلو گيان سلاوى خوداي لئى بكەن. ﴿الأحزاب﴾ ۵۶.

لە كن ((تيرموزى)) ئەو فەرمودىيە بە (سەحيح) ھاتوھ: كە (ئوبەى) كورى
(كەعب) ﷺ گوتى: ئەى پېغەمبەرى خوا، لە نزاىەكانم چەندى بۆ تۆ بى؟
فەرموى: ((ما شئت)) ئەوئەندى ھەز دەكەى.

گوتى: چارىگى؟

فەرموى: ((ما شئت، وان زدت فَعَيِّر)) ئەوئەندى ھەز دەكەى، ئەگەر زىادىكەى
چاكتەرە....

گوتى: لە سى بەشان دوى؟

فەرموى: ((ما شئت، وان زدت فَعَيِّر... ئەوئەندى ھەز دەكەى، ئەگەر زىادىكەى
چاكتەرە، گوتى: ھەمو نزاىەكانم بۆ تۆ بى ^{۵۶۷} ؟

فەرموى: ((اذن يغفر ذنبك، وتكفى همك... ئەو كاتە خوا تاوانت دەبورئو، بۆ
لابردنى پەژارەش بەستە)).

لېرەدا بەلگە ھەيە، كە خەم و پەژارە بە ناردنى درودو سلاو بۆ پېشەواو
گەورەترىن دروستكراوى خوا دەرەوئەوھ: ((من صلى علي صلاة واحدة صلى الله
عليه بها عشرين... ھەر كەس سى سلاوئەتەكەم لەسەر ئى بەدا، خواى گەورە دە سلاوئەتى
لەسەر ئى دەدا)).

((أكثرُوا من الصلاة علي ليلة الجمعة ويوم الجمعة، فان صلاتكم معروضة علي... لە
شەوو رۆژى ھەيئەدا زۆر درودو سلاوم بۆ بنىرن، بى گومان سلاوئەتى ئىوھ دەخريئە
بەرچاوم.

گوتيان: چۆن سلاوئەتى ئىمە دەخريئە بەرچاوى تۆ لەكاتىكا تۆ ھىسكەكانت
رزيوھ؟!

فەرموى: ((ان الله حرم على الأرض ان تأكل أجساد الأنبياء... خواى گەورە لەسەر
زەوى قەدەغە كردوھ لاشەى پېغەمبەران بېرزيئى)).

له راستیدا نهوانه‌ی شوین پڅ هه‌لگری پښخه‌مبه‌ری خوان ﷺ به‌دوای نه‌و په‌یامه ده‌کون که به‌سهره‌ویدا دابه‌زیوه به‌شیکیان له دل گوشادی و پایه به‌رزی و پژداری و به‌رده‌که‌وی.

(ثین ته‌یمیه) ده‌ل: ته‌واوترین سلاوت لی‌دان له‌سهر پښخه‌مبه‌ر ﷺ سه‌لاوت لی‌دانی ئیراهیمه (به‌و شیویه): ((اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ)).

به‌خشنده‌یی شادی ده‌

چاکه‌کاری، نه‌وانه هه‌موی ده‌گریته‌وه که شادی هین و خه‌م و په‌زاره په‌وینن و ده‌کو: به‌خشنده‌یی و چاکه و پیاو‌متی نواندن بو خه‌لک، بڅ گومان چاکه‌کاری چاترینی نه‌وانه‌یه سینه و ناخیان پڅ ئاومدان ده‌بی، ﴿... ءَامِنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ ... له‌و برژیوه‌ی که پیم داو‌ن به‌خت بکه‌ن. ﴿البقرة ۲۵۴﴾

﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ ... پیاو و زنی سه‌ده‌قه‌ده‌ریش. ﴿الأحزاب ۳۵﴾

پښخه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌ردمی رژدو مه‌ردمی به‌خشنده‌ی به‌و دو که‌سه چوان دوه هه‌ریه‌که جوبه‌یه‌کی له‌به‌ری، که‌سی به‌خشنده هه‌میشه ده‌به‌خشی و چاکه ده‌کا، جوبه و زری ناسنه‌که‌ی فراوان ده‌بی، هه‌تاوه‌کو شوینه‌واری بزر ده‌کا، که‌سی رژدیش هه‌ردمستی ده‌قوچینی و نابه‌خشی، جوبه‌که‌ی ویک دیته‌وه و ته‌نگی پڅ هه‌لنه‌چنی هه‌تا وای لی‌دی گایانی ته‌نگ ده‌کاته‌وه!

﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَنَسِيَةً مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَتَأْتَّى أَكْغُلُهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِيبْهَا وَابِلٌ فَطُلٌّ ... نه‌و که‌سانه‌ش که له چاکه ده‌گال هه‌زاران گردندا، به هومیدن خودا له‌خو رازیکه‌ن و دلیان به‌بروا پته‌وبی خیره‌که‌یان وه‌ک باغیکه له‌سهر گردیک و بارانی په‌له‌ی لی‌بداو به‌روبو‌ی دو نه‌وه‌نده بی، نه‌گهر په‌له‌شی لی‌نده‌دا، نه‌ه باران تی‌راوی کا. ﴿البقرة ۲۶۵﴾

ههروا خوای بهرزو بی هاوتا دهفه رموی: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ ...
دهسته کانت دهگه ردنت ورمه هیئه. ﴿۲۹﴾ الإسراء﴾.

بی گومان دل پهستی به شیکه له دهست بهستی^{۵۶۸}، نهوانهش که دهست
دهقوچین و پژدن له هه مو کهس سینه تهنگترو کهم په وشتترن، چونکه پژدی به
به هرهی خوا دهنوینن^{۵۶۹}، نهگه درکیان به وه بگردایه هه رچی به خه لکانی
دهبه خشن بو نه وهیه له ژیر سایهیدا بجه سیئه وه، بو نه انجام دانی کردهی چاکه
دهست پیشخه ریان دهکرد، ﴿إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ...
نهگه نپوه قهرزی رهوا به خودا رهوا ببینن، چهند قات پیتان نه داته وه له گونا هو
خوش دمی. ﴿۱۷﴾ التغابن﴾.

نه و جارهش خوای بهرزو بی هاوتا دهفه رموی: ﴿... وَمَنْ يُوقِ شَحْنَنَ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ... کهسانیکیش خو له پژدی دپاریزن، نهوانه پزگاره کائن. ﴿۱﴾
الحشر﴾.

﴿وَمِمَّا زَكَّاهُمْ يَفْقَهُونَ ... لهو بزپوهش که پیمان داوون دهبه خشن. ﴿۳﴾ البقرة﴾.
حاته می دهستکراوه^{۵۷۰} له شیعریکیدا فه رمان به هاوسه ره کهی دهکا میوانداری
میوانانی بکا، چاومرپی گه شته وان و دیده وانانی بی تاوه کو نانیا ن له گهل بخواو، به
هاونشینی نهوان دلی ناسوده بی، پاشان مه رام و ویستی خو ی تهواو روشن دهکاته وه،
نهو مه رام و مه به سته شی هاو پزیه کی هه ژماره یی پیک هه لپیکه، به هاوسه ره کهی
دهلی:

بینه بهرچاوم که سی دلفراوان بهر له مهرگی مردبی
نهوهی که قرچو کیشه دنیای هه تا سه ربی

۵۶۸) دهست گرته وه.

۵۶۹) نای به خشن.

۵۷۰) به خشنده.

نایه داگردنی مال و سامان ته مهنی خاوه نه که ی درېژ دهکا؟ نایه به خشینی مال و سامان ته مهنی خاوه نه که ی کورت دهکا؟ نه خیر.

رق دامه گره

(وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ... هەر وهختی له شهیتانه وه دوجاری خه یالاتیک بوی، به گورجی په نا به خوا به ره، که خوی بیسه رو زانایه. فصلت ۳۶/.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ناموژیاری یه کی له هاوه لانی دهکا دمفه رموی: ((لا تغضب، لا تغضب، لا تغضب... رق دامه گره، رق دامه گره، رق دامه گره)).

هه روا پیاوئ له لای پیغه مبه ر ﷺ رقی هه لسا، فه رمانی پئ کرد په نا بگری به خوا له شهیتانی نه فرینکراو.

خوای گه ورهش دمفه رموی: ﴿وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ... هەر هاناش دمبه مه بهر تو، که نه وان دین به لاهه وه. ﴿۹۸﴾ المؤمنون.﴾.

﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ...﴾
نهو که سانه ی پاریزگارن، هه رگا خه یالی خرابیان له شهیتانه وه توش دمبی، به گورجی یادی خوا ده که نو بهر جاویان پون ده بیته وه. ﴿۲۰۱﴾ الأعراف.﴾.

نه وه ی مایه ی لیل کردنی زیان و په یداکردنی دمر دو خه مان و تور په بون و رق هه لسانه، ریگا چاره ی له لایه ن پیغه مبه ری خواوه ﷺ بو دانراوه.

یه کی له ریگا چاره کان: نه وه یه هه ول دهیگری رقی و کینه بکوژنیه وه، ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ... نه وانهش که رقی خو یان ده خونه وه. ﴿۱۳۲﴾ آل عمران.﴾.

﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ... له کاتی تور مېونیشیان عهفو ده که ن. ﴿۳۷﴾ الشوری.﴾.

يەككى تر: دەستنوئۆزە، بى گومان رىق ھەلسان پۆلوى ئاگرە، ئاگرىش بە ئاو دەكوژىتەو، ((الطهور شطر الايمان... دەستنوئۆز ھەلگرتن بەشىكە لە باومر)). ((الروضه سلاح المؤمن... دەستنوئۆز چەكى پرودادارە)).

يەككى تر: ئەگەر رىق ھەلسا بە پىو ھە دابنىش، ئەگەریش دانىشتبو پالکەوئ. يەككى تر: ئەگەر رىق ھەستا قسە نەكاو بى دەنگى بنوئى. رىگاچارمەكى تىرىش ئەومىيە: پاداشتى ئەوانە ومياد خاتەو، كە رىقى خوئان دەخۆنەو ھاودمبۆشنو دمبورن.

چەند دوعا و نزاى بە يانیان

ئىستا چەند نزاىەكت پى دەلیم ھەموبەيانىي بىخوئىنە، تاوھكو ئاسودەيى و كامەرانىت بۆ فەرھەم بىئىو، لە خراپەى شەيتان و، مروؤف و پەرى بتپارىزى، بە درىزايى ئەو رۆژە تا ئىوارە پەنات بەدا.

ئا ئەو چەند دوعايە لەو دوعايانەن كە بە بى گومانى لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بىستراون:

۱- ((أَمْسِينَا رَامَسَى الْمَلِكُ اللَّهُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ اسْأَلْكَ خَيْرَ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ، وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَاعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا، رَبِّ اعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَسُوءِ الْكَبْرِ، رَبِّ اعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ فِي النَّارِ وَعَذَابِ فِي الْقَبْرِ... ئىوارەمان كردهو موئكىش ئىوارەى كردهو بۆ خوا، سوپاس بۆ خوا ھىچ پەرسراوئىكى راستەقىنەش نىيە جگە لەو، بى ھاودەم ھاوبەشە، دەسلەت و سوپاس ھەر بۆ ئەو، بەسەر ھەمو شتێدا زالە، پەرورەدگار خێرو چاكەى ئەم شەوئ ئى دەخووزم، چاكە و فەرى دواى ئەو شەوئ شت ئى داوا دەكەم، پەنات پى دەگرم لە خراپە و زيانى ئەو شەو، دواى ئەم شەوئ، پەنات پى دەگرم پەرورەدگار لە تەمبەلئ و خراپەى پىرى بە سالد چو، پەرورەدگار پەنات پى دەگرم لەو سزايەى دۆزەخ و ئەو سزايەى لە ناو گۆردا)).

۲- ((اللَّهُمَّ عالم الغيب والشهادة، فاطر السماوات والارض، رب كل شيء ومليكه، اشهد ان لا اله الا انت، اعوذ بك من شر نفسي، وشر الشيطان وشركه، وان اقترف على نفسي سوءا او اجبره الى مسلم... پهرومردگارا نهوهی نهیئنی و ناشکرات لی دياره، وهدي هينهرى ناسمانهكان و زهوى، پهرومړندهو خاومندى ههمو دروستکراوى، گهواهی ددهم که هیچ په رستراویکی راسته‌قینه نیه جگه له تۆ، پهنا دهگرم به تۆ له به‌دغه‌پری دهر ونم، له‌به‌د فە‌پری شه‌یتانی و به‌هاوبه‌ش دانانی، له‌وهی خۆم توشی خراپه‌یی بکه‌م یا به‌سەر مو‌سلمان یکی بی‌نم)).

۳- ((بسم الله الذي لا يضر مع اسمه شيء في الارض ولا في السماء وهو السميع العليم... به‌ناوی ئەو خواپه‌ی له‌گه‌ڵ ناوی ئەو هیچ شتێ نه‌ له‌ زه‌وی و نه‌ له‌ ناسماندا زیان نادا، ئە‌وه‌یش بی‌سەر و زانی‌ه)). سێ جار.

۴- ((اللَّهُمَّ اني اصبحت اشهدك واشهد حملة عرشك وملائكتك وجميع خلقك انك انت الله لا اله الا انت، وحدك لا شريك لك، وان محمد عبدك، رسولك... په‌رومردگارا من به‌یانیم کرد‌ه‌وه تۆ ده‌که‌مه‌ شایه‌ت و هه‌لگرانی عه‌رشه‌که‌ت و فریسته‌کان‌ت و ههمو دروستکاراوه‌کان‌ت ده‌که‌مه‌ شایه‌ت که تۆ خ‌وا‌ی و هیچ په‌رستراویکی راسته‌قینه نیه جگه له تۆ، تۆ بێ هاوت‌ای و هاوبه‌شت نیه (موحه‌مه‌د) یش ﷺ به‌نده‌ی تۆ و نی‌ر‌را‌وی تۆ‌ه)). چ‌وا‌ر جا‌ر.

۵- ((اللَّهُمَّ اني اعوذ بك ان أشرك بك شيئا وأنا اعلم، وأستغفرک لما لا أعلم... په‌رومردگارا په‌نا ده‌گرم به تۆ له‌وهی دروستکراوی بکه‌م به‌هاوبه‌شت که‌چی بشزانم، دا‌وا‌ی لی‌بو‌رد‌ن‌یش‌ت لی ده‌که‌م له‌وهی نایزانم)). سێ جار.

۶- ((أصبحنا على فطرة الاسلام، وعلى كلمة الاخلاص،، على دين نبينا محمد ﷺ، وعلى مله ابراهيم حنيفا مسلما وما كان من المشركين... به‌یانیمان کرد‌ه‌وه له‌سەر سروشت و خ‌وی مو‌س‌لمان‌ه‌تی‌و، وش‌ه‌ی یه‌کتا‌په‌رستی‌و، له‌سەر ئایینی (موحه‌مه‌د) ی پی‌غه‌م‌به‌رمان ﷺ له‌سەر ئایینی ئی‌براهیمی باوکی‌ش‌مان به‌بێ هاوبه‌شی‌و به‌ مو‌س‌لمان‌ه‌تی، ئی‌براهیمی‌ش له‌هاوبه‌ش په‌یدا‌که‌ران نه‌بو)). سێ جار.

- ۷- ((سبحان الله وبحمده: عدد خلقه، ورضا نفسه، وزنة عرشه، و مداد كلماته...
پاكى بۇ خواو سوپاس بۇ خوا: بە ئەندازەى دروستكراوانى و پى پەزايى خۇى،
بە قەد گرانايى عەرشى ئەوو، مەرەكەبى وشەكانى)). سى جار.
- ۸- ((رضيت بالله رباً، وبالإسلام ديناً، و محمد ﷺ نبياً... رازيم بهوہى:
الله پەرورەديارم بى، و، ئىسلام ئايىنم بى، و، موھەممەد ﷺ پېغەمبەرم بى)).
سى جار.
- ۹- ((اعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق ... پەنا دەگرم بە وشەكانى
خوا كە تەواو بى كەم و كورپىن، لە خراپەى ھەرچى دروستكراوى خوايە)).
سى جار.
- ۱۰- ((أَللّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ أُمَسِينَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ
النُّشُور... پەرورەدگار بە ساي تۆ بەيانيمان كردهوو بە ساي تۆ ئىوارەمان
كردهوو، ژيان و مردەتمان بە ساي تۆيە و گەرەنەوشمان ھەر بۇ لاي تۆيە)).
سەد جار.
- ۱۱- ((لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء
قدير... بېجگە لە خوا ھىچ پەرستراوئىكى راستەقىنە نيە، تاكو تەنيايە و بى
ھاوتايە، ھىزو دەسەلات و سوپاس ھەر بۆئەو، ئەو بەسەر ھەمو شتیدا زالە)).
سەد جار.

ھەئەستەيەك

(ئىبن قەيىم) دەئى: "خواناسان لەسەر ئەوە يەك دەنگن كە سەرشۆرى و دۆران
لەوودايە: خواى گەورە بە تەماى دەرونى خۆت بكا، نىۋانى تۆو نەفست چۆل كا.
سەركەوتنىش لەوودايە: خواى گەورە بە تەماى خودى خۆت لىت نەگەرئ جا
بەندەكان لە نىۋانى يارمەتى دانى خواى پەرورەدگار و دەست لى بەردانىان ھەلگىپرو
وەرگىپران دەكەن، بەلكو بەندە لە يەك ساتدا لە ھەردوكيان پشكى خۇى پى دەبىرئ،
بە يارمەتى خوا گۆپرايەئى دەكاو خوا لە خۇى رازى دەكا، يادى خواش دەكاو

ستایشی دهگا، دوا به دواي نهوه به سای نهوهی خوا کومهکی لهسهر دهگریتهوه، سهرپیچی خوا دهگاو لیی یاخی دهبی، خوا له خوی دمرنجینیو له یادی نهچیتهوه، جا بهنده له نیوانی یارمهتی خواو کومهکی لی گرتنهوهی دا دهخولیتهوه.

ئهوسا ههر کاتئ بهنده لهم راستیه تی گهیی و حهق و مافی خوی پی دا، دمرانی ههم و کاتو ساتئ چهنده ئاتاجی کومهکی و یارمهتی خوایه و تهنیا چاو قوچانی لیی بی پیویست نیه، دهش زانی باومپی ئهوو یهکتاپهرستی به دهست خوی دهسته بالایه و نهگهر چرکهیی پستی تی بکری تهخت و تاراجی یهکتا پهرستیهکهی دادمپی، ئاسمانی باومپو خواپهرستی بهسهر زهویدا دهگهوی، دهش زانی نهوهی ئاسمانی خوا پهرستیهکهی راگرتوه: ههر نهویشه تهنیا به ویستی خوی نایهلی ئاسمان بهسهر زهویدا بروخی".

قورئان .... کتیبی پیروژه

خویندنهوهی کتیبی خوا به تیفکرین و لیوردبونهوه و تیدا قولبونهوه یهکیکه له بهختهوهی و سینه شادی، خوی گهوره بهوه کتیبی خوی دهناسینی که رینمایی و رۆشنایی و چارهسهری نهخۆشی ناو سینهکانه، بهوهش دهی ناسینی که میهر و سۆزه، ﴿... قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ ...﴾ له لایهن بهروهنده و را نامۆزگاریه کو پی گهیشته، چارهی دهردی دلانیشه. ﴿٥٧﴾ یونس ﴿...﴾.

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ...﴾ ئاخو نهوان لهو قورئانه رانامینن، یان دلان گاله دراوه؟ ﴿٢٤﴾ محمد ﴿...﴾.

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ...﴾ ئاخو ئهمانه له قورئان ورد نابنهوه و ﴿سهرنجی رانهکیشاون﴾؟ نهگهر قورئانیش کاری کهسیکی تر بوايه غهیری خودا، دیاره مهبهستی نارپک و دژ به یهکتریان فره تیدا پهیدا دهکرد. ﴿٨٢﴾ النساء ﴿...﴾.

﴿كَتَبَ أَرْزَلُهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّدَبْرُواْ ءَايَتِهِ... ئەم قورئانە پېر لە پېتو پېرۆزەمان بە خەلات بۆ تۆ ناردە خوار، تا لەسەر نیشانەکانی پابمێن. ﴿۶۹﴾ ص﴾.

هەندئ لە زانایان دەلێن: ئەم قورئانە لە خوێندنەو، کار پێ کردنی، دانانی بە دادوەرو، یاسا لی هەلینجانی پېرۆزە.

یەكێ لە پیاوچاگانیش دەلێ: هەستم بە خەمو پەژارەیی کرد لە ناو ناخم دا کە هەر خوا پێی ئاگادار بو، دەستم دایە قورئان و بەردەوام بوم لەسەر خوێندنی، سوێند بە خوا کتو پېر ئەو خەمو پەژارەیم پەویەو، خواى گەورە لە برى ئەو خەمە ئاسودەیی و ئارامی بەسەردا هیئام.

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ... بېگومان ئەم قورئانە پێگایەکی پیشان دەدا لە گشت رێیان سەر راستترە. ﴿۱﴾ الإسراء﴾.

﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ... بەو قورئانە، خوا ئەوانەى شوینی پەزای ئەو دەکەون، دەخاتە سەر پێی هیمنی. ﴿۱۶﴾ المائدة﴾.

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا... هەر بەم جوێرەش ئێمە لە فەرمانی خوێمان گیانیگمان ناردە لای دلت. ﴿۵۲﴾ الشورى﴾.

لەسەر بە دەستەینانی ناوو دەنگ سور مەنبە

چونکە خاکە ساری و مەینەت باری و بەلا باری باجەگەیتی، یەكێ لەوانەى دل توشی پارایی دەکا و رۆشنایی لیخن دەکا و هیمنی و هەداری بن بېر دەکا: پێ داگرتنە لەسەر خۆدەرخستن و ناودەنگ پەیداکردن و، خواستنی پەزنامەندى خەلکە، ﴿... لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا... لەم عەرزا نایانەوئ خو بە زلتر بزائن و بەد فەری بکەن. ﴿۸۲﴾ القصص﴾.

((من رأى رأى الله به، ومن سمع سمع الله به... هەرگەسى مەرایى بنوینى، خوای گەورە لەبەرچاوی خەلك نهینى بەدەر راومردەگا، هەرگەسیكیش ناوودەنگى پەیدا بکا خوای گەورە لە ناو خەلكا ریسوای دەگا.

﴿... يَرَأَوْنَ النَّاسَ ... رَوْبِيْنِي لَهُ خَهْلِكَ دَهْكَنَ.﴾ (النساء ۱۴۲)

﴿... وَيُجِبُونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا ... پەیان خۆشە بۆ کارى کە نهیانکردوه

تاریف ۵۷۲ بکړین.﴾ (آل عمران ۷۸)

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِثَاءَ ... ئێوه وهك ئەوانه مەبن،

بۆ خۆبیینی و بۆ رۆبیینی لە ناو مەردم لە زێدەگەیان دمرکەوتن.﴾ (الأنفال ۴۷)

خۆشگوزەرانى

یەكی لەو مەسەلانەى نكوئی لى ناكړئ ئەوهیه: گەورەترین هۆكاری بەختەومرئ كە من لێردا دەیاننوسم باومر هەبونه بەو خوایهى پەرورمىندەى هەمو جیهانه، بێگومان ئەو سودو زانیاری و هۆكارانهى تر كە كۆمكردونهتەوه ئەگەر هەمویان پێشكەشى یەكی بکړین بەلام باومرئ بە خوا نهبىو، بەسەر ئەو گەنجینه پڕ بە هایه هەلنهى، بە هیچ جوړئ كەلك و سودیان لى نابینى، با بەدوايدا نهگەرئو خوى شهكەت نهگا.

لە راستیدا بنچینهى هەرە پەسەن و داسەپاو باومر هیتانه بەوهى خوا پەرورمىدیارت بىو، (موحه مەهد) پێغه مەهرت بىو، ئیسلام ناين و بەرنامەت بى.

پاسترین و بايه خدارترین وتە فەرمودەى پەرورمىنى بى هاوتامانه: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنفَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... هەرگەسى کردارى باشەو بە باومرە -ج نیر، ج مى- هەتا دەژى وا

دەكەين بە خۆشى بۆی، دیاریشه باشتەر لەوہی وا کردویانە، ئیئمە پاداشتیان دەدەینی.

﴿۹۷﴾ النحل

لەو ئایەتەدا دو مەرج (بۆ بە خۆشی ژیان... دانراوہ: باوەر بە خواو، پاشانیش ئەنجامدانی کردەى چاکە، ﴿... سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا ... ئەوانەى باوەرپیان ھەيە و ئاکار چاکن، خوا دەیان کاتە خۆشەویست. ﴿۹۶﴾ مريم

دو سودو قازانجیش (لە ئایەتى رابردودا... وەردەگیرین بە خۆشى ژیان لە دنیاو لە دوا پۆژدا، بە دەست ھینانی بەخشش و خەلات لە لایەن خودای بەرزو بىھاوت، ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ... مژدە بۆ وان کە لە دنیاو لە قیامەتى گفىتى خودا گۆرانی بەسەردا نایە. ﴿۹۵﴾ یونس

بە لاو مەینەتى لە بەرژمۆەندى تۆیە

بە کۆست کەوتن دامەچلەکی، بە کارەساتان مەشلەژئ، لە فەرمودەدا ھاتوہ: ((إِنْ اَللّٰهُ اِذَا اَحَبَّ قَوْمًا اَبْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخَطَ فَلَهُ السَّخَطُ ... ئەگەر خوا گەل و نەتەومیەکی خۆشویست تاقیان دەکاتەوہ، جا ھەرکەسئ قایل بو رەزامەندى وەدەست دینئو، ھەر کەسیکیش ناھایل بئ خەشم و قین وەدەست دینئ.

بە ندایەتى گوی دیرانە و ملکہ چانە

یەکی لە کەرەستە و تفاقى باوەردارى ئەومیە بە قەزاوقەدمرى خبىرو شەپ رازى بئ، ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ... دیارە ئیئمە بەھیندیک ترسو برسیبون و لەناوچون و کەمبونەوہى مالى دنیاو بەروبومان، تاقیتان دەکەینەوہ. مژدە بەو کەسانەى خۆراگرن. ﴿البقرة ۱۵۵﴾

بى گومان ھەمىشە قەدەر بە پىيى ويستو ئارەزوئى ئىمە نىيە بەلگە ئىمە بە ساي كەم دەسلەپتىنمان لە ھەلبەرزاردنى بىرپارو قەزاوقەدەر شارمزا نىن، ئىمە لە ئاستى پىشنيار كردن دا نىن، بەلگە لە ئاستى بەندايەتتى و مل كەچى نواندن داين. بەندە بە ئەندازەى باومەرى تاقى دەكرىتەو ھە ((أوعك كما يوعك رجلا منكم... پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموى لەرز دەگرم بە ئەندازەى دو كەس لە ئىو ھە تاو لەرز دەگرن))، ((أشد الناس بلاء الانبياء، ثم الصالحون... پىغەمبەران لە ھەمو خەلك پتر بەلا بارن، دواى ئەوانىش پياوچاكان، ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَرْسِ مِنَ الرُّسُلِ... توش ھەروەكو پىغەمبەرە لىبىراو نەبەزەكان، سوربە لەسەر كارەكەتو خۇراگر بە، وەك ئەوانىش خۇراگر بون. ﴿٣٥﴾ الاحقاف﴾.

((من يرد به خيرا يُصَبِّ منه... ھەر كەسى خوا چاكەى بۆ بوئ توشى بەلاو ناخوشى دەكا)).

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَنَّكُمْ... بە تاقىتان دەكەينەو ھە تا بزاني، كى لە ئىو تىكوشاوە كىتان خۇراگرتر بوە. بەراوردى دەنگو باسى ئىو ھەش دەكەين. ﴿٣٦﴾ محمد﴾.

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ... ئىمە ئەوانەى بەر لەمانىشمان بە تاقى كردهو. ﴿٣﴾ العنكبوت﴾.

لە شازادەى ھە بەرەو دارتاشى

عەلى كورى (مەئمون) ى عەباسى ھەران رەواى كورى خەلىفە لە كۆشكىكى جوان و رازاوەدا جىنىش بو، نازو گۆزى دنياى لە ژىر دەست بو، رۆژى لە رۆژان لە تەلارى^{٥٧٣} كۆشكەكەيەو ھە سەرنجىدا، كرىكارىكى بەرچاو كەوت كە بە دىزايى رۆژ

رەنجى دەگىشا، لە چىشتەنگا و^{۵۷۴} دا لە كەنارى رەبىرى دىجلە دەست نوڭزىكى دەگرتو دو پكات نوڭزى دەكرد، لە بەرەبەرى^{۵۷۵} رۆژئاوا بەرەو مالى دەگەرپايەو، رۆژى لە رۆژان داواى كرىكارەگەى كردو (لەمەر پارى گوزەرانى) پرسىارى ئى كرد، ئەويش وەلامى پيدا كە هاوسەرئىك و دو خوشك و دايكىكى ھەيە و رەنجيان لە پىناودا دەگىشىو، ھىچ سەرچاوەيىكى بژىوى نىە مەگەر ئەو كرىكارىە نەبى، لە بازار دىكاو، ھەمو رۆژىكىش بەرپۆزەو لەگەل رۆژئاوايون بە بەرھەمى رەنجى رۆژانەى رۆژو دەشكىنى، گوتى: ئايە بە ھىچ شتى ئاتاج نى؟

گوتى: نەخىر سوپاس بۆ خواى راھىنەرى جىھان.

(شازادە) كۆشكەگەى جىدەھىلىو، واز لە فەرمانرەوايەتى دىنىو، سەرى خۆى ھەلدەگرتو ون دەبى، داواى سالانىكى زۆر بە مردويى دەدۆزىتەو دەزانن لەو ماوھەدا لەلاى ولاتى خۇراسان كارى دارتاشى كردو، چونكە بەختيارى خۆى لەم كاردا وەدى كردو نەووك لە كۆشك و تەلارى، ﴿وَالَّذِينَ أَهْنَدُوا زَادَهُمْ هُذًى وَءَانَهُمْ نَقَرُهُمْ ... ئەو كەسانەش، كە ھاتونە سەر راستە پى، پىتر شارەزەميان دەكاو ترسى خويان پىتر دەخاتە دلەو. ﴿۱۷﴾ محمد ﷺ .

بە ساي ئەو بەسەرھاتە داستانى ياومرەنى ئەشكەوتم بىر كەوتەو، ئەوانەى لەگەل پاشا لەناو كۆشك و تەلاردا دەيانگوزەران، كەجى ھەستيان بە دل تەنگى و پەشىوىو، نىگەرەنى دەكرد، چونكە ئەم كۆشكە بىت پەرسىتى و بى باومرپى تىدا بو، ئەم كۆشك و تەلارەميان بەجى ھىشتو، يەكى لەوان گوتى: ﴿... فَأَوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَاقًا ... سا بەم غارە^{۵۷۶} پەنا بەرن، پەرورەين و مەبەر بەزەبى خويتان دەخاو ھۆيەكى واشدەرەخسىنى بە ئاواتو بگەيىنى. ﴿۱۶﴾ الكهف ﷻ .

۵۷۴) بەيانيان كاتى رۆژ بەرز دەبىتەو.

۵۷۵) نزيكى خۇرئاوا بون.

۵۷۶) بەم ئەشكەوتە پەنا بەرن.

كونى دمرزى لەگەل دۆستاندا گۆرمپانە... جیگای تەنگەبەر لەگەل باومپو
خۆشەویستی و دۆستایەتیدا بەراوەلەو فراوانەو زۆرکەس وەخۆ ھەلەمگەری،
(جفاننا لىف الدار جفان... پیلوی چاوەکانمان بۆ میوانان لەگەن^{۵۷۷} .

یەكێ لە ھۆكاری دەردەسەری و خاكەساری دانیشتنە لەگەل رەزاگرانان

(پیشەوا) (ئەحمەد) دەفرموی: رەزا گرانان ئەوانەن شتی زیاد وەگەل دین
دەمدەن ھەندئ دەلین: بەدکار و خراپەکاران، ھەندیکیش دەلین: بەد سروشتان،
ئەوانەى لەگەل بیروپراتیک ناکەنەو، لە ھەلس وکەوتیاندا ساردو سرن، ﴿... كَانَهُمْ
خُشْبٌ مُّسَدَّدٌ... ئیژی دارن بە دیوار ھەلپەسیراون. ﴿٤﴾ النافقون .

﴿... لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾ ﴿٧٨﴾ النساء ﴿... وەكو لە ھیچ قسەیک تێ نەگەن
واپە!.

(پیشەوا) شافعی دمربارمیان دەلێ کاتی رەزاگران لەلام دادەنیشی وا گومان
دەبەم ئەو لایەى ئەو لێ دانیشتووە زەوی بەولادا لاسەنگ بوە.

(ئەعمەش) کاتی رەزاگرانیکى بینیب، دەیگوت: ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا
مُؤْمِنُونَ... ئەى پەرەمردیارمان! ئەو پەتایەن لەسەر لایە، ئیمە باومپریمان ھینا.
﴿١٢﴾ الدخان .

(ئەبن تەیمیه) ئەگەر لەگەل رەزاگرانێ دانیشتبايە، دەیگوت: دانیشتن لەگەل رەزا
قورسان وەكو تەى سێبەرۆ^{۵۷۸} واپە، ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيْءِ آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ
عَنْهُمْ... ھەر گە ئەوانە دەبینی دمربارەى نیشانەکانمان خراپ دەدوین تۆ پرویان لێ
ومرگێرە. ﴿٦٨﴾ الأنعام .

۵۷۷) مانای چاوتیری و جوامیری دەگەینە.

۵۷۸) تەى سێ بەرۆ ئەو جۆرە تەییە بە سێ پۆز جارێ توشی دێ.

﴿... فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ ... له گه ئيانا دامه نيشن. (۱۶۰) النساء﴾ .

((مثل المجلس السيء كنافخ الكير... هاونشینی خراپ وهكو كوره چی وایه^{۵۷۹})).

بیگومان ږهزاگرانترین کهس به سهر دلانه وه ئه و کهسه یه له خوږه وشتی بهرز دهست به تاله، له کرده ی بئ وینه کهم دهرامه ته، که سیکی نارمزو بازه، بؤ هه واو هه وه سی ملکه چه.

﴿... فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِذْ أَنْكَرُوا مِنْهُمْ إِذَا مَثَلَهُمْ ... ئیوه نابئ - هه تا نه و باسه نه گوږن- له گه ئياندا دابنیشن، دهنه ئیوه ش نه وسا وهكو نه وان دهبن. (۱۶۰) النساء﴾ .

(ئین بن قهیم) ده ئی: نه گهر که سیکی ږهزا گرانت توشهات به لاشهت ږوی تی مه که، به لام به گیان و ږوح پستی تی بکه و له وی مه مینی، ههروهكو بلئی گوپیچکه و تهکانی نابیستی و چاوت ږوخساری نابینی، هه تا نه و کاته ی خوا نه و به لایهت له یه خه ده کاته وه.

﴿... وَلَا تَطْعَمَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ، عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوْنَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا ... گوئ له مستی که سی مې به که نه مانه یشت دئی یادی ئیمه بکاو ههر له شوین نارمزی خو یه و کاری له راده دمر جو ه. (۲۸) الکف﴾ .

بؤ نه وان ه ی به لا بارن

له فهرموده ی راستی پیغه مېه ردا ﷺ هاتوه: (خوای گه وړه دمفه رموی) ((من قبضت صفيه من اهل الدنيا ثم احتسبه عوضته منه الجنة ... هه رکه سی یه کی له دؤست و خو شه ویستانی دنیا م لی سنده وه دوا ی نه و چاوی له پا داشت و خه لاتی خوا بو نه و به هه شتی له بری نه و پئ ده دم)). بوخاری گیراویه ته وه.

بە ھەمان شیوہ لە ھەرمودەییەکی راستی تریشدا ھاتووە: (خوای گەورە دھەرموئ) ((من ابتلیتہ بحیببیتہ عوڑتہ منھما الجنۃ... ھەرکەسێ بە لێسەندنەوہی دو خۆشەویستەکانی - واتە دو چاوەکانی - تاقی بکەمەوہ لەبری چاوەکان بەھەشتی پێدەدەم.

﴿... فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَرُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ...﴾ لە راستیدا چاو کۆر نابن، ئەو دلانە کوێر دەبن کە جیانیان لە ناو سینەکانە. ﴿٤٦﴾ الحج .

لە ھەرمودەییەکی راستی تریشدا ھاتووە:

((ان الله -عزوجل- اذا قبض ابن العبد المؤمن قال للملائكة: قبضتم ابن عبدي المؤمن؟ قالوا: نعم. قال: قبضتم ثمرة فؤاده؟ قالوا: نعم. قال: ماذا قال عبدي؟ قالوا حمدك واسترجع. قال: ابنوا لعبدي بيتا في الجنة، وسموه بيت الحمد... خوای بەرزو توانا ئەگەر گیانی پۆلەیی بەندەییەکی برۆاداری کیشا بە فریشتەکانی دەلێ: گیانی پۆلەیی بەندەیی منی برۆادارتان کیشا؟ دەلێن: بەلێ. دھەرموئ: جەرگی بەندەیی منتان برێ؟ دەلێن: بەلێ. دھەرموئ: بەندەیی من چی وت؟ دەلێن: سوپاسی تۆی کردو بۆ لای تۆ گەراپەوہ. دھەرموئ: خانوێک بنیات بنێن بۆ بەندەیی من لە بەھەشتدا، ناویشی بنێن خانووی سوپاس و ستایش)). تیرموزی گێراویەتەوہ.

ھەروەھا دەگێرێنەوہ: لە پۆزی سەلا کەسانێک خۆزگە دەخوازن بە مەقسەست تیکە تیکە کرابان^{٥٨٠}، چونکێ چاویان بەسەرمنجای خێرو پاداشتێ بەلاباران دەکەوێ.

﴿... إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ...﴾ بێ گومانە ئەو کەسانەیی خۆپارگرن، بە تەواوی و بە بێ حیساب پاداشی خۆیان وەردەگرن. ﴿١٠﴾ الزمر .

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ ...﴾ ھەر لە سای ھێمنی دابن، چونکە ئێوہ خۆپارگرن بون. ﴿٢٤﴾ الرعد .

﴿... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا ...﴾ ئەو پەروەرێنمان! وا بکە خۆپارگرن بین. ﴿٢٥٠﴾ البقرة .

﴿... وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ ... خُورَاگَر بې! دياره خُورَاگَر تنيشت هەر بې خوايه.﴾
 ﴿النحل ۱۲۷﴾ .

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ... سا خُورَاگَر بې، چونكه بې ئىنى خوا راسته.﴾ ﴿۷۷﴾ غافر ﴿...﴾
 له فەرمودەشدا ھاتوۋە: ((ان عِظَمَ الْجَزَاءِ مِنْ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وان الله اذا احب قوما ابتلاهم، فمن رضي فله الرضا ومن سخط فله السخط... پاداشتی گەورە لە تاقیکردنەوێ گەورەدایە، ئەگەر خوای گەورە گەل و نەتەوێیەکی خۆشویست تاقیان دەکاتەوێ، جا ھەرکەسێ بێ قایل بێ پەزامەندی خواو دەست دێنێ و ھەر کەسیکیش نا قایل بێ خەشم و قینی خوا و دەست دێنێ)). تیرموزی گێراوێتەوێ.
 بێ گومان لە کارسات و مەینەتباری چەند مەسەلەیک رەچاودەکرێ: ئارامگرتن و قەدەر و پاداشتی خوا، با بەندەش دُنیا بێ ئەو کەسێ دەگرتەوێ ھەر ئەویشە دىبەخشی، ئەوێ لیشت دەسێنێ ھەر ئەویشە بۆ تۆی بەرپەوا دەبینێ، ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا ... خودا فەرمانو پێدەدا، ھەرچی مائی ئەمانەتە بیانەنەوێ بە خواوەنیان.﴾ ﴿النساء ۵۸﴾ .

دیمەنی یەکتاپەرستی

یەكێ لە دیمەنەکانی یەکتاپەرستی لە کاتی ئازار و ئەشکەنجەدا (دوچاری ئازار بێ گەشتنە بە دەستی خەلکەوێ) لە چەند بەش پێک ھاتوێ:

۱- دیمەنی چاوپۆشی: ئەویشیان دیاردە سینه پاک و بێ خەشی و بێ لەکەییە لە بەرابەر کەسانی ئازارت دەدەن و پێرای ئەوێش خێرو چاکەت بۆی دەوێ و ھەز دەکەن قازانج و سودی بێ بگا، ئەویشیان پلەیکە گەورەتر و بەرزتر، ئەو پلەیکە قۇناغی یەکەمی بە رِق خواردنەوێ دەست بێ دەگا، رِق خواردنەوێ ئەوێ: تۆلە لەو کەسە ناکەیتەوێ کە ئازاری بێ گەیاندوێ، قۇناغی دوویش چاوپۆشینە، ئەویشیان ئەوێ، لێی دەبوری و ئەو ھەلەیکە دىبەخشی. قۇناغی سێیەم چاکە

كارىيە، ئەويشيان ئەوھىيە: لە پىيائ ئەو خراپەيەي دەرھەقى كەردى چاكەي لە گەلدا دەكەي، ﴿... وَالْكَظِيمِ الْعَبِطِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾... ئەوانەش كە پەي خۇيان دەخۆنەووە لە مەردەم چاوپۆشى دەكەن، خوا چاكەكاري خۆش دەوین. ﴿۱۳۲﴾ آل عمران.

﴿... فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...﴾ كەيش لەتۆلە چاوپۆشى و كۆشش بۆ ناستى بكا پاداشتى لەسەر خوايە. ﴿۱۴۰﴾ الشورى.

﴿... وَلَيَعْفُوا وَلَيَصْفَحُوا...﴾ ٥٨١ چاويان لىبپۆشن و لە هەلەكانيان ببورن. ﴿۲۲﴾ النور.

لە ئەسەردا هاتو: ((ان الله أمرني ان اصل من قطعني، واعفوا عمن ظلمني، وان اعطي من حرمني... خوا فەرمانى پى داوم سەرەدانی ئەو كەسە بكەم هاموشوى لى بچريوم، چاوپۆشى لەو كەسە بكەم سەمى لىكردوم، بەو كەسە بىهخشم دەستى لە من گرتۆتەووە.

۲- ديمەنى قەزاو قەدەر: ئەويش ئەوھىيە دۇنيا بى ئەوھى تۆى نازار داووە تەنيا بە قەزاو قەدەرى خوايە، ئەو بەندەيە يەكەكە لە ھۆكارەكان و، ئەندازەگىرو بىرپاردەر تەنيا خوايە، ئەوسا ملت كەج دەبى و دلت بۆ پەرومرديارت دادەمركى.

۳- ديمەنى پاكبۆنەووە لە تاوان: ئەويشيان ئەوھىيە ئەو نازارەي پىتگەييوە مايەي لاچونى گوناھو ھەلومرەيى تاوانە، ھەلەو پەلەت رەش دەكاتەووە پەلەو پايت بەرز دەكاتەووە، ﴿... فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقَاتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ...﴾ ئەو كەسانەي لە زىدى خۆ دەركراون و لە راي من نازاريان ديوووە چوونە خەزاو دژى منيان كۆشتىيان بە كۆشت چو بن، بى گومانە گوناھيان دەكوژىنمەووە. ﴿۱۹۵﴾ آل عمران.

يەككى لەو كارزانی و تیگەیشتنەى بە زۆرىك له برواداران بەخشاوه، هەلكيشانى
 رەگى دوژمن كاریه، ﴿... أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ
 حَمِيمٌ ... تۆ هەمیشە وەرامى چاكر بدهوه، ئەوسا كەسى كە لەگەڵ تۆدا دوژمنه،
 دەبیته دوستی نزیكت. ﴿۲۱﴾ فصلت.﴾ .

((المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده...))
 دوست و زمانى بى وهى بن^(۵۸۲) .

مەبەست ئەوهیه: بە رۆیکى خوش و گەش و قسەى نەرم و نیا ن رۆبەپروى ئەو
 كەسە ببیتەوه، كە نازارى پێ گەياندوى، بۆ ئەوهى ریشەى دوژمنیەتى لە ریشەوه
 هەلكیش و كێپەى گری رەقە بەرى بكوژینیتەوه، ﴿وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ
 أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ ... تۆبە عەبدانى من بیژە جى باشترە ئەوه بیژن، چونكە
 شەیتان سۆدرمى و لە نیودا دەكا. ﴿۵۳﴾ الإسراء.﴾ .

یەككى لە دیمەنەكانى یەكتاپەرستى لە مەر ئەو كەسەى نازارت پێ دەگەیهنى:
 دیمەنى هەست كردنە بە كەم و كورى هەوا و ناردەزوت: كەوا بزانی ئەگەر بە سە
 تاوانى تۆ نەبواپە ئەو كەسە بەسەرە تۆدا زال نەدمبو ﴿أَوَلَمَّا أَصَبْتُمْ مُمْسِيَةً قَدْ
 أَصَبْتُمْ مِثْلَهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ ... ناخۆ زانیو لە دوژمن دوچارى
 زیان هاتن - كە جارێكىش دو ئەومندەو زیان لێدان - هیچ پرسیتان: زیانەكەمان لە
 جى بو؟ بیژە: لە خۆتانەوه بو، خوا بۆ هەموشت توانایە. ﴿۱۱۵﴾ آل عمران.﴾ .

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ... هەرگا توشى بەلایەك
 بون، بەهوى كردهوى خۆتانە. ﴿۳۰﴾ الشورى.﴾ .

(۵۸۲) بى زیان بن.

(۵۸۲) شەپرو لە نیودا دروست دەكا.

دیمەنئىكى تىرى گەورە ھەيە، ئەۋىش برىتییە لەۋەى: خوا تۆى بە سىتەم لىكراۋ داناۋە نەۋەك بە سىتەم كار، ئەۋسا سوپاس و ستایشى لەسەر دەگەى.

ھەندئ لە پىشىنان گوتويانە: خاۋىە بىكەى بە سىتەملىكراۋ نەۋەك سىتەمكار. ئەۋ نمونەيەش ۋەكو دو كورەكانى ئادەم واىە، كاتى چاترەكەيان دەلى: ﴿لَيْنٌ بَسَطَتْ إِلَيْكَ يَدُكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ... ئەگەر تۆش دەستەم بۆ درىژ بىكەى گە بىكوژى من دەستەۋەكەرى ناكەم تۆ بكوژم. من لە خدا - كە راھىنەرى دنيايە - ترسم ھەيە. ﴿۲۸﴾ المائدة .

دیمەنئىكى تىرى زۆر جوان ھەيە، كە دیمەنى سۆزو مېھەربانىيە: ئەۋىشان ئەۋەيە تۆ بەزەبىت بەۋ كەسەدا دىتەۋە كە ئازارى پى گەياندوى، بى گومان شياۋى بەزەيى پىدا ھاتنەۋەيە، چونكە سور بونى لەسەر ئەۋەى ئازارى موسلمانى بداۋ بە ساي ئەۋە گەزارەيى و ^{۵۸۴} بى شەرمى بەرامبەر خوا بنوئى: جىگاي خۆيەتى دلت پى بسوتى و سۆزت بۆى بچوئى، ھەۋل دەى لەۋ تەنگزمىە دەربازىكەى، ((أنصر أخاك ظالماً أو مظلوماً ... بەرگرى لە برايەكەت بىكە ج سىتەمكار بى يا سىتەملىكراۋ ^{۵۸۵} .

كاتى "مىستەح" (ئەبۇبەكرى) ئازاردا لەمەر ناموسو ئابروى عائشەى كچى، (ئەبۇبەكرى) سوئندى خوارد چى تر يارمەتى نەدا، چونكە (مىستەح) كەسىكى ھەزار بو (ئەبۇبەكرى) بژىۋى زىانى ئەدا، خاۋى گەورە ئەۋ ئايەتەى دابەزانە: ﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ... ئەۋانەى لە ناو تاندا دەۋلەمەندن سوئندى نەخۇن كە خىزماۋ ھەزاران و ئاۋارەكانى پاي خودا بىبەش دەگەن. بلا چاۋيان لىببۆشن و لە ھەلەكانيان بىبورن، مەگەر ئىۋە ھەز ناكەن خوا لە گوناھو بىبورى؟ ﴿۲۲﴾ النور .

(۵۸۴) بى شەرمى.

(۵۸۵) مەبەست لە بەرگرى كردن لە سىتەم كار ئەۋەيە پى نەدرى سىتەم بكا ھەرومكو لە كۆتايى ھەدىسەكەدايە.

(ئەبۇبەكر) گوتى: بەئى پېم خۆشە خوا لىم ببورى دەستى كردهوۈ بە يارمەتى دانى و چاوپۇشى ئى كىرد.

(عوپەينە) كۆرى (حىصن) بە عومەرى (كۆرى خەتابى) گوت: ئەوۈ چىيە ئەى عومەر؟ سوئند بە خوا تۆ مافى تەواومان پىئادەى، دادوۋرەنەش فەرمانپەرۋايەتيمان ناكەى، عومەر وىستى سزى بىدا، (خوڧى) كۆرى (قەيس) گوتى: ئەى ئەمىرى بىرواداران خوۋى گەورە دەفەرموئى: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ ... چاۋ بېۋىشە و فەرمان بە كارى چاك بىدە و لەو نەزانا نەواز بىئە. ﴿الاعراف﴾.

گوتى: سوئند بە خوا عومەر لەوۈ زىاتىر سنورى نەبەزانىد، چونكە خوڧەۋىشتى وابو، كە كىتېبى خويان بۇ خويىندىبايەۋە راستە وخۇ ھەئوۋەستەى دەكرد. پىغەمبەر يوسفنىس بە براپەكانى دەئى: ﴿قَالَ لَا تَرْيِبْ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ بِغَفْرِ اللَّهِ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ ... ئىمىرۋ زىندە و لەسەر نەماۋە، خودا خەتاتان دەپۇشى و ھەر خۇى لە گىش بە بەزىيەك دىئۆزترە. ﴿يوسف﴾.

پىغەمبەرى خواس ﷺ لەناۋ كۆمەئىك لە گاۋرەكانى قورەيش، ئەوانەى دژايەتيان كىردو شار وەدمىيانكرد، دەفەرموئى: ((لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ... ئازا ئەو كەسە نىيە ھەمىشە لە زۆرانبازيئا زالە، بەئگە ئازا ئەو كەسەيە لەكاتى تورەبوندا دان بەخۇى دادەگىرئ. ھەندئ دەئىن: لە ئىنجىلدا ھاتوۋە: ئەو كەسەى جارى ھەئەى دەرھەق كىردى ھەۋت جارى لىيى بىورە.

﴿...فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ... كىش لە تۆلە چاۋبېۋىشى و كۆشش بۇ ئاشتى بكا، پاداشى لەسەر خودايە. ﴿الشورى﴾.

مەبەست (لە وتەى پىشو) ئەۋەيە: ھەركەسى جارىك ئازارت پى بگەينەئى، تۆ ھەۋت جارى لىيورەدى خۇتى بۇ دوبارە بگەۋە، تاۋەكو ئايىن و ئابروت پارىزراۋ بىو، دئىشت ئاسودە بى، بى گومان تۆلە لە پەگ و خوئىن و، خەۋتن و ھەسانەۋە و ئابروى خۇت دەكەيتەۋە نەك لە نەيارانت.

هيندیه‌كان پەندىكىيان ھەيە دەلّين: "ئەوھى بەسەر نەفسى خۇيدا زال دەبى: ئازاترە لەوھى شارىك ئازاد دەكا".

﴿... إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجَعْتَنِي... نەوس ھەمو خراپەيەك بە بياو دەكا، مەگىن ئەوھى پەروەندەم بەزەبى پىداپىتەوھ. ﴿۵۲﴾ يوسف ﴾.

ھەلۋەستەيەك

"بەلام نزاو پارانەوھى يونس پىغەمبەر، بى گومان ئامارى ئەوپەرى يەكتاپەرستى و بە پاك دانانى پەروەردىارى بەرزو توانايە، دان پى دانانى بەندە بە ستەم و تاوانەكانى، باشتىن داوودەرمىانى خەم و پەژارەو مەينەت بارىە، بۇ جىھەجىبونى خواستەكانىش باشتىن ھۆكارى گەيشتە بە خاى بى ھاوتە، بە راستى يەكتاپەرستى و بە پاك دانانى خاى پەروەردگار، ھەرچى نىشانەى تەواوى و بى لەگەيى و ئى بە دور گرتنى ھەرچى نەنگى و ناتەواوى و وىچواندەنە لە خۆو دەگرن.

دان پى دانانى بەندە بە ستەم و تاوانى، باوۋرەبەون بە ياسا و پىسەى خواو پاداشت و سزەى خوا دەگەيەننى، (ئەو دان پى دانانە) وا پىويست دەكا بەندە مل كەجى بنويىننى و بۇ لاى خودا وەگەرپى، دەست لە تاوان و ھەلەى ھەلگرنى، دان بە بەندايەتى خواو ئاتاج بونى بە پەروەرنەدى دابىنى، لىرەدا جوار شت ھەيە دەتوانى پىيان لە خوا نزيك ببىيەوھو داوايان پى بکەى: يەكتاپەرستى و، خوا بە پاك دانان، بەندايەتى و، دان پى دانان".

﴿... وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٠﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥١﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ... مژدە بدە بەو كەسانەى خۆراگرن. ئەو كەسانەى كە توشى چۆرتەمىك دەبن ئىژن: ئىمەش ھەر ئى خواين و ھەر بۇ لاى ئەو دەچىنەوھ. خىرو بىرو بەزەبى پەروەردىاريان بۇ دەبارى و شارمزا لە پى ئەوانن. ﴿١٥٧﴾ البقرة ﴾.

بە دەرو دەرون بايەخ بەدە

دلى پاك و بى گەرد بە ساي بەرگ و پۇشاكى پاكە، لەوبارمە و تەيەكى پەر و اتا و قەشەنگ ھەيە، ئەويش ئەو مەيە ھەندى لە كاراشنايان دەلەين: ھەركەسى بەرگ و پۇشاكى چلگن بى، ناخ و دەرونى لىخن دەبى. ئەو ھەشيان شەتەكى پۇن و بەرچاوە.

خەلگەنەكى زۆر بە ساي شەر و شەپەرەي و پەيس و چلگن، يا نالەكى پەرەتوك خانەكەي، يا پەرەپوتى و نابوتى مائەكەي، يا شەلوقى وادە بەلەين و بەرنامەي پۇزانەي ژيان تال و پەشەكاون، ئەو بونە و مەرش لەسەر ياسا پەخساوە، جا ھەركەسى لە ناوەرەكى ئەم ئايەنە ھالى بى تى دەگا كە ئەم ئايەنە بۆ ئەو ھاتەو ژيانى بەندە، كەم تا زۆرى، چوك تا گەورەي پەك خات، ھەمو شەتەكىش لەم ئايەنەدا لە جەي خەيەتى، ﴿... مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ...﴾ لە ناو ئەم كەتەبە ھەيچ شەمان ھەنەبەردەو. ﴿٣٨﴾ الأنعام .

لە فەرمودەيەكەشدا كە تەرموزى دەي گەپرەتەو ھاتەو: ((إِنْ اللَّهَ نَظِيفٌ يَحِبُّ النَّظَافَةَ... بە راستى خوا پاكە و پاكەشى لا خۆشەويستە)).

ئەو فەرمودەيەش لە (صحيح) (مسلم) دا ھاتەو: ((إِنْ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ... خەي گەورە جوانەو و جوانەيشى خۆش دەو)).

ھەروا لە فەرمودەيەكى (حسن) دا ھاتەو: ((تَجَمَّلُوا حَتَّى تَكُونُوا كَأَنَّكُمْ شَامَةٌ فِي عِيُونِ النَّاسِ... خۆتان پەزەينەو ھەتەو دەكو لە بەرچاوى خەلەكەدا وەكو نەونەيەكى بەرچاوتان لیدە)).

بايەخەدان بە خۆشەويستەين: قۇناغى يەكەمى جوانەيە. بوخارەيش ئەو فەرمودەيە دەگەپرەتەو: ((حَقٌّ عَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسْمَهُ... پەويستە لەسەر مۇسلمان لە ھەمو ھەوتەيەكەدا پۇزەيكەيان خۆي بەشوا، سەر و لاشەي پاك كاتەو)).

بە لای كەمەو ھەوتەي جارەك. بەلام ھەندى لە پەيواچاكان ھەمو پۇزەي جارەك خۆيان دەشۆرى، وەكو دەگەپرەتەو (عوسمان) ي كۆرى (عەفان) يەكەي بۆە لەوان،

﴿... هَذَا مَغْسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ... ئەمە سەرچاۋەيەكە بۇ مەلەكردن دەس دەداو ساردىشە، دەشكرى لىيى بخۆيەۋە. (۱۴) ص﴾.

خووپرەۋىشتى نەزادى و سىروشتى بەشىكىن لە جوانى: ۋەكو ھىشتەنەۋەى پىش، سىمىل ھەلپاچىن، نىنۇك قىرتاندىن، لابرەنى موى زىدەى لاشە، سىۋاك كىردن، بۇن خۇشى، پاكاكردنەۋەى دەم و ددان، شۆرىنى بەرگ و پۇشاك، بايەخدان بە دىمەن و روخسار، بى گومان ئەو خووپرەۋىشتانە لەۋانەن ھەست و ناخ شاد و گوشاد دەكەن. پۇشاكى پەنگ سېش مايەى جوانى، ((ألبسوا البياض، وكفنوا فيه موتاكم... بەرگى سېى بېۋىش و، مردوھەكانىشى تىدا بىئىزن.

بوخارى جىباسىكى نوسىۋە بە ناۋى: پۇشىنى بەرگى سېى: ((إن الملائكة تنزل بثياب بيض عليهم عمام بيض... فرىشتە دادەبەزن بەرگى سېيان لەبەرەۋە مېزەرى سېيان لەسەرە. بەشىكى تىر جوانى برىتىيە لە، پىك و پىزكردنى ۋادەۋ بەلئىن لەناۋ دەفتەرىكى بىكۆلەداۋ، پىكخستى بەرنامەى رۇزانە، كاتىك بۇ خويندەۋە، كاتىك بۇ موتالاۋ و رەبۇنەۋە، كاتىك بۇ بەندايەتىۋ، كاتىك بۇ ھەسانەۋە، ﴿... لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ... بۇ ھەمو كارىك ۋەختىكى تايبەتى ھەيە كە نوسراۋە. (۳۸) الرعد﴾.

﴿وإن من شيء إلا عندنا خزائنه وما ننزله إلا بقدر معلوم... گەنجىنەى ھەمو شتىكىش لای ئىمەيەۋە ئەۋەشمان ھەر بە ئەندازەى دىارىكراۋ ناردۇتە خوار. (۱۱) الحجر﴾.

لە پەرتۇكخانەى كۆنگرىس لەسەر تابىلۇيەك نوسراۋە: بونەۋەر لەسەر ياسا بىنات نراۋە. ئەو ۋەتەيە راستە، ھەموياساكانى ئاسمانى داۋاى پىك خستىن و يەك پىزى و لىك و پىكى دەكەن، خۋاى بەرزو بى ھاۋتا ھەۋالى داۋە كە بونەۋەر لە گۆترەۋ بە گالتەۋ گەپ نەھاۋتە ئاراۋە، بەلكە بە قەزاۋ قەدەرى خۋاۋ بە ياساۋ پىسا ئەندازەگىر كراۋە: ﴿الشمس والقمر بحسبان... خۆرو ھەيقىش - بە ئەندازە - دىن و دەچىن. (۵) الرحمن﴾.

﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾
... نە خۆر توانای هیندەى هەیه بگا بە مانگ، نە شەو وەپیش پۆژو دەکەوێ. سەر
لە بەریش لە ئاسمانیک مەلە دەکەن. ﴿۴۰﴾ یس ﴿﴾.

﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ ... هەیفیش ئیمە بۆمان دانا بە
چەند قوناغاتێ پەڕێ! تا وای لیدی، وەك پەلی کەونی وشکەلی^{۵۸۶} داری خورما،
دیتە بەرچاو. الْقَدِيرِ ﴿۳۹﴾ یس ﴿﴾.

﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتٍ فَحَوْنًا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّبَتَّغُوا
فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ وَكُلُّ شَيْءٍ فَضْلَنَاهُ تَفْصِيلًا ... شەوو
پۆژمان بە دو نیشانه نیشان دان: نیشانی شەومان داكوژاند، نیشانی پۆژیشمان کردە
هۆی دیتن، تا بگەرین بەشوین پۆژی، کە پەرورندهتان دەیداو لە ژمارەى سائەکان و
ژماردنێ سەرو دەرچێ، هەموشتان بە وردی شی کردۆتهوه... ﴿۱۲﴾ الإسراء ﴿﴾.

﴿... رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا ... ئەى پەرورندهمان! تۆ ئەم دەزگایەت بە فیرو
ساز نەداوه. ﴿۱۱﴾ آل عمران ﴿﴾.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْنٍ ﴿۱۶﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهَا لَتَّخَذْنَاهُ
مِّن لَّدُنَّا إِنْ كُنَّا فَعِلِينَ ... ئیمە ئاسمان و زەمین و هەرچی لە ناو ئەواندا یە بۆ لە
یستۆك^{۵۸۷} دروس نەکرد ئەگەر ئیمە گەرەكمان با لە یستۆكێك هەلبێزیرین، هەر لای
خۆمان هەلمان دەبژارد. ئەگەر بمانویستایە ئەو کارە بکەین (هەردەمان کرد) ﴿۱۷﴾
الأنبياء ﴿﴾.

﴿... وَقُلْ أَعْمَلُوا ... بِيْزِهِ: دەسا وەکارکەون. ﴿۱۰۵﴾ التوبة ﴿﴾.

۵۸۶) کەلا وشکی.

۵۸۷) نامرازی گەمە.

فەيلەسوفەكانى يۇنان ئەگەر ويستبايان چارەسەرى كەسى بىكەن كە بە خەم و پەژارە و نىگەرانى و نەخۇشە دەرونيەكان گىرۆدەيە: زۆريان لى ئەكرد بچى لە كشتوكال و باخ و بىستان كار بىكات، تەنيا ماومىيەكى كەمى پى دەچو دەگەرپايەو سەر هېمنى و نارامى و بارى پيشو.

﴿... فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا ... شَانە و شَان تىيدا بگەرپىن. ﴿١٥﴾ الملك﴾.

﴿... وَقُلْ أَعْمَلُوا ... بىژە: دەسا وەكارگەون. ﴿١٥﴾ التوبة﴾.

بى گومان ئەوانەى بە دەست و قامى خۇيان كار دەكەن لە هەمو كەس بەختە و مەرو ئاسودە و دلارام ترن، بىروانە ئەو پيشە كارانە چۇن بە ساي جەم و جۇليان چوست و چالاكى و كارامەپيان، هيزى لاشە و شادى دليان بە دەست هيناو، ((واعوذ بك من العجز والكسل... پەنا دەگرم بە تۆ (خوايە) لە دەستە و سانى و تەومزەلى^{٥٨٨})).

پەنا بۇ خوا ببە

الله: ناويكى گەورە و شكۆدارە، لە هەم و ناوي ناسراوترە، مانا و واتايەكى وردى لى وەردەگيرى، گوتراو: لە وشەى (أَلِهَ)، وەرگىراو، ئەو ناوەيە دلەكان پەناى بۇ دەبەن، خۇشيان دەو، پيشوازى لى دەكەن و، پىي قايلىن، پىي دەسرەوين، ئەو دلە ناتوانى بە جگە لە خوى بى هاوتا بسەرەوئ و ئارام بى و ئۆقرە بگري، هەر لەبەر ئەو يە پىغەمبەرى خوا ﷺ فاتيمەى كچى فيرى دوعا و نزاى تەنگانە و ناخۇشى دەكا: ((الله، الله ربى لا اشرک به شىئا... خوا، خوا پەرورە ديارمە هيج شتى بە هاوبەشى وى دانانيم. ئەو فەرمودەيەكى راستە، ﴿... قُلْ اَللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ... بىژە: هەر خودا ناردويە. تۆ ئيتىر وازيان لى بىنە با بە گائەكردنەو و خو خەريك كەن. ﴿١١﴾ الأنعام﴾.

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ... هەر خۆی دەستەلانداری بەسەر بەندهکانیدا.﴾
 ﴿الأنعام﴾ ۶۱ .

﴿... اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ... خودا دەربارەى عەبدانى بە فیانە.﴾ ﴿الشوری﴾ ۱۱ .
 ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ... خودایان - وەکو پێویستە -
 نەناسیوە. رۆژی سەڵا زەمین هەمووا لەناو مەشتی ئەودایە و ئاسمانانیش بە دەستی ئەو
 پێچراوەوە. خودا پاک و بەرزترە لەو شانەى ئەوان دەیکەنە شەریکی.﴾ ﴿الزمر﴾ ۷۷ .
 ﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ... رۆژی کە ئێمە ئاسمانی لە
 جەشنى تۆمارى قاقەز بۆ نویسنی، هەڵدەپێچین.﴾ ﴿الأنبياء﴾ ۱۰۴ .
 ﴿إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا... خودایە کە ئەم ئاسمانان و زەمینەى
 راگرتووە کە ناکەون.﴾ ﴿فاطر﴾ ۶۱ .

هەر بە خوا پشت دەبەستم

گەورەترینى ئەوانەى هیمنی و هەدارى بەسەر بەنده دادینن، پەيوەندى بە خوا
 بەستن و پشت پێوەیهستنە، ئەوەیه تەنیا چاوت لە دۆستایەتى و چاوەدێرى و بەرگرى
 ئەو بێ، ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا... ئاخۆ ئاگات لى یه هاوناویکی هەبێ.﴾ ﴿مریم﴾ ۶۵ .
 ﴿إِنَّا وَلِيُّ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابُ وَهُوَ تَوَلَّى الصَّالِحِينَ... گەورەى من هەر خودایە کە
 ئەم کتیبەى ناردۆتە خوا، هەر بۆ خوشی سەرپەرشتى چاکان دەکا.﴾ ﴿الأعراف﴾ ۱۶۱ .
 ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... با تێ بگەن کە
 ئەوانەى دۆستى خودان، هیچ ترسیکیان لەسەر نیە و خەمیش ناخۆن.﴾ ﴿یونس﴾ ۶۲ .

لەسەر سى شتان يەك دەنگن

ئەو كىتەپنامەم سەرنج داۋە كە بايەخ بە بواری نىگەرانی و دلاۋ دلى دەمدەن، ئەوسا چ كىتەپى فەرمودەنناس و ۋىژەران و پەرورمەدەكاران و مېزۈنوسانى پېشىنان بى، يا ئى دواى ئەوان بى، لەگەل بلاۋكراۋە، كىتەپى ۋەركىپەرداۋى رۇژھەلاتى و رۇژاۋايىەكان و، چەندىن خول و گۇفارىش، گەپشەتومە ئەو ئەنجامەى، ھەمويان لەسەر سى بنچىنە و بنەما كۆك و يەك دەنگن بۇ ئەوانەى چارەسەر و چابونەۋە دىل گوشادىان گەرەگە، ئەو سى بنچىنەيەش برىتىن لە:

يەكەم: پەيوەندى بەستىن بە خوا، گوپرايەلى و بەندايەتى بۇ كردنى، پەنا بۇ بردنى ئەۋەشيان پلەى ھەرە بەرزى باۋەرە، ﴿... فَأَعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ...﴾ سا تۇش ھەر ئەو بپەرستە و دەپى بۇ پەرستى خۇپراگىرى. ﴿٦٥﴾ مريم .

دوھم: داخستىن ھاىلى پابردوى، پىر لە ئاخ و داخ و ئەشكەنجە و ئازار، پىر لە مەرگەسات و ژىن و ژار، ھەلدانەۋەى لاپەرەيەكى نوئ و دەست پىكردنەۋەى رۇژىكى نوئ.

سىيەم: ۋازەينان لە داھاتوو پىشتگوى خستى، پى سەرقال نەبون و، خۇ پى خەرىك نەكردنى، لاكردنەۋە لە پىشېنى و چاۋەرۋانى و ترسو تۇقانى، بەلگە تەنيا لە سنورى ئەو رۇژەدا بىزىپى كە تىيدا دىزىپى.

(پېشەۋا) عەلى دەفەرەموى: ئومىدى بى مەوداتان نەبى، گەرەنەۋە لای خواتان لە بىر دەباتەۋە، ﴿... وَظَنُوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ﴾ ... لايان ۋابو ناگەرپنەۋە لای ئىمە. ﴿٣٩﴾ القصص .

ورىا بە پىروپاگەندە باۋەر نەگەى، چۈنكە خوا لە ئاستى نەيارانىدا دەفەرەموى: ﴿... يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ...﴾ ھەر ھەرايەك لەدژى خۇيان دەزانن. ﴿٤﴾ المنافقون .

سالانىكى زۆرە كەسانىك دەناسم، ئىستاش لەگەل دابى چاومپىي رېدو او كارەسات و مەرگەساتىكن كە بەرپۈەيە كەچى ھەر نەگەيشتە جى، بەردەوامىش خۇيان و خەلگانىشى پى دەرستىن، پاك و بى گەردى بۇ خوا چەندە تالە ژيان و حاليان!!
 وینەى ئەوان بە وینەى بەندكراوېكى ژىر ئەشكەنجەى چىنەكانە، نەرىتى وان بەو شىۋەيە بەند كراو دادەنن لە ژىر بۇرپە ئاوى لە ھەر خولەكى تنۇكى ئاوى بەسەردا ھەلدمرۇزى، لە دەرمنجامى چاومپوانى ئەو دلۇپە ئاوانە ژىرى لە دەست دەداو شىت و سەرگەردانە. خىۋى گەورە بەو جۆرە باس لە دۆزەخىەكان دەكاو دەفەر موى: ﴿... لَا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَؤُنْوَ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِّنْ عَذَابِهَا ... نەپىيى مردنيان پىدەدەن، نە جەزەبەى دۆزەخيان لەسەر سوک دەكرى. ﴿۳۶﴾ لاطر ﴿... لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ... لەويدا نەدەمرى نە زىندىشە. ﴿۱۳﴾ الأعلیٰ ﴿... كَمَا نَفِخَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا ... ھەر كە پىستان داپلۇخا، پىستى تريان بۇ دەگۆرپن. ﴿۵۶﴾ النساء ﴿...﴾

ئەۋەى دەت چەوسىنىتەۋە بىدە دەس خوا

بەندە ئەۋەندە وىژدان و دادومرەى بەسە چاومپىي ئەو پۇژە بى كە خوا ھەمو دروست كراوانى تىدا كۇ دەكاتەۋە، لەو پۇژەدا ستەم ناكرى، خىۋى بەرزو توانا خىۋى دادوەرە، شاپەدو گەۋاھى دەرانىش فرىشتەكانن، ﴿وَنَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾ ... پۇژى قىيامەت چەندىن تەرازوى بەرانبەر وەكار دەخەين. ئەۋسا بەقەد تۆمى وردىلەى دانە خەردەلىش دەخەينە پو ناھەقى لە كەس ناكرى. ئەۋسا بەسە كە ھەر خۇمان پى پادەگەين. ﴿۱۷﴾ الأنبياء ﴿...﴾

كيسرا و پيره ژنيك

(بوزور جمهور) داناو تيگه يشتوي فارس دهگيرپتتهوه: پيره ژنيكي فارس له قهراخ^{۵۸۹} كوشكي كيسراي دسه لاتدار له كوئيتيكد^{۵۹۰} به خوي و مريشكيك جينشين دهبي، پيره ژن سهرمداني لادييهكي تر دهكاو دهلي: ئهي پهروهردگارا ئهو مريشكه يه م به تو سپارد. كاتي پيرمژن له بهر چاوان ون بو، كيسرا له پيناوي بهر فردهردني كوشك و باخهكي كوئيته گه يان دارماندو سهربازه گانيشي مريشكه گه يان سهر برې، پيره ژن گهرايه وه روي له ناسمان كردو گوتي: پهروهردگارا، من ليتره نه بوم به لام تو له كوي بوي! خوي گه و ره مافي بو سهنده وه تو له ي بو كرده وه كوري كيسرا هه لمه تي بو باوكي بردو به چه قويهك له سهر پيخهفي خوي كوشتي.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ... تَوْبَهُ وَانْهَى غَيْرِي خُودَان، دَهترسيئن، مه گهر ههر خودا بهس نيه كه ناگاي له عهبيدي خوي بي؟﴾ (الزمر ۳۱)

خوزگه هه مومان وهكو چاتريني دو كورهكي ئاده م ده بوين كه دهلي: ﴿لَنْ يَبْسُطَ إِلَيْكَ لِيَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ... ئه گهر توش دهستم بو دريژ بكهي كه بمكوژي، من دهسته وه گهري ناكه م تو بكوژم.﴾ (المائدة ۲۸)

((كن عبدالله المقتول، ولا تكن عبدالله القاتل... بهنده ي كوژراوي خوا به، بهنده ي خوين پيژي خوا مەبه)).

بيگومان موسلمان پييرو بنه ماو په ياميكي ههيه له رقه بهري و تو له سهنده وه و كينه و كۆل ئي هه لپشتن بهر زتره.

۵۸۹) له تهنيشت.

۵۹۰) به چاوه خانويكي په رپوتو تهنگه بهر دهگوتري.

خۇبە كەمبىنى جارى وايە مايەى تۆكمەيى و تەواويە

﴿... لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ...﴾ پېتان وانەيى بۇ ئىوۋە خراپ دەيى،
بەلگو قازانچە بۇ ئىوۋە. ﴿۱۱﴾ النور .

ھەندى لە بلىمەت و ھەلگەوتوان بە ساي خۇگىرى و ورە بەرزيان رېگايان گرتەبەر،
سەبارەت بەوۋى ھەستيان بە كەم و كورپىكى زۆر كىرد، زۆر لە زانايان لە پېشاندا
كۆيلەى ئازاد كراو بون، وەكو (ەەتا) و، (سەعيد)ى كورپى جبيرو، (قەتادە) و،
(بوخارى) و، (تورمىزى) و، (نەبو ھەنەفە).

زۆرىش لە زاناو دانايان كە دەرياي شەرىعەت بون توشى نابىنايى ھاتن، وەكو
(ئىبن ەەباس) و (قەتادە) و (ئىبن ئومى مەكتوم) و (ئەعمەش) و (يەزىد)ى كورپى
(ھارون).

لە زانايانى دوايش: وەكو شىخ (موھەممەد)ى كورپى (ئىبراھىم ئال شىخ) و شىخ
(ئەبداھە)ى كورپى (ھەمىد) و (شىخ ەەبدولعەزىز بن باز).

داستانى زۆرىك لە داھىنەرو كاراشناو ژىرو رەوانبىزانم خويندۆتەو، كە بە
دەردو بەلا گىرۆدە بون، ئەوھيان كۆيىر بو، ئەمىيان كەپ بو، يەككى تر لەنگ بو^{۵۹۱}،
ئەمەى تريان پەك كەوتە بو، لەگەل ئەوھشدا لە مېژودا جى پەنجەيان ديارەو بە
ساي زانيارى و داھىنان و دەرختىيان ژيانى مەرفايەتيان گەشانەو.

﴿... وَجَعَلَ لَكُم نُورًا تَمْسُونَ بِهِ...﴾ تىرىژىكتان^{۵۹۲} و مېيش دەخا، بەھۆى ئەو
بەرىدا برۆن. ﴿۲۸﴾ الحديد .

بروانامەى زانستى بالا ھەمو شتى نىە، خەمناك و دل تەنگ مەبە ناخو سىنەت
ويك نىتەوۋە لە مەر ئەوۋى بروانامەى زانكۆ، يا ماجستىر، ياخود دكتورات و دەدەست
نەھىناوۋە بىگومان بروانامە ھەمو شتى نىە، دەشى ئەگەر جى خاوەنى بروانامەيىكى

(۵۹۱) شەل بو / شەلە بو.

(۵۹۲) تىشكىكتان و مېيش دەخا.

زانستىش نەبى بىدرەوشىيى و تى بىكۆشى خىرو بىيرىكى زۆرىش بۆ گەل فەراھەم بىيى. چەند جوان مەردى ناودارو پاىەدارو سود بەخش بەھۆى خۆ پى گەيانەند و کارامەيى و ورە بەرزى و خۆگىرى پىگى سەرفرازيان گرتە بەر گەچى ھەلگىرى ھىچ بەلگە نامەو بىروانامە نەبون.

لەو سەردەمەى ئىستاشماندا خەلگانىكى زۆرم بىيى لە زانستى شەرعيدا لە بانگەوازو بىدارکردنەوى خەلگدا لە بىروپراو وىژەدا رۇشنا پەخشو کارىگەر بون، گەچى ھەلگىرى ھىچ بىروانامەيەكى جىھانى نەبون، وەکو شىخ بن بازو، (مالىك)ى كوپى (نەبى)و، (عەقاد)و، (تەنتاوى)و، (ئەبو زوھرە)و، (مەودودى)و، (نەدەوى)و، كۆمەللىكى زۆرى تىرىش.

زانايانى پىشىنىش سەرنج دەو، ئەو بلىمەتو لى ھاتوانەش گە بە چاخە زىرپىنەكاندا گوزەريان كىرد.

لەو سەرو ئەو سەرى دنياش بگەرە بە ھەزاران ھەلگىرى بىروانامەى "دكتوراھ" دەبىيى گە پىچەوانەى ئەوانە بون، ﴿... هَلْ تُحْسِنُ مِنْهُمْ مَنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ... نَاخَوْ ههست بە ھىچيان دەگەى يان نوزەشيان لى دەبىستى؟ ﴿۱۸﴾ مريم﴾ .

قايل بون و بە بەشى خۆرازی بون گەنجىنەيەكى بى بنە، لە فەرمودەى (سەحىح)دا ھاتوھ: ((اَرْضُ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنَ الْغَنَى النَّاسِ ... لەو بەشەى خوا پىيداوى رەزامەندى بنوینە لە ھەمو گەس زەنگىن تىرى)). لە دەستكەوتو دەرامەت، لە خاوخىزان و منالەت لە پىشەو كارو فەرمانت رەزامەندى بنوینە ئاسودەيى و دلارامى وەدەست دىنى.

لە فەرمودەى (سەحىح)دا ھاتوھ: ((الْغَنَى غِنَى النَّفْسِ ... دەولەمەندى ئەوھىە دلت دەولەمەند بى)). دەولەمەندى بە گەل و پەلى زۆرو مال و دارايى و پلە و پاىە نىە، بەلگە دل ئاوەدانى و، رەزامەندى نواندن لەو بەشەى خوا بۆى دانائى دەولەمەندىە. لە فەرمودەى (سەحىح)دا ھاتوھ: ((اِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ الْغَنِيَّ النَّقِيَّ الْحَفِيَّ ... خوا بەندەى دەولەمەندى تەقوا كارى ^{۵۹۲} خۆ ھەشارى خۆشدەوئ.

ئەو فەرمودەمەش: ((اللَّهُمَّ اجْعَلْ غَنَاءَ نَفْسِي قَلْبَهُ... خَوَايَه دەرلەمەندىكەى بخەيە دلىەوہ.

(يەكك دەگىرپتەوہ) دەلى: لە فرۇكەخانە لەگەل خاوەن ئۆتۆمبىلىك سوار بوم، بەرەو يەكك لە شارەكان دەرپۇشتىن، بىنىم ئەو شوفىرە زۇر دل خۇش و شادمانە، سوپاس و ستايشى خاى گەورەى لەسەر زمانە، دلى بە يادى خوا ئاوەدانە، لەمەر مال و خىزانى پرسیارم لى کرد ھەوالى پى دام كە دو خىزانى ھەيەو، زياتر لە دە كۆرپىشى ھەيە، دەستكەوتى مانگانەشى تەنيا ھەشت سەد "ريالە"، خۇى و خىزانىشى لە زوركى كۇندا ژيانىان بەسەر دەبەن، لەگەل ئەوہى دلى خۇشە، چونكە بەو بەشەى خوا پىي رەوا بىنيوہ رازىيە.

دەلى: كاتى ژيانى ئەو شوفىرەم بەراورد کرد لەگەل كەسانىك دا كە خاوەنى چەندىن مليار پول و پارەو چەندىن كۇشك و بالەخانەن، كەچى ژيانىكى تەنگو تەسك دەگوزمىنن، پىي سەرسام بوم و زانىم بەختەومرى لە سامان و دارايىدا نيە.

باس و خواسى بازىرگانىكى گەورەم بىستەو، خوا پىداوئىكى ناودار بو خىوى ھەزاران مليون و دەيان كۇشك و تەلار بو، بەلام كەسىكى دل تەنگ، بەد خو بەد سىروشت، شىرەو سەرلىشىواو، دور لە كەس و كارو ولاى گيانى سپارد، چونكە ئەوہى خوا پىي دابو رەزامەندى لى نەنواند، ﴿ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ﴾ ۱۵ ﴿كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عِندًا... هَيْشَتَا ھەر چاوى لەوہيە بوى پتر كەم. ھەرگىز، چونكە بۇ نىشانانمان لاسار بوہ.

﴿المدر ۱۶﴾ .

يەكك لە دروشمى حال خۇشى عەرەبە كۇنەكان ئەوہ بو، كابرە بە تەنيا لە بىاباندا دەى بىردە سەر، ھىچ كەسىشى ھاودەم نەبو.

(ئەبو زەر) بەھەمان شىوہ دور كەوتەوہ. سوفيانى سەورىش دەلى: پىم خۇشبو لە يەكك لە دۇلايەكان ژيانم بەسەر بىردىايەو ھىچ كەسىش نەيناسى بام!

لە فەرمودەشدا ھاتوہ: ((يوشك ان يكون خير مال المسلم: غنم يتبع بها مواقع القطر وشعب الجبال، يفر بدينه من الفتن... نزيكهواى لىبى باشترىن مالى

موسلمان: مەرۋ مالاتىك بىن لە بەرزايى جىايەگان و لەومرگانىيان لەومرپىنى و، بەخۇى و بە دىنەكەى لەبەر بەلا و فیتنە ھەلبى.

ئەگەر ئاشوب و ئازاۋە ھەلايىسا چاكتەر وايە بۇ بەندە: لەبەرى پاك، ھەرۋەكو (ابن عومەر) و (ئوسامە)ى كورپى (زەيد) و (موحەممەد)ى كورپى (مەسلەمە) راپانكرد كاتى (عوسمان) ى كورپى (عەفان) كوزرا.

كەسانىك دەناسم تەنيا بە ساي دور كەوتنە وەميان لە خۋاي بەرزو بىن ھاوتا، بە نەدارى و بەلابارى و بىزارى گرفتارن، تۆ يەككى دەبىنى دەولەمەند و دارايە، نازو گۆزىكى زۆرى بەسەردا پڑاۋە، پەرۋەردگارى لەش و لارىكى ساخى پى داۋە، بەھرە و بەخشى خەلات كراۋە، كەچى پشت لە گۆي راپەلى خوا دەكا، نوپز بە كەم سەير دەكا، قۇل و بازوى لە تاۋانى گەۋرە ھەندەكا، جا پەرۋەردگارى تەندروستى و لەش ساخى ناھىلى و، پۇزى لى تەنگ دەكا، بە ھەزارى و نەدارى و خەم و دەردەدارى گرفتار دەكا، وای لىدى خەفەت دەستاۋ دەستى پى دەكەن، ئەشكەنجە و ئازار بۇ يەكترى ھەندەدەن، ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... ھەر كەسكىش بە نامۇزگارى من نەكا، زىنى لە تەنگانە دايە. ﴿۱۴۴﴾ طە ۰

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغْتِرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُفْعِلُوا مَا يَنْفُسِهِمْ ... چۈنكە خۇدا دەروى چاكەى لە ھەر گەلى وەكردى، ھەتا ئەوان بىرى خۇيان نەگۇرپى، قەت خۇدا لى نەگۇرپون. ﴿۵۲﴾ الأنفال ۰

ھەرۋا دەفەرمۇ: ﴿وَمَا أَصْبَحْكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ... ھەرگا توشى بەلايەك بون، بەھۋى كەردەۋى خۇتانە، لە زۆر گوناھىستان چاۋ دەپۇشى. ﴿۳۰﴾ الشورى ۰

﴿وَالْوِاسْتَقَمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا ... گەر ئەوانىش لەسەر ئەم رېگەيە بن، بى گومانە لە ناۋىكى زەبەندە تىراۋيان دەكەين. ﴿۱۱﴾ الجن ۰

پېم خۇش بو چارەسەرئىكى جادوئىم ھەبوايە بۆ سەر خەم و پەزارەو مەينەتى تۆم فرى بدايە بۆ ئەوۋى ھەمويانى ھەل لوشى بايە، بەلام لە كۆيىم بو؟! وەلى ئىستى بە چارەسەرئىكى پزىشكىت ئاشنا دەكەم كە لە دەرمانخانەى زانايانى ئەم ئىسلامەو چاوساغانى ئەم شەرىعەتە دەست دەكەوئ، ئەوئىشان ئەوۋىيە: بەدى ھىنەر بپەرستەو، بە بەشى خۇت رازى بە، بە برپارى خوا قايل بەو، دنىيا بە كەم سەير كەو، ئومئىدى درىژ رامىلە^{۹۴}.

سەرسامم بە زانايەكى دەرون ناسى ناودارى ئەمىرىكى بە ناوى "ويليەم جىمس" كە لە لاي وان بە باوگى زانستى دەرون ناسى ناسراو، دەلئىت: ئىمەى مروڤ بىر لەوۋە ناكەينەوۋە كە لە دەستمان دايە، سوپاسى خواشى لەسەر ناكەين، تەماشى روى تارىكى مەينەتيەكان دەكەين لە ژيانماندا، لاي رۇژھەلاتەكەى رەچاۋ ناكەين، لە داخى ئەوۋى لە دەستماندا نىيە ھەناسەى سەرد ھەلدەكەيشين، بەلام بە ساي ئەوۋى لە دەستمانا دلخۇش نين، ﴿... لَيْنْ شَكْرَتُمْ لَا زَيْدَنَكُمْ﴾ ... ئەگەر شوكرانە بژىر بن، بۆۋ زىاد دەكەم. ﴿۷﴾ (ابراھىم).

"واعوذ بالله من نفس لا تشبع... پەنا دەگرم بە خوا لە دەرونى تىر نەخوا.

لەو فەرمودەشدا ھاتوۋ: ((من اصبح والاخرة ھمە، جمع الله شملہ، وجعل غناہ في قلبہ، واتتہ الدنيا وهي راغمة، ومن اصبح والدنيا ھمە، فرق الله عليه شملہ، وجعل فقرہ بين عينيه، ولم يأتہ من الدنيا الا ما كتب لہ... ھەرکەس بەيانی کردەوۋەو خەمى لە پىناۋ دوارۇژدا بو، خوا کاروبارى رېك دەخاتەوۋەو، دەولەمەندى دەخاتە دلپەوۋە، بى دەستى خۆى دنىاي بەرەو رو دئ، ھەر كەس ئىكەش بەيانی کردەوۋەو خەمى لە پىناۋ دنىيا بو خوا کاروبارى ئالۆز دەكاو، ھەزارى دەخاتە نىۋانى ھەردوچاۋانى، ھەر ئەوۋەندەش دنىاي پى دەپرى كە بۆى برپار دراو)).

﴿وَلَيْنْ سَأَلْتَهُمْ مَنَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لِيَقُولَنَّ اللَّهُ فَإِنَّ يُوَفَّكُونَّ﴾ ... ئەگەر تۆ لەمانە پرسى: كى عاسمانان و زەمىنى وەدى ھىناۋ خۆرو ھەيىقى

دەستەمۇ کرد؟ بىن گومان دەبېژن: خودا. دەسا چلۇن ﴿لە رېڭەى ھەق﴾ كلا دەكرېن؟ ﴿٦١﴾ العنكبوت .

دەرە نجام سەلماندىيان

زانايەكى روسى بە ناوى "سەخروف" بەرەو كەنداوى (سىبىريا) شاروودەر^{۵۹۶} كرا، لەبەرئەووى بۇچونەكانى لەگەل گومرايى و باومر بە خوا نەبون تىكى نەدەكرەو، بانگەشەى ئەووى دەكرد كە ھىزىكى كارا ھەيە و كارىگەرى بەسەر جىھانەو ھەيە، بە پىچەوانەى گوتەى شوعىەكان كە دەيان گوت: خوا نىە و ژيان برىتىيە لە مادە.

ئەووشيان وا دەگەيەنى كە دەرونەكان بە سروشتى خوارسكيان يەكتا پەرستن.

﴿... فِطَرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ... دىنىكى بنەرەتەو لە سروشتا خوا ئەو خەلگەى ھەر بۇ يەكتاپەرستى وەدەى ھىنا. ﴿٣٠﴾ الررم﴾ .

(بە راستى مەردمى گومرا لىرەو لەوئ جىي نايىتەو ھەچونكە سروشتى نەژادىيان لە دەست داو، دلو دەرونىيان دۆراو، ھەست و ۋىستىيان پوخاوەو، پىچەوانەى ياساى خوايە لەسەر زەوى.

دو سال بەر لە پوخانى شوعىەت يا يەكتى سۆفۋىتى- چاوم بە مامۇستايەكى موسلمان كەوت لە پەيمانگەى بىرى ئىسلامى لە واشنتۇن، ئەو ئايەتەى بۇ خویندمەو: ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَنذِرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ... ھەروا ئەوان جارى يەكەم باومرپان بە قورئان نەكر، (ئىمەش) دلو دىدەى ئەوان لە كار دەخەين. ھەروەك ھەن وازيان لى دىنين كە ھەر بە نا ھەرمانيەو سەرگەردان بن. ﴿١١٠﴾ الأنعام﴾ .

۵۹۵) لا دەخريئ.

۵۹۶) دەرپەدەر كرا.

هه‌رومها گوتی ئه‌و نایه‌ته‌شیان به‌سه‌ردا جی‌به‌جی ده‌بی: ﴿... فَأَنَّىٰ اللَّهُ بُنِیْنَهُمْ
مِّنَ الْفَوَاحِشِ فَخَّرَ عَلَيْهِمْ السَّعْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ ... خودا دامو دمزگایانی له هیمه‌وه^{۵۹۷}
هه‌لته‌کاندو می‌جیشیان^{۵۹۸} به‌سه‌ردا رما. ﴿۶۱﴾ النحل ﴿...﴾
﴿... فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ ... نا فه‌رمانی خودایان کرد، ئه‌وسا
ئیمه‌ش لافاوی ئاوی به‌ندی‌مان^{۵۹۹} به‌ردا سه‌ریان. ﴿۶۲﴾ ساء ﴿...﴾
﴿فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ ... ئیمه‌هه‌ریه‌ک له‌وانه‌مان به‌تاوانه‌که‌ی خویان گرت.
﴿۶۳﴾ العنکبوت ﴿...﴾
﴿فَيَأْتِيهِمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ... له‌ناکاویش دیته‌لایان، که‌هه‌ر هه‌ستیشی
بی‌ناکه‌ن. ﴿۶۴﴾ الشعراء ﴿...﴾

چه‌ند ساتی له‌گه‌ل گه‌لوران^{۶۰۰}

(زه‌یات) له‌گۆفاری (الرسالة) دا له‌مه‌ر ناساندنی شو‌عیه‌ت، وته‌یه‌گی سه‌رسورمێن و
گوتاریکی جوانی نویسه‌وه، له‌و کاته‌ی شو‌عیه‌کان که‌شتی‌کی ئاسمانیان به‌ره‌و مانگ
به‌رێ کردو گه‌راییه‌وه، یه‌کێ له‌سه‌ر نیشینه‌کانی گوتاریکی له‌رۆژنامه‌ی
(ئه‌لبه‌راغدا)ی روسی بلا‌و‌کرده‌وه، تیایدا ده‌لێ: به‌ره‌و ئاسمان سه‌رکه‌وتین نه‌
به‌هه‌شت و نه‌دۆزه‌خ و نه‌فریشته‌و هیچ خوایه‌کمان له‌وی دانه‌بینی.
ئه‌وسا (زه‌یات) له‌و گوتاره‌یدا که‌نویسه‌وتی ده‌لێ: "ئیه‌و چه‌ند سه‌یرن ئه‌ی که‌ره
کی‌وی و گه‌لۆرینه‌!"^{۶۰۱}

۵۹۷) له‌بناغه‌وه.

۵۹۸) می‌چی بانی.

۵۹۹) سه‌د، به‌ربه‌ندی ئا‌و.

۶۰۰) نه‌فام.

پېتان وایە بە چاوی سەرتان خوا لەسەر عەپشی خۆیدا دەبینن، لە بەهەشت دا
 حۆریە چاو جوانەکان بە بەرگی ئاوریشمی دەبینن، شلپەیی^{۶۰۲} تیکردنی ئاوی
 کەوسەر دەبێسن، بۆنی هەلقەرچانی دۆزەخپەکان هەلەدەمیسن، بەلام ئەو سەر
 شیواوی و گومرایی و لارییی و لاساریە ئیو هەتانه تەنیا بە شوعیەت و بێ باوەری
 ناو کەللەیی سەرتان شرۆفە^{۶۰۳} دەکەم. ئەو شیوعیەتە ئیو پۆزیکیی دوا بپراوە،
 کردەییەکی بێ دەرمنجامەو، هەوئیکیی بێ ئاکامە" تا کۆتایی گوتاردەکی، ﴿أَمْ
 تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ...
 یان پیت وایە کە زۆربەیان گوێ شل دەکەن و تێدەگەن؟ ئەوانە وینەیی و ئاستان^{۶۰۴}،
 بگرە لەویش گومراترن. ﴿۱۱﴾ الفرقان .

﴿هُم قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ... دلیان
 هەیه و پیتی تی ناگەن، چاویان هەیه و پیتی نابینن، گوێیان هەیه و پیتی نابیستن.
 ﴿۱۷۹﴾ الأعراف .

﴿... وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ ... خودا هەر کێ توشی سوکایەتی بکا، تازە
 کەس پیزی لێنانی. ﴿۱۸﴾ الحج .

﴿... أَعْمَلْتُمْ كَسْرَابٍ بِقَيعَةٍ ... کردەویمان وەك ئەو تراویكە وایە کە لە بیاباندا
 هەیه. ﴿۳۹﴾ النور .

﴿... أَعْمَلْتُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ ﴿۱۸﴾ إبراهيم ... کردەویمان
 وەكو ئەو خۆلەمیشتە وایە کە لە پۆزی پەشەبادا بای لێ هەلکا. ﴿۱۸﴾ إبراهيم .

(۶۰۱) گێل.

(۶۰۲) دەنگی تی کردن.

(۶۰۳) لێك ددەمەو.

(۶۰۴) ئازەلن، مالاتن.

(عەقەد) وتەيەكى ھەيە لە كەتەبەكەيدا بە ناوی (مەزھەب ذوی العاهات) -رەچكەى پەر لەكە - بە توندی ڕواو ڕوی بیری شوعیەت دەبیتهوه، بەرەنگاری بێ باوەڕی و ئەو بێرە ھێچە دەبیتهوه كە بە جیھاندا بلاوی کرد، ئەوێش لە وتەكەیدا دادەفامریتەوه: بیری نەزادی تێك نەدراو ئەم ئایینە راستەقینەى قەبوڵە، كە ئاینى ئیسلامە، بەلام ئەوانەى ژیریان تێك چوو، لە دواوەیە، خاومنى ھەست و بیریكى بۆكەن و دواكەوتون، ڕۆی تێ دەچى سەریان لە گومرایی و بێ باوەڕی دەرجى.

﴿... وَطِيعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ ...﴾ مۆریان بەسەر دڵەومیە و ھێج تێ ناگەن. ﴿٨٧﴾ التوبة .

بە راستی بێ باوەڕی گورزىكى كوشندەيە لە بیروھزر دەدرى، بە داھێنانى منداڵان دەچى لە جیھانى خۆیاندا، ھەلەو تاوانیکە ڕۆزگار تاوانى وای بە خۆوە نەبینیوە. بۆیە خواى بەرزو توانا دەفەرموى: ﴿... أَفِى اللَّهِ شَكٌّ ...﴾!! ناخۆ ئێوە لە خوا بەشكن؟ ﴿١٠﴾ إبراهيم .

مەبەست ئەوێە: گومانى تێدا نیە، شتىكى ڕۆن و بەرچاوە. بەلكو (ئەبىن تەمىيە) دەلى: دروستكار -مەبەستى خواى بە تواناو بێ ھاوتایە. ھێج كەس سەرپێچى لە ھەبونى نەكردووە تەنیا فیرەھون نەبى، لەگەڵ ئەوێشدا لە ناخ و دەرونەوہ دانى پێ دادەنا، بۆیە (موسا) دەفەرموى: ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَفْرَعَوْتُ مُجْرًا ...﴾ گوتى: تۆ خۆت سور دەزانى ئەم شتانە كە وا زەق لەبەرچاوان، ھەر داھێنەرى زەمین و عاسمانەكان ناردونیە خوار. فیرەھون! منیش لام وایە. تۆ تێدادەچى. ﴿١٠٢﴾ الإسراء .

بەلام دەرمەنجامى فیرەھون نەینى ناو دلى دركاندو ھاوارى كرد: ﴿... ءَأَمِنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِى ءَأَمِنْتُ بِهِ نَبَاُ إِسْرَءِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ...﴾ من باوەڕم ھىنا، ھێج كەس بۆ پەرستن ناشى، مەگىن ئەوہى كە وەچەى ئیسرائیل باوەڕیان پێیە، منیش لە تەسلىم بوانە. ﴿١٠٠﴾ يونس .

باومر پرځای پرځاریه

راستیهك له كتیبی (الله يتجلى في عصر العلم) له چاخی زانستدا گومان له بونی خوادا نیه، ههروا له كتیبی (الطب محراب الايمان) پزیشکی مینه‌ری باومر، دمرده‌گه‌وئ نه‌ویشیان نه‌ومیه: ههستم گردوه باومر به خوای به‌رزو تواناو، خو خسته ژیر فهرمانی نه‌و، گهورمترین فریاد په‌سی به‌ندنه تاوه‌گو له دهست خه‌م و په‌ژاره پرځاری که‌ن، ﴿... وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ ... كاری خو‌م به خوا ده‌سپیرم.﴾ (۱۱) غافر .

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ ... که‌س هیچ به‌لای به‌سهر نایه، مه‌گین خودا فهرمان بدا. هه‌ر کیش بر‌وای به خودا بی، دل‌ی شارمه‌زای خو‌ی ده‌کا.﴾ (۱۱) التغابن .

هه‌ر که‌سی د‌ل‌نیا بی نه‌وه‌ی رو نه‌دا به بر‌یارو قه‌ده‌ری خوایه، دل‌ی به ر‌ه‌زامه‌ندی و ملکه‌چی و، وینه‌ی نه‌وانه‌ش ناشنا ده‌بی، ﴿... وَيَصْعُقُ عَنْهُمْ إِصْرُهُمْ وَالْأَغْلَلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ... گرانای زنجیریان له‌سهر لاده‌با، که به وانیان شه‌ته‌ك دابون.﴾ (۱۵۷) الأعراف .

نوسه‌ره به‌ناوبانگه‌کانی ر‌و‌ژ‌نا‌وا، وه‌کو "که‌رسی مه‌ری‌سو‌ن" و، "نه‌لک‌سیس کاریل" و، "دایل کارنیچی" دان پیاده‌نن که ر‌و‌ژ‌نا‌وای له ژیان د‌و‌را و ته‌نیا باومر به خوای به‌رزو توانا له هانایان هات، دانیش به‌وه دادم‌نن که هو‌کارو نه‌پنی هه‌ره سه‌ره‌کی له رودانی نه‌و خو‌کو‌زیه‌ی بویته دیارده‌یه‌کی به‌رچاو له ر‌و‌ژ‌نا‌وا، ته‌نیا گوم‌رای و پشت هه‌ل‌کردنه له خوای به‌رزو تواناو راه‌ینه‌ری گشت جیهان، ﴿... لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَمَّا سَأُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ... چونکه قیامه‌تیا له بیرجو، جه‌زه‌به‌ی توندو تی‌زیان هه‌یه.﴾ (۱۶) ص .

﴿... وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ... هەر كەسێكى شەرىك بۆ خودا بناسى، وەك ئەوەیە لە حەواوە هەڵدراوە و مەل تێى رۆبێن، یان با یەك هەڵداشتبێ^{۶۰۵} بۆ شوێنێكى دورى چەپەك^{۶۰۶}. ﴿۳۱﴾ الحج .

رۆژنامەى "الشرق الاوسط" لە يەكێ لە ژمارەكانى لە بەروارى ۱۴۱۵/۴/۲۱ى كۆچى لە ياداشت نامەكانى هاوسەرى جۆرج بۆشى سەرۆكى پيشوى^{۶۰۷} ئەمەرىكى دەگوازيتهوه: كە ئەو ژنە چەندین هەولێ خۆكوشتنى داوه، لە ئاھى خۆى ماشینەكەى بەرەو هەڵدێر لى خوړپووە بە دواى مەرگدا گەراوه، هەولیشى داوه خۆى بخنكىن.

(قەزمان) ئامادەى جەنگى "ئوحد" بو شان بە شانى مۆسڵمانان شەپێكى زۆر توندى كرد.

خەلكانى گوتیان: خۆشى لە خۆى چووە بەهەشت.

پێغەمبەرى خوا ﷺ فەرمودەى: ((إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ!)) ئەو دۆزەخىە.

بەسەختى بریندار بو ئارامى لەسەر برینەكەى نەگرت، خۆى بەسەر شمشیرەكەدا گرت و خۆى گوشت، ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ... ئەو كەسانەى تەقەلایان لە ژيانى سەر دنیادا بە فێرۆ چووە لاشیان وایە كارێكى چاكیان كردووە. ﴿۱۰۴﴾ الكهف .

هەر ئەوەشیان لە فەرمودەى خۆى تواناو تاقانە دەفامریتهوه: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... هەر كەسێكىش بە ئامۆزگارى من نەكا، ژینى لە تەنگانە دایە. ﴿۱۲۴﴾ طه .

۶۰۵) فەرتى دابى.

۶۰۶) لایەلا.

۶۰۷) بۆشى یەكەم/ جۆرج دەبیل یو بۆش.

موسلمان چهندي ژياني تفت و تال بئ پهنا بؤ نهو كار ه دزيوانه نابا.
بئ گومان دوركات نوڅري دلسوزانه و مل كه چانه به ئيني دمرن به وهى ههرچى
دمرده سهرى و كوله مهرگى و خاكه سارى و به لا بارى ههيه راي بمالن.

﴿... وَمِنْ آتَائِي إِلَيْلٍ فَسَيَحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ...﴾ له به تله گاني شه ويدا و^{٦٠٨}
له ههر دو ئالى^{٦٠٩} رۆژي دا سهرگرمى سوپاسى نهو به، به شكو به ئاوتت بگه. ﴿١٣٠﴾
طه .

قورئان له جيهان و سهر شياوى و گومرا بونى خه لكى دنيا پرسيار دهكاو
دهه رموى: ﴿فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ...؟!﴾ چى وای كردوه پشت له باومره هه لكهن، ﴿١٤٠﴾
الانشاق. كه چى رڼگاي حهق و راستى وهكو رۆژى روناك له بهرچاوه، به به لگه
رۆشن و درهوشاوه، بپرو بيانو نه ماوه.

﴿سَرُّبِهِمْ ءَايَتَنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ...﴾ هاكا وامان
كرد نه وانه له ئاسوكاني زهمين و عاسمانداو له خوشياندا نيشانه كانمان ببينن، هه تا
لييان رون بښته وه كه نهو راسته. ﴿٥٣﴾ فصلت .

بۆيان رۆشن دمبښته وه كه (موحه ممه د) ﷺ راست گوڤه، (الله) خواى
راسته قينه ه و شياوى په رسته شه، ئيسلاميش ناييني تښرو ته سه له و به وه شياوه
جيهان باومشى پيا بكا، ﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ ...﴾ ههر كه سيك به دليكى پاك پوى له خوا بئ و ناكار چاك بئ، دياره
ئالقهى ههره پته و نهو گرتويه. ﴿٢٢﴾ لقمان .

٦٠٨ (به شه گاني شه ويدا).

٦٠٩ (ههر دو تهره فى).

گاۋرەكانىش پايە پايەن

لە يادداشت نامەيەكىدا جۇرج بۆشى سەرۋكى ئەمىرىكا بە ناۋنىشانى "ھەنگاۋىك بەرەو پېشەوہ": باس لەوہ دەكا كە بەشدارى لە ناشتنى تەرمى "بەر جنىف"ى سەرۋكى يەككىتى سۆڧىتى دەكا لە مۇسكو، دەلى: بىنىم تەرمىكى رەش و ھىزەونە، نە باومپو نە گيانى تىدايە. چونكە بۆش (نەسرانى) بو ئەوانىش باومپيان بە خوا نەبو، ﴿... وَلْتَجِدَبْ أَقْرَبَهُمْ مَّوَدَّةَ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِي قَالُوا إِنَّا نَصْرُكَ...﴾ ئەو كەسانەش كە گوتيان: (ئىمە مەسىحين) پتر برۋادارەكانيان خۇشگەرەكە. (۸۴) المائدة.

بىبنە ئەگەرچى بۆ خۇى كەسىكى گومپرايە بەلام چۆن ھەست بە سەرگەردانى ئەوان دەكا، چونكى بى باومپىش پلە پلەيە، ئەگەر بۆش ئەم ئىسلامە و دىنى راستەقىنەى خۋاى بناسايە، دەبۋايە چى بوتايە؟! ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ...﴾ ھەر كەسى بە دەر لە ئىسلام، ھەر دىنىكى دىكەى ھەبى، قەبول نىە و لە دوا رۇزا لە پىزى زىانبارانە. (۸۵) آل عمران.

بە ساي ئەوہ گوتارىكى شىخى ئىسلام (ئىبن تەيمىيە)م ھاتەو ياد، باس لە كەسىكى (بەتائىحى) دەكا كە (تيرمىيەكى سەرشيۋاۋ لاپىن) ئەو (بەتائىحى) بە (ئىبن تەيمىيە) دەلى: ئەى (ئىبن تەيمىيە) ئەوہ چىە كاتى دىنە لای ئىۋە واتە ئەھلى سوننە. كەرامەتمان ھەلدەۋەشىنەوہ و نامىن، ئەگەر دەشچىنە لای گاۋرو مەغۇل و تەتارەكان كەرامەتمان لى رۋدەدات؟

(ئىبن تەيمىيە) گوتى: ئايە دەرانى وىنەى ئىمە و ئىۋە تەتارەكان چۆنە؟ ئىمە وەكو ئەسبى سبى واين، ئىۋەش وەكو ئەسبى بۆزن، تەتارەكانىش وەكو ئەسبى رەش وان، جا ھەسبى بەئەك ئەگەر رەگەل ھەسبى رەش بکەۋى ئەوا بە سبى دىتە بەرچاۋان، ئەگەرەش رەگەل سبىەكان بکەۋى ئەوا بە رەش دەبىنرى، ئەوسا ئىۋە كەمىك رۇشناپىتان لە لايە، ئەگەر چۈنە ناۋ بى باومپەكان ئەو روناكىە دەرەكەۋى، ئەگەر ھاتنە لای ئىمەش چونكە ئىمە خاۋەنى سوننە و رۇناھى ھەرە زۆرىن، تارىكى و رەشاى ئىۋە دەرەكەۋى، ئا ئەوہ وىنەى ئىمە و ئىۋە ئەوانە.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ ابْصَرَتْ وَجُوهُهُمْ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ... ئەوانەش کە روسپین،
بۆ هه‌میشه به‌زمی خودایان هه‌یه و تا هه‌تایه هه‌ر ده‌گه‌نیانه. (۱۰۷) آل عمران﴾ .

ویستیکی پۆلاییین

خوێندکاریک له ولاتانی ئیسلامیهوه به‌رهو رۆژئاوا ده‌چێ له‌وێ بخوینی، هه‌ر له خودی له‌نده‌نیش جێ گیر ده‌بی، له‌گه‌ڵ خێزانیکی به‌ریسانی بێ باومردا ژیان به‌سه‌ر ده‌با، تاوه‌کو فی‌ری زمانی ئینگلیزی بێ، ئەو قوتابیه‌ دین دارو خواپه‌رسته له به‌ره به‌یاندا خه‌به‌ری ده‌بیته‌وه، به‌رهو جێ ده‌ستشۆری ده‌چێ و ده‌ست نوێژی ده‌گرێ، ئەگه‌ر جی ئاوه‌که‌ش ئاوێکی سارد ده‌بی، ئەو‌جا ده‌چێته جیگا نوێژه‌که‌ی و ده‌ست ده‌کا به نوێژ کردن و زی‌کرو یادی خ‌وای گه‌وره، له‌و خێزانه‌دا پیره‌ژنی‌ک هه‌یه هه‌میشه چاوه‌دی‌ری ده‌کا، د‌وای چه‌ند رۆژیک پیره‌ژن لێ ده‌پرسن: نا‌گرێ هه‌نده زو له‌ خه‌و هه‌لته‌ستی و کاته‌که د‌وا بخه‌ی تاوه‌کو به‌سه‌یته‌وه د‌وای ئەوه هه‌لبه‌ستی. ئەویش ده‌لێ: به‌لام خواپه‌که‌م قایل نابێ نوێژ له‌ کاتی خ‌ویدا د‌وا بخه‌م. پیره‌ژن سه‌ری ج‌ولاندو، گو‌تی: ئەوه ویست و ئیراده‌یه‌که ئاسن خ‌وی له‌به‌ر نا‌گرێ!!

﴿رَجَالَ لَا تُلْهِمُهُمْ يَحْرَهُ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ... بیاوانی که نه‌ بازرگانی نه‌ سه‌ودا، یادی خوداو نوێژ کردنیان، له‌به‌ر نابا. (۲۷) النور﴾ .

ئهمه‌یه و‌ره و‌زه‌ی باوم‌رو، تین و ته‌و‌زمی یه‌ک‌تاپه‌رستی و د‌نیایی.

هه‌ر ئەو و‌زه‌ و‌ره‌یه بو جادو‌گه‌ره‌کانی فیرعه‌ونی هه‌ل‌ئا له‌ کاتو ساتی پ‌وبه‌رو بونه‌وه‌ی جیهانی نیوانی فیرعه‌ون و موسادا باوم‌ر به‌ خ‌وای راهینه‌ری جیهان بێنن و، به‌ فیرعه‌ونیان گو‌ت: ﴿قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْآيَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ... گو‌تیان: له‌ د‌وای ئەو نیشانه‌ی دی‌ومانه، سوێند به‌و که‌سه‌ی که ئیمه‌ی دروس کردوه، هه‌رگیز بۆ تۆ ده‌سمان پێ له‌و هه‌ل‌ئا‌گرێ، سا هه‌ر چیه‌کی له‌ ده‌ستت د‌ی درێغ مه‌که. (۷۲) طه﴾ .

ئەو ورەيە ھەر ئەو رويەروبونەو و لە رو وەستانە بو کە تا ئیستا وینەي
نەببستراو، کە وای لئ کردن وشەي راست و دروست بە گوێچکەي لاسار و سەرپنجی
کاریکی وەکو فیرعەون دا بچرپینن و بەیامی راستی بگەییینن.

حەبیبی کوپی زەید چو وە لای (موسەیلەمە) و بو یەکتاپەرستی بانگیشتی کرد،
(موسەیلەمە) حەبیبی بە شمشیر تیکەتیکە کرد، حەبیب نە ھەزا و ئۆفەي نە کرد
ھەتا بە پلەي شەھیدی بە پەر وەردیاری خۆي گەشت، ﴿... وَالشَّهَادَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ
أَجْرُهُمْ وَتُورَهُمْ﴾ ... ئەو کەسانەش کە لە پای خودا کوژراون، وان لە لای پەر وەرنەدیان
پاداشی خۆیان پیدەگا و پۆشنای خۆیان ھەيە. ﴿١١﴾ الحديد .

(خوبیب) بە سیدارەي مەرگا ھەئاسرا، ئەم دیرە ھۆنراوەي ھۆنیەو:

باکم نیە ئەوساتەي بە مسوئمانی دەکوژریم
ناخۆ لەسەر کام لاو لە ریی خوداو دەگلیم

سروشتی خواپسک

ئەگەر تاریکی ئەنگوستە چاو دابی، ھەورە تریشقە چەخماخەیدا^{١١}، باو
گەردەلولی توش ھەلبکا، سروشتی نەزادی بە ناگا دی.

﴿... جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا
اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ ... تا باي زۆر بەتوند ھەلدەکا و لە گشت لاراشە پۆلیان بوئی و
باش دزمانن، کە ھەمو دەوریان گیراوە، بەوپەری بروای پاکەو لە خودا دەپارینەو.
﴿٢٢﴾ يونس .

به لّام موسلمان له خوښی و ناخوښیدا له شین و شاییدا هانا ومېهر خوا دینى:

﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ (۱۱۲) ﴿لَلَيْتَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ... سا نه گهر نه و پاکی خودای نه گوتبايه، تا پژوی سه لا راده بو، له ورگی ماسیدا دهمایه وه. ﴿الصافات﴾ (۱۱۴).

زورن نهوانه ی له تهنگانه و دمر به ستیدا^{۱۱۳} هانا ومېهر خوا دینى و چریکه و زایه له هه لده برن، کاتى خوا ئاوپری لیدانه وه و خواسته کانیان هاته دى پشت هه لده گهن، خواى گه ورهش گالته و گه پې له گه ل ناکړى و، ناش خه له فینرى ﴿... يُخْلِدُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَالِدُهُمْ ... دهمانه وى خوا فريو دهن، که چى خوا دهمان خه له تینى. ﴿النساء﴾ (۱۱۶).

نهوانه ی ته نیا له کاتى لیقه ومانى په نا بو خوا دمه بن ته نیا شاگردى نه و فیرعه ونه لاسارو گومراپه ن، که له دواى هه ل له کیس چون و دهمته ربون پې و ترا:

﴿الَّذِينَ وَقَدَّ عَصَبَتْ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ... جا تازه؟ تویه ک له پېشدا باغى بوى و له پژه ی خرابکاری بوى؟﴾ (۱۱۷) یونس.

نه و کاته ی عیراق کویتى داگیر کرد گوئ بیستى دهسته ی په خشى هه والى بهریتانى بوم له وبارم وه هه والیدا: که تاتشهرى سهره ک ومزیرانى پېشوى بهریتانى له وکاته دا له ههریمى (کلورادو) ی نه مریکی بو ههر که نه م هه وله ی بیست به گور بهر وه که نیسه پژوی و کرپنوشى برد!

نه م دیاردمیه ته نیا به وه لیك دهممه وه، که وینه ی نهوانه نه گهر چى گومراو بى باومرن، به لّام سروشتیان بو وهدى هینه رى سروشت به ناگا دپته وه، چونكى دهر ون هه سته گان له سهر باومر به خواى بهرزو توانا وهدى هاتون: ((کل مولود یولد علی الفطرة، فأبواه یهودانه او ینصرانه او یمجسانه...)) هه موله دایکبویک له سهر سروشتى باومر ی له دایک دمی، دایک و باوکى دمی که نه به جوله که، یا گاور، یا ناگر په رست.

لە بژێوی خۆت پەلەي مەكە، ماوهي بۆ ديارى كراوه

ئەوهي لە بەشە پۆزي خۆي پەلە دەكا، پيشبركي لهگەڵ پۆزگار دەكا، بە ساي درەنگ هاتنە دى خواستەكانى نىگەرانه، وەكو ئەو كەسە وايە لە ناو نوێژدا پيش بركي لهگەڵ پيش نوێژدا ^{٦١٢} بكاو، دەشزانى ناگرى بەر لە سەلامدانەوهي پيش نوێژ سەلام بداتەوه!

كارو فەرمان و پۆزي ئەندازەگير كراوه، پەنجا هەزار سال بەر لە دروستبوني بونەوهەر بپياري لەسەر دراوه، ﴿أَنۡ أَمۡرُ ٱللّٰهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوۡهُ ... ئەوا فەرمانى خودا هات، پەلەي مەكەن. ﴿١﴾ النحل﴾ .

﴿... وَإِنۡ يَرۡدۡكَ بِخَيۡرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضۡلِهِۦ ... ئەگەر چاكەشتى گەرەك بى، كەس پيش بە چاكەي ناگرى. ﴿١٠٧﴾ يونس﴾ .

پيشەوا (عوومەر) دەلن: "خوایە پەنا دەگرم بە تۆ لە نەبەزى و بوێرى خراپە كارو، متمانە بە خۆ نەكردن".

ئەوهو و تەيەكى راستو زۆر بايەخ دارە. زۆر سەرنجى ميژوم داوه، هەستم كردوه گەلێك لە دوژمنانى خۆي بەرزو توانا، هەول دەر و كۆلنەدەر و بەرزخواز بون: زۆر جیگای سەرسورمان و تیرامانە.

موسلمان گەلێكیشم بينیوه ئەوەندە وەر پوخاوو شل و خاوو دۆش داماو بون: هەر خوا خۆي دەزانى، ئەوجا لە نهینی نرای پيشەوا گەيشتم -خوایى رازى بى-.

له ناو کردهی بهردارموه^{۶۱۲} قول بهوه

وه لیدی کوری موغه پیره و نومه ییهی کوری خه له فو عاسی کوری وائل مال و داراییان له دزایه تی و روبه روبونه وهی په یام و بهرنامه راسته قینه کهی خوادا خه رج کرد ﴿... فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ... ئَهُوَ مَالٌ بِهِ خَتَرْنَاهُ﴾ ده بیهته که سه ریک بویان و پاشان هه ر ژیر ده که ون. ﴿۳۱﴾ الأنفال ﴿...﴾.

به لام موسلمان گه ل به مال و داراییان رژی دهنوین، نایانه وی هه لای چاکه خوازی هه لچن، کوشکی خوا به رستی بنیات نین ﴿... وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَخِلْ عَن نَفْسِهِ... هه ر که سیکیش رژی دهکا، رژی دهر باره ی خوی دهکا. ﴿۳۸﴾ محمد ﴿...﴾.

ئه وه یه نه وه ستانی چه په لکاران و دهسته وسانی موسلمانان.

له یاداشت نامه کانی (جولدا مائری) جوله که به ناو نیشانی "رق و کینه"^{۶۱۳} هاتوه: که له یه کی له هوناغه کانی زیانیدا له پیناوی خزمه تکردن به بیروباوهری گهنده ل و پوچه لی شانزه کاتزمیر له بیست و چوار کاتزمیردا ته رخان دهکا، هه تاوه کو به یاوهری "بن گوریون" دهوله تیک پیک دینی، هه رکه سیکیش هه ر دهکا با سه رنجی کتیبه که ییدا.

به هه زاران رۆله ی موسلمانیش ده بینم ته نیا کاتزمیریکیان له پیناوی بیروباوهریان ته رخان ناکهن، وه لی هه مو زیانیان له پیناوی خواردن و خواردنه وه و گالته و گه پدا به سه ر ده بمن ﴿... مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ...﴾ چیتانه که پیتان ئیزن: وه ده رکه ون بۆ خهزا له رای خودادا، ته مه لن و له جیی خونا بزون؟ ﴿۳۸﴾ التوبة ﴿...﴾.

۶۱۲) کردهوی بهرهمدار.

۶۱۴) الحقد.

پېشەۋا عومەر بە شەۋو رۇژ بەيى پىچران لە گەردا بو، خەۋى كەم بو. كەس و كارى پېى دەلېن: بۇ ناخەۋى؟

ئەۋىش دەلې: ئەگەر لە شەۋدا بىخەۋم خۇم لە دەست دەچى، ئەگەر لە رۇژىشدا بىخەۋم، گەلەكەم بە ھەدەر دەچى.

لە يادداشت نامەكانى "موشى ديان"ى لەناوچودا، بە ناۋنىشانى (شمشېرو دەسلەت) ^{۶۵} ھاتو: لە ۋلاتىكەۋە بۇ ۋلاتىكى تر لە شارىكەۋە بۇ شارىكى تر بە شەۋو بە رۇژ بە ئاشكرابى و بە نەيىنى كۆلى نەدەدا، ئامادەى كۆيونەۋەكان دەبو، چەندىن كۆنگرەى دەبەست، چەندىن گرى بەندى و رېكەۋتننامەى رېك دەخستو، چەندىن ياداشتنامەى دەنوسى. گوتم: داخى گرانم، ئەۋەيە ھەۋل و گەپرەى براى مەيمون و بەرازان، ئەمەشيانە دەستەۋسانى زۆرى لە مۇسلمانان، بەلكە ئەۋەيە نە ۋەستانى چەپەلگاران و بى ۋرمى مۇسلمانان.

پېشەۋا عومەر دژايەتى تەۋەزەل و بى كارو كات بە فىرۇ دەرانى دەگرد، چەند گەنج و لاۋىكى لە مزگەۋتى ۋەدەرى نان و داركارى كردن و پېى گوتم: بېرۋنە دەرى و بە دۋاى كارىدا بگەرىن، خۇ ئاسمان زېرو زىۋى نابارىنى.

بېگومان لە دەرمىنجامى كات بەتالى و بىكارى: دلاۋ دلى و دەردەسەرى و نەخۋشى دەرونى دروست دەبى خەم و خەمىنى فەراھەم دى و ھەست و ژىرىدا دەرمى.

ھاۋكات لەگەل ھەۋل و گەپرو چاپوكىدا: بەختەۋەرى و شادمانى و دلاۋامى پەيدا دەبى.

ئەگەر بى و ھەر يەكى لە ئىمە لە ژياندا جى پەنجەى ديار بى، كارخانەكان كارىان تېدا بگرى، كارگەكان ۋەگەپ بخرىن، دەزگاي خېر خۋازى و ھارىكارى و بېدارى و چەند ناۋەندو بىكە بگرىنەۋە، چەند چاپوپىكەۋتنىكى و ئىزەى ئەنجام بدرىن، چەند خولى زانستى و جگە لەۋەش بگرىنەۋە، ھەرچى نىگەرانى و پەرىشانى و دلگرانى ھەمانە دەپۋىتەۋە.

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا ... بَيْنَهُ: دىسا ۋەكاركەۋن. ﴿۱۰۵﴾ التوبة﴾ .

﴿... فَأَنْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ ... به هه ردیدا بلاو بین. ﴿۱۰﴾ الجمعة﴾ .

﴿سَابِقُوا ... پیشبرکئ بکهن. ﴿۲۱﴾ الحديد﴾ .

﴿وَسَارِعُوا ... پهله بکهن. ﴿۱۳۳﴾ آل عمران﴾ .

((وان نبی الله داود کان یاکل من عمل یدہ)) پیغه مبهه داود U به ره می کاری دهستی خوئی ده خوارد.

(راشد) کتیبکی نویسه، به ناویشان (صناعة الحياة) ژیان و وهگه پرخستن) به تیرو تهسه لی له وباروه دهوئ، باسیش له خه لکانیکی زور دهکا که له ژیاندا به کار و پیشه ی خویان هه ئناستن.

مروء گه لی به روالهت زیندون، به لام وهکو مردوانن، ئامانجی ژیانیان نازانن، نه بوذا هاتوی خویان و گهل و نه ته وهشیان که لکو سودیک پی دهرانن ﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ ... به وه رازی بون له گهل به جئ ماوهکان بن. ﴿۸۷﴾ التوبة﴾ .

﴿لَا يَسْتَوِ الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ ... ئه وه بروادارانه ی که هه ر له مائی خویان ده مینن -جیا له وانه ی نو فوستانن- ده گهل ئه وانه ی ده چنه جهنگ له رای خودا، وهکو یهک نین. ﴿۹۵﴾ النساء﴾ .

ئه وه ژنه رهش پیسته ی مزگه وتی پیغه مبهه ی خواى ﷺ ده مائی به ئه رکی سه رشانى خوئی هه ئسا، به سای ئه م کردو کوشه به هه شتی وه ده ست هینا ﴿وَلَا أَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾ ... که نیزه ی باومردار بو هاوسه رى له ژنى نازادى خوانه ناس هیژاتره، با هه رچه نده چه زی لی بکهن. ﴿۳۱﴾ البقرة﴾ .

ههروهها ئه و کوره لاوه ی به رزه کی ^{۳۱} بو پیغه مبهه ی خوا ﷺ دروست کرد به کاری خوئی هه ستا له ژیاندا، چونکی کاری ئه و به هره ی دارتاشی بو، به سای ئه مه

به خشش و خه لاتی خوئی پی به خشرا. ﴿... وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جَهْدَهُمْ ...

تانهش ددهن له وانه وا هه رته و مند میان دمس دمروا، که دمه به خشن. ﴿٧١﴾ التوبة ﴿...﴾

له سالی ۱۹۸۰ی زایینی ولاته یه گگرتو هکانی ئه مریکا ریگایاندا به بانگه واز کاره
موسلمان هکان بچه ناو به ندیخانه کان^{۶۱۷}، چونکه تاوانبارو چه په لکارو خوینریژان،
ئه گهر ریبازی نیسلام بگرته بهر، دهنه چهند ئه ندایمکی چاکه خواز له
کۆمه لگا که یاندا ﴿... أَوْ مَن كَانَ مَيِّتًا فَأَخْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ ...
ناخو که سی که مردو بو ئیمه زیندومان کرده ورو پوناکیه کمان خسته پیشی، به
سهر بهستی له ناو خه لکا بخولیته وه؟ ﴿١٢٢﴾ الأنعام ﴿...﴾ .

بو ئه و که سه ی بیهوئ کارو و مرامی راستو دروست بیو له کاتی روداوو کاره سات
دان به خویدا بگری، با ئه و دو نزایه گه ورو سود به خسه له دم بگری:

یه که م: ئه و فه رموده ی پی شه و (عه لی) ده ی گیر پته وه، که پیغه مبه ری خوا ﷺ
پی دهفه رموی: ((قل اللهم اهني و سددني ... بلئ: ئه ی په رومردگارا پینماییم
که ی و کاروبارم راسته پئ که ی. مسلم ده ی گیر پته وه.

دوهم: ئه و فه رموده ی (حصین) ی کوری (عوبه ید) له پیغه مبه ری خوا وه
ده گیر پته وه، که پیغه مبه ری خوا پی دهفه رموی: ((اللهم الهني رشدي، وقني
شر نفسي ... په رومردگارا به ره و راسته پئ شارمزام که ی، له خراپه و به دی
دمرونم به دورم خه ی. (ئه بو دمردا) ده ی گیر پته وه.

شه یدا بون و په یوستی به ژیا نی دینا وه، هه ز کردن به مانه وه تیایدا و دور
بونه وه له مردن، به نده توشی: کلؤلئ و دل په ستی و نیگه رانی و بی خه و ی و
بارگرانی و نابوتی^{۶۱۸} ده کا، سه بارت به و ی جوله که په یوست بون به ژیا نی دینا وه،
خوای گه و ره گازانده یان لی ده کا و دهفه رموی: ﴿... وَلَنَجْذِثَهُمْ أَخْرَصَ النَّاسِ عَلَى
حَيَوتِهِمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزِّجٍ مِنَ الْعَذَابِ

۶۱۷) بۆنه وه ی به ندکرا و مگان به ره و نیسلام بانگ که ن.

۶۱۸) بی سهر به ری.

أَنْ يُعْمَرَ^{۶۵} وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ ... بى گومانە دەیانىبىنى لە ھەمو كەس لە دنیادا بۆ ژيانى تامەزرۆتەن، تەنەنەتى لەو كەسانەش كە شەرىك بۆ خوا دەناسن. ھەر كام لەوان پىی خۆشە ھەزار سال بژی. خۆ تەمەنى ھەزار سالەش لە نازار دورى ناخاتەو، خودا ھەمو كەردەیانى لەبەر چاوە. ﴿البقرة ۶۵﴾

لێردا چەند وانەيەك و مردەگى، يەكێ لەوان: دیارى نەكردووە چ ژيانىكيان گەرەكە، ھەر جوړە ژيانىك بى، ئەگەر چى ژيانىكى ئازەلەنەو درپندانەش بىت، كەمايەتى و سوكو چروكيشيان قەبوڵەو ھەولێ دەستەبەر كردنى دەدەن.

دەرسىكى تر: پەچاو كردنى وشەى (ألف سنة) ھەزار سال ژيان، لەبەرئەو كاتى جولەكە بەيەك دەگەشتن يەك بە يەكى دەگوت بەيانىت بى مەودا بى ھەزار سال. واتە ھەزار سال بژی خواى گەورە دەيەوئ ئەو ويستەيان بە دەر پاوركا، كە دەيانەوئ تەمەنىكى ھەندە دورو درێژ بەسەربەن، بەلام گريمان ھەندە ژيان سەرەنجام بەرەو كوئ؟!

سەرەنجاميان بەرەو دۆزەخىكى گرگرتووە ﴿... وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ...﴾ بى گومانە سوكاپەتى ئازارى ئەولاش زۆرتەرەو كەسبىش دە ھانايان نايە. ﴿صلىٰ﴾

جوانترين گوتەى ئاپۆرەش^{۶۶} ئەو دىيە كە دەئى: جىگای خەم نىيە، لە خوا دەخوازى.

خوایەك لەسە روى ئىمەيەو داواى لى دەكړىو، فەرپو چاكەى لى دەخوازى، ئەگەر تۆ كارو وەرەمەت بە خوا بسپىرىو، خواى گەورەش خەم و پەزارەت لا بباو بپروينى، بۆ دەبى تۆ لەسەر زەويدا كپو كلالدا بمىنى ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ ...﴾ يا ئەو كەسەى چاترە كە ھەر وەختى ھومىد بپرويك لە بەرى بپارێتەو، دە ھانای دىو لە چۆرتەم پزگارى دەكا. ﴿الزل ۶۲﴾

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ... هـ هـ هـ
کاته کی عه بده کانم له مېه من له تو دېرسن، من نزيک، هه کس هانام ومېه
بيښ، بڼ ورامی ناهي لمه وه. ﴿١٨٨﴾ البقرة ۰

له ژباني خوډا چه ند کاتو ساتيکي بایه خدارت هه يه

له ياداشتنامه کانی شيخ (عہلی تہنتاوی) دا دو هه لويستی کاریگهرو پهن دادهرم
ومېهرو چاوان که وتوه:

هه لويستی په کم: یاس له خوۍ دهکا لهو کاته ی له که ناری (به پروت) مه له وانی
ده کرد خه ریک بو نقوم بڼو بخنکی، بڼ هوش که وتو هه لیان گرت، نا لهو کاتو
ساته دا مل که چی بو خوا دهنوینۍ و، حمز دهکا نه گهر بو چه ند ساتيکی که مېش
بڼ بهرو ژبان بگه رپته وه، تاوه کو بیرو باوه ری نوی بکاته وهو پتر چاکه نه نجام
داو، به سا ئمه بگاته نه وپه ری پله ی باوم پرداری.

هه لويستی دوم: ده گپ رپته وه که جاريکیان له گهل کاروانیکدا له سوري او بهرو
مه که کی پرؤز ده گپ رپته وه، له کاتيکا له بيابانی "ته بوك" رپگایان لی ون ده بی و
سی رپؤزان ده میننه وه، خواردن و خوراکیان لی ده بری و چاومروانی مه رگ ده کن،
(شيخ) له ناو هاوړی کانیدا هه لده ستیته وه و تاري مائاواپی له ژبان پیشکesh
دهکا، وتاريکی برايانه و گهرم و گورو سهر سورمین، به خوۍ گریا و نه وانی تريشی
گریاند، هه ست دهکا پله ی باومریان به رزبوتته وهو، هیچ په ناگه و فرياد
رپسيکیان نيه ته نیا خوی بالاده ست و توانادار نه بی، ﴿يَسْأَلُهُمْ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ... هه کئ له ناو ناسمانه کان و زمينن، هه موکاریکیان
هه به وهو نه و گش رپؤزی به کاریکه وه خه ریکه. ﴿١٨٩﴾ الرحمن ۰

هه روا خوی به رزو بڼ هاوتا ده فهرموی: ﴿وَكَايْنٍ مِّنْ نَّيِّ قَتَلَ مَعَهُ رِيتُونَ
كِبِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ...

بەشى زۆر لە پېغەمبەرەن دەگەل گەلى خواپەرستانى ھەقاليان چونە خەزا، ھەرچەند بەلای لە رېى خودا توشى ھاتن، نە ھىچيانى سستەوہ گرد نە زەبونى روى تىکردن، لەوانەى كە خۇراگرن، خۇ خوشى دى. ﴿١٦٣﴾ آل عمران .

بېگومان خوا ئەو برودادارە توانادارانەى خوشى دەوى بە ورە بەرزى و ئارامگرىيەوہ بەرەو روى نەيارانيان دىنەوہ، ورە بەر نادەن، بى ئومىدى و بەزىن رويان تى ناكا، ھىزو وزميان ناروخى، بەسەر شوپرى و كزو لاوازی نشوستى ھىنان قايل نابن، بەلكە خەباتيان ناپسىتەوہو يەك گروپى داگرن، ھەر ئەوہش باجى برپواھىنانيان بە پەرورەدگارو پېغەمبەر و ئاينيانە ((المؤمن القوي خير و احب الى الله من المؤمن الضعيف، وفي كل خير... برودادارى توانادار چاگتر و خوشەويستەرە بە لای خواوہ لە برودادارى بى ھىز، لە ھەردوكيشياندا چاكە ھەيە)).

(ئەبوبەكر) لە پىناوى خوادا پەنجەى بەخوین ھات خواى لىى رازى بى. (ئەبوبەكر) لەپىناو پاراستنى پېغەمبەرى خوا ﷺ پەنجەى خستە كونى ئەشكەوت مار پىيوەدا، پېغەمبەرى خوا ﷺ نزاى بۇ خویند بە ھەرمانى خوا چاك بۆوہ.

پياويك بە (عەنتەرە)ى گوت: تۆ بەسەر پياواندا زال دەبى، نەيىنى ئازايەتى تۆ چيە؟ ئەويش گوتى: تۆ پەنجەت بخە ناو دەمى منو، منيش پەنجەم دەخمە ناو دەمى تۆ. پەنجەى خستە دەمى (عەنتەرە) ئەويش پەنجەى خستە دەمى پياوہكە، ھەريەكەيان پەنجەى ئەوى تریانى گەست، پياوہكە لە تاوان ھاوارى كردو، ئارامى نەگرت، (عەنتەرە) پەنجەى خۆى ھىنايە دەرو، گوتى: بەوہ بەسەر ھىزداراندا زال دەيم. بە ساي بەرگە گرتن و ئارامگرى.

يەكلى لەوانەى مايەى دلارامى و سرەوتنى برودادارە، ئەوہيە: مېھرو سۆزو بەخشندەمى خواى ئى ديارە، جا بە پى پلەى باوەرپى چاودەپىرى و كۆمەكى خوا دمرك پى دەكا. ھەموبونەومرو گيان لەبەر، درندەو بانئندەو رۆيندە^{٦٢٠}، ھەمويان ھەست دەكەن پەرورەديارىكى و مدیھیتەرەو رۆزى دەريان ھەيە ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا

يُسْجِحُ بِحَدِّهِ وَلَكِنْ لَا نَقْفَهُونَ سَيِّحَهُمْ ... هَهُمُو شَتِيكَ - بە پەسن دانەو^{۶۲۱} - پاكانهى
ئەو دەگا، بەلام ئىو پاكانهى ئەوان نابيسن. ﴿٤٤﴾ الإسراء.

ئىمە دەبينىن جوتيارەكان لە كاتى زەوى كىلاندا، بە دەستى خۇيان تۆ بە زەوى
ومردەكەن، دەلێن و ھاوار دەكەن: ئەى وەدى ھىنەرى ئاسمان و زەمین، ئەو دانەوێلە
وشكە لەو زەوىە وشكەدا بە تۆ دەسپېرىن، ﴿١٦﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ۚ أَأَنْتُمْ
تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ... ئاخۆ ئەو تۆمەى^{۶۲۲} دەيچىن، ديتوتانە؟ پىتان وایە
ئىوئەن كە بەرھەمى دىن، يان ئىمە بۆتان دەروپىن؟ ﴿٦٤﴾ الواقعة. الواقعة/ ٦٤.

ئەمەيە رو كردنە خواى تاكو تەنياو بى ھاوتا، ئەمەيە ئارەزو خواستى بە يەك
ناسىنى خواى بەرزو توانا.

(عبدالحميد كاشك) - كەسكى نابىنا- وتارىپىزى زمان پاراوو دەنگ زولال كاتى
ھەستاو بەسەر بەرزەك كەوت، پارچە گەلایەكى دارخورماى لە گىرفانى دەرھىنا،
كە بە خۆرسكى بە خەتێكى جوانى كوفى لەسەرى نوسرا بو "اللَّهُ"، پاشان لەسەر
بەرزەك ھاواری كرد:

لەو درەختە بروانە	گەلاو لقى چەند جوانە
كێيە وەدى ھىناو	بە سەوزايى و پاراو
ئەو وەدییەنەرە خوايە	دەسەلاتى بالايە

يەكسەر خەلكەكە دايە پېرمەى گريان.

بىگومان ئەو خوايە بەدى ھىنەرى ئاسمانەكان و زەوىە، نيشانەو بەلگەكانى لە
ھەمو بونەومردا دەرەخشىن، دان بە خوايەتى و پەرومىنى و يەكتا پەرسى و بى

٦٢١) پەسندارى: پىداھەلگوتن.

٦٢٢) ئەو تۆوئە.

نیازی ئەو خواپە دادەنن ﴿... رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا ... ئەى پەرۋەرنەدەمان! تۆ ئەم دەزگاپەت بە قېرۆ نە سازاندو.﴾ (۱۱۱) آل عمران ﴿...﴾

يەككى لە پاىەكانى ئاسودەيى و بەختەومرى، ئەو دەيە بزانى پەرۋەردگار يىكى مېھربان و بەخشندە ھەيە لە تاوان دەبۆرى و ئەو كەسەى تۆبە بكا لىي و مردەگرى، دەسا موزدەى مېھرو سۆزى پەرۋەرديارت لىيى كە ھەمو ئاسمانەكان و زەوى گرتۆتەو، شكوڭدارى بۆ ئەو كە دەفەرموى: ﴿... وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلُّ شَيْءٍ ... بەزەيشەم ھەموشتى داگرتو.﴾ (۱۵۶) الأعراف ﴿...﴾

پاىەدارى و پىزدارى بۆ خوا لىيوردەيى و مېھربانى چەند فراوانە، لە فەرمودەيەكى (صحيح) يشدا ھاتو: يەككى لە ەربە بىابان نشينەكان لەگەل پىغەمبەردا ﷺ نوپىزى دەگرد لە كاتى تەحيات خویندندا گوتى: خواپە بەزەيىت بە من و (موحەممەد) دا بىتەو، بەزەيىت بەكەسى تردا نىتەو. پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((لقد هجرت واسعا... بە راستى شتىكى فراوانت تەسك كردهو، مېھرى خوا ھەمو شتى دەگرتەو، ﴿... وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ... خودا بۆ خواوەن باوهران دلۆفانە.﴾ (۴۲) الأحزاب ﴿...﴾

((الله أرحم بعباده من هذه بولدها... خواى گەورە بەرامبەر بەندەكەى بە سۆزترە، لەو دايكە بەرامبەر كۆرپەكەى. كابرايەك لە ترسى سزاي خوا فەرمانيدا دواى مردن بيسوتىنن، خواى گەورە خۆلەمىشەكەى كۆكردهو و فەرموى: ((يا عبدي، ما حملك على ما صنعت؟ قال: يا رب، خفتك، وخشيتُ ذنوبي. فادخله الله الجنة ... ئەى بەندەى من، چى واى لىكردى ئاوا بكەى؟ گوتى: ئەى خواپە، لە تۆ ترسامو، لە تاوانەكانىشەم. خواى گەورە بردى بۆ بەھەشت. فەرمودەيەكى بەھىزە.

﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ (۴۰) ﴿إِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ... بەھلام كەسى لە گەورەيى پەرۋەندەى خۆى ترساو لە ئارەزوى دلى خۆى وازى ھىناو، ديارە بەھەشت جىگای ئەو.﴾ (۴۱) النازعات ﴿...﴾

خوای گەوره لێپرسینەووە لەگەڵ پیاویکی گوناھباردا دەکا بەلام خوا بە یەك دەزان، هیچ چاکەییەکی لە دەستدا نیە، بەلام لە دنیا دا بازرگانی دەکردو، چاوپۆشی لە ھەزارو کەم دەرمان تان دەکرد، خوا دەفەر موی: ئیئە بە بەخشنەویی شیواو ترین لە تۆ، دەی پێگای بۆ بەردەن.

ئەوسا خوای گەوره دەبێخاتە بەھەشت.

﴿وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ... ئەو کەسەییە کە بە هیوام رۆژی سەلا لە ھەلەکانم ببورێ.﴾ (۸۲) الشعراء

﴿...لَا تَقْطُطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ... نابی ئیووە لە بەزەیی خوا ناھومیدبن.﴾ (۵۳) الزمر

(موسلیم) دەگێرێتەووە: کە پێغەمبەری خوا ﷺ پێشنویژی بۆ موسلمانان کرد، پیاوی ھەلسایەووە گوتی: (ئەی پێغەمبەری خوا) ھەقی دارکاریم ھاتو، بەسەرما جیبەجی کە. فەرموی: ((أصليت معنا؟ ... ئایە نوێرت لەگەڵ ئیئە کرد؟ گوتی: بەئێ. فەرموی: ((اذهب فقد غفر لك... برۆ چاوپۆشیت لێکرا.

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ... ھەر کەسێکیش کاریکی نالەبار بکا، یان غەدریکی لە خۆی بکا، پاشان لە خودا بخوازی کە ببەخشی، دەبینی کە خوا لێبوردەو دلۆقانە.﴾ (۱۱۰) النساء

لێرەدا سۆزو میهریکی نادیار ھەییە کە بەندەیی لە ھەمو لایەکەووە، داپۆشیووە، خاوەنی ئەو سۆزە نادیارە خوای پراھینەری جیھان و پەرورمردیارە، ئەو خواپەیی (موحەممەد)ی لە ئەشکەوتدا چەپالەدا -سلاوی خوای لەسەر- سۆزی بۆ یارانێ ئەشکەوت نواند لە ئەشکەوتدا، ئەو سێ کەسەیی تاشە بەردێک دەرگای ئەشکەوتی لێگرتن پزگاری کردن، ئیبراھیمی لەناو ئاگردا نەسوتاند، موسای لە دەریدا نغزو نەکرد، نوحی بە لافاو لەناو نەبرد، یوسفی لەناو بێردا لەیاد نەکرد، ئەیوبی بە دەرودو نەخۆشی نەکوشت.

سەرئىچىك

لە (ئوم سەلەمە) دەگىرنەنە دەلىت: گوڭبىستى پېغەمبەرى خوا ﷺ بوم دەيفەرمو:
 ((ما من مسلم تصيبه مصيبة، فيقول ما أمر الله: (أنا لله وأنا إليه راجعون) اللهم أجرني من مصيبي وأخلف لي خيرا منها. إلا أخلف الله خيرا منها... هەر موستمانن توشى بەلاو
 كوستانك هات، ئەوسا ئەو بەلن كە خوا فەرمانى پى كردو: "ئىمە ھى خواين و بۆ لاى
 وىش دەگەرپىنەو. خوايە لەسەر ئەو بەلايە خەلاتمكەى ئەو ھى لەدەستەم داو ھە چاتر لەو ھەم
 بۆ لەجى دانئى. بى سۆ خوا چاترى بۆ لەجى دادەنن.

كردەى جوان رىگای بەختەو ھەريە

لە سەرەتائى ديوانى حاتەمى (تائى) دا وتەيەكى جوانىم بىنى تايادا دەلى: ئەگەر
 پشت ھەلگردن لە خراپە بۆ تۆ بەس بى، واز لە خراپە بىنە.

مەبەستى ئەو ھەيە: ئەگەر دەرفەتى دەرنەبەرىنى قەسەى خراپ و خۆپاراستن لە
 خراپەت ھەبى، با ئەو ھەندەت بەس بى ﴿فَاعْرِضْ عَنْهُمْ...﴾ سا تۆ واز لەوانە بىنە.

﴿السجدة﴾ .

﴿... وَدَعَّ أَذْنَهُمْ...﴾ گوى بە ئازارپشيان مەدە. ﴿(١٨) الْأَحْزَاب﴾ .

چاگە وىستى بۆ خەلك بەھرمەيەكى خوايە، خەلاتىكى پىرۆزە لە لاينەن خواى
 بەخشنەو مېھربانەو ھە (خەلات كراو ھە).

(ئىبن عەباس) باس لە بەھرەى خوا دەگا بەسەريەو ھە دەلى: من سى خەسلەتم
 پى بەخشاو ھە: لە ھىچ شوڭنىكى زەوى باران نابارى، مەگەر ستايشى خواى لەسەر
 دەگەم و پى شادمانم، ئەگەر چى ھىچ وشتر و مەرو مالايتىكى منى لى نالەو ھەرى.
 گوڭبىستى دادو ھەرى ھىچ دادو ھەرىك نابم، مەگەر داواى بۆ لە خوا دەگەم، ھىچ
 كىشەيەكىشەم ناكەو ھە لای ئەو.

ھېچ ئايەت-تېكىش لە كەتیبى خوا شارمزا نابم، مەگەر پېم خۆشە خەلکانیش ئەوھى
 من دەیزانم ئەوانیش بېزانن. بە راستى ئەوھىيە چاگە خواستى و، بىلا وکردنەوھى
 خىرو خۆشى لە نىوانيانداو، سىنە پاکی و، دەرپرینی دل سۆزیه بۆ ھەمو کەسى.
 شاعیرىك دەلى:

ئەگەر ھەورو باران گشگىر نەبى
 منیش نابى ھەر خۆم لەبىر بى

مەبەستى ئەوھىيە: من كەسىكى خۆپەرست نىم، ئەگەر بى و ھەورو باران ھەمو
 شوئى نەگرتەوھو ھەمو كەس لى بەھرمەند نەبى، منیش بە تەنيا نامەوئ
 ﴿الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...﴾ ئەو كەسانەى چكوسى ^{۱۳۳} دەكەنە پېشەو خەلگىش بۆ رۇدى ھان دەدەن،
 ئەو بەشەى خودا پېيداوون دەيشارنەوھ، ﴿النساء ۳۷﴾ .

زانستى سود بەخش و زانستى زيان بەخش

با شادو دل گوشادت كا ئەو زانستەى بە خواى خۆت ئاشنا دەكا. ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا
 الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ...﴾ ئەو كەسانەى بە زانست و
 باومردارن، پېيان ئىژن: ھەروھگو خودا نوسىويە، تا رۇزى سەلا ماونەوھ. ﴿الروم ۶﴾
 لىرەدا دو زانست ھەيە زانستىك ئاويىتەى باومرە، ئەوى تریان ھاوشانى
 بىباومرە، خواى گەورە سەبارمت بە نەيارانى دەفەرموئ: ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفْلُونَ...﴾ لە روالەتى ژىنى دنيا ئاگادارن و ھېچ
 ئاگاشيان لە پاشەرۇژەكە نىيە. ﴿الروم ۷﴾ .

ئەوجارەش لەمەر ئەوانە دىفەر موى: ﴿بَلْ أَدْرَاكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ... ئاخۇ زانىريان بەدوارۇژھەيە، بەلگە دو دىن دىبى يان نابى؟ لە ئاستى دا چاويان كۆيرە. ﴿٦٦﴾ النمل﴾ .

هەر وا دىفەر موى: ﴿ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ... هەر ئەو دىفەر موى لى دىزانى ﴿٣٠﴾ النجم﴾ گەورەيى و شكۆ بۇ ئەو كە دىفەر موى: ﴿وَأَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحِمَلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَرَكَهْ يَلْهَثْ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ... دىنگو باسى ئەو كە سەشيان بۇ وەخوئىنە كە نىشانەكانى خۇمان پى بەخشيود، خۇى لىبواردن، ئەوسا شەيتان وەدوى خۇى داو كەوتە ناوپىزى گومپريان. ئىمە گەر بمانوئىستايە لەمانەرا پايەبەرزيمان دەدايە، بەلام ئەو هەر خۇى بوو. نەزىلەى ئەو وەكو نەزىلەى سەگىكە بوى بچى زمان دىردىنى و لىشى گەپى زوان دىگىشى. ئەم چىرۆكە بەسەر هاتى ئەوانەيە، كە نىشانانى ئىمەيان بە درۆدانا. تۆلەوتەرەزە باسانەيان بۇ وەگىرە، شايتە تا بىرىكەنەو. ﴿١٧٦﴾ الأعراف﴾ .

هەر وەها لەمەر جولهكەو زانىستان دىفەر موى پايەدارى و بى هاوتايى بۇ خوا: ﴿كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا ... وەكو ئەو گوئىدريژمىە بارى كىتبى لى بارە. ﴿٥﴾ الجمعة﴾ .

ئەوان خاومنى زانىست بەلام راستە پى نابىن، بەلگەو بيانويان هەيە بەلام دىردى دلىان چارە ناكا، گومان و دو دلى ناپەوئىنى و لا نابا، بەلگەى نوسراويان لە دەستەو زمانيان لە گو ئەو دەستە، كەچى نە راستەو نە دروستە، رابەرى پىيان لە پىشە، وەلى بەرمو هەلدىريان دەبا، بەرمو پىشەو دەپۆن، بەلام سەريان لە گومپرايى و لاپى دىردەچى، ئەوسا چۆن خاومنى ئەم زانىستە سەرومى و بەختەومى

وده دست دینى، كه چى خوى يه كه م كه سه له ژړييدا بينوينى: ﴿... فَأَسْتَحَبُّوا
الْعَمَى عَلَى الْهُدَى ... له باتى شاره زابوونى هه زيان كرد هه نابيناين. ﴿۱۷﴾ فصلت ﴿...
﴿... وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ ... گوتيشيان ئيمه دلمان
داخراوه، هه خودا خوى دلى به مؤر داخستبوون. ﴿۱۵۵﴾ النساء ﴿...﴾

له په رتوكخانهى (كونگريس) له (واشنتون) سهدان هه زار كتيبى به هه باره و
سه رنج راكيشم بينى. دهر باره ي هه موزانستىك، هه موبوارىك، هه موگه ل و نه ته وه و
ژيارو كه لتورو چاخىك، به لام نه و گه ل و نه ته وه ي نه و په رتوك خانه نه وازه ي
له به ردمسته، گه ليكى خوانه په رسته، ته نيا به و جيهانه له به رچاوه باومر دهكا، به لام
له مهر نه وه ي كه په نهانه، نه هه ست و ژيرو بيري نه بيستن و بينايى كار دهكا،
﴿... وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَابْصَرًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا
أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ ... گوى و چاوو دلشمان به وان دابو، نه وان له گوى و چاو دلان
هيچ به هر ميان ده سته كه وت. ﴿۲۶﴾ الاحقاف ﴿...﴾

ميړگو له وومر^{۶۲۴} سه وزو جوانه، به لام ميگه ل دهر ده داره، زه ميله^{۶۲۵} پر خورمايه
وه لى خاومنى رژه و چاوى له دوايه، ناوه كه سازو سازگاره كه چى له ده مدا
تفت و تاله، ﴿... كَمْ ءَاتَيْنَهُمْ مِنْ ءَايَةٍ بَيِّنَةٍ ... چهند نيشانه ي ئاشكرامان داوه به وان؟
﴿۱۱۱﴾ البقرة ﴿...﴾

﴿وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ ءَايَةٍ مِنْ ءَايَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ... هه نيشانه يه ك
له لايه ن خواى په رومر دنيانه وه بى و بيته لايان، بى سو هه حاشاى لى ده كه نو
خويانى لى دبووړن. ﴿۴﴾ الأنعام ﴿...﴾

(۶۲۴) په ريز/ميړگ.

(۶۲۵) زه ميله.

زۆر بىر كەۋەدە زۆر ورد بەۋە

يەككى لەۋانەى دىل و دمرون دەگەشنى: زۆر زانى و، لە بابەتى ھەمە جۆرى زانستى شارمزا بونە، بە راۋەلە ^{۳۶} بونى رۆشنىبىرى و، دور بىنى و بىر قوئىيە، بەلگەى بيان و رەۋىن ^{۳۷} و، بىرو ھزرى رەسەن و، بەسەر نەپنىدا ھەلۋونە، بەدەر خستى بىنچ و بناۋانى ^{۳۸} كارو و مرام و، رازو نىازان ئاشنا بونە، ﴿... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ...﴾ لە ناو عەبدانى خودادا ھەر ئەۋانەى فرە زانان لى دەترسن. ﴿۲۸﴾ فاطر ﴿﴾.

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِمِثْلِهِ ... نَخِيرُ نُهُونَ شَتَّىٰ كَبِهَ دُرُودِمَانِ، كە ھىچى لى تىنەگەيىون. ﴿۲۹﴾ بونى ﴿﴾.

بىگومان مەۋقى زانا ھەمىشە دىل فراۋانە، ھەست و نەستى ئاۋەدانە، بىرو ھزرى ھەساۋمىيە و دمرونى شادمانە.

يەككى لە بىريارنى رۆژئاۋا دەلى: فايلىكى بە قەبارەم لە نىو پەرتوك خانەكەدا ھەيە، ھەرچى ھەلە و پەلە و كەۋجى و گىلى و لاسارىيەى لە شەۋو رۆژدا ئەنجامى دەدەم دەى نوسم، تاۋەكو لە دەستيان ئازاد بەم.

مەنىش دەلىم: زانايانى پىششىنى ئەم ئىسلامە بەر لە تۆ لەسەر زەنشت كردنى دمرونى خۇيان و بە توندى سەركوت كردنى دەست پىشخەريان كردوہ ﴿وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ... سَوَيْدِش دەرۋم بە ۋىژدانەكەى رەخنەگر. ﴿۲﴾ القيامة﴾.

ھەسەنى بەسرى دەلى: مۇسلمان لە ئاستى سەرزەنشتكردنى دمرونى خۇيدا توندو تىژترە لە ھاۋبەشيك بەرامبەر برا بەشى خۇيدا.

(۶۲۶) بەر فراۋان.

(۶۲۷) ئەو بەلگەى گومان ناھىلى.

(۶۲۸) قولايى.

(پەبىيى كۆپى خوسەيم) لە ھەفتە بۆ ھەفتە وتەكانى خۆى دەنوسى، جا ئەگەر دەى بىنى قسەيەكى چاكي كرده سوپاسى خواى لەسەر دەگرد، ئەگەر يىش بينىباى قسەيەكى خرابى كرده داواى لىبوردنى لە خوا دەگرد.

يەكە لە پىشيانانىش دەلى: چل سال دەبى من تاوانىكم ئەنجام داو، لە خوا داوا دەگەم لىم ببورى، ئىستاش لەگەل دابى لەسەر داواى لىخوشبون پى دادەگرم ﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَاءً آتَاوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ... ئەوانەش كە ھەرچى لە راي خودا داويانە، ھەر دەيدەن، كەچى دلىان دەترسى. ﴿المؤمنون﴾.

دەرونت سەرزەنشت كە

يادەو ەريەك بۆ خۆت رەچاو كەو، خۆتى پى سەرزەنشت كە، ھەلەو ناتەواوىيەكانى خۆتى تىداوە خوینەو، چارەسەريان بدۆزەو. (پىشەوا) عومەر دەلى: خۆتان سەرزەنشتكەن بەرلەو ەى سەرزەنشت بكرىن، خۆتان ھەلسەنگىن بەرلەو ەى ھەلسەنگىنرىن، خۆستان بۆ رۆزى سزا وەرازىن.

لە ژيانى رۆژانەماندا سى ھەلە دوبارە دەبىتەو

يەكەم: كات بەفەرۆدان.

دوهم: بى ھودە دوان ^{٦٢٩}: ((من حسن اسلام المرء تركه ما لا يعنيه... بەدوا دانەچونى شتى بى ھودە لە جوان موسلمانى مروڤە.

سىيەم: بايەخدان بە شتى كەم بايەخ، وەكو گوى ھەلخستن ^{٦٣٠} بۆ ترسو تۆقاندنى پاگەندەچيانو، پىشبينى گەنەكاران و ^{٦٣١}، خەون و خەيالى راپايان ^{٦٣٢}، راستەوخۆ

٦٢٩ قسەگردنى بى ھودە.

٦٣٠ گوى گرتن.

٦٣١ چەپەلكار و خراپەكارن.

ژيان تې تال دهكاو، دهستبه جي خه مناكيت توش دهكا، هه روهها بهر بهستو له مېهريكه له پيگاي به خته ومري و كامه رانيدا.

پيغه مېهري خوا ﷺ عه باسي مامي فيري نزيه ك كرد به خته ومري دنياو دواړوژ له خووه دهگري، كه بهم جوړه ي فهرمو: ((اللهم اني اسألك العفو والعافية... په رومردگارا ليپوردمي و تهنديروستيت لي دهخوازم. نهوه نزيه كي له خوگرو گشتگيره، چار سازو چار سه رده، خوشبه ختي دنياو دواړوژي له گه له. ﴿فَتَأْتِيهِمُ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَابِ الْآخِرَةِ...﴾ نهوسا خودا پاداشتي نه دنياو چاكه پاداشي نهو دنياي پيدان. ﴿١٤٨﴾ آل عمران ﴿﴾.

﴿فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى...﴾ ئيتر نه ري هه له دهكا، نه توشي نه گېه تي دهبي. ﴿١٤٣﴾ طه ﴿﴾.

وريای خوتان بن

هو شمهندي و بهكار هي ناني هوكاره كان له گه ل پشت بهستن به خواي بهرزو توانا يه كيكن له به خته ومري بهنده، پيغه مېهري خوا ﷺ نه گهر جي پيشهنگي پشت به خوا بهستان بو، به لام له هه ندي جهنگا مهيدان داري دهكرد له گه ل نهوه شدا زري دهپوشي، يه كيكيش لي دهپرسئ نه ي پيغه مېهري خوا و شتره كه م بيهستمه وه ياخود به په لاي كه م و پشت به خوا بيهستم؟

له وه لامدا فهرموي: ((اعقلها وتركل... بيهستمه وه و پشتيش به خوا بيهسته)).

گرتنه بهري هوكارو پشت به خوا بهستي پايه ي يه كتاپه رستيه، پشت له هوكار كردنيش له گه ل پشت به خوا بهستن به بي ياساي خوا نه په خواوو نه گونجاوه، هه روهها روكردنه هوكارو پشت به خوا نه بهستي يه ك ناگرنه وه له گه ل يه كتاپه رستي.

(ئىبن جەوزى) لەو بارەدە دەگىرپتەو: پياوڭ لاي مەترسى رەچاۋ نەکرد،
 ھەستا نىنۆكەكانى قىرتاند كارەكەى لى ئالۆز بو پىيى مرد^{۱۳۳}.

كابرايەكەش لەسەر پىشتى گوڭدېرژەكەيەو بە ژىر كۆلېكدا پۇيى سگى خۇي
 چەماندەو بو ھۆى مردنى.

دەربارەى تەھا حىسنى نوسەرى مىسرى دەگىرپتەو كە بە شوفىرەكەى دەلى:
 خىرا مەرۇ تاوەكو زو بگەينە چى.

ئەو وتەيە ھاو واتاى ئەو پەندەيە: زۆر جاران تالوكەيى سەرى لە شىنەيى
 دەردەچى.

ئەوسا خۇپاراستن لەگەل قەدەر تىك ناگىرېن، بەلكو خۇپارىزى لە قەدەر و كرۇكى
 قەدەر دەزمىردى، ﴿وَلَيْتَلَطَفَ ... بِأَهْزِيَّتِي بِجَوْلِيَّتِهِو.﴾ (الكهف ۱۹)

﴿... تَفِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَّيْلَ تَفِيكُمُ بِأَسْكُمُ ...﴾ جل و بەرگىكىشى بۇتان ساز
 داو كە لە كاتى شەرو گەرمادا دەوپارىزى. ﴿(النحل ۸۱)﴾

دۇستايەتى برەخسىنە

مايەى بەختەومرى بەندەيە، كە بتوانى سۆزو خۇشەويستى خەلكان بەلای خۇيدا
 رابكىشى و دۇستايەتيان لەگەلدا بنويىن، خواى گەورە لەسەر زمانى (ئىبراھىم)
 پىغەمبەر ﷺ دەفەرموى: ﴿وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ...﴾ وەبەكە لە ناو
 چىنە دوايىنەكانىشا ناوم بە چاكە دەربچى. ﴿(الشعراء ۸۴)﴾

تويژەرەوان دەلېن: مەبەستى ئەومەيە خەلك بەچاكە لىيى بدويىن. بە ھەمان شىو
 خواى گەورە دەربارەى موسا پىغەمبەر دەفەرموى: ﴿وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي ...﴾
 قىيانى خۇم خستە سەر تۆ. ﴿(طه ۳۹)﴾

ھەروەگە دەربارەى يەككى گوتراوۋە: ھەر كەسنى تۆى بىنىيىن خۇشتى دەۋى.
لە فەرمودەى (سەحىح) دا ھاتوۋە: ((أنتم شهداء الله في الارض... ئىۋە شاىھەتانى
خوان لەسەر زەۋى)).

زمانى خەلگانىش پىنوسى راستى يە. ئەم فەرمودە بى ھەلەيەش ھاتوۋە: ((إن
جبريل ينادي في السماء: ان الله يحب فلانا فأحبوه، فيحبه اهل السماء، ويوضع له
القبول في الارض... جوبريل لە ئاسمانى بانگ رادىلى: خۋاى گەورە فلانەكەسى
خۇش دەۋى ئىۋەش خۇشتان بوى، خەلگى ئاسمان خۇشيان دەۋى، لەسەر زەۋىشدا
خۋاى گەورە لە دلى خەلگدا جىي دەكاتەۋە.

يەككى لەۋانەى دەبىتە ھۆكارى خۇشەۋىستى: خوۋرەۋىشتى جوانو، وتەى نەرمو
نيانو، روى گەش و جوانە. يەككى لەۋ فاكىتەرە بەھىزانەى ھەستو سۆزى خەلگانى
بۆ دەستەبەر دەكا: نەرمو نيانى و مېھرىبانىيە. بۆيە پىغەمبەرى خوا ﷺ
دەفەرموئى: ((ما كان الرفق في شيء الا زانه، وما نزع من شيء الا شانه... نەرمو نيانى
لە ھەر شتىدا ۋەدى بىرى دەى رازىنىتەۋە لە ھەر شتىدا بىرى ناسىرىنى دەكا)).

ھەروەھا دەفەرموئى: ((من يحرم الرفق، يحرم الخير كله... ھەركەسنى لە نەرمو
نيانى بى بەش بى، لە ھەم و خىروپىرى دەستى بەتالە)).

يەككى لە كاراشنايان دەلى: نەرمو نيانى مار لە كۈنى خۇى دەردىنى.

رۇژئاۋايىيەكانىش دەلىن: ھەنگۈين دەربىنە و شانە مەشكىنە.

لە فەرمودەى (سەحىح) ىشدا ھاتوۋە: ((المؤمن كالنحلة تأكل طيبا، وتضع طيبا،
واذا وقعت على عود، لم تكسره... بىرۋادار ۋەكو ھەنگ وايە پاك دەخواۋ پاكىش
فەراھەم دىنى ئەگەر لەسەر گولانىش بىنىش لىقەكانى ناشكىنى)).

به و زمينه دا بخوليوه و نيشانه و به لگه ي دهسه لاتي خوا وه خوينه وه

يه گي له وانه ي دل دهره ويئي و هيمني و هه داري به ره هم ديني: گهشت و گه پرانه به ناو شارو و لاتاندا، له سه ره تاي ئه م كتيبه و تهيه ك به و مه به سته پيشكهش كرا.

خوای بي هاوتا دمفه رموي: ﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: سه رنج بدهن له ئاسمانان و زميندا چي هه يه. ﴿١٠١﴾ يونس.﴾

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: گهشتي به م سه ر زمينه دا بکه ن. ﴿٦٩﴾ النمل.﴾
﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا... ناخو هه رگيز به زميندا نه گه پراون، سه رنج بدهن. ﴿٨٢﴾ غافر.﴾

سه ربورده ي گهشتي (ئيبين به توته) نه گه ر چي زياده رويي تيدا يه، وه لي هه ركه سي و هه خويني له نه خش و نيگاري خوای بالاده ست سه رسام ده ميئي، كار جواني خوا له م گه ردونه دا ده بيني، تي ده كا په ندو گه ليك ناموزي بو باو مر دار لي و مر نه گيري، ده زاني گهشت و سه يران دل دهره ويئي، دل گوشاده ئه و كاته ي جيگا و شوين و كهش و هه وای بگوپري، تا وه كو لاپه رهي به رتوكي ئه م گه ردونه به ر هه له وه خويني.

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: گهشتي به م سه ر زمينه دا بکه ن. ﴿٦٩﴾ النمل.﴾
﴿فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ... له م زمينه دا بگه رين. ﴿٢﴾ التوبة.﴾

﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ... (زيل قه رنه ين به شوين مه به ستي داچو) تا گه يشته لاي خو رنشين. ﴿٨١﴾ الكهف.﴾

﴿... لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا... (جاري موسا به لاوي به رده ستي خو ي گوت): من ليبراوم سه فه ر بکه م تا بگه مه جه مسه ري هه ردو ده رياكان، يان له وئيش ويوه ده ربجه م. ﴿١٠﴾ الكهف.﴾

له‌گه‌ن بیدارانی شه‌و بیدار به‌وه

یه‌کێ له‌وانه‌ی ناخ و دهرۆن ده‌گه‌شینی و ده‌حه‌سینی: شه‌و نوێژه.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ فهرموده‌یه‌کی (سه‌حیح) دا باس له‌وه ده‌کا: نه‌گه‌ر به‌نده شه‌و له‌ خه‌و هه‌لساو، یادی خوا‌ی کرد، دوا‌ی ئه‌وه ده‌ست نوێژی گرت و نوێژی کرد، به‌یانیه‌که‌ی چوست و چالاک و دل‌پاکه‌.

﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ آلِ مَا يَهْجُؤْنَ ... شه‌وانه‌ که‌مه‌تر ده‌خه‌وتن. (١٧) الذاریات﴾.

﴿وَمِنَ آلِ فِتْهَجَدَ بِهِ نَافِلَةٌ لَّكَ ... له‌ شه‌ویشدا بوی هه‌سته‌وه، ئه‌مه‌ زیاده نوێژی تۆ بێ. (٧٩) الإسراء﴾.

هه‌روا شه‌و نوێژ دهم‌دو نه‌ ساخی لاشه‌ دهره‌وینی، ئه‌و فهرموده‌یه‌ش به‌ دروستی له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ بیستراوه‌و (ئه‌بو داود) ده‌یگێڕێته‌وه: ((یا عبدالله لا تکن مثل فلان، کان یقوم اللیل، فترك قیام اللیل ... ئه‌ی (عبدالله) وه‌کو فلانه‌ که‌س مه‌به‌، شه‌وان شه‌و نوێژی ده‌کرد، دوا‌یی بشتی تێکرد، ((نعم الرجل عبدالله لو کان یقوم اللیل ... (عبدالله) باشت‌ترین پیاوه‌، گه‌ر به‌هاتایه‌ شه‌و نوێژی بک‌ردایه‌)).

ئه‌و شته‌ی دوا بپاوه‌و له‌ ناو ئه‌جێ دلت بو‌ پهرێشان نه‌بی، چونکێ هه‌موشتی له‌م ژیانهدا دوا بپاوه‌، ئه‌وه‌ی هه‌میشه‌ زیندوه‌ ته‌نیا خوا‌ی به‌رزو بێ هاوتایه‌، ﴿... كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ... به‌ غه‌یری خوا هه‌موشتی له‌ به‌ین ده‌جێ. (٨٨) القصص﴾.

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (٩٦) وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ... هه‌ر کێ ژینی له‌سه‌ر زه‌مینه‌، نامی‌نی. هه‌ر خودانی خاوه‌ن شکۆ‌ی به‌رزو به‌رپ‌زت ده‌می‌نی. (٢٧) الرحمن﴾.

ھەئەستەيەك

ھەريەك لەم دو وشەيە: (الھەم) و (الھەزن) ھاوواتای يەكن، بۆ ئازاری گيان ھاوړی يەكن، جياكاريان تەنيا لەو ھەدايە، (ھەم) بۆ پېشبینی لە مەترسی داھاتو بەگار دەبرئ، (الھەزن) یش بۆ ئیش و ژانی ړاېردوو خۆشەويستی لە دەست چو بە کار دینرئ، ھەر کاميک لەو دوانە مايە ئیش و ژانەو، بەسەر گيان و دلدا دئ، جا ئەگەر خەم پەيوەندى بە ړاېردوو ھەبئ پيى دەگوترئ (ھەزن) ئەگەریش پەيوەندى بە داھاتو ھەبئ پيى دەوترئ (ھەم).

((اللّٰهُمَّ اِنِي اَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللّٰهُمَّ اِنِي اَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَاهْلِي وَمَالِي، اللّٰهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي اللّٰهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي، وَاَعِزَّنِي بِعَظَمَتِكَ اِنْ اِغْتَالَ مِنْ تَحْتِي... پەرورمردگارا، بئوھیی ^{۱۳۴} دنیاو دواړوژت لئ دەخوایم، پەرورمردگارا داوای سړپنەوھى تاوان و دورە بەلاییت لئ دەکەم، لە ئایین و ژيانى دنیاىم، لە مال و لە خیزانم، پەرورمردگارا شەرم و شکۆم داپۆشەو، ترسو لەرزىم لئ بېرەوینە، پەرورمردگارا لە بەردەمم و لە دواوړا، لە لای راستەو چەپەو سەر سەرمەو ېم پارێزە، پەناشت پئ دەگرم لەوھى لە ژېر پیمەو ە لە ناوېرېم.

بەھەشت سەرمایەى تۆیە

بئگومان دنیا بە زېرو زیو ەو بە کۆشک و تەلار ەو تەنۆکە فرمیسکیک نایینئ، تیرموزى دەگێریتەو ە کە پێخەمبەرى خوا ﷺ دھەرموئ: ((الدنيا ملعونة ملعون ما فيها، الا ذكر الله، وما والاه، وعالماء متعلما... دنیاو ئەوھى تيايەتى وەبەر نەفرمتى خوا ئەکەوئ، بەدەر لە یادى خواو ئەوھى بە شوپنیا ئەروا، یا زاناو ئەوھى بە دواى زانستدا دەگەرئ.

ھەمو نازوگۆزى دىنيا تەنيا بۇ ماوئەيەكى كاتى خراوتە دەستى بەندە، دۇنيا بە
ملياران پارەو پۇل و زەوى و زارو ئۆتۆمبىل تەنيا چىرگەي مەرگى بەندە دوا ناخەن،
بۆيە كاراشنايان دەلەين: نىرخىكى گونجاو بۇ شت دابىنى، چونكى دىنياو ئەوئى تىايەتى
بارتەقاي گىيانى بىرۋادار ئابى: ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعَبٌ... ئەم ئىيانەى
سەر دىنايە، ھەموى ھەر گەپ و گائەيەو چى تر نىيە. ﴿٦٤﴾ العنكبوت﴾.

حەسەنى بەسرى دەلە: گىانت تەنيا بە بەھەشت بىرۋەشە، گىيانى بىرۋادار گران
بەھايە، بەلام كەسانى بە نىرخىكى كەم دەيفىرۋىش.

بە راستى ئەوانەى لە پىناۋى لە دەستدانى منال و سامانىيان، دارمانى خانوبەرمەيان،
سوتانى سەيارەو ئۆتۆمبىليان، شىن و زارى دەكەن، دەلە لە تاۋى دابەزىنى پلەى
باۋەرمەيان، توشبۇنىيان بە ھەلەو تاۋان و كەمتەرخەمى لە گۆپرايەلى پەروەردىياريان
پەرۋىش و دلگران نىن و، ھەر خۇيان لە گورە ^{۶۵} ناپەن.

بە راستى ئەوان بە ئەندازەى نالەو زارىيان لە پىناۋى دىناى بى بايەخدا بى بايەخەن،
چونكى ئەو بابەتە پەيوەندى بە خورەۋىشتى بەرزو پەيام و ھەلۋىستەۋە ھەيە:

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا... ئەوان حەزىيان ھەر لە
دىناى بى بەھايە و پۇزى گران دەخەنە پاش خۇيانەۋە. ﴿٢٧﴾ الإنسان﴾.

خۇشەۋىستى راستەقىنە

بۇ ئەۋەى بەختەۋەر بىت ھەۋل دە يەكى بىت لە دۆست و خۇشەۋىستانى خوا،
دۇنيا بە سەرۋەرى بەختەۋەران ئەو كەسەيە ئامانچ و مەبەستى ھەرمبەرزو سەرەكى
خۇش ۋىستىنى خواى بەرزو توانا بى، سەرنج دە ئەم وتەى خوا چەند نەرم و نىانە:
﴿...يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ... خوا خۇشى دەۋىن و ئەۋانىش خۇبايان خۇشەۋەى. ﴿٥٤﴾ المائدة﴾.

هه ندى له زانايان ده لټين: پسته (يحبونه) جيگای سهرسامی نيه، به لام سهر لهو
دهسته وازه يه دايه: (يحبهم)، هر نهو خوايهی وهدی هيټاون رڼوی پي داو،
سهر پهرشتيان ده کاو پي يان دهبه خش، وپراي نه ودهش خوښی دهوین: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ
تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ... بَيِّزْهُ: نيوه نه گهر خوداتان خوښ دهو، شوین من
که ون هه تا خوداش خوښی بوین. ﴿٣١﴾ آل عمران ﴿٣١﴾.

سهرنج ده چوڼ پیغه مبهری خوا ﷺ نهو خه لاته به پیښه وا (عهلی) دهبه خش:
پیاوړیکه خواو پیغه مبهری خوښه و، خواو پیغه مبهریښ نه ویان خوښ دهو، نه م
په یقه بو به تانجی ریزو قه دری و خسته سهری.

یه گن له هاو ه لان نه م سورته ی خوښه ویست: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ... بَيِّزْهُ: نهو
خودایه تاکه. ﴿١﴾ الإخلاص ﴿١﴾.

له هه مو رگاتی کدا دوباره ی ده گرده و، به یادی نهو شهیدا بو، دهمی بهو یاده
پاراو بو، هه ست و ناخی پي دهه ژاو ناو مدان بو، پیغه مبهری خوا ﷺ پیی فهرمو:
(﴿حُبُّكَ إِيَّاهَا ادْخُلِكَ الْجَنَّةَ... خوښویستی نه م سورته نه تخاته به هه شته وه.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبُّوهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ...
جوله که کان و فه له کان گوتیان: نیمه عه ولادو دؤستانی خوداین. بیزه: نه دی چوڼ
له سهر گونا هانتان نازارتان ده دا؟ ﴿١٨﴾ المائدة ﴿١٨﴾.

(مه جنون) به شهید ابونی له یلا، قارون له پیناوی ساماندا، فیرعه ون له تاو پله و
پایه یدا گیانیان له ده ستدا، که چی هه مزه و هه عفه رو هه نزه له، له ریگای خواو
پیغه مبهردا خو یان کرده قوربانی، نه م دو دهسته یه چهنده لیک دورن!

هە ئۆستەيەك

"لە ئەمەرىكا سالانە ۳۰۰ ئەفسەرى پۇلىس خۇيان دەكوژن لەو رېژىيە دەیان تەنیا ھى شارى نیۇیۆرک... لە سالى ۱۹۸۷ى زاپىنىەو تەوگە ئىستا ژمارەى ئەو ئەفسەرانەى لە ولاتى ناوبرا خۇيان لەناودەبەن لە زیادبوندايە) ئەم دياردمەش بو بە ماىەى بېزارى دەسەلاتداران و، (يەکیەتى نیشتمانى بۇ ئەفسەرانى پۇلىس) بە دواى لىکۆلینەوہى داگەرا.

دەرمەنجام ئەم يەکیەتیە دەریخست کە دیاردەترین ھۆکارى خۆکوژى ئەو ئەفسەرانە يەگەم: ئەو گرژى و ئالۆزیەيە ھەمیشە تیايدا دەژین، بەوہ ئاتاجن ھەمیشە بەرگەى ئەم مەینەتیانە بگرن کە دیتە رېیان و، بەرگەى ئەم گوشارە يەك لەدواى يەگە بگرن لەگەل ئەوہى رېژەى تاوانکاریەکان لە زیادبون دایە، ھەروا بەرگەى ئەو ئازار و ئەشکەنچەيە بگرن کە لە ئەنجامى ھەلس وکەوتیان لەگەل تاوانکاراندا دیتە رېیان و، لاشەى قوربانیان لە ژن و مندال و پىرو پەککەوتە دەبینن.

ھۆکارى دوہم: ئەو چەگەى ھەمیشە لەدەستیانە بۇ خۆکوشتن ئاسانکاریان بۇ دەگا و یارمەتیشیان دەدا. ئەوہشیان رەنبۆتەوہ کە لە سەدا ھەشتای رەوداى خۆکوژى ئەفسەران ھەر بە چەکی تايبەتى خۇيان ئەنجام دەدرئ، لە سئ رۆزى لە دواى يەگدا سئ ئەفسەر خۇيان کوشت، ھەریەك لەوانە خۆکوشتنەگەى بە دەمانچەى میرى بو."

بارى خۆت گران مەگە شەریعت سوک و ئاسانە

يەكئ لەوانەى ھەست و ناخى موسلمان دەحەسینئ دیاردەى ئاسانکاری و چاوبۆشیە لە یاسای ئیسلامیدا ﴿طە ۱﴾ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ... طە ئەم قورئانەن بۇ نەناردى کە توشى چەوسانەوہ بى. ﴿طە ۲﴾

﴿وَيُسِّرْكَ لِلْيُسْرَى ... لەبەرىشت ئاسان دەکەین، ھەتا ئاسانترین رېگە پەيدا بکەى.

﴿الاعلى﴾

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ... خوا ئهركى له توانا به دهر، به سهر كه سدا ناسه پيښي.﴾ (البقرة ۲۸۱)

﴿... لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَاءً أَتَنَهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ... خودا ئهرك ناخاته سهر كه س، مه گين له ووندهى پيښى داوه.﴾ (الطلاق ۷)

﴿... وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ... لهم دينهش دا توشى زه حمه تى نه كردون.﴾ (الحج ۷۸)

﴿... وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ... گراني زنجيريان له سهر لادېبا، كه به وانيان شته كه دابون.﴾ (الأعراف ۱۵۷)

﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ... له پاش تهنگانه خوشى يه، له پاش تهنگانه فدرحاني هه يه.﴾ (الشرح ۶)

﴿... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ۖ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ... ئه ي پهر وهرندهى هه موان! ئهركى ئه وونده گرانمان مه خه سهرشان وهك ئه وانه ي بهر له ئيمه له سهر يان بو. ئه ي خوداني هه مولا مان! ئهركى وامان پي مه سپړه كه له توانامان به دهر يي. تو ههر خو ت ليمابوره و بهر به زه يي خو تمان بخه و بمان به خشه. هه مو كاروباريكي مه به دده ست تويه و سهر يشمان خه ي له سهر ئه وانه ي ناتناسن.﴾ (البقرة ۲۸۱)

((رفع عن امتي الخطأ والنسيان وما استكروها عليه ... هه له و له بير چون و ئه وده به توبزه كاري پييان ده كرى له سهر ئوممه تى من به تاوان دانانرى ((ان الدين يسر، ولن يشاد الدين احد الا غلبه ... دين سوك و ئاسانه، ههر كه سيكيش رهقه كاري له گه ل ديندا بنويښي بي گومان به سهريدا زال ده يي.))

((سَدِّدُوا و قَارِبُوا و ابْشُرُوا... كَارْتَان رِيْكَخَهْن و لِيْكَ نَزِيْكَ بَنَهْوَهو، مَزْدَه بَدَهْن.

((بَعَثْتَ بِالْخَنِيْفَةِ السَّمْعَةِ... مَنْ بَعَثَ نَائِنِيْكَى پَاك و دَوْر لَه شِيْرِكَ نَارْدِرَاوَم.

((خَيْر دِيْنَكَم اَيَسْرَه... بَاشْتَرِيْنِي دِيْنْدَارِيَه كَه تَان نَهْوَهِيَه سَانَاتَر بِيْ.

لە يەكێ لە دەولەتەكان داوايان لە شاعیریکی سەردەم كرد كه پۆستی وەزارەتیك
بەخاتە ئەستۆ، لە پای ئەوە دەستبەرداری خواست و پەيام و پێشنیارە راستەقینەکانی
بیت، لە وەلامدا گوتی:

هەموو دنیا بۆخۆتان منیش سەربەستیم دەوێ

ئەگەر تەنیاش جێم بهێلن سەرم بەرزمو نانەوێ

بەنەمای دڵ گۆشادی

لە گۆفاری (أهلاو سهلا) دەرچۆی بەرواری ۱۴۱۵/۴/۲ کۆچی، گوتاریك بەناونیشانی
(عشرون وصفة لتجنب القلق) بیست چارەڕێ بۆ دورکەوتنەووە لە نینگەرانی) بە
پێنوسی دکتۆر، (حەسان شەممی پاشا) نوسراوە. کە ئەووە هەندێ لە مەبەستی ئەم
گوتارەیه: بێگومان مەودای تەمەن دیاریکراوە، هەموو شتیکیش بە بریارو قەدەری
خوایه، کەوایه با بەندە داخدار نەبێو، لە تاوی ئەووە پوئەدا دڵگران نەبێ. بژێوی
دروستکراوەکان لەلایەن دروستکارە لە ئاسمان، هیچ کەس دەستی پێ ناگاو، هیچ
هێزی دەستی بەسەرا ناریوا، ئەگەریش خوا بیدا هیچ مەرۆفی ناتوانێ یاساخی کا.

رەبەردوش بە خەمو خەفەتەووە بارگە ی پێچایەووە دوایی هات و برپایەووە، ئەگەر
هەموو جێهانیشت سەر لەبەری بە دوای دابڕۆن و بی گێرپنەووە بەلایاندا لاناگاتەووە.
داهاتوش هێشتا لەودوی پەردە زێانەو، پەجە ی سەر روی لانهداو، ئیستا کە
نەبۆتە میوانی ژینت ئەو ساتە بەرەو پوت هات بچۆ پێشوازی. بێگومان چاکە
نواندن لە روی خەلکدا دلت ئاسوودە دەکا و سینەو ناخست دەسەرەوێتی، چاکە کاری
گەورەترین پیت و فەر و بەخشش و خەلات بەسەر چاکە کاراندا هەلدمەڕژێتی.

يەككى لە خوونەرىتى بەرزى باومردار ئەومىيە بە پەخنەو پەلامارى دەم درپوان^{۱۳۶} ھەراسان نابى، چونكى چەنەبازو گەزاران^{۱۳۷} دەميان لە ئاقار وتەي نابەجى و جوين دان بە پەرورەدگارى ھەمو جىھان نەپاراستو، ئەو خواپەي خواونى ئەوپەرى جوانى و بەرزى و تەواويە، شكۆدارى و پايدەدارى بۆ ناوھ جوانەكانى.

ورىاي ئەوين بە

وريا بە ديمەن و نيگار نەت خەلەفەينى، چونكى خەم و پەزارەيەكى دەست بەجى و ئيش و ژانىكى ھەميشەييت بەسەردا دىنى.

خۆ بەدورگرتن لە ناخ و ئۆفى شاعيران و، شەيدا بون و ئەوينيان، لە دەربرپى پىشت ھەلگەردن و گەيشتن و نەگەيشتنى خۆشەويستيان، يەككە لە مايەي بەختەوهرپونى موسلمان، بە راستى ئەو ھەست و نەستانە لە ئەنجامى دايكى بەتال سەرھەلدەدەن ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوْنَهُ وَأَصْلَهُ اللَّهَ عَلَى عَٰلٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشًوَةً... نَاخُو تُوْ ئەو كەسەت ديوە كە ئارەزوى خۆى دەپەرست؟ خودا كە ئاگای لى ھەبو- رپى لى گۆرپى و گوچكەو دليشى مۆركردو ليلايى خستە سەرچاوى.

﴿الْحَاجِيَّةُ﴾ .

شاعيريك دەلى:

وَأَنَا الَّذِي جَلَبَ الْمَنِيَّةَ طَرْفُهُ فَمَنْ الْمَطَالِبُ وَالْقَتِيلُ الْقَاتِلُ

مەبەستى ئەومىيە: خۆم شياوو لى وەشاوهم بەو ئازارو ئەشكەنجەيەي دەيجيژم، چونكى خۆم ھۆكارى سەرەكەم لەوھى بەسەرم دى.

شاعيرايتكى ترى ئەندەلوسى بە ئەوين و زۆر شيت و شەيداىي خۆى دەنازىو، لە شيعريكدە ئازارو ئەشكەنجەي لىك جىابونەو دەلاوينى، ئەگەر ئەو ھەستيارە ناخو

سینەى پەر لە يادو خۆشەويستى خواو، خواپەرستى و خواويستى بوايه، وىل و سەرگەردان ئەنەبو پىگای راست و دروستى ئەدۆزىه وه ئەيگرتەبەر: ﴿وَمَا يَزَعْنِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَأَسْعِدْ بِاللَّهِ... هەر وهختى لە شەيتانە وه دوچارى خەيالاتىك بوى، يەك سەر پەنا بە خوا بەره. ﴿۳۶﴾ فصلت.﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ... ئەو کەسانەى پارىزگاران، هەرگا خەيالى خرابيان لە شەيتانە وه توش دەبى، بە گورجى يادى خوا دەکەن و بەرچاويان رۆن دەبێتە وه. ﴿۳۷﴾ الأعراف.﴾

(نېين قەيم) لە کتێبە کەيدا بە ناوى (الداء والدواء) ياخود کتێبى (الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي) بە تىرو تەسەلى ئەم بابەتەشى دەکاتە وه و چارەى بۆ دۆزىوتە وه، جا هەر کەسێ حەز دەکا با سەرئى لە کتێبە کەى بدا. چەند هۆکارى دەبێتە مايەى ئەوين و دلدارى، لەوانە:

- ۱- دل بەتالى لە خۆشەويستى خواى بەرزو بىوینە و يادو ستايش و بەندايەتى.
- ۲- چاو بەر هەلئى، بىگومان چاوەکان گەشتەوان و دێدەوانن خەم و خەمىنى بۆ دلەکان دمهانن ^{۱۳۸}: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَحِفْظُوا فُرُوجَهُمْ... تۆ بە باوەرداران بێژە، چاو داخەن و شورمى خۆبپارێزن. ﴿۳۰﴾ النور.﴾
- ((النظرة سهم من سهام ابليس... رۆانىنى ژنى بىگانه تىرى لە تیرەکانى شەيتانە.
- ۳- کەمتەرخەمى لە بەندايەتى، يادو نزاو سوننەتەکاندا ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ... نوێر خويندن (مروق) لە کارى ناشيرين و نارهوا دىپارێزى. ﴿۴۵﴾ العنكبوت.﴾

به لām هه ندى له دهرمانى دلدارى نه وانهى خواره وهن: ﴿كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ
الْأُسُوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُمْ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ... بۆ ئه مه بو كه خراپه و شورهى لى
وه پرينگينين ^{۱۳۹} ئه م يه كى بو له عه بده دلپا كه كانمان. ﴿يوسف ۲۴﴾ .

۱- له بهر دهرگاي به نديا يه تى خۆت به گورئ داده ي چابونه وه و چاره سهرت له
به روه رنده مت داوا كه ي.

۲- چاوت له ئاقار ژنى بيانى داخه ي و دامينت له خراپه كارى بپاريژى
﴿... وَحَفِظُوا فُرُوجَهُمْ ... شورهى خوشيان بپاريژن. ﴿النور ۳۰﴾ .

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَفْوَاجِهِمْ حَفِظُونَ ... هه ر نه وان هه ش كه شه رمى خو دهمپاريژن.
﴿المؤمنون ۵﴾ .

۳- پشت له خان و به ره و جيگا و شوينى نه وينداره كه ت هه لكه ي، يادو باسى
له يادكه ي.

۴- به كرده ي چا كه خۆت سه رفا كه ي: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَيَدْعُونَكَ رَعْبًا وَرَهْبًا ... ئه مان له كارى چا كه دا به هه لپه بون، به هوميدو به
ترسه وه له بهرمان دهمپارانه وه. ﴿الأنبياء ۹۰﴾ .

۵- به ريگاي شه رعى هاوسه ريك په يداكه ي: ﴿... فَأَنكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ ...
دمتوانن چه ندى خۆتان پيتان باشه و پيتان ده شين ژن ماره بكه ن. ﴿النساء ۳﴾ .
﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا ... هه ر له نيشانانى
خوايه كه له خۆتان، هاوجوتى بۆ به ره هم هينان، كه پيتان به سه ينه وه. ﴿الروم ۲۱﴾ .

((يا معشر الشباب، من استطاع منكم الباءة فليتزوج)) ئه ي كۆمه لى گه نجان، هه ر
كام له ئيوه تواناي پي كه ينانى خيژانى هه بيت با ژن بيئى.

مافی براهیەتی

یەكێ لەوانەى بۆى مۆسڵمانان دڵشاد دەكا، ئەوێه بە خۆشەویستى ناو لە لاى ئەو ناوى هەڵدەى.

هەروەها بە رۆى براكەتدا بگزرێێهوهو ^{٦٠} بگەشێێنهوه ((ولو أن تلقى أخاك بوجه طليق... همر بەچاكە دەزمێردرێ ئەگەرچى بە رۆيكى خۆشەوه بە براهیەكەت بگەى)).

((تبسمك في وجه أخيك صدقة... خەنده لئويت بە رۆى براكەتدا چاكەيه)).

بە هەمان شێوه براكەت هاندهى لەسەر ئەوهى لەگەڵت بدوێ - واتە دەرڤه‌تى ئەوهى پێ بدەى باسو خواس و هەوالى خۆت پێ پابگەيهنئ- لەمەر بارو گوزمرانى گشتى و تايه‌تى، لەو بابەتانهى جىگای شەرم نيه لێى بپرسى و لێى ببیچيهوه، هەروەها بايه‌خ بە کاروبارى بدەى ((من لم يهتم بأمر المسلمين فليس منهم... همر كەسێ بايه‌خ بە کاروبارى مۆسڵمانان نەدات لەوان نيه)).

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ... ژن و پیاوی باوهردار دۆستى یه‌كترين. (٧١) التوبة﴾

دەخۆشكەرێكى تر ئەوهیه: دەرپاره‌ى كاروو وەرامێك دواى پراوه و تێپەرپوه بەسەریدا هەڵنەشاخێ ^{٦١} سەرزنەشتى نەكەى، بەهەمان شێوه بە گائە و گەپ تەنگى پێ هەڵنەچنى: ((لا تمار أخاك ولا تمازحه، ولا تعد موعداً فتخلفه... براهیەكەت بەهەڵە مەبه و گائەى پێ مەكە، بەئێنێكى واشى پێ مەده سەرپێچى لى بكەى.

٦٤٠) لئوت بە خەنده بێ.

٦٤١) هاوارى بەسەردانەكەى/دەنگى بەسەر هەڵنەبێ.

نەينى لى گوناھدا. بەلام گوناھىش ئە نجام نەدەي!

ھەندى لى زانايان دەلئىن: تاوان وەكو مۆرە بەسەر بەندەو، بەلام دواى ژيوانى و بەشىمانى ئەو نەينىيانەي تىدايە: پىشت شكانى خۇ بە زلزانى، زۆر داواى لىخۇشبون و تۆبە كردن و گەرەنەو، پو كردنە خواو نواندىننى ملکہچى و دەرپىنى ژيوانى، پودانى قەزاو قەدمرو، مل کہچى نواندو بەندايەتى كردن لى پاى پودانى ئەو قەزاو قەدمرە.

نەينىەكى تر: پەنگدانەو وە پاستگەپانى ناوو پەوشتە جوان و بەرزەكانى خواى بەرزو توانا وەكو: لىبوردەيى و مېھربانى خواى قەبول كارى پەشىمانى.

بە دواى رۆزى دابگەرئى و رۆزو چاۋچنۆكىش مەنبە

بى ھاوتايى و تاكو تەنپايى بۇ خواى دروست كارو رۆزىدەر، كرم لەناو قوردا، ماسى لەناو دەريادا، بالئندە لى حەوادا، مېرولە لى تاريكىدا، مار لى نىوان تاشابەرددا، رۆزى بە گىشتيان ئەدا.

(ئىبن جەوزى) نوكتەيەكى خۇش دەگىرپتەو: كە ماريكى كۆپر لەسەر سەرى دارخورمايەك دەي، چۆلەكەيى بە دەنوكى پارچە گۆشتى بۇ دىنى، كاتى لى نىزىك ئەبىتەو خىرا خىرا دەجىرپىنى، ئەويش دەمى دەكاتەو و چۆلەكە پارچە گۆشتەكە تى ئەخا.

گەرەيى بۇ ئەو كەسەي ئەو دو نەيارەي كىدو بە دۆست ﴿... وَلَا تَلْبِسْ بِطِيرُ بِجَنَاحِهِ إِلَّا أُمَّمُ أُمَّالِكُمْ...﴾ ھەر مەلىكىش بە بالان دەفپى، ھەمويان كۆمەلانىكن وەكو نىو. ﴿٣٨﴾ الأنعام ﴿...﴾

مەريەمە سەلامى خواى لەسەر بەيانى و ئىوارە لى پەرستگاگەيدا رۆزى بۇ ئەھات، بىيان گوت: مەريەمە ئەمەت لى كۆي بو؟ لى وەلامدا گوتى: لى لايەن خواوہيە، ھەر كەسى خوا بىھوئى بە بى ھەژمار رۆزى بى دەبەخشى.

دوستان مەنبە، رۆزی تۆ دیاری کراوە ﴿... وَلَا تَقُولُوا أَوْلَدَكُمْ مِّنْ إِمْلَاقٍ تَحْنُ نَزْرُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ...﴾ له ترسی له برسان مردن، فرزندەدی خۆتان مەکوژن، ئیمە بژیو بە ئیوەو بە وانیش دەدەین. ﴿۱۵۱﴾ الأنعام ﴿...﴾

بۆ ئەوەی هەموو مەوقایەتی دنیای بێ، کە رۆزی دمری باوک و کۆرپە، ئەو خواپەییە نە باوکی هەپەو نە کۆرپە.

﴿... وَلَا تَقُولُوا أَوْلَدَكُمْ حَشِيَّةَ إِمْلَاقٍ تَحْنُ نَزْرُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ...﴾ زارۆی خۆتان له ترسی له برسان مردن له ناو مەبەن. ئیمەین رۆزی ئەوانیش و ئیوەش دەدەین. ﴿۳۱﴾ الإسراء ﴿...﴾
 بێگومان خاومنی گەنجینهی بێ سنور - شەژداری و پایەداری بۆ ئەو - دەستەبەری رۆزی کردووە، کەواپە دلاو دلی و نیگەرانی پێ دەوی کە خوا بۆ رۆزی بە ئێنی دەرپی؟! ﴿...﴾

﴿... فَأَبْنِعُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَأَعْبُدُوهُ وَأَشْكُرُوا لَهُ﴾... رۆزی له خوا داوا کەن و بێبەرست و شوکری بکەن. ﴿۱۷﴾ العنکبوت ﴿...﴾

﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ...﴾ هەر ئەویشە خوارنم پێدەدات و ئاویشم دەفریاد دەخا. ﴿۷۹﴾ الشعراء ﴿...﴾

هە ئۆستەپەك

"بەلام پلەو کاریگەری نوێژ، بۆ ئاسودەیی دلۆ، بەهێزکردنی، بۆ شادی و گۆشادی و چێژ وەرگرتنی، بەرچاوترین کاریگەری هەپە، بە سای نوێژ دلۆ گیان پەپومندی بە خوا دمه‌بەستی، بەندە له خوا نزیك دەبێتەووە و تام و چێژ له یادی ئەو وەردەگرتی، بە گفت و گۆ و وەستان له خزمەتیدا دەسەرەوی، هەمولا شەو و زەو توانای له بەندایەتی ئەودا وەگەر دەرخی، گشت ئەندامی کیش بەشی خۆی لێ وەردەگرتی، له تیکە لاوی و پەپومندی و گفتوگۆی دروست کراوەکان بە دور دەبی، و هێزی دلۆ

ئەندامەكانى وا بەستەى ^{٦٤٢} راپەننەرو ^{٦٤٢} وەدپەننەرى خۇى دەبى، لەو كاتەى لە ناو نوپۇزە لە دەستى نەپارانى دەحەسپتەووە داوودەرمان و توپشوو وزەپەكى واى دەست دەكەوئ، كە تەنیا ناوئتەى دڵە پاكەكان دەبى، بەلام ئەو دڵانەى كە نەساخن، وەكو لاشەى ناسازن، تەنیا بۆ خۇراكى بە دەم دەخورى لەبارن".

ئەوسا نوپۇز بۆ دەستەبەرکردنى بەرژمەندى دنیاو دواپۇژو، وەلانى زىانبارى دنیاو دوا پۇژ گەورەترىن ھارىكارە، بەربەستى پى خراپەپە، بۆ دەردى دڵ چارەپە، قاپرۇسى ئىرمى ^{٦٤٤} لە ناو دەبا.

دلى و دەرون پۇشن دەكا، پەنگو پوخسار سىپى دەكا، دەرو ^{٦٤٥} ناخ ^{٦٤٦} گورجو گۆل دەكا، پزقو پۇزى زىاد دەكا، زولم و ستەم بن بىر دەكا، چەوساوە ژىر دەستان سەردەخا، ھەستى ئارمىز و بازى دادەمركىنىو، لە بەھرەكان پارىزگارى دەكا، پەوینەرى خەشم و قىنەو، پەو پاپەى ھەست سۆزەو پەوینەرى تەم و مژە".

ئىسلام ئايىكى سانايە

ئەوھى مۇسلمان دىئاد دەكا، ئەو بەھرەو خەلاتە گەورەو بى وپنانەپە لەم ئايىنە بە خەلات دەدرىن، كە لەو (۱۰) پەشكەرەوانەى تاوان پەنگ دەدەنەو، وەكو يەكتاپەرستى و ئەو تاوانانەى بە ساي يەكتاپەرستى پەش دەبنەو.

ھەرۇھە ئەو كەردە چاكانەى مايەى سىپىنەوھى تاوانن، وەكو نوپۇز، ھەپنى تا دەگاتەو ھەپنى، عومرە كەردن تا گاتەو ھەپنى، ھەج كەردن، پۇژو گەرتن، وپنەى ئەمانەش لە كەردە چاكانە.

(٦٤٢) پەيوەستى/پاپەندى.

(٦٤٣) پەرومەردگار.

(٦٤٤) چاوپنۇكى.

(٦٤٥) دەروە/

(٦٤٦) زورمەو.

بە ھەمان شیوە ئەو کردووە چاگانەى پاداشتیان دو چەندانە دەدریڤتەو، وەکو ئەوێ چاگەپەك بە دەپە و تا ھەوسەدیش بگرە زۆر لەوێش زیاتر پاداشتى لەسەر دەدریڤتەو.

رەشكەرەو دەپەكى تر تۆبە و پەشیمانی دەرپرینە، كە ھەرچى تاوان و ھەڵەى رابردووە رەشى دەكاتەو.

پەكێكى تر ئەو دەر دو بەلایانەى تاوان ھەڵدەوێنن، بەندەى برۆدار ھەر ئازار و ئەشكەنجەپێ ببینی گوناھى پێ دادەوێنن.

پەكێكى تر لەوانەى رەوینەرى تاوانە نزاو پارانەوێ موسلمان بۆ موسلمانە، لە پەنھانا.

پەكێكى تریش لەو دەیانە ئەو ئیش و ئازارەپە دیتە رپی برۆدار لە گیان كیشانا. تكاو نزاى موسلمانیش لەكاتى سلاوێ لیدانا پەكێ لەوانە تكاو نزاى گەورەى ھەمو دروستكراوانى خواش -دروو سلاوى خواى بەسەرا برۆی- كە مپھرو سۆزێكە لە لایەن ئەو خواپەى لە ھەمو مپھربانیك مپھربان ترە، گەورەپى و شكۆدارى بۆ ئەو، كۆتا ھەمى دەپەكانە ﴿... وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا...﴾ ئەگەر بپنە سەر ژمارەى چاگەى خودا، لە ژماردن دادەمێنن. ﴿٢٤﴾ إبراهيم ﴿...﴾

﴿... وَأَسِغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنٌ...﴾ بە ئاشكرا و بە نەپنی بەھرە گەلى بەسەرتانا رژاندووە. ﴿٢٥﴾ لقمان ﴿...﴾

ترست نەبى تۆ پایە بەرزترى

(موسا) پېڤەمبەر سى جاران ترسى بەناو دلدا ھات:

جاری يەكەم: ئەو كاتەى چوھ ناو كۆشكى فیرعهونى خۆ بە خوازان، موسا گوتى:
﴿... إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُقْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطَّعِنَ ...﴾ (پەرورەندەى نىمە) ترسن ھەيە لىن
دەرھەلبى و يان تەواو لە شۆرى دەرگا ^{٦٤٧}. ﴿٤٥﴾ طە.

خوای گەورە فەرموى: ﴿قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ...﴾ ھىچ
ترسىكو نەبى، من لە گەل ئىوھم. ئەبىھەم، دەشبینم. ﴿٤٦﴾ طە.

جىگای خۆيەتى برۆدار ئەم وتەى خوای خۆى ھەمیشە لە يادو لەبىر بى
كە دەفەر موئى ترست نەبى، من دەبىسم و دەبینم.
جاری دوھم: لەو ساتەى جادوگەرەن داردەستەگانىان ^{٦٤٨} فرىدا، موسا ترسى بە ناو
دەدا ھات خوای گەورە پىي فەرمو: ﴿قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى ...﴾ ھىچ
ترسىكت نەبى، تۆ بەرزترى. ﴿٦٨﴾ طە.

جاری سىيەم: ئەو ھەلەى فیرعهون و سەربازەگانى راوھدويان ^{٦٤٩} نا، خوای گەورە
پىي فەرمو: ﴿... أَضْرِبْ بَعْصَالِكَ ...﴾ بە دار عەساكەت (بەو بەردە) دابكىشە.
﴿٦٠﴾ البقرة طە.

موساش فەرموى: ﴿قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ...﴾ نابى ھىچ بترسن، چونكە
پەرورەندەم دەگەلەو بەم زوانە دەرۆيكم ئى دەكاتەوھ. ﴿٦٢﴾ الشعراء طە.

٦٤٧ يان تەواو سنور بىھزىنى.

٦٤٨ ئەو دارەى لە دەستيان دابو.

٦٤٩ سەريان لە دو نا.

لە چوار شتان خۆت بە دور بگرە

چوار شتن ژيانىكى پېر لە ئاستەنگو ھەستو نەستىكى لىل و تەنگ بەرھەم دىنن:

يەكەم: لە بېيارو قەدەرى خوا تورە بونو، پېر قايل نەبونى.

دوهم: خو خستە نيۆ تاوان و دەرنبەرىنى پەشيمانى ﴿... قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ ... بَيِّزْهُ: لە خۆتانەو بو. ﴿١٦٥﴾ آل عمران﴾.

﴿فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ... (ھەرگا توشى بەلايەك بون)، بەھۆى كردەوھى خۆتانە. ﴿٣٠﴾ الشورى﴾.

سەيەم: رېقو كينە ھەلگرتن لە خەلكان، چاو لە تۆلە گىرپان و، چاوتىزى و ^{٦٥٠} ئىرەيى ^{٦٥١} پېر بردنيان لەسەر ئەو بەھرەو خەلاتەى لە لايەن خواو پېيان دراو، ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ... يان ئەوانە ئىرەيى بەمانە دەبەن، كە خوا چاكەى دەگەل كردون. ﴿٥٤﴾ النساء﴾.

((لا راحة لفسود ... مروقى رەشك پېر بەر ^{٦٥٢} ئاسودە نيه)).

چوارەم: رو وەرگىرپان لە بەرنامەى خوا ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً ... ھەرکەس يەكيش بە ئامۆژگارى من نەگا، ژينى لە تەنگانە داھە.

﴿١٢٤﴾ طه﴾

٦٥٠ چاوتىزى.

٦٥١ ھەسودى/ رژدى.

٦٥٢ چاوتىوھبو/ چاوتىزى.

بە پەرۋەردىگار دىن بىر مەۋى

دالارامى بەندە لەۋمدايە دىن بە پەرۋەردىن بى ھاۋدەم بى ھاۋتا ئۆقرە بگرى.
لە چەندىن شوپىندا خۋاى گەۋرە - شىۋمەندى بۇ ئەۋ - لە كىتەبەكەيدا باس لە
ئارامى دەكاۋ، دەفەرمۇي: ﴿... فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ ...
خودا ئۆقرە ھىمنايەتى ناردە خۋاى بۇ ناۋ دىن پىغەمبەرى و باۋمەردانى
(يارانى). ﴿۶۱﴾ الفتح﴾.

﴿فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ ...﴾ سا ئۆقرە دىنبايى ناردە سەريان. ﴿۶۱﴾ الفتح﴾
﴿ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ ...﴾ پاشان خودا دىنبايى بۇ پىغەمبەرەكەى
بەرى كىرد. ﴿۶۲﴾ التوبة﴾.

﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ ...﴾ ئۆقرەى لە خوداۋە بۇ ھات. ﴿۶۲﴾ التوبة﴾.
ئارامى پابەندىۋى دىن بە پەرۋەردىن جىھان، ياخود رۇچۈنى ھەست و وىزدانە
لە باۋمەتمەنە بە خۋاى مېھرىبان، يا دىل ھىۋرە بونە بە ساي پىشت بەخۋا بەستان.

ئارامى دامرگانى ئازارو ناسۇرى^{۶۵۲} دەرونە و ھىۋرە بونە.

سەرۋەتنى دىل و گيان و ئۆقرە گىرى و ھىمەن بونە، ئارامى بەشىكە لە بى ترسى و
بەرقەرارى، كە بە پىۋاداران بىراۋە، لە جەنگەلى سەر شىۋاۋى دلاۋ دىن دەرياندېنى،
لەسەر لىۋارى ھەندىرانى گومان و قىن لە دىن دەستيان دەگرى، دالارامى بەندە بە
پى دۇستايەتى، يا دوستايىش بۇ پەرۋەردىگارى، بە پى خۇراگرى لەسەر فەرمانى و
شۋىن پى ھەلگرتى پەيامبەرى و ﷺ دەست گرتن بە پەيامى، بە گۈيرەى
خۇشەۋىستى بۇ بەدپەنەرى، دىنبا بون بەۋەى ھەمو شىكى لە دەستە، روى

تهنیا له ئهو بئ و پستی له غهیری ئهو بئ، تهنیا له خواوه پارئو، په رستی هه ر بؤ
 ئهو بئ، بهو پییه ئاسوده و ئارام دمبئ ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ...﴾ خودا له دنیاو سه لادا، به قسه ی پتهو برپواداران
 توندو قایم دهکاته وه. ﴿۲۷﴾ ابراهیم ؑ.

دو وشه ی به هادار

پیشه و (ئه حمهد) ده قه رموی: له کاتی نازارو ئه شکه نه جدا خوا وایکرد سودو
 که لک له دو وشه وهرگرم:

یه که میان: بیاویک له سهر ئاره ق خوار دنده وه به ند کرا بو، گوتی ئه ی (ئه حمهد) ئارام
 بگره، تۆ له سهر (سوننه) دارکاری دهگری، که چی من چه ندين جار له سهر ئاره ق
 دارکاری کراومو، نارامیشم له سهر گرتوه.

﴿... إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنْ اللَّهِ مَا لَا
 يَرْجُونَ...﴾ نه گهر ئیوه له وان توشی نازار دمبن، ئه وانیش هه روه کو ئیوه له
 ئیوه نازار ده بینن، ئیوه هومیدو خوایه، ئه وان ئه وهشیان لا نیه. ﴿۱۰۴﴾ النساء ؑ.

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ...﴾ سا خوت
 بگره، به ئینی خودا دیته جئ، نه کا ئه وانیه دردونگن، تۆ له پی هه ق بترازینن.
 ﴿۱۰۶﴾ الروم ؑ.

دوم: کاتی پیشه و (ئه حمهد) قۆل به ست کرابو به ره و به نديخانه دمبرا، عه ره بیکی
 بیا بان نشین به پیشه و (ئه حمهد) ده لئ: ئه ی (ئه حمهد)، نارامبگره، نه گهر بئ و
 تۆ لیره بکوژی هه ر لیره شه وه ده چی به هه شت ﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ
 مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّتْ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ...﴾ په روه رینیان مرده ی به زه یی و په زای
 (خوی و) باغاتی وایان پیده دا که ده ویدا خو شی پایه داریان دمبئ. ﴿۲۱﴾ التوبة ؑ.

لە بەرھەمەکانی بەلا و مەینەتی

نواندنی بەندایەتی یە بە سەی دەرھێنانی گەنجینە ی نزاو پارانەو، یەکی لە
پیاوچاگان دەت: پاک و بێ گەردی بۆ ئەو خوایە بەھۆی دەر دو بەلا نزاو پارانەو
بەرھەم دێن.

ئەم وتە یەش دەگێر نەو کە: خۆی گەورە بەندە کە لە بەندە چاکەکانی تاقی
دەکاتەو، بە فریشتەکانی دەفەر موی: بۆ ئەو تاقیم کردۆتەو دەنگی ببیسم.
بپارێتەو نزا بکا. بەرھەمیکی تر: شۆڕ کردنی جەلەوی ھەواو ئارەزووی سەر کەشە،
چونکی خوا دەفەر موی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا ۚ فَاعْبُدْنِي﴾ ١٦٠ ﴿أَن رَّاهُ أَشْفَىٰ... نَهْ خَيْرٌ، دِيَارَ
مَرْفُ سەر بزیوی دەکا. ﴿٧﴾ العلق ﴿٧﴾.

قازانجیکی تر: جولانی سۆزو خۆشەویستی خەلکان و نزاو پارانەو یانە بۆ کەسی
دەردەدار و بەلا بار، بێ سۆ خەلکان ھەست و سۆزیان بۆ مەردمی بەرەبەلا دەجووێو
ھاریکاریشی دەکەن.

سودیکی تر: بەلای گەورەتری پێ گەراوەتەو، بێ گومان ئەو روداو بە گوێرە
کارماتی گەورەتر زۆر گچکە، سەر مەرای ئەو مایە ھەلومرینی گوناھو تاوانەو،
مەسۆگەر کردنی پاداشت و خەلاتی خۆی دلۆقانە.

جا ئەگەر بەندە دلتیا بێ ئەو بەرەبوومی دەر دو بەلایە، دان بە خۆی دائەگرێو
ھەراسان نابێ، بێ ئومیدی روی تیناکاو ھەلناچێ ﴿إِنَّمَا يُوَفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ
حِسَابٍ... ئەو کەسانە ی خۆراگرن، بە تەواوی و بەبێ حیساب پاداشتی خۆیان
وەردەگرن. ﴿١٠﴾ الزمر ﴿١٠﴾.

زانست رېنمايى و چارەسەرە

(ئىبن حەزم) لە كتيبي (مداواة النفوس) دا باس دەگا، كە يەكئ لە سودەكانى زانست: ھەلاچۆكردى دله خورپئ و نىگەرانيەو، بنەبركردى خەم و پەژارەو كۆلئە. ئەو و تەيەكى راست و ڕەوايە، بە تايبەت دەربارەى ئەو كەسەى زانستى خۆش دەوئ و لئى دەكۆلئتەو و ئۆھرەى پئ و دەدەگرئ، كارى پئ دەكاو لئى سودمەندو بەھرەمەند دەبئ.

جا پئويستە لەسەر فيرخوازى زانستى كاتو ساتەكانى دابەش كا، ماوہيەك بۆ دەرځ كردن و پئداچونەو و دوبارە كردنەو، چەند ساتيک بۆ خويندەنەو و گشتى، چەد كاتيک بۆ داھينان و دەرځستن، ماوہيەك بۆ كۆكردەنەو و پئځ خستن، ساتيک بۆ وردبەنەو و تئفكرين.

ئومئد وايە سەرەنجام خيرو خوشى بئ

(سيوتى) كتيبيكى ھەيە بە ناوئيشانى (الارځ في الفرج) تيايدا چەند و تەيەكى زانايان باس دەگا، پوختەكەى ئەو و لئى دەقامرئتەو كە رەنج و جەورو چەرمەسەرى دەبئتە مايەى گەلئ خۆش بەختى و بەختەومرى، بەلاو مەينەتئش قازانجى وا سەر سوپمئ و ناوازەى لئى دەكەوئتەو، بەندە دەركى پئ ناكا ھەتاكو ئەو بەلاو مەينەتە نەرەوئتەو.

بەختەو وەرى بەھرەيەكى خوايى يە

بە سەيرو سەمەرەى مەزانە گەردەبىنى كەسانئ ھەن لەسەر شۆستە پالەدەكەون، لەبەرئەو و كرىكارن، بەرى رەنجى رۆژانەيان دەبئتە بژيوى ژيانيان، لەگەل ئەو و ش لەگەل ژياندا پئ دەكەنن، سەينەو ناخيان ناوەدانەو، بەھيژو توانادارن، دليشان

خەساۋەتتە ۋە كامەرانن، تەنباۋ تەنبا سەبارتتە مەۋەيە ئۇن ھەر ئۇ ۋە رۇزەيان بەرپۇزى
ژيان دەزانن، بە يادى رابردو سەرقال نىنە ۋە بۇ داھاتوش دور ناپوانن، بەلگە ماۋەي
ژيان تەمەنيان سەبارتتە بە گردو كۆشيان رازاۋە ۋە درەخشانن^{۱۵۴}.

بەروردى بىكە لە نىۋانى ئەۋانە ۋە كەسانى لە كۆشك ۋە ئالەخانەي رازاۋەدا
كشاون^{۱۵۵}، ۋەلى ئەۋان لەناۋ كات بەتالى ۋە ترسو لەرزو نىگەرانيدا پەشۋكاۋن،
سەبارتتە بە خەم ۋە پەژارە بىرو ھۆشيان پېرشو بىلاۋە ۋە ھەمۇ رېيان لى گىراۋن.

خەلك بە چاكە لىت بدوئ تەمەن درىژىيە

مايەي بەختەۋەرى بەندەي مۇسلمان د، كە تەمەنى دۈەمى ھەبى، ئەۋيشيان بە
چاكە باسكردنە، ئەۋانە جىگاي سەرسۇرمانن، باسى بە چاكە بە بىبايەخ دەزانن،
مال ۋە سامان ۋە پلەۋپايە ۋە ھەۋلۋگەريان لە پىناۋى دەستەبەر كىرەنيدا تەرخان ناگەن.
لەمەۋبەر ئەۋ واتاۋ مەبەستە رابرا كە (ئىبراھىم) پېغەمبەر ۋە داۋاي لە
پەرۋەردگارى كىرە زمانى راستى لە ناۋ خەلگدا پى بېخەشى، ئەۋيشيان: بە چاكە
لىدوان ۋە، نزا بۇ كىرەنە.

بە كەسانىكىش سەرسامم كە سەبارتتە بە كىرەي جوانيان، دىكراۋەيى ۋە مال
بەخشىنيان، سوپاس ۋە پىزانىنىكى بى ۋىنەيان بۇ خۇيان تۆمار كىرە، ھەتاكە
جارىكيان (عومەر) پىرسىار لە كۆرەگانى (ھەرىم) كۆرى (سنان) دەكا: (زۈھىر)
چى بە ئىۋە داۋ، ئىۋەش چىتان بە ئەۋ بەخەشى؟

ئەۋانىش گوتيان: ئەۋ بە شان ۋە بائى ئىمەيدا ھەلگوتو، ئىمەش مالىمان بە ئەۋ
بەخەشى. (عومەر) گوتى: سوپىند بە خوا ئەۋەي ئىۋە بە ئەۋتان بەخەشى پۇيى،
ئەۋەي ئەۋيش بە ئىۋەي دابو مايەۋە. ئەۋ سوپاس ۋە پىاھەلدانە بىراي بىر^{۱۵۶} بۇ
ئەۋان مايەۋە.

۱۵۴) درەشاۋمن / تروسكەدارن.

۱۵۵) پالان داۋمەتەۋە.

۱۵۶) تا ھەتايە.

سەرچاۋى لاۋاندىنە ۋە شىۋەنەكان

لېرەدا سى پارچە ھۇنراۋە ھەن، تا ھەتايە ناۋى ئەوانيان بەرز پراگرتوۋە كە دىمبارەيان گوتراۋە: يەككى لەۋان كورې (بەقىيە) ى ۋەزىرى ناۋدار، كە "عەزود دەۋلە" كۈشتى، (ئەبو ھەسەن ئەنبارى) بە پارچە ھۇنراۋە سەرنىچ پاكىش ۋ ناۋازەكەي، پىي دا ھەللىدەللى، كە ھەللى ۋەكەوت ۋ جۋامپىرى ۋ بەخشندەيى ۋ شان ۋ شىكۋى لە چەند دېرە شىعەرىكدا دەلاۋىنىتەۋە. دەستەۋازە ۋ دەرپىنى چەند جۋانن، كۆپلە ھۇنراۋە چەند پازاۋەن، ۋتەي چەند پىر ۋاتاۋ چەندە نەۋەي بەرچاۋن. ئاى ئەۋ تاج ۋ دروشمانە چەندە جىگەي سەرنىچدان ۋ تىپرامانن!!

كاتى (عەزود دەۋلە) ى بىكۈز گۈي بىستى ئەۋ چەند دېرە شىعەرە بو، فرمىسكى لە چاۋ ھاتە خوار ۋ گۈتى: سۈيىند بە خوا پىم خۇشبو مەن بىكۈز رامايە ۋ ھەللىسرا بامو، ئەۋ چەند دېرە شىعەرەش بە مندا ھەللىگوترايە.

(مۈھەممەد) ى كورې (ھەمىد) ى (توسى) لە رېگەي خۋادا دەكۈزى، (ئەبو تەمام) ىش لە چەند دېرە شىعەرىكدا پەرۋشى دەرەبىرى ۋ پىيدا ھەللىدەللى ۋ بە مردنى ئەۋ ئاسۋى ئۈمىدى لى تارىك دەيى.

تا كۈتايى ھۇنراۋە بە چىزەكەي، (مۈعتەسىم) گۈيى لەۋ پارچە ھۇنراۋەيە بو، گۈتى: ئەۋ كەسەي ئەۋ ھۇنراۋەيە پىدا ھەللىگۈترى ناۋو دەنگى ھەر دەمىنى.

كەسىكى خانەدان ۋ رەسەنىشم بىنى، كە لە ۋەچە ۋ نەزادى سەرگەردەي ناۋدار (قوتەيەي) كورې (موسلىم) بو، ئەۋ چاۋتېرو دلفراۋانە سامان ۋ پلە ۋ پاىەي بەخشى، دىنەۋايى بى ئەۋايان بو، بەشدارى خەمى كۈست كەۋتوان بو، بۇ نەداران دەستىلاۋ بو، ناندىرى بىرسان بو، پالېشتى لىقەۋماۋان بو، لەۋ كاتەي كۈچى دۋايى كەرد شاعىرىك زۇر بە سۆزەۋە دەلاۋىنىتەۋە ۋ خەفەت ۋ دىلەستى دەرەبىرى بە نەمانى پىي ۋايە ژيان لەدۋاي ئەۋ تەنگ ۋ تارە ھەرۋەكو بلىي كەسائى لە پىش ئەۋدا نەمردىي.

فەرمو ئەو (ئەبو نەواس) كە دېرۇكى^{۶۵۷} (خوسەيب)ى فەرمانرەۋاى مىسر دىنوسىتەۋە، ناۋى لە رۇپەرى رۇزگاردا تۆمار دەكاۋ لە چەند دېرە شىعرىك بە جوامىرى و پياۋەتيدا ھەلدەلى.

دواى ئەو ھەلكانىش سەبارت بە (خوسەيب) و رۇزانى ژيانى ھەر ئەو چەند دېرە شىعرە باس لىۋە دەكەن.

سەرنجىك

((پەروردگار ئەۋەندە ترس و بىمى خۇتمان بخەيتە دلەۋە بىيەتە بەر بەستى نىۋانى ئىمە و ياخى بون لە تۆ، ئەۋەندە گوئى راپەلى كردنى خۇتمان پى بىخەشى بە بەھەشتى تۆمان بگەيەن، ئەۋەندە دلنيا و راپىرمان كەى بەلاۋ مەينەتى دنيا مان لە سەر سوک بى، تا گيانمان لەبەردايە لە بەھرى بىستن و بىنايى و وزە و تىنمان بىبەش نەكەى، كارو فەرمانمان ھەر لەدەست خۇمان بى، تۆلەمان بۆ لە ستەمكاران بىيىنى، بەسەر نەيارانماندا سەربىخى، بەلاۋ تاقى كردنەۋەمان ئايىنمان نەگريتەۋە، وامان لى نەكەى گەۋرەترىن ھىۋاۋ ئاۋاتمان دنيا بى، ئەۋپەرى سنورى تى گەيشتمان بى، بە ساي تاۋان و گوناھىشمان كەسىكمان بەسەردا زال نەكەى سۆزى بەرامبەرمان نەجول)).

خۋايەكى ئەۋەندە مېھرىبانە ستەم و زۆرى لە كەس ناکا

كاتى دلنيا بوى پەروردىار ئە ئاسمانە دادۋەرو مېھرىبانە، سەبارت بە چاكە نواندن لەگەل سەگىك دا ژنىكى خستە بەھەشت، بە ساي ستەمكارى دەرەق پشیلەيى ژنىكى خستە دۆزەخ، جىگای خۋيەتى دلت شادو گوشاد بى، بەو بەلئىنەى خوا پى داۋى ھەست و نەست ئاسودە بى.

بېروانە خىۋاي گەۋرە چۆن سۆزى بۇ ژنىكى داۋىن پىسى (بەنى ئىسرائىل)ى دەنۋىن، بە بۆنەى ئەۋەى لە پىناۋى خوادا سەگىكى تىنۋ تىراۋ دەكا.

لە لايەكى ترەۋە خىۋاي گەۋرە ژنىك ئەخاتە دۆزەخ، بەھۋى ئەۋەى پىشیلەيى لە ژورىكىدا كۆتەبەند دەكا، نە نان و ئاۋى پى دەدا، نە رىگاشى بۇ چۆل دەكا بۇ خۋى بە زەۋى دابگەپىۋ خۇراكى بۇ خۋى بخوا.

ئەۋ دادۋەرەيە كەلەك و سودت پى دەگەيەنۋ سىنەۋ ناخەت فېنك دەكا، بەۋە دىلىيات دەكا: خىۋاي بەرزو بى ھاۋتا پاداشتى لەسەر گەمىش دەداتەۋەۋ، كىردەۋەى بچوكىش لە ياد ناكاو، لەسەر وردترىن چاكەش بەندەى خۋى خەللات دەكا.

(بوخار)ىش ئەۋ فەرمودەيە دەگىرپىتەۋە: ((اربعون خصله، اعلاها منيعة العنز، ما من عامل يعمل بخصلة منها رجلا و موعودها و تصديق ثوابها، الا ادخله الله الجنة ... جل رهوشه هيه، بهرزترينيان بهخشيى بزنيكه، هەر بەندەيى يەكئ لەۋانە ئەنجامداۋ ئومىدى بەۋ بەلئىنە ھەيى گە پىي دراۋەۋ، لە پاداشتى خوا دىلىيا بى، بى سۆ خىۋاي گەۋرە دەيخاتە بەھەشت، ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ۷ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ... سا ھەر كەسئ بە سەنگايى مىرۋەلى ھەرە وردىلە، چاكەى ھەبۋى، دەيىنى. ﴿الزلزلة﴾ ۸.

ھەر كەسئىكىش بو قورسايى مىرۋەلى ھەرە وردىلە، خراپەى بۋى، دەيىنى.

﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ... بى گومانە چاكەكان خراپەكان لەبەين دەبەن.

﴿هود﴾ ۱۱۴.

خەمى خەمناكى بېرەۋىنە، بەشى بى بەشئ بدە، ستەم لىكراۋ سەرىخە، برسىۋ بى نانى نان بدە، تىنۋىتى گەرو وشكى بشكىنە، بەشدارى مەراسىمى ناشتى مردۋى بە، دەرەمدار دىلخۋشكەۋ، بەلا بارى دىلنەۋا كە، دەستى نابىيائى بكىشەۋ، سەرشىۋاۋى راستەپى بكە، پىز لە ميانى بگرو، چاكە لەگەل دراۋسىدا بكە، پىز لە گەۋرەيى بگرو سۆز بۇ گچكەيى بنۋىنە، خواردن و خۇراكت بېخەشەۋ، بە پارەۋ پۈل چاكەى بكە، وتەۋ پەيقت پالاۋتە كەۋ، چى تر نازارى كەس مەدەۋ، پاداشتىۋ خەللاتىشت لە خىۋاي خۆت چاۋەپى كە.

بە راستى ئىشەنچىسىمىز ۋە مەنبەسىمىز بەرزىو جىۋانە، گەۋرەتتىن رەۋىنەرى دىمىدەۋ
ئازارو خەم ۋە پەۋزەن، مەيە ئاسودەيى ۋە دىلىكى خەساۋەن.
ھەر لە پىناۋى خىۋىيە گە خىۋىنەرىتى بەرزىو چاگەت لەگەندە دىنۋىن، گەر
بەھاتايە رەۋىت جىۋانى مەۋقە بىۋايە ئىشەنچىسىمىز ۋە پەۋزەن خىۋى ۋە جىۋان پەۋزەن
دەۋى، خەلىقىش بە چاگە لىي ئىشەنچىسىمىز.

بە دەستى خىۋى مەۋقە بىۋايە

جىۋىكىيان لەناۋ (خەمبار) دا كاتىزىمىز بەر لە نىۋىزى نىۋەنچە لەۋپەرى گەرمەيدە
دانىشتىۋىم، پىۋىۋىكى بەسالىدا چىۋەستەيەۋە، ئاۋى ساردى بەناۋ خەلىقىدا دىگىر،
پەرداخىك لە دەستى راستى، پەرداخىك لە دەستى چەپەي دا بو، بەم شىۋىيە ئاۋى
زەمىزەمى دىگىر، كاتى لە دەستىدا دىگىر دىۋەنە دىگىرەۋە بەرپەزە پىي دادەھاتە
ئارەقەي لى دەتكا، خەلىقىش دانىشتىۋىم چىۋەنچەن دىگىر بە دەستى ئىشەنچىسىمىز
پىۋە سەرى ئاۋ خىۋەنچەن بە بەرگەۋى، ھەتتا گەۋمەلىكى زۆر بە دەستى ئىشەنچىسىمىز
خىۋەنچە، مەنىش سەرسامى دىگىرتم گە ئىشەنچىسىمىز بە سالىداچىۋە بە رىۋىكى گەشەۋە بە
گورچى گۆلى دەمەخىش ۋە ئىشەنچىسىمىز بە ئارام چاگەخىۋە، تىگەشتم گە خىۋەنچە
بە يەكەن بە چاگە پىۋەنچە لە دەستى دى، ئىگەر خىۋەنچە گەۋرە ئاسانكارى بۇ گەسەن
بەرخىشەنچە، ئىشەنچىسىمىز گەۋرە جىۋان دىنۋىن، ئىشەنچىسىمىز بە خىۋەنچە چىۋەنچە
بەھەرگەنچە لە بەر دەستىدا، ئىشەنچىسىمىز بە نەندەنچە خىۋەنچە لى بەھەرگەنچە دەگا، گە
خىۋەنچە، چاگە ۋە چاگەكارى ئىگەرچى گەمەش بى خىۋەنچە بەھەرگەنچە بەھەرگەنچە
چاگەخىۋەنچە، خىۋەنچە خىۋەنچە بۇ مەۋقەيەنچە دەۋى، خەم بە زىنچەنچە گەسەنچە
ناگەن.

(ئەبۇبەكر) لە پىناۋى پاراستى پىغەمبەردە ﷺ گىيانى خىۋەنچە مەترسى.

(حاتەم) لە پىناۋى تىر بىۋەنچە، بە بىرلىتى دەخەۋەت.

(ئەبۇ عوبەيدە) لە پىناۋى خەسەنەۋەنچە لەشكرى مۇسلىمانان، شەۋنچەنچە دىگىر.

لەۋكاتەى خەلک لە خەودا بو (عومەر) بۆ زانینى بارى موسلمانان بە ناو شارددا دەخولایەو. لە سالى گرانیدا، بۆ ئەوەى خەلک تىربى ئەو لە برسان پشتى چەمايەو.

(ئەبو تەلحە) بۆ بەرگرى لە پىغەمبەرى خوا خۆى کردە مەتالى تیران.

(ئىبن موبارەك) خواردنى بە خەلک ئەداو کەچى خۆى بە پۆژو بو.

﴿وَيُطْعَمُونَ الْطَّعَامَ عَلَى حَيْءٍ مَّسْكِينًا وَيَتِمًّا وَأَسِيرًا...﴾ لەو خۆراکەى کە خۆيان حەزى

لێ دەکەن، بە ھەزارو بە ھەتیوو بە دىل گىراوى دەبەخشن. ﴿٨﴾ الإنسان

گوئى بۆوتەى خوا ھەلخە

بە ساي گوئى ھەلخستن^{٦٥٨} لە خویندى کتیبى خوا، بە دەنگى قورئان خوینىكى دەنگ زوڵال، شارەزاو زمان پاراو، خویندىكى بە جۆش و خرپۆش و سەرنج ڕاکیش، ھەست و نەستت بىسەرەوینە، ئەوسا ڕەزامەندى خواى بەرزو بى ھاوتا و دەست دىنىو، ئارامى بۆ ناو سىنەت ھەلدەرژىنىو، ھىمن و ھەدارى، فینکايى و دلىايى بەسەر دلتا دەبارىنى.

ئەگەر چى قورئان بەسەر پىغەمبەرى خوادا دا بەزى بو ﷺ بەلام حەزى دەکرد کەسكى تر بۆى بخوینىو ئەویش گوئى بۆ بگرى، بۆیە داواى لە ھاوھەلانى دەکرد بۆى بخوینەو، جا ئەگەر لە غەپرى خۆى ببیستايە کارى تى دەکردو، دلى ئۆقرەى پى دەگرتو، ترسى خواى لە دل دەنیشتو، دەحەساو و دەسەرەوت.

تۆش دەتوانى ئەو بە پىشەنگى خۆت بزانی، چەند خۆلەكى، یا لە شەوو پۆژدا چەند ساتى بەو مەبەستە تەرخان کەى، بە ئامىرى تۆمار کردن، یا ڕادیو گوئى بۆ دەنگى ئەم قورئان خوینە بگرى کە حەز بە دەنگى ئەکەىو ئەویش وتەى خواى تاک و و پاكت بە گوچکەدا بچرپىنى.

بىگومان قاۋقىزى ^{۶۵۹} ئەم دىنپايەو ھاي ۋەھى ^{۶۶۰} خەلكان بەلئىنىدەرن بەھەدى
سەرت لى بشىۋىنن، ھىزو وزمت داپوختىن، زمىن ۋەھۇشت بېرشىنن ^{۶۶۱}.

تەنپا يادى پەرۋەردىيارو كىتپى پەرۋەرىنت دىلارامى ۋەھىمنى ۋەھەدارىت بۇ دىنن:
﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ... نَسْهُو
كەسانەى كە باۋەرىيان بە خوا ھەيەو بە يادى خوا دىلان ئارام دەبىتەۋە، باش بزانن
كە يادى خوا ئۆھرەو ئارامى دلانە. ﴿۲۸﴾ الرعد﴾.

پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمانى بە (ئىبن مەسعود) كىرد ھەندى لە سورەتى
(النساء) ى بەسەردا بخوئىنن، پىغەمبەرى خوا ﷺ گىرا ھەتاۋەكو ئەسرىن بەسەر
كولمىدا ھاتە خوارىو، فەرموى: ((حسبك الان... ئەۋەندە بەسە)).

چارىكى تر بە لاي (ابو موسا) ى ئەشعەرىدا تىدەپەرئى، كە لەناو مزگەۋتا گوئى
بۇ گىرتو، لە بەيانىدا پىي گوت: ((لو رأيته البارحة وأنا أستمع لقراءتك... ئەگەر
دوئىنن منت بىنپا كە چۇن گوئىم بۇ قورئان خوئىندەنەكەت گىرتىو، (ابو موسا) گوتى:
ئەى پىغەمبەرى خوا ئەگەر دەمزانى تۇ گوئىم لى دەگىرى، زۇر بە دەنگىكى خۇشەۋە
بۇم دەخوئىندى)).

(ئەبو حاتم) ئەو فەرمودەى گىراۋەتەۋە كە: پىغەمبەرى خوا ﷺ بەلای مالى
پىرمۇنىدا تىدەپەرئى ۋە لەبەر دەرگاۋە گوئى لە قورئان خوئىندى ئەو پىرمۇنە دەگىرى
كە ئەو ئايەتە دەخوئىنن ۋە دوبارەى دەكاتەۋە: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ... نَاخُو
باسى بەلای گەۋرمت بۇ ھاتەۋە. ﴿۱﴾ الغاشية﴾.

پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموى: ((نعم اتاني، نعم اتاني... بەلئى پىم گەشىت،
بەلئى پىم گەشىت.

بىگومان گوئ بۇ شىكردن تام ۋە چىزى لى ۋەردەگىرىو، گوئ بۇ ھەلخستن
دەرۋەشانەۋە لى ۋەدى دەگىرى.

۶۵۹ قىژە قىژ/ھاۋار كىردن.

۶۶۰ ھاتو ھاۋار.

۶۶۱ پىشوبلاۋى بىكەن.

نوسەرلىكى ناودارى موسلمان گەشتىك بەرھەم ئەوروپا دەھكات و سوارى گەشتى دەمى، ئۇنىكى يۇگسلافي شوعىش كە لەزىر نىرى زولم و ستەمى "تیتو" راپىكرىدبو لەگەلى سوار دەمى، ئەو نوسەرە لەگەل ياورانى خۇيدا نوپۇزى ھەينى يان بەسەردا دى، ئەويش ھەلدەستىتەوھە و تارى ھەينى دەخوینىتەوھە و پىش نوپۇزىان بۇ دەكاو سورەتى (الاعلى) و سورەتى (الغاشية) لە ناو نوپۇزەكەدا دەخوینى، ئۇنەكە زمانى ەھرىمى ھالى نابى، بەلام گوى قولاخى ^{۶۶۲} ئەم ئاواز و چرىكە و گوشتارە دەمى، دواى تەواوبونى نوپۇز ئۇنە دەربارەى ئەو ئايەتەنە لە نوسەر دەپرسى؟ ئەويش ھەوالى پى ئەدا كە ئەمە و تەى خواى بەرزو دەستەبالايە، ئۇنە سەرسام و واق و رماو دەمىنى، نوسەرەكە دەلى: لەبەرئەوھى زمانى ئەوم ئەئەزانى نەمتوانى بەرھەم ئىسلام رېنويىنى كەم: ﴿قُلْ لِّىنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ... بَيِّنْهُ: ئەگەر مەرو و جن، گشت كۆوھىن و ئىنەى ئەم قورئانە بىنن، لە رەنگى ئەودا دادەمىنن، با ھەموشيان پىشتىوانى يەگىرى بن. ﴿۸۸﴾ الإسراء﴾.

بىگومان قورئان دەست بەسەر دىلەكاندا دەگىرى، گيان و رۇھەكان بە ساي قورئان سام و ھەيەبەتيان لى دەنىش و، بەھىزوتىنى كاراى ^{۶۶۳} دل و دەرون پى كارىگەر دەمى. بە كەسانىكى جوامەردى پىشىنان سەرسامم، بە وانەش سەرسورماوم بە چاكە وىستى سەريان نايەوھە، كە لە بەردەم تەوژمى ئاواز و چرىكەى راست گۇيانەى ئەم قورئانە خۇيان رانەدەگرت و پى دەھەزان: ﴿لَوْ أَنزَلْنَاهُ هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشَعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ... ئەگەر ئىمە ئەم قورئانەن ناربايەتە سەر كەزىك، تۆ دەندى كە داھاتوھە لە ترسى خوا لەت لەت بوھ. ﴿۲۱﴾ الحشر﴾.

يەكلى لەوان (ەلى) كورپى (فوزەيل) كورپى ەياز) بو كاتى گوى بىستى باوكى بو كە ئەو ئايەتەى دەخویند يەكسەر گيانى سىپارد: ﴿وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ ﴿۲۴﴾

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ... راشيان بگرن دەبن پرسیاریان لی بکری. چیتانە، بۆچی دە
هانای یەگەر نایەن؟! ﴿۲۵﴾ الصافات ﴿۲۵﴾

(عومەر) رەزاو رەحمەتی خۆی لەسەر بێ بەهۆی بیستنی ئایەتیک یەك مانگ
لەسەر جینگا نەخۆش کەوتو لە پەل و پۆ بو، وەکو کەسیکی نەخۆش دەهاتن بۆ
دیدەنی، هەر وەکو ئیبن کەسیر ئەمە دەگێرێتەو.

﴿وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُفِّرَتْ بِهِ الْغَمَمُ ... ئەگەر
قورئانی واش هەبا کەزێ لەجی لابردبان، یان زەوی پێ لەت کرابا، یان مردوی
وەقسە هێنابان، ﴿هێشتاش باوەریان نەدینا﴾. ﴿۳۱﴾ الرعد ﴿۳۱﴾

هەر وەها (زەهەبی) دەگێرێتەو کە (عبدالله) ی کۆری (وہەب) لە رۆژی هەینییدا
بە پێگادا دەرپۆشت گوئی لە گەنجیک بو ئەم ئایەتە دەخویند: ﴿وَإِذْ يَتَحَاوَرُونَ
فِي النَّارِ ... کە ئەوسا لە ناو ئاگریدا کێشە دەگەڵ یەگەر دەگەن. ﴿۴۷﴾ غافر ﴿۴۷﴾

یەك سەر بێهۆش کەوتو، بەرەو مائ بردیانەو، سێ رۆژان بە نەخۆشی
مایەو، لە رۆژی چوارەم دا گیانییدا.

یەكی لە زانیانیشت بۆی گێرپامەو کە لە مەدینەدا نوێژی دەکردو یەكی لە
قورئان خوێنان سورمەتی (واقعة) دەخوینتی، گوئی: بێ دەستی خۆم، ترسو لەرزیک
وہام پێ نیشت لە جینگای خۆمەو دەلەرزیم و دەهەژام، لەگەڵ ئەوێ گریانم
بەسەردا هات و ئاو لە چاوم هەلرزا.

﴿... فَإِنِّي حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ... دەيسا لە پاش ئەم قورئانە بە کام قەسە برپوا
دەگەن؟! ﴿۱۸۵﴾ الأعراف ﴿۱۸۵﴾

بەلام ئەو جی باسەمان چ پەيوەندیەکی بەلایەنی بەختەموریو هەيە؟!.

بێگومان ئەو شەژان و ئالۆزیە مەرۆف لە بیستو چوار کاتژمێردا دەیگوزەرینی،
بەئێنی دەرمان بەوێ بێرو هۆشی بشیوینیو، دوچاری نیگەرانی بێو دایرەمینی، جا
ئەگەر بەرەو مائ گەراپەو، گوئی بیستو گوئی لە مستی و تەبی پەرۆمردیاری بێو تیی

بىفكرى، لە قورئان خويىنىكى دىلپاكى دەنگ زولال گوى بگرى، زمين و هوشى دەگەرپتەو، ھەست و نەستى و مەسەرخۇ دىتەو، ھيۋرە دەبى و دەحەسىتەو.

من به ساي ئەو وتەيەم لە مەترسى ئەو كەسانە ئاگادارت دەكەمەو، كە مۇسقىا بە ھۆكارى دلارامى و بەختەومرى و ئاسودەييان دادەنن، چەند كتيبيكىشيان لەو بارەو نوسيو، زۆر بەشيان بەو خۇ ھەلدەكىشن كە خۇشترين و رازاوترين كاتو ساتى تەمەنيان ئەو كاتەيە گوى بۇ مۇسقىا دەگرن، بەلكە نوسەرانى پۇژئاوا ئەوانەى لە مەر پەواندەو نىگەرانى و دەستەبەر، گردنى كامەرانى نوسيويتيان، مۇسقىا بە يەكى لە ھۆكارى بەختەومرى دەزانن. ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصَدِيَةً... نويزيان لە مالى خودادا ھەر برىتى لە چەپلە و فيتو كيشانە. ﴿۳۵﴾ الأنفال.﴾

﴿... سَمِعًا تَهَجُّوْنَ... لە شەونشيني خۇتاندا، ھاتەران پاتەرانتان بو ٦٦٤. ﴿۱۷﴾ المؤمنون﴾.

لە راستيدا مۇسقىا جىگرەو دەيەكى خراپەو، گوى بۇ گرتنى تاوانە، لە گەل ئەو دەى ئيمە پىت و فەرىكى وامان لە لايە كە بەسەر پىغەمبەرى خوادا ﷺ ھەلپزاو، ئەو راستى و دروستىيە و ئاراستە بەجى و لە جىيەمان لە دەستە، كە كتيبي خوى بەرزو توانا لە خوى گرتو: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ... پىروپوچ لە روى ناوەستى - چ روبەرو، چ پاشملە - ئەمە كارزانىك ناردويە كە ھەر دەبى پەسنى بدرى ٦٦٥. ﴿۴۱﴾ فصلت﴾.

ئەوسا گوى ھەلخستەمان بۇ قورئان گوى گرتنىكە بە گوڭرەى باومردارى و ياسا و رىساي خوا و سوننەتى پىغەمبەرى خوا ﷺ راست و لەجىيە ﴿وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ

إِلَى الرَّسُولِ رَزَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضٌ مِّنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنْ الْحَقِّ ... دەیانبینی ئەسرین لە چاویان دەورئ و چونکە لە راستیەکە دەگەن. (۸۲) المائدة.

گویتگرتنی ئەوانیش لە دەنگی مۆسیقا گویتگرتنیکی لەبیر بەرمووەو خەلەفینەرە، تەنیا کەسانیکی بئ ئامانج و چەپەلکارو، سەرەرۆ^{۱۱۱} بە کاری خۆیانی دەرزان ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ... لەم خەلکەدا ئی وا هەیه کەریاری قسەى بیتامەو، لە نەزانی دەیهوئ خەلک لە رێگەى خوا لابدا. (۶) لقمان﴾.

هەمویان بە دواى بەختەوهریدا دەگەرین بەلام

زانای (ئیسکافی) کتیبیکی بە ناوینشانی (لطف التدبیر) نویسوه، کتیبیکی زۆر پڕ واتاو، سودبەخشو، دلگیر و سەرنج ڕاکێشه، تیایدا باس لە بەدوادا گەڕانی سەرلەندی و بەختەوهری و وەدهی هینانی خواستەکان دەکا.

هەست دەکەى زۆرێک لە کاربەدەست و دەسەلاتداران، وێژمران و هۆنەران، هەندیکیش لە زانایان، چەندین فیل و تەلەکەو، پیچ و پەناو، رێگە چارەیان گرتۆتە بەر، هەمویان ئاسودەیی و بەختەوهری و، دەستەبەرکردنی خواستەکەنیان گەرک بوو، هەتاوەکو ئەو هەندیکن لە جێ باسی ئەو کتیبە:

لە نەرم و نیانی رێکخستندا، لە بێهۆشکردنی ئازاوەدا، چاکردنەوهی لاساری، یاخود ئاشتەوایی کردن، چارەى کەسێکی ڕوخاو چیه، لە فیل و تەلەکەى ناحەزان، خەلەفاندنی گچکەیی بۆ گەورەیی، وەلانانی ناخوشیێک بە قسەیی، لەمەر لابردنی ناخۆشی بە ناخۆشی، لە نەرم و نیانی رێکخستن دەربارەى ناخۆشی لابردن، لە هەئس و کەوتی دەسەلاتداری، لەمەر تۆلەسەندنەوه لە زەوت کاری مولگی، دەربارەى رزگاربون لە بەلایی، دەربارەى کوشتن و خۆ لێپاراستنی، دەربارەى دەرخیستی کاریک لە پێناو شارندنەوهی کاری تردا، تا کوئایی ئەو جێ باسانە.

سەير دەكەم ھەمويان بەدوای بەختەومرئ و دلارامیدا گەراون، وەلى كەمىكيان
ئەو رېگايەيان دۆزىوئەتەو كە پىي بەختەومر بن، سى سودو كەلكىشم لەو كىتبە
وئەدەست ھىناون:

يەكەم: ھەر كەس ھەمىشە خوا ويستى لەبەرچا و نەگرئ، بەرھەم و قازانجى بەرھە
زيانبارى و مەردەچەرخی، خىرو خوشى بەرھە پەژارەو خاكە سارى و مەردەگەرئ
﴿... سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الأعراف ۱۸۲) ... وردە وردە - بىئەوئە
بە خو بزائىن- بەرھە تىداجونيان دەبەين. ﴿الأعراف ۱۸۲﴾

دووم: ئەو رېگە چارە سەخت و دژوارەى زۆربەى خەلگان لە پىناوى وئەدەست ھىناى
بەختەومرئ بە دەر لەم شەرىعەتە دەيگرنەبەر، بە شىوازيكى سانائرو نزىكتر
لە پەيامى پەيامبەرئەتيدا وئەدەستى دىنن، ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ لَكَانَ
خَيْرًا كُلًّا وَلَئِنْ شَاءَ رَبِّي لَأَكِيدَ الْفَكَّارَ الَّذِي كَانَ
يَكِيدُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (النساء ۶۶) ئەوان چاكى دەھىنا و باوەرپىشان پتەوتر دەبو.

جا خىرو خوشى دنيا و دوا رۆژ وئەدەست دىنن.

سەيەم: خەلگانىك ھەن، دنيا و دواوژيان لە دەستدو، گومانىشان وايە كارىكى
باشيان ئەنجام داو بەختەومريان وئەدەست ھىناو، كەچى ئەويشان چو
ئەمىشان چو، ھۆكارەكەشى بۆ ئەو دەگەرپتەو لەو راستە رېگايەى خوا
پىغەمبەرئەى پىدا پەوانە كەردو و كىتبەگانى پىدا ناردو ئەوان پىشتيان
تى كەردو، كەچى ھەر ئەو رېگاي بە دوا گەرانى راستىو، ھەلە لە بىرپارى
دانىيە، ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ ... قەسەگانى
پەرورندەت- لە بى لايەنگرى و راستىدا- تەواو بى كەم و كورپىن، كەس ناتوانى
بىيانگۆرئ. ﴿الأنعام ۱۱۵﴾

ومزىرىك لە خوشى و نازو گۆزدادەى گوزمەران، لە پرىكا خەلىكى نادىارو،
پەژارەيەكى بە ئازار يەخەى دەگرئ، ئەويش ھاوارى لى ھەلەدەسترو شىعەرىك
دەھونىتەو تىايدا ژيانى دنيا بەكەم دەرخینى و حەز بە ژيانى ناو گۆر دەكا.

ھە ئوستانىيەك

با موسلمان لە گاتى ھال خۆشيدا: واتە لە گاتى ھەبويى و تەندروستى و شىنەبيدا، نزا بگا و بپارپتەو، چونكى يەكە لە خورپوشتى باوەردارى يەك باوەرپو^{٦٧} سوپاس گوزار، ئەوھى بەر لە ھاويشتنى تىر، پەرى بۆ دروست دەگا، بەرلەوھى ناچار بى، ھاناي وەبەر خوا دەبا، بە پىچەوانەى بى باوەرى چارمەش و برۆادارى بى ئاگا ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَلَهُ نِعْمَةٌ مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا ... ئەم مەروپە كە تەنگانىكى دەگاتى، رۆھەر لە خودا دەكاتو لەبەرى دەپارپتەو. ھەر كاتىكىش لەلايەن خۆى را بەھرمەكى بە ئەو گەياند، لە بىر دەگا كە دەپشدا لەبەرى پاراوتەوھو شەرىكانىك بۆ خوا دەدۆزپتەو. ﴿الزمر﴾

ھەرگەسى خوازيارە لە چەپۆكى تەنگانە و ژىن و ژارى ژيان پزگارى بى، لەسەرى پىويستە بەدل و گيان روى لە خۆى راستەقىنە بى - گەورەيى و پىرۆزى بۆ ئەو - بلاپتەوھو سوپاس و ستايشى بۆ بنوئى، چونكى - ھەرەكو پىشەوا (حولەيمى) دەلى - مەبەست لە نزاو پارانەوھ لە گاتى خۆشيدا، ئەوھى سوپاس و ستايشى بکەى و دان بە بەھرمەكانيدا بنوئى، كار ئاسانى و دەست گىرۆيى و يارمەتى لى بخوازى، داواى چاوپۆشى لە كەم و كۆرپەكانت بکەى، بە راستى بەندە - ئەگەر چى ھەوليش بدا - ئەو ئەرك و مافانەى خوا بە سەريەوھن بى كەم و كۆرپى بەجىيان ناهيئى، ھەر كەسيكىش لەو ساتەى لە ھىمن و ئارامى دايە و تەندروستى تەواوھو دەرفەتى لە دەست دايە ئەو ھەلە بۆ خۆى نەقۆزپتەو، ئەگىنا ئەو فەرمودەيەى خۆى گەورەى بەسەردا جىبەجى دەبى كە دەفەرموى: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ... ھەرگا سواری كەشتى دەبن، بە دلى پاك لە بەر خدا دەپارپتەو. ئەگەر خدا نەجاتى دان و گەياندنيە سەر وشكانى، دەلىن: خودا شەرىكى ھەن. ﴿٦٥﴾ العنكبوت﴾

يا بەھەشتە، يا دۆزەخ

رۇژنامەكانى جىھانى ھەوالى خۇكۈشتى سەرەك ۋەزىرانى فەرەنسا لە دەسلەلاتى سەرۆك (مىتران) دا بلاۋكردهوه.

ھۆكارى خۇكۈشتى ئەو ھەندىك لە رۇژنامە نوسانى فەرەنسى بەرەخنە ۋە پەلارو جوين پيدان ھىرشىكيان كرده سەر، ئەو ھەزارو نەدارە ھىچ باۋەرۋ ئارامى ۋە داسەپاۋى شەك نەدەبرد، ھىچ پالېشتىكى دەرك پىنەكرد خۇى لە پەنادا ۋە ھەسەننى ۋە ھاناي ۋە ھەر بىننى، بۇيە تازو بو خۇى كۈشت.

ئەو پياۋە بى دەسلەلات ۋە بى چارە پەناى بۇ خۇكۈزى ھىنا ئاشناى پىنماى خواى نەبو، كە لە ۋەتەى خواى بى ھاۋتادا خۇى دەنۋىنى: ﴿وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ...﴾ لەو فىل ۋە ئەلەكانەش دەيكەن دلتەنگ مەبە. ﴿الزل ۱۲۷﴾.

ئەو فەرمودەيەش: ﴿لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أَذًى...﴾ ئەوانىش - مەگىن ھەربەدەم - دەنا ھەرگىز ناتوانن بۇتان بەزەربىن. ﴿آل عمران ۱۱۱﴾.

ھەرۋەھا دەفەرمۋى: ﴿وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَأَهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا...﴾ بۇ ئەو قسانەش كە دەيكەن خۇراگر بە، لىشيان لادە بەلا لىدانىكى پەسەند. ﴿الزمل ۱۰﴾.

چونكى كەسى ناۋبراۋ كلىلى پىنماى لە دەست نەبو، پىگى پاستو پەوانىشى لى ۋە بو: ﴿مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا هَادِيَ لَهُ...﴾ خوا پى لە ھەر كەس بگۈرۋى، ھىچ پىبەرى دەس ناكەۋى. ﴿الأعراف ۱۸۶﴾.

ئەوانەى بەدەرن لە ئىسلام ئامۇزگارىان بۇ ئەوانەى كۆلى خەم ۋە پەزارەيان خستۋتە كۆل، ئەۋمىيە فەرمانيان پى دەكەن لەسەر كەنارى رۋبار رابۋىرن ۋە گۈى لە مۇسىقا رادىرن، گەمەى تاۋلە بکەن ۋە، لەسەر بەفر خۇ بىخىنن.

بەلام كەسانى ھەلگىرى پەيامى ئىسلامن تەنيا خواى راستەقىنە بە شىاۋى پەرستەن دەزانن ئامۇزگارىان ئەۋمىيە: لەناۋ گۈلشەنى خواپەرستى لە نىۋانى بانگو

قامەتدا دابىنىش، بە يادى خۋاى تاقانەۋە دەنگيان ھەلپن، بۇ بېرىارو قەدەرى خوا
ملكەج بن، بە بەشى خوا پىداۋيان پازى بن، پىشتىش بە خۋاى بەرزو توانا بېبەستن.

﴿الرَّ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ... ئەدى ئىمە تۆمان سىنە فراوان نەكرد.﴾ (۱) الشرح

ئەو ئايەتە لەمەر پىغەمبەرى خواۋە ﷺ ھاتە خوارى، ئەو دەستەۋازمە لە دلى
پىغەمبەردا كارى خۋى كرد، ھەستو نەستى بى گرى بو، گەشبینو، دل گوشاد بو،
سىنەو ناخى ئاۋەدان بو، مېھرو سۆزى فراوان بو، لە ژيانىدا كار ئاسان بو، لە ناو
دلەكاندا جېگىر بو، لەگەل شكۆدارىدا بارسوكى بو، لەگەل شان و شەۋكەتيدا تىكەلى
ناو خەلگى بو، لەگەل شكۆمەندىدا ھەمىشە خەندە لىو بو، لەگەل بەرزى پلەيدا
لەگەل خەلك تىكەلاۋبو، لەگەل شكۆمەندىدا ھەمىشە خەندە لىو بو، لەگەل پاىە
بەرزى دا خەلگىنى خۋش دەۋىستو، لەگەل بېگانەو خۋيانەدا ئاساىى بو، ھەرچى
پەۋشى بەرزە لە خۋى گرتبو، پەنگو پوخسارى كراۋەو، درەۋشاۋە بو، زۆر بە
شەرمو شكۆ بو، بە وتەى خۋش و دۆستانە پوخۋش و بە خەندە بو، لەگەل مېۋانىدا
پوگەش بو، بە بەھرەو خەلاتى خوا دل شاد بو، بۇ بەخشىنى بەھرەى خۋاى دەست
كراۋە بو، بى ئومىدى پوى تى نەدەكردو، ھەستى بە دارمان نەدەكرد، ھەمىشە
كۆلنەدەر بو، ھىۋادارو، پشو درىژر بو، گەشبینى لا گرنگ بو.

رقى لە قول كوردنەۋەو ^{۶۶۸} دەم پانكردنەۋە بو، رقى لە فاقو بىرىق پىدانى قسەو
تۆبىزى لەخۋگەردن بو، چونكى خاۋەنى بەرنامەيەك و ھەلگى پەيامىك بو،
پىشەنگو پىشەۋاى گەل و نەتەۋەيەك بو، مامۇستاۋ فېركارى مىللەتىك بو،
پەرومردەكارى خىزانىك بو ^{۶۶۹}، مەردى كۆمەلگايەك بو، گەنجىنەيەكى پىر بەھا بو،
ھەلگى خۈنەرىتى بالا بو، خۋرى درەخشانو، دەرپاى بەخشىش بو.

بە كورتى: بۇ ھەمو شتى ئاسانكار بو، بە پوختى: ئەۋە ھەلس و كەۋتى بو:

﴿... وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ... گراناىى زنجىريان لەسەر

لادەبا، كە بە وانپان شەتەك دابون.﴾ (۱۷۷) الأعراف

(۶۶۸) درىژە پىدانى بى سود.

(۶۶۹) ھەمو مۇسلمان وەكو يەك خىزانن.

بە واتايەكى تر ئەوەندە بەسە كە: ﴿رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ ... بو!! بۆ ھەمو خەلك بەزمى بو. ﴿١٠٧﴾ الأنبياء ﴿﴾.

﴿شَهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ... (ئىھى پىغەمبەر! ئىمە بۆيە نارىدومانى)، شاھەت و مزگىنى و ترسىنەر بى، بە ئىزنى ئەو، خەلك بۆ خودا پەرستى گاز بکەى و جىرايەكى تىشكدەر بى. ﴿٤٦﴾ الأحزاب ﴿﴾.

ئەھەى لەمپەر و بەر بەستى رپى پەيامى سوک و ئاسانە: خۆ پى زۆرى سنور بەزىنەكان و، بى دىنى خۆ بە ژىر زانان و، گەوجى بىدە چىەكان و، خۆ بە زانا زانى لوت بلىندان و، دىوانەپى شاعىران و، سەودا سەرى گۆرانى بىزان و، فرو فىشالى دنيا پەرستان و، لاسارى بىرى كاسەلىسانە ﴿... فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اٰخْتَلَفُوا فِيهِ مِّنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ ... ئىتر خودا بە ئىزنى خۆى رپگەى راستى نىشان باوەرداران داوتى گەياندن ئەو كىشە لەبەرچى كرا. خودا بۆ ھەر كەس ھەز بكا شارەزى راستەپى دەكا. ﴿٢١٣﴾ البقرة ﴿﴾.

واتاي خوشگوزەرانى

يەكەى لە زىرەك و شارەزايانى ئىنگلىز دەلى: تۆ دەتوانى لە ناو بەندى خانەدا لەو دىوى شىشى ئاسنىدا، ھەر لە شوپى خۆتەو بەرەو ئاسۆ بىروانى گولك لە گىرفانت دەربىنى و، بۆنى بکەى و پىبکەنى، لە دەستىشت دى ئەگەر چى لەناو كۆشكدە بىت لەسەر ھەرىر و ئاورىشما بىھەيت، بەلام توند و تىز و رق ئەستور بىت لە ئاستى مال و منال و خاوخىزاندا دەنگ ھەلبىرپىت.^{۶۷۰}

كەوايە بەختەومەرى لە كات و شوپىندا پەيدا ناكرى، بەلكە لە باوەر و گوپراپەلى خۆى تۆلە سىن و لەناو دلدا ھەدى دەكرى. دلش شوپى تەماشى پەرەردگارە، جا ئەگەر دلنايى تىدا بسەپى، بەختەومەرى لى ھەلدەقولى و، خوشى و شادى بەسەر

گيان و رۇخدا ھەلەمەزۇن، پاشان بەسەر دەورو بەریشدا دەبارى، سەر چىپكان و ناو دۆلایى و دەشت و دەرىش دادەگىرى.

(ئەحمەد)ى كۆپى (خەنبەل) بەرگىكى سېى بە پىنەى لەبەر بو كە بە دەستى خۆى دورى بو، لە خانوئىكى سى ژورى قوردا دادەنىشت، تەنیا تىكە ناننىك و ھەندىك زەيتى شك دەبرد، ھەروەگە ئەوانەى مېژوى ژيانىان نوسىوھ لى دەگىرپنەوھ كە ھەفدە سال بو پىلاوئىكى لەپى بو ھەر پىنەى دەگرد و دەى دورىوھ، لە مانگى دا يەك جار گۆشتى دەخوارد و زۆربەى رۆژەگانى تر بە رۆژو بو، لە پىناوى بەدوادا گەپانى ھەرمودە دنيا و بناى لىكدا، لەگەل ئەوھدا ھەستى بە ئاسودەى و كامەرانى و ھىمىنى و ھەدارى دەگرد، بەختەوھرانە ژيانى بەسەر برد، چونكى خۇراگرو سەر بلىند بو، ئامانجى ژيانى خۆى دەزانى، ھەول و گەپى لە پىناوى سەرەنجامى بو، خوازىارى بەخشش و خەلاتى بو، چاوى لە وەدەستەننى بەھەشتى بو.

ئەو خەلىفانەى لەسەردەمى ئەودا ھوكم پانى دنيايان دەگرد، وەگو: (مەئمون) و (واسىق) (موعتەسىم) و (موتەوھكىل)، خاوەنى چەندىن گۆشك و بالەخانەو، زىپرو زىوو، فىل و تەلەكەو، دەست و پىوھەند بون، خىوى چەندىن دروشم و نىشانەو دىمەن و پوالەتو، زەوى و زاربون، ئەوھى ئارمىزويان دەگرد لەبەردەستىان دابو، لەگەل ئەوھشدا بە ئەشكەنجەو ئازارەو دەيانگوزەرانندو، تەمەنىان لەناو خەم و پەژارەو، نىگەراند، لە ناو شەرو شۆرو ئازارەو دەردە سەرىدا، بە رى دەگرد، ھەندىكىان لە سەرەمەرگدا پەشىمانى خۇيان لەسەر زىادە رۆيى و سەرپىچى لە ھەرمانى خوا دەردەبرى.

(ئىبن تەيمىيە)ى شىخى ئىسلام، نە پلەو پاىە، نە مال و سامان، نە خانوبەرە نە خاوو خىزان لەوانە ھىچى نەبو، لە تەنىشت مزگەوتى (بەنى ئومەييە) لە ژورىكدا جى نشىن بو، رۆژانە يەك كولىرى ھەبو، دو بەرگى ھەبوئەمىيانى بە ئەو دەگۆرى، ھەندى جار لەناو مزگەوتدا دەخەوت، بەلام ھەروەگە باس لە خۆى دەگا: بەھەشتى لە سىنەى دابو، گۆشتى شەھىدى بو، بەندىخانەى خەلوتەگا بو، شاروھەمى گەشت و سەيران بو، چونكى نەمامى باوھى لەناو دلدا روابو، بە ھەرمانى خوا لە ھەمەرزىكا بەردار بو، بە يارمەتى و چاودىرى خوا ئا و دابو، ﴿...يُضَىءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدَى اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ ...﴾ (تۆ ئىزى رونى چراكە - بە بى

ئاگر تخون گەوتن- تیشك دەدا، پوناكى له بان پوناكى. خودا هەر كەسى حەز بكا،

پوناكى خۆى نیشان دەدا. ﴿۳۵﴾ النور ﴿۳۵﴾

﴿... كَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ...﴾ خودا هەمو گوناھەكانیانى پۆشى و كاروبارى

ژیانیانى بۆ سامان دان ^{۱۶۱}. ﴿۲﴾ محمد ﴿۲﴾

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ يَقْرَأُونَ ...﴾ ئەو كەسانەش كە ھاتونە سەر

پاستەپى، پتر شارمزاين دەكاو ترسى خوايان پتر دەخاتە دلەو. ﴿۱۷﴾ محمد ﴿۱۷﴾

﴿تَعْرِفُ فِي رُجُومِهِمْ نَصْرَةَ الْغَيْمِ ...﴾ لە چارەیان ^{۱۶۲} تەرپو بەلى ^{۱۶۳} خوشگوزمرانى

دەزانى. ﴿۲۴﴾ المطففين ﴿۲۴﴾

(ئەبو زەر) خوا لىي رازى بى لەناو ئاوەدانى چوہ دەرو، لە چولگەدا چادرو
رەشمالى ھەلدا، خاوو خىزانىشى ۋەگەل خۆيدا، زۆربەى پۆزان بەرپۆزو بو،
دروستكارى خۆى دەبەرستو، قورئانى دەخويند، تى دەفكرى و يادى خواى خۆى
دەگردو ناوى بە پاك پادەگرت، لە مالى دنيا تەنيا پانە مەپىك و، داردەستىك،
ھاپىك و لەگەنىك، پۆشاكى بەرى و چادرى سەرسەرى شك دەبرد، پۆزى لە پۆزان
دۆست و يارانى ھاتنە دیدەنى، بىيان گوت: كوا دنيا؟ لە ۋەلامدا گوتى: لەو مالەمدا
ھىچ بىويستىم بە دنيا نىيە، كەجى پىغەمبەرمان ﷺ ھەوالى بىداوين كە رىگايەكى
زۆر سەخت و دژوارمان لە رىدا تەنيا كەسىكى بارسوك بىيدا گوزەر دەكا.

لەگەل ئەوھەدا، دلخۆش و شادمان بو، ئەوھى لە ژيانيدا پىويست بو لەبەردەستى
دابو، ۋەلى ئەوھى لە پىويست بەدەر بى، مايەى سەرقالى و خەمو پەزارەو ئازارە.

لە پارچە ھۆنراومىيەكمدا بە ناوئىشانى: (ئەبو زەر) لە چاخى پازدەھەمىندا، باس
لە دورى و تەنبايى و گۆشەنشینی و بەختەومرى (ئەبو زەر) دەكەم، باس لەو دەكەم،
كە بە گيان و بىروباوەرەو كۆچ دەكا، ھەروەكو بللى خۆى لە شىعرەكەدا لەگەل خۆى
دەدوى.

٦٧١) بۆ رىك خستىن، بۆ چاك كردن.

٦٧٢) لە پوخسارىن.

٦٧٣) ناسكو لاوى، تەرپو تازەى.

كەوايە بەختە وەرى كامەيە؟!

((كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل... له دنيا دا وهكو كه سىكى نامۆ، يا رىبوارىك بژى، فطرى للغريباء... جا نامۆيان خوشى له خويان)).

بەختە وەرى له كۆشكى پاشايان و لەشكرو سوپای زلهیزان و بالەخانە و تەلارى (خوا پىنداوان) و گەنجينە و گەوهەرى (قارون) دا نيه، له كتيبي فەلسەفەو، ديوانى شيعرو باخو گولشەنى جوان رازاوشدا نيه.

ياومرانی پىغەمبەر ﷺ له گەل ئەوەى كەم دەرامەت بون، نا گزورو تەنك دەست بون، گوزمران سەخت و كەم بەش بو، وەلى دلشادو بەختە وەر بون.

سەعیدی كۆرى (موسەييەب) بە ساي باومر پتەوىو، بوخارى له (صحيح) هكەيداو، (حەسەنى بەسرى) له راستگوييداو، (شافيعى) له هەئينجانى بابەتە شەرعىيەكانداو، (ماليك) له هەستكردن بە چاوەدەيرى خواى گەوره داو، (ئەحمەد) له خۆ پاريزيداو، (سابتى بەنانى) له بەندايەتيدا، بەختە وەريان وەدەست هينا ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا

يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْأُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ... چـونكو هەرچى له تىنويتى و ماندويتى و برسيتى كە له راي خودا توشيان دى و هەر هەنگاويكى دەهاوين، خوانەناسان تورە دەكاو هەرزەمەيى له دوژمنى دەوشين، گشتى خودا بە چاكەيان بۆ دنوسى. ﴿الرَبَّةُ ۝﴾

بەختە وەرى چەكى دراو نيه بگۆردريتەو، وەلاخىك نيه بكري، گوئيك نيه بۆن بكري، دانەويئە نيه بپيورئ، کوتال نيه بۆ فرۆشتن دابنري.

بەختە وەرى خوشى و شادى دمرو نە بە ساي ئەو راستيەى وەخوى هەلدەگري، سا نەو و سەرەوتنى دلە بە ساي بەهرەو چاكەيى باوەشى پىدا ئەگري.

ئىمە لامان وابو ئەگەر پەرە بە بەرفرەکردنى خانوبەرە، مال و داراييمان بىدىن،
 ھەرچى مايە ئاسانكارى ژيانە، خواست و ئارموزمانە كۆى بگەينەو، ئەوسا
 بەختەومرو كامەرانين، ئاسودەو ھەساوھيىن، كەچى ئەوانە ھەموى ھۆكارى كۆلۆى و
 خاكەسارى و پەريشانين، سەبارت بەوہى ھەموشتىك خەم و پەژارە و پەنج و باجى
 بەدوادا گەرانى لەگەلە ﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنِيَكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعَنَا بِهِۦٓ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ...﴾ چاوت مەدە سەر ئەو شتەى كە داومانە بەدەستە گەلى لەوانە، كە ئەمە
 ھەر خۆشى ژيانى دنيايەو ھەر ويستومانە بە ئەزمونيان بگەينەين. ﴿١٣٦﴾ طە.

گەورەترين چاكار ^{٦٧٤} لە جىھاندا (موحەممەد) پيغەمبەرى رېنماكار ^{٦٧٥} بو ﷺ
 ئەويش بە نەدارى دىگوزەرانى، لە برسان چەمايەو، قەسپ و خورماى خراپىشى
 دەست نەكەوت برسىتى پى بشكىنى، لەگەل ئەوھشدا لە خۆشى و كامەرانىيەكى وا
 دەزىا، لە ئاسودەيى و بەختيارى و، سىنە شادى و، ھىمنى و ئارامىيىكى وا دادەيبردە
 سەر ھەر خوا خۆى پى ئاگادارە ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ...﴾
 قورسايشمان لەسەر شانانت لاندەبرد؟ ئەوہى پىشتى چەماندىبوى. ﴿٢﴾ الشرح.

﴿وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ...﴾ چاكەى زۆر ھىزاو گرنگت لە خواو دەگەل
 كراو. ﴿١١٣﴾ النساء.

﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَعْمَلُ رِسَالَتَهُ...﴾ خودا خۆى باشتر دەزانى چ كەسى بو
 پيغەمبەرى ھەلپىرى. ﴿١١٢﴾ الأنعام.

لە فەرمودەى (صحيح) يشدا ھاتو: ((البر حسن الخلق، والاثم ما حاك في صدرك،
 وكرهت ان يطلع عليه الناس...)) چاكە رەوشت جوانىيە، گوناھيش ئەوھىيە لەناو
 سىنەتدا بىت و بچى و پىت ناخۆش بى خەلك بەسەرى ھەلپى ((٦٧٦)).

٦٧٤ چاك كار/راستكەرمودەى كار.

٦٧٥ كارى رېنمايى خەلك بو.

٦٧٦ پيى بزانى.

بىگومان چاگە نواندن شادى دل، سوكنايى دەرونە: لە فەرمودەشدا هاتو: ((البر طمأنينة، والاثم ريبة... چاگە دلتاييەو، تاوانيش دو دلئە)).

شتىكى رۆن و بەرچاوە، مەروفي چاگەكار لە هيمنى و هەداريدا زيان بەسەر دەبا، مەروفي بە گومان و دو دلئيشى لە جەوجۆل و روداوو شتى بەر مەترسى ^{٦٧٧} دەسلەمىتەو ^{٦٧٨} ﴿... يَحْسُبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ... هەر هەرياهەك لە دژى خويان دمران. ﴿٤﴾ المنافقون﴾.

هۆكارەكەى ئەو هەيه تەنيا خراپەى ئەنجام داو، مەروفي تاوانكار ناچارە دوچارى دلەپراوگى و نىگەرانى و پەشۆكان بى، لە ترسان بپرويتەو. چارەسەرى ئەوانەى بە دواى بەختەومرى دادەگەرپن ئەو هەيه: هەميشە چاگە كار بن، خويان لە تاوان دور بگرن، بۆ ئەو هەيه هەساو بن ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ... ئەو كەسانەى بپرويان بە خودا هيناوە بپرواگەيان تىكەلى ناحەقى نەكرد، دلتايى بۆ ئەوانە و شارمزاى راي خودا ئەون. ﴿٨٢﴾ الأنعام﴾.

سوارىك بە تاو دەهات و تۆز لە سەر سەريەو بەلند دەبو، دەيهويست خوى بگەيه نيته (سەعدى كورى (ئەبو وەهاس)، لە كاتىكا (سەعد) دور لە قاوو قىزو ^{٦٧٩}، دور لە گىچەلى، تەنيا بە خوى و خاوو خىزانى، لەگەل رانە مەپىكدا لە ناو جەرگەى بياياندا چادريكى هەلدا بو، سوارەكە لىي نزيك بۆو سەير دەگا (عومەرى) كورپەتى، كورە بە باوكى دەلى: باوكە وا خەلك لەسەر دەسلەت كيشەيانە، كەچى تۆ بە لەومراندنى مەرو مالاتت خەريكى. ئەويش گوتى پەنا بە خوا لە خراپەى تۆ، منيش دمرانم خەليفايەتى بۆ من شايستەترە لەو هەيه به خۆم و بەو بەرگەى بەرم بەسەر بەم بەلام گويم لە پىغەمبەرى خودا بو ﷺ دەيفەرمو: ((ان الله يحب العبد

٦٧٧ مەترسیدار.

٦٧٨ دەرپرويتەو/دەترسى.

٦٧٩ هەرا هەرا.

الغني التقى الخفي... خۇاى گەۋرە بەندەى بى پىۋىستى لە خۇا ترسى خۇ ھەشارى خۇش دەۋى)).

بى گومان ئەگەر مۇسلمان پارىزگارى دىنى خۇى بى گەۋرەترە لەۋەى دەسەلات و پاىەى (كىسرا) و (قەيسەر)ى بى بدرى، چۈنكى ھەر ئايىنە ھەتا لە ناو نازو گۆزى بەھەشتدا جى گىرت دەگا، بەرگىت لى دەگا، بەلام گومانى تىدا نىە پۇژى دى پەلە و پاىەت لەدەست چى ﴿إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ... ئەم زەمىنە و ھەرچى و بەسەرەۋمىە لە دوا جاردە ھەر بۇ ئىمە ئەمىنەت و سەر لەبەريان دەھىنەۋە بۇ لاى خۇمان. ﴿۱۰﴾ مەرىم

ھەر وتەى پاك بۇ لاى خۇا بەرزە بىتەۋە

ھاۋەلان گەنجىنەى وشەى پاراۋو پىرۇزىان لەلابو، كە ھەلزاردەى مەۋفائەتى ﷺ بە و شانە دەرسى دابون. ھەر وشەيەگىش لە لاى ئەۋان لە دىۋا و ئەۋەى تىايدا بايەخدار تر بو، گەۋرەۋى و شۇمەندى ئەۋان لەۋەدا بو، ھەمو كارو فەرمانىكىان بە سەنگ و پىزى خۇى ھەلدەسەنگاند.

ئەبۇبەكر داۋا لە پىغەمبەرى خۇا دەگا ﷺ نزاىەكى فەىر بكا، ئەۋىش پىى فەرمو: ((قل: ربّ اني ظلمت نفسي ظلما كثيرا، ولا يغفر الذنوب الا انت، فاغفر لي مغفرة من عندك وارحمني، انك انت الغفور الرحيم ... بلى: پەرۋەردگارە من ستەمىكى زۆرم دەرھەق بە خۇم كرد، تەنيا تۆش لە گوناھان دەۋورى، جا بە لىخۇشبونىك لەلايەن خۇتەۋە بىم بەخشەۋ مېھرى خۇتم بۇ بنوئىنە، بە راستى تۆ بەخشەندەۋ مېھربانى.

پىغەمبەرى خۇا ﷺ بە (عەباس) دەلى: ((إِسْأَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ... داۋاى لىبوردن و تەندروستى لە خۇا بكە))، ھەرۋەھا بە (عەلى) دەفەرموى: ((قل: اللَّهُمَّ اهدني وسدّني... بلى: پەرۋەردگارە پىنمايى و راستەپىم كەى)).

بە (عوبەيدى) كۆرى (حەسەن) ىش دىمفەرمۇئ: ((قُل: اَللّٰهُمَّ اِنِّى رَشِدِي، وَقْنِي شَرْ نَفْسِي... پەرۋەردىگارا ھۆشى ژىرىم ۋەبەربىئەۋە، لە خراپەى دىمرونىشەم بىپارىزى.

بە (شەددادى) كۆرى (ئەۋس) ىش دىمفەرمۇئ: ((قُل: اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ مِنَ الْاَمْرِ، وَالْعَزِيْمَةَ عَلَى الرَّشْدِ، وَشَكَرَ نِعْمَتِكَ، وَحَسَنَ عِبَادَتِكَ، وَاسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيْمًا، وَلِسَانًا صَادِقًا، وَاسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ، وَاعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ، وَاسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ، اَنْتَ اَنْتَ عَلَامُ الْغَيْبِ... بَلِّئ: پەرۋەردىگارا لىئ دىمخۈزەم لە كارۋ فەرمان پاكىرمكەى، لەسەر پاستەپىئ داسەپاۋمكەى، داۋات لىئ دىمكەم شوكرانە بژىرى بەھرەى تۆبە، بە چاكى بەندايەتى تۆبىنىم، داۋات لىئ دىمكەم، لەو شەپۋ خراپەش كە تۆبىمىزنى پەنات پىئ دىگرم، لەۋەش كە تۆبىنى ئاگادارى داۋاى لىخۇشېۋىت لىئ دىمكەم، بە پاستى تۆبە نەينىيان زۆر ئاگادارى بە (مەعان) ىش دىمفەرمۇئ: ((قُل: اَللّٰهُمَّ اَعْنِي عَلَى ذِكْرِكَ، شَكَرِكَ، حَسَنَ عِبَادَتِكَ... بَلِّئ: پەرۋەردىگارا لەسەر يادۋ سوپاس ۋ باش ئەنجامدانى بەندايەتت يارمەتىم دە.

بە (عائىشە) ش دىمفەرمۇئ: ((قُولِي: اَللّٰهُمَّ اَنْتَ عَفُوٌّ تَحِبُّ الْعَفْوَ، فَاعْفُ عَنِّي... بَلِّئ پەرۋەردىگارا تۆبە خۈيەكى مېھرىبانى، لىبوردەيىت خۇشەۋى، دەسا لىم بېۋرە.

ئەۋەى ئەۋ نزاينە لەخۇيان گرتۋە: داۋاى پەزەمەندى ۋ مېھرو سۆزى خۈاى بەرزو توانايە لە دۋا پۇژداۋ، پزگار بۈنە لە خەشم ۋ قىن ۋ جەزەبەدانى^{۶۸۰}، داۋاى يارمەتى كىرنە لەسەر ئەنجامدانى بەندايەتى ۋ سوپاسگوزارى خۈاى بەرزو بىئ ھاۋتا. پەيۋەندى لە نىۋان ئەۋ نزاينەدا: داخۈاىزىكىرنى ئەۋەى لای خۈايەۋ، پىشت ھەلكرىنە لەۋەى لە دىنیا دايە.

ئەۋ نزاىە داۋاكارى ھىچىك لە مال ۋ سامانى دىنیاى دۋا بپاۋ^{۶۸۱}، كەل ۋ پەل ۋ فاقۋ بىرىقى بىئ بايەخ ۋ لە بن ھاۋى تىدانىيە.

۶۸۰ سزادانى.

۶۸۱ كۆتايى ھاۋو.

پەرورەدگاری تۆبەم شیۋەيە گەلانی ستمەکار لەناودەبا، بێگومان گرتنی نەو توند ئیش و توند ئازارە

بە راستی مایە تیشکان و دۆرانی بەندەییەو، مایە پێ خلیسکان و لەدەستدانی شان و شکۆیە، گە بەندەکانی خوا بچەوسێنێتەو، حەق و مافیان پشیلکاو، بێ چارەو مەفەرانی ژێر پێخا، هەتا یەکی لە کاراشنایان^{٦٨٢} دەلی: لەو کەسە بترسە تەنیا خوا بە فریادپرسی خۆی دەزانێ لە دژی تۆ.

بێگومان میژوی گەلانی نمونەیی بەرچاوو زیندوی دەربارەیی دەرمەنجامی ستمەکاران لە بیروەزردا تۆمار کردووە.

فەرەمۆ ئەو (عامری) کۆری (توفەیل) تەلە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ دادەنێتەو دەیهوێ تیرۆری کا، پێغەمبەری خوا ﷺ دوای لێکرد، خۆی گەورە لویکی ژەهراوی^{٦٨٣} لە قورگا شین کردو، لە تاوان ھاواری دەکردو، هەر لەجێو پێی مرد.

(ئەربەدی) کۆری (قەیس) پێغەمبەری خۆی ئازاردو، هەولیدا نەخشەیی کوشتنی بۆ دابڕێژی، پێغەمبەری خوا ﷺ نزی لێکردو، خۆی گەورە هەورە تریشقیەکی لێداو بە خۆی و وشرەکەییەو سوتا.

چەند ساتیکی گەم بەرلەو (حەجاج) (سەعیدی) کۆری (جوبەیر) بکوژی، (سەعید) نزی لێکردو گوتی: ئەی خۆیە لەدوای من دەستی بەسەر هیچ کەسیدا نەپوا.

دوای شەهیدکردنی، (حەجاج) دووەلێکی^{٦٨٤} لە دەستی هاتو، پاشان هەمو لاشەیی تەنیهو^{٦٨٥}، هەروەکو گابۆرە دەیبۆراند، پاشان بە ئاھو حەسرەتەو سەری نایەو.

(سوفیان) (سەووری) لە ترسی (ئەبوجەعفەر) (مەنسور) خۆی حەشارداو، (ئەبوجەعفەر) بەرەو حەرمی مەککە کەوتەری و (سوفیان) ییش لەناو حەرمەداو،

٦٨٢ شارەزایان.

٦٨٣ غوددەیی ژەهراوی.

٦٨٤ گریتیەکی.

٦٨٥ تەشەنەیی کردو دای گرتەو.

هه ئویستی ستهم لیکراوان

وتم: منم له بهر دهرگا

﴿وَجَعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِ﴾ (٢٩) هَرُونَ أَخِي (٣٠) أَشَدُّ بِهِ أَزْرَى (٣١) وَأَشْرِكُ فِي أَمْرِي (٣٢)
 كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا (٣٣) وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ... له خزمانم ناریکاریکم بو دانای. (مه به ست)

ھارپونى بىرەمە. پىشتى مىنى پىن پتەو كە. بىكە شەرىكىش لە كارم. تا ئىمە زىدە بەسنى پاكى تۆ بدەين، گەلىكىش يادى تۆ بكەين. ﴿٣٤﴾ طە.

﴿... بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ...﴾ (زىن و پىاوى بىرۋادار) دوستى يەكتىن. ﴿٧١﴾ التوبة. ﴿... كَانَهُمْ بَيْنَهُمْ مَرْصُوسٌ ...﴾ ھەروەكو بىلى دىۋارى قورقوشمن. ﴿٤﴾ الصّف. ﴿وَأَلْفَ بَيْتٍ قُلُوبِهِمْ ...﴾ بە دل ئەوانى كىردە ھۆگرى يەكتى. ﴿١٢﴾ الأنفال. ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ...﴾ خاۋەن باۋەر ھەمويان ھەر بىر بىر يەكن. ﴿١٠﴾ الحجرات.

پىۋىستە ھاۋەلىكت ھەبى

بى گومان يەكن لە ھۆكارى كامەرانى ئەۋەيە: ھاۋەلىكى ۋەھات دەست كەۋى كەلك و سودت پىن بگەيەنئو، بە ساي ياۋەرى ئەو بەختەۋەرى ۋەدەست بىنى.

((اين المتحابون في جلالي، اليوم اظلمهم في ظلي يوم لا ظل الا ظلي...)) لە پۇزى دۋايى خۋاي گەۋرە دەفەرەمۆئ: كۋا لە كۋىن ئەۋانەى لە پىناۋى مىندا يەكتىيان خۋش ۋىستە، دەيانخەمە ژىر سىبەرى (عەپشى) خۆم، كە لەو پۇژەدا جگە لە سىبەرى مىن ھىچ سىبەرىك نىە)).

((ورجلان تحابا في الله، اجتمعا عليه، وتفرقا عليه...)) يەكتى تىرىش لەو ھەۋت چىنانەى لە ژىر سىبەرى عەرشى خۋادا كۆدەكرىنەۋە، ئەو دو پىاۋەن لە پىناۋى خۋادا يەكتىيان خۋش دەۋىو، لەسەرى كۆدەبنەۋە، لەسەرىشى جىا دەبنەۋە)).

ھىمىنى خۋازراۋىكى شەرى ۋىرىيە

﴿أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ...﴾ دىنبايى بۆ ئەۋانە ۋە شەرەزى پاي خۋادا ئەۋەن.

﴿٨٢﴾ الأنعام.

﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ...﴾ (ئەو پەرورمىنەى) ئەوانى لە ھەژارى بىن نياز کردو دۇنيای کردن نەترسن. ﴿١﴾ قريش.

﴿... أَوْلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا...﴾ ئەدى ئىمە لە شوپىنكى ھىمنمان دانەمەزاندون، ﴿٥٧﴾ القصص.

﴿... وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا...﴾ (مالى خوا لە مەككە) ھەر كەسى پەناى پى بەرى، ناشى لە ھىچ بترسى. ﴿١٧﴾ آل عمران.

﴿... ثُمَّ أَلْبَغَهُ مَأْمَتَهُ...﴾ ئەوسا كە بىنيرە شوپىن كە نەترسى. ﴿٦﴾ التوبة.

((من بات آما في سربه معافى في بدنه، عنده قوت يومه، فكأنما حيزت له الدنيا بحذافيرها... ھەر كەسى بە دلىكى ئارامەو شەوى كردهو، تەندروستى لاشەى تەواو بو، بژىوى ئەو رۆژى لەلابو، ھەروەكو بلىى دىناى بە ھەم و نازو گۆزەو پى براو)).

دەل لە ميانەى باوەرو پۆچونى لە ناسىنى ھەقدادو، لە ميانەى پىبونى بە دۇنيایى: ئاسودەو ئارام دەبى.

ئاسايشى گەل: بە تەبايى و يەك رىزىو بەندە، بەو بەندە كارو فەرمانيان بە دادوەرەنە بەرپۆە بچىو، ياساو رىساي خواى تىدا پەچاو بکرى.

ترسو لەرزش لەگەل ئاسودەمىيدا دوژمنن ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ...﴾ بە ترسەو ھەوى پۆيى و بە نىگەرانى دەپروانى. ﴿١١﴾ القصص.

﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ...﴾ ئىو لەوان ترسو نەبىو ئەگەر بىروادارن دەبى ھەر تەنيا لە من بترسن. ﴿١٧٥﴾ آل عمران.

يەكلى لە مەترسيدا بى ھەسانەو بۆ نىو، كەسى بى باوەرپىش ھەمىشە نا ئارامەو، مروقى نەخۆشيش ژيانى ژانە.

ژيانى ئەم دىنيايە چەندە كەسەس و مايەى خاكەسارايە، ئەگەر بارى بە لايەك دا راست بى بە لايەكەى تىرى داخوارە، ئەگەر مال و سامان ھەلپىژى جەستە ناسازو دەرەدارە، ئەگەر تەندروستى تەواو بى بەلاو مەينەتى دىتە ئارا، ئەگەر بارو گوزمرانى ژيان ھەموى تەواو بى مەرگ سەربارو بن بارە.

ھۆنەرىك بە ناوى (ئەعشا) لە نەجدەو بەرەو پىغەمبەرى خوا كەوتە رى ﷺ پارچە ھۆنراو ھەكىشى ھۆنى بوو ھە تايىدا ستايشى پىغەمبەرى خوا دەكاو، دەويست موسلمان بى، لە رىگادا (ئەبو سوفيان) رىگاي لى گرتو سەت و شترى پىندا، بۆئەو ھى نەگاتە خزمەت پىغەمبەرو بگەرپتەو ھە ناو مال و ھالى خۆى، ئەو ھىش و شترەكانى ھەرگرتو گەرپايەو، لە رىگادا سواری و شترىك بو دەپرەپاند، بەسەر سەرىدا كەوتە خوارى و مىلى شكاو، بى دەستمايە لە دىناو دوارپۇز سەرى نايەو.

بەلام ئەو پارچە ھۆنراوى ئامادەى كرد بو بۆئەو ھى لە خزمەت پىغەمبەرى خوادا ﷺ بىللى شىعەرىكى بە پىز بو ئىستاكەش ھەر ماو ھەتەو.

چەند كەسى خاوەن شكۆ بونە رەنجەرپۇ

يەككى لە ئامارى بەختەو ھى راستەقىنە ئەو ھە بى كەم و كورى و بەردەوام بى، بەردەوامىش لەو ھەدايە لە دىناو دوارپۇزدا، لە نەينى و ئاشكرادا لە ئىستاو پاشەپۇزدا مەرپۇ بەختەو ھى.

بەختەو ھى تەواو ھى لەو ھەدايە، ھىچ پەتەرىك^{٦٨٦} نەيشىلوينى، ھىچ رقى و كىنەيەك روى جوانى نەپروشينى^{٦٨٧}.

(نوعمان) ى كورى (مونزىر) - پاشاى عىراق - بۆ گەشت و سەيران دەروا و لەژىر سىبەرى درەختىك ھى دەخواتەو، (ەدى) كورى (حاتەم) ىش كەسىكى ژىرو دانا بو وىستى بە وشەيەك پەندى دابدا، پى گوت: ئەى پاشا، ئايە دەزانى ئەو درەختە

٦٨٦ مەينەتەك.

٦٨٧ دانەرنى/داينەمالى.

جى دەلى؟ پاشا گوتى: چ دەلى: (عەدى) گوتى: دەلى: زۆر كەس لەژىر ئەو درەختە بەسەريان برد

ئاۋى سازگاريان لەگەل مەيدا تىكەل كـرد
پاشان رۆيشتن و رۆژگار بە پەندى بردن
ژيانيش ھەروايە نىستاي خوشى يەو دوا جاريش مردن

(نوعمان) ژيانى لى تفت وتال بو، وازى لە مەى خواردنەو ھەتا دنياى بەجى ھىشت بە ئاخ و كەساران ژيانى بەسەر برد.

بروانە شای ئىران ئەو كەسەى بە بۆنەى تىپەردانى دو ھەزارو پىنج سەد سال بەسەر پىكھىنانى دەولەتى فارسيدا ئاھەنگى دەگىرا، نەخشەى بەرفەرگەردنى سنورى دەسلەلاتى دەگىشاو، دەيوست دەسلەلاتى رۆبەرىكى پان و پۆرتەر دابگرى، دوا بە دواى ئەو ھەر لە بەيانى و ئىوارەى كەدا دەسلەلاتى لە كارخرا ﴿... تُوْنِي الْمَلِكُ مِنْ تَشَاءٍ وَتَنْزِعُ الْمَلِكُ مِمَّنْ تَشَاءٍ... ھەر كەس بۆ خۆت مەيلت لى بى دەسلەلاتى پى دەدەى و كىش تۆ ھەز كەى دەسلەلاتى لى دەستىنى. ﴿٢٦﴾ آل عمران﴾، لە كۆشك و تەلارو نازو گۆزى دنياو ەدەرنا، بە بى كەسى و بە بى بەشى و دورە ولاتى گيانى لە دەستداو، كەسىش لەسەرى نەگريا ﴿الدخان: ٢٥ - ٢٧﴾ ﴿كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَتَعَمَّرُوا فِيهَا فَنَكِهِنَّ... گەل كانى و باغاتيان لە پاش بەجى مان. فرە كىلگەو كۆشك و سەر سەراى بە نرخیش. خىرو بىر كىش كە تىيدا لەو پەرى خوشيدا دەژيان. ﴿الدخان: ٢٧﴾.

بە ھەمان شىو ە (شاوشيسكو) سەرۆكى رۆمانيا ئەو كەسەى بىست و دو سال فەرمانرەواىي ولاتەكەى كرد، تەنيا پاسەوانە تايبەتەى كانى خۆى ژمارەيان ٧٠ ھەزار پاسەوان بو، لەگەل ئەو ەدا گەل و نەتەو ەى خۆى چوار دەورى كۆشكە گەيان گەمارۆداو، بە خۆى و سەربازە كانى ئەنجن ئەنجن گران ﴿... فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ

يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَتْ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ ... ھىچ دەستەيەكەشى نەبو گە لە خودای بپاريزۆ و خوۆشى ياريدەى خوۆى نەدا. ﴿٨١﴾ القصص. دەستى لە بنى ھەمبائى دەرچو ^{٦٨}، دنياو دواړۆزى لە دەست چو.

لەلایەكى ترهوه (ماركوس)ى سەرۆكى فليبين: مالدارو دەسەلاتدار بو، بەلام جۆرەها نازارو ئەشكەنجەى بە گەلەكەى چەشت، كاسەى سەرشۆرى و نەگبەتى بە گەلەكەى نۆش كرد، ئەوسا خواى گەورەش تالايى بەدبەختى و چارەپەشى وەسەر لوتى وى كرد، لە ناو خاك و زىدو خزم و خویش و دەسەلاتى خوۆى وەدەرنا، ھىچ پەنا گەيەكى نەبو تيّدا وەحەوئتەو، بە بئۆلەتى ^{٦٩} سەرى نايەو، گەلو نەتەو، كەيشى رینگايان نەدا لە خاك و ولاتەكەيدا بنيزۆ: ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضَلِيلٍ ... ئەدى فيل و تەلەكەكانى ھەموۆ پوچەل نەكردن؟﴾ ﴿٢﴾ الفيل.

﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ... ئەوسا خودا گيرۆدەى نازارى پەسلان و دنياى كردن.﴾ ﴿٢٥﴾ النازعات.

﴿فَكَلَّا أَخَذَنَا بِذُنُوبِهِ ... ئيمە ھەريەك لەوانەمان بە تاوانەكەى خويان گرت.﴾ ﴿١٠﴾ العنكبوت.

دەسەبەرکردنى کردەى چاکە تانجى سەرى ژيانى بەختەو، وەرانیە

بۆئەوێ بەندە ژيانىكى بەختەو، وەرانیە، ئارامى و ھەسانەو، دەستەبەرکا، پيويستە ھەوئى وەدەستەينانى کردەى بەردار بداو، پيشپرکى لە ھەراھەمەينانى خوورەوشتى جوان و رازاو بەكا ((أحرص على ما ينفعك واستعن بالله... لەسەر ئەوێ سودت پى دەگەيەنئ پىدا بگرەو، داواى يارمەتیش لە خوا بەكە)).

٦٨ واتە ھىچى نەبەرا.

٦٨٩ بە نابوتى و بەدبەختى.

یه کئ له یاوران داوا له پیغه مبهری خوا دهکا ﷺ که له بهه شتدا پیکه وه بن: نه ویش پیی دمفه رموی: ((أعني على نفسك بكثرة السجود، فانك لا تسجد لله سجدة الا رفعك بها درجة... له سه رخوت یارمه تیم بده، به سوژده بردنی زور، چونکو تو هه سوژده پیک بؤ خوا ببهی بی سو خوای گه وره پله یه گت پی بهرز دهکاته وه. یاورم یکی تریش داوا دهکا پیغه مبهری خوا ﷺ شتیکی وای پی بلئی هه مو چاکه پی له خووه بگری نه ویش پیی دمفه رموی: ((لا يزال لسانك رطبا من ذكر الله... هه میسه زمانت به یادی خوا پاراو بی)).

که سیکی سییه له پیغه مبهری خوا ﷺ دهخوازی، نه ویش پیی دمفه رموی: ((لا تسبَّ احدا، ولا تضربن بيدك احدا، وان احد سبَّك بما يعلم فيك فلا تسبَّنه بما تعلم فيه، ولا تحقرن من المعروف شيئا، ولو ان تغرق من دلوک من انا المستقي... جوین به کهس مهدهو، که سیش به دهستی خوت ئازار مهده، نه گهریش یه کئ جوینی پیدای له سه ره نهو خراپه یه دهیزانی له تودا هه یه، تو له سه ره نهو خراپه یه جوینی پی مهده، که دهزانی تییدا هه یه، نه وهی چاکه یه هیچی به کهم مهزانه، نه گهر چی له دولکهی خوت ئاوی بؤ یه کئ له په رداخی بکهی، که داوای ئاوت لی دهکا)).

بی گومان نهو مه سه له یه زور پیویستی به پیشبرکی و دهستی پیسخه ری هه یه: ((بادروا بالاعمال فتنا... بهر له توشبونی ئاشوبو ئازاوه، له کرداری چاکه دهست پیسخه ری بکهن)).

((اغتنم خمسا قبل خمس... پینج شتان بقوزنه وه بهر له رودانی پینج شتان)).

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَعْفَرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ ... په له بکهن بؤ گه یشتن به به خشینی په رومرینتان و بهه شتی. ﴿١٣٣﴾ آل عمران﴾.

﴿... إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْكَرُونَ فِي الْخَيْرَاتِ ... نه مان له کاری چاکه دا بهه لپه بون. ﴿٩٠﴾ الأنبياء﴾.

﴿وَالسَّيِّقُونَ السَّيِّقُونَ ... تیره یه کیش له پیسه وهن، وه پیشکه وتون. ﴿١٠﴾ الواقعة﴾.

کاری چاکه دوامه خه، له کردهی بهر دار دامه مینه و، کاری سودمه ند پشتگوئ
مه خه:

﴿... وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ ... بُو شَتَيَّ حَه زِي لَي دِه كَهَن بَا پَيَكِه وَه كَي
بركَي بَكَهَن. ﴿٣٦﴾ الْمُطْفَفِينَ﴾.

له وگاتهی (عومه ر) کورې (خه تاب) زامدار کراو خوینی لئ هه لده چوړا، کورې
گه نجیکی بیڼی شه روا لکه ی له دوا ده خشا، (عومه ر) پئی گوت: ((برازاکه م،
شه روا لکه ت هه لماله، زیاتر مایه ی له خواتر سان و، پاراستنی پوښاکته))، نه و ميه
فه رمان به چاکه کردن له سه ره مه رگدا ﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ...﴾ كَي له ئیوه
مه یلی لیڼی بیته پیښی، یان بگه ریته دواوه. ﴿٣٧﴾ الْمُدَّثِّرُ﴾.

له راستیدا به خته ومه رې به خه وی دورو دریږو خو له یاد کردن له ناو نازو گوږو،
پشت هه لگ کردن له خواستی بالاو، پشتگوئ خستنی کاری چاکه فه راهم نایی
﴿... وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْعَابَهُمْ فَتَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ...﴾ به لام
خودا هاتنیانی پی خوش نه بو، وره ی له دلیان برده دمر. پیان گوتن ئیوه ش ویرای
به جیماوان به جیمین. ﴿٣٨﴾ التَّوْبَةُ﴾.

به راستی بیرو ژیری چه په لکاران و دهر ون زمان پی یان ده لی: ﴿... لَا تَنْفِرُوا فِي
الْحَرْبِ ...﴾ لَه م گه رمایه دا دمر مه که ون. ﴿٣٩﴾ التَّوْبَةُ﴾.

﴿... لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا ...﴾ (ده یانگوت) نه گه ر نه وانه لامان مابان، نه
ده مردن، نه ده کوژران. ﴿٤٠﴾ آل عمران﴾.

به بنده به نیگای خوا قه ده غه کراوه له وه ی له کاری چاکه دواکه وی: ﴿... مَا لَكُمْ
إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتِلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ...﴾ چیتانه که پیان ئیژن:
وه دمر که ون بو خه ز له رای خوادا، ته مه لن و له جی خو نابزون؟ ﴿٤١﴾ التَّوْبَةُ﴾.

﴿وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيْطُنَّ ... هَيِّنْدِيكى واتان دناودان، كه له نانقهست خووه دواده داو ناوگاتى. ﴿۷۲﴾ النساء﴾.

﴿... أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغَرَابِ ... ئهى له خووم نهگبهتى! چوون نهى زانى وهك قهل بجولئيمه وه لاشهى براى خووم وهشيرم. ﴿۳۱﴾ المائدة﴾.

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ ... چونكه ئه مانه گوزهرانى سهر دنيايان له دواړوژ پتر خوشدهوى. ﴿۱۰۷﴾ النحل﴾.

﴿... وَلَا تَنْزَعُوا أَنْفُسَكُمْ ... نه چن كيشه و لى پهيدا بى وسست ببنه وه. ﴿۶۱﴾ الأنفال﴾
 ﴿... وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُتَالَى ... نه گهر ده چن نوپژدا بهستن به ته وه زه لى هه لدهستن. ﴿۱۴۲﴾ النساء﴾.

((اللهم انى اعوذ بك من الكسل ... په روهردگارا په نات پى ده گرم له ته مبه لى)).
 ((الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت ... مروقى گوستاخ و وريا نه و كه سه يه هه واو نارم زوى خوئى بخاته ژيړپى و كارى بو دواى مردن بى)) ((والعاجز من اتبع نفسه هراها و تمنى على الله الامانى ... مروقى دهسته وسان و بى تواناش نه و كه سه يه، نه وهى هه واو نارم زوى بيه وئى خوئى لى نه گيړپته وه و، له سهر خواوه خوژگه و ثاوات بخوازى)).

مانه وه و خوشگوزهرانى له وئى يه نه وهك ليره

نايه دمه وئى گهنجيكى ده و له مهنده و له ش ساخ بيت و هه ميشه له ژياندا بيت؟
 نه گهر نه و ثاواته له دلدا بى له دنيا دا نايته دى، به لكه له دواړوژدا دپته دى،
 خواى گه وره ژيانى هم دنيا يه و اړه خساندوه دواى بى و پر له كه ساسى بى، به
 گالته و گه پ و رابوار دنيكى هه لځه له تپنه ريشى ناوبردوه.

يەككى لە شاعىران لەو پەرى تافى لاوئىتيدا ھەزارو نەدار بو، ئاواتەخوазى درھەمىك بو دەستى نەكەوت، دەيەويست ژيانى ھاوسەرئىتى پىكىبىنى بۆى نەرخسا، ئەو كاتەى بە سال داچو، سەرى سىپى بو، تەنيا چەرمو ھىسكى مابو، ئەوسا لە ھەمو لايەكەو ھە بۆى دەبارى، خانو بەرەو ژن ھىنانى بۆ سانا بو، لە ئاھى ئەو بارە نالەبارە ئاخۆ ئۆفى ھەلگىشاو لە شىعەرىكدا باس لەو دەكا، كە ھەز ناكا لەو تەمەنە ئەو نازو گۆزەى بەسەردا بېرژى لە كاتىكدا لە تەمەنى لاوئىتيدا ئاخو ھەسرەتى بۆ ھەلدەكشا.

﴿... أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمْ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ... ئەدى ئىمە تەمەنى وا درىژمان بە ئىو ھەدا كە ھەر كەسى بىويستايە، دەيتوانى پەندى لى بگري؟ ترسىنەريستان ھاتە لا! ﴿۳۷﴾ فاطر﴾.

﴿... وَظَنُوا أَنَّهُم إِلَهَانَا لَا يُرْجَعُونَ﴾ ... لايان وابو ناگەرپنەو ھە لای ئىمە. ﴿۳۸﴾ القصص﴾.

﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُرٌّ وَلَعَبٌ ... ئەم ژيانەى سەر دنيايە، ھەموھەر گەپو گالتيەو جى تر نىە. ﴿۶۴﴾ العنكبوت﴾.

بە راستى وینەى ژيانى ئەم دنيايە وەكو ئەو ھەوايە، رېبوارىك لەژىر سىبەرى دارى وەھەسى، دواى ئەو ھەوايە جى بەھلى.

نەیارانى بەرنامەى خوا

چەند كتيب و نوسراوھى بى باوھراىم خوئندۆتەو ئەوانەى بە پەخشان و شىعەر نوسين دەيانەوئى بىنە لەمبەرى سەر رىگای بەرنامەى خوا، گوتهى ئەوانەم بەرچاوا كەوتەو، كە لەسەر ئەم زەويەدا لە ياسا و پىساي خوا لايانداو، گەزارەى^{۶۹} و زمان درىژى ئەوانەم خوئندۆتەو، بىنيومە لەمەر بنەما راستەقىنەكان و رېنوئىنى خوايى

چەند بە نارېڭكى سنورىيان بەزانىدو، دەبينم ئەو دەم دېراو چەنە بازانە بە رېژەيېڭى ئەوئەندە زۆر بى شەرميان نواندو و تەى بى بايەخيان كەلەكە كردو^{٦٩٢} مەرۇف شەرم دەكا نوسراو، ھەلبەستراو زۆر رەوى ئەوان بگېرېتەو.

لەوئەش دلتيا بوم ئەگەر مەردوم ھەلگىرى پەيامىك نەبى و بەرنامەيەك شك نەبا، ئەوا ئازەل ئاسا دەگوزەرىنى و بەلام خۆى لە پېستى مەرۇفدا دەنوئىنى، لە روالەتدا مەرۇفەو لە ناوەرپۇكدا چوار پىيە^{٦٩٣} : ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ... يان پىت وايە كە زۆربەيان گوى شل دەكەن و تىدەگەن؟ ئەوانە وئەى وئساتن، بگەر لەوئەش گومرەترن. ﴿١١﴾ الفرقان﴾.

لەو كاتەى كتيبەكەم دەخويندەو لە خۆم پىرسى: باشە چۆن ئەوانە بەختەوەر دەبن لە كاتىكا پىشتيان لەو خوايە ھەلگەردو، كە ھەر خۆى بەرزو بىھاوتايەو بەختەوەرى لە دەستى ئەو دايەو، بەو كەسەى دەبەخشى خۆى ھەز بكا؟!

چۆن ئەوانە كامەرانى و دەدەست دىنن، كە پەيوەندى نىوانى خۆيان و خويان دەچرېنن، دەرگای نىوانى دەرونى كزو لاواز و دەردەداريان و، نىوانى مېھرو سۆزى بىسنورى خوا لە روياندا دادەخەن؟! ئەوانە چۆن ئاسودەى و دەدەست دىنن لە كاتىكا خوا لە خۆيان دەرنجىنن؟! چۆن دلارامى دەرك پى دەكەن، لە كاتىكا دزايەتى خوا دەكەن؟!

وئەى ھەستم كردو ھەر لە دنياوہ نامارى بەدبەختى و چارەپەشى دواپۇزيان ديارە كە گرىى دۆزەخە، ئەگەر تۆبە نەكەن و ژيانى خۆيان دەرنەبېن، نامارى تىچون و سەرشۆريان لە دنياوہ ديارە ئەوئەش چارەپەشى و گوى پى نەدان و دل تەنگى دارپمان و ورە بەردانە: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... ھەر كەس تىكىش بە نامۇژگارى من نەكا، ژينى لە تەنگانە دايە. ﴿١٢﴾ طه﴾.

٦٩٢) خەردۆتەو.

٦٩٣) ئازەل.

هه تاوه کو زۆربه یان ده یانه وئ جیهان تیگچئ و ژیان کۆتایی پئ بئ و، دنیا له به ریه ک هه لوه شی و، ئه و ژیان ه یان جئ به یلن.

ئه و به رژه و مندیه ی بئ با وهرانی کۆن و نوئ له سه ری کۆکن: بئ ریزی نواندنه له گه ل خودا و، هه له شه یی و ^{٦٩٤} سه ره پۆیی ^{٦٩٥} کردنه سه بارمت به خوونه ریتی به رزو ره سه نایه تی، خۆ له گیلی دانه له مه ر وهرگرتن و به خشین و، پشت هه لکردن له پاشه رپۆژو، به که م سه یرکردن و گوئ پئ نه دان به و گوتاران ه ی ده یلن و ده ینوسن و

جیهه جیی ده که ن: ﴿ أَفَمَنْ أَتَسَسَٰ بِنَيْكَتِهِۦ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَتَسَسَٰ بِنَيْكَتِهِۦ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَاكِ فَاتَّهَارَ بِهِۦ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ... ئاخۆ که سه ئ که به نه ره تی مزگه وته که ی خۆی له سه ره هه سته خوا به رسته ی و ره زای خودا دارشته ی هیژاتره، یان ئه و که سه ی که به ناغه ی مزگه وته که ی له سه ره لیواری که ندالی فه شه له و روخه ک داناوه و ده گه ل ئه ودا ده که ویته ناو ناگرو کلپه ی دۆژه ه؟ خودا ده سته ی سته مکاران شارمه زای راسته پئ ناکا. ﴿١٠٩﴾ التوبة ﴿١١٠﴾

به راستی ئه و بئ با وهرانه ئه گه ر بئ و به شیمانی خۆیان دهرنه بپرن و نه گه رپینه وه، تاکه چاره یان ئه وه یه ئه و ته مه نه بئ نر خه و بئ به هایه، ئه و ژیان ه تفت و تاله کۆتایی پئ به یلن و خۆیان له ناوبه ن: ﴿ ... قُلْ مَوْتُيَ بَعِثْتُكُمْ ... بَيِّزْهُ: ده ک له رکان بمرن. ﴿١١١﴾ آل عمران ﴿١١٢﴾

﴿ ... فَأَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ ... سا وهرن یه کتر بکوژن، ئه م کاره بۆتان چاتره. ﴿٥٤﴾ البقرة ﴿٥٥﴾

(٦٩٤) که راپه تی.

(٦٩٥) بئ نامانجی و بئ هه ده قی.

له‌ نرخ و به‌های دنیا

بئ‌گومان ته‌نیا ته‌رازوی به‌خته‌وه‌ری له‌ کتییی خوای گه‌ورده‌او، نرخاندن و هه‌سه‌نگاندنی شت له‌ قورنانی پیرۆزدا: نرخ و به‌های شت و، قازانچ و ده‌ست که‌وتی به‌نده له‌ دنیا و دوارۆزدا دیاری ده‌که‌ن.

﴿وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ (٣٢) وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ (٣٤) وَزُخْرُفًا وَإِن كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ... خَو
ئه‌گه‌ر بریار وانه‌با، نابئ مه‌ردم یه‌ک تیره‌ بن، وامن ده‌کرد میچ و بان و پله‌کانی ماله‌کانی ئه‌وانه‌ی خودا نه‌ناسن، له‌ زیویاو ته‌ختی زیوینم ده‌دانی، که‌ له‌سه‌ریان پال‌ده‌نه‌وه، شتی تری هه‌مه‌ ره‌نگه‌ش گشت ئه‌مانه‌ هه‌ر بۆ خوشگوزمرانی ژینی ئه‌م دنیان، مالی ئه‌ه‌ولاش په‌رومرندمت هه‌ر بۆ ئه‌وانه‌ی داناوه، که‌ له‌ خوای خوایان ده‌ترسن. (٣٥) الزخرف ﴿﴾

ئا ئه‌وه واتای راسته‌قینه‌ی ژيانه‌و، ئه‌وه‌یه قه‌دری گو‌شک و ته‌لارو، زی‌پرو زی‌وو، پله‌و پایه‌ی.

هی‌مای^{٦٩٦} بئ‌پایه‌خی دنیا‌یه که‌ خوای گه‌وره‌ سه‌ر له‌به‌ری ده‌یداته بئ‌ باوهران و، باوهردارانی‌ش لئی بئ‌به‌شن، تاوه‌کو سه‌نگ و پیزی ژيانی دنیا بۆ خه‌لکان رو‌ش‌نکاته‌وه. (عوته‌ی‌ی‌ کوری (غه‌زوان‌)‌ ی‌هاوه‌لی‌ ناودار، له‌کاتی‌کا و تار‌ی‌ هه‌ینی‌ بۆ‌ خه‌لکان ده‌خوینده‌وه‌ زۆر‌ لای‌ سه‌یر‌ بو‌ که‌ له‌گه‌ل‌ پێغه‌مبه‌ری‌ خوادا ﷺ له‌گه‌ل‌ گه‌وره‌ترین‌ دروست‌کراوی‌ خوادا‌ چۆن‌ ده‌ی‌گوزمراند‌ خو‌ش‌ترین‌ و شیرین‌ترین‌ کات‌ و ساته‌کانی‌ رو‌ژانی‌ ژيانی‌ ئه‌و‌ ساته‌ بو‌ له‌گه‌ل‌ پێغه‌مبه‌ری‌ خوادا ﷺ له‌لای‌ داریان‌ ده‌خوارد‌و‌ له‌ پیناوی‌ خوادا‌ تیده‌گو‌شا، پاشان‌ له‌ پێغه‌مبه‌ری‌ خوا ﷺ داب‌پراوه‌و، ئی‌ستاکه‌ش‌ فه‌رمان‌په‌وا‌و ده‌سه‌لات‌داری‌ ناوچه‌و هه‌رمیکه‌، بئ‌گومان‌ ئه‌و‌ ژيانه‌ی‌ له‌ دوا‌ی‌ گو‌چی‌ دوا‌یی‌ پێغه‌مبه‌ری‌ خوادا ﷺ به‌سه‌ر‌ ده‌بری‌ به‌ راستی‌ ژيانیک‌ی‌ بئ‌ پایه‌خه‌.

(سەعدى كۆرى (ئەبو ۋەقاس) ۋاڧى ۋەدەيىنى، كە لەدۋاى گۆچى پىغەمبەردا ﷺ ڧەرمانىرەۋايەتى شارى (كوفە) دەگا، لە كاتىڭدا لەگەل پىغەمبەرى خۋادا ﷺ گەلەى دارى دەخۋارد، بۇ خۇى پىستىكى مردارەۋە بوى دەكولاندو وردى دەگرد، پاشان لەگەل ئاۋدا دەيخۋارد، جا ئەو ژيانە و كۆشك و بالەخانەى لەدۋاى رۆيشتن و بەجى ھىشتنى پىغەمبەرى خۋاوھ ﷺ دىتە بەردەست چ نرڧ و سەنگىكى ھەيە! ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ... ديارە دوا رۆژ بۇ تۆ لە دنيا چاترە. ﴿٤﴾ الضحى﴾.

كەۋايە نەيىنەك لەو بابەت و مەسەلە دايە، ئەۋيشيان تەنيا پروپوچى ژيانى دنيايە ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِنْ مَّالٍ وَنَبِينَ ﴿٥٥﴾ تُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَل لَا يَشْعُرُونَ ... ئاخۇ ئەۋان پىيان وايە ئىمە كە بە مال و كوران يارمەتيان دەدەين، ھەر بۆئەۋيە كە: بەلەمانە لە چاكە دەگەل كەردنيان؟ نەخىر، ئەمانە نەزانن. ﴿٥٦﴾ الْمُؤْمِنُونَ﴾.

((والله ما الفقر أخشى عليكم... سويند بە خوا ناترسىم لەۋدى ھەزار بن)).

لەۋكاتەى (عومەر) دەجىتە خزمەت پىغەمبەرى خوا ﷺ، كە لە مالى خۇى دابو، بىنى لەسەر ھەسرىك پالکەۋتو، شوينەۋارى لە كەلەكەى دەرکردو، ھىچى لە مالدا نيە تەنيا ھەندىك جۆ نەبى، كە ھەئاسرا بو، چاۋەكانى (عومەر) ئەسرىنى لى ھەلرزا.

بىگومان دۆخىكى كاريگەرە، كە پىغەمبەرى خوا ﷺ پىشەنگو پىشەۋاى تەۋاۋى مەۋڧايەتيەۋ، حال و گوزمەرانىشى بەم شىۋەيە ﴿وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ ... گوتوشيانە: ئەمە چۆن پىغەمبەرىكە خۇراك دەخۋاو بە بازاراندا دەگەرئ؟ ﴿٧﴾ الفرقان﴾.

پاشان (عومەر) - خوا لىي رازى بىت - پىي گوت: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ بۇ خۇت دەزانى (كيسرا) ۋ (قەيسەر) لە چ ژيانىڭدا بەسەر دەبەن! پىغەمبەرى خوا ﷺ ڧەرموى: ((أمن شك انت يا ابن الخطاب، أما ترضى أن تكون لنا الآخرة ولهم الدنيا.. ئەى كۆرى (خەتتاب) تۆ لە گومان داي؟ بەۋە ڧايل نى دۋارۆژ بۇ ئىمە بىۋ دنيا بۇ ئەۋان؟

بئىگومان ئەو پېۋانەيە ھاوسانى و ھاوگېشەيەكى ^{٦٩٧} رۆن و لەبەر چاۋەو دابەشكردىكى تەۋاۋە، ئەوسا كى ھەز دەكا با قايىل بى، ھەزىش ناكا با تورە بى، ھەركەسىكىش دەيەۋى بەختەۋەرى لە پول و دراۋو، بالەخانە و ئۆتۆمبىلدا ۋەدەستبىنى و ھەۋل و گەپى ^{٦٩٨} ھەر لەو پېناۋە دابى، سوپىند بەو خوايەى تاك و تەنپايە، بۆى بەردەست نابى.

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسِرُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبِطُلَّ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... ھەر كى ژىنى ئەم دنيايە و زەرق و بەرقى ئەۋى دەۋى، ئىمە مزەى كردهۋىان بە تەۋاۋى- ھەر لەم دنيايە دەدەينى و چىشيان لى كەمەۋە ناگرى. ئەۋانە ھەر ئەو كەسانەن پۆزى سەلا، غەپرى ئاگر، بەشيان نىە و ھەرچى لە زەمىن كىردىان بە فېرۆ چو. ﴿١٦﴾ ھود﴾ .

كىلىلى بەختەۋەرى

ئەگەر تۆكەسىكى خواناس بىت و زىكرو يادى خوات لە دەم دابى و، بەندايەتى بۆ بنوئىنى، ئاسودەيى و كامەرانى ۋەدەست دىنى، ئەگەرچى لە كەلاۋەيەكدا ^{٦٩٩} بگوزەرىنى. ۋەلى ئەگەر كەسىكى لاسار بىت، لە فراۋانترىن كۆشك و خانوبەرەدا بەسەرپەى، ھەرچى ئارەزوت لىى بى ۋەدەستى خەى، دلىيا بە سەرمەنجامى ژيانى كەساسى و تفت و تالىيە، چونكى ئىستاكەش كىلىلى بەختەۋەرىت لە دەست نىە. ﴿... وَءَايَنَتُهُ مِنَ الْكُؤُرِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ ... ھىندىن گەنجىنە دابوئى، ھەر تەنپا كىلىلەكانىان گروپەكى زۆر بەھىزى شەكەت دەكرد. ﴿٦٧﴾ القصص﴾ .

٦٩٧) ھاۋسەنگىكى/ پىك ھەلپىكى.

٦٩٨) ھەۋل و تىكۆشان.

٦٩٩) كاۋلە خانو.

هە ئۆستەيەك

﴿إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا...﴾ خدا لەسەر ئەو کەسانە دەکاتەو، کە باوەرپیان

پێ هێناو. ﴿٣٨﴾ الحج.

مەرامی^{٧٠٠} ئەو نایەتە ئەو هیە: خوا بە لاو مەینەتی دنیاو دواڕۆژ لەسەر موسڵمانان

لانهدا.

"ئەو لە لایەن خواوە هەواڵە، بە ئێنە، مۆژدەیه، بە باوەر دارانی داو، هەرچی کۆسپ و ئاستەنگە لە رێپاندا لانهبا، بە سای ئەو باوەرپیان خوا لە گشت خراپەو بەدی بێ باوەرپان و، پارایی و فیل و فرتی شەیتان و، لە پیسی و چەپەلی دەرۆنیان و، کاروکرداری نادروستیان، دەرپازیان دەکا، لە کاتی دابارینی بە لای، کە بەرگەیان پێ ناگیری لەسەریان دەرپۆنی و یارسوکیان بۆ دهنوینی، هەر هەمو پرۆاداریک بە گوێرە رێژەو باوەرپی مافی ئەو بەرگری و رێز لێنەهێ هەیه، جا هەیانە پشکی^{٧٠١} زۆری پێ ئەپێ و، هەشیانە کەمیکى بەردەکوئ".

یەکی لە بەروبوومی باوەر ئەو هیە لە کاتی مەرگەساتی دڵنەوایی بەندە دەکا، ئالۆزی و

تەنگو چەلەمەهێ لەسەر سوک دەکا ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ...﴾ هەر کیش پروای بە

خودا بێ، دلی شارەزای خوێ دەکا. ﴿١١﴾ التغابن.

مەبەستی ئەو بەندە پرۆاداریە دڵنایە هەر کۆستی^{٧٠٢} بێتە رێی لە لایەن خواوەیهو،

ئەو هی بەسەری هاتو دهبوایە هەر ببی، ئەو هی بەسەرشیدا هەلبێری^{٧٠٣} رێی تێناچی

بەسەری بێ، ئەوسا بۆ ئەو بریارو فەرمانە تالە ملی گەج دەکاو رەزامەندی دهنوینی،

ئەو بە لایە جەرگاوسە^{٧٠٤} لەسەر سوک و سانا دەبی، چونکێ دەزانێ خوا بەسەری

هێناو، رەنجی بەهەدمەر ناچی".

٧٠٠ مەبەستی.

٧٠١ بەشی.

٧٠٢ هەر ناخۆشی.

٧٠٣ تێپەری و نەپێکی.

٧٠٤ بێزارکە.

چۈنچان دەگۈزەرانىد؟

ۋەزىرە با بەيەكەۋە سەرىك لى بارو گۈزەرانى يەك رۇزى ھاۋەلىكى ناۋدارو پايدەدار بىدەين، كە كچى پىغەمبەرى خاۋا پارچەيەك لى جگەرى ﷺ خىزان ۋ ھاۋسەرىتىۋ، ناۋى (ەلى) كورى (ئەبو تالىب)ە، (ەلى) لى بەرە بەرى بەياندا خەبەرى دەپتەۋە، بە خۇى ۋ بە فاتىمە مالىيان پىشكىنى ھىچ خۇراكىيان ۋەبەردەستان نەكەۋت، لەسەرمان قاپۋتەكەى^{۷۰۵} بە شانيدا داۋ لى مال چۈە دەر، لى كەنارەكانى شارى مەدىنە دەپۋىشت ۋ دەگەرپا، جۈلەكەيەكى خاۋەن كىلگەى بىرگەۋتەۋە، (ەلى) لى دەرگا تەنگو چكۈلەى كىلگەكە چۈە ژورى ۋ خۇى تىۋەسى^{۷۰۶}، جۈلەكە پىى گوت: ئەى كابراى ەرمب ۋەزىرە ھەر سەتلىك بە دەنكە خورمايەك دەرپىنە، واتە سەتلىكى گەۋرەى ئاۋ لى ناۋ بىرەكە بە ۋىتران راپىكىشە. (ەلى) خاۋى لى رازى بىت دەست بەكار بو، ماۋەيەك بو كارى لەگەلدا دەكرد، ھەتاۋەكو ھەردو دەستەكانى ۋ ھەمولاشەى ژانى دەكرد، ئەۋىش بارتەقاي ژمارەى سەتلكەن دەنكە خورماى پى دەدا، دەنكە خورمايەكانى دەبردو بە لى پىغەمبەرى خاۋا ﷺ دەپۋىشت ۋ بەشى ئەۋى لىدەداۋ، بە خۇى ۋ بە فاتمەش بە درىژاىى رۇژ بەۋ كەمە خورمايە دەيانگۈزەرانىد.

ئا ئەۋە بارو گۈزەرانى ئەۋان بو، ۋەلى ئەۋان ۋايان ھەست دەكرد مالىيان كاسەى پىر ئاشتىەۋ، پىرى شادى ۋ ئاسودەپى ۋ خۇش بەختىە.

دلىان ئاۋىتەى خورپەۋىشتى ناۋازەۋ ئەۋ پەيامە راستەقىنە بو كە پىغەمبەرى خاۋا ﷺ پىى رەۋانە كراۋە، ئەۋان دلىان بۇ كىردارى چاك لەگەر دابو، لەۋ ھەستە دەرونىە پىرۋۇزما دەرژيان، كە راستى ۋ چەپەلى يان پى لىك جوى^{۷۰۷} دەكردنەۋە، ئەۋسا لە پىناۋى راستى تىدەكۈشانو، خۇيان لە چەپەلى بە دور دەگرت، راستى ۋ

۷۰۵) پالتۇ/ كەۋل.

۷۰۶) خۇى تىۋە بىرد.

۷۰۷) جودا دەكردنەۋە.

دروستی و نهینى بابەتەکانیان دمرك پى دەگردو، هەر شتەى بەسەنگى خۆيان هەلەسەنگاند.

(قارون) بەختەوهرى له كوئى بو، هيمنى و خوشى و ئارامى (هامان) چى بەسەرھات، يەكەمیان چو بە ناخى زەوىداو، ئەوى تریان نەفرەتى خواى پى برا ﴿... كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَأُهُ ثُمَّ يَهْبِجُ فَتَرْتَهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا ... وَهَكَذَا بَارَانِيكَ شِينَاتِيهكەى و مرزپرى پى خەنى بوو بەرەبەرە وشك دەبى و دەبىنى زەرد هەلگەراو و له دواىى دا بوەتە كاوو كۆتى بەربا. ﴿الحدید﴾

بەختەوهرى له لای (بیلال) و (سەلمان) و (عەمار) چنگ دەكەوئ، لەبەرئەوهرى (بیلال) بانگى حەقى راھىشتو، (سەلمان) لەسەر راستى بناغەى دۆستایەتى دامەزراندو، (عەمار) پەیمانى بەجئ گەياند ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ تَنفَعِلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَتَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ... هَهُر كەسپش وەك ئەوانە نەبن، ئیمە كارە باشەكانیان لى وەردەگیرن و لە گوناھیشیان خوش دەبین و لەگەل بەهەشتیەكان دەبن وئەو بەئینەى كە پێیان دراو و راستە. ﴿١٦﴾

الاحقاف

چەند وتەى كاراشنايان دەربارەى ئارامگرى

دەگێرپنەو وە كە (ئەنوشیروان) گوتویەتى: هەمو ناخۆشیەكى دنیا دەگێرتە دو بەش: چۆرێکیان چارەى دەكړئ ئەو و نیکه رانی و دودلی دەرمانی، چەشنەكەى تریان هیچ چارە و مەفەرى نیە، ئەو و ئارامگرى چارەسەریتی. هەندیک لە زاناو پسپۆران دەئین: چارەى ئەو شتەى چارەى نادۆزریتەو، ئارام گرتە.

گوتراویشە: هەركەسیك بە دواى ئارامگریدا بگەرێ، سەرکەوتن بەدواى ئەودا دەگەرێ.

يەككىش لەو پەندەنى لە ناو خەلىكىدا باون ئەومىيە كە دەلى: ئارامگرتن كىلى
رەزگار، ھەر كەسى ئارامى بو ھىزو تواناي بو، سەرگەوتن بەرھەمى ئارامگرتنە،
كاتى تەنگانەو بەلا زۆرى ھىنا ھىمنى و ھەدارى^{۷۰۸} لە دوا دى.

گوتراویشە: لەو كاتەى خوشيت بەسەردا دەرژى لە زەرپو زيان بىرسى، لەو كاتەى
ناخوشيت بەسەردا دى ئومىدى خوشيت بىي، بە خواستى مەرگ پى لەسەر زيان
دابگرە، چەندىن جار بە شوپىن دا گەپانى مردن ھۆكارى مانەو بوو، خو
ھىشتەو ھىشتەو ھۆكارى لەناوچون بوو، زۆربەى جار ھەدرىن و ھەدادايى^{۷۰۹} لە لايەن
ترسو بىمەو دىتە ئارا.

ئاپۇرە^{۷۱۰} ش دەلى: خراپە ھەلىباردى تىدايە.

(ئەسمەى) دەلى: واتاي ئەو پەندە ئەومىيە: ھەندى ناخوشى لە ھەندىكىان
سوكترن.

(ئەبو عوبەيدە) ش دەلى: واتاي ئەومىيە: ئەگەر بەلايەك پوى تى كرى، دىنيا بە
لەو گەورەترىش ھەيە، جا ئەومى بەسەرت ھاتو بە كەمى بزانە.

ھەندى لە دانايان دەلىن: پاشەپۇزى كارەكان لە پاش پەردەدا وىك دەچن، جا زۆر
شتى ئارەزو خواز لە ناخوشى دا ھەراھەم دى، زۆر شتى ناخوشىش لە شتى خوازراو
بەرچاودا وەپاش دەكەوئ، چەندىن شادمانى و خوشگوزەرانى بۆتە مايەى دەردەدارى،
چەندىن كەسى بەلابارىش چارەسەرى لەو دەردەو دەست ھىناو.

گوتراویشە: زۆر بەھرمەن بەرھەمى دەردو ئازارن، زۆر بەخشىش و خەلاتىش
بەروبوومى ژىن و ژارن.

(وعداعى سەھمى) لە وتەيەكىدا دەلى: ئارام لەسەر ناخوشى بگرە ئەگەر ئازارى
پى گەياندى، لەوانەيە ئەم تەمومزە برەوئەو و خوشيت بۆ بگەپتەو، لەژىر
سەرتوئىر^{۷۱۱} و سەرگەفیش شىرىكى بى خلتەيە.

(۷۰۸) ھىمن.

(۷۰۹) سەروتن و ئارامى.

(۷۱۰) خەلىك ئاسايى.

(۷۱۱) سەرتوئىز و سەرگەف، بەو كەفەى سەر شىر دەگوتىر.

لە دواى ئەوھى گەلای ئومىد ھەلومرا خوا دەروى خوۋشى والا دەکا: ﴿حَتَّىٰ إِذَا
 اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا ... تا ئەوسا كە پىغەمبەران
 ناھومىد بون، مەردەمىش وایاندەزانی، كە درۆیان دەگەل كەردون، یارمەتى ئىمەیان
 بۆ ھات. ﴿۱۱﴾ یوسف.﴾

﴿... إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ... خوا دەگەل خۆپاگرانە. ﴿۱۰۳﴾ البقرة.﴾
 ﴿... إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ... بى گومانە ئەو كەسانەى خۆپاگران، بە
 تەواوۋى و بە بى حىساب پاداشى خۆیان وەردەگرن. ﴿۱۰﴾ الزمر.﴾

ھەندى ئە نوسەران دەلێن: ھەروەكو خۆاى بەرزو توانا، لەو رېگایەى ھەند
 جارە ^{۷۱۲} رېى ئەشكەنجەو ئازارە خوۋشى و شادى دەھىنىو، لەكاتى پچپانى خواستو
 ئالۆز بونى رېگا چارەكان دەروى خوۋشى دەكاتەو، تاوەكو ھەمودروست كراوەكانى
 ھان بدا لەسەر ئەوھى ھىواو ئومىدىان تەنیا بە ئەو بىو، ھەست و وىستیان بۆ پشت
 بەستن بە خوا يەك لاکەنەو، بۆ ئەو مەبەستەى لە گەورەى و شكۆدارى خۆى بۆى
 ھەلزاردون، ھەروەھا ھىچ كاتىك روى خۆیان لە چاومپروانى ھەسانەوھى زېر سايەى
 ئەو وەرنەگىرن، لە ھىچ بوارو حالەتێك دا، بە ئومىدو خواستیان لەو ئازادىەى لى
 چاومپرى دەكرى خۆیان ھەلنەبوێرن ^{۷۱۳}، ھەر بەو شىو مەپەش لەمەر ئەو ناخۆشىەى
 بەسەریان دىنى دلیان خوۋش دەکا، كە بەو ھەندە بەلایە لىیان گەراو، بەلای
 گەورەترىش ھەبو كە پى گرفتار بونایە، ئەو ھەندە نەسكۆیەشى كەردۆتە بەلا گىرەوھى
 كارمەساتى چاومپروان كراوى گەورەتر.

(ئىسحاق عابىد) دەلێ: زۆر جاران خۆاى گەورە بەندە بە مەینەتێك تاقى
 دەكاتەو بە ساي ئەو تاقى كەردنەوھى لە تياچون پرزگارى دەکا، جا ئەو مەینەتێك بۆ
 ئەو دەبێتە گەورەترین خەلات.

(۷۱۲) واباو/ لەناو خەلك وازاندراو

(۷۱۳) خۆلانەدەن.

ئەو وتەپەش دا دراو: ھەرگەسى بەرگەى ئازارو ئەشكەنجە بگرى، لەو بارە نالەبارەى خوا بەسەرى ھىناوہ پرمامەندى بنوینى، لەسەر ئەو ناخۆشە دان بە خۆدا بگرى، خواى گەورە پەردەى لەسەر قازانجەگەى ھەلەدەداتەوہ، ھەتاوہکو دەرمنجام تیدەگا ئەو شتە ناديارە لە بەرژەوہندى ئەودا بوہ.

لە ھەندى لە ديانەگان^{٧٤} دەگىرنەوہ کە چەند پىفەمبەرىك سلاوى خوايان لەسەر بى گوتويانە: ئەشكەنجەو ئازار پەند دادانىكە لەلايەن خواوہ، ئەو تەمى كردنەش زۆر بەردەوام نابى، جا خۆشى لەو كەسەى ئارام لەسەر ئەو تەمى كردنە دەگرىو، خوى لەبەر پادەگرى، ئەوسا تانچ و زەرگەنجى^{٧٥} زال بون و سەرگەوتن دەخاتە سەر، كە خوا بەئىنى بە خوا پەرستان و دۇستانى خوى داوہ.

(ئىسحاق) دەئى: وريا بە بىزارى نەت گرى، كە نيشانەى بەلاو مەينەتى بەرەو روت دىو مەرگەسات و كارمەسات چىنوكت لى دادەگرى، بى گومان كامە پىگە دژوارە ھەر ئەويانە پىگە چارە.

نيەت پاکی بەرامبەر خوا بى ئومىدت ناگا

((انا عند ظن عبدي بي، فليظن بي ما شاء ... خوا لە فەرمودەى قودسيدا دەفەرەموى من لەگەل ئەوہ نيەتەى بەندەى خۆم، كە بە منى دەبا، جا چ نيەتتىكم پى دەبا بابىبا)).

ھەندى لە نوسەرانىش ئەو وتەيان گوتوہ: ئومىدەوارى كەرەستە و پالپشتى ئارامگرتنە. بە ھەمان شىوہ نيەت پاکی بەرامبەر بە خوا، ھۆكارو كەرەستەى ئومىدەوارى، ئەو نيەت پاکیەى پى تى ناچى مرۆ ھىوا بى بكا، ئىمە پىاو ماقول و ناوداران سەرنج دەدەين، بىنيومانە ئەو كەسەيان لا بەرزو بەرپزە نيەتى بەرامبەريان پاكە، ئەو كەسەشيان لا خراپە گومانى لە ئاستياندا خراپە، بە ساي تيشكان و نشستى دليان پەنگ دەخواتەوہو بە ئومىدن يەكى بەلايانەوہ بچى، چ جاي

(٧٤) مەسىحى/نەسرانى.

(٧٥) تانچ.

ئهو خوايهی له ههموکهس بهخشنده تره، ئهه خوايهی ههتا به دۆستانی خۆی ببهخشیو ئهوانیش چاویان له دهرگانهی ئهه بئو ئومیدیشیان ههر به ئهه بئ، گهنجینهی بهر فراوانی دواپی نایی.

راستترین گهواهی و بهلگه لهسهه پێخۆشی خوی بئ هاودهم هاوتا بهوهی بهندهی دهست به میهر و سۆزی وهگری، چاوهپئ بئ له ژیر سایه و سیبهه بهخشندهی ئهه ههنیسکی بداو وههسی، ئهوهیه: مرؤف پزگاری و سهرفرازی وهدهست نایی، مهگهر لهدوی ئهوهی هیواو هومیدی له ههمو شتی بپئ و خۆزگه و خواستهکانی بهرهه خوا بئ، مهگهر لهوکاتهش دهرگای ئاوتهکانی دادهخرین، و تواناو پێگهچارهی لئ دهبرین، گههرترین دهرهه بهلای بهسهه دین، تاوهکو هاندهریک بئ لهسهه ئهوهی ههمیشه چاوه ئومیدی له خوی بهرزو بئ هاوتا بئ، بهربهستیکیش بئ لهپئی ئهوهی نهتهه گومانی بهرامبهه خوا ناپاک بئ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ...﴾ ئهوانه، گه بپجگه له خودا- ئیوه هانایان پئ دههه، عهبده گهلێکن وهه خۆتان. دهسا ئهگهر ئیوه راستن، بانگیان بکهه با وهرامتان بدهنهوه. ﴿الاعراف﴾.

کهسی ئارامگر باشتترین بهرههه وهدهسته دینی

ئهه قسهیهش له (عبدالله)ی کورپی (مهسعود) وهه دهگپرنهوه که دهلی: سههرکهوتن و سهرفرازی له دنیایی و پهزامهندی چنگ دهکهوی، خهه و پهزارهه له تورپی و دو دلی وهپاش دهکهوی.

ههروهها دهلی: کهسی ئارامگر به باشتترین نهههه دهگا.

(ئههانی)ی کورپی (تهغلیب) دهلی: گوئ بیستی عهرهپیکی خیلهکی بوم دهی گوت: بههرترین دابه و نههیتی جوان مهردان ئهوهیه ئهگهر پهکیکیان دوجاری کارهساتی هات به ئارامگری بهرگهی دهگری، دلو دهرونی خۆی و لهسهه ئومیدی پزگاری رادپین، ههروهکو بلئی سههرکهوتن و فریادههسی به چاوی خۆی دهپین، سههههه

بەۋەى نىيەتى بەرامبەر خىۋاي بەرزىو بى ھاۋتا پاكەو، پىشتىشى ھەر بەۋى قايىمە، جا ھەر ساتى دەستى بەۋ خىۋ پەۋىشتەۋە بگرى، زۆرى بى ناچى خىۋاي گەۋرە بى داۋىستىيەكانى جى دەھىنىۋ، خەمناكى دەرەۋىنىۋ، خۈزگەۋ خىۋاستى ۋە دەست دىنىۋ، دىن ۋ ئابروۋ پىۋەتتىشى لە جى خىۋى دەھىنىۋ.

(ئەسەمەي) لە ەەرەبىكى كۆچەرى دەگىرپىتەۋە كە گوتىيەتى: لە ھىمنايىدا لە ناخۋشى بترسى، لە تەنگەنەشدا ئومىدى خۋىش بى، زۆر جاران خۋىشگوزەرانى بەرھەمى خۋىزگەى مردنە، ھۆكارى مەرگىش بە دۋادا گەرانى ژيانە، زۆر بەى جارانىش ھىمنى ۋ نارامى لە لايەن ترس ۋ تۇقىن ھاتۋتە نارۋە.

ھەندى لە زانايانىش دەلئىن: مەردى زىر كاتى توشى نىسكۋى ھات بە دۋ شتان دلتەۋايى خىۋى دەكا: يەكەمىيان: دل شادە بەۋەى لە دەستىدا ماۋە.

دۋەمىيان: ئومىدى ۋايە لەۋەى بەسەرى ھاتۋە رىزگارى بى.

مروقى نەفامىش: لەمەر بەلاۋ ناخۋشى خىۋى، بە دۋستان ھەراسان دەبى: يەكەم: ئەۋەى دالدى ^{۷۶} داۋە بە زۆرى دەزانى. دۋەم: لەۋەش دەترسى خراپىرى بەسەر بى.

گوتراۋىشە: خىۋاي بى ھاۋدەم ۋ ھاۋتا بە ناخۋشيان درۋستىراۋانى خىۋى تەمى ^{۷۷} دەكا، تەمى كىردنى خىۋاي گەۋرەش كىلى گۈيچكە ۋ چاۋو دلەكانە.

(حەسەن) كورپى (سەھل) ىش پىناسەى گىچەل ۋ ناخۋشيان دەكا ۋ دەلئى: بەلاۋ مەينەتى: مرو لە گوناھان بزار دەكا ^{۷۸}، نا ئاگايان ۋەھۋش دىنى، بەھۋى ئارام گرى خەلاتى خوا ۋە دەست دىنى، بەھرى خوا ۋە ياد دەخاۋ، ۋادەۋ بەلئىنى خوا پىۋىست دەكا، قەزاۋ قەدەرى خىۋاي دەستەبالاش دەستە گۈلى لىدەدا.

فەرەمۋ ئەۋە كەسكە لاي ۋايە ئەگەر مردن لەخۋى بەدور بگرى لى بەدور دەبى،

﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَعَعَدُوا لَوْ طَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَأُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ... ئەۋانەى كە خىۋان نەچۋبۋنە خەزا، لەمەر ھاۋەلانىان دەگوت:

(۷۶) لەخۋى گرتۋە.

(۷۷) تەمبى/ پەند دادان.

(۷۸) پاك دىكەتەۋە.

ئەگەر بە قەسەيان نەگەردباين نەدەگوزران. بېژە: سا ئەگەر راست دەگەن، خۇ لە مردن بېارېزن. ﴿۱۶۸﴾ آل عمران ﴿۱۶۸﴾.

چەند وتەيەك بۇ ھېۋرگەردنەۋەي كۆستەكان: ھەندى لە بازركانە تىگەيشتەكان دەلئىن: سەر سەلامەت بى، زىانى مالى ھىچ نىيە.

عەرەبىش گوتويانە: ئەگەر پىشقل^{۷۱۹} بە ساخى دەرچى، بەرخۇلە لە كىس دەچى^{۷۲۰}. وتەيەكى تىرىشيان ھەيە دەلئىن: بى ئومىد مەبە زەۋيەگە لە ساختمانە^{۷۲۱}، ئەگەر چى لەو كاتو ساتەدا بى نرخە.

ئاپۇرەش دەلئى: رېۋارىك ئاۋى لەبەر بېروا ھەردەيھىتەۋە جى. سامستىۋس) دەلئى: ژىريارو دىنداران تەنيا بەۋە گرۇى خۇيان بىر دۆتەۋە لەو كاتەي دەسەلاتدارو بەھرەدارن چاكە كارى دىنۆينىن، لە كاتى تەنگانەۋ ناخۇشىدا دان بە خۇيان دادەگرن.

سەرنجىك

﴿... إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ...﴾ ئەگەر ئىۋە لەۋان توشى نازار دەبن، ئەۋانىش ھەروەكو ئىۋە- لە ئىۋە نازار دەبنىن. ئىۋە ھومىدو خودايە، ئەۋان ئەمەشيان نىيە. ﴿النساء﴾ (۱۰۴).

بۆيە لەو كاتەي بېروادارە راستەقىنەكان دوچارى دەردو بەلاۋ نىگەرانى دىن، بە شىۋەيەكى ۋا ئارامگرى ۋ پى داگرى، ھىمىن ۋ ھەدارى، جىبەجى كەردنى مافى خويان لى ۋەدى دەكرى، كە دەيەك لە دەيەك ئەۋەندە لە خەلكى تر ۋەدى ناكرى، ھەر سەبارەت بەۋەي دىنئايى ۋ باۋەردارىان ھىچى خۇ لەبەرناگرى.

(۷۱۹) پىشقل / تەرس.

(۷۲۰) ۋاتە دەبى ھەندى شت بەقوربانى ھەندىكى تر بى.

(۷۲۱) لە ئاۋادانىيە.

لە (مەعقەل) كۆپى (يەسار) ھو دەگىپ نە ھو - خىۋاى لى پازى بىت - دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرمۇ: ((يَقُولُ رَبِّكُمْ تَبَارَكَ، تَعَالَى: يَا ابْنِ آدَمَ، تَفَرِّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبُكَ غَنَى، وَأَمَلًا يَدُكَ رِزْقًا، يَا ابْنَ آدَمَ، لَا تَبَاعِدْ مِنْي، فَاَمَلًا قَلْبُكَ فَقْرًا، وَأَمَلًا يَدُكَ شَفْلًا... خىۋاى بەرزىو تواناتان دەفەرمۇ: ئەى ۋەجەى ئادەم، خۆت بۇ بەندايەتى من يەك لاکە ھو دىلت پىرى دەۋلە مەندى دەكەم، دەستەكانت لە پۆزى تەزى ^{۷۲۲} دەكەم، ئەى پۆلەى ئادەم، خۆت لە من بە دور مەگرە، ئەگىنا دىلت پىرى ھەزارى دەكەم، دەستەكانت ماندو شەكەت دەكەم)).

(گەرپانە ھەى لای خىۋاى بى ھاۋتاۋ پو تىكرەندى، قايل بون بە بەشى خۆت و رەزامەندى لى نواندى، ھۆگرى بە يادى ئەۋو، دل ئاۋدانى بە خۆشۈستى، ھەسەناۋە سەرەۋتن بە ساي ناسىنى، خۆشى و شادى و خەلاتىكى دەست بە جىن، لەگەل گوزمرانى ھىچ پاشاۋ دەسەلاتدارىكدا بە ھىچ جۆرى ھاۋشان ناكرىن).

ئەگەر دەست كۆرتۈن ئابوت بوى پەرۋش مەبە، سەنگو پىزى تۆ شتىكى ترە

(ەلى) خوا لى پازى بى، دەلى: ھەمو كەسى ھەتا چاكە كارە پىزدارە. جا نرڭو بە ھەى زانا كەم تا زۆر لە زانستەكەيدا، پىزى ھۆنەرى لە ھۆنراۋەكەيدا ۋەدى دەكرى جا ھۆنراۋەكەى بە پىز بى يا بە پىز نەبى.

ھەر خاۋەن پىشەو بە ھەرىەك لە لای مەۋفەكان تەنبا بە گوپىرى ئەو پىشەو بە ھەرىە ھەلدەسەنگىنرى، ئەۋسا بەندە با ھەۋل دا بە ساي كىردەۋى چاكو، زانست و زانىارى، بەخشنەپى و بىروەزى، شارەزايى و بلىمەتى، لىكۆلئىنەۋەو بەردەۋامى، بەدۋادا گەرپانى شتى سودمەندو پى لەسەر داگرتنى، بەرفەرەكردنى ھەست و ژىرى و تىز كىردنى بىرو ھەزى، ھەلگىرسانى ژىلەمۆى پۇچ و ئاۋەدانى دەرونى، نرڭو بە ھەى خۆى بنرخىنى، تاۋەكو قەدرو پىزى بەرز پابگرى.

خەم ھەئمەگرە، دۇنيا بە دەتوانى لە سونگەى كتيب خویندنهوه پەرە بە بەهرەو تواناکانت بدەى

كتيب خویندنهوه زەین و ھۆش بەر ھەل دەکا، پەندو ئامۆزگارى دادەدا، بە وتەى نەستەق دەستی خوینەر بالا دەکا، زمانى لوس و پاراو دەکا، بەهرەى بیر کردنهوه گەشە پى دەدا، بنج و بناوانى راستى وەدمردەخوا، گومان و دو دلى لادەبا، بۆ تەنیاىى خەم ڤەوینە، گەفت و گۆى ھەستەکانو، وتویژى شەو کۆرانه^{۳۳}.

بۆ گەسى سەرنج دەر سەرنج ڤاکیشە، بۆ شەورڤیان چرایە، ھەرچەند جارەى دوبارە بکریتەوهو لیك بدریتەوه، بزار بکری، درەختەگەى بەرى دەگری و کاتى ھەلچینی دى، ھەروەھا ئەو درەختە لەسەر پیی خۆى دەووستى، لە ھەموو ھەرزیکا بە یارمەتى خوا وەبەر دى، گومان لەو ھەوالە نیە و وادەو بەلین ھەردیتە جى.

وازەینان و پشت ھەلکردنیش لە خویندنهوه، لی دوربونهوهو خو دورخستنهوه، گریدانى زمانەو، کورت ھەلینانى سروشتو، وەستاندنى ھەستەکانە، خاو بونەوهى بیروژیریو، سەربپینی خواستەکانە، ڤوکانەوهى دەستمایەى زانستو، وشکبونهوهى سەرجاوهى ھەرزەکانە، ھیچ کتیبیکیش نیە گەلک و سودو نمونە و تەو داستانیکى خویشى تیدا نەبىو، دەستەواژمەکی ھەست جوتین و ناوازدی لی پەیدا نەبى.

سەرمپای ئەو ھەش سودو قازانجى خویندنهوهگەش لە ڤادەبەدەرە، پەناش دەگرین بە خوا لە مردنى تواناو ھیزو، بى سەر بونى وزەو و رەو، ساردو سڤى ڤۆحەکان، بە راستى ئەو ھیان گەورەترین دەرەو بەلایە.

سەخلەت مەبە، دروست کراوە سەرسورھینەرەکانی خوا لەم گەردونە وەخوینەو

نەخش و نیگاری بێ وینە ی خوا لەم زەمینە ئاوەدانە سەرنج بەدە، شتی ناوازی
سەرسورمێن دەبینی، هەرچی مەینەتی و کۆلی هەیه دە ی تارینی، بێ گومان دڵ و
دەرون بە بینینی دیمەنی دێرفێن دەگەشتەو.

(بوخاری) و (موسلیم) لە (جابر) ی کۆری (عبدالله دەگێرپنەو - خوا لێی پازی بێ -
کە دەئێ: پیغەمبەری خوا ﷺ نێمە ی بۆ پوبەروبووئەو ی کاروانیکی (هۆرەیش)
ناردو، (ئەبو عوبەیدە) شی کردە برا گەورەمان، جۆرکە قەسپیکشی وێداین کە هەر
ئەوئەندە توێشوی پێمان بو، (ئەبو عوبەیدە) دانه دانه قەسپی بەسەردا دابەش
دەکردین.

ئەو کەسە ی لە (جابر) وە دەگێرپنەو دەئێ: گوتم: باشە ئێو جیتان لەو دەنکە
قەسپە دەکرد؟ ئەویش گوتی: هەروەکو منال دەمان مژی، دوایی ئاومان بەسەردا
دەکرد، ئەو پۆژە هەتا شەو بەشمانی دەکرد، هەروەها بە داردەستە کەمان گەلای
دارمان دەوئەندو تەپمان دەکردو دەمان خوارد.

دەئێ: لە کەناری دەریاوە دەرویشتین لە ناکاو شتیکمان لێ بەدیار کەوت لەسەر
شیوێ ئەو تەبۆلکە^{٧٢٤} گەورە و درێژە بو، کە لە لێم گرد دەبێتەو^{٧٢٥}، بۆ لای چوین
سەیرمان کرد نەهەنگیکی زۆر گەورمە. دەئێ: (ئەبو عوبەیدە) گوتی: ئەو
مردارەو بو. دوایی هەر خۆی گوتی: نەخیر، بەلکە ئێمە نێرراوی پیغەمبەری
خواین ﷺ لە پێناوی خواشدا هاتوین، ئێوئەش لە بێچارەییان بیخۆن^{٧٢٦}.

(٧٢٤) گرد/ گومەز.

(٧٢٥) خردەبێتەو.

(٧٢٦) لەوکاتە نەپاندەزانی کە گیانەوئەری دەریایی مردار نابێ، ئەو فەرمودەیان نەبیستبو، کە
دەفەرمۆی: دەریا ئاومکە ی پاکە و مردارەو بوی حەلālە.

دەئى: ئىمەش، كەس سەد كەس بويىن يەك مانىگ لىمان خوارد ھەتاگو ھەئەو بويىن. دەئى: خۆمانم دەدەت لە ناو كلۇرايى چاوى بە ئەسكۆئ^{٧٢٧} لىمان دەكردەو، بە سەتلى گەورە دونگو بەزمان لى جيا دەكردەو، پارچەى گەورەى وەكو كاجولمان لى دەكردەو.

(ئەبو عوبەيدە) سىزدە كەسى لە ئىمە بۇ كۆنە چاويك تەرخان دەكردو، ھىسكە پەراسوى لى دەكردەو ۋە پاستى رادەگرتو، بە وشترى ھەرە گەورەى دەگوازتەو، دەپروانى كامە پياو لە ھەمان درىژترە لەسەر شانى دانەناو ئەويش لە ژىرى دەپرواى^{٧٢٨}.

گۆشتەكەشمان وشك دەكردەو ھەئەمان دەگرت، كاتى گەراپنەو مەدىنە، ھاتىنە خزمەت پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەو سەرگوزەشتەمان بۇ گىراپنەو، ئەويش ھەرموى: "ئەو رۆزىەك بوە خوا پىيى داو، ئايە ھىچ گۆشتان لە لايە بىدەن بە ئىمەش؟ دەئى: جا ھەندىكمان بۇ پىغەمبەرى خوا برد ﷺ ئەويش لىيى خوارد^{٧٢٩}.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خوى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رپى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە.

كاتى دانەوئە بە زەوى ومردەكرى، ھەتا ئەو زەويە بە سوكى نەھەزى و نەلەرزى دانەوئەكە شىن نابى، كە ھەزا دىنكەكە دو لەت دەبى و شىن دەبى، ئەمەشيان بە ئامىرى (پەختە) تۆمار كراو، ﴿... فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ...﴾ ھەرگا بارانمان لى باراند دەھەزى و گەشە دەكا. ﴿٥١﴾ الحج.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە، كە بە ھەمو دەسكردى خوى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رپى نىشان داو. ﴿٥٢﴾ طە.

(٧٢٧) كەوگىر / چەمچە / كەوچكى گەورە / يا ھەر شتى گۆشتى پى لىكراومەو.

(٧٢٨) ئەو ۋا دەگەپەنى پەراسوى درىژ بوە.

(٧٢٩) چۈنكە نەھەنگ مردار نابى.

(ئەبو داود) لە كۆتەبەكەيدا بە ناوی (السنن) لە باسی زەكاتی كشتوكاڵدا دەلی: لە (میسر) خەیارێكم پێوا سێزده بستی بو، ھەروا ببنیم كە بادیک^{۷۰} دولەت كرابو لەسەر پشٹی و شتر پێچرا بو وەكو دو لا بار دانرا بو.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورندهی ئیمە ئەو كەسەیه كە بە ھەمو دەسكردی خۆی ھەمو پێداویستی داو، پاشانیش رێی نیشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿... دكتور (زەغلول نەجار) لێكۆڵەرەوھە ئایەتە گەردونپەكان، لە لێدوانیكیدا باس دەكا، كە چەد ئەستێرەیهك ھەن ھەزاران سائە لە شوینی خۆیان دەرچون بەرھە زەوی، خیرایشیان بە قەد تیشکی خۆرە، كەچی ئیستاكەش نەگەشتون، تەنیا شوینەكانیشیان ماون،﴾ ﴿فَلَا أَقْبِرُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ...﴾ دەسا سویندم بەو شوینانەھە ئەستێرەیان لێ ھەلدین و ئاوا دەبن. ﴿٧٥﴾ الواقعة ﴿...﴾

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورندهی ئیمە ئەو كەسەیه كە بە ھەمو دەسكردی خۆی ھەمو پێداویستی داو، پاشانیش رێی نیشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿...﴾

لە پۆژنامەھە "الاخبار الجدیدە" لە ژمارە ۳۹۶ی بەرواری ۱۹۵۳/۹/۲۷ز لە لاپەرە (۲)دا ھاتو: كە (ئیمرو بەیانی "ئونا" وەكو كەسیكی داگیركەر گەشتە ناو شاری پارێس، دەیان كەسی پۆلیس بە سواری و بە پیادە پاسەوان و یاساوی^{۷۱} بون. بەلام "ئونا" ئەو نەھەنگە زەبەلاح و مۆمیاگراوھە نەرووچی بو، كە كیشی ۸۰۰۰۰ كیلۆ بو، لەسەر دە راكیشەری لێكەستراو بە بار ھەلگریكی گەورەو بار كرابو، بۆ ماوھە یەك مانگ ئەو ماسیە پیشان دەدری، رێگا بە خەلكی دەدری بچنە ناو ھورگی، كە بە كارەبا روناك كرابو، بە یەك جار دە نەفەر دەتوانن بەیەكەو بەچنە ژورێ).

بەلام سەرپەرشتیارانی پێشانگای "ئونا" و پۆلیسی شار لەسەر ئەو شوینە پێكنەھاتن كە ماسیەكە ی لێ دابنری، لەو دەترسان لەسەر وێستگەھە شەمەندەفەری زەمینێ دابنری و شەقامەكەدا بپرم.

(۷۰) وەكو لیمۆ وایە، بەلام چەند جارە گەورەترەو كەمێكیش تالە.

(۷۱) پاسەوانی بون.

ئەگەر چى تەمەنى ئەو نەھەنگە لە ١٨ مانگ تىپەرى نەدەکرد، درىژىگەى ٢٠ مەتر بو شەمەندەفەرى تايبەتى بۆ دروست كرابو تاوەگو بەناو ئەوروپادا گەشتىكى پى بىكرى بەلام لە ژىرىدا تەپى، دواى ئەو نۆتۆمۆبىلىكى پاكىشەريان بۆ دروست كرد كە درىژايى ٢٠ مەتر بو....

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۆى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿...﴾ مېرو لە ھاویندا خۆراكى خۆى دابىن دەكا، چونكى لە زستاندا ناتوانى بە دەرپراوېرى، ئەگەر مەترسىشى لەو ھەبى دەنگەكە شىن بېتەو، دو لەتى دەكا، مار لە بىاباندا ئەگەر خواردنى دەست نەكەو، خۆى وەكو دارىك دەچەقېنى، ئەوسا بالندەى لەسەر دەنىشى و دەيخوا.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۆى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿...﴾ (عەبدول رەزاقى سەنەانى) دەلى: گويم لە (موەمەر)ى كورى (پاشىد)ى بەسرى بو دەيگوت: لە (يەمەن) ھىشوە تریيكم بىنى، بارە ھىستىكى تەواو دەبو. ﴿وَالْحَلِّ بِاسْقَنْتِ لَهَا طَلْعُ نَضِيدٍ...﴾ دارە خورماى بەرزە بالاش بە ھىشوى بزمار كوتەوہ ٧٣٢. ﴿١٠﴾ ق ﴿...﴾

ھەمو دارو درەخت و گزوغيايەك لە يەك سەرچاوە ئاو دەدرىن ﴿... وَنَفِضَلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ...﴾ تام و چىزى بىرېكيان بەرانبەر بە بىرېكى تر، وە سەر دەخەين. ﴿٤﴾ الرعد ﴿...﴾

ھەر روەكەى بە شۆمەيەكى تايبەتیش بەرگى لەخۆى دەكا، ھەيە خۆى لە خۆيدا توندو بەندە، ھەيانە دركەكانى پاسەوانە، ھەشيانە تال و تیزە.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى ... پەرورەندەى نىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۇى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ھەم (كەمالە دىنى ئەفودى) مىسرى لە كىتەبە كەيدا بە ناوى "الطالع السعيد الجامع نجباء انباء الصعيد" دەلى، لە (ادفونا)ى شارى خۇماندا، ھىشۈە تىرىپىكم بىنى، قورسايى بە قەد ھەشت (رېتل)ى (لەپسى)ى بو، ھەريەك دەنكىشى ئەو ھەندەى دوازە دەرهەم بە سەنگ بو."

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى ... پەرورەندەى نىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۇى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ھەم زانا گەردون ناسەكان دەلەين بونەوەر وەكو فودانە^{٧٣} ھەمىشە جار لە دواى جار فراوان دەبى: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ... ئەم ناسمانەشمان بە ھىزى خودى خۇمان وەدى ھىناو بى سۆپەرەشى پىدەدەين. ﴿١٧﴾ الداربات ھەم

باسىش لەو دەكەن كە وشكانى كەمدەبىتەو وە زەرياكانىش بەرفرە دەبن، ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ... ئەم زەمىنە - لە گشت لا - كەم دەكەينەو. ﴿٤١﴾ الرعد ھەم

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى ... پەرورەندەى نىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۇى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ھەم لە گۇفارى "الفصل" دا لە ژمارەى ٦٢ سالى ١٤٠٢ كۆچى لە لاپەرەى ١١٢ وىنەى كە ئەمىكى^{٧٤} پىچراوەى لىدراوە كە كىشى ٢٢ كىلوگرامەو، ھەبارەشى يەك مەترە، بە ھەمان شىوە وىنەى سەلكە پىيازىكى وشكى لىدراوەو، ٢ ھەتا ٣ كىلو گرام گران دەبى ھەبارەشى ٢٠ سانتىمەتر دەبى.

(٧٣) ئەو مەنالى قوئى تىدەكا كاوتىك دەجى.

(٧٤) كەلەرم / كەلەم / كەلەم.

ئەو گۆفاردە دوا بە دوای ئەو بەس لە تەماتەيەك دەگا كە قەوارەگەي ۶۰ سەنتیمەتر دەبن، ئا ئەو شتە نامۇپانە، كە لە كێلگەي جوتپیری مەكسیكى "جوزیە كارمن" شین دەبن كە خاوەنی ئەزمونیكى ئەوەندە زۆرە لە زەوی و زارو گشتوكاڵدا وایلیكردووە پلەي پەگەمی جوتپیری وەدەست بپێن لە مەكسیك.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەي ئیمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردی خۆی ھەمو پێداویستی داو، پاشانیش پێی نیشان داو. ﴿... طه﴾.

لە كەللەي سەرشیدا چوار شلەمەنی ھەن، لەناو دەمدا ناویكى شیرین ھەيە بە سووك و سانا خواردن و خواردنەوہ ئاوا دەگا ناوی ناو لوت لیج و لینجە ^{۷۲۵} تاوہكو لێنەگەرئ تۆزو تال ھەوراز بچئ. ناوی ناو چاو سوپەرە لێناگەرئ چاو وشك بئ. ناوی ناو گوپچكە تالە، لەپروی جېروجانەومر ^{۷۲۶} مەتالە ^{۷۲۷} ﴿... وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ ھەروەھا لەناو خۆشتاندا (بەلگەي زۆر ھەن)، ناخۆ لەخۆتان ناوان؟ ﴿... النازيات﴾.

(ئەبو فەزل- عەبدو پرەزاق)ی كۆپي (ھوتی) میژوناس، لە كتیبەكەیدا (الحوادث الجامعة التجارب النافعة في المائة السابعة)، باس لە پوداوەگانی سائی ۶۲۷ دەگا و دەلئ: لەو سائە بەرگدرۆیكى عەجەمی ھەبو، خزمەتکاری (نەمیر جەمالەدینی قەشتەر) بو، ھاوسەپەگی بەمە قەست زامدار كەردبو مرد.

جا ئەو بەرگدرۆرە لە بەرگدرۆیدا زۆر زاناو دانا بو، گاری زۆر سەرسوپمینی دەكرد، پەكئ لەوان، خۆی بەند كەردبو، پارچە كوتالێكى ھەننەپراویشی لە لابو، لە بەرابەری دەرگای مائی (جەمالەدین) لە كاتی پۆژناوا سندوقیكى ھەندەواسی، پاشان لە كاتی بەیانیدا سندوقەكەي لئ دەكردووە كاتئ سەری سندوقەكەیان ھەندەداپەو، دەیانبینی بەرگەكەي ھەنپروەو، دورپەو، ھەدیشی كەردو، گۆمەنە خەلكێك لە دوای ئەو ھەولیاندا وەكو ئەو بكەن بەلام نەیانتوانی.

(۷۲۵) لبق.

(۷۲۶) زیندەومری وردەمواڵە.

(۷۲۷) لێناگەرئ بچنە ناو گوپچكە.

لەگەڵ ئەوەی بەرگدرو پیاویکی بە ساڵ داچوی شەتو خوارو بالا کورت و پشت
چەماوە بو، لە سەردەمی خۆیدا هیچ کەس لە بەرگدرویدا شانی لە شانی ئەندەدا،
کەسیش نەیتوانی پێگای ئەو بگرتەبەر.

﴿... وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ... زُورَ شَتَىٰ وَآيَ فَيْرَىٰ تُوَّكَرَ كَ تُوَّ بِيَّشُو
نەتدەزانین. ﴿١١٣﴾ النساء﴾.

﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم... مَرُؤَىٰ لَه شَتَّىٰ رَاهِيْنَا كَه زَوْتَر بِيَّي نەزانیبو. ﴿٥﴾ العلق﴾.
﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ
وَالْأَفْئِدَةَ... خودا ئێوەی لە پێزدانی ٣٨ دایکتانەووە و دەدرخست، کەچی هیچو
نەدەزانی. چاو گوێچکەو دلی دانی. ﴿٧٨﴾ النحل﴾.

﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ... فَيُرِيْشِمَان كَرْد زَرِيْتَان بُوُ دَرُوس بَكَ. ﴿٨٠﴾
الأنبياء﴾.

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ... نەخێر ئەوان شتێك بە درۆ
دەزان، كە هیچی لێ تێناگەییون و بۆشیان لێك نەدراوێتەووە. ﴿٣٩﴾ يونس﴾.
﴿وَمَا تُرِيْهِمْ مِّنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا... هەر نیشانەیهکی خۆمانی
نیشانی ئەوانە دەدا، لە نیشانەكە ی پێشەووە گرنگتر بو. ﴿٤٨﴾ الزخرف﴾.

شیخ (شەهابەدین) (ئەحمەد) ی کۆری (ئیدریس) ی (قیرافی) میسری دەلی: پێم
گەشت، کە "مەلیك کامل" مۆمەدانیکی ٣٩ بۆ دروست کرا، کە ستونیکی ٣٠ دریزی
لە مس دروست کراوە، چەند شوینیکی هەن بۆ ڕوناکی مۆمی تێدا هەڵدەگیرسێن-
مۆمەدانەكە بەو شیوەیە بو هەر کە ساتێك لە شەو تێدەپەڕی کاتژمێریك بە دیار

(٧٢٨) منداڵ دان.

(٧٣٩) ئەوەی مۆمی تێدا هەڵدەکرێن.

(٧٤٠) ومکۆله کە / راست و راست.

دەكەوت، پەيكەرى پياوۋىكى لى دەھاتە دەرى، كە لە خزمەت پاشا ۋەستا بو، كاتى دە كاتزىمىر لە شەو دەۋىشتىن، پەيكەرەكە لە سەروى مۇمىدانەكە بەدىار دەكەوت و دەيگوت: خوا بە خىرو خۇشى بەيانى لە پاشادا ھىنا. ئەوسا دەيانزانى كە بەيانى داۋە.

قەرافى دەلى مىنىش دەستكارى مۇمىدانەكەم كىردو، وام لىكىرد لە ھەمو كاتزىمىرىكىدا رەنگى مۇمەكە بگۆرى، پەيكەرى شىرىكىشى لەناۋ دابو، ھەردو چاۋەكانى لە زۆر رەشىۋە بەرەو سىپىكى زۆر دەچون، لەۋىشەۋە بەرەو سورىكى تارىك، لەھەر كاتزىمىرىكىدا رەنگىكى دەدا، دو وردە بەردىش لە دو بالئەندە ھەلدەموران.

كەسىك دەچۆ زورى ۋ كەسىكى تر دەھاتە دەرى، دەركايەك دادەخراۋ دەركايەكى تر دەركايەۋە، ھەر كە بەيانى دەدا پياۋەكە لە سەروى مۇمىدان بەدىار دەكەوتو، دەستى بە بنا گۆۋە بو، ئامازەى بەۋە دەدا كە كاتى بانگدانە، بەلام نەمتوانى ۋەھسەى بىنەم، دواى ئەۋە وینەى ئازەلىكەم دروست كىرد دەۋىۋى بە لای راستو چەپىدا ئاورى دەدايەۋە، فىكەى دەگىشاۋ قسەى نەدەكىرد.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلَقَهُ، ثُمَّ هَدَىٰ ... پەرۋەرنەى نىمە ئەۋ كەسەيە كە بە

ھەمو دەسكىردى خۇى ھەمو پىداۋىستى داۋە، پاشانىش رى نىشان داۋە. ﴿٥٠﴾ طە.

تەنيا سەرىپىچى پەرۋەردىار دل دەخاتە پەستى و تەنگى، ھەسەنى بەسراى دەلى: ئەى بنىادەم، (موسا) سى جار سەرىپىچى لە خدر كىرد پى گوت: وا پەيۋەندى نىۋانى من و تۆ پچرا. بە خۇت دەلى چى كە رۆژانە چەندىن جار سەرىپىچى پەرۋەرنىت دەكەى، لەۋە ناترسى پىت بلئ: وا پەيۋەندى نىۋانى من و تۆ پچرا.

خوایه هاواره خوایه هاواره

﴿قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ... بِيْزَه، خوا پژگارو دهكا لهو تهنگانه و له هه مو به لایه کی دیش. ﴿۶۱﴾ الأنعام﴾.

﴿الْإِنْسَ اللَّهُ يَكْفِي عَبْدَهُ ... مه گهر هه ر خودا بهس نیه که ناگای له عه بدی خو ی بی؟ ﴿۶۱﴾ الزمر﴾.

﴿قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ... بِيْزَه، کئی پژگارتان دهكا له تاریکی وشکانی و دهریا؟ ﴿۶۲﴾ الأنعام﴾.

﴿وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِيكِ اسْتَضِعُوا فِي الْأَرْضِ ... بهریاندا نه وانهی لهو زه مینه دا زه بون کران، به چاکه و مه ناخوینین. ﴿۵﴾ القصص﴾.

له مه ر ئاده میش دمه رموی، ﴿ثُمَّ اجْنِبْهُ رَبُّهُ، فَنَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى ... پاشان به روهنده ی، نه وی هه ئیزارد و به زیوانی هبول کرد و پئی نیشاندا. ﴿۱۲۲﴾ طه﴾.

به نوح دمه رموی، ﴿وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ... خو و کسه و کاره که بهمان له خه می گه وره پژگار کرد. ﴿۶۱﴾ الصافات﴾.

به ئیبراهیمیش دمه رموی، ﴿قُلْنَا يَنْتَارُ كُوْنِي بَرْدًا وَسَلَّمًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ ... گوتمان، ناگرا دهبی سارد و بی زیان بی بو ابراهیم. ﴿۶۱﴾ الأیاء﴾.

سه بارمت به به عقوب، ﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا ... به شکو گشتیان بهینینه وه بو لای من. ﴿۸۳﴾ یوسف﴾.

دەربارە‌ی (یوسف): ﴿...وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُم مِّنَ الْبَدْوِ...﴾ (خودا) زۆر چاک‌ه‌ی دەربارە‌ی کردوم، لە زیندانی دەرھێنام و ئێوه‌شی لەو ساراپه‌وه ^{٧١} ھاورده‌وه. ﴿١٠٠﴾ یوسف ﴿﴾.

داود: ﴿فَفَرَرْنَا لَهُ، ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ...﴾ ئێمه‌ لەو هه‌له‌ی به‌خشیمان، لە نزیکانی خۆمانه‌و گه‌رانه‌وه‌ی چاک‌ی هه‌یه. ﴿٢٥﴾ ص ﴿﴾.

(ئە‌یوب): ﴿...فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ...﴾ ئازارمان لە‌سه‌ر لا‌برد. ﴿٨٤﴾ الانبیاء ﴿﴾.

(یونس): ﴿...وَجِئْتَهُ مِنَ الْغَمِّ...﴾ له‌ خه‌مه‌که‌مان پزگاکرد. ﴿٨٨﴾ الانبیاء ﴿﴾.

(موسا): ﴿...فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ...﴾ له‌و خه‌مه‌ش پزگاکردی. ﴿٤٠﴾ طه ﴿﴾.

(موحه‌مه‌د): ﴿إِلَّا نُنْصِرُهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ...﴾ نه‌گه‌ر ئێوه‌ پارێده‌ی ناده‌ن، خودا بۆ خۆی ده‌هانای هات. ﴿٤٠﴾ التوبة ﴿﴾.

﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ...﴾ جها بێ دایک و باوک بوی، نه‌و په‌نای پێدای؟ ﴿٦﴾ الضحیٰ ﴿﴾.

﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ﴾ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ... ئه‌دی نه‌شاره‌زا نه‌بوی پێی نیشان دای؟ له‌ هه‌زاری و له‌ ئاتاجی دهریخستی. ﴿٨﴾ الضحیٰ ﴿﴾.

﴿...كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ...﴾ نه‌و گش پوژی به‌ کاریکه‌وه‌ خه‌ریکه. ﴿٢٩﴾ الرحمن ﴿﴾.

هه‌ندئ له‌ توپزمره‌وان ده‌لێن هه‌میشه‌ له‌ کاردا بونی خوا نه‌وه‌یه، له‌ تاوان ده‌بوری، خه‌م و په‌ژاره‌ لاده‌با، هه‌ندئ که‌س به‌رز ده‌گا، که‌سانیکیش نزم ده‌گا.

هه‌ر په‌له‌ هه‌ورێکه‌و دهره‌وتنه‌وه، ﴿لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفٌ...﴾ غه‌یری خودا که‌س په‌رده‌ی له‌سه‌ر لانا‌دا. ﴿٥٨﴾ النجم ﴿﴾.

دل گران مەبە پۇژگار ھەر جارە بە رەنگى خۇي دەنۇنى

(ئىبن زوبەير) (موھەممەد)ى كۆرى (ھەنەفىيە)ى لە بەندىخانەى ((عارم)) لە مەككەدا بەندە گەرد، چەند سەدەيەك دواى ئەم رۇداوہ بىرم كەردەوہ، سەير دەگەم (ئىبن زوبەير) و (ئىبن ھەنەفىيە) و بەندىخانەى "عارم" ھەروەك خەون وخەيالىكە: ﴿... هَلْ تُحْسِنُ مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ... نَاخَوْ ههست بە ھىچيان دەكەى، يان نوزەشيان لى دەبىسى؟ ﴿۱۸﴾ مريم﴾ .

ستەم لىكراو، ستەم كار، بەند كارو^{۷۲} بەندەوار^{۷۳}، كاسەى مەرگيان نۇشكرد. ھەر فیرەنكیش موسایەكى بۇ دەبى.

ئەم دوانە لەسەر پەرۋەندەى خۇيان كىشەيانە

لە فەرمودەشدا ھاتوہ: ((لتؤذن المرقوق الى اهلها حتى يقاد للشاة الجلاحاء من القرناء... سویند بى، ھەمو خاوەن مافىك مافى دەسینریتەوہ، ھەتاوہكو تۆلەى بزەنە كۆلە^{۷۴} لە بزنى شاخدار دەكریتەوہ)).

۷۲) ئەوہى خەلك قۆلبەست دەكا.

۷۳) بەندكارو/ زبىندانى كراو.

۷۴) بزنى بى قۆج.

خه مینی تو دوزمنت دلخوش دهکا

بی گومان نه یارانت به خه مباریت دل شادن، بویه یه کی له یاساو بنه چیه ^{٧٤٥}
 ئیسلام دهمشکینی ^{٧٤٦} نه یارانه: ﴿... تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ ... تَاوَهُكُو
 دوزمنانی خواو دوزمنانی خوشیانی پی بترسینن. ﴿٦٠﴾ الأنفال ﴿٢٠﴾

ئهو کاتهش که (ئه بو دوجانه) له شه ری (ئو حود) سنگی ره پیش کرد بو به ناو
 ریزه کاندای لافی لیده دا پیغه مبه ری خوا ^{٧٤٧} دمه رموی: ((انها لَمْشِيه يِبْغُضْهَا
 الله الا من هذا الموطن... ئه وه رُؤِشْتَنِيْكه خوا رقی لییه تی جگه لهو شوینه نه بی.
 به هه مان شیوه فه رمانی به هاوه لاندای له دهوری کابه ^{٧٤٧} به گورگه لوقه ^{٧٤٨} غاردن،
 بو ئه وهی شان و شه وکه تیان پیشانی بی باوه پران دن.

﴿... وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ... ئه وئ رۆژی باوه پرانان که یفی ده کهن.
 ﴿٤﴾ الروم ﴿٢٠﴾

له راستیدا نه یارانی راستی و دوزمنانی چاکه ویستی، نه گهر به ئاسوده یی و
 کامه رانی و به خته وه ری ئیمه ناگادار بن له داخان دلیان شەق ده با. ﴿... قُلْ مُؤْتُوا
 يَغِيظُكُمْ ... بِيْزِهِ: دهك، له پكان بمرن، ﴿١١٩﴾ آل عمران ﴿٢٠﴾

﴿إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ سَوْهَتْهُمْ ... نه گهر چاکهت بیته ریگه ئه وانه پێیان
 ناخۆشه، ﴿٥٠﴾ التوبة ﴿٢٠﴾

﴿... وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ ... ههر ههز ده کهن توشی نار هه تیتان کهن. ﴿١١٨﴾ آل عمران ﴿٢٠﴾

^{٧٤٥} بنه مای.

^{٧٤٦} دهمکوت.

^{٧٤٧} که عبه/مائی خوا.

^{٧٤٨} نه غاردان.

له فهرموده شدا هاتوه، ((اللهم لا تشمت بي عدوا ولا حاسدا... په رومردگارا هيچ چا وچنؤك و نه ياريكېم په خوش نه كهي)). نه و فهرموده يه ش: ((ويعوذ بك من شماتة الاعداء... په ناشت په ده گرین له چا و تپېری دوزمنان)).

پياوچاگان له پېناوی دهمكوتی په شك په بهران و^{٧٩}، په ننگ خوار د نه وهی چا و تپوه بوان^{٧٥}، به خه نده وه پېشوازيان له روداوی ناخوش كرده وه، ناراميان له سهر به لا باری گرتوه و، له رويه رويونه وهی كاری دژواردا قول و بازويان هه لكـردوه: ﴿... فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا... هه رچه ند به لای له پېی خوا دا توشی هاتن، نه هيچيانی سسته وه كرد نه زمبونی روی تپكردن. (١٦) آل عمران ٤٤٠﴾

گه شېبيني و په شېبيني

﴿... فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيمَنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (١٢٤) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ... جا نه وانهی بپروايان به خوا هيناوه باوه پريان به هيزتر دې و كهيض ده كهن. نه وی دلپشيان ساغ نيه، حاشا دپته سهر حاشايان و به خوا نه ناسی دهمرن. (١٢٥) التوبة ٤٤٠﴾

زورېك له هه لكه وتان له به رابه ری كاری دژوارو مه تر سیدار گه شېبينيان نواندوه و، به پېی ياسای خوا سهره نجاميكي پوښنيان وهی كرده وه: ﴿... وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ... په ننگه له شتيك هه ز نه كهن به لام بؤتان وه خير گه پړ، په ننگيش هه يه ناوات بؤ شتي بخوازن كه ناكامه كهي باش نه يي. (١٢٦) البقرة ٤٤٠﴾

(٧٤٩) چا وچنؤكان.

(٧٥٠) نه وانهی چاويان به خير و خوشی هه لنایي.

بېروانە (ئەبو دەپوا) دەلى: سى شىتم خۇش دەۋى خەلك رەقى لىيانە: دەست كورتى و نەخۇشى و مەرگم خۇش گەرگە^{۷۵۱}، چوئكى نەدارى لوت بەرزىدا دىنە وئىنى، نەخۇشى تاوان ھەلدە وەرئىنى، مەرگىش بە خزمەت خۋاى بەرزو توانات دەگە يەنى. كەسانىكىش ھەن پەيان لە كەمدەرامە تىە و بە خراپە باس دەكەن، دەلىن ھەتا وەكو سەگىش رەقى لە ھەزارانە.

يوسف پېغەمبەر - سلاۋى خۋاى لەسەر - دەر بارەى بەندىخانە دەلى: ﴿... أَلَسِجُنُّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ...﴾ زىندانە كەم پى خۇشترە لەۋەى ئەۋان لىم دەخۋازن. ﴿يوسف﴾

بەھەمان شىۋە (ەلى) كورپى (جەھەم) دەر بارەى بەندىخانە شىعەرئىك دەھۋىتتەۋە و نەترسى خۋى نىشان دەدا.

بەلام (ەلى) كورپى (موحەممەد)ى نوسەر لە شىعەرئىكدا بەندىخانە بە كۆست و بەلاى گەۋرە دادەنى.

خەلگانىكى زۇرىش مردنيان پى خۇشبوۋە و پىشۋازىشيان لىكردە، (موعار) دەلى: ئەى مەرگ خۇشھاتى^{۷۵۲}، خۇشەۋىستىكە و لە تەنگانەدا ھاتو، ئەۋەى ژىۋانى دەردەپرى سەرگەۋتو.

يەك تىرىش دەلى: ئەگەر مردن ھات برا گەۋرە يە.

ۋەلى ھەندىكى تىرىش ھەن لە داخى مردن ۋو مرچ و مۇنن، جوئىنى پى ئەدەن و لەبەرى ھەلدەن.

جولەكە لە ھەمو كەس پتر ژيانيان خۇشەدەۋى، خۋاى بى ھاۋدەم و ھاۋتا سەبارەت بەۋان دىمفەرمۋى، ﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ﴾ ... بىژە: ئەۋ مەرگەى كە ئىۋە لىي رادەكەن، ھەردەۋگاتى. ﴿الجمعة﴾

(۷۵۱) پى خۇشە.

(۷۵۲) بەخىرھاتى/بەخىر بىي.

ئی واش ههیه دهلی:

دوای نه و ژيانه ژيانم نیه

پاش نه و سه رهم سه رهم نیه

کوژران له پیناوی خوادا، له بیرى پیاو مهردو چاکه کاراندا، خوژگه و خواستیکی شیرینه: ﴿... فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ...﴾ جا له وانه هه یانه گیانی به خشیوه و هیندیکیشیان چاوه نوڤرن. ﴿٢٣﴾ الأحزاب.

ئه وهش بلیین خه لکیکیش رقی له وه بوه بکوژری و له به ریشی هه لاتوه وه کو (جه میل به سینه) له شیریکدا ژیان و رابواردنی به سه ر جیهاندا هه لده بژیږی. عه ره بیکی کوچه ریش دهلی: سویند به خوا پیم ناخوشه له سه ر پیخه فی خۆم بمرم، جا چۆن له کون و قوژبان له دوای ده گه پیم ﴿... قُلْ فَأَدْرَأُ عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ بیژه: سا نه گهر راست ده کهن، خو له مردن بپاریزن. ﴿١٦٨﴾ آل عمران.

﴿... قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي يُبُوتِكُمْ لَرَزَّ الْأَذِنُ كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ...﴾ بیژه: ئیوه نه گهر له مائی خوشتان بان، نه و گه سانه ی گوشتنیاں له سه ر نوسراوه، ده هاتنه وه جیی تخیل بونی^{٧٥٢} ته رمیان. ﴿١٥٤﴾ آل عمران.

بی گومان نه و به لایه ی دی ناگوږی به لام دل و دمرون لیک جیاوازن.

دەنگىر مەنبە ئەى مەۋق

ئەى مەۋق: ئەى ئەو كەسەى لە دەستى ژيان بىزارى، لە تاۋانى دەرەدەدارى، دلت پەنگى خوار دۆتەۋەو^{۷۵۴}، ھەناسەى بە كول ھەلدەمژى، ئاسۋى رونت لى ھەلدى، سەر كەۋتەنىكى نىزىكت بەرەو رەو دى، دەرۋى خىرت لە رەو والا دەكرىو، دۋى ناخۇشش خۇشى دى.

سۆزۈ مېھرى خوا لە ھەمۇلاۋە دەرۋى تۋى داۋە، خۇرى ھىوا نىزىكە پېشنگ بەدا، داھاتۋىكى پې ئومىدش بەرپۋەىو، بەلنى خواش راستو لەجىيە، ﴿وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ...﴾ خودايە بەلنى داۋەو لى پەشىمان نابىتەۋە. ﴿الررم﴾.

گومانە نەبى ئەو دىپەستىيە تۋ دەرۋىتەۋەو زامى دلت سارپىز دەبى، ئەۋەى بەسەر شت ھاتۋە ئاۋا دەبى، دلتاش بە لەۋدىۋى مەينەتەكانت، سەرۋەنە، ھەساۋگەيە، نزارگەيە، ئاورنگ^{۷۵۵} و نەمى بارانەيە. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ...﴾ شوكرانە بۇ ئەو خودايەى كە سەرى لەسەر نەھىشتن. ﴿فاطر﴾.

ئەى مەۋق: ئەو ھەلەى ئىستات ئەو ھەلەيە بە ساي دلتايى گومانەو دۋ دلى بېرۋىنى، ئالۋىزى پەشۋى دلت بەساي ھەقۋ راستى بتارىنى، بىرۋەزى لۋىچو لارت^{۷۵۶} بەھۋى پىنمايى نەھىلى، چەۋتە رى^{۷۵۷} نەگرىتەبەر لە برى پىنۋىنى.

كاتى ئەۋەيە بە دەرگەۋتنى رۋخسارى بەرە بەيانى راستى تارىكى ئەنگۈستە چاۋ رابمالى، بە شىرىنى رەزانۋىنى^{۷۵۸} تالايى ناسۋىرى ژان دابمالى، تەمۋ لىلى كىشەو ئاشوب بەو روناگىيە تارۋ مارگەى كە ھەمۋ ھرتۋ فىللىك ھەلدەمالى.

(۷۵۴) پەستۋ پېرۋە.

(۷۵۵) خوناۋكە / خوناۋ / شەۋنەم.

(۷۵۶) خىچۋ خوار.

(۷۵۷) كۋىرە رى.

(۷۵۸) رەزامەندى.

ئەى مەرۇف: لەو دىۋى ئەو بىبابانە دېمە رۆكەى^{۷۵۹} لە پېتانە زەۋىيەكى پېر بە پېتو ھەر چاۋە پېتانە، كە لە ھەم و لايەكەۋە رۆزى بەسەردا ھەلدەرۇى.
ئەى مەرۇف: لەسەروى لوتكە چىاي ئەشكەنچە و نازارو رەنچ كېشان باخو
گولشەنىكى درەخشانە^{۷۶۰} تىراۋى پېشنە^{۷۶۱}، يا لېزمە بارانە، نەم بارانىك مايەى
رۆننىنى^{۷۶۲}، ئومىدەۋارى و موژدەدانە.

ئەى ئەو كەسەى خەو لە چاۋت زراۋە و شەۋان ھاۋارو رۇرۇت لى ھەئساۋە دەئىيى،
ئەى شەۋى درىژ نىتر با رۇژت ھەئىي، موژدەت لېبىي وا بەيانە، ﴿... أَلَيْسَ الْأُصْبَحُ
بَقَرِيْبٍ ... نَاخُوْ بِهَيَانَ نَزِيْكَ نِيْه؟﴾ (۸۱) ھرد.

ئەو سېئىدەپە رۇشنايى و شادىت بۇ دىنى و خەم و خەمىنىت دەتارىنى.
ئەى ئەو كەسەى لە سۇنگەى كۆللى ھەست و ژىرىت لەدەست داۋە: كەمى ئارام و
ھىۋاش بە، لە پەناى كەل و^{۷۶۳} ناسۆۋە سەركەۋتنت بەرپۆمەپە، بەلگەى زۆرو راست و
رەۋانىش ھەن گەر بتەۋى لەبەرچاۋى خۇتياى بگرى.
ئەى ئەو كەسەى چاۋەكانت لە ھرمىسك دارژاۋە: نىتر ھرمىسكەكانت بىسەر، با
گلېنەكانت پشو بدەن، ھىۋر بەۋە تۆ لە ژىر مېھرو سۆزو چاۋدېرى دروستكارى ئەم
گەردونەى، ئەى بەندە دلارامبە، ھەزاۋ ھەدەرى خوا بەجى بوە^{۷۶۴}، خۇشت
ھەئىبژاردودە، مېھرى خواش بۇتۆ بوە، تېنۋىتى شەكەتى رەۋىيەۋە، رەگو رېشائى
رەنجبەرى تىراۋ بو، لەلايەن ئەو خواپەش كە ھىچ ھەۋل و رەنجىكى لەلا بە ھىرۇ
ناچى پاداشتت مسۆگەر بوە.

(۷۵۹) دېمە كار / زەۋى وشكو بىناۋ.

(۷۶۰) تروسكەدار.

(۷۶۱) پېژنە.

(۷۶۲) گەشپىنى / ئومىدەۋارى.

(۷۶۳) بەرزاىى.

(۷۶۴) ھاتە دى.

دۇنياو خەساوۋە بە: تۆمامەتەت لەگەڭ خواپەكە بەسەر كارو فەرمانى خۇيدا زالە، بەرامبەر بەندەكانى و دوستكراوانى بە سۆزو مېھربانە، كاروبارىشى زۆر بەجىيە و لە جىيە.

با دلت بىرەوئ: پاشەپۇژ خىرو خۇشە، دەرمنجام سانەوۋە، كۆتا ژيان شىكۆمەندى و پىزدارىە.

دواى ھەزارى دەولەمەندى، دواى تىنۇيتى تىراوۋە، دواى جىابونەو، بە يەكتەر شادبونەوۋە، دواى پىشت ھەلگىردن بە يەك گەپشتەوۋە، دواى پىچرانى يەكگرتنەوۋە، دواى بى خەوى خەو خۇشە، ﴿لَا تَدْرِى لَعَلَّ اللّٰهَ يُخْبِرُكَ بِعَدَدِ ذٰلِكَ أَمْرًا... تۆ چوزانى، لەوانە يە لە پاش نەمە خوا شتى تر وەدىيىنى. الطلاق﴾.

نەى ئەوانەى لەسەر دنيا نازار چەشتون، بە تىنۇيتى و بىرسىتى، بە ھەزارى و دەرەدارى و كۆلە مەرگى گىرۇ دەبون، مزگىنىتان لىبى، لەمەولا تىر دەبن و چاك دەبنەو، شادو بەختەوۋەر دەبن، ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ﴾ (۳۲) وَالصُّبْحِ إِذَا أَشْفَرَ ... (سۆيىند) بەو شەوگاردەش كە رادەكا بەو سېيىدەى رۈبەندى خۆوۋە لادەبا. ﴿الدُّنْيَا﴾.

پىۋىستە لەسەر بەندە لە ناستى پەرۋەرنەدەدا^{۷۵} گومانى باش بى، چاۋى لە خەلاتو بەخشى بى، ئومىدى بە مېھرى وەدىيەنەرى بى، بىگومان خواپەك بە وشەى (بە) فەرمانى جىيەجى بى، شىاۋە بەوۋە باۋەر و متمانە بە وادەو بەئىنى بىرى، خواپەكە ھەرچى بەھەرە بە لەوۋەوۋە سەرچاۋە دەگرى تەنيا ئەوۋە زەرەر و زىان ناھىلى، بەخشنەدى ھەمو گياندارىك دەگرىتەو، لە ھەمو جىمۇجۇلىكدا لىزانى ئەو وەدى دەگرى، لە ھەمو ساتىك رىزگارى وى دى، لە دواى شەو بەيانى دادىنى، لە دواى وشكە سالى بارانى دەبارىنى، دەبەخشى تاۋەكو سوپاس بىرى، بەندەى تاقى دەكاتەو تاۋەكو نارامگرى و بى نارام لە يەك ھەلاۋىر بىرى، بەھەرەو خەلات دەبەخشى تا سوپاس كىردن بىيىسى، دەرەو بەلا دەنيرى تا نزاو سكالانى لى داۋا بىرى، ئەوسا جىگەى خۇيەتى بەندە پەيۋەندى لەگەلدا توندو تۆل بى، دەستى بە

پەتى ئەوۋە بگىرى، داۋاۋ خواستى ھەر لە ئەو بى ﴿... وَسَعَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ...﴾
 ئىۋە دەبى ھەر لەبەر خۇدا ۋە پارىن. ﴿النساء ۳۲﴾
 ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً...﴾ بە نەپنى ۋە بە ئاشكرا ھەر پەرۋەندە ۋە لەبىرى ۋە
 لەبەرى بىپارېنە ۋە. ﴿الأعراف ۵۵﴾

(عەلانى) كۆرى (ھەزەرەمى) لەگەل ھەندى لە ھاۋەلان رېگايان ون كرد، ئاۋيان
 بىرا، كەۋتنە سەر لىۋارى مەرگ، (عەلە) ھاۋارى بۇ پەرۋەردىيى نىزىكى ھەلېرى،
 داۋاۋ لە خۋايەكى بىسەر ۋە لىمگۈ كردو، بە نزاىە بانگى كرد: ((يا علي يا عظيم،
 يا حكيم يا حليم)) ھەر لەجىۋە بارانىان بەسەر دابارى ۋە، ئاۋيان خۋاردە ۋە، خۇيان
 شۋشت ۋە دەستىۋىزىيان گىرتو، ۋە لىخەكانىشيان ئاۋدان.

﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَدَمًا قَنَطُورًا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ، وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ...﴾ ھەر
 ئەۋىشە پاش ناھومىد بون لە باران، بارانە دابارىنى ۋە دۇقانى خۇشى بىلا ۋە دەكاتە ۋە.
 ھەر ئەۋە بۇ مەزنايەتى ئەشە ھەر پەسندى بىرى ﴿الشورى ۳۱﴾.

ھەئەستەيەك

خۇشۋىستىن ۋە، ناسىن ۋە، ھەمىشە يادى خۋاۋ دەستەبالا، ھەسانە ۋە سەرۋەتن بە
 ساي ئەۋ، ھەستىكردن بەۋە ھەر ئەۋ شىۋاۋى خۇشۋىستىن ۋە لىترسانە، جىۋى ئومىدو،
 مامەلە لەگەل كىردن ۋە پىشت پى بەستانە، بە جۇرىك دەسلەلاتى بەسەر ھەستو
 نەستو، ۋىستى بەندەدا دەشكى، ئا ئەۋە بەھەشتى سەر دىنبايە ۋە، خۇشىۋىكى
 بىۋىنەيە ۋە، بىلبىلەى چاۋى دۇستانو، ژيانى خۋا پەرستانە.

پەيۋەست بونى دل بە خۋاۋ تاك ۋە تەنبا پى قايلى ۋە زمان راھاتن بە يادى ئەۋ؛
 ماپەي نەمانى خەم ۋە پەژارە ۋە، دىگۋادى ۋە خۇشگۈزەرانىن.

بە پېچەوانەى ئەمەش، ھىچ كەسك ئەوئەندەى ئەو كەسەى دلى بە غەيرى خواوە بەندە، يادى خواى لە بىر كەردو، بەو بەشەى خوا پىى داوۋە ناقلە، پەست و دل پەر لە خەم نى، تاقى كەردنەوئەش باشتەين بەلگەيە.

بە كۆست كەوتوان دلت بەدوۋە

﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرَىٰ ... فَرِهَ لَهُوَ بَازِيْرَآنَهْمَانِ قَرْتِي خَسْتُونِ كَه هەر

لە دەورى ئىوۋە بون. ﴿۲۷﴾ (الأحقاف) ﴿﴾.

يەكەى لەوانەى دوچارى كارەسات و مەرگەساتى خويناۋى و پىشە ھەلگىشان ھاتن: بەرمەكەگان^{۳۷} بون، كە خانەوادەيەكى بەخشندەو دەستبلاو حال خۆش و بەنازو فېزبون، ئەو مەرگەساتەى ئەوان بو بە پەندو ئامۆژو نمونە، لە كاتىكا لەناو نازو گۆزدا خۇيان لەياد كەردبو، لەناو جى خەفو پى خەفى گەرم و نەرم دابون، لەناو باخ و باخاتى دلفەين دەخولانەو، لە ناكاوئ لەناو گالئەو گەپدا فەرمانى خويان بەسەر داھات، ھەر لە بەيانى و ئىوارەيەكدا لەسەر دەستى (ھاپون پەشيد) نەزىكتەين خەزم و خۇيشيان پەلامار دران و تەكشەينران، كۆشك و تەلارەيان پوخا، ئابروو شەكۇيان تەكا، كۆيلە و دەست و پىوئەندەيان پەينەر، خۇينەيان پەزا، شان و شەوگەتيان شەكا، دلى خۆشەويستەيان پى زامدار كرا، چاۋى زا پۆلەيان^{۳۸} لە خۇينەزا^{۳۹}، جا گەورەيى و تاك و تەنبايى بۇ خوا، چەندە بەھەرە و نازو گۆزەيان لى زەوتكراو، چەندە فرمىسەيان بۇ ھەلپەزا، ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرَىٰ ... سَا

ئىوۋە دەرس وەرگەرن، ئەى گروى خاۋەن ئاۋەزان! ﴿۲۷﴾ (الأحقاف) ﴿﴾.

كاتەزمىرەك بەرلەۋەى واپان بەسەر بى لە ناو پۆشاكى گران بەھادا لەناو بەرگى ئاورىشمىدا، كەش و فەيشيان^{۴۰} دەكردو خۇيان ھەلدەكەشا، كاسەى پەر ئومىدىيان نۆش دەكرد، ئاى لەو كارەساتە دل تەزىنەى ھاتە پەيان، ئاى بە چ داخىك داخكران!!

(۲۷) ناۋى تەرميەكە.

(۲۸) مەنالىان.

(۲۹) لە خۇينە ھات.

(۳۰) خۇيان ھەلدەكەشا.

لەو پۇژگارە چەند سالانىك بە هيمنى بە سەريان بىرد، سەردەمىك بو، شەوو
 پۇژيان بە بى ناستەنگ خۇف و خافل^{۷۳}، بەرئ دەگرد ﴿وَسَكُنْتُمْ فِي مَسْكِنِ
 الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَبَيَّنَّ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْآمْتَالَ ...
 ھەر چۈنە جىگەى ئەوانەش كە ناھەقيان لەخو دەگردو تيشگەيشتن كە چيمان
 بەسەر وان هيئاو زۆر نەزىلەشمان^{۷۴} بۇ گوتون. ﴿۵۵﴾ إبراهيم﴾.
 بەيداخى نەپارانپان لەسەر سەرى دەشەكايەو^{۷۵}، ھەمولايان بەسەر بازان
 تەنرايەو^{۷۶}.

بەسەريەستى لەناو نازو گۆزدا دەلەوەرەن، چەند عەيام بو^{۷۷} لەناو ژيانىكى
 بىژاندا دەژيان، تراويلكەيان بە كانپاو دەزانى، ھاوسان و^{۷۸} كيسان كرد، لايان وابو
 دونگو چەورىيان زىادى كردو^{۷۹}، دنيايان بە جىگەى مانەو سەير دەگردو، بىيان
 وابو دوايى ناى، خەيائيان وابو بارمتەكە نادىرتەو^{۸۰}، ھەرزو ھۆل و مالى سپاردە بۇ
 خاوەنى ناگەرپتەو، ﴿وَعَلَّوْا أَنَّهُمْ إِنَّا لَا يُرْجَعُونَ ... لايان وابو ناگەرپتەو لای
 ئيمە. ﴿۳۹﴾ القصص﴾.

بەپانى لە خۆشى دابون ئىوارەيان لە ناو گۆردا كەردەو، لە ناكاويك (ھارون
 رەشىد) رەقى ھەئسا شمشىرى رقى و كينەى لى ھەلگيشان، (جەعفرى) كورى
 (يەحيا) ي بەرمەكى كوشتو، ھەئيواسى پاشانىش لاشەى گىردا^{۸۱}، (فوزەيل) ي
 كورى (يەحيا) ي برايو، (يەحيا) ي كورى (خالىد) ي باوكيشى ھۆلبەست كردن، مال و
 مولك و دارايى لىداگىركردن، شاعىرانىش زۆر ھۆنراوەيان بەسەر بەرمەكيان

(۷۱) بىناگا.

(۷۲) نمونە.

(۷۳) دەلەرزەو / باى لىدەدا.

(۷۴) گىرا.

(۷۵) ماوہىكى زۆر.

(۷۶) پەلەى مەترسىدار/ومرەم.

(۷۷) ھەلەو بونە.

(۷۸) سوتاندى.

داھۇنىيەتەۋە، يەكەن لەۋان پىياھەلدىنى (پەھاشى) بو، ھەندىك دەللىن ھۇنراۋەگە ئى
ئەبو نەۋاسە پىيان دا ھەلدەللىۋ بەخشىندەيى و دەست كراۋەيى يان دەلاۋىنى.

بە ھەمان شىۋە كاتى (پەھاشى) (جەغفەر)ى بىنى ھەلۋاسراۋە لەۋ كاتەشدا ئەۋ
بەنەمالەيە بە شىعەر دەلاۋىنىتەۋە.

(ھارۋن رەشىد) بانگى كىردو پىيى وت، (جەغفەر) سالانە چەندى پى ئەداي؟
گوتى، ھەزار دىنار. دەللى، ھەرمانىدا دو ھەزارى بۇ بېرپتەۋە.

(زوبەير)ى كۆپى (بەكار) لە (موسەب زوبەيرى) مامى دەگىرپتەۋە دەللى، لە
كاتىك (رەشىد) (جەغفەر)ى كۆشت، زىك بە سۈرى گۆيدىرپىزىك بە توندو تۆلى،
بە زىمانىكى رەۋان گوتى، سۆيىد بە خوا ئەي (جەغفەر) ئەگەر ئىستا بە پەند
ھەلۋاسراۋى، بەر لە ئىستا لە بەخشىندەيىدا بەيداخ^{۷۷۹} بوى. دۋاى ئەمە بە ھۇنراۋە
لاۋاندىيەۋە.

ئەۋ كاتەش، كە (ئەبو جەغفەر مەنسور) (موھەممەد)ى كۆپى (عبدالله)ى كۆپى
(جەسەن)ى كۆشت، بە (رەبىع)ى دەرگەۋانى خۇيدا سەركى بۇ (عبدالله)ى باۋكى
رەۋانە كىرد كە لە بەندىخانەدا بو، سەرى لەبەردەستى باۋكى داناو، ئەۋىش گوتى،
خوا سۆزى بۇت بنوئىنى ئەي باۋكى ھاسم، بە راستى لەۋانە بوى پەيمانى خۋايان
بەجى ھىناۋ ئەۋ بەلئىنەيان نەشكاند، لەۋانە بوى ئەۋ پەيۋەندىيە بگەيەنى كە خوا
ھەرمانى داۋە بگەيەنرئو، لە خۋاى خۇيان و پۇژى سەلا دەرستىن، پاشان نمونەي بە
وتەي شاعىرپىك ھىنايەۋەۋە پۈي لە (رەبىع)ى دەرگەۋانى (مەنسور) كىردو، پىيى گوت،
بە گەۋرەي خۇي بلى،

ماۋەيەك بەسەر زىانى تالى ئىمەدا تىپەپرى، بە ھەمان شىۋە بەسەر خۇش
گوزەرانى ئەۋىشدا تىپەپرى، خاۋەن بەلئىنىش خۋاى بى ھاۋتايە!

(عەباس)ى كۆپى (ئەحنەف)ىش شتىكى بەۋ مانايە گوتەۋە ھەندىكىش دەللىن
(عەمارە)ى كۆپى (عوقەيل) گوتىيەتى، ھەرۋەكو لە (قۇل على قۇل) دا ھاتەۋە. بەلام
ئىستاكە، (ھارۋن رەشىد) لە كۆيىيەۋ (جەغفەر)ى بەرپەكى لە كۆيىيە؟ كۋان
كۋىزارو كۋىزارو؟ ھەرمانىدارو ھەرمانى لەسەر كراۋ لە كۆيىن؟

ئەو كەسەي لە ناو كۆشكىدا لەسەر تەختى فەرمانى دەرگىز چى بەسەرھات؟
 ئەوھى كۆزراو ھەلۋاسرا بەرھە كۆي چو؟ ناويان نەما، ھەرۋەكو دويىنى تىپەرپو
 تىپەرپىن، بەلام خاويەكى دادوھرو تۆلەسىن لەمەولا لە رۆژىكدا كە گومانى تىدا نىە،
 نە زۆردارى و نە ستەمكارى تىدا دەرگىز، كۆيان دەرگىز، ﴿... عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي
 كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ...﴾ (بارو گوزەرانى چىنەكانى پىشو) لە دەفتەرىك دايە
 لە لاي پەرۋەردىارمەو ئەو دەيزانى. پەرۋەردىارم نە ھىچ شتى لى گوم دەبى و
 نە ھىچىشى لەبىر دەچى. ﴿٥٩﴾ طە.

﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ...﴾ ئەو رۆژەي كە ھەمو مەردم بۇ دىدارى پەرۋەردى
 ھەمو دىنيا رادەوھەستى. ﴿٦﴾ المطففين.

﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ...﴾ ئەو رۆژە ئىوھ رادەننى و ھەرچى بۇ
 شاردنەوھىە لە ئىوھ ھەشار نادى. ﴿١٨﴾ الحاقة.

بە (يەحيا)ى كۆرى (خالىد)ى بەرپەكەيان گوت: باشە پىم نالىي بۇچى ئاواتان
 بەسەرھات؟ گوتى: لەوانەھىە لە نىوھ شەودا نزاى چەوساوەپىك گىرا بو بى و ئىمەش
 لى بى ئاگا بوين.

(عبداللە)ى كۆرى (معاويە)ى كۆرى (عبداللە)ى كۆرى (جەعفەر) بەلابار بو، لە ناو
 زىندانەكەدا شىعەرىكى ھۆنىوھ لە شىعەرەكەدا ھەرۋەكو بلىي ناو زىندانەكە بەزىر
 زەوى دادەننى ھەر كە پاسەوانەكان بەكارىكەوھ دىنە لايان پىي وايە لەسەر دونياوھ
 ھاتون. دىرى كۆتايى ھۆنراوھەكە پشېنى و بەدبىنى تىدايە.

ھوكمرانىكى فارس زانايەكى خۆيان كۆتەبەند دەرگىز، ئەويش لەسەر تابلىۋەك بۇي
 دەنوسى و تىايدا دەلى: گومانە نەبى ھەر ساتىك لەو بەندىخانەھىە بەسەرپەرم لە
 ئازادىم نزيك دەخاتەوھو، تۆش لە تۆلە لىبونەوھ نزيك دەرگىز، سا من چاومپىي
 لىبونەوھى دىروى خىرم، تۆش بە ئومپىدى تەنگانەي.

لە كاتىكا (ئىبن عوباد) پاشاى (ئەندەلوسى) پابواردن و زىادە پۇيى زۆرى بۇ ھىنا، لەسەر راستە شەقام لاپى بو، ناو مالى پىر كەنيزە بو، سازو سەمتورو دەف لىدان و گۇرانى دەنگى دايەو، دوچارى مەينەتى و بەلا بو لەگەل پۇمەكان، پۇژىكىان لە دژى دوژمنانى پۇمى لە (ئەندەلوس) پەناى بىردە بەر (ئىبن تاشفىن) پاشاى (مەغرىب)، (ئىبن تاشفىن) لە دەريا پەريەو، (ئىبن عوباد) لە چەنگى دوژمنان ئازاد كرد، ئەويش زۆر پىزى گىرتو پىشوازى لىكردو، لە ناو كۆشك و تەلارو باخو باخاتى مېواندارى كرد. (ئىبن تاشفىن) ھەروەكو شىر ناو شارو دەرەوۋى شارى سەرنج دەدا، چونكى شىكى لەدلا بو. سى پۇژى پى چون (ئىبن تاشفىن) بە خۇي سەربازەكانىەو ھىرشى ھىنايە سەر ئەو ولاتە بى ھىزو توانايە، (ئىبن عوباد) يەخسىر كردو قۇل بەستى كردو، مولى سامانى داگىر كردو كۆشك و تەلارو بالەخانەى لى پماندو، باخو باخاتى لى تىكشكاند، بە قۇل بەستى بەرەو شارى خۇي (اغمات) گواستىەو، ﴿وَلَاكَ الْآيَاتُ نَدَاوْلَهَا يَبْنَ النَّاسِ ... ئىمە ئاوا لە ناو خەلكا زەمانە دەستاو دەس دەكەين. ﴿۱۰﴾ آل عمران﴾.

ئەوسا (ئىبن تاشفىن) جەلەوى دەسەلاتى گىرتە دەستو، بە ناو خەلكىشدا بلاوى كىردەو كە خەلكى (ئەندەلوس) داوايان كىردەو ھەلىان بىزاردەو.

پۇزان ھاتن و پىپەرىن، لە پىكا كچەكانى (ئىبن عوباد) بە پى خواسى، بە شلۇقى، بە بىرسىتى، بە گىرانەو، لە بەندىخانەو بە دىدارى باوكيان گەيشتن، كاتى لە دەرگاۋە چاۋى پى كەوتن دەستى كىرد بە گىران، پاشان ئىبن لەببەنەھاتە لاي ئىبن عوبادەو بە شىعر و ھوۋنراۋە لاۋاندىەو، ھوۋنراۋەگەش پارچە ھەلبەستىكى سەرنج پاكىشە، (زەھەبى) ھىناۋىتى و ستايشى كىردەو.

(تىرموزى) لە (عەتا) ئەو دەگىرپتەو، ئەويش لە عائىشەو - خۇي لى پازى بىت - دەگىرپتەو كە (عائىشە) بەلاى گۇپى (عبداللە) لى برايدا تىپەرى كە لە مەككەدا نىزراۋو، سەلامى لىكردو، گوتى: ئەي (عبداللە) وىنەى من و تۆ ھەر بەو شىۋەيە، كە (موتەمىم) دەلى، شىعرەكەى باس لە لىك جىابونەو دەكا پاشان گىراو مائىناۋى لىكرد.

پیشه‌وا (عومه‌ر) به (موتهمیم) ی کوری (نوه‌پیره) ی ده‌گوت، نه‌ی (موتهمیم)، سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌هسته، حه‌زم ده‌کرد شاعیر بومایه و به‌سه‌ر (زه‌ید) ی برام دا هه‌لبگوتایه، سویند به‌خوا هه‌ر نزه‌بایه‌ک له (نه‌جد) هوه‌هه‌لبکا بۆن و به‌رامی (زید) م بۆ دپنن. نه‌ی (موتهمیم) (زه‌ید) به‌ر له‌من موسلمان بو‌ه و کۆچی کرده‌و شه‌هید بو‌ه. دوا‌ی نه‌وه‌هسته‌ی ده‌کرد به‌گریان.

تیره‌ی (بنول نه‌حه‌مه‌ر) له (نه‌نده‌لوس) دو‌چاری کاره‌سات بون، (نیبن عه‌بدون) ی شاعیر هاته‌لایان و به‌شیر دانه‌واپی کردن؛

﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَىٰهَا سَاقِلَهَا ... كَهْ فِهْرْمَانِي نَيْمَهْ گه‌یشت، نه‌و جی‌مان سه‌ره‌و نخون کرد. ﴿۸۲﴾ هود﴾ .

﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنْزِلَتْهُ مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَدِرُوا عَلَىٰهَا أُنْزِلْنَا لِيلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَبِ بِالْأَمْسِ ... هه‌لبه‌ت ژبانی نه‌و دنیا‌یه هه‌روه‌گو نه‌و ناوه‌واپه، که‌له‌حه‌وا ده‌یبارینین و ږوه‌کی جو‌راو جو‌ری نه‌م سه‌ر زه‌مین‌ه‌ی پی‌ده‌ږو، نه‌و شتانه‌ی که‌مرؤف و نا‌ژهل ده‌یخون. تا نه‌و کاته‌ی زه‌مین ږه‌نگاو‌ږه‌نگ ده‌بی‌ت و خو‌جوان ده‌کاو خه‌لکی زه‌وی لایان واپه له‌هسته‌لاتی وان داپه‌هه‌تا کاتی فِهْرْمَانِي نَيْمَه‌ی دپته‌سه‌ر -جا به‌شه‌و یان له‌ږو‌زی‌دا- ناوا وه‌کو دره‌و‌گراوی لی‌ده‌که‌ین^{۷۸۰}، هه‌روه‌ک دو‌ینن هه‌ر نه‌بو بی! ﴿۸۴﴾ یوس﴾ .

بەرۆبومی گەییوی ڕەزانوینی

﴿... رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ...﴾ خودا لییان ڕازی بوو و ئەوانیش لە خوا ڕازی بونە.

﴿المائدة ١١٩﴾

ڕەزا نوینی چەند بەرۆبومیکی زۆری بەرفرەری باوەردارانەیی لێ ھەراھەم دێ، بە سەیی ئەودا ھاتە کەسێ ڕەزا نوین بەرزترین پلە و دەست دێنێ، لەناو دانیایی داپۆدەچێ، بیروباوەری پتەو دەبێ، لە ھەلس و کەوت و کردار و گوشتاریدا راستگۆ دەبێ. ئەوسا تەواو بەندایەتی بەندە لەو ھەداپە ڕیبار و ھەمانێک کە پێی ناخۆشە بەسەری بێ.

ئەگەر بێ و تەنیا ئەوێ پێی خۆشە بۆی پێتە دی ئەوا ئاماری ئەو پەپری دورکەوتنەو ھەپە لە بەندایەتی پەرۆردگاری، ئەوانەش بەدەست نایەنێ کە نیشانەیی تەواوی بەندایەتین - وەکو ئارامگری و، پشت بە خوا بەستن، لالانەو ھەو ڕەزا نواندن، خۆ بەگەم زانی و خۆ بە پێویست زانی و ملکەج کردن، جگە لەوانەش - مەگەر ئەوێ ھەزی پێ ناگەیی ھەدەر بۆت ڕیباریدا، جا پلە و ھاپە لەو ھەزاو ھەدەرە کە لەگەڵ ھەست و وێستدا تێکدەگیرێ و ئازاری پێ دەگەپەنێ.

جا بەندە بۆی نیە دەست لە ھەزاو ھەدەری خوا بدا، ئەوێ دێی بگری پێی ھایل بێ و، ئەوێ ھەزیشی پێ نەکا نا ھایل بێ، بێگومان مەرۆھ بۆی نالوێ^{٧٨١} بۆ خۆی چەپکە گوێ لێ^{٧٨٢} بدا، بەلکە ھەلێژاردن ھەر بۆ خواپە، ھەر ئەو زاناترو دادو ھەرتەر، ھاپەدارو بەرزترە، چونک زانیە بە پەنھان و، بە نەینیان ئاشناپە، لە پاشەپۆژ ناگادارەو دەورەیی بە ھەمو شتی داوہ.

٧٨١) ناگوینجی.

٧٨٢) ھەلێژری.

قايىلى بە قايىلى :^{۷۸۲}

با بەندە دۇنيا بىي كە قايىل بونى بە پەرۋەردىگارى بەرزو بىي ھاۋتاي لە ھەموبۋارىڭىدا، دىمبىتە ھۆي ئەۋەي پەرۋەردىگارىشى لى قايىل بىي، جا ئەگەر بەندە بە بەشە پۈزىيىكى كەم لە خوا قايىل بىي، خۋاي گەۋرەش بە كەردەۋىيەكى كەم لەۋى قايىل دىمبىي، ئەگەر لە ھەمو ھالەتتە تىكىشىدا لە خوا قايىل بىي، بارى خۆي راست كەردەۋە، ھەست دەكا لە كاتى رازىكردنى خۋاۋ خۆ بە كەم زانى لە ئاستىدا بە زوتىرىن كات خۋا لىي رازى دىمبىي. بۆيە سەرەنجى دىلپاك و نىياز پاكىن بىدە لەگەل ئەۋەي كەردەۋىيان كەم بو، بەلام چۈن خۋا لە ھەۋل و كۆششيان قايىل بو لەبەرئەۋەي ئەۋان لە خوا قايىل بون و خۋاش لەۋان قايىل بو، بەپىچەۋانەي دۈرۋان خۋا كەم و زۆرى لەۋان قەبۇل نەكرد، چۈنكى ئەۋان بە دابەزىنى نايەتى خۋا پوگرۇز بون و رازىكردنى ئەۋيان پەچاۋ نەكرد، خۋاي گەۋرەش كەردەۋەي ئەۋانى بە بادا كەرد.

ئەۋەي بىيزارى دەرۋىزى نازەزايى ۋەدەست ھىنا :

نا قايىلى دەرۋازەي خەم و پەژارەۋ دىلپەستىيە، دابىر دابىر بونى دل و شىۋان و شىپىزە بونى ھەست و نەستە، گومان بىردنە بە خۋا بە شىۋازىك شىۋاي ئەۋ نىيە. پەزىمەندى لەۋانە ھەمۋى پىزگارت دەكاۋ، بەر لە بەھەشتى دۋا پۇز دەرگاي بەھەشتى دىنيات لە پودا والا دەكا، بىگومان دلارامى بە دژە كارى قەدەرۋ سەرپىچى بىريارى خۋا نايىتە ئارا، بەلگە بە مل كەچى و خۇدانە دەست و قايىلى بەرجەستە دىمبىي، چۈنكى ھەلسو پىنەرى كارۋ فەرمان خۋايەكى كاراشنايە لە بىريارۋ چارەنوسىدا تۆمەتبار ناكىر، ئىستاش لەگەلدا بىي بىرى بەسەر ھاتى (ئىبن راوندى) پىسپۇرۋ زاناي بىيۋامپ دەكەمەۋە، بۇ خۆي كەسكى نەدار بو، بىنى كەسكى نەزان و كەۋدەن^{۷۸۴} لەناۋ كۆشك و تەلارۋ مال و سامانىكى بەرفەرەدا بەسەر دەبا، پرى لە

(۷۸۲) رازى بون بە رازى بون.

(۷۸۴) بىر كۆل.

ئاسمان کردو گوتی: من فهيله سوفی جیهانم و به نه داری به سه رده بهم، که چی نه و نه زان و که و دهنه به دهو له مهندي ده گوز مړینې، نا نه و به شدانانه دادو ه رانه نیه. خوای گه و ره ته نیا خه شم و قین و قور به سه ری و دهر دسه ری به سه ردا هه لړ ژاند ﴿... وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ آخَرٌ وَهُمْ لَا يُصْرُونَ ... بئ گومانه سوکایه تی نازاری نه و لاش زوړ تره و که سیش ده هانایان نایه. ﴿١٦﴾ فصلت﴾.

سودو قازا نجی قایل بون:

رېزانویني هیمن و هه داری ده سته بهر دهکا، له کاتی کار نالوژی و تیکچېژان و ٧٨٥ په یدابونی گومان و دل له دلان ٧٨٦، دل ساردو فینک دهکا، جا نه و دل به واده و به لینی خوا و پیغه مبه ری خوا ﷺ متمانه دهکا و داده سپې، به زمانی حالیش دهلی: ﴿هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ، وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ. وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ... نهمه هه نه و هیه که خدا و پیغه مبه ره گه ی به لینیان به نیمه داوه و هه به لینی خودا و پیغه مبه ری بیدن، راست دهر ده چی و ئیر بر و او هه سستی فه رمان بردنیان پتر گه شه ی کرد. ﴿٢٢﴾ الأحزاب﴾.

نا په زاییش دلاو دلی و، نیگه رانی و جه رگاوسی، په شیوی و دلنه خوشی و دابردابری ٧٨٧ دروست دهکا، دلیکی پقاوی و کیناوی و نیگه ران و سه رکه ش و یاخی لی دهر ده چی، به زمانی حالیش دهلی: ﴿... مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ... نه و به لینه ی خودا و پیغه مبه ر دیاندا هه بؤ فریوی نیمه بو. ﴿١٢﴾ الأحزاب﴾.

خاوه نی نه و دلانه نه گهر به رزه و هندیان له شتیکدا هه بی ملکه چانه به ره و روی ده چن، نه گه ریش داوای مافیکیان لیکرا خو دمویرن، نه گهر نازو گوزیک روی

٧٨٥) لیک عاسی بون.

٧٨٦) دو دلی.

٧٨٧) پارچه پارچه یی.

تەڭرىدىن بېرى خۇشخالىن، ئەگەر بە دەردو بەلەپەگىش تاقى كرانەو، پويان بۇ ئەو لا
 ومردەگىر، دىناو دواپۇز دەدۇرېن ﴿... ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ...﴾ دو سەرە زەرەر
 ئەمەيە. ﴿الحج ۱۱﴾

ھەرۋەكو رەزانوۋىنى دىلارامى بەسەر بەندەدا دەبارېنى كە لەوۋە باشىرى بىن نابىرى،
 جا ھەر كاتى ئەو ھىمىنىيە بەسەرىدا ھاتە خوارى بارو گوزمرانى دەگونجىو، ھەستو
 نەستىدا دەكەسى، بە پىي زۇرى و كەمى ناھايىل بونىشى لەو بەھرىيە بە دور دەبى،
 ئەگەرىش ئەو نارامىيە لەسەرى بېرەۋىتەو، سەرەوتن و ھەدادابى^{۷۸}، ھەسانەوۋو
 خۇشگوزمرانى لەسەر دەگىرېتەو. ئەوسا گەۋرەترىن خەلاتى خوا كە پېشكەشى
 بەندەى خۇى دەكا، دابەزاندنى دىلارامىيە بەسەرىدا. گەۋرەترىن ھۆكارى دىلارامىيە،
 ھايىل بونە بە خوا لە ھەمو بوارىكدا.

ئەگەل پەرۋەرگارت دا بەر بەرەكەنى مەكە :

رەزانوۋىنى، بەندە لە چىنگى نەپارىتى ئەو پەرۋەردگارە رزگار دەكا، كە لە ھەمو
 ياساۋ بېرىلىكى بىن ھاۋتايە.

بىن گومان بېزىرى بەندە لە شىتېك كە پىي ناھايىلە مايەى بەر بەرەكەنى كىردنە
 لەگەل خوادا، بىنچىنەى دوۋىن كارى شەپتانىش لەگەل پەرۋەرگارى دا، ناھايىلى بونە
 بە بېرىارو ياساۋ رېساي ناپىنى و گەردونى.

بىن باۋەرى و لاملى ھەر بەۋەندەى دېتە دى لاسارى و سەرپېچى كارى بىرى،
 چۈنكى ئەو كەسە دەپەۋى ئەو گەۋرەپى و بالا دەستىيە دەست بەسەردا بىرى، كە
 تايىبەتە بە خوا، ناشىيەۋى مىلى بۇ پەلى گەۋرەپى و دەسەلاتى خوا كەچ بىكا، ئەو
 دەپەۋى بەرامبەر ھەرمانى خوا لاسارى بىنۋىنى، سنورە ياساخ كراۋەكان بىبەزىنى،
 لە ئاستى بېرىارو دانانى پوى گىرژەو، مىل كەچى ھەدەر نىيە.

برپارايىكى تىپەريو فەرمانىكى دادوورانە :

برپارى خوا سەبارت بە بەندەى خۇى جىبەجى بوەو، ئەو ياسايەى بەسەرىشيدا جىبەجى كىردو دادوورانەيە، ھەروەكو لە فەرمودەدا ھاتو، ((ماضى نىيى حەمەك عدەل نىيى قىياموك... ئەو برپارەى لەسەرە مەنت داو تىپەريو، فەرمانى تۆ لەسەرە مەنت دادوورانەيە)). ھەر كەسكىش بە دادوورى ھايەل نەبى، لە پىزى زالىم سەمەكارانە. خۇاى گەورەش دادوورتىنى دادوورانەو، لەسەرە خۇى ياساخ كىردو سەمە بگا، لە ئاھار بەندەگانىشيدا سەمەكار نىيە، ئەو خوايە - پاك و پىرۆزى بۆ ئەو- بە دورە لەوەى دەرھەق بە بەندەگانى سەمەكار بى، بەلام خەلگەن خۇيان بەرامبەر خۇيان سەمەكارن. كە دەفەرموئى: ((عدەل نىيى قىياموك... قەدەرى دەرپارەى گوناھو شوپنەوارى گوناھو سزادانىشى لەسەر گوناھ دەگىرتەو، چونكى ھەردوگان بە پىي قەزاو قەدەرى خۇاى بەرزو بى ھاوتايە، ئەو پىش لە ھەمو دادوورنىك دادوورتە لەمەر ئەو برپارەى لەسەر گوناھو، سزادانىشى لەسەر گوناھ دەيدا.

خۇاى بى ھاوتا لەبەر چەند رازو نەيىنەك برپارى لەسەر گوناھى بەندە دات كە ھەر خۇى پىي ئاشنايە، جارى واپە ئەوئەندە بەرزوئەندى گەورەى تىدايە كە ھەر خۇى پىي زاناو دانايە.

لە ئاقايلى ھىچ داھاتىك بەدەست نايە :

نارەزايى: يا ئەوئەت لە پىناوى بە دەست نەكەوتنى شتىكى خوازراو و خۇشەويستە يا لەبەر دوچار بونى بە شتىكى ناخۇش و نەخوازراو.

جا ئەگەر بەندە دۇنيا بو ھەرچى بە سەرى نى نايى، ئەوەى بەسەرىشى بى ناتوانى لەبەرى لادا، ئەو كاتە ھىچ قازانچىك لە نارەزايى و دەست ناپىنى تەنيا بەرھەمو قازانچى لە دەست دەداو، زەرپو زىيانىش بۆ خۇى دەستەبەر دەگا.

لە ھەرمودەشدا ھاتو: ((جف القلم بما انت لاق يا ابا هريرة، فقد فرغ من القضاء، وانتهى من القدر، وكتبت المقادير، ورفعت الاقلام، وجفت الصحف... ئەى (ئەبا ھورەيرە) نوسىنى قەلەم دەربارەى ئەوەى بەسەرە تۆ دادى وشك بۆتەو، تازە برپارى خوا دراو، قەدەرى خوا براو، ووتەو، ئەندازەكان نوسراون، قەلەم ھەلگىراوتەو، لاپەرەش وشك بۆتەو".

بى بەلايى لە ڕەزانوینى دايە :

ڕەزامەندى دەرگای ناسودەيى لە ڕوى بەندە دەکاتەو، دلى لە ڕقو کینە و ناپاکى پاك دەکاتەو، ھىچ کەسێکیش لە سزای خوا ڕزگارى نابى مەگەر ئەو کەسەى بە دلى پاكەو بەرەو خوا بچى، ئەو دلى لە شىوان و گومان و ھاوبەش پەيداکردن بەدورە، لە ڤىل و تەلەكەى شەيتان و سەربازەکانى، لە ڕيسوا کردن و ئەو ڕۆبە سبەى پىکردن و^{٧٨٩}، لە ترساندن و وادەو بەلین پیدانى بپوێ دەبى، ئا ئەو دلیە تەنیا جیگای خۆى تیدا دمبیتەو:

﴿... قُلْ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ... بَيِّزُهُ: ھەر خودا ناردوێ. تۆ ئیتر وازیان

لەبێنە با بە گالتەکردنەو خۆ خەرىك کەن. ﴿١١﴾ الأنعام.﴾

بە ھەمان شێو ناگونجى دل ساخ و بى وەى بى ھاوکات لەگەل ئەوەى نا ڤايل بى، ھەركاتیكیش بەندە لەمەر ڕەزامەندى پتەوتر بى پتر لە بەلا بە دور دەبى. ئەوسا بیسى و چەپەلى و ناپاکى: لەگەل نارەزایى بەیەكەو بەندن. دلیاکى و راست گۆیى و دلسۆزى: لەگەل ڕەزامەندى بەیەكەو بەستراونەتەو.

ھەرودھا بەدى و چاوتیبری بەروبووى نارەزایین.

بە دوربونی دلش لە چاوتیبری: داھاتی ڕەزامەندین ئینجا ڕەزامەندى درەختىكى پاكەو، بە ئاوى پالۆتەيى و نیەت پاكى لە باخى یەكتا پەرسیدا ئا و دراو، قەدى

دره خته که باومړه و، لقه کانیشی بریتین له کرده ی چا که، بهری نه و دره خته ش بهر ټکی پې گه ییو شیرینه.

له فەرموده دا هاتوه: ((ذاق طعم الايمان من رضي بالله ربا، وبالإسلام ديناً، وبمحمد نبياً...)) نه و که سه ی خوای به په رومردگارو، ئیسلام به ئاین و، (موحه ممد) ی به پیغه مبهری قه بوله تام و چټری باومړی چه ژتوه)).

له فەرموده یه کی تریشدا هاتوه: ((ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الايمان.... سن خه سلته هه ن هه ر که سټ تټیدا بیته دی شیرنایه تی باومړیان پې ده چټری)).

ناقایلی دهروازه ی گومان و دودلیه :

نارمزیی دمرگای گومان و دودلی له خاوه نه که ی ده کاته وه گومان به رامبه ر به خوا، به قه زاو قه دهری خوا، به رامبه ر ده سه لات و کار له جییی و زانستی خوا، که م وایه مه ردمی ناقایل دور بټ له وه ی گومانی نه چټه دلی و به ناو ناخیدا نه چټه خواری، با هه ر چه نده دمرکی پې نه کا، به س نه گه ر بټ و به ته وای دلی و ناخی بېشکنی، هه ست ده کا یه قین و دلیایی له که داره، جا بټ گومان ره زامه ندی و دلیایی دو هاوړپې به یه که وه ده سه برانه، دو دلی و نارمزیایش به یه که وه به سترانه، هه ر نه و واتایه ش له و فەرموده یه ده فامر ټته وه که (تیرموزی) ده یگ ټټه وه: ((ان استطعت ان تعمل بالرضا مع اليقين، فافعل. فان لم تستطع، فان في الصبر على ما تكره النفس خيرا كثيرا...)) نه گه ر توانیت به ره زانوینی هاوکات له گه ل دلیایی کار بکه ی نه و بیکه. نه گه ریش نه ت توانی، نه و بټ گومان ئارامگرتن له سه ر نه وه ی دهرن پې ناخو شه، چا که یه کی زوړی تټدایه.

نه و سا نه وانه ی ناقایل و بټ زارن له ناخه وه قین له دن، نه گه ر به ده میشیان دهرنه برن له دل وه توړه و ترشن، گله یی و گازانده و پرسیار گه لیکیان له دل دا گه لاله ده بی، نه وه ی لی ده فامر ټته وه: نه وه بو؟ نه ی نه مه یان چو ن ده بی؟ نه و میان بوچی هاته دی؟

رەزانوینی دارایی و ئاسودەیی یە :

ھەرکەس پەر بە دل بە قەدەری خوا قایل بێ، خواى گەورە سینهى لیوان لیوی^{۷۹۰}
دەولەتمەندى و پەرەزایی و^{۷۹۱} ھێورەیی^{۷۹۲} دەکا، دلێشی بۆ خوشەویستی و گەرانەو
لای خوێ و پشت پەر بەستنی پەك لا دەکاتەو.

ھەر گەسیگیش لەو بەشەى رەزانوینی بێ بەش بێ دلی بە پێچەوانەى ئەمانە پەر
دەبێو، لەو شتەى بەختەوهرى و سەرھەزای وى تێداپە بە دور دەبێ.

سا^{۷۹۳} قایلی دل بۆ خواپەك لادەکاتەو، ناھایلێش دل لە خوا بە تال دەکا، مرۆفی
چارپس و پھاوی ھیچ ئۆقرە ناگرێ و شپەرزەو چەپەرەك و شلەزاو، لای واپە لە برسان
دەمرێ و بەشی گەمى پەر پراو، وا دەزانێ بەھرەو خەلاتى گە منو، دەردو بەلاشی
زۆرن، وا ھەست دەکا شیاوی لەو زیاترەو، شکۆدارو پایەدارترە، بەلام بە بۆچونی
ئەو -خوا بە سوک و چروکی زانیووە بەشپراو بەرە بەلای کردو، زەبون و کەشەنگی
کردو^{۷۹۴}، ئەوسا چۆن ئاسودەو ھەساو دەبێ، چۆن بەبێ دەردەسەرى دەژی؟

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آتَبَعُوا مَا آسَخَطَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ، فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ...﴾
چونکە ئەوان وە شوین شتیکی وا کەوتون کە خودای تورە کردووە بە پەزای ئەو
پازی نەبون، ئەوسا ئەویش کاریانی لی پوچ کردون. ﴿٢٨﴾ محمد .

۷۹۰ پەرپیری.

۷۹۱ پەر قایلی.

۷۹۲ ھێمنی.

۷۹۳ جا / ئینجا.

۷۹۴ بارگرانی کردو.

سوپاسگوزاری بهرهمی رهزانوینیه :

رهزانوینی نهو ستایشه بهرهم دینئ که نهوپهړی پلهی باومرداریه، بهلکه ناومړوکی باومړد. له راستیدا بهرترین پلهو نامانج سوپاس گوزاری پهرودرینه^{۷۹۵}، نهو کهسهی له بههره پئ بهخسراوهکانی خواو بریارو فرهمانی قایل نهبی، له دهست کردو سازاندن و، گرتنهوهو بهخشینی رازی نهبی، سوپاسی خواش ناکا، جا نهو کهسهی سوپاس بژیره له ههموخلک ناسودهو خوشحال تره.

بی باومړی بهرهمی ناقایلیه :

ناقایلی پچهوانهی سوپاسگوزاری لی فراههم دئ، نهویشیان سهرپیچی بههرهکانه، جاری وایه سهرپیچی بههره نوینیشی^{۷۹۶} لی وهدی دئ. جا نهگهر بهنده له ههمو بواریکدا له پهرومړندهی قایل بی، به پیویستی دهمانئ سوپاسکاری بی، نهوسا له ریژی سوپاسکاران و رهزانوینان دهمیردی. نهگهر رهمانهنیشی لهدهست چی له دهستهی ناقایلان حسیب دهکری و ریپازی بی باومړانیشی گرتوتههر.

ستهو سهرپیچیش، که له بیروباومړهکاندا رودهدا کهلین و که لهبهر دهکهویتته نیو نایینهکانهوه سهارمت بهوهیه بهندهو دروستکراوهکان دمیانهوی خویان به خوا لهقهلم دهن، بهلکه پیشنیاری لهسهر خوا دهکهن و، وا دهخوازن له ناستی سنوری خویان خویان بهر بهره لاکهن: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ... نهي گهلی خاوهن باومړان! نهچن وهپیش خواو پیغه مېبه ره کهی کهون. ﴿١﴾ الحجرات﴾

(۷۹۵) پهرومردگار.

(۷۹۶) مېبهست له بههرمنوین: خوايه.

ناقایلی داوو تەلەشی شەیتانەو

شەیتان لە کاتی ناپرمزایی و ئارمەزو ھەلەسان بەسەر مرۆڤدا زۆل دەبێ و پێی دەووستێو، لە وێندەری راوی دەکا، بە تایبەتیش ئەگەر ناپرمزایی لەدەدا بەسە، ئەو ھەلە و تەمی وای بەسەر دەم دادێ کردەوی وادەنوێت و یت و نیازی و لەناو دایدا دادەنێ، کە خوا پێی ناقایلە و رقی لێیە، بۆیە پێغەمبەری خوا ﷺ لە کاتی مردنی ئیبراھیمی کوپی دەفەرموێ: ((يَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَتَدْمَعُ الْعَيْنُ، وَلَا يَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا... دَلَّ خَفَافَتَ بَارِعُو، چاویش ئەسەری دەپێژێ، ئەووی پەروردگاریشمان پێی قایلە ھەر ئەو دەتێن)).

ھەند جەرە مردنی جگەرگۆشە لەو روداوانەییە و لە بەندە دەکا ناپرمزایی لە قەدەر بنوێت، کەچی پێغەمبەری خوا ﷺ ھەواڵ دەدا لەم جۆرە بارودۆخەدا کە زۆریە خەلکان ناقایلی دەنوێنن، ئەووی خوا پێی ناخۆشە دەی کەن و دەی لێن - تەنیا ئەو دەتێ کە خودای بەرزو بێ ھاوتا پێی قایلە.

ئەگەر بێ و بەندە لە کاتی رودانی ئەووی دلی دەوروزێت ^{۷۹۷} سێ شتان سەرنج بدە، خوا ی گەرە سەبوری ئەدا.

یەكەمیان: بەو ئەگەر بێ، کە ئەو خوا یە برپاری لەسەر داو - شکۆمەندی و پایە بێندی بۆ ئەو - کارا شنایە و دەزانی چی بۆ بەندە باشە و لە بەرژەوێندی وی دایە.

دووەمیان: چاوی لە پاداشت و خەلاتی بێوێنە و زۆری خوا بێ، ھەر وەکو خوا بەلێنی بەو کەسە داو لە بەندەکانی دوچاری کارەساتی دەبێ و ئارامی لەسەر دەگرێ.

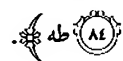
سێھەمیان: وادانی برپار و ھەرمان ئی خوا یە و، ملکەچی و سەردانەواندیش ئی بەندەیی: ﴿أَمْ يُقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ... نَا خُو ئەوان بەزەیی پەروردەندی تۆ

دایەش دەکەن. ﴿٣٢﴾ الزخرف ﴿٣٢﴾

رهمزانوینی ههواو ههوهس دهرموینی:

رهمزانهندی ههوهس بازی لهناو دلدا دهمارینی، جا ئه وه کهسهی رهمزا نوینه ههواو ههوهسی وههواوی ویستی خوا دینی، ئهوهی خوا پیی خوشه و پیی قایله بهو شیوه ههلی دهمورینی، ئهوسا ههواو ئارمزو لهگهڵ رهمزانهندی ههرگیزاو ههرگیز له ناو دلدا بهیهکهوه جی یان نابیتهوه، جا ئهگهر دل لهویان و له میانی بهش ههبی، کامهیان زاله سهرکهوتن بو ئه وه دهبی.

﴿... وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى ... پهلهم بو زو بگهم به تو، ههتاوهکو لیم رازی بی.

تیرامانیك

((تعرف الى الله في الرخاء، يعرفك في الشدة... له هیمنا پیدا خوا بناسه، له تهنگانه دا دهتناسی)).

(تعرف) پیتی (را) به توندی بخوینهوه (الی الله) خوۆت له خوا نزیک کهیتهوه و خوۆت بو، ئهوهشیان بهوه دهبی گوپراهلی بکهی، لهسهردا رزانی بههره و خهلاتی سوپاسی کهی، له ژیر تالایی بریارو قهدهری خوا دان بهخوۆت دابگری، بهر له هاتنه خوارهوی دهمرو بهلا به دلیکی پاک و پالاوتهوه روی ت بکهی.

(في الرخاء) له ههجویی و نازو گوۆزو خوشگوزمرانیدا له ههجویی تهمهنی درێژو لهش ساخی دا، دهست بکه به خوا پهرسی و مال پهخشین له پیناویدا، ههتاوهکو بهو رهوشته لهلایم خواوه ناوت دههینری و دهناسری.

(يعرفك في الشدة) ئهوهشیان بهوه دهبی خوا له تهنگانه دهمردههینری، له ههمو ناخوشیهک دهرگای خیرت لی دهکاتهوه، ههمو پهزاریهکت لهسهر لائهبا، ئینجا ناساندنی تو بهو بههرانه دیته دی.

پېۋىستە لە نىۋانى بەندەو پەرورمىنىدا ئاشنايەكى تايبەت ھەيى لەناو دلى بەندەدا، بە شىۋەيەكى وا ھەست بكا لە كاتى نزاو سكاآدا لىنى نزيكە، ئەوسا لە تەنيايىدا دلى پى بىسەرەوى، لە نزاو پارانەو ھەو يادو گوى رايەلدا شىرنايەتى بچىزى، بەندە ھەم لە دنيا دا ھەم لەناو گۆرۈ ھەم لە رۆزى سەلادا بەربەستو لە مېھرى زۆرى لە رېدا، جا ئەگەر لە نىۋانى بەندەو پەرورمىنگارى دا ناسىنىكى تايبەت ھەيى، ئەو ھەندەي بەسە لە ھاناي بى.

چاوپۇشى لە ھەلەي دۇستان

﴿ خُذِ الْعَمَلْ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ ... چاوپۇشەو فەرمان بە كارى چاك بدەو لەو نەزانا نە واز بىنە. ﴿۱۳۹﴾ الأعراف.

ناكرى سەبارەت بە نابەدلى رەشتىك يادو پىشت لە خۇشەويستان بكرى لە كاتىكا ھەمو رەشتو ھەئس و كەوتى تەرت بە دل بى، لەبەرئەو ھى شتى كەم چاوپۇشى لى دەكرى، تەواویش ھەر بۇ خوايە، (كىندى) يىش دەلى: تۆ چۆن يەك رەشت لە ھاوئەكەت دەوى، كەچى خاومنى چوار سەرۋىشتە.

لەگەل ئەو ھەشدا كە دەرونى مەرۇف تايبەتە بە خۇى، لەژىر دەستى خۇى دايەو بە ويستو ئارەزوى خۇى ھەلى دەسورنىنى، ئەو جارەش ناتوانى لە ھەر جى بىھوى جەلەوى بگرى، لە ھەر شتى كە پىيى خۇشەو ھەلامى نادا تەو ھەو گوى رايەلى نابى، جا چ جاى دەرونى خەلكانى تر؟

﴿ ... كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْكُمْ ... ﴾ ئىۋەش بەرى ھەروا بون و باوەرپىتان بە خوا نەبو، خۇدا ئىۋەي بە بەزەيى خۇى خويندەو. ﴿۱۴۰﴾ النساء.

﴿ ... فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى ﴾ ... ھىچ پاكەنى خۇتان مەكەن، بۇ خۇى باشتەتان دەناسى كە كى لە خۇدا ترساو. ﴿۳۲﴾ النجم.

ئەۋەندە شت بەسە كە زۆربەى ھەئس وگەوتى براپەگەت بەدلە، بىگومان (ئەبۇدەرپادا) یش - خۋاى لى پازى بىت - دەئى: گلەيى و گازاندەى ھاۋەل باشترە لەۋەى ھاۋەلت نەبى، كى ھەيە بىى بە ھاۋەلى تۆ ھىچ كەم و كوپىشى نەبى؟! ھەندىكىش لە كاراشنايان دەئىن: خواستى بى كەم و كوپى، لە بى وىزدانىە. ھەندىكى تىرشىيان دەئىن: ئىمە لە خۇمان قايل نىن، جا چۆن لە غەيرە خۇمان قايل دەبىن!!

رەۋان بىژانیش ھەيانە دەئى: بە ساي ھەلەيەكى كەم و تاۋانىكى چوك دەست بەردارى كەس مەبە، لە كاتىكا بە ھەئس وگەوت و خوۋرەۋشتى قايل و ستايشى لەسەر دەكەى، چاكە و پىزى دەخوئىيەۋەو، پۇشن فكىرى ۋەدى دەكەى، كەچى ئەو ھەلەى بە زۆر جۋامىرى و پياۋەتى داپۇشراۋەو، ئەۋەندە ھۆكارىشى لەبەردەستىن تاۋانى پى بسىرپتەۋە، بىگومان تۆ تا لە دنيا ھەى كەسىكى وات دەست ناكەۋى فرىشتە ناسابى ھىچ تاۋانىكى لى پونەدا، دۋاى ئەمەش پەند لە ناخ و دەرونى خۆت ۋەرگەر، بە ۋىست و ئارەزۋى خۆت ھەئناسورپى، چۆن دەتەۋى ئاۋا ناپتە بەرچاۋت، بى گومان ئەگەر بەخۇتدا بچىيەۋەو پەند لە خودى خۆت ۋەرگىرى، ئەۋەى بە دۋايدا دەگەرپى خەمى لەسەر ھەئناگىرى، لە ئاستى ئەو كەسەى ھەلەيەكى لى پونەدا نەرم و نيانى دەنوئى.

ئەو ۋتەيە ئەو قسەيەمان ھەئناۋەشنىن كە پىۋىستە ھاۋرپىيەگەت ھەئسەنگىنى و چۋار رەۋشتى لى ۋەدى كەى، چۈنكى ئەۋەى ناشى لىى بىتە دى چاۋپۇشى لى دەگىرى، ئەۋەش ۋا ناگەيەننى پەستى و خەفەت دات بگىرى، كە ماۋمىيەكى پىدەچى ھەتا ئەو خۋەى لى ۋەدى دەكەى، يا بە ھۆى ساتمەيەك گومانىت لە ئاستىدا خراپكەى، تا ئەو كاتەى بە تەۋاۋى گۆرۈنى لى بەدى ناكىرى ۋ دلىانىت خۆ بخاتە بەرگىكى ترەۋە، با ئەو ماۋەيەت تايبەت بى بە خودى خۆت و ھەسانەۋەى ھەست و نەست، بى گومان مرقۇ لەگەل ئەو دەرونىەى لە ھەمو دەرونىك پىر تايبەتە بە خۆى ھەمو ساتىك بە يەك شىۋە مامەلەى لەگەلدا ناكات، ئەۋەش ۋا ناگەيەننى لە دەستى بىزارەو، لەگەلدا دوژمن كارە. ۋتەيەكى نەستەق و پىر واتاش ھەيە تيايدا گوتراۋە:

با گومانىت لە ئاستى دۆستو پاومرىكىدا تىكت نەدا كە بە ساي دۇنيا بونىت لە ئاستىدا چاك و گونجاوى. (جەعفەر)ى كورپى (موحه مەد) بە كورپەكەى دەلى: رۆلەكەم، ئەو دۆستو ياومرمت كە سى جار لىت تورپە بوەو، تەنیا قسەى راستىشى دەربارەى تۆ وتو، بىكە بە دۆستى تايپەتى خۆت.

(حەسەن)ى كورپى (وھەب)ىش دەلى: يەكئ لە مافى خۆشەووستى ئەوھەىە لە ھەمبەر برايانىت لىبوردە بىو، ئەگەر كەم و كورپەكەيان ھەبو چاوى لى بنوقىتى.

دەگىرپەنەو كە (عەلى) - خوا لىي رازى بى - دەربارەى ئەو ئايەتە: ﴿... فَأَصْفَحَ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ ...﴾ دەلى: مەبەست ئەوھەىە: بى گەھى و گازاندە (لە براپەكەت) قايىل بى. ﴿الحجر ۸۵﴾

﴿... وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا ...﴾ ئەگەر چاكەو بەزەىى خوداو لەسەر نەبا، ھىچ كەسىكتان ھەرگىز پاك نەدەبونەو. ﴿النور ۶۱﴾

﴿... فَلَا تَرْكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى ...﴾ ھىچ پاكەنى خۆتان مەكەن، بۆ خۆى باشتەتان دەناسى، كە كئ لە خودا ترساو. ﴿النجم ۳۲﴾

بە ھەل زانىنى كات بە تالى و تەندروستى لە پىناوى خوا پەرستى

پىويستە لەش ساخى و كات بەتالىت بە فىرۆ نەدەى، لە گوپراپەلى پەرورەدگارت كەمتەرخەمى نەكەى، متمانەى تەواو بە كەردەوھى راپەردوت نەكەى، با ھەول و گەپت دەستكەوتى لەش ساخىت بى، كەردو كۆشت ھەلى كات بە تالىت بى، ھەمو كات و ساتىكت بۆ ناپەخسى، ئەوھى فرىاى نەكەوى لە دەستت دەردەچى، بەسەبردنى كات بە بەتالى سەر لى تىكچون يا پەشىمانى لە دوايە، تەنبايش دەرمەنجامەكەى لادانە يا ئاخو ئۆف ھەلگىشانە.

(عومەر)ى كورپى (خەتتاب)ىش دەلى: سەرەوتن بۆ پىاوان بى ئاگايى دروست دەكا، بۆ ژنانىش ھەواو ئارمەز پەيدا دەكا.

(بوزر جومهور) یش دەلئ: ئەگەر سەرقالئ شەكەت بئ، بئكاریش سەرچاوەی خراپەییە. هەندئ لە کاراشنايانیش دەلئ: وریا بن لە بەسەربردنی بەتالئ، چونکئ هەست و ژیری تیکدەداو، ئاسانی ئالۆز دەکا.

رەوان بیژانیش هەیانە دەلئ: پۆژی خۆت جگە لە قازانچ و داھاتیك بەسەر مەبە، مال و سامانیشت جگە لە چاکە و پیاوھتیدا خەرج مەکە، چونکئ تەمەن کورتترە لەوەی لە شتی بئھودە بەپئ بکریو، سامانیشت کەمترە لەوەی لە خراپەدا بە هەدەر بدرئ، کەسی ژیریار و ھۆشمەندیشت بەپزترە لەوەی پۆزگارەکانی لە پیناوی شتیکا بەسەر ببا سودو کەلکی لئ پەچاو نەگریو، سامان و دارایی لە شتیکا بە هەدەر چئ، پاداشت و خەلاتی لەسەر وەرنەگری.

پاروتر لە وتەبە ئەو پەیفەییە کە پیغەمبەر عیسا - درودو سلاو لەسەر ئەوو پیغەمبەری ئیمە بیت- دەری دەپری: چاکە لە سئ شتدا خوئ دەنویئ: لە ژیریئو، تیفکریو، بئ دەنگیدا، جا هەر کەسئ ژیریئو لە یادی خوا بەکارنەھینا بئ ھودە دواو، هەر کەسیکیشت تیفکرینی بئ پەند وەرگرتن بو دالغە لیداو، ئەوھش کە بئ دەنگیەکە بۆ بیرکردنەووە نەبو خوئ خاھلانەو.

خوا دۆستی بروادارانە

بەندە ئاتاجی خوایەکە، پیویستی بە پشت گرو یاریدەدەریکە، ئەو خوایەش دەبی خواوینی دەسەلات و ھیز بئ، بالادەست و بئ نیاز بئ، ھەمیشە زیندو توانادار بئ.

ئەوھو خواوینی ئەو رەوستانەییە، ھەر ئەو خوایەییە بئ ھاوتایە، بئ وینەو تاکو تەنیا، ھەمووینەوھری لە دەست دایە، پایەدار و شکۆدارە.

ھیچ دروستکراوئ لەم گەردونەدا بەندە ئۆقرە ی بئ ناگریو، دلئ بئ دانامرکیو، تام و چێژ لە پوتیکردنی وەرناگری، مەگەر خوا ی بئ ھاو دەمو ھاوتا نەبئ، ھەر ئەو پەنای بئ پەنایانە، دالەدەری پەنا بەرانە، فریاد رەسی لیقەوماوو، پشت و پەنای بئ کەسانە: ﴿... إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ ...﴾ لەو کاتەشدا کە ھاناتان

بۆ پەرورەندەتان دەبرد، لە ھاناو ھات. ﴿١﴾ الأنفال ﴿١﴾

﴿... وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ ...﴾ (ئەبۇ دەھەلە) كەينى، پەناي پەنا بەردە
 دوۋمى ئەو پەنا نادى؟ ﴿۸۸﴾ المؤمنون
 ﴿... لَيْسَ لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ...﴾ لە خوا بەدەر نە ھىچ دۆستىان گىر
 دەگەۋى ئەو تەككار. ﴿۵۱﴾ الأنعام

ھەرگەسىكىش غەيرى خۇدا بېرستى، با ھەرچەندە لە ژيانىدا خۇشى بۇي و دلى
 بىيەۋە پابەندىي و جۇرىك تامى لى وەرگى، بەلام ئەو خۇشەۋىستىيە بۇ خاۋەنەگەي
 ژەھرى ژيانە، لە تام و جۇرى ئەو خاۋاردنەي خراپترە ژەھراي كرابى ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا
 إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسَبَّحَنَ اللَّهُ رَبَّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ...﴾ ئەگەر لە ئاسمان و زەۋىدا جگە
 لە خوا- خوا گەلىكى تر ھەبونا، بى شەك ھەردوگىيان تىكدەچون. ﴿۲۲﴾ الأنبياء

خۇداي پەرۋەردىنى تەخت، زۆر پاكترە لە ھەرچى ئەۋان بۇي دەلىن

بىگومان پراۋەستانى ئاسمان و زەمىن يەۋە دەبىي خۇاي راستەقىنە بېرستى، ئەگەر
 بى و جگە لە خوا خاۋايەكى تر ھەبى، ئەۋا ھىچ خاۋايەكى راستەقىنە نابى، چونكى
 خۇاي راستەقىنە نابى وئەو وئجوى ھەبى، سەبارەت بەۋەي جىھان بە يەك خوا
 ھەبون پراۋەستاۋە، بە پىچەۋانەش ھەموجىھان كاۋل دەبى، ئەۋە لە روى خوا بە
 يەك زانىن. ئەۋسا شتىكى رۆن و بەلگە نەۋىستە كە بەندە پىۋىستى بە خوا و
 پەرۋەردگارنى ھەيە پىشت گىر و دۆستى بى، ئەۋەش پەيۋەندى بەندەيەكى كۇتا
 ھاتۋە لەگەل خاۋايەكى ھەمىشە زىندو، پەيۋەندى بى ھىزە لەگەل بەھىزدا،
 پەيۋەندى ھەزارە لەگەل بى نىازدا ^{۷۹۸}، ھىچ گومانىشى تىدا نىي ھەر كەسنىك خۇدا بە
 پەرۋەردگار و خۇاي خۇي نەزانى، چەند دروستكاراۋىكى تر لە وئەو خۇشەۋىست و
 ئارەزۋەكان بە خۇاي خۇيدا ئەنى: ﴿أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوْنَهُ ...﴾ تۆ ئەو كەسەت
 دى كە ھەرچى خۇي ھەز بكا دەيكاتە پەرستراۋى خۇي؟ ﴿۴۲﴾ الفرقان

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً... بەدەر لە خوا، ئەوان پەرستراویکی تریان
پەرست. (۸۱) مەریم﴾

لە فەرمودەشدا هاتو: ((یا حصین، کم تعبد؟... ئەی (حەسین) چەند خوا
دەپەرستی؟)) (حەسین) گوتی: حەوت خویان دەپەرستم، شەشیان لەسەر زەویدانە و
یەکیان لە ئاسمانە.

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: ((فمن لرغبك ولرهبك؟... کامەت بۆ خواست و
نارەزوو لێ ترسان داناو؟))

(حەسین) گوتی: ئەوەیان کە لە ئاسمانە. فەرموی: ((فاترك التی فی الارض،
راعبد الذی فی السماء... ئەوانە لەسەر زەوین وازیان لێبێنەو، ئەوەیان بپەرستە
کە لە ئاسمانە)).

دانیابە پێویستی بەندە بە خوا، لەو ڕووی بپەرستی و هیچ هاووبەشیکی بۆ بپار
نەدا، بە هیچ شتێک ئەوەندە ئاتاج نیە، بەس ئەوەندە هەیە پێویستی خواپەرستی
لە هەندێک ڕووە بە پێویست بونی لاشە دەچێ بە خواردن و خواردنەو، کەچی لە
زۆر لاوە بەیەک ناچن.

پێکھاتەی سەرگی بەندە بریتی یە لە دڵ و گیان، ئەوانیش تەنیا بەو خوایە
هەر ئەو خوای راستەقینەیه گونجاو لەبار دەبن، لە دنیا دا بە یادی خوا ئارام دەبن،
ئەو دڵ و گیانەیه بە ماندو بون و شەگەتی بەرەو خواوە لە ڕیدا، دەبێ هەر پێشی
بگاتەو، بەوێش دەگونجێ و دەسازێ هەر لە دنیا بەرەو خوا بێتەو.

ئەگەر بێ بەندە بە جگە لە خوا ئاسودە بێ و چێژ وەرگرێ، هەتا سەری سەر
ناگرێ، بەلکە لە جوړیکەووە بۆ جوړیکی ترو لە کەسیکەووە بۆ کەسیکی تر دەگوێرێ،
لە هەندێک کات و ساتدا لەم شتە تام و چێژ وەردەگرێ، لە هەندێک بواری تریشدا
هەر ئەو شتە پێی حەساو و ئاسودە بو هیچ دلی بۆ ناچێ و چێژی لێ وەرنagrێ،
بەلکە بە سای ئەو پەیوەندیە لەگەڵیدا هەبوە ئیستا کە لەبەر دەستی دایە
دەبێچێ و ^{۷۹۹} نازاری پێ دەگەیهنێ.

بەلەم خوا لە ھەموو سات و بوارێکدا، لە ھەموو شوێنێکدا لەگەڵیداو، بەبێ ئەویش کاری ناپوا.

لە فەرمودەشدا ھاتو: ((مَنْ أَرْضَى اللَّهَ بِسَخَطِ النَّاسِ، رَضِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَأَرْضَى عَنْهُ النَّاسَ. وَمَنْ أَسْخَطَ اللَّهَ بِرِضَا النَّاسِ، سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَسْخَطَ عَلَيْهِ النَّاسَ ... ھەر کەسێ بە تورەکردنی خەڵک خوا لە خۆی پازیک، خۆی لێ پازی دەبێو، وا دەکا خەڵکیشی لێ پازی بێ. ھەر کەسێکیش بە پازیکردنی خەڵک خوا لە خۆی بپەنجێنێ، خوا لێی ناھایل دەبێو، خەڵکیشی لێ ناھایل دەکا)).

ئێستاش لەگەڵ دابێ داستانی "عەکوکی"ی شاعیر یاد دەکەمەووە کە ستایشی (ئەبو دolf)ی فەرمانرەوا دەکاو دەلێ: ھەر کە دەستت کردەووە بە بەخشش و چاگەبو بەمەبەستی بژێوی و خەلات و پیاوھتی بو.

دوا بەدوای ئەووە خۆی گەورە (خەلیفە) (مەئمون)ی بەسەردا زāl دەکاو بە سای ئەو ھۆنراوێیە ھەر لەسەر جێگای خۆی دەیکوژێ.

﴿وَكَذَلِكَ نُؤَيِّ بِعَصِ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ... بەم چەشنە برێک لە ناھەقیکاران -لە سۆنگەی ناكاری دەیکەن- دەخەینە ژێر دەسەلاتی برێکی تریان.

﴿الأنعام﴾ (۱۳۸)

چەند ھێمایەك لە رێگای تۆیژەران

بەختەومری و کامەرانی چەند ئاماریکیان^{۸۰۰} ھەیە دەدرەوشێن، چەند ھێمایکیان^{۸۰۱} ھەیە دەدرەخشێن^{۸۰۲}، بۆ پایەداری و شکۆداری خواوەن و ھەلگرانیاں گەواھی دەر^{۸۰۳}، بۆ ئەو کەسە پێیانەووە ناوزەد کراو^{۸۰۴} نیشانە ی سەرکەوتن.

۸۰۰) نیشانە.

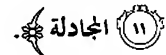
۸۰۱) نیشانە.

۸۰۲) دەرئوسکێن.

۸۰۳) شایەدی دەدەن.

۸۰۴) ناسراو/ناوی دەرکردووە.

جا به‌گئی له هیمای ئاسودهیی و به‌ختیاری نه‌وه‌یه: هه‌رکاتی به‌نده له روی زانست و زانیاریدا گه‌شه‌ی کرد، خو به‌که‌مزانی و میهره‌بانیشی گه‌شه ده‌گا، زانست وه‌کو گه‌وه‌هری بی‌وینه‌یه، چه‌ندی سه‌نگی زیاد بی‌و، پتر به‌هادر بی^{٨٥}، به‌قولایی دهریادا ده‌چپته خوارئ، ئه‌وسا به‌نده تیده‌گا، که زانست به‌هرمه‌یه‌کی ریشه داکوتاوو داسپاوه هه‌ر یه‌گئی خوا چه‌ز بکا پئی تافی ده‌کاته‌وه، جا ئه‌گه‌ر به‌راست و درستی وهریگرت و به‌ جوانی کاری بی‌کرد، خوا چه‌ند پله‌ی بی‌ به‌رزده‌کاته‌وه: ﴿... يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ...﴾ خوا ئه‌وانه‌ی له‌نگۆ باوم‌پیان هیناوه و ئه‌و که‌سانه‌ش که له زانیاری به‌شدان، به‌چه‌ند پله به‌رزتریان ده‌کاته‌وه.

چه‌ندی پتر زانست و زانیاری وه‌ده‌ست بی‌ئی، ترس و بیمی له خوا پتر ده‌بی، ده‌ترسئ له‌وه‌ی بی‌یه‌کانی بخلیسکی، زمانی به‌خرابه‌ بدوئ، دئی به‌لادا وهرگه‌رئ، هه‌روه‌کو بالنده‌ی وریاو به‌ئاگا له‌سه‌ر هه‌ست و چاوه‌دیره، هه‌ر که له‌سه‌ر دره‌ختئ دهنیشی زوبه‌زو جیی ده‌هیلئ، ده‌ترسئ له‌وه‌ی راوچییک بی‌پیکئ و^{٨٦} وه‌به‌ر ساجمه‌ی تاپرچییک^{٨٧} بکه‌وئ.

ئه‌و به‌نده‌یه چه‌ندی ته‌مه‌نی زیاد بی، که‌متر چاوی له دنیا ده‌بی، به‌بی گومان و دودلی دهمزانی قوناغی ژیانی تیپه‌رداوه‌و، به‌ره‌و لیواری مه‌رگ هه‌نگاوی هه‌لیناوه‌و، ئه‌و‌منده‌ی له ته‌مه‌ندا نه‌ماوه.

چه‌نده‌ی سامان و دارایی پتر ده‌بی ده‌ستکراوه‌و چاوتیر ده‌بی، چونکئ مال ده‌ست خوازو^{٨٨} سپارده‌یه^{٨٩}، خوا‌ی به‌خشنده به‌نده‌ی پئی تافی ده‌کاته‌وه، هه‌بویی و خواپیدانیش بۆ چاکه‌ن‌واندن هه‌لیکی ره‌خساوه‌و، مه‌رگیش خوی له مه‌کو ناوه.

(٨٥) به‌نرخ بی.

(٨٦) تیپگرئ و پئی بکه‌وئ.

(٨٧) چۆره چه‌کی راوکردنه.

(٨٨) به‌بی به‌رامبه‌ر درایی.

(٨٩) ئه‌مانه‌ت.

ھەرچەندە شکۆ و پىزى پىر دەبى، پىر لەگەل خەلگى تىگەل دەبى بە تەنگ پىداوېستىيەگانىانەو دەبى و لە ئاستياندا خۇى پىر كەم دەبى، چونكى بەندەگانى خوا چاويان لە مېھرى خوايە، خۇشەوېستىرېن كەسېش لەلای خوا بەسودترېنيانە بۆ ئەوانەى چاويان لە مېھرى خوايە.

نامار و ھىماى بەدبەختى بەندەش ئەوھىە: چەندى لە پوى زانستەو بەرەوېش چى، لوت بەرزى و خۇ پىر زۆرى پىر دەبى، ئەوسا زانىارىيەكەى بىسودە، دلې چۆل و بەتالە، ھەست و نەست و خورەوشتى توند و خەستە.

چەند زانىارى پىر بىر خۇى پىر گەورەتر دەبى و خەلگى پىر كەمتر دەبى و لە خۇ پازىتر دەبى.

لای وایە بەرېر خۇى لە ئاوى ھىناوھتە دەرې و خەلگى تىرىش لەناوچو، ئەو رزگارېونى لە بىابانىكى بىر مەودا دەستەبەر کردو، خەلگانى تىرىش لەسەر لىواری ھەلدىران.

چەندى تەمەنى درېژتر بىر بۆ دىيادارى سورتر دەبى، مال داگەرى دەست قوچېنە. روداو كاری تىناگەن، لە كارەساتان پەند وەرناگرې، بە مەرگەساتان بەئاگا ناي، ھەتا ھەبوى تر بىر نان كوړو چىتر دەبى، دەرۈنى لە خونەرىتى بالا خاپورو وېرانەيە، دەستى لە بەخشىن گىراوھىە، چوخت و بىر ئابرو.

چەندە ناودار بىر و بناسرې، بال فش و رۆح زل تر دەبى، لە خۇبايى و ترسنۆكە، وېست و ئىرادەى پرشوبلاو و خۇى گىف کردۆتەو، دەستى لە خراپە ناگىرېتەو، بەلام دەرەنجامى مايە پوتە: ((يَحْشُرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صُورَةِ الذَّرِّ، يَطْوُهُم النَّاسُ بِأَقْدَامِهِمْ...)) لە رۆژى دوايىدا خۇ پىر زۆران لەسەر وېنەى مېرولە وردە كۆدەكرېنەو، خەلگان بە پىيەگانىان وەسەريان ھەلدەپەرن).

ئەوانەى باسمان كردن بەسەرکردنەو چەند تافىكردنەو ھەيكن خوا بەندەگانى پىر تافى دەكاتەو ھەندىكيان پىر سەربەرز دەبن و ھەندىكى تىرىش پىر چارمەش دەبن.

پلە و پایە تاقي کردنەوہیە

چۆن دەولەمەندی و قەلەم رەوی و دەسەلات مرویان بێ تاقي دەکرێتەو، ھەر بەو شیوەیە قەدر و ریزی بۆ بەلاو تاقي کردنەو، ئەو کاتە پێغەمبەر (سولەیمان) - سلاوی خواى لەسەر- بینی تەختی (بەلقیس)ی لەبەردەستە خواى گەورە دەربارەوہ دەفەر موی: ﴿... هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ۖ أَشْكُرَ أَمْ أَكْفُرُ... ئەمەش چاکەى پەرورینی منە، ویستی تاقیم بکاتەو، ئاخۆ شوکرانە بژیرم یان بێ نەزان.

﴿١٠﴾ النمل

خواى بێ ھاوتا بەھرە بە بەندەکانی دەبەخشێ تاوێکو ببینی کامەیان بە شیوەیێکی راست و دروست وەریان دەگرێ، ستایشیان لەسەر دەکا و دەیانبارێزی، وەبەریان دینی، سود بەخۆی و بە خەلکانیش دەگەینێ، ئاخۆ کامەشیان بەھرەکان پشتگوێ دەخا و لەکاریان دەخا، سەرپێچیان لێدەکا و لە دژی خواى بەخشەریان خەرج دەکا، بۆ دوزمنایەتی خواى خەلاتکار و دەسەلاتدار پشتیان پێو دەبەستێ.

ئەوسا بەھرەکان لەلایەن خواوہ بۆ تاقي کردنەو، سوپاسی سوپاسگوزار و سبڵەیی سبڵەکار بەدیار دەخەن. ھەر وەکو بەلاو مەینەتی لەلایەن خواى بێ ھاوتا تاقي کردنەو، ئینجا خوا ھەم بە خۆشی و ھەم بە ناخۆشی بەندەى خۆى تاقي دەکاتەو، ھەر وەکو دەفەر موی: ﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْنَلَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْنَلَهُ فَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا... بەلام مروۆ ھەر کاتیکی پەرورەدگاری دەیخاتە بەر ئەزمونەو و ریزی لێ دەگرێ و بەھرەى پێدەگەینێ، ئیژێ: ﴿ئەوا﴾ پەرورەندەم قەدری گرتەم. ئەگەریش ھەر بۆ ئەزمونی - پەرورەدیاری بژێوی لێ کەمکردەو، ئەوسا ئیژن: پەرورەندەم سوکایەتی بەسەر ھینام. ﴿١٧﴾ الفجر

مەبەستی ئەوہیە: ھەر کەسێ خوا مال و سامان و ناز و گۆزی بەسەردا ببارینێ، و ناگەینێ خوا ریزی لێ ناو، ئەو کەسەش کە خوا رۆزی لێ تەنگ کردۆتەو و بەرەلای کردو مانای ئەو نادا سوک و چروکی کردو.

گەنجىنەي بىيىن

بىيگومان مۇسلىمانەتى و باومېدارىتى، چاگەكارى و پياوۋەتى، دەر بەدەرى و تىكۇشان بۇ خوا، گەپانەو و تۆبەكردن و لە خوا ترسان، بەھرەو خەلاتى گەورەو بىيۋىنەن، ھەر ئەون بۇ خاۋەنەكانيان گەنجىنەي نەپراۋەن، توپشوى مالى تا ھەتايەن: ﴿لَيْسَ إِلَهٌ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْإِلَهَ مَنْ أَمَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ...﴾ كارى چاك ھەر ئەو ھەنەپە رو دە پۇژھەلاتى بىكەن يان پۇژئاۋا. چاك ئەمەيە باومېتان بە خواو بە پۇژى سەلایە. ﴿البقرة ۱۷۷﴾.

(لە كۇتايى ئايەتەكە دەلىل) ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾... ئەوانەن لە خوا دەترسن.

ورەيەك سەرى لە چىل چىرا دەدا

ئەگەر بەندە ورە بەرزى پىي بېرى، ھەمورپىگاۋ بانى چاگە ويستى پىي دەگەرئ بەرەو پەلى بەرزە بالا سەردەكەۋى.

خۇ پازاندەو بە ورە بەرزىو، ويست و مەبەست و ئامانجى گەورە، يەككىن لە داب پەقتارى مۇسلىمانەتى.

جا ورە بەرزى سەرجاۋەي دروست كەردنى دو جەمسەرى كەسايەتى تۆيە، بەسەر ئەندامانى لاشەتدا چاۋە دېرە، ئەو وزەو تەۋژمە گر گرتوۋ بەھىزەيە خاۋەنەكەي بەرەو خونەرىتى بالاۋ پېشپەككى پەۋشتە بەرزەكان پال پىۋە دەنى.

بە پىشتىۋانى خوا ورە بەرزى خېرو خۇشپىكى نەپراۋەت بۇ فەراھەم دېنى، بۇ ئەۋەي بەرەو لوتكەي كاملى ھەنگاۋت پىي ھەلپىنى، ھەستى جوامپىرى و پياۋەتەيت بە ناۋ دەمارەكاندا بېنى، لەناۋ گورەپانى كەردارو زانستدا بت پەتېنى^{۸۱}.

با خەلک تەنیا لە بەر دەرگای چاکەکاری بت بین، دەستەکانت تەنیا بۆ کارو کردەوی بايەخدار پان بکەوه، گێبەرکێی ئەوانە بکە بە دواي کردەي چاکەدا وێلن، پێشبرکێی ئەوانە بکە لە کاری ناوازه‌دا سەرورمیان و دەست هینا، بە شتی گەمنرخ قایل مەبە، بە دواي بەرماواندا ^{۸۱۱} مەگەرئ، شتی بێ بەهات قەبول نەبێ. بە ساي خۆ پازاندنەومت بە ورە بەرزی، کاروکردهي بێ سودو خۆزگەو خواستی بێ ھودەت لیدا دەرن، پمگو ریشالی سەرشۆری و مل شۆریت، ماستاو جیاتی و مەراییت ^{۸۱۲} لئ ھەلەدەکێشری، ئەوسا مەردمی ورە بەرزو خۆپاگر بە تەنگانە ناشلەزئ ^{۸۱۳}، ئەوھي لەو بەھرەھەش دەست بەتالە نە وێرەك و بێ زالە ^{۸۱۴}، زمانی لە گو ^{۸۱۵} گیراوه.

وریا بە ورە بەرزی و خۆ بێ زۆری تیکەل نەگەي، چونکە جیاوازی نیوانی ئەو دوانە، وەکو جیاوازی نیوانی ئاسمان و پێسمانە، ورە بەرزی تاجی سەری دلی کەسێکی سەربەست و ئازادە، بە ساي ئەو دلە ھەمیشە بۆ پاکی و پیرۆزی و دەستەبەرکردنی ھەلوێستی جوان مەردانە تێدەکووشی، کەسی ورە بەرز لە ئاھی لەدەستدانی کاری چاکە پەنجەي پەشیمانی دەگەزئ و تامەزرۆي پڕکردنەوھي کەلەبەری ^{۸۱۶} رابردو، کەسی ورە بەرز لە پیناوی گەیشتن بە ئەنجام و مەبەست، پەرۆش و ئارەزومەندە، ھەمیشە رەنج دەکێشێ و کۆل نادا.

ورەبەرزی چەك و خشی کەلەپوری پیغەمبەرانە، خۆ بێ زۆریش دەردو نەگبەتی کۆلی و کەساسی ستەمکارانە.

ورە بەرزی ھەمیشە خاوەنەگەي بەرەو لوتکە بەرز دەکاتەو، خۆ بێ زۆریش بەردەوام خاوەنەگەي بەرەو نشیو شۆردەکاتەو. جا ئەي ھوتابی زانست و زانیاری، بۆخۆت نەخشەي ورە بەرزی بکێشەو لە بەری پانەگەي، بیگومان شەرع لە چەند بابەتیکی (فیقھی)دا کە لەگەل ژيانی تۆدا ئاویتەي یەکتر بونە، ئامازەي بە ورە

(۸۱۱) ئەوھي لەبەر خەلکی دەمێنێتەو.

(۸۱۲) پان کردنەو.

(۸۱۳) تێک ناچێ.

(۸۱۴) بێ جەرگ و ترسەنۆک.

(۸۱۵) لە قسە گیراوه.

(۸۱۶) کەلین.

بەرزی و سەر بۆلەندى كىردۇ، تاۋەكۈ ھەردەم بۇ دەستەبەر كىردى لىكەپ داپى، بۇ وىنە: (تەيەموم) ھەلەلە بۇ ئەۋ كەسەى ئاۋى دەست ناكەۋى و نوۋىزى لىسەر پىۋىستە، ناچارىش ناكىرئ بەۋەى ئەگەر پارەى پىئ بىە خىرىئ تاۋەكۈ ئاۋى پىئ بىكرئ وەرىبگرئ، چۈنكى مەت لىسەر كىردى تىدایە، كە بە سى ئەمە وەبەرەزى و سەر بۆلەندىكى بىۋىنە وەدەستىنى، لىسەر ئەۋ نمۇنەيەش زۆر نمۇنەى تر بەراۋرد كە.

ئىنجا تىكات لى دەكەم تىكا بە وەبەرەزى بايەخ بەدە، لى تەنگە چەلەمەى ژياندا قۇل و بازوى سەر بۆلەندى لى ھەلەكە.

خویندەنەۋەى ئاۋەزۈ ژىرىيەكان

يەككى لىۋانەى ھەستەنەست دەھەسىنى و دلو دەرون دەسەرەۋىنى، وەدبۇنەۋە و تىفكىرە لى بىرۋىزى بىرتىژو ھۆشمەندان، بەپاستى ئەۋە خۇشىكە مەردى وەدىار لى پىشنگى ژىرىاراندا دەركى پىئ دەكا. پىشەنگە سەرۋەرى ھەمو ھۆشمەندان و ھەلەلەزادەى ھەمو جىھانىش پىغەمبەرمانە ﷺ كە ھىچ كەسىكى لىكەلەدا بەراۋرد ناكىرئ، چۈنكى بە نىگەى خۇا پالپىشتى لى دەكرئ، دەر ئاساۋ، موعجەزەكانى شاىەدى پاستىن، بە چەند ئايەت و بەلگەى پۇن و پەۋان پەۋانە كراۋە، ئەمەشيان لىسەروى زىتەللى تىگەىشتەۋان و، پەۋنەقى وىژمەنە.

گەر نە خۇش كەۋتم خۇا چاكەم ئەكەتەۋە

(ئەبقرات) دەللى: "كەم زىانى لى زىان گەيىنەۋە، باشرە لى قازانچى زۆر لى سود گەيىنەۋە".

بەھەمان شىۋە دەللى: "تەندروستى و لىش ساخى درىژە پىبەدەن بەھۋى وازەيىنان لى سىستى سەبارەت بە خۇماندو كىردن، ھەروا بە وازەيىنان لى خۇ ناخنىنى خوارەند و خۇراك".

كاراشنايانىش ھەيانە دەلئى: "ئەو كەسەي تەندروستى گەرەكە، با بەرنامەي خۇراكى راست و رېك كا، لەسەر برسېتى نان بخوا، لەسەر تېنويىتى ئاۋ بخواتەۋە، درېژە بداتە نيۋانى ژەمەكانى، ئاۋى زۆر نەخواتەۋە، دۋاي نان خواردن لەسەر بېروا، ھەتا نەچىتە ئاۋدەست خانە نەخەۋى، وريا بى بە سگى تېرەۋە نەچىتە گەرماۋ، جارىكىش لە ھاويندا باشرە لە دە جارى زستاندا".

(حارس) يىش دەلئى: كەسى دەيەۋى ژيانى بەردەۋام بى ئەگەر چى كەس تاسەر ناۋى- با بەيانى زو نان بخوا، پەلە لە ژەمى ئىۋارە بكا، جلى زۆر لە سەر يەك لەبەر نەكا، كەم كەمە ئاۋىزانى خىزانى بى".

(ئەفلاتون) يىش دەلئى: پېنج شت ھەن جەستە دەتاۋىننەۋە، جارى وايە لە ناۋى دەمبەن: كەمدەرامەتى و دەست تەنكى، جىابونەۋەي خۇشەۋىستى، خواردنەۋەي تورپەي، بەرۋدادانەۋەي ئامۇژگارى، پىكەنىنى نەزانان بە ژىرو تىگەشتەۋان".

ئەو وتەي (ئەبقرات) يىش زۆر پېر واتاۋ مەبەستە كە دەلئى: "ھەمو زۆرى، لەگەل سىروشت تىكەدەگىرى".

بە (گالىنۇس) يان گوت: بۇ نەخۇش ناكەۋى؟ لە ۋەلامدا گوتى: "چونكى من دو خۇراكى خىراپ پىكەۋە گۇ ناكەمەۋە، خواردنىش دەسەر خواردنى ناكەم، ئەو خواردنەش لەناۋ گەدەم دا ناھىلەۋە كە لە بەرى بە ئازار بەم".

چۈر شتىش ھەنە مايەي نەخۇشى لاشەن: قسەي زۆرۈ، خەۋتنى زۆر، خواردنى زۆرۈ، جوتبۈنى زۆر.

ئەۋسا قسەي زۆر: مۇخى ناۋ سەر كەم دەكاۋ بىھىزى دەكاۋ مەرۋفېش زو پىر دەكا.

خەۋى زۆرىش: پەنگو پوخسارى زەرد دەكا، دىل نابىناۋ كوېر دەكا، چاۋان سور ھەلدەگىرئى، لاشە تەمبەل و تەپ دەكا، رەق و شكى پەيدا دەكا، مەرۋ دوچارى دەردى گران دەكا.

جوتبۈنى زۆرىش: جەستە دادەھىزىنى، تىن و تۈانا لەبن دېنى، تەپرايى لاشە وشك دەكا، دەمار نەرم و شل دەكا، مەرۋ دوچارى كۈن گىران دەكا، بگرە ھەمو لاشە گرفتار دەكا، بە تايبەتى مىشك و مۇخ چونكى لە ھەمو ئەندامەكانى جەستە پىر

ھەستىيارە. بى ھىز بونىشى لە بى ھىز بونى ھەمو ئەندامىك كاريگەرترەو بە پىژمەيكى زۆر لە گەوھەر و كرۆكى پۇچ بەتال دەبى.

ئەو چوارانە تەن و جەستە دادەرمىن: خەم، دىلپەستى، شەونخونى، برسيتى. ئەو چوارەش كەيف خۆشى بەسەردا دىن: بىنىنى گولشەنى جوان، ئاوى جۆگەو روبران، دۆستان و خۆشەويستان، بەروبومى درەختان.

ئەو چوارەش چاوان تاريك دەكەن: رۆيشتن بە بىخواسى، چاۋ پىكەوتنى روى نادۆستان و پەزا تال و دوژمنان، زۆر گريان، زۆر روانىنى دىپى ورد نوسراو.

چواريشيان جەستە بەھىز دەكەن: پۆشىنى بەرگى نەرم، خۆشۇردن لە گەرماۋىكى مام ناۋەنجى، خواردنى خۇراكى شىرن و چەور، بۆن كردنى بۆنى خۆش چوار شتىش ھەن ئاوى روان وشك دەكەن، پەونەق و جوانى و پۇشنايى بزر دەكەن: درۆ كردن، بى ئابروى، بى ھودە زۆر پرسىيار كردن، زۆر خراپە و تاۋان كردن.

چواری تىرىش پوخسار گەش و پو سور دەكەن: جوامىرى، ۋەفادارى، بەخشندەيى، تەقۋا كارى.

ئەو چوارانەش خەشم و قىن دەستەبەر دەكەن: خۇ پى زۆرى، چاۋ نىزىرى، درۆزنى، ئاشوب گىپى.

چواری دىكەش رزق و رۆزى پادەگىشن: شەو بىدارى بۆ نوپۇز كردن، لە پىش بەرمبەياندا زۆر (أستغفر الله...) وتن، لەسەر مال بەخشىن راھاتن، لە سەرەتاۋ كۆتايى رۆزدا پارانەۋەو نزا كردن.

ئەو چوارانەش پىگا بە رۆزى دەگرن: كەم نوپۇزى، خەۋى بەيانى، ناپاگى، لەش گرانى.

چواری تىرىش بۆ بىرو ھزر زيان گەيىنن، بەردەۋام ترش و ميوە خواردن، لەسەر پىشت خەۋتن، پەزارەو، خەفەت خواردن.

ئەو چوارەش مەرۋق بىرپرو بىرتىز دەكەن: دل گوشادى، كەم خواردنەۋەو كەم خۆزى، جوان پىكخستنى خواردنى شىرن و چەورى، ھرىدانى ئەو پىسايىبە بۆ جەستە بۆتە مايەى بارگرانى.

ھۆشتان لەسەر خۇبى

كەسى وردنەندىش و ھزر تىژ ھەتا چاوى نەكاتەو و بەر پىي خۇى نەبىنى، ورد نەبىتەو و تىپا نەمىنى، چاوپىدا نەگىرپىتەو و پاشەپۇژ نەخوینىتەو، تاو و كو جى پىي خۇى ھەموار نەكاو، زمىن و ھۆشى و ھگەر نەخا، سەرنجام لىك نەداتەو و بواریش بە خۇى نەدا ھەنگاویك ھەلناپىنى، نەبادا پەنجەى زىوانى بگەزى، جا نەگەر ئەو كارە بە پىي خواستى ئەو رەخسا، ئەوا سوپاسى خواى لەسەر دەكاو، ستایشى بۇچونى دەكا، ئەگەریش بە ئارەزوى ئەو نەبو، دەلئ: خوا ھىنابوى، ئەویش ھەرچى بىھوئ دەيكا. قایلپیش دەبى و خەم و پەژارە داى ناگرى.

تفەنگ بە تارىكپىو مەنن

مروقى ژىرو ھۆشدار، يەك باومرو، داسەپاو، كاتى ھەوالەكان زۇرى بۇ دىنن، چەند پرسىارىكى لە مىشكىدا گەلە دەبن، تفەنگ بە تارىكى ومانىي و، راستەوخۇ برىار نادا، بەلكو راست و چەپان لە يەكتر ھەلاوېر دەكاو تاوو توئ يان دەكاو دوبارە برىان لى دەكاتەو و پرس ورا بە كەسانى ھۆشەنگ و دانا دەكا، بىگومان بىرو بۇچونىكى پى گەشتو چاترە لە بىرو بۇچونىكى كىرچ و كال. گوتراویشە: لە چاو پۆشین و بەخشىندا ھەلە بكەى، باشتە لەو وى لە سزاداندا ھەلە بكەى ﴿فَصَبِّحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ...﴾ جا لە كىردەتان پەشىمان بن. ﴿الحجرات﴾.

برپاری خۆت بدەو ھەنگاو ھەئینە

ھەرجیئە کە من لێردا دەی نوسم، لە ئایەتو، ھۆنراوە، لە پەندو وتە ی پێشینان، لە وتە نەستەق و بەجۆ، داستان، بانگت دەکەن کە لاپەرەیهکی نوێ لە ژياندا ھەلەمەوێ پر بێ لە گەشبینی و پاشەرۆژیکی گەشەدار، کۆتا خیری و چاترین ئەنجام و دەست بێنی.

ناشتوانی سود و قازانج لە ژياندا ببینی مەگەر بە جوست و چالاک و راست گۆیانە ھەنگاو بنی و ئارەزووی تەواوت ھەبێ کە خۆت لە جنگی کەساسی و دل پەستی، کلۆلی و مەینەتی دەر بێنی.

بە یەکێ لە زانیانیان گوت: چۆن بەندە دەگەرێتەو؟ لە وەلامدا گوتی: پێویستی بە قامچی ویست و ئیرادە ھەیە.

بۆیە خۆی گەورە پێغەمبەران ی خۆراگرو خاوەن ئیرادە ی جیاکردنەتەو
﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ ... تَوْشَ هَرَوْدَكَو پێغەمبەرە لێ پر اوو
نەبەزەگان، سور بە لەسەر کارەکەت و خۆراگر بە.﴾ (٢٥) الاحقاف

ئادەم لە پێغەمبەرە خۆراگرەکان نەبو، چونکی ﴿... فَسَيَ وَلَمْ يَجِدْ لَهُ عَزْمًا ... لە
بیری کردوویی نەگرا پێکی بێنی.﴾ (١١٥) طه

رۆلەکانیشی بە ھەمان شیوە پێ و شوینی ئەویان بزر نەکرد، مالیش وەما خۆی
نەچێ ھەرامە، بەلام نەکە ی لە تاوانکردندا چاو لەوی کە ی، بەلام لە تۆبەدا پێ و
شوینی بزر کە ی. فریادەسیش ھەر خودایە.

ژیان ھەر بریتی نیه له دنیا

بەختە وەری دنیا، بە کامەرانی دواپۆژمە بەستراوەتەو، جیڭای خۆپەتی کەسی ژێرو وریا دلتیایی کە ئەم ژیانە لەگەڵ دواپۆژ لێک گری دراو، ئاشکراو نەیی، دنیاو دواپۆژ، ئەو پۆو سبە بە یەگەو بەندن.

کەسی لای وابی ژیان ھەر ژیان ئێرە، کۆ دەکاتەو و دادەکا، خۆی بۆ مانەو و ھەلەدەگری، بە ژیانیک دوا براو وەو خۆی ھەلەدەواسی، دەرنجامیش ھەمو خۆزگەو خواستەکانی لەگەڵە خۆیدا بۆ گۆر دەبا.

سەیرم بە خۆم و خەلکانی دوروبەرم دئ: ھیواو ئومیدی بئ بن، خەون و خەیاڵی دور و قول، خۆزگەو خواستی بە گۆر بە کوڵ، گوریسمان لەبن دنیاو راخستەو^{۸۷}، کەچی بئ ئەوێ پرس و پامان پئ بکری، یا ھەوائیک یا مۆلەتمان پئ بدری، مردن بەرۆکمان دەگری ﴿... وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ... کەس نازانی کاری سبە پۆژی چیه و کەس نازانی لە کامە سەر زەمین دەمری. ﴿۳۱﴾ لقمان ﴿...﴾.

منیش سی راستیت پئ پادەگەپیتم:

یەگەم: چۆن خەیاڵی دلارامی و ھەسانەو و سەرەوتن دەکە، لەکاتیکا لە پەرورین و یاساو پێساگانی لە کار و فەرمان و قەدەری پەزامەندی ناوینی، لە بەشە پۆزی و بەھرەو خەلاتە پئ دراوەکانی قایل نی!

دوهم: نایە ئەو خێرو خۆشی و نازو گۆژە بەسەرت داپژاوە بە سوپاسکردن مافت داو تەوگە پتر بخوازی، جگە لەوانیش داوی کە؟! یەگە منەتی بە کەم نەبی بە زۆریش نابێ.

سێیەم: باشە بۆ لەو بەخشەنە خۆی بەخشەر و خەلاتکار کەلک وەرنەگرین و پەنێویان نەپینین، ھەر یەگە لە جیڭای خۆیدا وەگەر نەخەین، لە

(۸۷) ئەو پەندە بۆ یەکی بە کاردی ئومیدی نەبراوێ ھەبی.

ئاتەواوى و كەم و كۆپى بىخەوشيان^{٨٨} نەكەين، لەو دنيایەدا كاريان
پىنەكەين، ژيانيان پىن پازاوه و دەولەمەند نەكەين؟

بىگومان بەهرەى بەھادار و خۆنەرىتى جوان و لەبار، لە بىرو ھزرو جەستەماندا
شاراوەنە، دەلى لەلایەن مەروڤ گەلىكمان وەكو دوڤرو گەوھەرى ناو قورن، لەژىر
قوردا داپۆشراو و شاراون، كەسىكى چاپوك و جەربەزەيان^{٨٩} دەست ناكەوى لەناو
قوردا دەريانبىنى، پاكيان كاتەو و بىانشوڤى، بۆ ئەو و تىشك بەدەن و بەدروشىن و
بەرزەو و بناسرىن.

ئوزەو^{٩٠}، تەزوى كارەبا چارەسەرىكى كاتىە، تاكو چەخماخەى
رەزگارى لىبدا

كتىبى (التوارين)ى دانراوى (عبدالغنى ئەزدى)يم خويندۆتەو، كتىبىكى ناياب و
سەرنج ڤاگىشە، باس لەوانە دەكا كە لە ترسى (حەجاج)ى كۆپى (يوسف) خۇيان
حەشاردابو، تىگەيشتم كە ژيانىش خۆشى لى وەدى دەكرى، شەڤو ئاشوبىش
بەرزوھندى لى ڤەچا و دەكرى، جارى وایە تەنگانەش فراوانى لە دوا دى.

(ئەبو عەمر)ى كۆپى (عەلاء) ئەو خويندەرمەزان ڤاراو و تىشك دەرە، بۆڤزو
راستى بۆڤزە، سەبارەت بە تەنگ و چەلەمە و تاقى كردنەو و دەبۆڤزى:

(حەجاج) ھەڤەشەى لى كردم و منىش بەرەو (يەمەن) ھەلاتم، چومە خانوڤك لە
(سەنعا)، شەوانە وەسەربانى دەكەوتم، ڤۆڤىش خۆم لە ژوریدا مەلّاس دەدا.

لە بەرە بەيانىكدا كە لەسەر پىشتى خانووەكە بوم، لە ڤرېكدا گوڤ بىستى ڤياوڤك
بوم كە ئەم ھۆنراو و ھۆنىو:

زۆرجاران دڵەكان لە ترسان رادەچەلەكن

لە ڤرېكاو و كۆبونەو وى گرى كۆڤرە نازاد دەبن

(٨٨) بىخەشيان.

(٨٩) لىھاتوو.

(٩٠) وزە.

دەلئى: منىش گوتەم: قوتاربون. دەلئى: بەو وشەيە زۆر دل شاد بوم.

دەلئى يەككى تىرىش گوتى: (حەجاج) مرد. دەلئى: سوئند بە خوا نازانم بە كامەيان دلخۆش تر بوم، بە قسەى شاعىر، كە گوتى: ئازادبون. ياخود بە قسەى كابىرا، كە گوتى (حەجاج) مرد".

تاكە بېرىلەك، كە پەيرەوى لى-بىكرى و سەرپىچى لى-نەكرى، لەلایەن ئەو كەسەو دەردەكرى، كە خاوەنئىتى ئاسمانەكان و زەوى دەكا ﴿... كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ... ئەو گشت رۆژى بە كارىكەو خەرىكە. ﴿٢١﴾ الرحمن﴾.

(حەسەن)ى بەسرايى لە ترسى سىخوڤەكانى (حەجاج) خۆى پەنادا بو، كاتى ھەوالى مەرگى (حەجاج)ى پى گەيشت، بۇ ستايش نواندن سوژدەى بۇ خوا ېرد. شكۆدارى و پاىەدارى بۇ ئەو خوايەى جىاوازی خستۆتە نىوانى بەندەكانى، ھەيانە لە پىخۆشى مردنيان خەلك سوژدەى شوكر دەبا ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ ... نە ئاسمان شىنى بۇ گىران، نە زەمىنىش. ھەرمۆلەتىشان پى نەدرا. ﴿٢١﴾ الدخان﴾.

كەسانىكى تىرىش دەمرن، ماتەمى مائەكان دادەپۆشى، ئەسرىنى بە خوئنيان لە پىناودا دتكى، لە ئاھى مەرگيان جەرگ دەپرى. (ئىبراھىم)ى (نەخەى) لە ترسى (حەجاج) خۆى ھەشاردا بو، ھەوالى مردنى (حەجاج)ى پى گەيشت لە خوئشان گرىا.

لە ژىر سايە و مېھروسۆزى خۆى دلۇقاند، ئەو خوايەى دەبىنى و دەبىسى، ستەم كارو ستەم لىكراوان، چەوسىنەر و چەوسانى لى ديارە، چەند پەناگە و پەسيويىك ھەن بى دەرتان خۆى لە پەناداوە ھەسىن ﴿... وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَنْتُمْ رُؤُوسٌ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ... ھىندىكىشتانمان كەردۆتە مايەى ئەزمونى ھىندى تر. ئاخۇ ئىوہ خۇراڤەگرن؟ وا پەروەندەت دەبىنى. ﴿٢٠﴾ الفرقان﴾.

بە ساي ئەمە باندەمەكم بىرگەوتەوھە كە پىي دەوترى بلبە سورە، لە كاتىكا پىغەمبەرى خوا ﷺ لەگەڵ ياومرانی لەژىر سىبەرى دارىكدا دانىشتبو، ھات لەسەر سەرى پىغەمبەرى خوا ﷺ باي لىك ئەدا، ھەروەكو بلىي بە زمانى ھالى سكاى لای پىغەمبەرى خوا ﷺ دەکرد كە پياوئ بەچكەكانى لە ھىلانەى دابرد بو، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((من فجع هذه بافراخها؟ ردرا عليها افراخها... كى سكى ئەو باندەمەى سوتاندوھ بە بردنى بەچكەكانى؟ بەچكەكانى بدەنەوھ.

(سەعید)ى كۆرى (جوبەير)ىش دەلى: سویند بە خوا لەدەستى (حەجاج) ڤامکرد، ھەتاكو شەرمم لە خواى بەرزو بى ھاوتا كرد. پاشان ھىنايانە لای (حەجاج)، كاتى شمشىريان لەسەر ھەلگىشا، زەردەخەنەى ھاتە لىوان.

(حەجاج) گوتى: بۆ پىدەكەنى؟ گوتى: سەرسوڤماوم لە بوڤىرى تۆ بەسەر خواوھو، لە نەرمو نىانى خواش بەسەرە تۆوھ.

ئای لەو ھەستە بەرزەى، لەو دنىابونەى بە بەلىنى خوا، لەو ئارامىەو سەروتنەى بە ساي ئەو گەرانەوھو سەرنجامە خىرو خۆشەى. با ئىمانو باوھرىش بەم چەشنە بى.

تۆ لەگەڵ مېھرەبانتىر كە سدا سەودا دەكەى

ئەو فەرمودەمەى (ئەحمەد) و (ئەبو يەعلى) و (بەزار) و (تەبەرانى) دەگىڤرەنەوھ، ئەگەر سەرنجى تۆى ڤاكىشا بى بەھەمان شىوھ سەرنجى منىشى ڤاكىشاوھ، كە پياوئىكى بەسالىدا چو ھاتە لای پىغەمبەرى خوا ﷺ خۆى بە گۆڤالەكەيەوھ گرتبەو، گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا، من سەرىڤىجى و لاسارى گەلىكم بوھ، ئايە خوا لىم دەبوڤى؟ پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((تشهد ان لا اله الا الله وان محمداً رسول الله؟... گەواھى دەدەى ھەر خوا پەرسىترۆى راستەقىنەيەو (موحەممەد)ىش نىردراوى خوايە؟)).

گوتى: بەلى ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ.

فەرمۇى: ((فان الله قد غفر لك غدراتك فجاتك... بىگومان خوا له هەلە و تاوانى تۆى چاوپۇشى کرد)).

رۇيشت و دەيگوت: گەورەيى بۇ خوايە، هەر خوا گەورەيە.

چەند دەرسىك لەو فەرمودەيە وەردەگرم: لەوانە بەرقەرەيى سۆزى خواى هەرە بە سۆز، موسلمانبونيش تاوانى پيشو رەشەدەكاتەود، تۆبەکردن و گەرانەودە كون و كەلەبەرى رابردو پر دەكاتەود، ئەگەر گوناھيش بەقەد كۆدەكان بن لەبەر تەوژمى ميهرى خوادا خۇناگرن، پيوسته لەسەر بەندە له بەرابەر خواى ميهرباندا نيەت و ويستى ساخ كاتەود، ئوميديشى بە بەخشنەيى و ميهرو سۆزى بەرفرەو بىسنورى ئەو بى.

چەند نيشانە و بەلگەيەك بەرەو گەشبينى بانگيشت دەكەن

له كتيبى (حسن الظن بالله) دا دانراوى (ئيبين ئەبى دونيا)، سەدو پەنجاو يەك دەق هەيە، له ئايەت و له فەرمودە، هەمويان داواى ئوميدەواريت لى دەكەن، پيت دەلئين واز له هيويا بران و بى ئوميدى بىنى و لەسەر نيەت پاكي و كارچاكي كۆلنەدەر بى، هەتاكو هەست دەكەى ئەو دەقەنەى بەلئنت پى ئەدەن پترن لەوانەى دەترسين، بەلگە و نيشانەى سۆزى خوازيترن لەوانەى هەرشەت لى دەكەن، خواى گەورەش بۇ هەر شتى ئەندازمەكى داناو.

ژيان هەموى شەكەتيە

له تالى و سوپرى ژيان دلپەست مەبە چونكى هەروا رەخساو، ژيان لەسەر كلۆلى و دەردەسەرى دامەزراو، كەيف خۆشى و شادمانى زۆر بە كەمى و لەلا را دىن. تۆ خۆت بۇ ئەم ژيانە دەسازيى و خواى گەورەش بۇ دۆستانى خۆى بە مالى هەميشەيى دانانى؟!

گەر بهاتایە و دنیا خانوی ئەزمون نەبوايە، جیگای دەردو بەلا نەدەبو، پێغەمبەران و پیاوچاگانیش ژانیان لێ تەنگ نەئەبو، ئادەم هەتا ئەو دنیایە جێ هێلا بە ژانیکی پێ لە گێچەل ژیا، نوح گەلەکە ی بە درۆیان زانی و گالتهیان پێ هات، (ئێبراهیم) ژانی خستنه نۆ ئاگرو سەرپێنی جگەر گوێشە هەلەدەچەشت، (یعقوب) هەردو چاوی لە دەستدا ئەوەندە ئەسرینی هەلپشت، (موسا) لە ژێر ستمی فرعون و سەر پەقی دەینالاند، (عیسا) ی کورێ (مەریەم) بە دەست تەنکی و بە نەداری دەگوزەران، (موحەممەد) ﷺ ئارامی لە سەر هەژاری و، مەرگی (حەمزە) ی مامی خۆشەویستین خزم و کەسی و، سەرکەشی گەل و نەتەوێ، دەگرت. وێرایی ئەوانەش گەلیک لە پێغەمبەران و دۆستانی خوا کە باسکردنیان درێژە دەکێش.

ئەگەر بهاتایە و دنیا بۆ رابواردن و خوشگوزمرانی دروست بکرایە نەدەبو پر واداران بەشیان لە ئەشکەنجە و ئازار هەبوايە.

کەچی پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمو: ((الدنيا سجن المؤمن، وجنة الكافر... دنیا بەندیخانە ی پر وادارو، بەهەشتی بێ باورانه)).

هاوکات لە گەل ئەمەدا پیاوچاگان خراونە بەندیخانە و، زانیانی پاست و پەسەنیش دوچاری بەلا و کۆست بونە و، گەورە پیاوانی خوا ژانیان لێ تال بوو، بارو گوزمرانی راستگۆیان لێ و لیخن بوو.

سەرنجیك

لە زەمیدی کورێ (ثابت) هەو دەگێرنەو - خوای لێ رازی بێت - دەئێ: گوێم لە پێغەمبەری خوا ﷺ بو دەیفەرمو: ((من كانت الدنيا همه، فرق الله عليه امره، وجعل فقره بين عينيه، ولم يأت من الدنيا الا ما كتب له. ومن كانت الآخرة نيته، جمع الله له امره، وجعل غناه في قلبه، وأتته الدنيا وهي راغمة... هەرکەسێ هەو و گەری هەر بۆ دنیا بێ، خوا هەمیشە هەژاری دەکاو، لە دنیاش تەنیا ئەوێ پێ دەبێ بۆی بپار دراو. هەر کەسێکیش دواڕۆژی مەبەست بێ، خوا کاری پاست دێنێ و، دەوڵەمەندی ئەخاتە دڵەو، دنیای بەرەو رو دێ و ئەویش پشتی تێ دەکا)).

ھەرودھا ئە (عبداللە)ی کۆری (مەسعود)دوھ دەگێرنەوھ - خوای لى پازى بىت - دەئى: گويم ليئو پيغەمبەرى خوا ﷺ دەيفەرمو: ((من جعل الهموم هما واحدا، هم آخرته، كفاه الله هم دنياه، ومن تشعبت به الهموم في احوال الدنيا، لم يبال الله في أي اوديتها هلك... ھەرکەسێ خەم و پەژاردى لە پیناوى پۆزى دوايى پەكخاتەوھ، خوای بەسە بۆ لاى بردنى خەم و خەفەتى دنيايى، ھەرکەسێكيش لەمەر سەرقالى بە دنياوھ زۆر پێگای گرتەبەر، خوای گەورە لە ھەرشوێنێك بيفەوتینى لای گرنگ نیه.

مام ناوھنجیتى ھۆکاری رزگار بونە

بەختەومرى تەواو لەسەر سى شتان بنیاتنراوھ:

۱- مام ناوھندى لە تورەبوندا.

۲- لە ئارەزوودا.

۳- لە زانستدا.

جا پێویستە سنوړیک بۆ ئەوانە دابنرێ، نەبادا ئارەزو زۆرى بۆ مرۆف بێنى و سنوړى بێ بیهزینی و سەرەنجام تى بجێ، یا شەپۆلى رق ھەلبستى و، بۆ چەموشى سەر بکێشى و، بە زەوى دابکێشى.

((وخیر الامور اوسطها... باشترینى ھەمو کاریکیش مام ناوھندى ھەتەتی)).

جا ئەگەر بە ئاماژەى ھیزی زانست مام ناوھنجیتى دروست بو لەنیوان دو ھیزدا، ئەو ھەلە راستەپێ دەدۆزێتەوھ.

بە ھەمان شێوھ تورەبونیش ھەروایە: ئەگەر زیادى کرد، لێدان و کوشتنى بۆ ئاسان دەبێ، ئەگەریش کەمى کرد جووش و خرۆشى مەردایەتى لەبارەى دین و دنیادا نامینى، ئەگەر مام ناوھندیش بو، ئارامگرى و مەردایەتى و لێزانى دیتە دى.

ئارەزووش وەکو ئەوانەى تر وایە: ئەگەر زیادى کرد، خراپەکارى و سنوړبەزینی ڕوودەدا، ئەگەریش کەمى کرد، بى توانایى و خاوبونەوھ پەیدا دەبێ، ئەگەریش مام ناوھندى بو، ئەوا بى پەزایى و داوین پاکى و وینەى ئەمانەش فەراھەم دین.

لە فەرمودەشدا هاتو: ((عليكم هديا قاصداً ... ديارىيكي مام ناومنجيتان لەسەر بى ئەنجامى بدم)).

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بەم شىوہيہ ئيمہ ئيوہمان کردۆتە ئۆمەتيكى هە ئىزاردە. ﴿١٤٣﴾ البقرة﴾

مروڤ چ نەريتىكى تىدا زالىە بەو دەناسرى

مايەى بەختەومرى تۆيە كە پەوشتى بەرزت پەوشتى دزىوت دابپۆشى، ئەوسا وات لىبى زمانى خەلك لە ئاستى تۆدا بە چاكە بگەپى هەتاوہكو لەسەر ئەو پەوشتەش ستايشكەن كە لەتۆدا وەدى ناكرى، خەلكيش قەبول نەكا لۆمەت بكرى، ئەگەر چى زەمكردنشت لىبى، چونكى ئەگەر ئاو بگاتە قولەتىن پيس نابى. چياش بە بەردىكى زياد ناكاو، بە بەردىكىش كەم ناكا.

سەرگوزەشتەى هيرشيكى پر لە جنىو وتەى نەشياوم خويندۆتەو كە كراوتە سەر (قەيس)ى كورپى (عاسم) ناسراو بە نەرمو نيانى عەرب، كراوتە سەر بەرمەكيە ريزدارەكانو، (قوتەيبە)ى كورپى موسليم سەركرەدى ناودار، دەبينم ئەو وتە نابەجى و پرپوچانە، كەس بە راستى نەزانيون و بايەخيان پى نەدراو، وەكو بلقى سەر ئاو نرخينراون، چونكو كەوتونەتە نيو دەرياي چاكەكانو لەوئ نغرو بون، بە پىچەوانەش بينيومە لەمەر (حەجاج)و، (ئەبو موسليم)ى خوراسانىو، (الحاكم بامر الله العبيدى) زور ستايش كراون و پىياندا هەلگوتراو، وەلى بەبى نرغ و بەها سەيركراو بە راستيش دانەنراو، چونكى ئەو ستايشە كەوتۆتە زير كەلەك و بەردى دارماوى فيل و چەواشەكارى و ستەم و بىدادى ئەوان، پاكى و بىگەردى بۆ ئەو خوايەى دادومرى لە نيوان بەندەكانى داگردو.

بەم شىۋەيە رەخساۋى

لە فەرمودەيا ھاتوۋە: ((كُلِّ ميسر لما خلق له... ھەريەكەى بۆجى دروستكراۋە لەو پېناۋەدا كار ئاسانى بۇ دەكرى)).

كەوايە بۆجى بەھرەكان بەھەدەر بدرېن و، خونەریت و تواناكان لەبار بېرىن؟! ئەگەر خوا شتىكى گەرەك بى ھۆكارىشى بۇ رېك دەخا، ھىچ كەسكىش لەو كەسە پتر دەرون بەزىو ھەست دابەزىو نىە كە بىەوئ شىرازەى سىروشتى بگۆرئ، كەسى ژىرو ورياش ئەو كەسەيە خۆى دەخوئىتەو، ئەو كەلئەى لە ژيانى پەيدابو پرى دەكاتەو، جا ئەگەر كەم و كۆرى لە دىدەوانى و پاسەوانى دابى دەچىتە وئ، ئەگەریش لە مەرو مالاىت بەخىوكردن دابى لەوئىيە، فەرمو ئەو (سىبەو ەيە) پىسپۆر لە زانستى (نەحو) دا، ھەتا توانى خۆى لە فەرمودە شارمزا كىردو ھەتا زەمىن و ھۆشى ماندو بو، ئەوسا خۆى لە (نەحو) شارمزا كىرد، ھەتا لىي بەھەرمەند بو بەشكى سەرسورمىنى لى فەراھەم ھىنا.

يەكئ لە كاراشنايانىش دەلئ: ئەو كەسەى دىيەوئ كارى ئەنجامداو لە تواناشى دانەبى، ەك ئەو ەوايە دارخورما لەنىو بىشەلان و دارو دەومنى كوردوستاندا بچىنئو، دارى گوئز لە بىابانى ەرمبوستاندا بچىنئ.

(حەسان)ى كۆرى (سابىت) لە بانگدان دەنگى خۇش نەبو، چونكى ئەو بلال نەبو، (خالىد)ى كۆرى (وھلىد)ىش نەيئەتوانى مال و مىرات دابەش كا، چونكو (زەمىد)ى كۆرى (سابىت) نەبو، زانايانى پەرومردەش دەلئىن: پەچاۋى پئو شوئنى خۆت بكە.

زىرەكى پىۋىستى بە خۇپەراندەو ەيە

گوئبىستى رادىۋى (لەندەن) بوم دەربارەى ەوئى تىرۆركردنى (نەجىب مەحفوز)ى نوسەر ەوالىدا، كە دەربارەى وئزە خەلاتى نۆبلى پىدراۋە، كىتئبىكى ئەوم ھاتەو ەاد كە لەمەوبەر خوئندومەتەو، سەرم سورما لەو كەسە لىھاتەو، بە چ

چەشنىڭ لاي وا بۈە خەيال گەۋرەترە لە راستى، لەناوچون باشترە لەمانەۋە،
بىردۆزى دەستكردى مەۋقۇش چاترە لە بنچىنە و بنەماي خوايى و ئاسمانى ﴿... أَفَمَن يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُبْعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَن يَهْدَىٰ...﴾ دەسا كەسيك گە رېبەرى
راستە رېيە، ھىژاترە شوئى كەون، يان كەسيكى بۇ خۆى بە رېگە نازانى، مەگىن
رېگەي پى نىشان دەن. ﴿٢٥﴾ بونس ﴿...﴾

ئەۋە بو (نەجىب) چەند شانۆگەريىكى لە بىرو ھزرىدا ھەلخپاند بوو^{٨٢١}
نوسىبوى، ھەمو تواناي خستبۈە گەر لە وئەكيشان و پەخش و بلاوكردەۋەى، لە
كۆتايىشدا ھەۋال گەليكى دور لە راستى بون.

لە خويندەۋەى ژياننامەى ئەۋدا چەند مەسەلەيەكى گرنگم گەلە^{٨٢٢} كرد، كە
ئەمانەن: بەختەۋەرى بىرىتى نىە لەۋەى لەسەر حىسابى ھەسانەۋەو سەرۋەتنى خۆت
بەۋەى خەلگان ئاسو دەگەى، ئەمە شتىكى راست نىە كەسانى بە ساي تۆۋە دلخۆش
بن و تۆش لە خەم و پەژارەو دلپەستىدا ژيان بەسەريەى، ھەندى نوسەر ستايىشى
ھەندى لە داھىنەرانىان كوردەو، دەلئىن: بۇ خۆى دەسوتى تاۋەكو روناكى بە خەلگان
بەخشى، كەچى رېرەۋەى راست و دروست ئەۋەيە كەسى داھىنەر لە خودى خۆيدا
بدرەۋشى و بۇ خەلگانىش بدرەخشى، بە رېنمايى و شارەزايى و چاكە دلى خۆيان
ئاۋەدانكەن، بۇ ئەۋەى دلى خەلگانىشى پى ئاۋاكەن.

من لە نوسراۋەگانى (نەجىب مەحفوز) دا باۋەر بە دۋارپۇزو جىھانى (غەيب) م
نەبىنى، بەلئ وئەو خەيال و ورۋاندىن و سەرنج پاكيشان و دىناو خۆ دەرختەن
چاۋ پىكەۋت، بەلام كۋا پەيام و راستى بەلگەنامە و جى مەبەست لە كوئىن؟!

من دلىام ئەۋەى (نەجىب مەحفوز) بە دۋاى داۋىلە خوا پىي داۋە: ﴿... كَلَّا نُمِدُّ
هَتُّوَلَاءَ وَهَتُّوَلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا...﴾ ھەمو لايان - چ ئەۋان و، چ
ئەمانە - لە خەلاتى پەرۋەردىمەت بى بەش ناكەين. خەلاتى پەرۋەردەى تۆ ھىچ
لەمپەرى لەبەر نىە. ﴿٢٠﴾ الإسراء ﴿...﴾

(٨٢١) سازاند بو / گەلەلە كردبو.

(٨٢٢) خپ كوردەۋە / وەدەستەم ھىنا.

پلەي تەواوي بەختەومري وەدەست دینین، گە لە ژێر سنووری بیرو بۆچونی
شەری پیرۆزدا، لە نەخشو نیگاری ژیان چیژ وەرگرین، خوا باخ و باخچە گەلیکی
سەرنج راکێشی رواندو، چونکێ خۆی جوانە و جوانیشی خۆش گەرەمکە، بەلگە و

نیشانەى یەکتاپەرستى بونى خوا لە دروستکراوە جوانەکاندا وەخوینەووە ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ... هەر خۆیەتى هەرچى لە زەمین دا هەیه، بۆ ئێوەى بەرھەم ھێناوە. ﴿١٩﴾ البقرة﴾.

ئەوسا بۆنى خوێش و خۆراکی بە چێژو، وێنەو دیمەنى شوخ، گیان و دل دەسڕەوینن، دەحەسینن ﴿... كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا ... لەو بەروبومەى سەر زەمینە، کامى ڕەواو پاکە بخۆن. ﴿١٦٨﴾ البقرة﴾.

لە فەرمودەشدا ھاتووە: ((حُبِّبَ الي من دياركم: الطيب، والنساء، وجعلت قرة عيني في الصلاة... لە دنیاى ئێوەدا بەلامەووە خۆشەویست کراون: بۆنى خوێش و خێزان، بێلبیلەى چاویشم لە ناو نوێژدايە)).

بەرپاستى ئەو دنیا بەکەمگرتنەى بە نەزانى و خو پاراستنە ڕەشوکىەى ھەنگاوەکانى ئێمەى لە ژيانى دنیايدا سست کرد، ڕوخسارى جوانى ژيانى زۆرىک لە ئێمەى ناشرین کرد ئەوان لە ژيانى خۆياندا بە دلپەستى و خەمىنى، بە برسىتى و شەونخونى، بە بێ ژنى دەگوزەرینن، پێغەمبەرىشمان دەفەرموى: ((لكن أصوم وأفطر، وأقوم وأفتر، وأتزوج النساء، وأكل اللحم، فمن رغب عن سنتي فليس مني... بەلام من بەرپۆزو ئەبەم و بەرپۆزو نابەم، شەوان بۆ بەندايەتى ھەلدەستەووە و پشوش دەدەم، ژنیش دەھێنم، گوشتیش دەخۆم، ھەرکەسىکیش واز لە ڕىبازى من بەيئى لەمن نىە))، ئەگەر چىگای سەر سوڕمان بى، کردەوێ کەسانى سەر سوڕمىنە، کە دەرھەق بە گيانى خۆيان ئەنجامى دەدەن! دەبينن ئەمەيان خورما ناخوا، ئەوى تریان پى ناکەنى، يەكێ تر ئاوى سارد ناخواتەووە، ھەروەکو بلىيى نەيانزانى بى کە ئەمانە ئازاردانى ڕۆح و کوژاندنەووە ڕۆشنايى گيانن ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ... بىژە کىيە، جلکى جوان و خشل و بژىوى پاکزى - کە خوا بە عەبدەکانى خۆى ڕەوا دیووە - لای وایە کە ناپەرەوایە؟ ﴿٣٢﴾ الأعراف﴾.

پېغەمبەرمان ﷺ لەگەڵ ئەووی لە ھەمو گەس پتر دنیای بەگەم سەیرە کرد، بەلام ھەنگوینی دەخوارد، لەبەرئەووی خودا بۆ خواردن وەدیھێناو: ﴿يَخْرُجُ مِنْ بَطْنِهَا شَرَابٌ مُخْلِيفٌ لَوْنُهُ، فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ ...﴾ لە دەرونی شیلایکی ھەمە ڕەنگە دیتە دەری، چارە یۆ مەردم تێدا یە. ﴿٦١﴾ النحل

پېغەمبەری خوا ﷺ بۆمژن و کچی مارە کردو: ﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثًى وَاُولَئِكَ وَرِيعٌ ...﴾ چەندی خۆتان پێتان باشە و پێتان دەشێن- لە ژنان دوان بن یا سیان پێکەو یە چواریش بن ھەر ڕەوا یە- مارە بکەن. ﴿٣﴾ النساء

لە بۆنە ی جەژنە و جگە لە جەژنەش جوانترین بەرگی پۆشیو: ﴿... خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ...﴾ (ئە ی فرزندەکانی ئادەم) ھەرگا دەچن بۆ نوێژکردن، جلکی جوان دەبەر بکەن. ﴿٢١﴾ الأعراف

پېغەمبەر ﷺ مافی گیان و مافی جەستە ی پشیل نەکرد، کامەرانی دنیا و دوا ڕۆژی گەرەك بو، چونکێ بەو ئایینە سروشتیە و خوا ڕسکە ناردراوە خوا بەندەکانی لەسەر راھێناو.

بە سەرکەوتنیکی نزیک مژدە بدە

ھەندئ لە نوسەری سەردەمی ئیمە دەلێن: تەنگو جەلەمە ھەرچەندە گەورە بن و درێژە بکێشن- لەسەر خاوەنەکانیان بەردەوام نابن و، بەلا باران تا ھەتایە پێیەو ھەرگرتار نابن، بەلکە ھەتا شەوی مەینەتیەکان توندو ڕەش و درێژبێ، نزیکترە پڕشنگی خۆری ئازادی لە کەل^{۸۳} ھەلبێ، خێرو خۆشیو، ھێمنی و ھەداریو، ژيانیکی خۆشگوزەرانی و ڕۆشنایی پەخش و درەوشاو ی لەگەڵ دابی، ئەوسا کۆمەکی و ھاریکاری لەکن لوتکە ی تەنگانە و تاقیکردنەو ھەدا دەگاتە جێ، دەرمەنجامی ھەمو شەویکی ئەنگوستە چاویش ئەو یە سپێدە ی بەیانی لێ دادی.

تۆلە كىنە ھەلگرتن بەرزتری

ئەو كەسەى لە ھەمو كەس خوشحال ترو دلشادترە، ئەو كەسەى ھەلگرتن بەرزتری دنیادا ھەلگرتن بەرزتری، ئەو بەھرانەى خوا لە دەریای بەخشندەى خۆیەو بە خەلگانى بەخشىو ھاویان تەنابری، بەلگە پەيامى خوشى لەلایە و نمونەى ھەلگرتنەى خیر و چاگەى، دەیەوئ سودو كەلگ بەخەلگى بگەىنەى، ئەگەر گولیش نەبى دركیش نابى.

سەرنجى (عبدالله)ى كۆرى (عەباس) بدە كە رافەكارى قورئان و دەریای زانستە، چۆن توانى، بە سەى خوورەوشتى بەرزو جوانى خو گونجاندنى شەرعیانە و دل فراوانى، كە نەیارانى لە (بەنى ئومەى) و (بەنى مەروان) و دەست و پێوندەگانىان بەرەو دۆستایەتى و مەبگىرى، ئەوسا مۆسلمانان لە تیگەیشتن و زانستى ئەو كەلگان و مەگرت، كۆر و كۆمەلەى لە زانستى (فیقهو) و (تەفسیر) و چاگە و یادەمورى پەركرد. (ئەبىن عەباس) كارەساتى (الجمل) و (صفین) و پێش ئەمە و دواى ئەوموشى پەشتگوى خەست، دەستى كرد بە بنیاتنان و چاگەسازى، ئاشتەواى، خویى زامەگانى سەرى، جیى خۆى لەدلى خەلگدا كەردەو، بەرەستى نازناوى (حبر الامة المحمدية)ى و دەدەست ھىنا.

فەرمو ئەمەشیان (ئەبىن زوبەیر) - خواى لى رازى بىت -، باس ناكەرى چەند رەزدارو پایەدارو خواپەرست و شكۆدار بو، رەگەى رۆبەرۆبونەو ھەلگرتن و لەو پەناویدا تەكۆشا، دەرمەنجام لە گەلگرتنەو ھەرمودە دورگەوتەو، مۆسلمان گەلگرتنەى لایەنەو، پاشان مەگەسات رۆیدا، چۆنكى خۆى لە ھەرەمدا پەنادا بو، مالى خاویان زامدار كەردو، مۆسلمان گەلگرتنەى كۆشتو، ئەویشیان كۆشتو پاشانىش ھەلگرتنەو ھەلگرتنەو. ﴿... وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ... هەر فەرمانى خدا بیدا دەبى پەكە.﴾ (الاحزاب: ٢٨)

ئەو ھەى مەن دەلەم بۆ دەستەریزىكەردنە سەر ھاوەلان و كەمەردنەو ھەى پەلە و پایەى ئەوان نە، بەلگە لىكۆلەنەو ھەى مەزوى ھەى مەزوى پەندى لى و مەردەگەرى و ئەسەرىنى پە ھەلگرتنەو.

بېگومان نەرم و نىانى و، لېيوردەيى و چاوپۇشى، بە كۆمەلە خەلگىكى كەم نەبى
بە ھەمو كەس نابىرېن، چونكى داکۆكى لەو ھە دەكا مروڤ ھەو ھەسى خۆى لەبن پېدا
بېۇشى و، كېلەى خواستەكانى دامركىنى و، جەلەوى ھەلنەرو پالئەرى توند بگرى.

تېروانىنىك

ئەو ھەرمودەيەى پېغەمبەرى خوا ﷺ كە دەفەر موى: ((تَعْرِفْ إِلَى اللَّهِ فِي
الرِّخَاءِ يَعْرِفْكَ فِي الشَّدَةِ... ئەگەر بەندە لەكاتى ھېمنايىدا پارىزگارى لە
فەرمانەكانى خوا كىردو سنورى ئەوى پاراست و، چاودەپرى مافەكانى كىرد، بە ساي
ئەو ھەناسىاوى لەگەل خوادا پەيدا دەكاو، پەيوەندىيەكى تايبەتەش لە نىوانى بەندەو
پەرورەدگاريدا دروست دەبى، ئىنجا خاى گەورەش لە تەنگانەدا ئەو دەناسى و،
رەچاوى ناسىارىتى دەورى ھېمنايى دەكاو، بەھۆى ئەو پەيوەندىيە لە دواى
مەينەتبارى ئازادى دەكا، ئا ئەو پەيوەندىيە تايبەتەيە وا دەكا بەندە لە خوا نزيك
خاتەو ھەو، خۆشى بوئى و، ئەویش وەلامى خواستەكانى بداتەو ھەو)).

"ئەگەر بەندە بە پى پىويست ئارامى گرت، بەلای لە ئاستدا دەبنە خەلات و،
دەردى بۆ دەبنە بەخشش و، ناخۆشى دەبنە خۆشى، بېگومان خاى بى ھاودەم و
ھاوتا بۆ ئەو تاقى نەكردۆتەو لەناوى ببا، بەلكە بۆ ئەو تاقى كىردۆتەو تاو ھەكو
بەندايەتى و، ئارامگى بە ئەزمون بگەيەنى، مافى خاى بەرزو بى وئەيە بەسەر
بەندەيەو ھەو چۆن لە خۆشيدا دەپەرستى، بەو شىو ھە لە ناخۆشيدا بىپەرستى، چۆن
لەمەر ئەو شتەى پى خۆشە بەندايەتى دەنوئى ھەر بەم جۆرە سەبارەت بەو ھەى لە
دلىشيدا گرانە بەندايەتى بنوئى، زۆربەى خەلگانىش دەربارەى ئەو كارانەى پى
دلىش بەندايەتى ئەنجام دەدەن، لەو ھە دلىشان نايگرى پىشت ھەلەكەن، ئەوسا
لېرەدا پلە و رېزى بەندەكان لەيەك جىادەپىتەو ھەو، بە گوپەرى ئەو لەلایەن خاى
دەستە بالاو ھەو پايەيان ديارى دەكرى".

زانست كىلىلى ئاسانكارىيە

زانست و ئاسانكارى دو دۆستى خۆشەويستى دېرىن، بۇ سەلماندى ئەمە دەش سەرىك لە دەريای زانستى زانا بە تواناگان بدەى، كە ژيانيان چەندە ئاسان بوەو، ھەئس و كەوت لەگەئاندا چەندە سوک و لەجى بوە! ئەوان لە مەبەست تىگەشتن و، بە خواستەگان گەيشتن و، بە ناخى بابەتەگاندا رۆيشتن، لە کاتىکا دەبىنى گرانبارترینى خەلگان و، كەللە رەق و رانەھاتوترىن كەسو رېگا سەخت و دژوارترین كەس، ئەوانەن لەمەر زانست و زانىارى ھەژارو تەنك دەستن، چونكى ئەوان چەند دەستەواژەيىكيان بىست و سەرەدەريان لى دەرئەكرد، چەند مەسەلەيەكيان وەبەر گوئيان كەوت پەيان پى نەبرد، بەلای خەوارىجەكانىش ھەر لەو دەدبو كەم زانست بون و لىكەندە وەيان كىچ و كال بو، چونكى ئەوان راستەقىنەيان دەرک پىنەكردو، راستەپرىيان وەدى نەكرد، لە تەنكاواندا دەگەرپان و لە قولايىدا مەلەوانيان نەكردو، خۇيان لەناو كارى بە گىچەل و تىكەل و پىكەل خست.

ھەمو شتى بە خويى خویش بە مانا

دو كىتبى ناودارم خويندۆتەو، سەيرەكەم ھىرشىكى توندو سەختى كردۆتە سەر بەختەومرى و ئاسانكارى لە كاتىكا خواى كار لەجى كردونى بە ديارى.

يەكەميان كىتبى (احياء علوم الدين)ى (غەزالى)، كە بە ھاوارمەو بانگىشتى ئەو خۇ برسكىردن و بىبەرگى و پەپوتى و، كۆت و زنجىر كەرنە دەكا، كە پىنغەمبەرى خوا ﷺ بۇ ئەو ھاتو لە كۆل ھەمو جىھانى بكاتەو. ھەستاو ھەدىس گەلىكى ھىناون و بەسەر يەكىدا كەلەكە كەردون و، زۆربەى ھەرە زۆرىشيان لاوازو ھەلپەسترون، دواى ئەمە چەند بىنەماو بىنچىنەى لەسەر دامەزراندون پىي وایە كەورەترىن ھۆگارى گەيپنەرى بەندەن بە پەرورەديارى.

منیش (احیاء علوم الدین) م له گه ل (صحیحین) ی بوخاری و موسلمدا بهراورد کرد، جیاکاری و لیکدوریکی زورم وهدی کرد، نهویان خو نازاردان و سهخت و گرانه، نه مهشیان لیبوردهیی و سوکو ناسانه، نینجا له واتای وتهی خوا گه بیستم: ﴿وَنُيِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ... له بهریش سانا ده کهین، ههتا سانترین پیگه پهیدا بکهی. (٨) الاعلیٰ﴾.

کتییی دوه میان: (قوت القلوب) ی (نه بو تالیب) ی مه کههیی یه، نهویشیان زور به گهرم و گوپی جهخت له سهر وازهینان له ژیا نی دنیاو خو لی گوشه گیر کردنی ده کاو، مروف هه لدهنی بو نه وهی هه ول و گهری له کارخاو، له ژیا نی خو ش پشت هه لکاو، له پیگای دهسته بهر کردنی ژیا نی بی حال و تفت و تالدا پیش برکی بکا.

دانهری نه و دو کتیبانه: (نه بو حامید غه زالی) و، (نه بو تالیبی مه کههیی) چاکه یان ویستوه به لام راو بو چونیان له ته رازوی فه رموده و په وشتی پیغه مبهردا ﷺ بی سهنگه، نا لی ردها که م و گوپی پوهدا، بویه پیویسته که سی پینیشاندەر به پیگایه که ناشنا بی و له گرته بهری پیگادا چوست و چالاکو وریا بی، ﴿... وَلَٰكِنْ كُنُوْا رَبَّنٰی بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُوْنَ الْكِتٰبَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُوْنَ ... به لکه﴾ نه وانه ههر گوتویانه: ﴿نِیوه که فیری کتیب و خویندنه وهی بون، له سه رتانه ههر په رومرنده و بناسن. (٧٨) آل عمران﴾.

دل فراوانترین کهس

دل گو شادی و رمزا نوینی و گه شبینی: چهند په وشتی بون له ماموستا و فیرکاری چاکه کاریدا ﷺ وهدی ده کران، نه و پیغه مبهره ی ﷺ موژده دهره، بارگرانی و په واندنه وهی قه دهغه گردوه، ههست به بی ئومیدی و دارپمان نا کا، په زانوینی له دل دایه و، زمرده خه نه ی له سهر لیوه، له بریار و فه رمانیدا ناسانکاره و، له پی و شوینیدا مام ناو منجیه و، شوین پی هه لگرانی به خته وهریان له نیودایه. گه وهرترین کاری نه وه بو باری سه رشانیان سوک کاو له کو تو داو پرزگاریان کا.

هییواش..هییواش

دەتوانی لە گوتاری ھۆشیارکردنەویدا بەو شیۆمیە ئاسودەیی بەسەر گوێگراندا دابیئنی، بە ھۆناغ بابەتەکان بوروژینی، گرنگترینیان باس بکە ی ئەوسا گرنگی بە دوادا بیئنی، ئەو ئامۆزگارمیە پێغەمبەری خواش ﷺ کە بە (موعاز) ی راگەیاندا خوای لێ ڕازی بیئت لەو کاتە ی بەرەو (یەمەن) ی ڕەوانە کرد، پالێشتی لەو قەسە یە دەکەن، کە دmfەر موی: ((فلیکن اول ما تدعورهم اليه، شهادة ان لا اله الا الله واني رسول الله... یە کەم شت کە تۆ بانگیان بۆ دەکە ی، شایەتی دانە بەو ی ھەر خوا پەرستراوی راستەقینە یەو، منیش نیرراوی خوا مە)) ھەتا کۆتایی. کەوا یە لە بابەتەکاندا یە کەم و دوەم و سێ یەم ھە یە، بۆچی بابەتەکان بەسەر یە کدا کە ئەکە بکە ی، بە یە کە وەش وەبەرچاوانیان خە ی: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً ... خوا نەناسەکان دەبیژن: بۆچی خودا بەتیکرایی ئەم قورئانە ی بۆ نەناردۆتە خوارەو؟ ھەر بۆ ئەمە بو کە ئیمە دلتی پێ دامەزڕین و بە ڕێک و پێکی و بە ئارامی بۆتی وەخوینن. ﴿٣٢﴾ الفرقان ﴿٣٢﴾.

یە کێ لەوانە ی موسلمانان بە ھۆی ئایینە کە یانەو بەختەومر دەکا، ئەو یە لەژێر سایە و دروشمی ئەو دینەو، سوک وەرگرتنی فەرمان و یاساخ کراوەکانی ھەست بە سرەوتن و سانەو دەکەن، لەبەرئەو ی لە بنەڕەتدا بۆ ئەو ھاتوہ لە دتە ٲاوکی و ٲرش و بلاو بونی زەین و ھۆش و، ترازان لە بواری کۆمەلایەتی ٲزگاریان کا.

لە یاسای نیسلامیشدا ھیچ ئەرکیک بەبێ ئامرازی نەری (اداة النفي) دانەنراوہ ﴿... لَا يَكُفُّ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ... خوا ئەرکی لە توانا بەدمر، بەسەر کەسدا ناسەپیئنی. ﴿١٨٦﴾ البقرة ﴿١٨٦﴾.

چونکێ ئەرک ھۆرسەو، ئایین یش بە ھۆرسی دانە بەزیوہ، بە ئەکە بۆ لا بردنی ھاتوہ.

ياومەران داواي ئامۇزىيارىان لە پېغەمبەرى خوا دەگەرد ﷺ بە ھەرمودەيىكى كورتى وەلام ئەدايەو ھەيگەنەو خۇيانە سەرمەريان لى دەردەگەرد ^{٨٢٤}، كەوايە رەچاوەگەردنى بووارو پاستكارى و ^{٨٢٥} ئاسانكارى دروشمى بەرچاوى ئەم ئامۇزگارىە گرانبەھايە بون.

ئىمە لەو ھەدا ھەلەين، كە ھەرچى پەندو ئامۇزىيارى و دابو پەوشتو رېنويىنيك لە ھەگبەماندا ھەيە لە يەك شوپندا بە گۆرپى وەرکەين ﴿وَقَرَأْنَا فَرَقَّتَهُ لِقَرَاءٍ عَلَى النَّاسِ عَلَى مَكٍّ وَزَلَّتْهُ نَزِيلًا ... قُورْئَانِيكە بە جياحيا ناردومانە، تا بە ھىدى بۆ مەردمى بخويىنيەو ھە رانبەر بە پيوستى رۆژ بەرپەمان کرد.﴾ (الإسراء ١٠٦)

كە سەبارەت بە سوپاسكەردن لەسەر زۆرى دەستەوسانى لەسەر كەمى چۆن دەتوانى ؟

بىگومان ئەو كەسەى لەسەر ئاوى شيرين و ساردو سازگار سوپاسى خوا نەكا، لەسەر كۆشك و بالەخانەى بەرزو، ئۆتۆمبىلى ئاخر مۆدىل و، باخ و باخاتى بى وێنەش سوپاسى ناكە.

ئەو ھى لەسەر نانى گەرم و نەرم دان بە خەلاتى خوا دانانى، لەسەر خوانىكى بە خواردنى بە چىژو ھەمە جۆر رازاوەش ستايشى خوا نانوئى، چونكو مەردمى بەد نەك و ^{٨٢٦} سېلە كەم و زۆرى ھەروەكو يەك دەمبىنى مەرقە گەلى لەوانە پەيمان گەلىكى توندو تۆليان بە خوادا، لەسەر ئەو ھى ھەر كاتى خوا دەروى خوشى لى كەردنەو ھە بەھەرى بەسەردا رۆژاندن گىرفانەكانى پەرگەردن، ئەو جارمىان سوپاسى خوا دەنوئىن، پارەو پولى دەمبەخشن، مەرو مالاتى سەردەبەرن ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَيْنَا مِنْ فَضْلٍ لَنُصَدِّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ (٧٥) فَلَمَّا آتَيْنَاهُمْ مِنْ

(٨٢٤) تىي دەگەيشتن.

(٨٢٥) واقىيەت.

(٨٢٦) بى ئەمەك/ سېلە.

فَضْلِهِ بَجَلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ... هَيْتَنِيْكَ لَه نِيُو ئهوانه‌دا په‌يمانيان ده‌گه‌ل
خودا به‌ست كه شه‌رته ئه‌گهر خودا له چاكه‌ي خۆي به‌شمانى بداتى، ئيمه‌ش خيرو
خيرات ده‌كه‌ين و ده‌چينه‌ پريزي پياوچاكانه‌وه. كه خوا كرده‌ي له چاكه‌ي خۆي
زيده‌ي دانى، پزديان له‌سهر كرده‌ي پشتيان هه‌لكرده‌ي رويان و مرگير. ﴿٧٦﴾ التوبة

ئيمه‌ رۆژانه‌ زۆريك له‌م چه‌شنه‌ كه‌سانه‌ ده‌بينين، حال په‌شيوو داماو، هۆشى له
خۆي نه‌ماوه، گازانده‌ له‌ په‌رومرديارى ده‌كا، كه‌ به‌خشى گه‌وره‌ي پى نه‌به‌خشيوه،
نازو گۆزى زۆرو زه‌وه‌نده‌ي به‌ چاوى خۆي نه‌ديوه، كه‌چى له‌ناو له‌ش ساخى و
ته‌ندروستى و هه‌بويى دابه‌نازه‌وه‌ ده‌خوليتته‌وه، له‌ گه‌شت و سه‌يراندايه‌و پشوى داوه،
سوپاسيشى له‌سهر ناكا، جا ئه‌گهر وه‌كو ئه‌وانه‌ نه‌بى كه‌ له‌ناو گه‌نجينه‌و كۆشك و
ته‌لارى فراواندا خۆيان له‌بىر چۆته‌وه‌ ده‌بى ئه‌و كاته‌ چۆن بى؟!

ئه‌گهر ئاواى بۆ بچيته‌ سه‌ر زياتر له‌ خواى ياخى ده‌بى و، له‌ ئاستى په‌روم‌رنده‌ي
وه‌دى هيتنه‌رى دا پتر سه‌رپيچى كار و لاسار ده‌بى.

پى خواسه‌كه‌مان ده‌لئ: ئه‌و كاته‌ي خوا پيلاويكى پى به‌خشيم سوپاسى ده‌كه‌م.
خاوه‌ن پيلاويش سوپاسه‌كه‌ي دوا ده‌خا هه‌تا خوا ئوتومبيليكى مۆديرنى پى ئه‌دا،
سپله‌ييمان به‌وه‌ دياره‌، ده‌مانه‌وى ده‌ستبه‌جى به‌هه‌رى خودا و مرگيرين و، به‌ قه‌رديش
سوپاسى كه‌ين، ئه‌وه‌ي له‌ خواى ده‌خوازين لى به‌ په‌له‌ين و، له‌ جيبه‌جى‌كردنى
فه‌رمانه‌كانيشى سستى ده‌كه‌ين.

سى تابلۆ

هه‌ندىك له‌ هۆشمه‌ندان سى تابلۆى پر به‌ هايمان به‌سهر په‌رتوكخانه‌كه‌يانه‌وه
هه‌لواسيوه: يه‌كه‌ميان له‌سه‌رى نوسراوه: ئه‌و رۆژه‌ي ئىستات رۆژه.
له‌ سنورى ئه‌م‌رۆدا بژي.

دوه‌ميان له‌سه‌رى نوسراوه: بىر كه‌وه‌و سوپاسگوزاريه‌، بىر له‌ به‌هه‌رى خوا بكه‌وه
به‌سه‌رته‌وه‌و، به‌ سوپاسگوزارى وه‌لاميان ده‌وه‌.

لەو دەى سىيەمىش نوسراو: تورە مەبە.

ئەوانە سى ئامۇزىيارىن لە ساناترىن و نرىكترىن رىگاۋە بە بەختە و مەرىت ئاشنا دەكەن، دەشتوانى لە بىرنامەى خۇتدا بىياننوسى و رۇزانە سەرىان بەسەر دابگرى.

هەئەستەيەك

يەككى لە وردىياتى نەيىنى ھاتنى خۇشى بەدۋاى ناخۇشىدا، ئاسانى بەدۋاى گرانىدا ئەومىيە، ئەگەر كارەساتى گەورە و توندو بەرچاۋ رەش ھاتە ئاراۋە، بەندە لەوە بىئومىد بو دروستكراۋەكان لە ھاناي بىن، دلى بە خۋاى تاك و تەنباۋە پەيوەست دەيى، ھەر ئەۋەشيان پىشت بەستنى راستەقىنەيە بە خوا.

بە ھەمان شىۋە ئەگەر بىرۋادار لای وابو دۋاى ئەو ھەمو پارانەۋە و لالانەۋەى ئامارى قەبۇل بون و ئاسۋى رۋنى لى بەدىار نەكەوتو، درەنگ داھات خۇرى ھىۋاى ھەئەھات، يەك سەربەخۇيدا دەچىتەۋە سەرزەنشتى دەرونى دەگاۋ، پىي دەلى: ھەرچى بەسەرم ھات لەرپى تۆۋە بو، ئەگەر چاكە و خىرت ھەبۋايە ۋەلامم ئەدرايەۋە. ئەو لۆمەكرەنش لە زۆربەى شىۋە بەندايەتەكان لەلايەن خواۋە خۇشەۋىستەرە، ئەو سەرزەنشەيە ۋا لە بەندە دەكا، خۋى لە بەرابەرى خواۋا بەكەم سەيركاۋ، دانىش بەۋە دابنى بەۋ بەلايە شياۋە كە بەسەرى دىۋ، بەۋە شياۋ نىيە نزاى گىرا بى، ھەر بە ساي ئەو ھەلۋىستەيە لەۋ ساتەدا دەستبەجى نزاى لى ۋەردەگىرئو بەلاى لەسەر لادەجى.

(ئىبراھىم)ى كورپى (ئەدھەم)ى لە خوا ترس دەلى: ((ئىمە واين لە زىانى ئەگەر دەسەلاتدارو پاشا پى بزانى بە شمشىر لىمان دەسنى)).

(ئىبن تەيمىيە)ى شىخى ئىسلامىش دەلى: ((لە راستىدا كات و ساتى ۋا بەسەر دلىما رادەبورى دەلىم: ئەگەر بىۋ بەھەشتيان لە ۋىنەى ئەۋ زىانەى من دابن، لە زىانىكى خۇشدا بەسەردەبەن)).

ئەي خەلگىنە ئاسودە بن

لە كىتەبى (الفرج بعد الشدة) پىتر لە سى جىياسى تىايە، ھەر ھەمويان ھەوالمان پى دەدەن، كە لە سەر لوتكەي مەرگەساتى بەرچاۋ پەشدا پىر شىنگى ھىوا ھەلدى، لە سەروى چەلەپۆپەي مەينەتەكان داخۆرى ئازادى دەدرەوشى، ئەوھى لە ھەمو كەسەش پىتر دەردارو بەلابارو لە خەفەتدا پۆچۈە خواری، لە ھەمو كەسەش نىزىكتەرە لە دەربازبونو، كار بۆ ئاسان بونو، لە تەنگانە بە دەروە چون، (تەنوخى) لە كىتەبە درىژو پەسندەكەيدا، پىتر لە دوستە داستانى بۆ باس گرەوين بۆ ئەوانەي دۇچارى ئەشكەنجە و ئازار ھاتون، ياخود لە بەندىخانە گراون يا لەسەر كار وەلا دراون، يا شار وەدەر فەرىدراون، يا داركارى گراون و سزا دراون، يا ناچارگراو و سەرشۆرگراون، تەنبا چەند پۆزىكى خاياند، لە پىرەكا پىشەرەو و پىشەنگى كۆمەكى و تىن و تەوژمى ئازادى لەسەر ئىۋارى بىھىۋايى - كاتى ئەوان بىئاگابون - پىيان گەيشت، ئەو خاۋايە بۆي رەوانەكردن كە بىسەرەو وەلامگۆيە.

(تەنوخى) بە كۆل و كۆست كەوتوان دەلى: ئارام بگرن، كۆمەلە خەلگانىك لە پىش ئىۋەدا بەو رەيەدا گوزمريان كرد:

كەواتە ھەر لە كۆنەو ئەو ھەۋە باۋە ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ ... بىگومانە بە ھەندى شت تاقى و دەكەينەو. ﴿البقرة﴾ ١٥٥﴾، ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ... ئىمە ئەوانەي بەر لە مانىشمان بە تاقى كەردەو. ﴿العنكبوت﴾ ٢﴾.

ئەو ھەرمانىكى دادورمانەيە و خوا بەندەكانى پى لە سەنگى مەھەك دەدا، لە تەنگانەدا لەسەر بەندايەتى تاقىان دەكاتەو، بارودۇخيان دەگۆرپ چۆن شەو و پۆز دەگۆرپ، كەۋايە ئەو نازەزايى و گلەيى و مورچ و مۆنيەي پى ناۋى ﴿وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ ... ئەگەر ئىمە بۆ ئەمانەمان نوسىبا، كۇشتارى خۆ بە خۆ بكەن يان لە ولات و دەركەون - كەميان نەيچ - نەياندەكرد. ﴿النساء﴾ ٦٦﴾.

چاڭكەكارى بەربەستى توشهاتن بە خراپەيە

جوانترین دەستەواژە، ئەو پەيقەى (ئەبوبەكر)ى (سەدىق)ە - خواى لى پازى بىت-
كە دەلى: چاڭكەكارى بەربەستى توشهاتن بە خراپەيە. ئەو رىستەيەش ھەم ژىرى و
ھەم كىيى خواش پالېشتى لى دەكەن: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسْتَحِينَ﴾ (١١٣) لَلْبَثِ فِي
بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ... سا ئەگەر (يونس) پاكى خواى نەگوتبايە، تا رۆژى سەلا
پادەبو، لە ورگى (ماسى)دا دەمايەو. ﴿١١٤﴾ الصافات.

(خەديجە)ش بە پېغەمبەرى خوا ﷺ دەلى: ((نەخىر سوپىند بە خوا ھەرگىز
خوا تەرىقت ناكاتەو، تۆ پەيوەندى خزمایەتى دەگەيىنى، بارسوكى بۆ خەلگان
دەنويىنى، سود بە ھەزار دەگەيىنى، لەسەر مەرگەساتى رۆژگار يارمەتى دەنويىنى.
بزانه چۆن لەسەر پاشەرۆژ خىرى بەلگە بە ھەلويىستى جوان دىنيىتەو، چاڭكە و
جوامىرى سەرمتايى دەكاتە بەلگە لەسەر شكۆ و پىزى كۆتايى)).

لە كىيى (الوزراء)ى (سەبابى) و كىيى (المنتظم)ى (ئىبين جەوزى) و كىيى
(الفرج بعد الشدة)ى (تەنوخى) داستانىك ھاتو، كە ئەو پوختەكەيەتى: (ئىبين
فورات)ى وەزىر بە دواى (ئەبو جەعفەر)ى كورپى (بوستام)دا دەگەراو دەيەويست
ئازارو ئەشكەنجەى پىڭەيەنى، ئىنجا زۆر بەدەستىو ھەرگەرتار بو، دايكى (ئەبو
جەعفەر)ىش ھەر لەو كاتەى كورەكەى منال بو خوى پىو ھەموو شەويك
كوليرەيەكى لەژىر سەرىنى (ئەبو جەعفەر)دا دەنا ھەر كە بەياني دادەھات بۆ
بەلاگىرى كورەكەى دەيكرە خىر.

دواى ئەو ھەى كە ماوہەكى باش لەبەردەستى (ئىبين فورات)دا ئازارى چەشت، بۆ
كارىكى پىويستى چو ھەى (ئىبين فورات)، (ئىبين فورات) بە (ئەبو جەعفەر)ى گوت:
تۆ بەخۆو بە دايكت كوليرەيىكتان ھەيە؟

گوتى: نەخىر.

(ابن الفرات) گوتى: چارەت نىە ھەر دەيى قسەكەم بە راست دابىيى.

(ابا جعفر) یش لەسەر شیوەی پیا ھەڵدانی کاری پەسندی ژنان بەسەرھاتەگەیی گێڕایەووە. (ابن الفرات) گوتی: نا وانهگەیی، من لە شەوی رابردودا پیلانم بۆ تۆ دەگێرا، کە ئەگەر پیلانەکەم سەری گرت لە ناوت بەم، ئەو شەو خەوتم لە خەوما بینیم چۆن بلیی شمشیریکم بە پوتی لە دەستدایو، دەمەویست تۆی پێ بکوژم، دایکت رینگای پێ گرتم کولیڤرەییکی لە دەست دایو لە پێشە تۆ کردبوی بە مەتالو رپی لە من دەگرت نەیدەھیشت بەتۆ بگەم، منیش دەستم پێت نەگەیشتو، بە ئاگا ھاتم.

(ئەبو جەعفەر) ئەوەی بە ھەل زانیو لەسەر ئەو گرتەیی لە نیوانیاندا ھەیە سەرزەنشتی کردو، دەرڤەتی بۆ رەخسا لەو رێیەووە ئاشتەوایی بکەن، ھەمو ھەولێکیدا بۆ ئەوەی رازی بکاو گوێرایەلی بێ، وازی نەھێنا ھەتا قایلی کردو، ھەردوکیان بون بە ھاوڕێ.

(ئەبن فورات) گوتی: سویند بە خوا لەمەولا بە دەستی منەو نازار نادریی.

چەند پشودانیك یاریدەدەری رینگا برینن

شتێکی رۆن و لەبەر جاوہ لە یاسای ئیسلامدا فراوانی و ئاسانکاری ھەیە، کە رێ بۆ بەندە خوێش دەکا لە نواندنی بەندایەتی و مال بەخشین و کردەیی چاکدا دانەبێرێ، پێغەمبەرمان ﷺ زەردەخەنەیی لەسەر لێو بوو ﴿وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى... ھەر ئەو دەخاتە خەنین و دەگریێ. ﴿٤٣﴾ النجم﴾.

وتەیی خوێش و بە پێکەنینی کردووە ھەمو شتی ھەر راست بوو، لەگەڵ (عائیشە) دا - خوای ئێ رازی بێت - غارغارینی کردو، بۆ ئەوەی یامەوانی بێزار نەبن لەگاتی ئامۆژیاریدا، داوای رینگا پێدانی لێدەکرد، زۆ قول بۆنەووە خو ئازاردان و رەقەکاری رەت دەکردەووە، دمیڤەرمو: ھەر کەسێ لە ئاییندا رەقەکاری بنویێتی، بەبێ گومانێ بەسەریدا زال دەبێ، لە ڤەرمودەیی تریشدا ھاتو: لە راستیدا ئایین توندو بەندە، سا بە نەرمی خوێ تی بخەن.

لە (ئەبو سەئید) (خودرى) دەگىرپنەۋە، دەلى: پياۋى ھاتە لاي پىغەمبەرى خوا
ﷺ گوتى: ئەي پىغەمبەرى خوا، كى لە ھەمو كەس باشرە؟

فەرموى: ((مؤمن جاهد بنفسه وماله في سبيل الله، ثم رجل معتزل في شعب
من الشعاب يعبد ربه... برؤاداريك به گيان و مالى لە رىگاي خوادا تىبكوشى، دواى
وى پياۋىك لە يەككى لە دۆلايىيەكاندا خوى پەناداۋ خواى خوى بپەرستى)).

لە رىگايەكى ترمەۋە ھاتو: ((يتقي الله ويدع الناس من شره... لە خوا
بترسى و خەلكىش لە دەستى بپوھى بن)).

بە ھەمان شىۋە لە (ئەبو سەئید) ھەۋە دەگىرپنەۋە دەلى: گويم لىبو پىغەمبەرى
خوا ﷺ دەيفەرمو: ((يوشك ان يكون خير مال المسلم غنم يتبع بها شعب الجبال
ومواقع القطر، يفر بدينه من الفتن... رواه البخارى نزيكه واى لىبى باشترىن مالى
موسلمانى: مەرۋ مالا تىك بى، لە لوتكە چىكاكانو لە وەرگادا بيان لە ھەۋە پىنئىۋ،
بە خوى دىنەكەى لەبەر فەيتنەۋ بەلا رابكا)).

عومەر دەفەرموى: (لە گۆشەنشىنى بەشى خوتان وەرگرن).

وتەى (جونەيد) ىش چەند جوانە: (ئازارى گۆشەنشىنى سوكترە لە دەردى
تىكەلى).

(خىتابىش) دەلى: گۆشەنشىنى ئەگەر تەنبا ئەۋمەندە دەستكەۋتەى ھەبى، مەرۋ
بەدور بگرى لەۋەى زمانى بە خراپە لە خەلكى بگەرئو، لە بىننى ئەۋ خراپانەى
بەدور بگرى كە چارەسەرى پى ناكرى، ديارە بە ھەرمەيەكى زورى پى براۋە.

ھەر بەۋ واتايەش (حاکم) فەرمودەيىكى ساخ كر دۆتەۋە، كە لە ئەبو زەر
گىرپراۋەتەۋە، كە دەفەرموى: ((الوحدة خير من جليس السوء... تەنبايى لە ھاۋدەمى
خراپ چاترە. ئەۋ فەرمودەيەش فەرمودەيىكى (حەسەن) ە)).

(خىتابى) لە كىتەبى (العزلة) دا باس لەۋە دەكا كە: خو لە خەلكى پەنادان و
تىكەلى بە گۆرەى پەيۋەندىدارەكانيان دەگۆرپن، جا ئەۋ بەلگانەى مەرۋ بۇ تىكەلى
ھەلدەنپن^{۸۲۸}، وا ۋاڭە دەكرپن، كە بۇ تىكەل بون لەمەر گۆرپايەلى پىشەۋايانى

ئىسلامو كارو فەرمانى ئىسلامدا ھاتون، پىچەوانەى ئەو بەلگانەش لەمەر تىكەلپىكى پىچەوانەى ئەو تىكەلپە ھاتون، بەلام سەبارەت بەو كۆبونەو وە لىكجىابونەو، كە بە جەستە دەكرى، ئەگەر مەردم بزائى بى تىكەلپى خۇى پى دەزىو، لە دىنى خۇى پارىزگارى پى دەكرى، چاتر واپە لە تىكەلپى خەللى خۇى بەدور بگرى، بەلام بەو مەرجەى بەشدارى نوپىزى بە كۆمەل بىو، سلاوى خەللى وەرگىرپەو، مافى موسلمانان كە بەسەرىو ھەپە وەكو سەردانى نەخۇش و، ئامادەى ناشتنى مردوو، وپنەى ئەمانەش، جىپەجىيان بكات.

تەنبا ئەو لە مروڤ خوازراو بەبى ھودە تىكەل نەبى، چونكە زەپىن و ھۇشى دەپرىش و^{۸۲۹}، كاتەكانى لە كارو كردارى گشتىدا بەھەدەر دەجى، تىكەلپون بە خەللىش وەكو ئاتاجى خواردن و خۇراگە، بەپى پىوېست بەكاردىنرى، ھەم گيان و ھەم دلپش بەم جۇرە ھەساوەترن، خواش لە ھەمو كەس زانائەرە.

قوشەپىرى لە (الرسالة) دا دەللى: رپگای ئەو كەسەى گۆشەگىرى ھەلدەبىزىرى، ئەو ھەپە لای واپى خەللى كەدەستى ئەو دەھەسپتەو، نەك بە پىچەوانە، چونكە يەكەمىيان خۇ بەكەمزانى لى وەدى دەكرى، كە ئەمەش رەوشتى مەردمى خۇ بەكەمزانە، دوەمىشيان خۇ بە زلزانى لى فەراھەم دى كە ئەو ھەش نەرىتى خۇ پى زۇرانە. خەللىان سەبارەت بە گۆشەگىرى و تىكەلپى سى بەرەپان لى پىكىد.

بەرەى يەكەم: كەسانىكىن خۇيان پەنا دەدەن ھەتا لە وتارى ھەپىن و، نوپىزى بە كۆمەل و، كارى خزمەتگوزارىش تىكەل نابىن، ئا ئەوانە بەھەلدە چون.

دەستەى دوەمىش: لەگەل خەللى تىكەلپە ھەتا كۆرى گالئە و گەپ و قاوھقاو^{۸۳۰} و كات بەفەرۆدانپش ھەلئابوېرن^{۸۳۱}، ئەوانەش بە ھەلدە چون.

گرۆى ناومنجى: ئەوانەن لەو شپو بەنداپەتەى تەنبا بە كۆمەل ئەنجام دەدرى لەگەل خەللى تىكەلپە، بۇ ھارىكارى ھەر كەردمىن لە پىناو خاوا چاكەكارى بى بۇ وەرگرتنى پاداشت و خەلات بى ئەوان تپايدا بەشدارن، لەھەر بۇنەپەك بۇ

(۸۲۹) دەپرىزى/ بلاو دەپى.

(۸۳۰) قسەو قسەلۆك

(۸۳۱) باز نادەن.

پشت هه لکردن و بهر په رچی ریی خودا بی و زیاده رۆیی له شتی حه لال تیابی
ئه وان خوئی لی ده بوین ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بهم شیوهیه ئیمه
نیوه مان کردۆته ئۆمه تیکی هه لبارده. ﴿١٤٣﴾ البقرة

هه ئوه سته یهك

له (عوباده) ی کوری (سامیت) ده گیر نه وه، ده ئی: پیغه مبهاری خوا ﷺ فه رموی:
(عليكم بالجهاد في سبيل الله، فانه باب من ابواب الجنة، يذهب الله به الغم
والهم ... له سهرتان بی جهاد له پیناوی خودا بکه، چونکی جهاد دمرگایه که له
دمرگاکی به هه شت، خوا خه م و په ژاره ی پی دهره وینی)).

(به لām گاریکه ری جهاد له سهر لابر دنی خه م و په ژاره، به پی ناخ و دل شتی پون و
دیاره، بیگومان هه رکاکی دهرن پستی له ته وژم و هاش و هوشی گومرایی و ده ست
به سه رداگرتی هه لکرد، خا که ساری و په ریشانی و کلۆلی و ترس و له رزی پتر ده بی،
جا نه گهر له پیناوی خوا تیکۆشا، خوی گه و ره خه م و خه مینی به ره و چاپوکی و^{٨٢٢}
جه ربه زه می و^{٨٢٣} خو شی و شادی و مرده گیرئی، هه روه گو خوی توانا دار دمه فه رموی:
﴿قَتَلُوهُمْ يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَضْرِبُهُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ
قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ﴾ ﴿١٤﴾ وَيَذْهَبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ... ئیوه ده گزیان رابچن، خودا هه ر
به ده ستی ئیوه ئه وان توشی ئازار ده کا و ژیریان ده خا و سه روده خا به سه ریاندا و
کاریک ده کا کوئی دلی با و مر داران دا بمرکی. رکی دلشیان راده مالی. ﴿١٥﴾ التوبة

هیچ شتی نه وه نه ده ی تیکۆشان له پینا و خوا خه م و په ژاره و په ریشانی دل
ناره وینی، یارمه تیش هه ر له خوا وهیه.

(٨٢٢) جالاک و چوستی.

(٨٢٣) نازیه تی.

لەومرگای سۆما لەم گەردونەدا

تێپروانیی نیگاری شوینەواری دەسەلاتی خوا لە ئاسمان و زەویدا یەکیکن لە ڕیگای ئاسودەیی و ھەدادایی^{۸۲۴}، لە سۆنگەي تێپروانیی لە دروستکراوە درەوشاوو ڕازاوەکانی خۆی وەدیھێنەر - گەورەیی و شکۆداری بۆ ئەو - چێژ وەردەگری، بە ساي پروانیی گول و گولالەو، دارو درەخت، جۆگەو جۆبارو، چرەو^{۸۲۵} بېشەلان^{۸۲۶}، بەرپال و^{۸۲۷} قەدی کێوان، لە زەمین و ئاسمانەکان، مانگ و خۆرو، شەو و ڕۆژان، ھەسانەو و سەرەوتن ھەست پێ دەکەي، بیروباومرو ملکەچیت پتر دەبی، جلەوت بۆ دروستکاری ھەرە زال شوپتر دەبی ﴿... فَأَعْتِرُوا بِكَاؤِلِي الْأَبْصَرِ ...﴾ سا ئیو دەرس وەرگرن، ئەي گروی خاومەن ئاومەزان^{۸۲۸} ﴿الحشر﴾.

یەکی لەو پڕۆفیسۆرانەي باومری ھیناوە دەلی: کاتی گومانە لە دەسەلاتی خوا بۆ دروست دەبو، چاویکم بە پەرتوکی بونەومردا دەخشان، بۆ ئەو ی پیتەکانی دەرئاسا^{۸۲۹}، وەدیھێنای تیداوە خوینمەو، ژیلەمۆی باومرم داگیرسیتەو.

ھەنگاونان بە نەخشە

شەوکانی دەلی: ھەندئ لە زانایان نامۆزگاریان کردم و پێیان وتم: ئەگەرچی پۆژی دو دیڕیش بنوسی دەست لە نووسین ھەلمەگرە. دەلی: جا ئەو نامۆزیاریەم لە گوی گرتو، بەرھەمەکەشم دوریەو.

(۸۲۴) سەرەوتن.

(۸۲۵) داروباری چرو پ.

(۸۲۶) جەنگەلستان/ دارو درەختی چرژاو.

(۸۲۷) بەرھەوراز.

(۸۲۸) خاومەن عەقلان.

(۸۲۹) ئەو پەندە بۆ شتی بەپەلە بەکاردی.

ھەر ئۇ ۋاتايەش لەو ڧەرمودەيە دەڧامرېتەۋە: ((خير العمل ما دارم عليه صاحبه وان قل... چاترين کردار ئەۋمىيە خاۋەنەكەي لەسەرى بەردەۋام بى، با ھەر چەندە كەمىش بى)).

گوتراۋىشە: ئاۋى بەخۇر ھەر لە دۆۋپ دۆۋپە پېكىدى.

ھەر لەو رېيەۋە دوچارى نىگەرانى دىين، كە دەمانەۋى بە دەرسىك بىين بەمەۋلا ۋە كۆچى رابگەينەۋە^{۸۴۰}، ئەۋسا بىزارو شەكەت دەبىن ۋە دەست لە کردار ھەلدەگرىن، ئەگەر بى ۋە كارەكانمان ياۋمىاۋە^{۸۴۱} ئەنجام دەين ۋ، بەسەر قۇناغەكاندا دابەشيان كەين، بە ھىۋرەي قۇناغەكان تىپەر دەمىن، ئەۋ دەرسەيە لە نوپۇز ۋەرگەر، شەرى پىنج كاتى لە يەكتر جوداى بۇ داناۋە، بۇ ئەۋەى بەندە شەكەت نەبى ۋە پشۋ بىدا، بە تامەزرۋى بۇى بىروا، ئەگەر بى ۋە لە يەك ساتدا كۆبكرىنەۋە، بەندە لىيان بىزار دەبى، لە ڧەرمودەشا ھاتۋە: ((ان المُنْبِتُّ لَا ظَهْرًا أَبْقَى وَالْأَرْضُ قَطْعٌ... بېگومان ئەۋ سوارەى لە ھاۋەلانى جېماۋە نە بىيان دەگاتەۋە، نە پىشتى ۋەلاخەكەشى بە ساخى دىلى^{۸۴۲})).

بە گۈپرەى ئەزمونىش دەرگەۋتەۋە، كە ھەرگەسى كارەكانى بە قۇناغ بىرى بى، ئەۋەندە داھاتى ۋە دەستەپىناۋە، كە ئەۋ كەسەى بە يەك كەپەت شانى داۋەتەبەر ۋە دەستى نەھىناۋە، ۋىپراى ئەۋەى كىپەۋ گىرى ھەست ۋە سۆزىشى دانەمرگاۋە.

يەككى لەۋ سودو كەلكەى لە ھەندى زانايانم ۋە دەست ھىناۋە، ئەۋمىيە، كە نوپۇزەكان كارەكان رېك دەخەن، ئەۋ ۋانەيەش لە ۋەتى خوا ۋەرگىراۋە: ﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا... نوپۇز لەسەر خاۋەن باۋەرەن نوسراۋىكە، ۋەختى بۇ دىيارى كراۋە. ﴿النساء﴾ ۱۰۳.﴾

سا ئەگەر بى ۋە بەندە لەدۋاى ھەر نوپۇزىكدا بەرنامەرېزى بۇ كارە دىيائى ۋە دۋارۋىزەكانى بكا، ھەست دەكا كات ۋە ساتىكى زۇرو بەرفرەى لەبەردەستدا.

۸۴۰) ئەۋ پەندە بۇ شتى بە پەلە بەكار دى.

۸۴۱) ۋردە ۋردە/ بىر بە بىرە.

۸۴۲) ۋاتە: پىشتى ۋەلاخەكەى بىرىندار دەكا.

با نمونەيىكت بۇ بېنمەو: ئەگەر بىز قوتابىيەكى زانستى لەدواى نوپۇزى بەيانىدا بىيەوى لەھەر زانستىك خۇى ھەز بكا دەرخی بكاو، دواى نيوەرپۇش بۇ خويىندەنەوھىيەكى گشتى ئاسان تەرخان بكا، دواى نوپۇزى ەسر تايبەت كا بە لىكۆلىنەوھىيەكى وردى زانستى، دواى نوپۇزى (مەغرىب) بۇ گەرپان و سەردانى خۇشەويستان بىز، دواى نوپۇزى خەوتنانىشى بۇ خويىندەنەوھى گتیبى سەردەمى و لىكۆلىنەوھى بەشدارى خول و، دانىشتن لەگەل ئەندامانى مال بى، ئا ئەو بەرنامە رېزىيە سودى پى دەگەيەنى، كەسى ژىريش بەھوى چاوساغى و ورياي خۇى كۆمەكى وەردەگرى و رېگای بۇ رۇشن دەمبى.

﴿... إِنْ تَقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا...﴾ ئەگەر لە خوا بترسن، ئامىرى جياگردنەوھى پاك و پىستان پىدەدات. ﴿٢٩﴾ الأنفال ﴿﴾

تکات لى دەگەم بى بەرنامە بەسەر مەنبە

يەكلى لەوانەى بىروھۇش دابرداپ دەگا، ئەو زەين و پەشيوپەيە كە خەلکانىك تىيدا دەگوزەرىن، ئەوان سنورى توانايان ديارى ناکەن و، بۇ ئەو مەبەستە تىناكۇش، كە تىروانىن و ھزريان كۆدەكاتەو، چونكو تىگەيشتن و زانيارى چەند رى و رېچكەى ھەنە، پىويستە نىشانە و دروشمەكانى دەرك پى بکرىن و بزانىرىن، ئەوسا مەردم يەك رېگای لى ھەلېزىرى، چونكى يەك مەبەستى پەسندە.

بە ھەمان شىوہ يەكلى لەوانەى زەين پرشوبلا و دەگا، خەمان لەكۆل بار دەگا، قەرزارى و، داخداريە لە پىناوى سامان و، ئەركى بەرپوہەردنى ژيانە.

جا لىرەدا چەند بنەمايەك لەمەر ئەو بابەتە ھەيە دەمەوى باسيان بکەم:

يەكەميان: ئەوھى پاشەكەوتى ھەبى ھەژارى نابى: ئەوھى لەبارەى خەرچکردن بزانى و، تەنيا بۇ پىويستى مالى خۇى خەرچ بكاو، لە زيادەرپۇيى و مال بە فيرۇدان دەستى بگرىتەو، ھەست بەكۆمەكى خوا دەگا ﴿إِنَّ الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ ... ئەو كەسانەى ھەلە خەرچن، دەگەل شەيتان دەبنە برا. ﴿٢٧﴾ الإسراء ﴿﴾

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (الفرقان ۲۷)

دوھمیان: مال كۆكردنەوھ لەو ڕێگایانەى ھەڵالەن، وازھێنان لە ھەموو کاریكى ھەرام، لەبەرئەوھى خوا پاكەو، تەنیا پاکی گەرەكە، پیت و فەپیش ناخاتە ناو ئەو كارو پيشەيەى بە ناپاکی ئەنجام دەدرى ﴿... وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَيْثِ ...﴾ با زۆرايى

ناپاكەكەش بۆت سەر سوپمێن بێ. ﴿المائدة ۱۰۰﴾

سێيەمیان: ھەول دان لە پێناوى دەستەبەرکردنى مالى ھەڵالو، پەيداکردنیشى ھەر لەو ڕێيەوھە ھەروھە وەلانانى بێكارى و بێئیشىو، خۆپاراستن لەوھى کاتەکانى لە شتى پرۆبوچدا بەھەدەر بدرێن.

فەرمو ئەوھ (ئيبين عەوف) ھەلەى: ڕێگای بازارم نیشانندن: ﴿فَإِذَا قُضِيَتْ الصَّلَاةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ...﴾ ھەرگا لە نوێژى بونەوھ، بە ھەردىدا بىلاو ببنو بۆ چاكەى خودا بكۆشنو گەلێك يادى خودا بكەن، شاھەتا ڕزگاريتان بێ. ﴿الجمعة ۱۰﴾

سەنگى تۆ لە خوورەمۆشتو باوەرت داھە

(جولەيبیب) بە ھەژارى و نەدارى ژيانى بەسەر برد، بەرگو پۆشاکى ڕزىوو دادپاو بو، برسوى بێ نان و پێخواس بو، ساماندارو خاوەن تیرەو ھۆز نەبو، کەلوپەلى ناومالو خانوێك نەبو تێیدا وەحەسى، دو دەستەکانى جامى ئاو پێ خواردنەوھ بون لە کانیاوو سەراوى گشتى ئاوى پێ دەخواردنەوھ، لەناو مەزگەوتا دەخەوتو، قوڵى سەرىنى ژێر سەر بو، دۆشەكى قومو چەگل بو، بەلام سەرمايەى يادى پەرۆمرديارى خوێندنى کتیبى خوا بو، لە جەنگو جیھادو نوێژدا لە ڕىزى يەكەم دابو، ڕۆژتيكيان بەلای پێغەمبەرى خوادا ﷺ تێپەرى ئەویش بەناوى خۆى بانگى کردو فەرموى: ئەى جولەيبیب ژن ناھيێنى؟

ئەۋىش گوتى: ئەي پېغەمبەرى خوا، جا كى زىنم دەداتى؟ نە پلە و پاىە و نە مال و سامان؟، جارىكى تىرىشى بە لادا تىپەرى، ھەرۈەكو جارى پېشو پېى فەرمو، ئەۋىش ھەر وەلامى گۆرىنى دايەۋە، بۆ جارى سىيەم بەلايدا رۆيشت، پرسىارەكەى لى كىردەۋە، ئەۋىش وەلامى رابردوى دايەۋە.

پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((يا جليبيب انطلق الى بيت فلان الأنصاري و قل له: رسول الله ﷺ يقرئك السلام، ويطلب منك ان تزوجني بنتك... ئەي (جولەيبىب) بچۆ مالى فلانە كەسى (ئەنصارى) و پېى بلى: پېغەمبەرى خوا ﷺ سلاۋت لىدەكاۋ، داۋات لىدەكا كچەكەتم لى مارە بكەى)).

ئەو پياۋە (ئەنصارى) يە لە بنەمالە و خانەۋادىيەكى رېزدارو ناۋادر بو، ئەۋسا (جولەيبىب) ھەستەۋ بەرەۋ ئەو مالە (ئەنصارى) يە بەرپ كەۋتو لە دەرگايداۋ، ئەۋەى پېغەمبەرى خوا ﷺ پېى راسپارد بو پېى راگەيانە.

(ئەنصارى) يەكە گوتى: سلاۋ لەسەر پېغەمبەرى خوا بى، باشە چۆن كچى خۆمت لى مارە بكەم ئەي (جولەيبىب) كەچى نە مالت ھەيە و نە پلە و پاىە؟ خىزانەكەى گويى لەو ھەۋالە بو، سەرى سورماۋ پرسى: (جولەيبىب)! نەدارايى و پلە و پاىە؟ كچە بىروادارەكەش گوى قولاخى وتەي (جولەيبىب) و پەيامى پېغەمبەرى خوا ﷺ بو بە داىك و باۋكى وت: دەتانەۋى داخۋازى پېغەمبەرى خوا ﷺ رەتكەنەۋە، سۈيىند بەۋ كەسەى گيانى منى لەدەستە شتى ۋا نابى.

ئەۋسا لەسەر بىنچىنەيىكى پىرۋز مارەكراۋ ھاۋسەرايەتى و ۋەجەيەكى پىر پىت و فەر، مالىكى ناۋەدان، لەسەر بىنەپەرتى رەزامەندى و خۋاپەرستى بىيات نرا، بانگى (جىھاد) راھىشترەۋ، (جولەيبىب) ئامادەى جەنگ بو، ھەۋت كەسى لە بىباۋمىران كۈشتو، دۋاى ئەۋە لە رېگەى خۋادا شەھىد كرا، بە رەزامەندى لە خۋاى خۋى و پېغەمبەركەى ﷺ بە رەزامەندى لەۋ بىروباۋمەرى خۋى لەپىناۋدا كىردە قوربانى، سەرى نايەۋە، پېغەمبەرى خوا ﷺ بەدۋاى كۆزراۋەكاندا دەگەرەۋ، ناۋى كۆزراۋەكانيان بۆ ھەلدەدا، (جولەيبىب) ىشان لەبىر نەبو، چۈنكە كەسىكى ناۋدارو ديار نەبو، ناۋى لەناۋ ناۋان نەبو، بەلام پېغەمبەرى خوا ﷺ لەناۋ ئەۋ قەلەباغىدا

لەبیری ناگاو ناوی ئەوی ھەر لەیادەو ئی دەپچیتەو دەفەر موی: ((ولکنني
افقد جليبياً... بهلام من (جولەیبیب)م بزر کردوه)).

دەبیبیئەو لەناو تۆزو خۆلدا گەوزیو، تۆزی سەر روی دمتەکێنی و پئی
دەفەر موی: ((قَتَلْتُ سَبْعَةً ثُمَّ قَتَلْتُ؟ أَنْتَ مِنْي وَأَنَا مِنْكَ، أَنْتَ مِنْي وَأَنَا
مِنْكَ، أَنْتَ مِنْي وَأَنَا مِنْكَ... تۆ ھەوت گاورت کوشتو و دواي ئەو کوژراوی؟
تۆ لە منی و منیش لە تۆم، تۆ لە منی و منیش لە تۆم، تۆ لە منی و منیش لە تۆم)).
(جولەیبیب) ئەوئەندە بەھەر و بەخشش و خەلاتەي بەس بو، کە پێغەمبەری خوا
ﷺ ئەو مەدالیا و دروشمەي پێ خەلات کرد.

نرخ و بەھای (جولەیبیب) لە بر وائ ئەو پەيامەدا وەدی دەرگا کە خۆی لەپێناودا
کردە قوربانی، لەویدا بو پێغەمبەری خوا ﷺ خوشی دەویست.

ھەژاری و نەداری و بێ کەس و کاری نەبۆنە بەر بەستی ئەو شان و شەو کەت و
دەستکەوتە بێ وینە یەي، قەبول بون و رەزامەندی، بەختە و مری و شەھیدی لە دنیا و
لە دوا رۆژدا بون بە سەر مایەي: ﴿فَرَحِينَ مِمَّا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ
بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... دلیان خوشە
بە و چاکە یە، کە خودا دەر بارەي کردون، شادن بە وەش کە ئەوانەي و نەگە یشتونە
ئەمان بە جئ ماون، هیچ ترسیکیان لە سەر نابێ و هیچ خەمیکیان لە بەر نابێ.
(۷) آل عمران ﷻ

بێگومان پێزی تۆ لە خوورە و شتە بالاکان و داب و نەریتە ناواژەکاندا وەدی
دەکری. گامە رانی تۆ لە با یەخ پێدان و ئاستی زانیاری و پایە داریدا دەبیرئ.

رۆژی لە رۆژان بێ پارە و پوئ و بێ ناودەنگی، نەبۆنە لە مپەری سەر پئی
پێھەلچون و گەورە بون و، پێ گە یشتن و سەر بەرزی.

ئەوسا خوشی لەوانەي سەنگ و بەھای خویان پێ دەزانن، خوشی لەوانەي بە
ھەول و تیکۆشان و مەردایەتیان، لە دو ژياندا ئاسودە بون، دو کەرمتان سەر فراز بون،
لە دنیا و لە دوا رۆژدا.

ئەوانە چەند ئاسودە بون

(ئەبوبەكر) - خۇاى لى پازى بىت- بەو ئايەتە: ﴿وَسَيَجْنَبُهَا الْأَنْفَى﴾ (۱۷) الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ... ھەر كىش پارىزگارترىنە، لىي دور دەيى. ئەوى مالى خۇى دەبەخشى، ھەتاودەكو پاك بىتەو. (۱۸) اللیل ﴿﴾.

(عومەر) - خۇاى لى پازى بىت - بەو ھەرمودەيە: ((رايت قصرأ ابيض في الجنة، قلت: لمن هذا القصر؟ قيل لي: لعمر بن الخطاب... له بههشتدا كۆشكىكى سېمىم بىنى، وتم: ئەو كۆشكە ئى كىيە؟ بىيان گوتەم: ھى (عومەر)ى كۆرى (خەتاب) بە)).
(عوسمان) - خۇاى لى پازى بىت - بەو نزاىە: ((اللهم اغفر لعثمان ما تقدم من ذنبه وما تأخر... خوايه لە گوناھى رابردو داهاتووى (عوسمان) خوش بە)).
(عەلى) - خۇاى لى پازى بىت- بەو ھەرمودەيە: ((رجل يحب الله ورسوله، ويحبه الله ورسوله... پياويكە خواو پېغەمبەرى خۇاى خۆشدهوئ، خواو پېغەمبەرى خواش ئەويان خۆشدهوئ)).

(سەعد)ى كۆرى (موعاز) - خۇاى لى پازى بىت- بەو قەدرو پىزە: ((أهتز له عرش الرحمن... عەرشى خوا لەبەر مەرگى ئەو لەرزى)).
(عبدالله)ى كۆرى (عەمر)ى (ئەنسارى) - خۇاى لى پازى بىت -: بەو شان و شكۆيە: ((كَلَّمَ اللَّهُ كِفاحاً بلا ترجمان... بى گواستەو ھە راستەوخۇ خوا قسەى لەگەل کرد)).

(جەنزەلە) - خۇاى لى پازى بىت -: بەو سەربلندىە: ((غسلته ملئكة الرحمن... فرشتهكانى خۇاى مېھربان شويشتيان)).

ئهوانهش چه ند چاره‌دهش بون

خوای گه‌وره دهرباره‌ی فیرعه‌ون ده‌فه‌رموی: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا... هه‌موسپیده و ئیواران ده‌یانبه‌نه سهر ئاور.﴾ (٦٦) غافر.

له‌مه‌ر قاپون: ﴿تَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ... سا قاپونمان به مایه‌وه رۆ برد به ناخی زه‌میندا.﴾ (٨١) القصص.

دهرباره‌ی (وه‌لید)ی کوری (موغه‌یره): ﴿سَأَرْهَقُهُ صُعُودًا... توشی ئازاری وای ده‌که‌م، پیی هه‌لبجی.﴾ (١٧) المذثر.

سه‌بارمت به (ئومه‌یه)ی کوری (خه‌له‌ف): ﴿وَلِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٌ... هاواره له‌هر که‌سیکی به ته‌شهری خوسپ که‌ره.﴾ (١) الهزله.

له‌مه‌ر (ئه‌بو له‌هه‌ب): ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ... ئه‌بو له‌هه‌ب هه‌ردو ده‌ستی شهل بئو عه‌مری نه‌میئن.﴾ (١) السد.

دهرباره‌ی (عباسی) کوری (وائیل): ﴿كَأَلَّا سَكَتُ مَآ يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنْ آَلْعَذَابِ مَدًّا... نه‌خیر هه‌رجی ئه‌و ده‌یئێ ئیمه‌ ده‌ینوسین و ماوه‌ی جه‌ززه‌دانی پتر ده‌که‌ین.﴾ (٧٦) مریم.

سه‌رنجیک

چۆن کشتوکال به‌ره‌می ئاوه‌و، سوتانیش شوینه‌واری ئاگره‌، ئه‌و دیاردانه‌ش به‌ره‌می گوناوه‌و بئئاگایین له‌ یادی خوا، وه‌کو: تیک چونی بیرو، که‌م بواری بۆ ره‌خسان، دل له‌ده‌ست دهرچون و راستی ون کردن، له‌بیرچونه‌وه‌و کات به‌فیرپۆدان و پشت تیکردنی خه‌لکان، نه‌بونی په‌یوه‌ندی له‌ نیوانی به‌نده‌و په‌روه‌ردیاری، گه‌را

نەبونی نزا، دل رەقە و نەمانی پیت و فەر لە پۆزی و لە تەمەندا، بێ بەش بون لە زانست و پۆشین بەرگی زەبونی، سوکایەتی پیکردنی دوژمنان و سینه تەنگی، کات لە دەست چون و دل تیکچون و گرفتار بون بە سای ھاوپی ناپاک، ھەمیشە خەمباری و ژیان تالی و بێ حالی.

پێچەوانە ی ئێوانەش بەرھەم و ھاتی خوا پەرستین."

(بەلام کاریگەری داوای لیخۆشبون، لەسەر ڕەواندەنەوێ خەفەت و دلپەستی و پەڕێشانی، تیکەپشتوانی ھەمو گەلیک و خاوەنی ئایینەکان دەرکیان پیکردووە، بێگومان گوناھ و تاوانیش خەم و خەمینی و ترس و لەرز و سینه تەنگی و نەخۆشیەکانی دەرونی ھەراھەم دێن، ھەتا ئەگەر بێ و ئەو گرفتارانە لە گوناھیش بێزار بن و کۆلی دلایان بپێژن، لە پیناوی و دەمرنانی خەم و خەفەت لەناو دلایان و ڕەواندەنەوێ پەژارمیان جاریکی تر پەنا بۆ گوناھ دەبەن، جا ئەگەر بێ و گوناھ و تاوان ئەو کاریگەرێی بەسەر دێو ھەبێ، ھیچ دەرمانی تیماری ناکا مەگەر تۆبە و پەشیمانی نەبێ).

لەگەڵ شوشان نەرم وەجولێن ﴿... وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ... بە تەرزێکی جوان و ڕەوا لەگەڵ (ژنان) بچولێنەو. ﴿١٩﴾ النساء.

﴿وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ ... خۆشەویستی و ئەوینی خستۆتە نێوانتان. ﴿١١﴾ الروم.

لە فەرمودەشا ھاتو: ((خیرکم خیرکم لأهلہ، وانا خیرکم لأهلہ... جاترینتان ئەو کەسە یە بۆ مال و خێزانی جاتر بێ، منیش جاترینی ئێوەم بۆ مال و خێزانم. ئەو مالێ بە یە کەریزی و تەبایی ئاوەدانە، لەسەر بنەمای خۆشەویستی پێر لە ڕەزانوینی و تەقواکاری بنیاتنراوە، ھەر ئەو مالێ بە ئاسودمیی گۆشکراوە: ﴿أَفَمَنْ أَسْسَ بَيْنَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسْسَ بَيْنَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَاكِ فَأَتَاهَا بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ ... ئاخێ کەسێ کە بنەڕەتی مزگەوتە کە ی خۆی لەسەر ھەستی خواپەرستی و ڕەزای خودا دەرشتبێ ھێژاترە، یان ئەو کەسە، کە بناغە ی مزگەوتە کە ی لەسەر لیواری کەندالی فشەل و

روخەك داناوو دەگەل ئەودا دەكەوئە ناو ئاگرو كئپەى دۆزمە؟ خودا دەستەى
ستەمكاران شارمزاى راستەپئ ناكە. ﴿١٠٩﴾ التوبة

زەردەخەنەىەك لە سەرەتاو

زەردەخەنەو خەندە لئوى ژن و مێرد بە روى يەكتەدا هيمای پوخسارى گەشاو،
رۆبە رۆ بونەو هەيەكى درەوشاو، ئەو زەردەخەنەىە پيش چاو خستنىكى سەرەتاييە
بۆ تەبايى و پيەكەو زيان: ((وتبسمك في وجه اخيك صدقة... گرزانەوت لە روى
براگەتدا چاكەىە. پيەغەمبەرى خواش ﷺ زۆر پوخوش و بەخەندە بو.

لە سەرەتاو سلاو كردن: ﴿... فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ
طَيِّبَةٌ... سلامى يەكتى بکەن، سلاميکى پاک و پيرۆز لە لای خواو. ﴿١١﴾ النور

ئا بەم جوړە خودا نيشانەکانى خۆى بۆ ئيۆه رۆن دەگاتەو، شايەتا ئيۆه تيبگەن.
سلاو وەرگرتنەو هەش لە يەكئ لە هەردوکیان بۆ ئەوى تریان: ﴿وَإِذَا حُيِّنْتُمْ بِتَحِيَّاتٍ
فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا... هەر گەسيکى چاک و خوشيتان ليدەکا ئيۆه چاک و
خۆشى دەگەل بکەن، يان وەکو ئەو وەرامى بدەنەو. ﴿٨٦﴾ النساء

يەكئ تر لەو هيمایانە نزاو پارانەو مە بەر لە چۆنەو هەى مال: ((اللهم إني أسألك
خير الموع وخير المخرج، باسم الله ولجنا، وباسم الله خرجنا، وعلى الله ربنا
توکلنا... پەر وەردگارا مە داواى خپرو چاکەى هاتنەو ژورو، بە دەمرکە و تەنت
لەدەگەم، بە ناوى خوا و مژور کەوتينەو، بە ناوى خواش و دەمرکە و تەنت، پشتيشمان
هەر بە خواى پەر وەرديارمانەو بەست.

قەسە نەرميش لە لايەن ژن و مێردەو: هۆکارى ناسودەيى نيۆ ماله: ﴿وَقُلْ
لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... تۆ بە عەبدانى مە بيژە: چى باشتەر ئەو بە بيژن.

﴿٥٢﴾ الإسراء

خۆزگە ھەر كام لە ژن و مێرد، دەستیان لە وتەى نابەجىو، ھەست و روژىن و ^{۸۴۲}، دڵ شكىن ھەلەمگرت، خۆزگە ھەر كامیان پوى جوانى كردهوهكانیان لە یەكتردا پەچاو دەگرد، ھەریەكەیان چاویان لە ئاستى كەموكۆرى شیاوى مروڤ دادەخست.

بێگومان ئەگەر مروڤ كرده جوانەكانى ھاوسەرى خۆى لەبەرچاو گرتو، لە كەموكۆرى چاوپۆشى كرد، دەحەسێتتەو دەسرهوئ، لە فەرمودەشدا ھاتو: ((لا یفرک مؤمن مؤمنة، ان کره منها خلقا رضی منها آخر... با ھیچ بڕواداریكى پیاو پڤو كینه بەرامبەر ھاوسەرە بڕوادارەكەى دانەگرئ، ئەگەر ھەلسوكەوتیكىشى بە ناشرین بێتە بەرچاو لە یەكێكى تری قایل دەبێ ^{۸۴۳}.

كئ ھەیە فریشتە ئاسا بئ ھەلە بئو، روخسارى چاكەكارى بئ پەلە بئ: ﴿... وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا ... ئەگەر چاكە و بەزى خوداو لەسەر نەبا، ھیچ كەسێكتان ھەرگیز پاك نەدەبونەو. ﴿۲۱﴾ النور ﴿۲۱﴾

زۆربەى كێشەى ناوماڵ لە دەرمنجامى سوئ بونەو و تاوتوێكردنى مەسەلەى یەكێ نەشیاو بئ بایەخە، بە دەیان كێشەى وامزانىو كە سەرمنجامەكەى دەست لێك بەردان بو، ھەلگیرسانى ئەو تروسكە ئاگرەش ھۆكارەكەى بۆ چەند گیروگرفتێك دەگەرپێتەو كە شیاوى باس نى، یەكێ لە ھۆكارەكان ئەو یە: ناوماڵ شرو شەپرێو، خواردن نامادە نى لە جیو، لەلایەن كەسانىكى ترەو ھۆكارى ئەو یە، ژن بە مێردەكەى دەلئ مێوانان زۆر دینیو، لیستێك لەوانە وەخوینەو، كە چەندین منالئ بئ دایك و خەم و ناسۆرى نیو مالى لێكەوتەو.

ئیمە لەسەرمان پێویستە دان بە بارو گوزەران و كەموكۆرى خۆمان دابنێین و، لامان وانەبئ لەو ژيانە خەيالئ و بئ وینەیدا بەسەر دەبەین كە تەنیا بۆ چەند تاكێكى ورە بەرزو خو راگر پەخساو لەو جیھانەدا.

(۸۴۲) زامدار كەر.

(۸۴۳) دواى ئەو فەرمودەى پەرستەبێك لە كتیبەكەدا، كە مانائى (یفرک... لێك دەداتە بەلام من ئەو رستەبەم و مرنەگێراو، چونكە لە ناومرۆكى مانا كردنى فەرمودەكەدا ھەیه.

ئىمە مەرۇقىن تورە دەبىن و رىق ھەلدەگرىن، كەم و كورتىمان دەبى و ھەلە دەكەين، ئىمە ھەر ئەومەندەمان لە بارەدايە لەو چەند سالە كورتەى تەمەنماندا چەند خالىكى ھاويەندى لەگەل ھاوسەرەكاندا رەچاوكەين تاوەكو بە ئاشتى بژين.

لە راستىدا دل فراوانى و خوشگوزمرانى (ئەحمەدى كورى (جەنبەل) لەو وتەيەدا وەدى دەگرى، كە لە دواى كۆچى (دايكى عبدالله)ى ھاوسەرى دەلئ: چل سال بە يەكەو ۋىايىن، لە يەك وشەدا ناكۆكىم لەگەلدا وەدى نەكرد.

پىويستە لەسەر پىاو ئەگەر ئىكەى تورە بو ئەو بىدەنگ بى، لەسەر ئىش پىويستە ئەگەر پىاوەكەى تورە بى ئەو لىيى بىدەنگ بى، ھەتا تىن و تەوۋمى رقى كىنە دەرەۋىتەو، ھەست و نەست سارددەبىتەو، ئەو ھەلچونە دەرۋىيە ھىور دەبىتەو.

(ئىبن جەوزى) لە (صيد الخاطر)دا دەلئ: كاتى بىنيت ھاوئەكەت رقى ھەلسا و دەستى بە قسەى نابەجى كرد، پىويست ناكە قسەكانى بە پەنجان بزمىرى (واتا بايەخى بى مەدەو روى بۆ لامەكەو) لىشى بە ھەند ھەلمەگرە، چونكى وەكو كەسىكى سەرمەست وايە و نازانى چ رەئەدا، بەلكە ئەگەر بۆ ماوئەكەش بى ئارام بگرەو، دەنگى بەسەردا ھەلمەبەرە، لەبەرئەوۋى شەيتان بەسەرىدا زال دەبىو، دەرۋى ھەلدەچىو، ھەست و ئىرى لەدەست دەچى، ھەر كاتىكىش لە بەرابەرى ئەودا دانت بەخۇتدا گرت، بە خودى ئەو ھەلۋىستە دەمى دەبەستىو، وەكو ئەو كەسە ئىرو وريايە دەبى بەرەو روى شتىك دەوۋەستى، ياوەكو ئەو كەسە بە ئاگايە دەبى سەرمەشتى بى ھۇشيك دەكا، با ئەتۆ بە تاوانبار لەقەلم بدرى، بەلام بە چاوى سۆزەو لىيى برۋانە، بزانە قەدەرى خوا چۆن دەبىو، لىيى گەرى با لەنيو گىزاوى دەرۋى خۇيدا بخولتەو.

دلىنا بە كاتى بەئاگاھاتەو لە تاوى ئەوۋى رويداۋە پەنجەى پەشىمانى دەگەزىو، قەدر و رىزى ئارامگرى تۆ دەزانى، بەلاى كەمىەو تۆ ئەو كەسە لەو كارە رزگار دەكەى، كە دەيەويست لە كاتى تورەيىدا ئەنجامى بدا بۆ ئەو دەستى دەگرى كە پىي دەحەسىتەو.

پېۋىستە منال لەكاتى تورپى باوكىدا، ژن لەكاتى تورپى مېردەكەيدا ئەو ھەلۋىستە بنوئىن، بوارى پى بدا ھەرچى دەمىل بىل و كوئى دلى دامركىنى و، بەھۆى ئەو ھەلۋىستە گىريان ئەدا، ماوھىكى پى دەچى پەشىمانى دەرەمېرئ و داواى لىبوردن دەگا، ھەر كاتىكىش لەسەر ئەو گوتارو ھەلۋىستە بەر بەرەكانى لەگەلدا كرا ئەوا دوژمنايەتەكە پتەو دەبى و، لەو كاتەش، كە بەئاگاھاتەو بەرپەرچى ھەر ھەلۋىستىك دەداتەو، كە لەكاتى بى ئاگايىدا لە ئاستىدا ئەنجام دراو.

زۆربەى خەلكانىش بە پىچەوانەى ئەو پىرەو ھەلۋىستە گەلدا، ھەر گاهى بىنەيان بەرامبەريان تورپە، ئەوانىش بە گۆرەى كردار و گوشتارى مامەلەى لەگەلدا دەكەن، ئەوھىيان پىچەوانەى دانايى و ژىرە، بەلكە ئەو ھەلۋىستە دەسەلەننى ھەر ئەوھەو كە گۆتە، تەنیا كەسانى ژىر و داناش بە گۆيان دادەچى.

حەز لە تۆلە كردنەو ھەلۋىستە كەسەى ھەلۋىستە

لە كىتەبى (المصلوبون في التاريخ) دا سەرگوزەشتە داستان گەلەكى كەسانى زۆردارى تىايە ئەوانەى نەپارنى خۆيان بە پەندەردن و دوچارى ئەو پەرى ئەشكەنجە و ئازارىيان كردن، لەگەل ئەوھەلۋىستە، كە كۆشتەيان كەلەى رەق و كىنەيان دانەمرگا، دەرەى دلىان تىمار نەبو، ھەتا بەسەر درەختەكاندا ھەلەيان واسىن، سەپەر لەوھەدايە كەسەى ھەلۋىستە دواى كۆزىرەنى ھەست بە ئىش و ژان ناكا و ئازار ناچىژى، چونكى گىيانى لە لاشە جىباوتەو، بەلام كۆزىرەى گىيان لەبەر بەو ھەلۋىستە دلى دەسەرەوئ و ئاسودە و ئارام دەبى. لە راستىدا ئەوانەى لە داخى دوژمن و ناخەزانىندا لىوئى خۆيان دەگەزن و دلىان گرى گرتە، تا ھەتايە ھەساوە و ئاسودە نابن، چونكو بلىسەو گرى تۆلەسەندەو بەر لە نەپارەيان ئەوانىيان ھەلۋىستە زاندەو^{۸۵}.

لە ھەموى سەپەر ئەوھەلۋىستە ھەندى لە خەلىفەكانى (بەنى عەباس) دەرەتەيان بۆ نەپەخسا دوژمنەكانىيان لە (بەنى ئومەيە) بكوژن، لەبەر ئەوھەلۋىستە بەر لەوھەلۋىستە بەگەنە دەسەلات دوژمنەكانىيان مەردبون، ئەگەر چى ھەندىكانىيان ھەر ھەلۋىستە مابون، بەلام لە گۆرەكانىيان دەرەتەيان لىدان، دواى ئەو ھەلەيان واسىن و، دواى ھەلۋىستە گىريان دان.

ئەۋەيە تىن و تەۋژمى ئەۋ رىق و كىنەيەي خۇشى و شادى دلان و ئاسودەيى و ئاراميان
بىنېر دەگا.

بىگومان كەسى تۆلە ستىن پىر زىان بارە، چۈنكى ھىمنى و ئارامى و ھەدارى خۇى
لەدەست داۋە.

﴿... وَإِذَا خَلَوْا عَصَوْا عَلَيْهِمْ أَلَانَامِلَ مِنَ الْفَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ﴾... ھەر ۋەختىكىش
لېۋجىابونەۋە - لە كىنەيى كە ھەيانە - سەر پەنجەي خۇيان دەگەزن. ﴿۱۱۹﴾ آل عمران ﴿﴾.

تېرامانىك

(كاتى بەندە دوژمن بەسەرىدا زال بو چەۋسايەۋە و نازار درا، ھىچ شتى ئەۋەندەي
تۆبەيەكى يەكجارەكى دادى نادا، نىشانەي بەختەۋمىرىش لەۋەدايە ئەۋ بىرۋېچۈنەي
لە دلى دايە پېچەۋانەي كاتەۋە لە دژى ھەۋەس و ھەلە و تاۋانى خۇى ۋەگارىخا، بە
چاك سازى دەرونى خۇيو پەشىمانى لە تاۋانى خۇى سەرقال كا، ئىنجا ئەۋ
دەرفەتەي نابى بىر لەۋ بەلایە بكاۋەۋە بەسەرى ھاتوۋ، بەلگە ھەر بەۋە رادەگا
ھەلەكانى پىر كاتەۋەۋە نىۋانى خۇى و خۋاى رېكخاتەۋە، گومانىشى تىدا نىيە خوا
سەرپەرشتى سەرخستىن و پاراستىنى دەگاۋ بەرگىرىشى لىدەگا، بەختەۋمىرى ئەۋ
لەدەست ھىچ بەندەيەك دا نىيە، ھىچ بەلاۋ كوستىك چۈكى پىر داناداۋ، خوداش لە
بەرژەۋەندى بەندەي خۇى چاكتر نازانى، بەلگو ئاسانكارى و پىنمايى لەدەستى
خۋايە، ھەرچى ئەۋ بىبەخشى كەس ناتۋانى رىي پىر بگرىۋ، ئەۋەي ئەۋەش
بىگرىتەۋە كەس ناتۋانى بىبەخشى، ئەۋ بۋارە بۇ كەس ناپەخشى، كەسىش ژىرى پىر
ناشكىۋ، بە ۋىستى ھىچ كەس نىيە، كەس تۋانى بەسەردانىيە، ھىزو تۋانش ھەر
ئى خۋايە.

لە كەسايەتى كەسىكى تردا نە تويىتەو

سى قۇناخ بەسەر مەرۇفدا تىدەپەرن: قۇناخى چاولىكەرى، قۇناخى ھەلبىزاردن، قۇناخى داھىنان.

ئەوسا چاولىكەرى: لاساگردنەوھى خەلكانى تردو خۇپۇشتەكردنە بە كەسايەتى ئەوان، ھەلگرتى خوونەرىتيان و خۇ تاواندەنەوھى بە قاوخى^{۸۴۶} وان، ھۇى ئەو چاولىكەرىيەش بە گەورە ھاتنە بەرچاوو زۇر بەدلدا چون و پاھەند بونە، ئەو بەرز نرخاندنە وا لە ھەندى كەس دەكا لە ھەمو جموجۇلىكدا، لە دەنگو ئاوازو ئاوردانەوھى، وئەى ئەوانەش لاساكار بى، ئەو دەمە لاسكەيە^{۸۴۷} زىندە بەچالگردنى كەسايەتى و بنېرگردنىكى پەنھانىيە بۇ خۇشيەكان.

ئاي لە ژين و ژارى ئاوانەى بەدەستى خۇيانەوھى دوچارن، روى خۇيان و مردەگىرن و بەرەو دواوھى گوزەر دەكەن!!

يەكە ئەوان ئاوازيكى ھەلگرتوھى ئاوازي خۇى وازھىناوھى، بە رۇيشتى كەسىكى تر دەرپا و رۇيشتى خۇى فېر داوھى، خۇزگە ئەو لاساكارىيە بۇ ئەو خورەوشتە بەرزانە دەبو كە تەمەنى دىر دىر دەكەن و خەرمانەى رېزو شكو ھەلدەچىن، وەكو زانىست و بەخشندىمى و نەرمونىانى و وئەى ئەمانەش، بەلام لەناكاوئ ئەوانەت بەرچا و دەكەوئ لە دەرېپىنى پىتەكان و شىوھى وتاردان و جولانەوھى دەستەكان لاساكارى دەكەن!!

حەز دەكەم چەند وتەيەكى راپردوت بۇ دوپات كەمەوھى: تۇ جيا لە خەلك وەدېھىنراوى و لە شىوھىيەكى تايبەتيدا رەخساوى، رىو شوپىنى تۇ لە خوو نەرىت و تواناكانتدا وەدى دەكرى، دلىيا بە لەو كاتەى خوا ئادەمى وەدېھىناوھى تا ئەو كاتەش كۇتايى بە ژيان دىنى، دو كەس لە روخسارو لاشەدا يەك نىن، بە جۇرېك ئەمەپان لەگەن ئەودا لە شىوھىدا پىك ھەلبىك بن: ﴿وَأَخْلَفَ السِّبْكَمَ وَالْوَيْكُمَ ...﴾ (لە نىشانەكانى خوايە): وىك نەچونى زمانى پى ئاخافتن و رەنگو روتان. ﴿الررم﴾.

كەوايە بۇ ئىمە لەگەن خەلكى تردا لە شىوھى و توانا بەھردا يەك بىن!؟

لەر استیدا دەنگ خۇشى تۆ لەۋەدايە تەنیا دەنگ بى، جوان دەرپرېنى تۆ لەۋەدايە جياۋاز بى: ﴿... وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَبِيٌّ سُودٌ ...﴾ لە كىۋانىش رېگە و بانى سېو سۈرى جۇراۋ جۇرى بە رەنگ جىياۋ ۋەدى نەھىنان؟ قەلى ۋەك قەلەر شەشيان تېدا ھەيە. ﴿٢٧﴾ فاطر.

دَلْ گۆشراۋان چاۋەرپى مېھرى خودان

ۋتارىبېزىك زامانى ئەۋەندە پاراۋ بو لە كاتى پېشېرگى پەيغۇ دەستەۋازەدا لە گۆرەپانى رەۋانېزىدا زامانى لەنگەي نەدەگىر، بەلكە بە رۆن ۋەۋانى ۋشەي لە دەمدا ھەلدەقۇلى.

ئەۋ تەنیا ۋتارىبېزى پېغەمبەرى خۇا ﷺ بو ۋتارىبېزى ئىسلام بو ھىچى تر. لە پېناۋى بەرز راگرتنى دىن لەبەردەمى پېغەمبەرى خۇادا ﷺ دەنگى بە ۋتار ھەلدەمېرى، ئەۋ ۋتارىبېزە (سابىت) ى كۆرى (قەيس) ى كۆرى (شەمماس) بو، خۇاى گەۋرەش ئەۋ ئايەتەي دابەزانى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ، بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ...﴾ ئەي گەلى خاۋەن باۋەرپان! ناشى دەنگتان سەر دەنگى پېغەمبەر كەۋى، دەنگىش ھېند بەرز مەكەن، ۋەك لەگەل يەكترا داخىۋن، كە كارتان لى پۇجەل بىۋ خۇتان بە خۇتان نەزانى. ﴿٢﴾ الحجرات.

(سابىت) لاي ۋابو دەرپارەي ۋى دابەزىۋە، خۇي لە خەلكى جياكردەۋە لە مالى خۇي پەناداۋ دەگىرا، پېغەمبەرى خۇا ﷺ چاۋى بەدۋادا گىپراۋ لەبارەۋەي پىرسى، ھاۋەلان ھەۋالى ئەۋيان پىراگەيانىد، ئەۋىش قەرمۋى: ((كَلَّا بَلْ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ...)) نەخىر بەلكو لە بەھەشتيانە)). ترسو لەرزى لىبو بە مزگىنى.

(عائىشە) دايكى برۋاداران - خۇا لى رازى بىت - سەبارەت بەۋەي تانەۋ تەشەر لە ئابرو شىۋى پاك ۋ پىرۋى درا، يەك مانگى رەبەق بە شەۋرۋۇز ھەر دەگىرا، ھەتا نىزىك بو گىريان جەرگى دابرداپ بكاۋ جەستەي پارچە بكا، خۇا دەۋى خىرى

لەپودا كىردەو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ... ئەو كەسانەى بۆ ژنانى باوەردارى داوین پاكى دورە ئاگا (سەربەخۆ) بوختان رېك دەخەن، لە دنياش و لە سەلاشا، بەر نەحەتەن، جەزەربەشيان زۆر دژوارە. ﴿۲۳﴾ النور﴾.

سوپاس و ستایشى خۆى كەردو لە جارى پيشو پاكتر دەرچو، بېروادارانیش بەو سەرگەوتنە ئاشكرايە دانیان شاد بو.

ئەو سى ھاوئەلەش، كە لە شەپرى (تەبوك) دواكەوتن، زەوى فراوانيان لى وىكەتەو، دلو ناخيان لى تەنگ بو، زانيان هيج پەنا گەيەكيان نيه جگە لە خوا، لەلایەن خۆى خاوەن پەنا - پاك و بىگەردى بۆ ئەو- پەنادران و لەلایەن خۆى بيسەرو فريادپرەس كۆمەكيان بەسەردا رزا.

بە كام كەردەو ئەسودەى دەستى پيشو بگەرە

(ئىبن تەيمىيە) دەلى: دوچارى نەخۆشيك بوم، دكتۆر پيش وىتم: خويندەو و گەفت و گۆت دەربارەى زانست نەخۆشيكەت پتر دەكا.

منیش پيش وىتم: ناتوانم لەسەر ئەو ئارام بگرم، بەلام من ئەو زانستەى تۆ دەكەمە دادوهر، ئايە ئەگەر دەرون ئەسودە بى و بىسەرەوئى سروشت و خو بەهيز نابى و نەخۆشى ناپەرەوئى؟

گوتى: بەلى.

پيش گوت: بەم شيوەيە دەرونى منیش بە ساي زانست دەسەرەوئى، هەست و سروشتىم پيش بەهيز دەبى و، هەست بە حەسانەو دەكەم.

ئەویش گوتى: ئەو رېگا چارەيە لەگەل چارەسەرى ئيمە يەك ناگرنەو.

﴿لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ... پيتان و نەبى بۆ ئيوە خراب دەبى، بەلكو

قازانجە بۆ ئيوە. ﴿۱۱﴾ النور﴾.

ھەريەك لەم دو دەستەيە بەشى خۇيان وەردەگرن

چەندە ئاتاجين بەۋەى كۆل نەدەين و گات و ساتمان بەرھەم بېنين، لە كارى چاك و بەرھەمدار و سودگەيىن پشو دريژ بين، ئيمە ئەو رۆژە ھەست بە ئاسودەيى دەكەين، كە قازانچ و خزمەتپك، تىگەيانندن و وشياركردنەۋەو، پېشكەوتنىك، پېشكەش بە خەلگى بكەين، ئەگەريش تىگەيشتين ئيمە ھەروا لە گۆترە چاومان بە ژيان ھەلنەھيئاۋەو، بە گالتەو گەپ وەدى نەھاتوين و، نە پەخساوين ھەست دەكەين ھەساۋەين.

رۆژيک كتيبي (الاعلام)ى (زەركەلى)يم سەرنجدا ژيننامە گەلتيكى سياسەتمەداران و زانايان و كاراشناو بوژان و پزىشكانم لە رۆژەھەلاتى و رۆژئاۋايىەكان وەبەر چاۋكەوت و، ھەمويان كەسانىكى ھەلگەۋتەو، كاراۋ، رۆشنا پەخش بون، ھەروا ياساۋ بەلتي خوام دەرك پى كرد لەمەر دروستكراۋو بەندەكانى، ئەويشيان ئەۋەيە، ھەر كەسيك لە پىناۋى دنياۋا ھەول و گەپى بېى ھەر لە دنيا بەرھەمى دەدورپتەۋە، وەكو ناۋ دەنگ دەركردن و ناسراۋى، وئەنى ئەۋانەش وەكو ساماندارى و پلە و پاىەو حال خۇشى، ھەر كەسيكىش بۇ دۋارۇز بى ھەول و كۆشى لېرەو لەۋى^{۸۴۸} داھاتى^{۸۴۹} ھەلدەگريتەۋە، وەكو سود پى گەيشتن و قەبول بون و لى قايل بون و بەخشش و خەلات وەرگرتن: ﴿كَلَّا نُمَدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا... ھەمولايان - چ ئەۋان و چ ئەمانە- لە خەلاتى پەرۋەندەت بى بەش ناكەين. خەلاتى پەرۋەندەى تۆ ھيچ لەمپەرى لەبەر نىە. ﴿الْإِسْرَاءِ﴾.

بە ھەمان شيۋە ئەۋەشم لەو كتيبەدا ھەلگەراندا^{۸۵۰} كە ئەو بەھرەدارانەى بەرھەم و سوديان بۇ مەۋقايەتى پېشكەش كردو بۇ دۋا رۆژ ھيچيان نەكرد -بە تايبەتەش ئەۋانەى باۋەرپان بە خوا و رۆژى سەلا نەبو- بىنيم خەلگيان پتر بەختەۋەر كرد لە خۇيان، گيان و رۇخى خەلگيان پتر ھەساندەۋە لە ئى خۇيان، كەچى ھەندىكىشيان

(۸۴۸) لە دنياۋ دۋا رۆژ.

(۸۴۹) پاداشى وەردەگريتەۋە.

(۸۵۰) وەدەست ھيئا.

خۇيان گوشت، ھەيان بو لە ئاھى كارەساتىك ھاۋارى لى ھەئساۋ بىزارى لە ژيانى خۇي دەرپرې، كەسانىكى تىرىشيان بە ژيانىكى كۈلە مەرگى و سەنگ بە ھەسارى بەسەريان بىرد، خۇم لە خۇم پىرسى: باشە ج سودى ھەيە ئەگەر خەلكانىك بە ساي مەنەۋە بەختەۋەر بىن و مەنىش بەدبەخت بىم، كۆمەللىك بەھۋى مەنەۋە بەھەرەمەندىن و بۇخۇشم دەست بەتال بىم؟!

ئەۋەشم دىمك پى كىرد، كە ھەريەك لەۋ ناۋدارانە چىيان ويستۈە خوا پىي داۋن، لەبەرئەۋەى بەللىنى خۇي دىنىتە دى، ئەۋسا گرۇھىكىيان خەلاتى نۆبلى ۋەدەست ھىناۋە، چونكە ئەۋەى گەرەك بۈۋە پەنجى لە پىناۋ كىشاۋە، ھەيان بو ناۋدەنگى پەياكرد، چونكو بەدۋايدا ۋىل ۋە شەكەت بو، ھەيان بو مال ۋە سامانى داگرد^{۸۵۱} چونكى شەيداۋ ئەۋىنى بو، ھەشيان بو بەندەى راستەقىنەى خودا بو، بۆيە ئەگەر خوا يار بى - بەشيان لە دنياۋ دۋارۋۇزىش دابو، ئەۋان بە ھىقى^{۸۵۲} چاكە و پەزنامەندى خودا بون.

بىگومان ئەۋەى بە كامەرانى داپۇشراۋە، دىناۋ پىشت ئەستۈرە بە پەيەرۋو بەرنامەى، خۇشەخت و بەر قازانچ ترە لەۋ كەسەى بەرچاۋو ناۋدارەۋ بە ساي بىروباۋەرى بەدبەخت و چارەپەشە، ئەۋەش يەككىكە لەۋ ھاۋرپىزەۋ ھاۋكىشانەى راست و سەلىنراۋن.

بىگومان شۋانە ۋىلەيىكى مۇسلمان، كە لە دەشت و دەر ئازەلدارى دەكا، بەھۋى دىنەكەى خۇشەخت ترە لە (تولوستۋى) وردىار و ناۋدار، سەبارەت بەۋەى مۇسلمان تەمەنى خۇي بە ئارامى ۋە ئاسودەيى و پەزنامەندى تىپەر دەدا، سەرنەجام و پاشەپۇزى خۇي لى ديارە، بەلام كەسى دۈۋە بە ويست و ئىرادەۋ ھەۋل ۋە كۆششىكى داپىدا بىرو پىرشوبلاۋ ژيانى بەسەر بىرد، ئەۋ ويست و مەبەستەى كىپەى دلى دانەمركاندو، پەى بە دەرەنجامى خۇي نەبىرد.

گومانىش لەۋەدا نىە باۋەرىۋن بە قەزاۋ قەدەر، بە سودترىن داۋودەرمان و گەۋرەترىنى ئەۋ چارەسەرەيە لەلايەن مۇسلمانانەۋە، كە مەۋفائەتى بەدەستى ھىنابىۋ دەرگى پى كىردى.

(۸۵۱) كۆ كىردەۋە.

(۸۵۲) بەھىۋاى.

ھەتتا ھەندى ئەكاراشنايان دەللىن: ھىچ گاورىك لە ژياندا بەھۇى قەزاو قەدەر ئاسودە نابى. ئەو مەبەستەشم زۆر بۇ دوبارە كىردۈيەو، بە زۆر شۆو و چەشن پىم رايگەياندى، منىش لەو كىردەو مەم دۇنيا و پىشت ئەستورم، چونكى من لە خۇمەو و زۆرىكىش لە وىنەى خۇم دەزانم كە ئىمە باومرمان بە قەزاو قەدەر ھەيە لەو و پىمان خۇشە، روشمان گرژە سەبارەت بەو و پىمان ناخۇشە، بۇيە مەرجى موسلمانەتى و بەلگەنامەى نىگاي خوايە: ((ان تۇمن بالقدر خىرە و شرە، حلو و مرە)) باومرپت بە قەزاو قەدەرى خىرو شەرو، تال و شىرنى ھەبى.

ھەر كەسى باومرپت بە خوا بىنى رىي راستى نىشان ئەدا

من لىرمەدا داستانىك دەگىر مەو و تاو و كە بەختەومرى ئەوانەى بە قەزاو قەدەر رازىن و، سەر شىواوى و ژيان تالى و دو دلى ئەوانەش، كە لە قەزاو قەدەر ناقاپلن رۆشنىتەو:

فەرمو ئەو وە نوسەرىكى ئەمىرىكى بە ناوى (بودلى) دانەرى كىتېي (بايىك لە بىابانەو) و ^{۸۵۲} كىتېي (پىغەمبەر ﷺ) و ^{۸۵۴} چواردە كىتېي تىرىش، كە لە سالى ۱۹۱۸ى ز لە ئەفرىقىي باكورى رۆژئاوا نىشتەجى بو، لەو پىندەر لەگەل كۆمەلە موسلمانىكى كۆچەرى بىابان نشىندا دەژيا كە نوژيان دەگىرد و بەرۆژو دەبون و يادى خودايان دەگىرد.

ھەندىك لەو وە لەگەل ئەواندا چاوى پىكەوتو و دەگىرپىتەو و دەللى: رۆژىكيان گەردەلۇل و پەشەبايەكى سەخت ھەلى كىردو، لىمى بىابانى ھەلگىرت و لە دەرياي سىي ناومرپست تىپەپىداو، داي لە چەم و زىي (روم) لە فەرەنسا، ئەو گەردەلۇلە گەرمایى ئەو ھەندە زۆر بو، وام ھەست دەگىرد چۆن بلىي موى سەرم لەبەر تەوژمى گەرمى ھەلدەومرن، ھەروەگە بلىي لەبەر تىن و تاوى خەرىكە بەرەو شىتى بچم، وەلى عەرەبەكان بە ھىچ جۆرى بەسەرەخۇيان نەدەھىناو، خۇيان سل نەدەگىرد و دەيانگوت:

^{۸۵۲} رىاح على الصحراء.

^{۸۵۴} الرسول.

قەزاو قەدەرە. بە گورج و گۆلى پويان لە کردار دەکرد، ريش سې ھۆزەكە دەگوت؛ ئىمە زۆر شت مان لە دەست نەداو، بۆ ئەو دەست دروست گراوين ھەمو شتەك لە دەست دەين، بەلام سوپاس و ستايش بۆ خوا، لە سەدا چلى مەر و مالا تەكەمان ماو، دەتوانين بەو پۆزەيە سەر لەنوئ دەستبەكار بېنەو.

ھەر لەوئ روداوئىكى تريشمان بەسەر ھات... پۆزىكيان بە ئۆتۆمبىل رىگای بىابانمان دەبرى يەكئ لە چوار تايەكەمان تەقى، شوفىرەكەش تا سپىرى لەياد چوبو، تورپەيم بەسەردا ھات و خەم و نىگەرانى داىگرتەم، پرسىارم لەو ھاورپىانەم كرد: باشە چارەمان چيە؟ ئامۆزىاريان كردم، كە پەنا بردن بۆ تورپەي ھىچ بە ھىچ ناكە، بەلكە مەرؤف ھەلەدەنى و بواری بۆ دەرپەخسىنئ، كە دوچارى گىلى و سەرەكشى بكا، چار نەبو ئۆتۆمبىلە كە تەنيا بە سئ تايان و مەرئ كەوت و ئىمەشى وە خو ھەلگرت، بەلام زۆرى پئ نەچو بەنزين برانىشى ھاتە سەرئ و لە رىگادا پەكى كەوت، لەو تەنگزەيدا ھىچ كام لە ھاوئە عەرەبەكانم ھەستى نەوروژاو، ھىمن و ناراميان لە دەست نەدا، بەلكو بە دەم ئاواز و سرودەو، رىگايان گرتەبەر و بەپئ رۆشتن!

ئەو ھەوت سالى لە بىاباندا لەگەل عەرەبە كۆچەريەكان بەسەرم برد، تىيانگەيانەم، كە ئەو دەرون بەزىوو، پاراو، سەر مەستانەي ئەمريكاو ئەوروپا شانازيان پىو دەكەن، تەنيا قوربانى ئەو شارەستانىەن، كە لەسەر بنەماي تالوكەو پەلەكردن بنىاتنراو.

من لەو كاتەي لە بىاباندا دەگوزەرىنم، بە ھىچ چەشن ھەست بە ھىچ نىگەرانىك ناكەم، بەلكە لەوئىندەر ھەست بە دلارامى و رەزامەندى و بەرچاوتىرى دەكەم و لە بەھەشتى خوادام، خەلكانىكى زۆر گالتەيان بەو قەدەرە دئ، كە عەرەبەكان باومەريان پىيەتى، ملكەچى وان بۆ قەزاو قەدەر بەكەم دەنرخىن.

بەلام كئ دەزانئ؟ دەشى عەرەبەكان راستەقىنەيان دەرك پئ كرىنئ، من يەك لەبارئ خۆم ئەگەر بە بىرنامەي خۆمدا ھەلچەو دەو زيانى خۆم بىنمە بەرچاو، بە رۆشنى دەبينم زيانم لە چەند قۇناغىكى جياجيا پىگەتو دەو بەگوپەرى چەند روداوئىك، كە ھاتونە رئ قۇناغەكان تىبەريان داو، ھىچ كاتىكىش پىم وانەبوە ياخود ھەر لە توانامدا نەبوە ئەو روداوانە لەسەرەخۆم لادەم، جا عەرەبەكان ناويان لەو

چەشنى رۇداوانە ناو: (قدر) يا (قسمة) ياخود (قضاء الله) تۆش ج ناويك حەز دەكەى ئەو ناوميان لېئىنى.

پوختەى قسان: لەو كاتەى بيايانم جېھىشتو تا ئىستا حەقدە سال بەسەرمدا تېپەر بو، ئىستاگەش لەگەل دابى لەمەر قەزاوقەدەرى خوا ئەو ھەلۆيستەى عەرەبەكان دەگرمەبەر، بە ئارامى و لەسەر خۆيى و ملکہ چانە پېشوازی لەو رۇداوانە دەكەم، گە ناتوانم لەبەریان پاگەم، ئەو ھى راستىش بى ئەو پېگا چارەيەى لە عەرەبەكانەو ھەستەبەرم گەردو ھى رورگەردنەو ھەست و نەستم لە ھەزاران داوودەرمانى ھى رورگەردو بە ئەنجام گەيشتوترە! ... ھتە.

منیش دەلیم: عەرەبە گۆچەریەكان ئەو وانەیان لە قوتابخانەى موحەممەد ﷺ خویندو، مەبەستىش لە پەيامى ئەو پېغەمبەرەدا ﷺ رزگارگەردن و دەرھینانى خەلگە لە گومرپایى و تاریكى بەرەو روناكى و، تەكاندن تۆزى سەر سەریانەو، پچراندنى گۆت و زنجىرى دەست و قاچیانە.

نەینى سەرەوتن و ئاسودەيى لەو پەيامەدايە ھەر ئەویش دروشمى ئازادى و سەرفرازیە، کارگەردن بە بەلگە و دان پېداھینانە بە قەزاو قەدەر، ماندو بون لەپېناو سەرمەنجامو، ھەول و کۆشش بۆ مەرامو، گەشتن بە ئاکامە.

گومان لەو ھەدانیە، گە پەيامى خوايى بۆ ئەو ھاتو ھاتو شوینى تۆ لەم گەردونە بەرچاوەدا دیارى بکا، تاوگە و ھەسەننى و، ئارامیت بەسەر دلدا بېنى و، خەمانت لى ھەلۆپېنى، کار و گەردو ھەت لە بېژینگ بەداو، خوورەوشتت بەرز رابگرى، بۆ ئەو ھەت ئەو بەندە نمونە ھەت لى دەرچى نەینى پەيدا بونى خۆى دەزانى و، مەبەست لە ھاتنە سەر روى دنیای دەرک پى دەکا.

بەرنامە و پەيام مام ناوەنجى يە

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بهو شیوہیہ ئیمە ئیو ھەمان گەردۆتە ئۆمەتیکى

ھەلزاردە. ﴿١٤٣﴾ البقرة ﴿١٤٣﴾

بەختەومرى لە مام ناوەنجىتى داىه، بەم چەشنە كە نە كەمتەرخەمى نە سنور بەزىنى، نە قرچۆكى و نە زىادەپەوى بنوینى، مام ناوەندىتى بنەمايەكى گونجاوى خوايى يەو پىگا لە بەندە دەگرئ بەولاو ئەملادا لابدا.

مام ناوەنجىتى يەككە لە تايبەتمەندىهكانى ئايىنى ئىسلام، لە نيوان (يەهودىيە) و (نەسرانىيە) دا مام ناوەنجى هەلگەوتو: لە ئايىنى جولهكەدا زانست و زانىارى هەيه بەلام كارى پى ناكرئ، لە نەسرانىيەتیشدا زىادە پۆيى لە پەرستندا دەكرئ و پشت بە زانست و بەلگە نابەستري، ئەوسا ئىسلام هات و كردار و زانستى لەگەل خۆ هيناو لايەنى گيان و جەستەو، بەلگەى بەرجەستەو ^{۸۵۵} زىرى ^{۸۵۶} پەچا و كرد.

يەككى تر لەوانەى لە ژيانندا بەختەومرت دەكەن مام ناوەندىتى يە، لە بەندايەتیتدا مام ناوەند بە: نەكەى ئەوەندە خۆت شەكەتكەى خۆت لە پەل و پۆخەى، بەردەوامى و چوست و چالاكيت تاروماركەى، يا ئەوەندە شل و خاوى بنوینى سوننەتەكان بچوینى و، نوێزە فەرزەكان بپوشينى و ^{۸۵۷}، نيەيتى ئەمپۆ بە سبەى لىيىنى ^{۸۵۸}.

لە بەخشىنت دا مام ناوەند بە: نەكەى مال و سامانت بە فەرۆ دەى دەستمايەت پېرشوبلاوكەى ئەوسا خۆت هەزار و دەست بەتال كەى، دەستى خۆشت نەقوچينى و، لە بەهرەى خوا قرچۆكى نەنوینى، ئەوسا خۆت بەشېراوكەيو كردارىك بۆ دواپۆژ نەچينى.

لە هەلسوكەوتدا مام ناوەند بە: لە نيوان كۆششىكى لە سنور بەدەرو شل و خاوييكيىدا هيزەردا ^{۸۵۹}، لە نيوان پوخساريكى گرژومۆن و قاقاي پيكنەنيندا، لە نيوان كۆشەگيريىكى لە رادەبەدمرو تيكەلبونىكى بى سنوردا مام ناوەند بە.

مام ناوەنجى ياساى ئىسلام سەبارەت بە برباردان لەسەر فەرمان و، مامەلەى گەل خەلكان و، دەستگرتن بە كار و پيشان، هەر ئەو پېرپروپيىكى دادومرانهيه، هەندە سنور بەزىنى تيدا نيە لە خوړهوشندا پيوانەى سەرپېژ بى و ^{۸۶۰}، ئەوەندە كەموكورپيش نيە

(۸۵۵) نەقل.

(۸۵۶) عەقل.

(۸۵۷) ماقى خۆيان پىنەدەى/ بربىندارىانكەى.

(۸۵۸) خۆ فريودان بەو ناوەى بلایى ئەو پۆ نا سبەى دميكەم.

(۸۵۹) بى تواناكەر.

(۸۶۰) دەسەريووە بېژى.

دژى سەرمایەى خێر بى، چونكە زیادکردن سنور بەزىنى و پىبردنە دەرە لە بەرئى خو، كەمكردنىش كەمتەرخەمى و گوئ پى نەدانه: ﴿... فَهَدَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اٰخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاٰذِنِهِ ۗ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ... ئىتر خودا بە ئىزنى خوئ پىگەى راستى نىشانى باوەردارانداو تىي گەياندن ئەو كىشە لەبەرچى كرا. خودا بۆ ھەر كەسێ ھەز بكا شارمزاى راستە پى دەكا. ﴿البقرة ۱۷۳﴾

بىگومان چاكە لەنيوان دو خراپەدايە: خراپەى زيادەپۆيى و خراپەى كەمتەرخەمى، پياومتى لەنيوانى دو زيان دايە: زيانى سنوربەزاندن و زيانى فەرامۆش كردن، ھەق و راستى لەنيوانى دو ناپەوايى دايە ناپەوايى زيادكردن و، ناپەوايى كەمكردن، بەختەومریش لەنيوانى دو چارمەشى دايە: چارمەشى ھەلەشەيى^{۸۱۱} كردن و چارمەشى پاشەكشەكردن.

نە ئەمیان و نە ئەویان

(موتورریف)ى كورې (عبدالله) دەلى: خراپترین جوړى پوښتن، ئەوھىە مړو ئەوھندە خوئ شەكەت كا ھەتا زيان بەخوئى و وەلاخەكەى دەگەيەنئ.

لە فەرمودەشا ھاتو: ((شرُّ الرعاء الخطمة... خراپترین شوان، شوانى بىويزدانە)).

ئەویش ئەو جوړە شوانەيە لە ئاستى سەرپەرشتى ژێردەستەگانى يا ئەوانەى خوا خستونىتە ژێر فەرمانى نا مېھربان و بى باكە. بىگومان بەخشندەيى لەنيوان زیدەپۆيى و قەرچوکی دايە، ئازايەتى لەنيوان ھەلپە^{۸۱۲} كردن و بىزالەيى^{۸۱۳} دايە، نەرمونيانى لەنيوان توندوتیژی و كۆلەوارى دايە، زەردەخەنە لەنيوان پوگرژی و پىكەنين دايە، ئارامگريش لەنيوان دل رەقى و شين و زارى دايە، زيادەپوښى دەرمانى ھەيە، كە ئەویش دەستگرتنەوھىە لە زيادەپۆيى و كوژاندنەوھى ئەو گپە

(۸۱۱) ھەراو ھۆريا كردن/ خو ھەلگىشان.

^{۸۱۲} خو فش كردنەوھ.

^{۸۱۳} ترسەنۆكى.

سوتینه ره یه. دهرمانی که مته رخه میس ته گانی ههنگاونان و بی هه ئینانهو، تروسکه ی هومیډو چه خماخه ی^{۸۶۴} وره به رزیه، ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ... له راسته ری شارمزان که ری ئه وانیه، که خوت چاکه ت ده گه ل کردون، نه که ئه وانیه، که وه بهر تورپی که وتون، نه ئه وانیه ش، که لاری بون. ﴿الْفَاتِحَةُ ۝﴾.

سه رنجیک

هیچ شتیک له بوندا نه وهنده ی ئارامگری گران نیه، ئینجا چ له مهر خوشی بی یا له مهر ناخوشی بی. به تایبه تیش نه گهر ماوه که دریژ بیتیه وه، یا خود ئومیډی سه رکه وتن بری.

مه ودا ی نه و ریگایه ش ئاتاجی تویشویکی وایه یاریده دهری ریگابری بی، یه کی له وان: په چاو کردنی ریژه ی دهر دو به لا و پیشینی کردنی پتر له وه ی روی داوه. یه کیکی تر نه وه یه: چه ندی به لا گه وره تر بی له وی گه وره تر هه یه، وه کو نه وه ی به له ده ستدانی روله یه که تاقی کرایه تیه وه، به لام جگهر گوشه یه کی خوشه ویستری هه بی.

تویشویکی تر: ئومیډ وایی هه ره له دنیا قهره بو ده کریته وه.

یه کیکی تر: چاو مری پاداشتی رۆزی دوا یی بی.

له وانیه ش: چیژ وهر گرتن له و ستایش و پیا هه لدا نه ی خه لک سه بارت به وه ی دو چاری بوه به چاکه لی ده وینو، چیژ وهر گرتن به سای نه و خه لاتیه ی له خوی به رزو توانا وهریده گری.

ئه وه ش له وانیه: که قورپیوان و رۆرۆ، داد نادا، به لکه خاوه نه گه ی شپرزو زه بون ده کا.

جىگە لەوانەش بىر وژىرى زۇر تويۇشۇ تىرى رەچاۋ كىردۈ، جىگە لەوانە ھىچ تويۇشۇپكى پى ئارامگىرىيان پى ناپىر، ئەوسا كەسى ئارامگىر پىيۇستى بەۋە ھەيە خۇي بەۋ تويۇشۋانەۋە سەرقال كاۋ، تەنگۈ جەلەمەي ژيانيان پى تىپەردا.

دۇستانى خوا كىن؟

چاۋمىڭكىردىنى بانگ بە دلىكى گەشەۋە، خۇ ھەلگوتان^{۸۱۵} بۇ پى راگەيشتىن بە سەرەتاي دابەستىن (لە نوپۇزى بە كۆمەلدا) و، ھەزگىردىن بە رىزى يەگەمى (نوپۇز)، ھەمىشە دانىشتىن لە مزگەۋتداۋ، دل بى كىنەيى و بى خەشى و، پىۋە دياربۇنى دروشمى سۈننەت و، يادگىردىنى زۇر و، پۇنە چۈن لە ھەللاۋ، ۋازھىنان لە شتى بى ھودەۋ، بەرچاۋ تىرى و، شازەزا بون لە نىگاي خوا چ لە روى كىتەبەۋە چ لە روى سۈننەتەۋەۋ، روى خۇش و درەۋشاۋەۋ، ئازار پى گەيشتىن بە كارمىساتى مۇسلمانان و، پىشت ھەلگىردىن لە دۈبەرەكى و، ئارامگىرتىن لە سەر ناخۇشى و، بەخىندەيى و چاگە نواندىن، لە خوۋرەۋىشتى دۇستانى خودان.

ژيانى مام ناۋمىنجىتى باشتىن گۈزەرانە، نە دەۋلەمەندىيىكى سىنور بەزىن و نە ھەزارىيىكى لە بىر چۈيىن، بەلگە ھەر ئەۋەندە ھەبى بايى بكاۋ بەس بى و، مەبەست و بىزىۋى ژيانى پى پىكىبى، ھەر ئەۋەدىان باشتىن بىزىۋى و بەھەر پىمىنترىن^{۸۱۶} گۈزەرانە. ئەۋەندە ھەبى بەسە: خانويك تىيىداۋە ھەسپى، ھاۋسەرىك دلت ئۆقرەي پى بگىرى، ئۆتۈمبىلىيىكى قەشەنگ، ھەندە مال و سامانەت ھەبى پىداۋىستى و كارى خۇي پى جىبەجى كەي.

۸۱۵ پەلە كىردى.

۸۱۶ بە قازانچ.

خو! لە ئاستى بەندەى خویدا مېهرەبانە

يەكئ لە گەورە پياوانى شارى (رياز) ھەوائى پېدام كە لە سالى ۱۳۷۶ى كۆچى، دەستەيەك لە دەرياوانى خەلكى (جوبىل) بە مەبەستى راوھەماسى بەرھە دەريا رۆيشتن، سئ شەوو رۆژان مانەو ھىچ ماسيەكيان پى راو نەكرا، ھەر پېنج فەرزە نويزيشيان دەگرد، ھەر لەولای ئەوان كۆمەلەكى تر ھەبون سەريان بە فەرزى خواى دانە دەداو نويز نەكەر بون، كەچى نيچىريان دەگرتو، ئەو ھى بە دوايدا دەگەرپان لەو دەريايەدا وەدەستيان دەگەوت، ھەندىك لەو دەستەيە گوتيان: پاكى بۆ خوا! ئيمە ھەمو نويزىك بۆ خواى گەورەو توانا ئەنجام دەدەينو، ھىچ نيچىريشمان پى ناگرئ، ئەوانەش كرنۆشيك بۆ خوا نابەنو ئەو ھى دەستكەوتى وانە!! شەيتان ختوكەى^{۸۷} لەدلىدا دروست كردن، كە واز لە نويز كردن بېنن، ئەوسا نويزى بەيانيان نەكردو، نويزى نيومرۆو ئىوارەشيان ھەر نەگرد، دواى نويزى ئىوارە دەستيان بە راو كەردەو ماسيەكيان راو كرد، ھىنايانە دەري و سكيان ھەلدرى، مرواريەكى گران بە ھى تىدا بو، يەكەكيان مرواريەكەى ھەلگرتو لەناو دەستيدا ھەلگىر و ھەرگىر پىكردو لىي دەرياوانىو، گوتى: پاك و بىگەردى بۆ خوا! لەو كاتەى گوپراپەلى خوامان دەگرد نەھاتە دەستمان، بەلام كاتى سەرىپچيمان كرد وەدەستمان ھىنا!!

بە راستى ئەو دەستكەوتە جىي گومانە. پاشان مرواريەكەى فرىدايە نىو دەرياو، گوتى: خوا بۆمان قەرەبو^{۸۸} دەكاتەو، چونكە ئەو كاتە وەدەستمان ھىناو كە نويزمان وازلەھىناو سويند بە خوا نامەوئ، دەى با ئەو جىگايە جىبەھىلن، كە سەرىپچى خوامان تىدا كەردو، نزيكەى سى (مىل) لەوئ دور كەوتنەو، ئا لەوئ چادەرەكەيان ھەلدا، ئەوسا بۆ جارى دووم لە دەريا نزيكبونەو، ماسيەكى تريان راو كرد، سكيان ھەلدرى بىنيان مرواريەك لەناو سگى ئەو ماسيەدايە، گوتيان: سوپاس بۆ ئەو خوايەى رۆزىيەكى ھەللى پى بەخشين.

۸۷) وەسوسە.

۸۸) پى كەردەو.

دوای ئەو دەستیان بە نوێژ کردو یادى خودایان کردو پەشیمانی خۆیان دەربرىو،
مرورایەگەشیان بۆ خۆ برد.

بروانە سەرەتا لەناو گوناھ و سەرپێچیدا پۆزیه گەیان ناپاک بو، سەرنج دە بۆ
دوچار لەکاتی خواپەرستیدا پۆزیکی پاکیان وەدەست هێنا. ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا
ءَاتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ
رَاغِبُونَ﴾ ... ئەگەر ئەوان بەو بەشە پازى بونایە، گە خوداو پێغەمبەرى خودا
دەیانداى و بیانگوتا: ئێمە ھەر خودامان بەسەو بەمزوانە خوداو پێغەمبەرى خودا
لە چاکەى خۆ بەشمان دەدەن، چ دەقەوما؟ ﴿التوبة﴾.

بە راستى ئەو یە مېھرى خوا، ھەرکەسێکیش لە پێناو خوا دەستبەردارى شتێک
بێ، خوا چاترى بۆ لەجێ دانەنێ.

بە ساي ئەو سەرگوزەشتە یەکی (پێشەوا) (عەلى) م ھاتەو ە یاد - خواى لى پازى
بیت ، دەچیتە مزگەوتى کوفە بۆ ئەو ە دورکاتى چیشتە نوێژ بکا، دەبینى کورە
گەنجیک لەبەر قابیەگە یە، دەلى: ئەى گەنج، ھێستەگەم بۆ بگرە ھەتا نوێژ دەگەم.

(پێشەوا) (عەلى) چو ە ناو مزگەوت، ئەو ەشى لەدەدا بو لە پاداشتى راگرتنى
ھێستەگە درھەمێک بداتە ئەو گەنجە، ھەر لەو کاتە ی پێشەوا چو ە ناو مزگەوت،
گەنجە رۆبوە ھەوسارى ھێستەگە و لەسەرى دەگەلى ھینا^{۸۱۹} رۆیشتە بازار
بەفرۆشنى، پێشەوا ھاتەدەرى گەنجە لەوئ نەماو ە ھێستەگەش ریشمەى^{۸۲۰} لەسەر
ترازاو، پیاوێكى بە شوێنى گەنجەگەدا رەوانە کردو، گوتى: بچۆ بازار لەوانە یە
ھەوسارەگە لەوئ بەفرۆشنى. کابرا رۆیشتو دیتى گەنجەگە دە یەوئ بە تالوگە ریشمە
بفرۆشنى، لى کرى بە درھەمێک و، گەرایەو ە ھەوالەگەى بە پێشەوا راگەیاندا،
ئەویش گوتى: پاک و بێگەردى بۆ خوا! سویند بە خوا لەدەم دابو درھەمێكى بە
حەللى پى بەدەم، بەلام ئەو سور بو لەسەر ئەو ە بە حەرامى و مریگى.

^{۸۱۹} لەسەرى ھینا خوارى.

^{۸۲۰} قەراسە/ھەوسار.

ئەودە مېھرو سۆزى خىلى ھاۋتاۋ دەستە بالا، لەگەل بەندەكانى خۇيدا دەينۇنى بەرەو ھەر جىگائى برۆن و گۆچ بىكەن، لە ھەر گويدا نىشتە جى بن: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ... ئەتۆ لە ھەر بارىك دا بى و ھەرچى لە قورئان بخوینى و ھەر كارىكى ئىۋە بىكەن، ئىمە لىتان ئاگادارىن، كاتى خەرىكى ئەو كارەن. ھەرچى ھەيە لە زەمىن و لە ئاسمانا -با لە سەنگى مېرولەى ھەرە وردىلەش يان ورتەر يان درشت تر بى- ھىچيان لە پەرورمىنى تۆ پىۋار نابى و وا لە كىتپى دىارى دەردا- ﴿۱۱﴾ يونس ﴿﴾.

خۇا لە شۇيىنىكەۋە رۆزى بۆ بەندەى دەنيرى دەرگى پى ناك^{۸۷۱}

(تەنوخى) لە كىتپەكەيدا بەناۋى (الفرج بعد الشدة) شىكى لەو بابەتە ياسدەكا: كە پىاۋىك دىناى لىبو بە چەرمى چۆلەكە، دەرگاكانى ژيانى لى داخرا بون، رۆزىكىان واى لىھات بەخۇيو خاۋوخىزانى ھىچيان نەبو بىخۇن. پىاۋەكە گوتى: بە خۇم و خاۋ خىزانم رۆزى يەكەم بە برىساتى بەسەرمان برد، لە رۆزى دوھمدا كاتى خەرىك بو خۇرناۋا بى. خىزانەكەم پىي و تەم: ھەستە و دەمرەكەۋە، رۆزىيەك خواردن و خۇراكىكىمان بۆ پەيا كە، وا خەرىكە بمرىن. دەلى: ژنىكى خزمم بىرەكەۋتەۋە، چومە لايو ھەۋالى خۇم پى راگەيانەد.

ئەۋىش گوتى: ھىچم لەمالدا نىە تەنيا ئەو ماسىيە نەبى ئەۋىش بۆگەنىۋ بوە. گوتەم: ئىمە وا خەرىكە بمرىن بىنە با بىبەم. ماسىيەكەم بردو سگم ھەلدېرى، مروارپىكەم لى ھىنايە دەرى، بە ھەزاران دىنارم فرۆشت، ھەۋالىشم بە خزمەكەمدا. ئەۋىش گوتى: تەنيا بەشى خۇم دەۋى.

(۸۷۱) نامازە بۆ ئەو ئايەتە: ﴿وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ...﴾ (الطلاق) ﴿﴾.

دەلى: دواى ئەو دەولەتمەند بومو، بەو پارەيە ناو مالى خۆم رېك خست و بارى
ژيانى خۆم پى راست كردهو، رزق و رۆزىم فراوان بو.
ئەوئەش تەنيا ئاوپ لىدەنەوئەى خواى بەرزو بى ھاوتا بو.

﴿وَمَا يَكُم مِّن نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ... هەر بەهرەيەك رەوتىدەكا لە خواوەيه.﴾ (۵۲)
الحل .

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ ... لەو كاتەشدا كە ھاناتان بو
پەرورەيتان دەبرد، جا لە ھاناتان ھات.﴾ (۱) الأنفال .

ھەر خوايە بارانى دەبارىنى^{۸۷۲}

يەكئ لە خواپەرستە رېزدارەكان بۆى گىراپنەو: لەگەل خاوو خىزانيدا لە بىابان
بو، بەندەيەكى تۆبەكارو خواپەرست بو يادى خواى لەدل دابو.

دەلى: ئەو ئاوەى بەلاماندا دەھات بىرا، منىش رۆيشتم بۆ مال و مائى ئاوپەياكەم،
بىنىم گۆماوەكان وشك بونە، ئەو جارەش گەرامەو، دىسا ئەولاو ئەلامان كرد، تەنيا
دۆپە ئاويكېشمان چىنگ نەكەوت، تىنۆيتى زۆرى بۆ ھىناينو، مائەكانم زۆر
پىويستيان بە ئاوپ، پەرورەيتى بە توانام كەوتەو ياد - پاك و بىگەردى بۆ ئەو-
ئەو خوايەى لىمانەو نزيكە و وەلامگۆيە، ھەستام تىمومم كردو روم كرده روكەو
دوركات نويزم كرد، پاشان دەستەكانم بەرز كردهو گريام، فرميسك لە چاوم
ھاتەخوارىو، بەگور داوام لە خوا كرد، ئەو ئايەتەى خوام بىر كەوتەو: ﴿أَمَّنْ
يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ... يا ئەو كەسەى چاترە كە ھەرودختى ھومىدبىراوئەك لەبەرى
بىارپتەو، دەھاناي دى﴾ (۶۲) النمل .

(۸۷۲) ئامازمىيە بۆ ئەو ئايەتە ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْفَيْثَ ...﴾ (۲۸) الشورى .

سۆيىند بە خوا ھەر ئەومەندە بو لە جىڭاي خۆم ھەستامو، ھىچ پەلە ھەورىكىش لە ئاسمان نەبو، لە ناکاوى پەلە ھەورىك لەسەر مال و شوپىنى نىمە لەو بىابانەدا پەيابو لە شوپىنى خۆى راوہستاو، لىزمە بارانى بەسەردا ھەلپشتىن، كەندو گۆمى دەوروبەرو راست و چەپى نىمەى پىر كرد، ئاومان خوار دەو و خۆمان شوش و دەستى نويزمان گرت، سوپاسى خواى تاك و توانامان كرد، دواى ئەو كەمىك لە مالى خۆمان دوركەوتمەو بىنىم ھەموى وشك و برىنە و بارانى لى نەبارىو، ئەوسا زانىم خوا وەلامى نزاى منى داوہتەو، جا سوپاسى خواى بەرزو دەستە بالاىم كرد: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْفَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ ۚ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ... ھەر ئەويشە پاش ناھومىد بون لە باران، بارانە دادەبارىنى و دلوقانى خۆشى بلاو دەكاتەو، ھەر ئەو بۆ مەزنانەيەتى ئەشئ ھەر پەسەندى بدري^{۸۷۲}. ﴿۲۸﴾ الشورى

لە راستىدا پىويستە لەسەر نزاو پارانەو لە خواى بى ھاو دەم و ھاوتا پى دابگرىن، چونكە ھەر خوايە - شكۆدارى و پايدارى بۆ ئەو - دەرونگان دەسازىنى، رۆزى دەدات و خەلك رىنووينى دەكا، لەھانا دى و خۆراگرى دەبەخشى، ئاسانكارى دەكاو كۆمەكى رەوانە دەكا.

خواى گەورەش باسى يەكئ لە پىغەمبەرانى دەكاو دەفەرموى: ﴿وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ ... ژنەكەى ﴿زەكەرياش﴾ مان چاككر دەو. ئەمان لە كارى چاكەدا بە ھەلپە بون^{۸۷۳}، بە ھومىدو بەترسەو لەبەرمان دەپارنەو لە حاند^{۸۷۴} نىمە لارەمل^{۸۷۵} بون. ﴿۹۰﴾ الأنبياء

۸۷۲ ستايش بكرى.

۸۷۳ بەگور بون.

۸۷۴ لە ئاست.

۸۷۵ ملکہ ج.

خو چاترى پيدا

(ئىبن رەجەب) و جگە لەوئىش دەگىرنەو: پياويك لە خواپەرستان لە (مەككە) دا دەژيا، بژيوى ليپراو، زۆر برسى بو، خەريك بو لە برسان بمرئ، كاتى بە كۆلانەيىكى (مەككە) دا دەخولايەو مەلوانكەيىكى زۆر بە نرخ و گرانبەهاى بينەو، دەستى دايى و بەرەو (حەرەم) رۆيى، سەير دەكا كابرايەك بۆ ئەو مەلوانكەيە بانگ رادايى، دەئى: نيشانەكانى بۆ هەلدام هەمويان تىكى دەكردەو، مەلوانكەم داو دەستى لەسەر ئەوئى شتىكم بداتى.

دەئى: كابرا مەلوانكەى برەو رۆيى، هەر خوئى سىل نەكرد، نە درهەميك نە عانەيەك پوئشكەيىكىشى پى نەدام.

گوتم: خوايە لەبەر خاترى تۆ وازم لى هينا، چاتر لەوهم پى ببەخشی، دواى ئەوە خواپەرستەكە بەرەو دەريا رۆيشت و سواری بەلەميك بو، بايىكى توند هەئى کردو، بەلەمەكە تىكشكا، سواری تەختەيىك بو، لەسەر پشتى دەريا با بەولاو ئەولاى دا دەبرد، هەتا رپى كەوتە دورگەيىك و لەوئى دابەزى، ديتى مرزگەوتىكى لىيەو خەلكىكى لىيە نوپژ دەكا، ئەوئىش نوپژى کرد، سەير دەكا چەند پەرە قورئانىكى لىيەو دەستى کرد بە خوئندنى، خەلكەكە گوئى: تۆ دەزانى قورئان بخوئنى؟

منيش گوتم: بەئى.

گوئيان: دەى رۆلەكانمان فيرى قورئان كە.

بە كرى دەرسەم پى گوتم، دواى ئەوە ديئىكم نوسى.

گوئيان: منالەكانمان فيرى نوسين دەكەى؟

گوتم: بەئى. بەكرى نوسينەم فيردەكردن.

دواى ئەوە گوئيان: لىرەدا كچىكى بى باوك هەيە، كچى پياويكى ئىمە بو كابرايەكى چاك بو مردو ئەو كچەى دواى بەجيئىشت، ئايە دەتەوئى مارەى بكەى؟

گوتم: شتىكى ئاسايە. دەئى كچەم مارە كردو، چومە لاى بينيم هەمان مەلوانكەى لە مىلى دايە.

گوتەم چىرۆكى ئەو ملوانكەى چىيە؟ ئىنجا سەربوردەى بۆ گىرپامەو، باسى كرد كە جارىك باوكى لە كرنۆش بردندا دەپارايەو، كە خەوای گەورە پىاويكى ئاوا بكتە هەوسەرى كچەكەى. ئەویش گوتى: دەنا من ئەو پىاوەم.

ئەوسا ملوانكەى بە خەللى پى برا، خوا چاترى پىدا، چونكى دەستبەردارى شتىك بو لەپىناو خودا.

((ان الله طيب لا يقبل الا طيبا... بىگومان خوا پاكەو تەنيا پاكىشى گەرەكە)).

ئەگەرداوات كرد لە خوا بخوازە

مىهرى خودا نزيكەو، بيسەرو وەلامگۆيە، كەموكۆرپىش لە ئىمەيە، ئىمە زۆر ئاتاجين بەوەى پى دابگرين و داواى لىيكەين، جاپس و بىزاريش نەبين، با هىچ كەس لە ئىمە نەئى: چەند جار چەند جار پارامەو وەلامم نەدرىاوە. بەلكە با نىو چاوانمان لە سوژدەدا تۆزەوى كەين، دەمان بەو نزيە پاراوكەين: ((يا ذا الجلال و الاكرام ... ئەى ئەو كەسەى رىزدارو پايدارى)). با ئەو ناووسىفاتە بەرزو پىرۆزانەى خوا بلىينو بلىنى نەو، هەتا خەوای تاك و تەنيا وەلامى خواستەكانمان دەداتەو، يا ئەوەى بۆخەوى پى چاكە بۆمان رەچاوەكا، ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً... بە نەينى و بە مل كەچى هەر پەرومەندەو لەبىرى و لەبەرى بپارپنەو. ﴿٥٥﴾ الأعراف﴾.

پىاويكى بانگەوازكار لە هەندىك لە پەيامەكانى خۆيدا دەگىرپتەو، كە پىاويكى مۆسلمان بە خىزانەو پەنا بۆ يەكئ لە دەولەتەكان دەبا، داوا دەكا رەگەزنامەى پىبدرى، ئەو پىاوە بە هەمو شىوئەيەك هەول دەداو، تواناى خەوای دەخاتە گەر، كى شەك دەبرد كىشەى خەوای لەلا باس كرد، هەمو رپى لىگىرانو، دەرگای لەرو داخرانو، فیل و فرتى وئ نەمان، پاشان گەيشتە زانايەكى لە خوا ترس حال و باالى خەوای پى راکەيانند، ئەویش گوتى: سەيەكى كۆتايى شەو لەدەست نەدەى، لە پەرومەندەت بخوازە، چونكى هەر خوا - گەورەيى و بىوینەى بۆ ئەو - ئاسانكارە، هەرئەوئەش لەو فەرمودەيە دەفامرپتەو: ((إذا سألت فاسئل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله، واعلم ان الأمة لو اجتمعوا على ان ينفعوك بشيء، لم ينفعوك الا بشيء قد كتبه

الله لك... ئەگەر داوات كرد له خوا داواگە، ئەگەريش پەنات برد پەنا بۆ خوا ببە، دۇنياش بە ئەگەر ھەمو خەلك بۆ ئەو كۆيىتەو قازانچىكت پى بگەيىنى، له دەستى نايى مەگەر بايى ئەوئەندەى خوا بۆتى برىار دابى، ئەو پياو دەلى: سويند بە خوا وازم له چوئە لاى خەلك و داوا لىكردنيان ھىنا، لەسەر ئامۆژگارى ئەو زانايە بەردەوام بوم له دوعاو نزاي سىيەكى كۆتايى شەو، له بەرەبەياندا ھاوارم دەكردو دەپارامەو، تەنيا چەند رۆژىكى پى چو، سكالاً نامەيەكى ئاسايىم برەدە پيش ھىچ راسپاردەو ھۆكارىكىشمان لەنيوان دا نەبو، ئەو پەيامە جيى خۆى گرت، تەنيا دواى چەند رۆژىك له پرىكا له مالى خۆمدا بانگ گرامو رەگەزنامەكەم دراو دەست، لەو كاتەشدا بارەكە زۆر نالەبار بو.

خو دەريارەى بەندەكانى دلقانە^{۸۷۷}

چەند خولەكىكى پر بە بايەخ:

(تەنوخى) دەگىرپتەو: يەكئ لەو زيرەكانى بەغدا - تەنوخى ناوى دىنى- ھەر لەوى زولم له پىرەزنىك دەكا، مافى لى زەوت دەكاو، مال و ملكى داگىر دەكا، پىرەژن دەچىتە لاى، دەگريى و داواى لى دەكا مافى خۆى بداتەو، شىنوزارى كارى تىناكاو پەشىمانى دەرناپرى و تۆبە ناك، پىرەژن دەلى: داوا له خوا دەكەم تۆلەى منت لى بكاتەو، ئەويش بە گالتەو پى پى دەكەنىو، دەلى: سىيەكى كۆتايى شەو لەكىس مەدە. لوت بەرزى و تاوانكارى واى لىكرد ئەو قسەيە بە گالتەو بكا، پىرەژن رۆيشت و ھەميشە له سىيەكى كۆتايى شەودا نزاي لى دەكرد، تەنيا ماوئەيەكى كورتى پى چو، ئەو وەزىرە لەكار لادراو مال و سامانيان لى سەندو، زەوىوزارى دەست بەسەر داگىرا، پاشان ھىنايان لەناو بازار پايان گرتو لەسەر ئەو زولم و ستەمەى دەرەق بە خەلكى كردبوى داركارى كرا، پىرەژنە بەلايدا تىپەپىو، پى گوت: رىيەكى چاكت نيشان دام! سىيەكى كۆتايى شەوت بۆ باسكردم، منيش ھەستم كرد باشتري چارە رىگا بو.

(۸۷۷) نامازمە بۆ ئەو نايەتە: ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ...﴾ (الشورى).

بىگومان ئەو ماوەيە لە کاتو ساتو ژيانى ئىمەدا زۆر بايەخدارو گران بەھايە، ئەوساتە پەرورەدگارى بالادەست دەربارەى دەفەر موئ (لە حەدىسى قودسىدا): ((هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَاعْطِيهِ، هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَاغْفِرْ لَهُ، هَلْ مِنْ دَاعٍ فَاجِيبْهُ ... نَاخُوْ هِيْج دَاوَاكَرِيْكَ هەيە پيى بېەخشم، كى داواى لىبوردن دەكا لىي ببورم، كى هەيە داواى هەيى وەلامى بدەمەو.

من ئەو ژيانەم بەسەر برد لەگەڵ ئەوەى گەنجم، گوئىبىستى چەند هەوائى بومو، لە ژيانمدا چەند روداوى كاريان تىكردم بىرپاى بىر لەياديان ناكەم، هەستم نەكرد هىچ شتى ئەوەندەى خوا - پاكو بى گەردى بۆ ئەو- نزيك بىو ميهرو سۆزو، كۆمەگىو، رزگارى لە لا بى.

لەو كاتەى كيشەى كەنداو لە گوژپیدا بو، لەگەڵ كۆمەلە خەلكىك لە (ئەبها)و بەرەو (پياز) بە سواری فرۆكە بەرپاى كەوتە، كاتىك بەرەو ئاسمان بەرزبوينەو، هەوائيان پىديان كەموكۆرپىك لە فرۆكە پەيدا بو، بۆ جارى دووم لە فرۆكەخانەى (ئەبها) دەنيشيتەو، گەراينەو ئەوەندەى توانيان فرۆكەيان چاك كردهو، پاشان جاريكى تر بەرپاى كەوتينەو، لە كاتىكا لە (پياز) نزيك بوينەو، بە هىچ چەشنى تايەكانى فرۆكە نەبونەو، يەك كاترمىرى تەواو ئىمەى لە ئاسمانى (پياز) دەخولاندهو، پتر لە دە جار هەولیدا، دەهاتە سەر فرۆكەخانە دەيەويست بنيشيتەو نەيدەتوانى، جاريكى تر بەرز دەبوو، ترسو بيم دايگرتينو، زۆر كەس ورەيان بەردا، قىزەو گريانى ژنان دەنگى دايەو، بينيم خەلك فرمىسكى لەسەر كۆلمەى قەتيس ماو، وامان لىهات لە ئاسماندا نزيكتر لە چاوتروكانىك چاوەرپى مەرگمان دەكرد، هەمو شتىكم لەبەرچاو گرت هيجيانم وەكو كردهوى چاك نەهاتە بەرچاو، دل بەرەو خواى بەرزو توانا گەشتى كرد، بى بايەخىو سوكو چروكى دنيا وەدەرگەوت، بە جۆشوخروشهو ئەو زىكرەمان دوبارە دەكردەو: ((لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير... هەر خوا پەرستراوى راپستەقينيەو تاكو تەنياو بى هاودەمە، دەسەلات هەر ئيوپەو، سوپاس هەر شياوى ئەو، بەسەر هەمو شتىكىشدا زالە))، مامۆستايەكى بەسالدا چو بەتەمەن هەلسايەو، بە دەنگىكى بەرز بەخەلكى وت، پەنا بۆ خوا ببەن و داواى لىبەكن، ژيوانى خۆتان دەربرن و بۆ لاى ئەو بگەريئەو. خواى گەورەش بەمشيوەيە باس لە

هه ټوټیستی مړوف دهکا: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ... هه رگا سوازی کهشتی دهن، به دلی پاک له بهر خوا دهپارینه وه. ﴿٦٥﴾ العنکبوت

داوامان لهو خوايه کرد وه لا مگوئی لیقه و ماوانه و، زور به گهرمو گوری پارینه وه، ته نیا که میکی پیچو، دوی هه وئی یازدهمین و دوازدهمین به بی گرفت نیشتینه وه، کاتی دابه زین هه ووه کو بللی له گوړ هاتینه دمرئ، هه ست و دهر و بؤ سه رده می پی شو گه پرانه وه و، زهرده خه نه که وته سهر لیوان و، فرمی سکیش له چاوان کشانه وه، بزانه میهری خوی بی هاو دهم و توانا چهند بهر فراوانه.

له راستیدا نه ودهش هه کومه کی و سوز نواندنی خوی تالک و بی هاوتایه و هیچی تر نیه.

له ته نگانه دا کی له فریامان دی ؟

رؤژنامه ی (القسم) - که رؤژنامه یه کی کونه و له (بیلا د) دمرده کرا- ده گپ رته وه، لاویک له شاری (دیمه شق) داینا بو گه شتیک نه نجامدا، به دایکی خوی راگه یاند له کاتزمیر نه و منده و نه و منده فرپوکه هه لده ستی، نه گهریش کاته که نزیک بؤ وه به ناگای بی نی، کوره گه نجه خه وتبو، دایکیشی گوئی له دمزگاگانی راگه یاندن بو هه وائی دمد: که ش و هه و ناله باره و ته و مژده، گهرده لول و رده شهای توند له پړ دایه، دایکه سوزی بؤ تاقه کوره که ی جول و دلی نه هات به ناگای بی نی به هیوای نه ووی گه شته که ی له دده ست چی، ترسا له ووی کاره ساتیک روبا سهاره ت به ووی که ش و هه و بؤ گه شتکردن دده ست نادا، نه و سا کاتی دنیا بو فرپوکه گه شتیاره کانی وده خؤ هه لگرت و فری، هات کوره ی و ناگا بی نی سهر دهکا له ناو پیخه فی گیانی له دده ست داوه. ﴿قُلْ إِنْ أَلَمْتُ أَلَدَى تَفَرُّوتَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلَإِ الْعَذَابِ

وَالشَّهَادَةِ فَيُنَزِّلُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ... بیژره: نه و مه رگه ی، که ئیوه لی راده که ن، هه رده وگاتی و پاشان هه دمتان به نه وه لای زانای نه دیار و دیاران، نه و سا هه خوی

بی تان نیژی چیو کردوه.. ﴿٨﴾ الجمعة

لەبەر مردن ھەللات كەچى دوچارى مردن ھات
ئاپۇرەش دەلئى: (كەسى پزگارىبو لە دەريا رېگايەكى بۇ دەسازى). ئەگەرىش مەرگ
بوە مېوان ھەرچى بى مۇ دەكوژى.

سەربوردەى مەرگ

(شىخ ەلى تەنتاوى) لەوانەى بىستويىتى و بىنيويىتى دەگىرپتەو:

لە ولاتى شام پياوى ھەبو ئۆتۆمبىلىكى بارھەلگىرى ھەبو، پياويك لەگەلدا بو
لەسەر پىشتى ئۆتۆمبىلەكە سوار دەبى، لەوكتەدا دارەبازەيەكى^{۸۷۸} ھەلگرتبو، بۇ
مردوان ئامادە كرابو سەرچەفېكى لەسەر بو بۇ كاتى پىويىستى، لە رېگا باران بارى
ئو ھەلپزا كابراى سوار بو چوہ ناو دارەبازەكەو سەرچەفەكەشى بەسەرە خۇى
ھەلگىشا، لەرېگا پياويكى تىرىش سوار بو لە تەنىشت دارەبازەكەوہ دانىشتو
نەيدەزانى ئەو دارەبازە كەسى تيايەو، وايدەزانى ھەر خۇى لەسەر پىشتى
تۆتۆمبىلەكەيە، بارانەش ھەر بەردەوام بو، لە ناكائى كابراى ناو دارەبازەكە دەستى
دەرھىنا، بۇ ئەوہى بزائى ئاخۇ بارانەكە كۆتايى ھات يا نا؟

ھەر كە دەستى دەرھىناو بەولاو ئەولادا دەيگىرا كابراى تەنىشتى داچلەكاو ترسو
لەرز گرتى وايزانى ئەوہ مردوہو زىندو بۆتەوہ، خۇى لەبىر كىردو لە ئۆتۆمبىلەوہ
كەوتە خوارىو بەسەر سەرىدا كەوتو مرد.

بەم شىوہيەو بەم رېگەيە خوا كۆتايى بە ژيانى ھىنا بو دەبوايە ئاوا بمرى.

لەسەر بەندەش پىويىستە ھەمىشە ئەوہى لەيادىن مەرگى وەخۇ ھەلگرتوہو،
بەرەو مەرگ ھەنگاو ھەلدىنىو، ھەمو بەيانى و ئىوارەيەك چاومرپى مەرگ دەكا،
ئەو و تەى پىشەوا (ەلى) - خواى لى رازى بىت - چەند بايەخدارو جوانو سەرنج
پاكىشە، كە دەلئى: (لە راستىدا دوارپۇژ وا بەرەو رومان بەرپۆمەيەو، دنياش پىشتى لە
ئىمە كىردوہو دەروا، ئەوسا ھەولەدن رۆلەى دوارپۇژ بنو، رۆلەى دنيا نەبن، چونكى
ئىمىرپۇ رۆژى كىردارەو پىرسىنەوہ نىيە، سەش پىرسىنەوہيەو رۆژى كىردار نىيە).

چرکەیی لیی دوا ناکهون و پیش ناکهون^{۸۸۰}

هەر لهوئ مەرگ بۆ میوانی و یه خه ی پی گرت، ئه و مشی لیبو به هۆکار، ﴿... فَإِذَا
جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ ... ئه گهر وهختی مردنیان هات، نه
تاوێک دهکری پێشکهون، نه تاوێکیش دوا دهکون. ﴿٢٤﴾ الاعراف.

(۸۸۰) ناما زهيه بؤ نهو نايه ته: ﴿... لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْقَدُونَ ﴾ ... ﴿٢٦﴾ الاعراف ﴿﴾

مروۇف لە ئاستى مەترسىيەكاندا ترسەنۆكە، لە پەنای خەيال خاوى خواستەكانيدا خوى پەنا دەدا، كەچى لەپەركا لەو پەناگەيە گيان لەدەست دەدا، ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ... ئەوانەى كە خوڤان نەچونە خەزا، لەمەر هاوەلانیان دەگوت: ئەگەر بە قسەیان گردباين نە دەكوژران بێژە: سا ئەگەر راست دەكەن، خو لە مردن بپاریزن.

﴿١٨٨﴾ آل عمران

ئیمە لەوهدا جیگای سەرسوڕمانین بێر لە گەیشتنەوہ خواى بەرزو دەستەبالا ناکەینەوہ، نە کوچی یەكجارەکیان بەخەيال دادی مەگەر ئەو ساتەى دەكەوینە ناو مەترسیەكان.

هەرچی پەنای بۆبەرن لە غەیری خوا، بەر پێواړه^{٨٨١}

لە سالى ١٤١٣ ك لە (ریاز) وە بەرمو شارى (دەمام) پویشتم نزىكى كاترزمیر دوانزەى نیومرپو گەیشتم، لە هەرۆكەخانە دابەزیم و دەمەویست بچمە لاى هاوړپەكەم، بەلام لەسەر گارى بو درەنگ دەگەرايەوہ، ئینجا سواری ئۆتۆمبیلێك بوم و چومە ئۆتیلێكى ئەوئ، كاتێ چومە ناو ئۆتیلەكە ببنیم زۆر خەلكى تیا نیەو، پوژى پشوو سەردانىش نیە، لە ئەوئى چوارەم، دور لە فەرمانبەران و گرێكاران ژورێكم بەكړئ گرتو، خوئشم هەر تەنیا بوم، چومە ژورەكە و جانتاكەم لەسەر تەختەكە دانا، چوم دەستنوێژى بگرم، لە جیگای دەستنوێژ دەرگاكەم لەسەر خووم پێوہدا، كاتێ دەست نوێژم گرت بۆ دەرگا چوم بیکەمەوہ سەیر دەكەم گیر بووہو نابیتەوہ، بە هەمو شۆمەيەك هەولمدا بیکەمەوہ، بەلام نەمتوانى، لەناو ئەو ژورە تەنگەبەرەدا مامەوہ، هیچ كەلێن و كەلەبەرێك نیە تیايدا بانگ كەم، تەلەفوون نیە پەيوەندى بكەم، خزمێك نیە هاواری بكەم، هاوسێی یەك نیە پەنای بۆ ببەم، پەرورەدیاری بێوینەو فریاد پەسم بێرکەوتەوہ، سێیەكى كاترزمیرێك لە جیگای

(٨٨١) نادیارو پەنايە/ ناماژمە بۆ ئەو نایەتە ﴿...صَلِّ مَنْ تَدْعُوْنَ اِلَّا اِيَّاهُ...﴾ ﴿١٧﴾ الإسراء ﴿...﴾

خۇمدا ۋەستام، بەللام ھەرۋەك بىلەن سىڭىپ قېلىپ، بىر ماۋە كۆرتە ئارقىسىدا ئۆتۈپ، ناخچىراڭدا، جەستە ۋە لاشەم ھەزرا، لەبەر چەند ھۆيەك، لەۋانە: شۇنىڭدىن سەيىر سەمەرە بو، ھۆيەكى تىر ئۆتۈپ: لە پىرىكا ۋام بەسەرھات، ھۆيەكى تىر ئۆتۈپ: دىگەن بە ھىچ كەسنى نەدەگەشت خىزمەت دۆستىك نەبو ھەۋالى پىدەم، ۋىراي ئۆتۈپ جىگىيەگە نەشايو بو، لە سىيەكى كاتىمىر چەندىن پەندو يادەمىر ھاتنەۋە ياد، شەپۋىلى چەند روداۋى بەرەۋ روم ھات.

لە كۆتايىدا كەۋتە بىر دەركاكە بەھزىنەم، بە شىرەمىي، لاشەيەكى داھىزاۋو بىتۈن دەركاكەم ھەزرا، سەيىر دەكەم پارچە ئاسنى بەر دەركا، وردەۋردە ۋەكو مىلى كاتىمىر دەجۈل، تا شەكەت بوم دەركام ھەزرا ئەۋسا ۋەستام، دوبرە دەستەم بە ھەزرا دىنى كىرەۋ ھاتا شەكەت دىگىر تەۋە دىسان راۋەستام، بۇ دواچار دەركام لەپۈ گىرەۋە.

چۈن بىلەن لە كۆپ دىمە دەرى، گەرامەۋە ژورەكەم، لەسەر ئەۋ روداۋە سوپاسى خوام كىر، بىر لە بىتۈنلىك ۋە دەسلەپتىن مەۋق ۋ، توشەتتى بە مەردن كىرەۋە، بىر كىرەۋە سەبارەت بە خۇدانى تەمەنمان كەمتەرخەمىن، لە دواۋۇزمان بىتۈنلىك.

﴿وَأَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ... تَرْسِيشُو لَهو رُؤْزَه هەبى كە دەۋىنەتەۋە لای خۇدا. (۲۸۱) البقرة﴾

﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسَيَّدَةٍ... لە ھەر كۆي بىن تەنەت ئەگەر لە قەلەي زۆر قايىمىش (خۇۋە شىرن)، مەردن دەتان دۆزىتەۋە. (۷۸) النساء﴾

سەبارەت بەۋ باسە روداۋ گەلەيى سەيىر خۇندۇتەۋە، شت گەلەيى سەمەرەم ۋەبەر كۆي كەۋتە، جارى ۋا بوە پىياۋ بەرەۋ مەردن رۇيشتەۋە كەچى ژيان لەۋە دابو، يەك تىر بەرەۋ ژيان بەرەۋ كەۋتە كەچى بەچاۋى خۇي مەركى بىنىۋە، كەسەيى تىر بەدۋى چارەسەردا گەپاۋە كەچى سەرى لەسەر داناۋە، ئىۋاش ھەبۋە گىيانى خىستەۋە سەردەستى ۋە گەۋمانى خۇي مەردن چاۋەپىي بوە كەچى لەۋىۋە خۇرى ئازادى ھەلەتە.

سا پاكى و بى گەردى و گەورمىي و شكۆ بۆ خوى دروست كارو ھەئسورپنەرو كار لەجى!!

جارى وايە دەردە، دەبىتە دەرمانى لاشە

مىژونوسان دەگىرنەو: پياويك دوچارى ئىفلىجى ھات، لە مالى خوى كەوتەو، سالانىكى دورو درىزى بەسەردا تىپەرى بىزارى و بىئومىدى و داروخان دايگرت، پزىشكان لە چارەسەرى دەستەوسان بونو، بە كەسو كارىشيان راگەياندى، پۇزى لە پۇزان دوپشكىك لەبەرى خانىەو بەسەر سەرىدا ھاتە خوارى و نەيتوانى خوى بچولئىنى، ھاتە لاي سەرى چەند جارە بەسەريو، ھەمو لاشەى ھەر لە تەوقى سەرى ھەتا بەرى پىي لەرزى گرت، ھەستى كرد سەرلەنوئ گيانى وەبەر لاشە دەگىرتەو، تەندروستى سەرتاپاي لەشى دەگىرتەو، بە گورجى ھەستايەو و لەسەر پىيەكانى وەستا، پاشان لەناو ژورەكەيدا ھات و چو، دەرگاگەى كردەو، مال و مالى بەرەو پوھات دەبينن لەسەر پىي خوى وەستاو، نزيك بو ھۆشيان نەمىنىو، خەريك بو باومر نەكەن، ئەويش ھەوالى خوى پىي راگەياندى.

ئەوسا تاكى و پاكى بۆ ئەو خوايەى بە ژمەر چارەى ئەو نەخۆشەى كرد!!

ئەو داستانەم بۆ ھەندى لە پزىشكان گىراپايەو باومرپان كرد، گوتيان زرينچكاوى ژمەراوى لەگەل كەمىك مادەى كىمياوى بەگاردەھىنرىو، چارەسەرى ئەو جۇرە ئىفلىجانەى پىي دەكرى.

سا پايە بەرزى بۆ خوى مېھرەبان، ھىچ دەردىكى بەبى دەرمان نەناردەو.

دۇستانى خوا گەرامە تدارن

فەرمو ئەو (سەيلەى كورى (ئوشەيم) يەكى بو لەوانەى ھاوئلانى پىغەمبەرى خوى بىنيبو - درودو سلاوى خوى لەسەر كەسكى لە خوا ترسو دىنيا بە كەم گربو:

لە پېناۋى تېكۆشان لە رېي خوا بەرەو باکور دەكەوتتە رېي، شەوى بەسەر دادى بە مەبەستى نوێژکردن بەرەو دارستانىك دەروا، دەچیتە ناو درەختەكان و دەستنوێژ دەگرئو، دەستدەكا بە نوێژ، شېرىك زۆر بەتاو شالۆى بۆ دېنى، لېي نزيك دەبیتەووە ئەویش لەناو نوێژدايە، لە دەورى دەخولیتەووە، (سېلە)ى كورې (ئوشەيم) دو ركات دەكا ئەوسا سلاو دەداتەووە، دواى ئەو بە شېرەكە دەئى: ئەگەر فەرمانت پېكرەووە فەرمو وەرە بىم خۆ، ئەگەرنا وازم لېبیتە با لە پەرورمردگارم وەپارێمەووە. شېرەكە وازی لە (سېلە) هینا بۆخۆى نوێژ بكا، كلكى شوپکردو ئەوێى بەجیھىشت.

دەشتوانى كتیبى (البدایة والنهاية) و جگە لەویش لە كتیبەكانى میزو سەرنج بەدەى، لە نوسراو و ژياننامەى هاوێلاندا سەرگوزەشتەى (سەفینە)ى خزمەتكارى پېغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - باسكراوە، كە بەخۆى و چەند هاوێلىكى لە كەنارى دەریاوە دین، كاتى رێیان دەكەوتتە بیابان لە پریكا شېرىك بە گور بەرەو رويان دى پەلاماریان بدا، (سەفینە) گوتى: ئەى شېر من هاوێل و خزمەتكارى پېغەمبەرى خواو، ئەوانەش هاوړپى من ناتوانى زیانمان بپېگەيەنى. شېر پشنى هەلکردو هەلات، نەرمیىكى لێو هات نزيك بو ئەو ناوێ پركا.

تەنیا كەسىكى نەسەلین سەرپېچى لەو داستان و روداوە دەكا، ئەگینا سوننەت و دانانى خوا لە دروست كراوەكانیدا شایەتى بۆ ئەم راستیە دەدەن، ئەگەر لەبەر درێژەكێشان نەبوايە دەیهەا داستانى راستەقینەم لەو روداوانە ریز دەكردن، بەلام ئەوەندە گوتارە كەلكت پېگەيەنى بەسە بۆئەوێ دلنیاى بكا، پەرورمردەكارىكى لیزان و پیزان هەیه هەموپەناو پەسیوێك بۆوى ناپەناپە. بېگومان زانیارى و پى ئاگادارى، مېهروسۆزو بەسەر راگەيشتنى خواى بى هاوێدم و هاوتا، بەسەر خەلكى رادەگا: ﴿... مَا يَكُونُ مِنْ تَجَوٍّ لِّلنَّارِ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ... هەتا سى كەس بەیهكەووە چى بكەن، دیارە ئەو چوارەمینیانە و پینج بن ئەو شەشەمییانە و كەمتر بن و زیادە تر بن، لەهەر كۆى بن، ئەو هەمیشە دەگەلێانە. ﴿٧﴾ المجادلة﴾

ئەوئەندە بەسە، خوا شاھەدو پەشتو پەنا بئ

بوخاری لە (صحیح) دەکەیدا دەگێرپێتەو: پیاوئ لە (بەنی ئیسرائیل) داوا لە پیاویکی تر دەکا هەزار دیناری بە قەرزی پئ بدا، کابرا دەئ: شاھەدت ھەبە؟ ئەویش دەئ: تەنیا خوا شاھەدمە. دەئ: ھێچ پەشت بەستیکت ھەبە؟ ئەویش گوتی: جگە لە خوا کەسئ نیە پەشتی پئبەستم. ئەویش گوتی بەسە خوا پەشتگەرت بئ. دواى ئەو ھەزار دینارەکەى پێدا، (بەنی ئیسرائیلی) یەكە رۆیى و ماوه و کاتیکیان دیاریکرد (بۆ گێرپێتەو قەرزەکە)، چەمیکیشیان لەنێواندا ھەبوو، لەوکاتەى ماوهى قەرزەکە ھەلات، کابرا ھات پارەکە بۆ خاوەنى بگێرپێتەو، لەسەر لیواری چەمەکە چاوەرێ بو بەلەمێک بپت لەگەڵیدا سواریئ ھێچ بەلەمێکی دەستنەکەوت، شەوی بەسەردا ھات و ماوەیەکی زۆر چاوەرێ بو، کەسئ نەبو لەگەڵیدا سواریئ، گوتی: خواپە ئەو کابرایە داواى شاھەدى لێکردم جگە لەتۆ کەسئ ترم دەستنەکەوت، داواى پەشتگەرتی لێکردم، جگە لەتۆ کەسئ ترم دەستنەکەوت، خواپە ئەو پەيامەى منى پئ بگەپەنە. دواى ئەو دارىكى ھینا و ھەلى كۆلى، پارەكەى لەگەل نامەپەكدا خستە ناوو فرپى دایە ناو چەمەکە، بە یارمەتى و کۆمەكى و میهرى خواى بەرزو بپھاوتا دارەكە بە ئاودا رۆیى، کابرای خاوەن پارەكەش لەو بەرەو وەستا بو چاوەروانى گێرپێتەو قەرزەکە بو، چەندی چاوەرێ بو کەسئ بەدیارنەکەوت، گوتی: جا بۆچی ھەندئ دار بۆ سوتان نەبەمەو ما؟! گەیشتە ئەو دارەى پارەكەى لەناو دابو، دارەكەى دەستدایى و بردیەو ما، شكاندى دەبینى پارەكە و نامەپەكى تێدایە. چونكى شاھەدەكە یارمەتیدا پاکی و گەورەیی بۆ ئەو، پەشتگەرەكە بەئینى بەجیگەیاندا، شكۆدارى و پایە بەرزى بۆ ئەو.

﴿... وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ... ئەوانەش كە خوا بە پەشتیوان دەزانن، با خۆیان بەدەنە دەس خوا. ﴿۱۱﴾ ابراهيم

﴿... وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ... ئەگەر ئێوە بپرواتان بە خدا ھەبە، خۆتان بە خدا بسپێرن. ﴿۱۲﴾ المائدة

با خۇراكت خەلال بى نزاكت گىرا دەبى

(سەعدى كۆرى (ئەبى ۋەقاس) كە يەككە لەو دە كەسەى مزگىنى بەھەشتيان پېندراۋە، دەرگى بەو راستىيە كرد، پېغەمبەرى خوا - درودو سلاۋى خواى لەسەر نزاى بۇكرد دەستى لە ۋەشانندن راست بىو نزاى گىرا بى، ئىنجا ئەگەر نزاى بىكردايە ھەرۋەكو بەيانى دادى ئاۋا نزاكەى گىرا دەبو.

عومەرى كۆرى خەتاب - خواى لى رازى بىت - چەند ھاۋەلىكى ناردە كوفە، تاۋەكو لەمەر دادۋەرى (سەعدى كۆرى (ئەبى ۋەقاس) پىرسىار بىكەن، خەلك بە چاكە لىي دوان، كاتى ھاتنە مزگەۋتىكى تىرەى (بەنى عەبەس)، پىاۋى ھەلسايەۋە گوتى: بۇ دەربارەى (سەعدى) پىرسىار لە من ناكەن؟ ئەو يەكسانى دادۋەرى لە نىۋان خەلكىدا نانۋىنىۋ، لەناۋ خەلكى خۇيدا ناگوزەرىنى.

(سەعدى) گوتى: ئەى خوايە ئەگەر ئەو كابرايە بۇ رۇپامايى ۋە خۇدەرخستن ھەستامەتەۋە چاۋى كۆپرەكىي، تەمەنى درىزگەى، دوچارى دەرود بەلايكەى. كابرا تەمەنى درىز بو، برۆى بەسەر چاۋاندا شۇرۇبۇنەۋە، ۋايلېھات لە كۆلانەكانى كوفە پەلى ئەكوتاۋ خۇى بە دىۋارەكانەۋە دەگرت، دىگوت: پىرىكى بەر بەلام، نزاى (سەعدى) م لىگىرا بو.

ئەۋەميان پەيۋەندى ھەبۇنە لەگەل خواى بەرزو تۋانا، دلىابونە بە ۋادەۋ بەلىنىۋ، راستكردنە لەگەلىدا، بەرزو دەستە بالايە ئەو خوايە، پەرۋەرىنى جىھانە. بە ھەمان شىۋە لە كىتېبى (سىر اعلام النبلاء) دا لەمەر (سەعدى) ھاتۋە: پىاۋىك ھەلسا جۋىنى بە (عەلى) دا - خواى لى رازى بىت. (سەعدى) بەرگرى لە (عەلى) كردو، پىاۋەكەش لەسەر ۋەى ناشىرن ۋ جۋىندان بەردەۋام بو، (سەعدى) گوتى: خوايە تۆ لە جىياتى من بە فرىاي بگەى بەۋەى ھەز دەكەى. ۋشترىك لە كوفەۋە بە خىرايى ھات، خۇى خزانە ناۋ خەلك ۋ گۈيى بە ھىچ شتى نەئەدا، ھەتا گەيشتە كابرا، پاشان لە بەردەم ۋ لەبەرچاۋى خەلك بە سەمەكانى پىي داكىشا ھەتا كۈشتى.

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ...﴾ بىگومانە ئىمە پىغەمبەرئانمان و ئەو كەسانەى كە بىروايان هېناو، لە ژيانى ئەم دنيايەداو لەو رۆژەشدا كە شاھتەن راست دەبنەو، يارى دەكەين. ﴿۵۱﴾ غافر.

منیش ئەو سەرگوزەشتانە بۆيە بۆ تۆ دەگىرمەو، تاوەكو لە ئاستى وادەو بەئىنى پەرورەيتىندا بىروباو پت پتەوتر بى، لىي وەپارپى و هاوارى بۆ بكەى، دنىابى ئاورلپىدانەوئى ئەو ئاورلپىدانەوئە، پاك و بىگەردى بۆ ئەو. ئەوئىش لە كىتبە پىرۆزەكەيدا فەرمانت پى دەكاو دەفەرموى: ﴿أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ...﴾ لە بەرم بپارپىنەو، ئەوسا بە دەنگتانەو دەيم. ﴿۶۰﴾ غافر.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ...﴾ هەر كاتىكى عەبدەكانم لە مەر من لە تۆ دەپرسن، من نزيكم، هەر كەس هانام و مەربىنى، بى وەرامى ناھىلەو. ﴿۱۸۱﴾ البقرة.

(حەجەج) بانگى (حەسەن)ى بەسرايى كرد بۆ ئەوئى ئازارى بدا، (حەسەن) بەرپكەوتو، تەنيا لە هانا هاتن و ئاورلپىدانەو دنىابون بە وادەو بەئىنى خواى لە دلدا بو، هاناي بۆ پەرورەديارى هېناو، بە ناو بەرزو پىرۆزەكانى لىي پاراپەو و هاوارى بۆ كرد، خوا ويستو نيازى (حەجەج)ى كۆپىو، ترسو لەرزى خستە دلەو، هېشتا (حەسەن) هەر لە پى بو (حەجەج) خوى ئامادە كردبو پيشوازي لىبكا، (حەجەج) لەبەر دەرگا راوہستاو، پيشوازي لە (حەسەن) كردو، لەگەل خوى لەسەر تەختى داناو، بە نەرمو نيانى لەگەل دواو بە سۆزەو هەئس و كەوتى لەگەلدا كردو، بۆنى خوشى لە پيشيدا!!

ئەو مل پى كەچكردنەش تەنيا لە دەستى پەرورەديارى شكۆدارو دەستە بالاىە. بىگومان مېھرو سۆزى خوا بە ھەمو جىھاندا دەگەرئ، جىھانى مرقف و، ئازەل و، دەرپا و شكانىو، بە گيان و بىگيانو، شەوو رۆژى گرتۆتەو، ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يَسِخَّرْ بِحِجْرِهِ وَلَكِنَّ لَّا نَفْقَهُونَ تَسْوِيعَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا...﴾ ھەمو شتەك - بە سوپاسەو.

پاكانەى ئەو دەگا، بەلام ئىيۈە پاكانەى ئەوان نابىسن ئەو لەسەر خۆو بە بوردنە.

﴿الْإِسْرَاءُ ۴۴﴾

ئەم ھەوالە بەراستی ھاتو: كە (سولەيمان) پېغەمبەر - سالاوى خواى لەسەر - بەھرى تېگەشتن لە زمانى بالئەدى پى دراىو، بە مەبەستى نوپژە بارانە خەلگى لەگەل خۆيدا دەباتە دەرى، لەو كاتەى لە مائەو بەرو جىى نوپژ دەپۇشت بىنى مېرولەيەك دو پىيەگانى بەرزكردۆتەو بو ئاسمان لە پەرورەندەى بە توانا دەپارپتەو داوا لەو خوايە دەگا دەبەخشىو خەلات دەگا، مېھرو سۆزى دەنوئىو لە ھانا دى، (سولەيمان) ھەرموى: ئەى خەلگان بگەرپنەو نزاو پارانەو ھى غەيرى ئىيۈە بەستانە.

بە نزاى ئەو مېرولەيە بارانە دارزا، ئەو مېرولەيەى (سولەيمان) - سالاوى خواى لەسەر - لە قسەى ھالى بو، لە كاتىكا سوپاى بى شومارى بە دواى خۆى دادەكيشا، مېرو لە ئامۇزىارى خوشكانى دەگا لە جىھانى مېرولەدا: ﴿... قَالَتْ نَمَلَةٌ يَتَأْتِيهَا الْتَمَلُ أَدْخُلُوا مَسْكَنَكُمْ لَا يَحْطَمَنَّكُمْ سُلَيْمَنُ وَجُودُهُ وَهُوَ لَا يَشْعُرُونَ ۝۱۸﴾ فَنَبَسَّ صَاحِبُكَ مِنْ قَوْلِهَا ... مېرۇچەيەك مېرولەگانى دەنگدا: بچنەو ناو كۈنەگان و! تا سولەيمان و لەشكرى - بەبى ئەو ھى پى بچەسىن - دەبەر پى يانودانەبەن، ئىتر كە ئەو ئەمانەى گوت (سولەيمان) بزەى ھاتى. ﴿الْأَنْعَامُ ۱۶﴾

زۇرجاران بەزمىي و ئاورپىدانەو ھى خواى بى ھاودەم ھاوتا بە ساي ئەو جىرو جانەومرە دپتە ئاراو.

(ئەبو يەلى) ئەسەرىكى قودسى دەگپرتەو كە خوا دەفەر موى: "سوئند بە دەسەلات و گەورەيى خۆم، ئەگەر پىرى پىشت چەماو، منالى شىرە خۆرەو، ئازەلى گياخۆر نەبوايە، دلۆپەى ئاسمانم لى دەگرتنەو".

هه موشتی به ستایشه وه پاكانه ی په روه ریڼی دهنوینی^{۸۸۲}

له جیهانی بالندهدا په پو سلیمان په رومړندهی خوی دهناسی، بو خوی خوی ملی که چ کرد، بو دروستکاری سهری دانه واند، خوی بهرزو توانا دهربارهی (سولهیمان) دمفه رموی: ﴿وَقَفَّذَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهَٰذِهِدْ أَمْ كَانَ مِنَ الْفٰئِیٰتِیْنَ ۝۱۰﴾ لَعْنَتُهُ، عَذَابًا شَدِیْدًا أَوْ لَاذِیْبَحْنَهُ، أَوْ لَیَأْتِیَنِیْ سُلْطٰنٌ مُّبِیْنٌ ۝۱۱﴾ فَكُنْتَ غَیْرَ بَعِیْدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَاٍ یَقِیْنٍ ۝۱۲﴾ إِنِّیْ وَجَدْتُ أَمْرًا تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِیْتَ مِنْ كُلِّ شَیْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِیْمٌ ۝۱۳﴾ وَجَدْنَاهَا وَقَوْمَهَا یَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَیِّنَ لَهُمُ الشَّیْطٰنُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِیْلِ فَهُمْ لَا یَهْتَدُونَ ۝۱۴﴾ أَلَا یَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِیْ یُخْرِجُ الْحَبَّ فِی السَّمَوٰتِ وَالْأَرْضِ وَیَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۝۱۵﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ ۝۱۶﴾ قَالَ سَتُنْظَرُ أَصْدَقْتُ أَمْ كُنْتُ مِنَ الْكٰذِبِیْنَ ۝۱۷﴾ أَذْهَبَ یَكْتَلِیْ هَٰذَا فَالِقَهُ إِلٰهُهُمْ ثُمَّ تَوَلَّی عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا یَرْجِعُونَ ... (سولهیمان) چاوی به مه لاند اگیرا، گوئی: چونه په پو سلیمان نابینم، ناخو خوی دزیوته وه؟ له سر نه مه ده بی سزای زوری پی بدهم، یان ملی هه لده قرتینم، یان به لگه یه کی ناشکرا بو من بین. ماوه پی زوری نه خه یاند، هاتو وتی: من شتی کم ده سکه وتوه که ده سته تو نه که وتبو، وا من له سه باوه هاتوم، دهنگو باسیکی دروستم بو هیناوی. من له وی زنی کم دیوه پاشایه به سه ریانه وهو خاومنی هه مو شتی که و ته ختیکی زور گه وره یه یه. دیتم که خو یو هو زه که ی بیجگه له خودا. سو زده دهبه نه بهر خو رو شه یان کرده وه کانی بو خه ملاندون و پیگه ی هه لای نیشان داوون و ری دمرناکه ن. ﴿وهی کرده﴾ سو زده بو خودایه که نه بهن که پیواری ناو ناسمانه کان و زه وی ناشکرا ده کاو، جی وهیشیرن و هر چیکی ناشکرای بکه ن، نه و دهیزانی. نه و خودایه ی که

۸۸۲) نامزمیه بهو نایه ته: ﴿وَإِنْ مِنْ شَیْءٍ إِلَّا یَسْجُدُ بِحَمْدِهِ...﴾ (الإسراء ۱۷)

لەو بە دەر ھىچ شت بۇ پەرستىن نابى و ئەو پەرورمىنى تەختى ھەرە مەزنە. گوتى:
بەم زوانە دەروانىن تا بزانی بە راست بو، يان تۆش ھەر لە درۆزنانى. ئەم نامەيان
بۇ بەرەو بۆيان باوئەو ئەوسا تۆزىك دوركەووەو بنواری وەلامیان چىە؟ ﴿۲۸﴾ النمل
پەپۆ سلىمانە رۆيشتو، ئەم داستانە دورو درێژەش رۆیداو، ئەو دەرمنجامە
مىژويەشى لى كەوتەووە، ھۆى ئەم روادووش ئەو بالئەديە بو پەرورمىنگارى خۆى
ناسى، ھەتا ھەندى لە زانايان دەلێن: سەيرە! پەپۆ سلىمان لە فیرەوون ژيرو دانائە
بو، لەبەرئەو ھۆى فیرەوون لە ھىمنايیدا بى باومر بو لە تەنگانەدا باومر ھىنانى دادى
نەدا، كەچى پەپۆ سلىمانە لە ھىورەيیدا باومردار بو، ئەوسا لە تەنگانەدا باومرەكەى
بە كەلكى ھات.

پەپۆ سلىمان گوتى: ﴿أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبَاءَ ...﴾ ھۆى كردووە ﴿سوژدە
بۇ خودايەك نەبەن كە پەنھانى ناو ئاسمانەكان و زەوى ئاشكرا دەكا. ﴿۵۰﴾ النمل
فیرەوونیش گوتى: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي ...﴾ ئەى دیووخان
نشینەكان! ﴿۱﴾ وا نازانم غەير لە من خوايەكتان ھەبى. ﴿۲۸﴾ القصص .

كەسى بەدبەخت ئەو كەسەيە پەپۆ سلىمانە لەوى ژیرتر بىو، مىرولە بۇ
بەرژەومندى خۆى وریاتر بى.

كەسى كەودەن و مايەپوتیش ئەو كەسەيە رېگا چارەى ژيانى لى تارىك بىو،
ھىواو ئومىدى دابرداپ بىو، ئەندامەكانى سەبارەت بە سودگەياندن لەكاركەوتو بى،
﴿... هُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ...﴾ دليان
ھەيە و پى تى ناگەن، چاويان ھەيە و پى نابىن، گوئيان ھەيە و پى نابىسن.
﴿۱۷۹﴾ الاعراف

لە جىھانى ھەنگدا مېھرى خودا دەبىنرئو، بەھرەو خەلاتى ومیەرچاوان دەكەوى،
كۆمەكى و ھارىكارى خوا ئەو جانەوەرە چوكەلەو كزو لاوازە دەگرێتەووە، بەوشیوہیە
خوا دەستەمۆى كردووە لە شانەى خۆى دەرەچىو، بەدواى رۆزیدا دەگەرئ، تەنیا
لەسەر شتى پاك و پاراو دەنیشى، شەیداو ئەوینى گولانەو، شیلەيان لى ھەلەدمژئ،

کاتې دهگه پټه وه نه وه ههنگوینه ی هه لگرتوه له جوړه ها رهنگ پټکها توه و جارهی دهر دانی تیایه، له گه پرانه ویدیا سهری لی ناشیوئ و، ریگای ون ناگا، شانهی خوئی پی دوزانی و، خوئی ده شانیه کی تر ناخا، ﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ﴾ (۶۸) ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بَطْنِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ... خوا می شهنگوینی رانه سپارد، که: له کیوان و داران و نه شوینی هه لی دهبه ستن، شوینی ژینی خوت هه لبه سته. پاشان له گشت به رو بوو بزپوت بمژه، نیتر به ملکه چی ریگهی راهینه ری خوت بگره بهر. له دهرونی سیلاویکی هه مه رهنگه دپته دهری، چاره ی بۆ مهردم تیدایه، که له مه شدا بۆ که سانی راده مینن نیشانه یه. ﴿النحل﴾ (۶۹).

ئاسود هبونی تو به و سهرگوز هشته و داستانه و، په ند لی وهر گرتنی له وه دایه: دنیایی له په نهانه وه میهر و سوزیک هه یه خاوه نه که ی خوایه کی تاک و ته نیایه، تاوه کو ههر له وی بخوازی و، ته نیا داوا له وی بکه یو، خپرو خوشیش ههر له دهر وازه ی ئومیدی نه و جاوه ریگهی، ئاواش حالی بی نه ریگیکی شهرعیت له سهر شان دهر وازه ی خوا ی میهره بانه و دابه زیوی ئاسمانه، نه ویش بریتییه له وه ی گرپوش بۆ خودا به ی، سوپاس و ستایشی بکه ی، کارو فهرمانی خوتی به ته ما که ی، به دلوه روی خوت له و بکه ی. پپو یسته له سهرت دنیا بی جگه له خوا نه و هه مو مرو ف گه له، نه و جیهانه زه به لاهه، تو زه لیک دادی تو ناده ن، نه وان خو یان هه زارن، هه مو یان ئاتاجی په روهر دگارن، ههر له به یانی تا ئیواره روژی و بزپوی له و ده خوازن، له ش ساخی و ته ندروستیان، کامه رانی و ئاسوده ی یان، پله و پایه و که لوپه لیان، له و خوایه داوا ده که ن، هه مو دروستکراوی مولکی نه وه.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ... ئە ی خه لکینه! ئیوه

به خودا ئاتاجن، ههر خودایه بی نیاز و هیژایه په سندی بدری. ﴿فاطر﴾ (۱۵).

له سهرت پپو یسته به یی گومان و دودلی بزانی، ته نیا خودا سهرتده خاو ریی راستن نیشان نه دا، ده تپاریزی و کاروبارت به ری نه با، پاریزگاریت لی نه کاو خه لالت ده کا، له سهرت پپو یسته روی دلت ته نیا ئاراسته ی نه و بی، په روهرین به تاک بناسی و

پەرسشت ھەر بۆ ئەو بى، داواو خواستت ھەر لە ئەو بىو، ئومىدشت ھەر بە ئەو بى، لەسەريشت پىويستە پادەي پىزى مروفى بناسىو، دلتيا بى دروستکراو ئاتاجى دروستکارە، ئەوھى دوايى دەپىر ئاتاجى خوايەكى ھەميشە زىندوھ، ھەزارو نەدار ئاتاجى خواي بى نيازە، ھىزو تواناو بى نيازى دەسلەلاتى پەھاو ھەميشە زىندويى تەنيا شياوى خوان. ئەگەر ئەوھ تىگەيشتى، ئەوسا بە ساي بەندايەتىو خۆيەك لاگردنەوھ بۆ خواو، خۆ نزيك خستەوھ لە خوا بەختەومرى وەدەست بىنە، ئەگەر داواي لىبوردنت لىکرد لىت دەبورى، ئەگەر بۆ لاي گەپايەوھ ومرتەدەگرى، ئەگەر لىي پاراپەوھ پىت دەبەخشى، ئەگەر رۆزىت لى داوا کرد بە شت ئەدرى، ئەگەر داواي پىت گىريت لىکرد پىشت دەگرى، ئەگەريش سوپاست کرد پىرت پى ئەدرى.

بە خواي بەرزو توانا قايل بە

((رضيت بالله ربا، وبالإسلام دينا، وبمحمد ﷺ نبيا... خودام بە پەرورمەديارو، ئىسلام بە ئايىن و، (موحەممەد) -درودو سلاوى خواي لەسەر- بە پىغەمبەر قەبوڵە)).

ئەو ھەرمودەيە ئەوھ لە ناوھخۆ دەگرى، کە رەزامەندى لە پەرورەندەت بنويى - گەورەيى و بى وىنەيى بۆ ئەو- ئىنجا بە ياساو بەرنامەي قايل بىو، لە قەزاوقەدەرى رازى بى، جا ج خوشى بى يا ناخوشى، شىرىن بى يا تال و سوڤرى.

بىگومان ئەوھ راست نىە باومر بە قەزاو قەدەر تەنيا خوشيەکان بگريتەوھ، بەو شىوھى ھەر لەو کاتە بە قەزاو قەدەر قايل بى کە لەگەل خواست و ئارموزەکانندا يەك دەگريتەوھ، رۆگرزو ناقايلش بى ئەگەر بەگوڤرەي وىست و ئارموزى تۆ روى نەدا، نابى بەندە بەم شىوھى مامەلە بکا.

کەسانى ھەبون لە ھىمتاييدا بە پەرورەدەکاریان قايل بونو، لە کاتى دەردو بەلاش رۆگرز بون، لەکاتى ھەبوييدا ملکہ چيون و لە تەنگانەو نەبونيدا لاسار بون، ﴿... فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَهُ فِتْنَةٌ أُنْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ...﴾ ئەگەر

چاگەيەكى توش ھات، بەو ھە خوا دۇنيايە، ئەگەر بەلاشى بەسەر دى، بەرھە پاش

دەگەرپتەو ھە دنياش و قيامەتیشى چو. ﴿١١﴾ الحج

عەرەبە لادىيەكان مۇسلمان دەبون، ئىنجا ئەگەر لە كاتى مۇسلمانەتتياندا خۇ شىيەك روى تى دەگردن وەكو باران بارىن و، گيا شىن بون و، شىر زۇر بون، دەيانگوت: ئەو ھە ئايىنىكى خىردارە. دەستيان بە ئايىنەو دەگرت و مل كەچ دەبون. ئەگەر جگە لەمەيان ھاتبايە پىش، وەكو وشكە سالى و، بى بارانەيى و، بى لەومپى و، ھەژارى و ھەدارى، ئەو بەرھە دواو دەگشانەو، پشيان لە پەيام و ئايىنەكەيان ھەلدەگرد.

كەوايە ئەو مۇسلمان بونە بۇ ھەوا و ھەو ھەس ملەكەچ بونە. چونكى كەسانى ھەن سەبارەت بەو ھە لە خواى بەرزو بى ھاوتايان قايلن، لاى خوا ھەلدەبۇزىر، تەنيا رەزامەندى ئەويان گەرەكەو، چاويان لە پاداشت و خەلاتى ئەو ھەو، ھەول و گەريان بۇ دواوژە.

لە راستيدا كەسى خوا بۇ بەندايەتى ھەلى بۇزىرئو، بۇ خزمەت و سود گەياندن بە مۇسلمانان رىزى لىبنى و جياى كاتەو، لەگەل ئەو ھەو بە ھەلبۇزاردن و جياگردنەو رىزلىنەنە قايل نەبى، شياو بەو ھەو تا ھەتايە لەناوچى و، بىراى بىر تىبىچى: ﴿... ءَايِنَا فَاَسْلَخْ مِنْهَا فَاتَّبِعْهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْعَاوِيْنَ ...﴾ نىشانەكانى خۇمان بى بەخشى بو، خۇ لىبواردن، ئەوسا شەيتان وە دوى خۇى دواكەوتە ناو رىزى گومرايان. ﴿١٧٥﴾ الأعراف

﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ ... ئەگەر خودا بىزانىبا خىرىكىان دەباراندایە، كاریكى دەگرد ببیس. خۇ ئەگەر گوى بىستنىشى بى بدا بان، ھەر رويان لى وەردەگىراو خۇيان دەبوارد. ﴿٢٢﴾ الأنفال

بىگومان رەزامەندى دەروازەى گەورەترىن دىندارىە، ئەوانەى لە پەرورەينيان نزيك دەكەونەو، بە رىنمايى خوا دل شادن، بۇ ھەرمانى ملەكەچ، بۇ ياسا و بەرنامەى گوىرايەن، لەو دەروازمە دەردەچن. پىغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - مال و دەستكەوتى شەرى (ھونەين) دابەش گرد، بىرىكى زورى دايە مۇسلمانە دوايەكان و سەرگرددە عەرەبەكان، ھىچى نەدا بە يارىدەدەران، چونكى

دەيزانى ئەوان رەزامەندى و دلتىيى و باوەرو فەر و چاگەى زۆريان لەدلتا هەيه، هەر وەكو بلىي گازاندهيان کرد چونکو لە مەبەستەگە ئاگادار نەبون، ئىنجا پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - کۆيکردنەووە و نهيتى ئەم کارەى بۆ رۆن کردنەووە، هەوالى پيدان خۆى لەگەڵ ئەوانە و خۆشى ئەوین، هەر لەبەر ئەوەش ئەو مالهى داووتە ئەو کەسانە دلتان بۆ ئىسلام رابکيشى، چونكى باوەريان تەواو دانەسەپاوە، بەلام بە يارىدەدەرانى فەرمو: ((اما ترضون ان ينطلق الناس بالشاء و البعير، وتنطلقون برسول الله ﷺ الى رحالكم؟! الانصار شعار، والناس دثار، رحم الله الانصار، وابناء الانصار، وابناء الانصار، لو سلك الناس شعبا وادياً، وسلك الانصار شعباً وادياً لسلكت وادي الانصار و شغب الانصار... بەو قایل نين خەلکان مەر و وشريان لەگەڵە خۆيان دەبەنەووە، ئیوەش پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - بۆ مالى خۆتان دەبەنەووە؟! ئەنسارىەکان دروشمن، خەلکانى تر پەرۆى سەر دروشمن، خوا سۆزى بۆ ئەنسارىەکان و، رۆلەکانیان و، کورى کورەکانیان بنوینى، ئەگەر خەلکان شیوو دۆلايىک بگرنەبەر و، ئەنسارىەکانیش شیوو دۆلايىک بگرنەبەر من ئەو شیو دۆلايى يەى ئەنسارىەکان دەگرمە بەر.

ئەوسا خۆشى و شادی دای پۆشین و، ناخى پەرگەردن، ئارامیان بەسەر داڕزاو، رەزامەندى خوا، پىغەمبەرى خويان و دەست هینا - درودو سلاوى خواى لەسەر - ئەوانەى رەزامەندى خويان گەرەگەو، شەيدای بەهەشتىک پانتايیەگەى بە قەد ئاسمانەکان و زەمینە، ئەگەر بى و لە پى ئەو رەزامەندیەو، لە برى ئەو بەخشش و خەلاتە بى وینەیه دنیايان سەر لەبەرى پى بدرى قەبولیان نیه.

عەرەبىكى دەشتەكى لەبەردەستى پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر -
— موسلمان بو، پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - هەندى مالى پيدا، ئەو گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا، من لەسەر ئەو پەیمانم بە تۆ نەداوە.

پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - فەرموى: ((على ماذا بيعتني؟... ناخو لەسەر جى پەیمانت بى داوم؟

گوتى: لەسەر ئەو پەیمانم پيداوى تيرىک بە تيرى بەرەو روم بى بە ئیرەم کەوى (ئاماژەى بۆ گەردنى کرد) ئەلیرەش دەریچى (ئاماژەى پشتى ملی کرد).

پيی فېرمو: ((إِنْ تَصَدَّقَ اللَّهُ يَصْدُقْكَ...)) نه گهر له گهل خوا راست بکې نهویش بوټ جيبه جي دهکا. شهر داگيرسا تيرنک به تيژي بهرهو روی هاتو دای له گهردنی، به پهرومردگاری شادبووه نهو له خوا رازی بو خواش لهوی رازی بو.

جاریکی تریشیان ههندي سامانی دابهش کرد درودو سلاوی خوای لهسهر. دایه نهوانه دی دین گرجو باوهر کال بون، له جیهانی چاکه کاریدا تهنک دهست بون، نهیدا به کهسانی شمشیریان له پئی خوادا کوژ بون، مالو سامانیان کرده قوربانیو، له پیناوی جیهادو بهرگری کردن له پئی نیسلا ما زامدار بون، دواي نهو پېغه مبهري خوا - درودو سلاوی خواي لهسهر - لهناو مزگهوتا ههلسایه وهو وتاریکی بو خویندنه وهو، مهسه له کهی روشن کرده وه، پيی وتن: ((إِنِّي أَعْطِي النَّاسَ مَا جَعَلَ اللَّهُ فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الْجَزَعِ وَالطَّمَعِ، رَادِعَ النَّاسِ لَمَّا جَعَلَ اللَّهُ فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الْإِيمَانِ - أَوْ الْخَيْرِ - مِنْهُمْ: عَمْرُو بْنُ تَغْلِبٍ...)) بویه به ههندي کهسم به خشیوه چونکی خوا بئارامی و جاوبرسیتی خستوته دلیانه وه، بهشی کهسانیکیشم نه داوه چونکی خوا باوهر - یاخود چاکه ی - خستوته دلیانه وه، (عهمری کوری (تهغلیب) یه کیکه لهوانه)).

نهوسا (عهمری کوری (تهغلیب) دهلی: نهو وتهیم نهو منده لا خوش بو حهزم نه نه کرد به دنیاو نهو دی تیاپه تی بیگورمه وه.

به راستی نهو رازی بونه به خواي بهرزو توانا، هه لبراردنی خهلاتی خواپه و، هایل بونه به برپاری پېغه مبهري خوا - درودو سلاوی خواي لهسهر - بیگومان له لای هاوهلنک دنیا بارته های وتهیه کی خوشی پېغه مبهري خوا درودو سلاوی خواي لهسهر - نرخي نیه.

گومان لهوهدا نیه پېغه مبهري خوا درودو سلاوی خواي لهسهر. وا دهو بهلینی کوشک و ته لارو، ناوچه و ههریمو، باخو گوئشه نی به هیچ کام له هاوهلانی نه دا، به لکه پېغه مبهري خوا درودو سلاوی خواي لهسهر - بهلینی رهمانه ندی و، به ههشتو خهلاتیکی نه برپاوهی به یاوهرانی نه دا. پيی دهفه رمون: کی نه م کاره نه انجام نه داو به ههشتی بو هه بی؟

بە يەككى تىرى دىمفەرمو: ئەو ھاۋرپىيى مەن بىي لە بەھەشتا؟ چونكى ئەو سامانەي ئەوان بەخشىيان؟ ئەو ئەشكەنجە و پەنجەي كىشايان، ئەو كىردو كۆشەي پىش كەشيان كىرد، تەنيا لە دوا رۆژا ۋەلامى ئەدرىتەۋە، سەبارمت بەۋەي دىنيا ۋە ئەۋەي تىايەتى بەراپەر ئەو ھەۋلە بىي ۋىنەيەي پىي ناكىي، چونكى بىي نىرخو بىي بايەخە، بىي سەنگو بىي بەھايە.

(تىرموزى) دەگىرپىتەۋە: كە (عومەر) -خوای لى پازى بىيت- داۋا لە پىغەمبەرى خوا دەكا - درودو سلاۋى خوای لەسەر- پىگای پىي بدا بچى عومەر بىيىتەۋە، ئەۋىش پىي دىمفەرموئ: ((لا تنسنا من دعائك يا اخي... نەي برالە، لە نزاكردنتدا لە بىرمان نەكەي.

ئەۋەي ئەو قەسەي كىرد پىغەمبەرى پىنماكارە - درودو سلاۋى خوای لەسەر-، ئەو پىشەۋايە بىي گوناھەيە لا پەرسەنى^{۸۲} قەسە ناكە، ۋەلى ئەو دەستەۋازەيە، پەيشىكى بە سەنگو پىر بايەخو بىي ۋىنەيە، دوا بەدۋاى ئەۋە (عومەر) گوتى: ئەۋە وشەيەكە بە دىنيا ۋە ئەۋەي تىايەتى نايگۆرپەۋە.

دەي تۆش بۋار بەخۆت بدە بىرکەيتەۋە، كە پىغەمبەرى خوا -درودو سلاۋى خوای لەسەر- بە تۆ بلى: برالە، لە نزاكردنتدا لە بىرمان مەكە:

ئەو پەزماھەندىەي پىغەمبەرى خوا -درودو سلاۋى خوای لەسەر- بەرامبەر پەرومىنى نواند لە باسو لىدۋانى خەلكان ژۆراتر بو، ئەو بە ھەبۋىي و نەبۋىي قايل بو، لە شەپرو لە ئاشتيدا قايل بو، لەكاتى دەسلەتو بىي دەسلەتيدا، لە تەندروستى و نەخۆشيدا، لە تەنگانەو ھىمناپيدا قايل بو.

تالى و سوپىرى و جەرگ سوۆزى بىي دايكو باۋكاتى بىيى ئەۋسا قايل بو ئەۋەندە ھەزارو دەست تەنك بو لە جۆرى خورماي خراپى تىر نەخوارد، لە تاۋى برسپىتى بەردى لەسەر سكى پىچا، رەبە جۆپىكى لە جۈلەكەيى بە قەرز و مرگرتبو زرىيەكەي بە بارمتە لە لا دانا بو، لەسەر ھەسپىر دەخەوت و شوپىنى لە كەلەكەي دەرچوبو، سى رۆژى بە سەرا تىپەپىۋە ھىچ خۇراكى نەبۋە بىخۋا، لەگەل ئەۋەدا لە پەرومىردگارى

جيهان قايل بو: ﴿بَارَكَ الَّذِي إِن شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا... مَهْزَايَه تى هەر بۇ كەسى ئەگەر حەزكا لەوہ چاترت دەداتى: باغاتىكت پى دەبەخشى جۇباريان بە بەردا دەرواۋ چەند كۆشكىشت بۇ دادەنى. ﴿۱۰﴾ الفرقان﴾.

لە كاتى پۈبەپۈبۈنەۋەى يەكەمدە، ئەو رۇژەى لەگەل كۆمەل و دەستەى خوادا پىغەمبەرى خوا - درودو سلاۋى خواى لەسەر - لەلایەكەۋە ۋەستا بو، ھەمو دىنياش بە پىادەمپەۋو سوارەۋە، بە مال و سامان و خۆھەلگىشان و تپ و فیزەۋە لەلایەكى ترەۋە ۋەستابون و دژايەتيان دەگرد، ئەوسا كەش لە خواى پەرۋەردىارى قايل بو.

لە ساتى تەنگانەدا، ئەو رۇژەى مامى مردو، (خەدىجە)ى ھاۋسەرى كۆچى دوايى كرد، بە توندترىن شېۋە ئازاردرا، بە درۋژن لەقەلەم درا، ئابرووشكۆى لەكەدار كرا، بەوجۆرەى پەيامى راستيان دەشتواند، پىيان دەگوت: درۋژنە، سىحربازە، جادوگەرە، شاعىرە، شىتە، ئا لەو ساتەدا لە خوا نارەزايى نەنۋاند.

ئەو رۇژەى لە خاك و زىدى، لە يارىگاۋ، جىي گالتهۋگەپى سەردەمى منالىۋ، ھەپەتى لاۋىتى ۋەدەرنرا پۈگرزو ناقايل نەبو، بەرەۋ مەككە ئاۋرى دايەۋەۋە ئەسرىن لە چاۋى تكا، فەرمۈى: ((إِنَّكَ أَحَبُّ بِلَادِ اللَّهِ إِلَيَّ، وَلَوْلَا أَنَّ أَهْلَكَ أَخْرَجُونِي مِنْكَ مَا خَرَجْتُ... بەراستى تۆ بە لای منەۋە خۆشەۋىستىرین ولاتى خواى، ئەگەر بەھاتايەۋ خەلگى تۆ منيان لە تۆۋە دەرنەنابۋايە، دەرنناچوم. گازاندەى لە خوا نەگرد لەو ساتەى ناچار كرا مەككە جىبەيلىۋ، بەرەۋ مەدىنە بكەۋىتە پى، كە بە ھەر لايىدا بېرۇيشتايە بەربەستيان لەپى دانا بو، بە ولاخى سۋارى پراۋيان ئەنا.

ئەو كاتەى بە مەبەستى بلاۋكردنەۋەى بانگەۋازى بەرەۋ (تائىف) پۇيى، بە ناشىرىنترىن و خراپترىن شېۋە پىشۋازيان لىكردو ۋەلاميان داۋە، ئەۋەندە بەردى پى داكىشرا ھەتا خويى لىچۇرا، ئەو جارەش لە خواى خۆى ناقايل نەبو. لە ھەمو جىگاۋ شۈيىنىكدا، لە ھەمو كاتو سەردەمىكدا لە پەرۋەردىنى بە گازاندە نەبو. لە جەنگى (ئوحود) سەرى (پىرۋزى) قرنجا^{۸۴}، ددانى (پىرۋزى) شكا، مامى كوزرا،

ھاۋەلانی سەریان بېرا، سوپاگەى تىك شىكىنرا، ئىنجا دەيفەرمو: ((صَفَا ورائي لائىنى على ربي... له دوامه وه ريز بيهستن تاوهكو ستايشى پەرورمردگارم بکەم)).
بىباۋەپرانى ھاۋبەش پەيداگەر، جولهگە و دوروان له دژى ئەو پەيمانىيان بەست، ئەو نارمزاىى له پەرورمردگارى دەرنبەرى، له پروياندا و مستاو، کارو فەرمانى دايە دەست خواو پىشتى بە ئەو بەست.

پاداشتى له خوا قايل بونى - درودو سلاوى خواى لەسەر - بوە مايەى خوا لى
قايل بونى: ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى... بەم زوانەش پەرورمردمت چاکەى وا
هات دەگەل دەگا، رازى دمبى. ﴿٥﴾ الضحى﴾.

زايەلەى^{٨٨٥} دۆلى نەخلە^{٨٨٦}

پىغەمبەرى بى گوناھ - درودو سلاوى خواى لەسەر - لەو مەككەيەدا، كە جى
مال و جى حالى بو، جىي رۆلەو خاك و ولاتى بو و دەدرنرا، شار و دەدرو هەترە
كرا^{٨٨٧}، پەناى بۆ (تايىف) برد لەوئى بە دل رەقى و بە درۆ زانين پيشوازيان لىكردو
بەخىريان هين، بە ئازاردان و بەرد ليدان، بە وتەى نەشياو جويندان وەلاميان داو.
فرمىسكى خەمى له چاوان دەتكا، پىيەگانى له خوئنى پاكي هەلچۆرا، دللى بە
داخى ئەو مەرگەساتە دەسوژا^{٨٨٨}، پەنا بۆ كوئى بيا؟ له كى داوا بك؟ سكالای بۆ كى
بك؟ لاى كى رازى^{٨٨٩} خوئى بدركيئى؟ بۆ ئەو خوايە هانا دەبا فريادپرەسو
دەسەلاتدارە، بالادەست و هەرە زالە.

(٨٨٥) چريکە / ھاوار.

(٨٨٦) ناوى ئەو دۆلايى يە بو پىغەمبەرى خوا ﷺ نزاى تيدا کرد.

(٨٨٧) دەرنبەدر کرا.

(٨٨٨) دەسوژا.

(٨٨٩) نەيئى.

پېغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - پوى لە ڤوگە ^{۸۹} کردو، خواستى ڤوهو خوا کردو، ستایشى پەرورەینى کرد، چەند ڤستەو دەستەواژەییکی بە جۆش و خرۆش و راستگۆيانە لە دەمی پیرۆزى هەلقولاً، نزاى کردو پاراپیهو، مەزلومیەت و مەینەتیەکەى بۆ خوا خوێ گێراپیهو، پێیدا گرت و ئەسرینی لە چاون هەلڤشت.

گوێ بگرە بۆ داواکەى پېغەمبەر - درودو سلاوى خواى لەسەر - کە لە دۆلى نەخلە زایەلەى بۆ خوداوەندى پەرورەندەى هەلەدەڤر: ((اللهم اني أشكو إليك ضعف قوتي وقلة حيلتي وهواني على الناس، أنت أرحم الراحمين، رب المستضعفين، وأنت ربي، إلى من تكلني؟ إلى قريب يتجنهني، أو إلى عدو ملكته أمري، إن لم يكن بك علي غضب فلا أبالي، غير أن عافيتك هي أوسع لي، أعوذ بنور وجهك الذي أشرقت له الظلمات، وصلح عليه أمر الدنيا والآخرة، أن ينزل بي غضبك، أو يحل بي سخطك، لك العتبى حتى ترضى، ولا حول ولا قوة الا بك... پەرورەدگار، بپهێزی و کەمدەسەلاتی و بەکەم سەیرکردنم لەلایەن خەلگەوه بە تۆ ڤادەگەیهیپنم، تۆ میهرەبانترین میهرەبانانی، پەرورەگاری بێ چارانی و، پەرورەدگاری منیشی، بە کیم دەسپیری؟ بە خزم و کەسێ ڤوی لە من گرژ کردو، یا بە دۆزمنیک کارو فەرمانی منت خستۆتە ژێر دەستی، ئەگەر تۆ لیم تورپە نی باکم نیه، تەنیا ئەوەندە هەیه بەخشنەمی تۆم بۆ من فراوانتر، پەنا دەگرم بەو نورەى تۆ، کە تاریکیەکانی پێ ڤوناک بۆتەوهو، کارو فەرمانی دنیاو دوا ڤۆزی لەسەر دامەزراوه، لەوهی رقی تۆم بەسەردا بێتە خوار، یاخود تورپەیی تۆ بمگرتەوه، هەتا ئەلێی بەسە ڤازی بون بۆ تۆ، هیچ هێزو تواناییکیش نیه مەگەر بە ساي تۆ)).

چەند خەلاتىك بۆكۆمەل و دەستەي يەكەم

﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ...﴾ ئەو دەستە خاوەن باوەردەي كەوا لە ژێر دارەكەدا دەگەلتا بونە هاوپەيمان، خودايان لى رازى بوە، دەيزانى چيان لەدەلدايە. سا ئۆقرەو دۇنيايى ناردە سەريان و بە سەرگەوتنىكى نزيك پاداشى دان. ﴿١٨﴾ الفتح ﴿١﴾ ئەو ئامانجەي بىرواداران خواستويانەو، ئەو دەي راستگويان بە شويئيدا وىل بويئەو، براوەو سەرگەوتوان لەسەري سوريونە لە بەدەستەيئانى رەزامەندى خوا گەورەترو بەرزترو، سودمەندو بەهەرپەين تر نيه.

بىگومان رەزامەندى لە هەموئاوات و خواستىك ژۆرپاترو بلىندترە، لە هەمو بەهەرپەكيش بەهادارتەرە. دەبينين لىردەدا ئايەت دەربارەي رەزامەندى خوا دابەزيوە، كەچى لە شويئىكى ترا باسى لىخۆشبون دەكا: ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ ...﴾ هەتا خودا لە هەلەكانى پيشوت و لەو هەلەكانى لەو بەولاولە توشيان دىي عافوت بكا چاوپوشيت لىبكا. ﴿٢﴾ الفتح ﴿٢﴾

لە جىگايەكى تر باس لە تۆبە دەكا: ﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ ...﴾ خوا لە پىغەمبەر و ئەوانەي دەربەدەرن و ئەوانەي ياريدەدەرن، خۆش بوە. ﴿١٧﴾ التوبة ﴿١٧﴾

لەلایەكى ترەو دە باس لە چاوپوشى دەكا: ﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنَتْ لَهُمْ ...﴾ خوا بت بەخشى بۆ چ ئيزنت دان؟ ﴿٤٣﴾ التوبة ﴿٤٣﴾

بەلام لىردەدا: چونكى هاووەلان لەژێر دارەكە پەيمانيان بە پىغەمبەري خوادا - درودو سلاوى خوى لەسەر - خوى گەورەش لە رازو نيازبان حالى بو، سەد دەرسەد

رەزەمەندى خۇايران دەدەست ھېنا، ئەوان لەسەر ئەو پەيماناندا ئەو رۆحە خۆشەويستەيان لە پېناۋى رەزەمەندى خۇاى راستەقىنەيان بەخت كەن، بۇ ئەو بو ئەو گيانە بەنرخەيان، ژيان و بونيان بە رەزەمەندى خۇاى تاقانە بفرۆشن، دەيانەويست بمرن بۇ ئەو پەيامى خوا بژي، ئەوان بكوژرېن تاوھكو ئىسلام بىسەپ، ئەوان بېرۇن بەرنامەى خوا بىمىنى.

خۇاى گەورە لەو بىروباومرە توندو تۆلەيانو، ئەو نيازو مەبەستە پاك و پاراوەيان ھالى بو، لە راستىدا شەكەت بون و شەونخونيان كەرد، تېنوبون و بە برسېتى بەرپيان كەرد، ژيانيان تەنگ بو دوچارى دەردوبەلا بون، بەشيان ئەشكەنجە و نازار بو، بەلام خوا لىيان پازى بو.

لە راستىدا دەربەدەر و شاروودەر بون، رەنجيان كېشاو، دورە ولات و شەكەت بون، وەلى خۇايران لى قايل بو.

مال و مەل و سەرەمت و سامان و خانوبەرەيان بەجىھىشت، تالايى لىكجىابونەو دەربەدەريان چەشت، زەحمەتى رېگاو، كۆلەمەرگى كۆچباريان بىنى، كەچى رەزەمەندى خۇايران دەستەبەر كەرد.

ئاخۇ خەلاتى ئەو تىكۆشەرو خۆبەختكارانە لە پېناۋى ئەو دىنەدا: مەر و مالات و وشتر و گا بو؟ ئاخۇ دەستكەوتى ئەو بەرگرى كارو شۆرەشگېرپانە لە پېناۋى ئەو پەيام و بەرنامەدا: كەلوپەل و سامان بو؟ بۇ پېت وايە گرپ دەرونى ئەو چىن و دەستە ھەلزاردەو ناوازمى، بە پارەو پولى بى نرەو كۆشك و تەلارى بەرزو باخ و باخاتى بى وىنە دەكوژىتەو؟ نەخېر.

رەزەمەندى خوا دەردى سارىژ دەكەردن، لىبورنى خوا ئاسودەبى بەسەردا دەرژاندن، ئەو دەستەواژە، دەرونى فېنك دەكەردن: ﴿وَجَزَّيْنَهُمَا صَبْرًا جَنَّةً

وَحَرِيرًا ۝ تُتَكَيَّنُ فِيهَا عَلَى الْأَرْبَابِكِ لَا يَرُونَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ۝ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ

ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذَلِيلًا ۝ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِبَنَاتٍ مِّنْ فَضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا ۝ ۱۵﴾

قَوَارِيرًا مِّنْ فَضَّةٍ قَدَرُوهَا نَقِيرًا ... چونكە ئەوان خۇراگر بون، لە پاداشا بەهەشت و

حەرىرى پىدان. لە بەھەشتا لەسەر تەخت پال ئەكەون و نە تىنى تاوئ دەبين،
نە سەرمایى. سىبەرى درەختەکانى بەسەریان شۆرپونەو و ميوەکانیان
لەبەردەستە. بە دەفرى ^{۸۹۱} زىو بە چەندىن زەركى ^{۸۹۲} مینا، بەسەریانەو دەگەرپن.
زەركى زىوین كەپاس بە قاس سازیان داو. ﴿۱۶﴾ الإنسان ۸۸.

با روخسارت گرژنەبى ھەرچەندە تیشكى خۆرت لى ونبى

پیاویك لە تیرەى (بەنى عەباس) كەسىكى دەولەمەند بو، خۆى گەورە
خاووخیزان و مەر و مالات و سامان گەلىكى پى بەخشى بو، ئەو مال و منالە لە دى
(بەنى عەبەس) لە ناو كەندىك دا، لە خانو بەرمیەكى فراوان دا دەى گوزەراند،
رۆژى كابر و شترى لى بزر بو بە دوايدا دەگەرپ، ھەتا وشترەكەى دۆزیەو و گەرپەو
سێ رۆژى پى چو، ئەو مال و منالەى لەناو خۆشى و ھەبوییدا جیھىلا، نە باوك و
نە منال خەيالى ئەوھیان نەكرد كارەساتیان بەسەردى.

گەورە و كچەك لى خەوتبون، لە مال و حالىكى خۆشدا پال كەوتبون، باوكەش بە
دواى ونبەكەدا دەگەرپ، لە كۆتا شەودا خۆى گەورە لافاویكى بە لىشاوى بۆ ناردن،
ھىچ شتى خۆى لەبەر نەدەگرت، قور و بەردى رادەمالى، خانوبەرەى لە بناغەو
ھەلگىشا، ھەمو مال و سامان و خاوو خىزانى لە بن ھینا، لەگەل شەپۆلى ئا و گيانیان
لەدەستدا، دواى ھەبونيان ھەر ناويان ما، ھەرەكو بلىنى نەبو بن وایان لى ھات،
تەنیا لەسەر زمانى خەلك ناويان دەھات.

دواى سێ رۆژان باوكە بەرەو دۆلاى یەكە گەرپەو، گوپیستی ھىچ دەنگى نەبو،
ھەستى بە بونی كەس نەكرد، نە زیندوى، نە ھاودەمى نەھاو دەنگى، جیگا و رىگا
ئاسارى لەسەر پاسارى نەماو، ئەى خواپە گيان!! ئاى لەو مەرگەساتە بەرچا و
رەشە!! نە كورە نە كچە نە مالە، نە بارگە و نوین و خىزانە، نە پارە و پۆل، نە مەر و
مالات، نە چىل و چوال، ھىچیان دەنگ و رەنگى نیە، بە راستى مەرگەساتە!! سەربارى

(۸۹۱) جام، قاپ.

(۸۹۲) كوپە.

خەمانیش: يەككى لە وشترەكانى ھەللات ھەولیدا بىگریتەو دەستى بە كلكیەو ە گرتو وشتر جوتەيەكى لە دەم و چاوى داو ھەردو چاوى كۆپر کرد، ئەویش لەو چولگەيەدا ھاواری لى ھەلسا بە ئومىدى ئەو ەي يەككى بە فریای بگا تاو ەكو بەرەو شوینىك دەستى بگرئو ھەنسكى بەدا، دواى چەند ساتىك لەو رۆژەدا يەككى گووى لە ھاواری بو، ھاتە لایو دەستى كیشا، بردیە لای خەلیفە (و ەلید) ى كورى (عبدالملك) لە دیمەشق، ھەوالى پى راگەيانەدو، ئەویش گوتى: حالت چۆنە؟ كاپرا گوتى: لە خواى خۆم رازىم.

ئەو موسلمانە، كە ھەلگري يەكتاپەرستى يەو ھەلۆيستیكى ئاوا سەنگین و گرانبەھا دەنوینى، بو بە پەندو ئامۆژ بو ئەوانەى دەیانەوئ پەندو ئامۆزیارى وەرگرن، پيشەنگە بو كەسانى بەدواى راستیدا دەگەرپن، كە وشەيەكى ئاوا سەنگین و گران بەھا دەرەبەرئ. لە خوا رازیبونیش: شایەدە

ئەو كەسەى ملكەچ و رامى دەستى قەدەر نابى، ئەگەر حەز دەكا با ژىر كۆلتيك لە زەويدا لىبدا يا پەيزەيى بە روى ئاسمان ھەلچنى، ئەگەریش دمیەوئ: ﴿فَلْيَمْدُدْ سَبَبٌ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لَيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يَذْهَبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ...﴾ با بە پەتيك خوى ھەلواسى تا دەختكى، دەبا بزانی بەم فيلە ئوخەى دلى دى؟ ﴿الحج ۱۵﴾

بەرياران

﴿... فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ...﴾ وەختى لىبەراى كاری بکەى، ھەر بەتەماى خوا تىبکەو ە. ﴿آل عمران ۱۵۹﴾

﴿... إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ...﴾ خودا ئەوانەى خوشدەوئ، كە خویان ھەر بەو دەسپێرن. ﴿آل عمران ۱۵۹﴾

زۆر كەس لە ئیمە لەكاتى بەريار دانا دوچارى نىگەرانی و دلەراوکی دەبن، سەرشیوان و شلەزان و دلاو دلى دایاندەگرئ، لە ئەشكەنجە و دەرەسەريیكى

بەردەوامدا بەسەر دەبەن. لەسەر بەندە پۆیستە پرسو را بکا، فەرپو چاکەى کارو پيشەى لە خوا داوا بکاو، کەمیکیش بیری لى بکاتەو، جا ئەگەر ئەو کاتەنیهت و مەبەستى خۆى یەکلاکردەو و دەستبەکار دەبى و کاتى پرسو را نامىنى و پشت بە خوا دەبەستى و هەنگاو هەلدىنى، لەپىناو نەهیشتنى دله پراوکی و نىگەرانی خۆى یەکلادەکاتەو و سەقامگیر دەبى.

پشتى پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - کاتى لەسەر بەر زەك بو، لەمەر جەنگى (نوحود) پرسو راى بە هاوولان کرد، ئەوانیش پايان وا بو بچنە دەرئ، پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - زرى پەگەى کردە بەرو شمشىرەگەى هەلگرت.

گوتیان ئەى پىغەمبەرى خوا لەوانەى تۆزىمان لى کرد بى؟ ئەگەر حەز دەگەى لە ناو شار دەمىنەو. فەرموى: ((ما كان لنبي اذا لبس لامته ان ينزعها حتى يقضي الله بينه وبين عدوه...)) هىچ پىغەمبەرى بوى نيه کاتى زرى پەگەى کردەبەرى داىبىتەو هەتاو وەکو خوا لە نىوانى ئەو دوژمنەگەیدا پىرارى نەدا.

پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - پىرارى لەشار دەرچونىدا. بىگومان مەسەلەگە پۆیستى بە گومان و دودلى نيه، بەلکە پۆیستى بە هەنگاونان و پىداگرتن و دنىابون هەيه، لە راستىدا جەربەزمى و ^{۸۹۲} نازايەتى و سەرکردايەتى لە پىراردانا فەراهم دى.

پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - لەمەر جەنگى بەدر راپرسى لەگەل هاوولان کرد: ﴿... وَشَاوَرُهُمْ فِي الْأَمْرِ ...﴾ له کار تەگىريان پى بکە. ﴿۱۵۹﴾ آل عمران .

﴿... وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ ...﴾ (ئەوانەش کە): کار گەلێکیان بە راپۆزە. ﴿۲۸﴾ الشورى .

ئەوانیش راى خۆيان دەرپى، ئەوسا پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - پىرارىداو هەنگاوى نا، بەلای هىچ شتى دا لای نەکردەو. بىگومان دلای دلى

مايەى تىكدانى بۆچونو، ساردو سېرى تواناكانو، خۆرپانەگىرىو بەزىنو، تىشكان لە پىڭاۋ، پەرەۋازە^{۸۹۴} بونى ھەولەكانە.

ئەو گومانو دودلىيە دەردىكە تەنيا ۋرە بەرزىو خۆرپاگىرىو بى ھەلىيانى دەرمانە.

خەلكانى دەناسم سالانىكە سەبارمت بە چەند بېرىارو مەسەلەيەكى كچكەو بى بايەخ ھەنگاۋ دەنېن ۋەكشىنەۋە، من ۋاى بۇ دەچم تەنيا فايرۆسى گومانو دودلىيە كارى لەوانو دەورۋەريشان كىردو. ئەوان بۇ خۆيان پىڭا بە تىشكان نشىتى^{۸۹۵} دەدەن گىيان ۋرۇچيان پى گىرفتار بى ئەوسا دوچارى ھاتن، بۇ خۆيان ئاسانكارى بۇ پىرشوبلاۋبونى بىرو ھىزىيان دەكەن، بۆيە لىيان بو بە ميان.

ھەرۋەكو لە ھەرمودەشا ھاتو: ((كالشاة العائرة بين القطيعين من الغنم... ۋەكو مەرى نىۋان دو مىگەلە نازانى رەگەل كامەيان بىكەۋى)).

ئەوان لە تەنگانەدا دەيانگوت: ﴿... لَوْ نَعْلَمُ قَتَالَ لَا تَبْعَنَكُمُ... ئەگەر بىن زانىيا شەرو بەسەردا سەپاۋە، ديارە ۋەدوتان دەكەۋتىن. ﴿۱۲۷﴾ آل عمران ﴿۱۲۷﴾.

ئەوان لەگەل خواداو لەگەل خۇشياندا درۆ دەكەن، ئەوان لە تەنگانەدا خۆيان ھەشار دەدا، لە ھىمانايىشدا خۆيان دەردەخست، يەككىيان دەيگوت: ﴿... أَتَذَن لِي وَلَا نَفْتِي... ئىزىمان بدە با نەيەين، نەۋەك توشى گوناھان بىن. ﴿۱۲۸﴾ التوبة ﴿۱۲۸﴾.

ئەو كەسە تەنيا بېرىارى دۆران ۋە دارمانى دەدا. لە شەرى (ئەحزاب) ىشدا دەيانگوت: ﴿... إِنَّ يُونْتَا عَوْرَةً وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ... كەسمان لەسەر مالىەكانمان دانەناۋە ئاكاى لىبى، مالىان بى پارىزگار نەبو. ﴿۱۲۹﴾ الأحزاب ﴿۱۲۹﴾.

بەلكە تەنيا مەبەستىيان ئەۋە بو لە ترسى ئەرگى سەرشانىان ھەلىبىن ۋە لە ھەقو راستى خۆيان بدزىنەۋە.

۸۹۴) پەرەۋازە بون.

۸۹۵) دۆران.

وھكو چيا به نهه ژيى

خۆگري و داسەپاوى، ورە بەرزى و نهله خشاوى: له سروشتى برپادارانە، ﴿إِنَّمَا
الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ ... خاوهن باوهپ ئەو كەسانەن كە برپايان
به خواو پيڤه مەبرى هەيه و توشى دودلى نەبون. ﴿١٥﴾ الحجرات.﴾

بەلام دوروان: ﴿... فَهُمْ فِي رَبِّهِمْ يَزِدُّونَ ... له گومانى خۆياندا
هاتوچۆيانە. ﴿٤٥﴾ التوبة.﴾

ئەوان پەيمان و بەلەين دەشكىنن، له برپاردانيان دودلن، روهو دواوه پشت
هەلەكەن.

ئەى مروڤ ئەگەر راستى وھكو مانگى چواردە دەدرەوشايەو، دلت پتر به لايىكدا
چو، سودو كەلكت لەوڤوه چاومروان كرد، له سەرت پيويستە بى دواكەوتن و دودلى
هەنگاو هەلەينى.

پياويك لەمەر تەلەقدانى ژنەكەى دودل بو ئەو ژنەى له دو لاوه تالايى پى
هەلەمچەشت، چوه لاي كاراشنايىك حالى خوى پى راگەياندا، پى و ت: چەند سالە
لەگەل ئەو ژنەدا بەسەر دەبەى؟
گوتى: چوار سالە.

گوتى: چوار سالە ژمهرى وەسەر دەكەى؟!

بەلەى راستە چاومروانى و خۆراگري و ئارامگري دەبى هەبى، بەلام تا كەى؟ كەسى
زیتەل و زیرەك دەزانى ئەو كارە چەندى لەبارە، دەشى يا ناشى، سەرى به كوى دەگا و
نەنجامەكەى ج دەبى، ئینجا با برپارى خوى بدا.

له ژياننامە و ليكوئینەوہى بارى خەلكان ئەوہ روندەبیتەوہ، كە سەر لیتیکچون و
پەشۆكان له زۆر لاوه دوچارى مروڤ دى، بەلام زۆربەى لەو چوار رینگايەوہ دوچارى
دین:

يەكەم: لە خویندن و ھەلبژاردنی بەشی تایبەتیدا، ماوەیەك ھەروا دەمینیتەو نازانی چ بەشێك پەچاوكا.

چەند قوتابی دهناسم سەبارەت بە پارایی یان لەمەر پەچاوكردنی كۆلیژو بەشەكان، سالانیکیان بەفیرۆ داو، ھەیانە بەر لە تۆمارکردنی ناویان لەناو گوماندا ماوئەتەو، ھەتاكو ئەو ھەلەیان لەدەست داو، كەسانیکیش ھەن سالیك یادو سال دەچنە بەشێكەو، جاری یەكەم كۆلیژی (شەریعە) ھەلبژاردو پاشان دەچیتە كۆلیژی ئابوری، دواي ئەو بۆ كۆلیژی (پزیشکی) دەچن، بەو بینەو بگرەيە تەمەنی خۆی بەرێ دەگا.

گەر بەهاتیە لە سەرەتاو پرس و رای بکەردایەو کارەگە ھەتسەنگاندایەو فەر و چاکە ھە لە خوا بخواستایە، ئەوسا بیگومان و دودلی دەستبەکار بوایە، کات و تەمەنی دەپاراست و دەستبەری دەکرد، ئەو بەشە تایبەتیەش، کە دەیەویست بپی دەگەیشت.

دوهم: لە کاری گونجاو، ھەيە نازانی چ کرداری بۆ وی پەسنە، جارتیکیان لەسەر کارێك دادەمەزرێ، پاشان جپی دەھێلێ و بەرەو کۆمپانیایێك دەچن، لەویش دەست ھەلدەگریو، تەواو خۆی بۆ بازرگانی یەکلادەکاتەو، دواي ھەمو شتی لە قەل و کۆتران دەبی و ھەژاری روی تێدەکا، دەچیتە ریزی بیکاران و لەمالی خۆی پال دەکەوی.

منیش بەوانە دەلیم: ھەرگەسێ دەروازە ی پۆزی لیکراو بە ئەو دەروازەيە بەرنەدا، چونکي خوا پۆزی ئەوی خستۆتە ئەو شوینە، ھەرگەسیکیش دەرگایەکی گرت و بەری نەدا کار ئاسانی و خیر و خوشی لەوێو پێ دەگا.

سێیەم: لە ھاوسەر ھەلبژاردندا، لە ھەمو شتی پتر کە گەنجان دوچاری سەر لیتیکچون و پەشۆکان دەکا سەبارەت بە دەست نیشانکردنی ھاوسەر، دەورووبەری ئەو گەنجەش بەشداری لە ھەلبژاردنەکا دەکەن، باوکە ژنیکی پێ پەسنە کورە حەزی پێ ناکا، یاخود دایکی نایهەوی، لەوانەيە کورە بەدواي ئارەزو ی باوکی بکەوی، ئەوسا ئەو ھە بۆخۆی دانابو ناییتە دیو، ئەو ھە پپی ناخۆشەو حەزی پێناکا پپی گرفتار دەبی.

ئامۇزگارىشم بۇ ئەوانە ئەودىيە، تەنيا ئەو ھاوسەرى لەرۋى دىن و جوانى و خورەشتى پېيى ھەساۋەن، بە ھاوسەرى بگرن، چونكو مەسەلەى ژنەينان بۇ رۇژەك و دو رۇژان نىيە رېيى تېنچاچى سەرەرۋىيى و ھەلەشەيى تىدا بىرى^{۸۹۶}.

چوارەم: لە مەسەلەى تەلاق سەراسىمەيى و دلاۋدلى پەيدا دەيى، جارى وايە لىكجىابونەۋى پى چاكە، ھەندى جارىش پىكەۋە زىانى پى باشە، رۇژىكى دىتە سەرى دەستى لى بەردا، رۇژىكى تر و دەيىنى يەكجارى پەيۋەندى بېچىرىنى، نىنجا ھەر خوا بۇ خۇى دەزانى چەندە ماندویتی و شەكەتى گيان و رۇخىدا دەگرى و بىرو ھزرى تىكەدەچى و، كاروبارى ئالۇز دەيى.

لە راستىدا بەندە لەسەرى پىۋىستە بە بىرارىكى يەكلاكرەۋە كۆتايى بە تەنگزەى دىرونى بىنى، بىگومان خوا يەك تەمەنى داۋە، ئەو رۇژە دوبارە نايىتەۋە، ئەو كات و ساتە جارىكى تر ناگەرپتەۋە، جا پىۋىستە ئەو ماۋىيە بە ئاسودىمى بەرى بىكا، بەدەستى خۇى ھەۋلداۋ، ئەو بەختەۋەرىيە بۇ خۇى دەستەبەر بىكا، ئەم ئاسودەبۈنەش بە بىراردان دىتە ئاراۋە. بەندەى مۇسلماننىش ئەگەر داۋى پرس و پاۋ داۋى وىستە ھەرى لە خوا، نىيەتى يەكلاكرەۋەۋە بۇيرانە بىرپارىداۋ پىشتى بە خوا بەست، كەسىكى بۇيرى و رىيى لى دىردەچى.

با ھەنگاۋانانت وەكو تەۋزى شەپۇل بى، ورت وەكو تىخى شەشپىر بى، كۆلنەدانت وەكو بەردەۋامى رۇژگار بى، رۇپىشتن و دەرچونت وەكو دەرکەۋىنى سېندەى بەيان بى، ﴿... فَأَجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ...﴾ ئىۋەش دەگەل شەرىكان و كارى خۇتان بىكەنە يەك و كارسازىيەكى وەھا بىكەن ھىچ دودلى تىدا نەيى. ئەوسا پەلامارم دەن و ماۋەم مەدەن. ﴿۷۱﴾ بۇنى

چى بچىنى ئەۋى دەدورىيەۋە

سەير لەۋە دايە ئىمە دەمانەۋى خەلك نەرمونيان بى كەچى خۇمان رىق ئەستورين، دەمانەۋى ئەۋان دەستكراۋە بن كەچى دەستى خۇمان دمقوچىنين، دەمانەۋى ئەۋان دۇستايەتى و برايهتى بنويىن كەچى خۇمان بى ھەلويىستين. گوتراۋىشە: كى تەۋاو براى تۆيە.

باجى وتەى برىقەدار

بىگومان بەختەۋەرى ئىمە لەۋەدايە، يەكەم جار ئەركى سەرشانمان بەرامبەر دروستكارمان و، دوهم جاريش بەرامبەر دروستكراۋەكانى جىبەجى كەين، لەگەل خوا پاشانىش لەگەل مروۇقدا ئەركى خۇمان بەجى بىنين.

گومان لەۋەدا نىە كە قسە بى دەسەلاتە ھەمو كەس پى دەۋىرئ و دەتوانئ ھاقو برىقى پى بدا، بەلام گرانتر لەۋە ئەۋەيە لە قائىبىكى زۇر جواندا دابرىزئ و كەردەۋى بەرزو رەۋشتى ناۋازەى لەگەلدا نەبى، ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ نَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ...﴾ ئاخۇ ئىۋە، كە فەرمان بە ۋە مەردمە دەدەن چاكەى بكەن، خۇتانى لى ھەلداۋىرن و ھەر خۇش و كىتب خويىنەۋەن؟ دەسا چىتانه تى ناگەن؟ ﴿البقرة ۱۷۷﴾.

ئەۋ كەسەى فەرمان بە چاكە دەكاو خۇشى لىدەۋىرئ، ئەۋەى قەدەغەى خراپە دەكاو خۇشى دەيكا، لە دۋارۋزا فرئ دەدرىتە ناۋ ئاگر - ھەرۋەكو لە فەرمودەى (صحيح) دا ھاتۋە -، چۇن گویدرئ بە دەۋرى ئاشدا دەخولیتەۋە، ئەۋىش بە ۋە شىۋەيە بە دەۋرى رىخۇلەكانىدا دەخولیتەۋە، دۆزەخىەكان لىۋ دەپرسن بۇ واتلىھاتۋە، ئەۋىش دەلئ: من فەرمانم بە ئىۋە دەكرد چاكە بكەن و خۇشم نەمدەكرد، ئىۋەم لە خراپە قەدەغە كەردو خۇشم دەمكرد.

جارىڭيان وتار بېژى ناودار (ئەبو موعازى پازى) ھەل ساپەۋە بەخۇى گىياو خەلگىش گىيا، پاشان گوتى:

**فەرمان بە تەقوا دەكالاى واىە تەقواكارە
چارەى دەردى لەلايە كەچى خۇى دەردەدارە**

ھەندى لە پېشىنان ئەگەر بيانويستايە خىرو چاكەيى بىكەن سەرەتا بەخۇيان دەيانكرد، ئەوسا فەرمانيان بە خەلگ دەكرد، ئەوانىش بە دەنگيانەۋە دەھاتن و گويپايەلەن دەكرد.

خويندومەتەۋە، كە لە چاخەكانى مەردايەتيدا كۆمەلە كۆيلەيىك داۋا لە ئامۇزىارنىك دەكەن فەرمان بە خەلگى بىكا كۆيلە ئازاد بىكەن، ويستى بە خەلگ بلى بەلام بەرلەۋەى پىيان بلى لە ماۋەيەكى درىژدا ھەندى پارەۋ پولى كۆكردەۋەۋە كۆيلەيەكى پى ئازاد كرد، دۋاى ئەۋە فەرمانى بە خەلگ كرد كۆيلە ئازاد بىكەن، خەلگىش چاۋيان لەۋى كرو كۆيلە گەلگىيان ئازاد كرد.

خەسانەۋە لە بەھەشتە

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ... نَيْمَةً جَسَنَاتٍ مَرُومَانَ دَهْغَمَلْ شەكەتى ۋەدەيەينا.

﴿البلد﴾

لە (ئەخمەدى كورى (خەنبەل)يان پرسى: كەى مرۇ دەخەسىتەۋە؟ ئەۋىش لە ۋەلامدا گوتى: ئەگەر پىت نايە بەھەشت دەخەسىتەۋە.

ئەم دىنايە جىگاي بەلاۋ كارەساتە، جىي كۆلۈى مەرگەساتە، جىگاي خەمۋ پەژارەيە، جىي ئازارۋ ئەشكەنچەيە، جىي شلۇقى ۋ بىزارىيە، ھەتا نەگەيتە بەھەشت خەسانەۋەت بۇ نىيە.

ھاۋرپىيەكى خويندەم لە نەجىرىيا كە پىاۋىكى سەرپاستو باۋەرپىكراۋ بو، ھەۋالى پىدام، كە دايكى لە سىيەكى كۆتايى شەۋدا بەئاگاي دەيىنا، دەيوت: دايكە

دەمەوئ كەمئ وەحەسەيم. ئەوئش دەيگوت: پۆلە تەنيا لە پېناوئ حەسانەوئەتدا بەئاگات دېنم، كورئ خۆم ئەو كاتەئ چوئتە بەهەشت بچەسپوئ.

يەكئ لە زانايايئ پېشيني، لە ناو سوژدەدا دەخەوت، ھاوئەلانی پېيان گوت: پشو بە گيايئ خۆت بدە. دەيگوت: حەسانەوئەئ ئەوم گەرەكە.

لە راستيدا ئەوانەئ دەيانەوئ بە ساي وازھينان لە ئەركەكان ھەر لە جيۆو بچەسپنەوئ، تەنيا دەيانەوئ راستەوخۆ سزا بۆ خۆيان دەستەبەر بکەن. گومان لەوئەدانىيە كە حەسانەوئە لە جيۆبەجئ كردنى كردهئ چاك و سود گەيئندا ھەيە، لەوئەدايە كاتەكان لەو شتەدا بەرھەم بېن كە لە خوا نزيكخەرەوئەن.

بئباوئەران دەيانەوئ ھەر لە دنيا بىرەوئەن و پشكى خۆيان پئ بېرئ، بۆيە دەلېن:
﴿... رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قَطْنَآ قَلَّ يَوْمِ الْحِسَابِ ... ئەئ پەرورەردگارمان بەر لەوئە روژئ قىامەت بئ، پىسولەئ خۆمان بدەيە. ھەندئ لە توئزەرەوان دەلېن: مەبەستئ ئەوئايەتە ئەوئەيە پشك و بەشى خۆمان پئ بدەئ لە خيرو خۆشى و پزق و پزوى بەر لە ھاتنى پزوى دوايئ.﴾ (۱۶) ص

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ... ئەوان حەزيان ھەر لە دنياي بئ بەقايە.﴾ (۱۷) الإنسان .

بىر لە سبەو دواپۆژ ناكەنەوئ، بۆيە كردهوئ سەرەنجامەكەئ، ئەورپۆو سبەئ، سەرەتاو كۆتايئ لەدەست دەدەن.

ژيان بەو شپوئەيە پەخساوئ، ئاكامەكەئ دوا بېرانە، تام و چيژئ تفت و تالە، جارە بە رەنگئ خۆئ دەنوئەن و لە ھيچ باريكى خۆئ پاناگرئ، جارە ھەبوئى جارەنەبوئى، جارە تەنگاوى، جارە شپنەيئ، جارە خۆشى جارە ناخۆشى.

فەرمو ئەوئەش دەرەنجامەكەئ: ﴿ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقَّ ۚ لَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ... پاشان دەيانگيرنەوئ بۆ لای خوا، كە سەرورەئ راستەقينيەئ ھەمويانە، بابزانن فەرمان ھەر بەدەستئ ئەوئە زوتر لە ھەر حيسابگەرئ بە حيسابئ گشت رادەگا.﴾ (۱۸) الأنعام .

نەرم و نىيانى يارىدەدەرى بە ئە نجام گەشتنە

چەند وتە و بەلگە لەمەر نەرم و نىيانى رابىران، (لېرەشدا دەلىين)، نەرم و نىيانى ئەو تىكا كارمە لە داواكارىيەكاندا تىكا پەتەنەكرىتەو، دەرگى بۇ سەلماندى ئەو قەسەيە ئەو نمونەيە لە بەرچا و بگى، ئەگەر ئۆتۆمبىل بە رېنگايەكى تەنگەبەردا بېروا ئەملا ئەولاي ديوار بى و تەنبا يەك ئۆتۆمبىل تىو بچى، تەنبا بەو شىوئەيە ئۆتۆمبىلەكە دەتوانى پىدا گوزەركا، شۆفىرەكە بە ھىورەيى و وريايى و خۇپارىزى ئۆتۆمبىلەكە لى بخور، لەكاتىكا ئەگەر بىەوئ بە توندوتىزى بەو رېنگايە تەنگەبەردا تىپەر، خۇى بەملا ئەولادا دەرگىش، پەكى دەرگىش، رېنگەشى ھىچى لى زىادو كەم نابى، ئۆتۆمبىل ھەر ئۆتۆمبىل، بەلام شىوازەكە جىاوازە، ئەمەيان نەرم و نىانەو، ئەويان توندو تىزە.

ئەو شەتە ئەمەمەي لەناو ھەوش و ھەسارەكەماندا دەيچىين، ئەگەر بى و جار لەدواى جار ئاوى بەدەين ئاوەكە دەخواتەو كەلكى لى دەبىين، بەلام ئەگەر بى و ئەو ئاوە بە يەك جار بەو قەبارەيەو بەسەر ئەمەمەكەدا ھەلپىزى لە رېشەو ھەلپەكەش، ئاوەكە لە روى چەندىتەو ھەريەكە بەلام شىوازەكە جىاوازە.

ئەو كەسەي دەيەوئ بە نەرمى جەلەكانى دابكەن جەلەكانى نادى، بەلام ئەوئ بە توندى بە ھىزى خۇى بە پەلە جەلەكانى لەبەرەخۇيدا دەپچى، جەلەكانى دوچارى پارچە پارچە بون و ھەلپىن دىن.

نوكتەيەكى وردو سەرنج پاكىش لە داستانى يوسف پىغەمبەردا - درودو سلاوى خاى لەسەر - ھەيە، ئەو كاتەي برايەكانى كراسەكەيان ھىناو و گوتيان گورگ خواردويەتى باومپىان پى نەكرا، لەبەرئەوئ كراسەكەيان بە نەرم و نىيانى لەبەرداكەند بو، ئەگەر گورگ بىخواردايە كراسەكەي پارچە پارچە دەرگى، ئاوا بە ساخى نەدەما.

ژيانى ئىمە ئاتاجى نەرم و نىانە، لە ئاستى خۇماندا نەرم و نىان بىن: ((وان نفسك عليك حقا... لە راستىدا مافى خۇت بەسەرەخۇتەو ھەيە)). لە ئاستى

برایه‌کانماندا سۆز بنوینین: ((إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يَحِبُّ الرَّفْقَ... خَوَا نَهْرَمُو مِیْهَرْمَانَه، نَهْرَمُو نِیَانِی خَوْشْدَهوئِ لَه نَاقَار خَیْزَانْدَا مِیْهَرْمَان بَیْن: ((رَفْقاً بِالْقَوَارِیر... لَه‌گه‌ئِ شَوْشَان^{۸۹۷} نَهْرَمُو نِیَان بَن.

ئەو پردانەیی تورگەکان لەدار دروستیان کردون و بەسەر روبرەکاندا ڕاهێشتراون، لە سەرەتای پرده‌که نوسراوه: هێواش هێواش. چونکێ ئەوەی بە هێواشی بەسەر پرده‌که گوزەر ده‌کا ناکه‌وێته‌ خواره‌وه، بە‌لام که‌سی بە‌ په‌له‌ له‌وانه‌یه‌ بکه‌وێته‌ ناوهندی روبرەکه.

له‌ یادداشت‌ نامه‌کانی ویژمریکی سوری‌دا هاتوه، که‌ له‌ شاری (السلمیه)‌دا نیشتە‌جێ بو، دوجەرخیکی ئاگری^{۸۹۸} هه‌بو ده‌یه‌ویست به‌و دوجەرخیه‌ به‌سەر پردیکدا تیپه‌ڕێ که‌ تورگەکان له‌ دار دروستیان کردبو، ئەوان به‌ مەبه‌ستی ئەوه‌ دروستیان کردبو ئەگەر یه‌کێ بیه‌وئ به‌ دوجەرخی ناگرینه‌که‌یه‌وه‌ به‌ هێمنی و هێواشی به‌سەری‌دا به‌هێتە‌وه‌، ئەو کاپرایه‌ ده‌ئێ: به‌ خێراییی به‌سەر پرده‌که‌دا ڕۆیشتم، کاتێ له‌سەر پرده‌که‌وه‌ گه‌ییشتمه‌ ناوه‌راستی روبرەکه‌، ئاورم به‌ لای چه‌پ و راسته‌دا ده‌دایه‌وه‌ هیچ گوێم به‌ خۆم و دوجەرخی‌که‌م نه‌ئەدا، ترسم ڕێ نیشت و سهرم گێژ بو، به‌ خۆم و دوجەرخی‌که‌مه‌وه‌ بۆ ناو چه‌مه‌که‌ شۆڕ بومه‌وه‌...ئەو داستانە هێشتا ماویتی. له‌ هه‌ندێ شارە‌کانی ئەوروپا، له‌سەر دەر‌وازی باخی گولان تابلۆیێک هه‌یه‌ له‌سەری نوسراوه: له‌سەر‌خۆیه‌، چونکه‌ ئەوه‌ی به‌ په‌له‌ ده‌چێته‌ ژورێ ئەو شینا وردیه‌ سهرنج ڕاکێشه‌ نابینی، ئەو گول و گولاله‌ دێرفینه‌ له‌ژێر پێ‌یه‌کانیدا ناپاریژی، وه‌سه‌ریان ده‌که‌وئ و پانیان ده‌کاته‌وه‌ له‌ناویان ده‌با، سه‌بارمت به‌وه‌ی نهرم و نیانی نه‌نواندوه‌.

هاوکێشه‌یه‌کی په‌روه‌رده‌ییش هه‌یه‌ ده‌ئێ: چۆله‌که‌ وه‌کو هه‌نگ نهرم و نیانی نانوینێ. له‌ فه‌رموده‌شا هاتوه: ((المؤمن كالنحلة، تأكل طيباً و تضع طيباً، واذا وقعت على عود لم تكسره... ب‌روادار وه‌کو هه‌نگ وایه‌، پاك ده‌خوات و پاکیش به‌ره‌م دینی، ئەگەر بجێته‌ سەر بۆپه‌ی گولانی‌ش له‌قه‌کانی ناشکینی)). گول هه‌ست

۸۹۷) له‌گه‌ئِ خَیْزَانَه‌کاندا نهرم و نیانی بن.

۸۹۸) مانتۆر، ماتۆر.

بە ئازار پېڭەياندىنى ھەنگ ناکا، بە ھېۋرەيى شىلە ھەلدەمژىۋ، بە ھىۋاشى داۋاو خىۋاستى پىڭدېنى. بەلام چۆلەكە لەگەل ئەۋەدى لاشەيەكى كزو لاۋازى ھەيە، خەلگى لەخۆى بەخەبەر دېنى، كە دەيەۋى لەسەر گۈلەگەنم بىنىش، ھەركاتىكىش ويىستى بىنىش خۆى بەسەر گۈلەگەنمەكاندا فرى ئەداتە خوارىۋ ئەۋانىش بەسەريەكدا ئەكەون.

ئىستاكەش لەگەل دابى سەربوردەى ئەو وېنە كېشەى ھىندىم ھەر لەيادە، كاتى نىگارىكى جوان لەسەر تابلۇيىك دەنەخىنى، پوختەى بەسەر ھاتەكە ئەۋە بو: وېنەى گۈلەگەنمىكى كېشابو كە چۆلەكەيىك بەسەريەۋە نىشتىبو، گۈلە گەنمەكە پىر لە دەنك بو، قاچكەكەى راست ھەلچو بو، جوانىش گەشەى كىردىبو، پاشا لەسەر دىۋارى دىۋەخانەكەى ھەلىدەۋاسى، خەلگى دەچىتە لايو پىرۋىزبايى ئەو تابلۇيەى لىدەكەن و دەستخۆشى لە دەستىرەنگىنى وېنەكېشەكەش دەكەن، كەسىكى ھەزارو نەدارىش دەچىتە لايو لە ناۋەراستى قەربالغىيەكەۋە ھەلدەستىتەۋەو پەخنە لە تابلۇيەكە دەگرى، دەلى: ھەلەى تىايە خەلگەكە دەكەۋىتە مشتو مېرو، قاۋوقىزى لى ھەلدەستى چۈنكو پىچەۋانەى يەك دەنگى ئەۋان بو، پاشا بە نەرمى بانگى دەكاو، دەلى: ھا جىت پىيە؟

ئەۋىش دەلى: وېنەى ئەو تابلۇيە ھەلەيەو، جىيى خۆى نىە بخىرىتە رو.

گۈتى: لەبەرچى؟

گۈتى: لەبەرئەۋەى وېنەكېشەكە وېنەى چۆلەكەى لەسەر گۈلە گەنمەكە كېشاۋەو، گۈلەگەنمەكەش ھەروا بە راستى و ھەلچويى لىگەپاۋە، ئەۋەش ھەلەيە، لەبەرئەۋەى ئەگەر چۆلەكە لەسەر گۈلەگەنم بىنىش گۈلەگەنم ئەچەمىتەۋەو شۆردەبىتەۋە سەبارەت بەۋەى چۆلەكە گرانەو ئەۋىش بەرگەى ناگرى.

پاشا گۈتى: راست دەكەى. تابلۇكەيان دابەزانىدو، ئەو خەلاتەى بە وېنەكېشەكەشيان دابو لىيان سەندەۋە.

گومان لەۋەدانىە كە پزىشكان نەرمو نىانى بە چارەسەر دادەنن، نامۇزىارى خەلگى پى دەكەن لە كارو كىردەۋەو ۋەرگرتن و بەخىشىندا نەرمو نىان بن.

سەير دەگەي ئەمەيان نىنۇكى خۇي بەدەستى خۇي ھەلدەكىشى، ئەمەيان بۇ خۇي ددانى خۇي دەشكىنى، ئەوى تریان پاروى لە قورگى دەگىرى چونكى پاروگەي گەورەيە و باش نايچوى.

ئاو ھەندى جار لەسەر خۇيە و جاریش وایە شەپۇل دەدا، جارى وایە زریان سەرگەش دەبى ئەوسا شت بەسەرەيەگدا دەروخىنى.

وتەي كەسانىكى پېشىنىم خويندۆتەو دەلېن: ئامارى تېگەيشتنى پياو كە لە چۈنەو مال و ھاتنەدمرى، لە پىلاو داگەندىن و، جل لەبەرگەردىن و، سواری ولاخەكەيدا، نەرم و نيانى بنوئى.

بى سۆ پەلە پەل و تالوكەگەردن لە دەست بەكاربون و كارو كىردەمۇدا، بەلئىندەرن بە توشەتەنى زەرو زيان و، لە دەستدانى بەھرم و قازانچ، چونكە چاكە لەسەر نەرم و نيانى بنيات نراو، ((ما كان الفرق في شيء الا زانه، وما نزع من شيء الا شانه... ھەر شى نەرم و نيانى تىدابی جوان و پاژاودو بەرجاود، لە ھەر شتیدا وەدى نەكرى قىزەون و نابەرچاود.

بىگومان نەرم و نيانى لە ھەلس وگەوتا گيان و دل سەرى بۇ دادەنوئىن، ناخ و دەرون مى بۇ كەچ دەگەن. نەرم و نيانى لە مرۇفدا كىلى ھەمو بەھەرەيەگە، دەرونى سەرپىچى كارو لاسارى بۇ پام دەبى، رىق و كىنەي دلانى پى دەروئەتەو، ﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَنْ تُكُونَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَنْ تُقْسِرُوا مِنْ حَوْلِكَ...﴾ لە بەزەيى خودا رايە، كە تۆ ھىندە نەرم و نيانى دەگەلەيان، ئەگەر يەكئى دلرەق و توندو تۆسن باي، بىلاوەيان لى دەكرى. ﴿۱۵۹﴾ آل عمران ﴿۱۵۹﴾.

سەرنجىك

(تەھا حوسىن) خۇي وەگو كەسىكى نادىار دادەنى و لەگەلى دەدوى: (وا دەزانى مرۇفكە وەگو خەلگان وەگو ئەوان لەدايك بوەو، وەگو ئەوانىش دەژي، توانا و كاتى لەو شتەدا خەرج دەكا ئەوان كات و تواناى تىدا خەرج دەگەن، بەلام دلى بە كەس

خۇش نابىۋ بە ھىچ شتئ ئۆقرە ناگرئ، كەوتۆتە نىۋانى ئەو، نىۋانى خەلگان و شتى ترەو، پوى دەرەوھى ئەو پەردەيە رەزەمەندى و ئارامىيە، پوى ژورەوھى لای خۆى ترسو لەرزو پو گرژىە، دلەپراوئى و نىگەرانیە، لە بیابانئىكى چۆل ھۆلدا بەبئ ھاودەم دەگوزەرنئى، بیابانئىك ھىماى رزگارى لىنئى، پىگای دەرەبازبونى نىە بیگرئتە بەر، ئاسۆيەكى شك نابا ھەوئى بۆ بداو پىيى بگا).

شىخى ئىسلام (ئىبن تەيمىيە) دەئى: ((جارى وایە بۆ چەند ساتئىك ھەسانەوھو ئارامىيىكى وا بەسەر دلدا دئ، دەئىم، ئەگەر بەھەشتىەكان لەم خۆشەیدا بەسەرەن، ديارە حالئان زۆر خۆشە)).

(ئىبراھىم)ى كورپى (ئەدھەم)ىش دەئى: ((ئىمە واین لە ژيانئ ئەگەر پاشاۋ دەسەلاتدارەكان پىيى بزەنن بە زەبرى شمشىر لىمان دەستىن)).

نىگەرانی ھىچ سودت پى ناگەيەنئ

مەبەستم لە ھىنانى ئەو جئ باسە ئەوئىيە: بگەمە ئەنجامئىك، ئەوئىش ئەوئىيە، پىۋىستە بەندە نىگەرەن نەبئو، ملكەچى قەدەر بئ، بەو بەشەى خوا بۆى دانائو قایل بئو، لە ئاھى رابردو زویر نەبئ.

من لە قۇناغى سەرەتايى يەوھ لەنىۋان ھاۋرئىيەكانمدا ھەزم دەگرد لە يەكەمەكان بىم، لە پىناۋى پىداچونەوھو دەرەكردن خۆم زۆر ماندو دەگرد، كاتئ كاغەزى تاقى گردنەوھەكانم ئەداۋە دەست، ئەگەوتەمە ناو ترسو لەرزو نىگەرەنى سەبارەت بە ئەنجامەكەى، لە مالىھە دوپارە ۋەلامى پرسىارەكانم ئەدايەوھو، ھەر بۆ خۆشم ھەلەچنىم دەگردو نمرەكانم دائەنا، لە تاوان نىنۆگم بە ددانەكان ئەقەرتاندىن، پاشانىش دەرئىجامەكە دەرئەكەوتو، جارى واپو دلخۆشى دەگردم، جارى واش ھەبو دلگرانى دەگردم، پۆژئ لە پۆژان بەبىرم نايئ نىگەرەنىم ھەلەى راست كرىبمەوھو، نمرەكانى زياد كرىبم، واى لىكرىبم پلەى يەكەم ۋەدەست بىنم.

ئاسودەيى لەگەڭ چاوتىرى دايمە

خانەوادەم لە باشور بەجىھىشتو، بەرەو پەيمانگاى زانستى (رېياز) پۇيشتەم، لەگەڭ مامەكانەم دابومو بە سەختى دەمگوزمراندو، لەناو ئەشكەنجەي خويىندىن، كاروبارى ناو مالو، گرفتى ھاتوچۇدا بەسەرم دەبرد، ھەمو بەيانىەك بىست خولەك تا نيو كاتزمىر بەپىيان دەپۇيىشم، نيومرۇيانىش ھەر بەمچەشنە ياخود ماوئەيەكى درىژترىش بەپىيان دەگەرپامەو. لە چىشتلىننى بەيانىان و نيومرۇيان و نيواراندا ھاريكاري ئەوانەم دەکرد، كە لەگەڭياندا دەژيام، مالەووم گەسك دەداو، دەمشوشت، كەل وپەلى ناومالەم رېز دەكردەو، چىشتخانەكەم رېك دەخستەو، بە وانەكانىشدا دەچومەو، بەشدارى چالاكى نيو پەيمانگاشم دەکرد، لەگەڭ ئەوئە نمرەيەكى باشم بەدەست دەھىناو، پلەيەكى دل خوشكەرم چنگ دەكەوت تەنيا دەستە جلىكم ھەبو دەمشوشت و ئوتوم دەكردو لەبەرم دەكردەو، ئەو بەرگەم بەرگى ناومالو فوتابخانە و ئاھەنگو كۆرم بو، چونكى ئەو بېرە پارەى پىم دەدرا كەمبو، كرى خانوو بژىوئى و پىداوئىستىەكانى ژيانم لەسەر ئەو بېرە پارە بو، تەنيا كەمىك گۆشتمان پى دەكراو بە دەگمەن نەبوایە ميوەمان تام نەدەکرد، ئىمە ھەمىشە بەھۇي پىداچونەو و دەرخرىدن و خويىندەو سەرقال بوين و، لە ماوئە مانگى يا خود بتر لە مانگى تەنيا يەكجار دەمتوانى بۇ ھەسانەو بەدەرکەوم، نزىكەى ھەفدە جۇرى وانەى خويىندەمان ھەبو، وىپراى وانەى ەەرەبى و ئايىنى، وانەى ئىنگلىزى و جەبرو ئەندازەوو جۇرەھا زانستى تىرىشمان پى درابو، لە قۇناغى ناوئەنجىەو كىتپى وىژم لە پەيمانگاى زانستى وەرئەگرت، ھەركاتى دەكەوتەم ناو خويىندەوئەى كىتپى وىژە ھەرەوگە بلىئى لە ھاوئىشىنانەم دائەبىرام، چونكو تەواو لەگەڭيدا ئاوتەى يەكتر دەبوين.

بۇ سەلماندىنى ئەو قەسەيەشم: لەگەڭ ئەوئە نەدارو تەنك دەست بومو، ماندو شەكەت بوم، حال خوش و ئاسودەش بوم، پىر بە چاوان دەخەوتەم، رەزامەندىم لە دىدا بو، ھەستە نەستەم ھەساوە بو، پاشانىش — سوپاس بۇ خوا. ژيانم ھەر بەردەوام بو، خانوبەريەكى فراوانو، خواردنىكى زۆرو، جۇرەھاي بەرگەو بۇشاك،

گۈزەرائىكى باشم ۋە چىڭ كەۋت، بەللام ئىستاكە ۋە كۈ جارى پېشو نىم، كەۋتومەتە ناۋ سەرھاللىق ۋە تۇتتاللىق، ئەۋەش ۋە دەگەيەننى، كە ھەبۈيى ناپېتە مايە دىلخۇشى ۋە ئاسودەيى، ھەر لەبەرئەۋە ۋە مەزانە دىل پەستى ۋە خەم ۋە خەمىنى تۆ سەبارەت بەۋەيە دەست تەنكى، ياخود لەمەپ ئەۋەيە لە ژيانندا خۇشگۈزەران نى، لە راستىدا ئەم بۇچۈنە ھەلەيە، چۈنكى زۆربەي ئەۋانەي دەست كۈرتن لە زۆربەي ئەۋانەي دەست رۇيشتون خۇشحاترن.

پېشېبىنى خراپىترىن چاۋەرۋان كراۋەكان بىكە

من لە يەكەمى ناۋەندى بوم لە پەيمانگاي (ئەبھا) بەۋەپرى توانامەۋە ھەۋلەم دەدا لەسەرئەۋەي لە يەكەمەكان بوم، كېيەركىي پەلەي يەكەم دەگرد، لەلەي خۇم ۋە امدانابو پەلەي يەكەم بەدەستدېنم ۋە كۆى نمرەكانىشم لە (۹۰) ناپتە خوارى، بەللام دۋاي ھەۋل ۋە تېكۇشان ۋە پېداچۈنەۋە ۋە شەۋنخونىم پېشېبىنى چ دەكەي؟ ئەنجامەكەي دەرگەۋت بەللام لەگەل دەرچۈەكان دابوم، لەۋانەي ئىنگلىزى كەۋتم، ئەۋ وانەيە بوە ھۆى دۋاكەۋتن ۋە تېشكانم، چۈنكە زۆر لەدلم گران بو، گيانم پېى ھەراسان بو، تېى نەئەگەپىشتم ۋە پېم دەرە نەئەكرا، پارچە ھەۋرىكى رەش ۋە تارىك لە خەم ۋە خەفەت بالى بەسەر داكېشام، چەند شەۋانئ بى خەم بوم ھەۋرىيەكانىشم ئەۋەي بىۋىستايە سەرگۈنەي دەگردم، لەبەرئەۋەي بە ھىچ شېۋەيەك ئەۋە چاۋەرۋان نەدەكرا، بەللكو خۇم بۇ پەلەي ناياب دانابو لە رېزى يەكەمەكاندا، ھەست ۋە سۆزم كېيەي سەندو، دلم تەنگ بو، سەبارەت بەۋەي ئەۋ كارەم زۆر بەلاۋە گران بو، تېنى زۆر بۇ ھېنام: يەكئ لە مامۇستاكەم قەسەي لەگەلدا كەردم ۋە دلى دامەۋە ھانى دام، ئىنجا مېش بەۋ دېرە شىەرە دلى خۇم دايەۋە:

ھەرچى گەيشتە تەۋاۋى سەرەۋ لېشرو بەرەۋ خوارە

بەخۇشيان ھەلئەلەتئ ئەۋەي ژىرو ھۇشيارە

لەگەل ترسناكترىنى ئەو شتانەى چاومۇي دەگرىن بگوزمىرىن، پاشان لە زىانى خۇماندا چۆك دانەدمىن ھەروەكو بلىيى ھىچ شتى روى نەدابی وابىن.

ھەر كەسى پىشېبىنى ئەو بەكا لە بازىرگانیەكەى ھەرەس دىنى يا ھەمو سامانى لەدەست دەچى، مەمنونە بە زەرمەرىكى كەم لەبەر بچىتە دىرى، ھەر كەسىكىش پىشېبىنى ئەو بەكا بگوزرى، مەمنونى خوا دەمى بە گرتن و بەندىخانە لىي پزگار بى، ئەو ھەلە ئەشكەنجەو نازارى لەلا سوك دەبى.

ئەگەر توانا و تەندروستىت تەواو بو، با دنیا سالاوى لىيى

ئىمە لە سالى ۱۴۰۰ ك لەسەر سنورى (يەمەن) لە خىوەتگايەك دابويىن، كە جەنابى شىخ (عبدالعزيز بن باز) بە مەبەستى بانگەوازي كردبويهو، منىش لەگەل مامۇستاي تەفسىرمان لە كۆلىزى (أصول الدين) بەرەو (ئەبھا) پۇشتم، لە گەرپانەووەماندا بەرەو خىوەتگا پىگاي نيوانى (ئەبھا) و (توھامە) مان گرتەبەر كە زۆربەى بەھوى تەوژمى ئاومۇڭكان دارما بو، ئەو مامۇستايەش لەگەل ئەوۋى لە تەفسىر شارەزا بو، بەلام لە لىخورىنى ئۆتۆمبىل كۆلەوار بو، قەبۇلىش نەبو من ئۆتۆمبىلەكە بازۇم، ئەوسا يا دلى بە منەو بو يا بە ئۆتۆمبىلەكەى، بەلام خۆزگە لەگەل ئەوۋى نا شوفىر بو بە ھىۋاشى برۇشستايە، وا دەرۋى ھەروەكو بلىي پىشېبرىكى دەگرد، ھەتا خەرىك بو بەرەو ھەلدىرىكمان سەرەو خواركاتەو، خۆم توند بە ئۆتۆمبىلەكەيەو گرتبو گويمان لىبو جىرەجىرې لىو دەھات. ئەوۋى راستى بى من لەو شەوۋدا لە نيوانى مردن و زىندا ئەگەپامەو، بە توندى دو دەستەكان و دو پى و ددانەكانم بەسەريەكەو دەگرت و دوايى خاۋ دەبومەو، قسەم لەگەلدا دەگردو پىم دەوت و ئامۇڭگاريم دەگرد، ھەروەكو بلىي ھانى ئەدەم پىي لىبىنى و خىراتر بى ئاوا بو ھەتا گەيشتىنە دۆلايىكى فراوان، لەو كاتەش ئاسمان بارانى لى دەرزا، لە پىرگا توشى لافاۋىكى بە لىشاۋ ھاتىن، ئىمەش بە كەممان زانى، كاتى گەيشتىنە ناوەرەستى دۆلايەكە تايەكانى ئۆتۆمبىلمان پۇچون و، وردەوردەش ئاۋەكە زىادى دەگرد ھەتاوەكو ھاتە ناو ئۆتۆمبىلەكە، بە غار ھەلاتىن و ئۆتۆمبىلەكەمان بە جىھىشت بە زەحمەت لە دۆلايەكە دەرچوين، لە نيۋە شەورا

ھەتا بەيانی لە لیواری شیوەگەدا بەبێ خواردن و خواردنەووە لیفو نوین ماینەووە، لەبەرئەووەی ئێمە چاومروانی مەرگمان دەکرد قایل بوین بەووەی تەنیا بگەرێینەووە، وامان دانا هیچ لە گۆرێ نیه لە چاوە ئەووەی چاومروانمان دەکرد لەناو ئەو لافاوە بەخوڕەدا گیانمان دەرچێ، سوپاسی خوامان کرد لەسەر ئەووەی ئەگەر چی ئەشکەنجەو شەگەتی رێگا و شەونخویمان بینی، بەلام بە ساخی لێی دەرچوین. لە بەیانیدا بەفریامان گەشتن و بەبێ بەلا گەرێنەووە. بەو بۆنەووە سەربوردی ئەو کەشتیە جەنگیە ئەمریکەییە هاتەووە یاد، کە بەشداری لە جەنگی جیهانی یەکەم کرد، ئەووە بو موشەکیکی بەرکەوتو لە دمریای یابان ژێر ئاو کەوتو، سێزدە پۆزان لەژێر ئاودا مایەووە، ئەو سەرنشینە تیای دابو تەنیا ئاویکی ساردو نانی وشکی لەلا بو، ئەو کاتە بە زیندویی هاتەووە سەر دنیا لێیان پرسی: گەورەترین ئەزمون، کە بە دەستت هێنابی چی بو؟ لە وەلامدا گوتی: لەو چەند رۆژە ترسناکەدا تێگەیشتم، کە ھەر کەسێ تەندروستی تەواو بێ و نان و ئاوی لەلا بێ، وەك ئەووە وایە ھەموو دنیای لە دەست دابی.

منیش بە تۆ دەلێم: ناخۆ دنیا چییە؟ مەگەر بریتی نیه لە ھەست و نەستیکی ئاسودەو جەستەییەکی بێ دەر، مەگەر بریتی نیه لە نانی لە دەمیخە لە ئاوی نۆشیکە، لە پۆشاکێ لەبەرکە، ھەر چیی تر، کە لە دنیا ھەیە، جیگای خۆیەتی سلاوی خوا حافیزی لێ بکە.

باشە بۆ من و تۆ بەیەگەووە لە ژيانی خۆماندا لێکدانەووی نەگەین، پرسیار لە خۆمان بکەین: چمان ھەیەو؟ لە چیمان کەمە؟

ئەوسا تێدەگەین پتر لەسەدا ھەشتای نازو گۆزو بەھرە ژيانمان لەلایەو، کەمتر لەسەدا بیستیش کەمو کوریمان ھەیە، زۆریە خەلکیش ھەروەکو من و تۆن، مەگەر بە دەگمەن نەبێ، کە جاری وایە بەلاو ناخۆشی لە بەھرەو خەلاتەکان گەورەتر، کەچی من و تۆ لە تاوی کەمو کورێ دەگرین و لە خۆشی ئەووە ھەمانە پێ ناکەنین، لە ئاهی نەمانی بەھرەیک دڵ گرانی، ئەو خێرو خۆشیە دێتە دەستیتمان بە بێ نرخێ دەزانین، لە تاوی دەر دو بەلایێك ناخو ئۆفان ھەلەدەکێشین، کەچی لەسەر ئەو نازو گۆزە خوا پێی رەوا بینوین ستایشی بۆ نانوینین.

بەر لەووی گری دوژمنایەتی کلیە بستیئنی بیکوژئەو

من يەك لەبارئ خۆم لەو ژيانە كورت و ئاساییەمدا هەستم كردو هەركاتئ هەوئەم دابئ مافی خۆم بستیئمەو، وەلامی ئەو رەخنە و تەنگ پئ هەلچینە بدەمەو، كە دەرەقەم كراو، تەنیا زەرەرم لە قازانجئ پتر بوو، پەشیمانیهكەم گەورەتر بوو، بەو مانایە: من پئەم وابو ئەگەر سەبارەت بەووی و تەیهەکی نەشیاوم لە كەسێكەو پئ بگا، یا لە رێگای كەسێكەو بپزار بكرئەم، منیش بـمەوئ ساخی بكەمەو بەدوايدا بگەرئەم و لئئ بكوئەمەو، مافی زەوتكراوم دەستیئمەو و قەدرو رێزم دەگێرەمەو، كەچی هەستم كردو پێچەوانە بوو، ئەووی بەدوايدا گەرەووم هەلە بوو، بەلكە لەگەل ئەو كەسە پتر لە ئێك دور كەوتوینەو، ناخۆشی و ناحەزیشمان هەر ماو و بەردەوام بوو، ئەو لەسەر هەلوئستی سور بوو، منیش خۆزگەم خواستو بە دواي ئەو مەسەلەیه نەكەوتمايه، یا لئەم نەكوئیبایەو و لئەم نەپێچابایەو، چاترین و باشترین چاره رێگا: بەخشین و جاوپۆشینە، ئارامی و خۆراگری و پشت تێكردنە، لەبیركردنی ئەو ئازار و ئەشكەنجەیه، هەر ئەو مانایەش لە نیگای راستی خوا دەفامرئەو: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ ... جاو بپۆشە و فەرمان بە كاری چاك بدەو لەو نەزانانە وازیئە. ﴿١١٩﴾ الأعراف.

﴿... وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا...﴾ با جاویان لئ بپۆشن و لە هەلەكانیان ببورن. ﴿٢٢﴾ النور
﴿... وَالْكَاظِمِينَ الْفَيْضَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ...﴾ ئەوانەش كە پکی خۆیان دەخۆنەو و لە مەردم جاوپۆشی دەكەن. ﴿١٣٢﴾ آل عمران.

﴿... وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ...﴾ (ئەوانەش) كە لە جەنگەي توڕە بونیاندا عەفو دەكەن. ﴿٢٧﴾ الشورى.

﴿... أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ... تَوَّ

ومرامى خرابە بە چاکە بدەو، ئەوساکە سى لەگەل تۆدا دوژمنە، دەبیته دوستى

نزىکت. ﴿۲۲﴾ فصلت.﴾

﴿... وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ... هەر کاتىكىش نەزانەکان بیان

دوینن وەلامى نەرم و نیاڤان دەدەنەو. ﴿۲۳﴾ الفرقان.﴾

کەوايە: ئەگەر لە کەسیکەو و تەيەکی نەشیاوت کەوتە بەر گۆیيان، وەلامى

مەدەو بە دە هەندەى نیتە سەرى، ئەگەر ھۆنراوێکەى نالەبارت بەسەردا ھەلدا، وا

بزانە ھەر نەتبەستو، چونکى ئەگەر تۆش بە ھۆنراوێکە بەرپەرچت دایەو

خەلکان قسەى پێو دەکەن و وێژەران گۆیى بۆ ھەلدەخەن، ئەگەر گوتاریکی دل

سوتینت لە دژ نوسرا روى بۆ ورمەگێرەو لەژێر پێتدا بیپۆشە، وا بزانە جگە لە

تۆى مەبەستە، ئەگەر کەسیکی قین لە دل و رەخنە گر بۆشک و بەلاری لێدای بیئاگایى

لێ بنوینە، وا بزانە قسە لەگەل دیواری ھاوسى یەکەتدا دەکا. ھەر لە کۆنەو

پیشیان گوتویانە: خۆراگرى لە ژیر خاك نانى خەوش و نەنگى یە.

کە دەریا پر لە ئاوە لیوان لیوی

چ باکی لەوێ بەردى بخرینە نیوی

دەریا لەبەر ئەوێ ئاوی زۆرە بەدەمى سەگ پیس نابى ھەم ئاوەکە پاکەو ھەم

مردارەو بوی حەلەلە، پیاوی سەرراست و خۆراگریش ھەروایە، چەنەبازو دەمدراوان

ناتوان ئاوی بزپین، ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ... ئەوێ لیٹ بە ناتۆرەيە، بۆ

خۆى وەچاخى کۆرمیە. ﴿۲﴾ الكثر.﴾

ئەوێندە پشت ئەستورە چەپەلکاران ناتوان روخسارى پاکی برۆشین، ﴿... فَإِنَّكَ

بِأَعْيُنِنَا ... ﴿۴۸﴾ الطور.﴾

لە رېزى ھىچ كەس دامەشكىنە

لە ژيانى خۇمدا خورەشتىكم ھەلسەنگاندو ھە تاقىم گردۆتەو، تېشىدا بەھەلە
نەچوم، ئەویش ئەوھىيە: پېدا ھەلدانىكى بەجى و لە جى كار لە خەلگى دەكا، جا
ھەرچەندە لە خوا ترس و دنیا بەكەمگىرین و ھەز لە خۇدەر خستەن نەكەن، بەلام
كاتى گوىيان لە ستايش و پېداھەلگوتەن دەبى كاريان تېدەكا و پېى دلخۆشن، جا
ھەيانە زۆر و ھەيانە كەم.

دانيشتەنم لەگەل زانايانى دیندار و تەقواكار كرده، سەیرم كرد كاتى گوى قولاخى
وتەيەك دەبن ستايش و پياھەلدانى تيايە ھەست و نەستیان نەرم و نيان و ھيۆر دەبو،
كۆلمەكانيان شەبەقى ئەدا. گومان لەو ھەدا نىيە وشەى ناسك كارى خۆى لە دلەكان
دەكا، ئەو بەرھەم و ميرا تە پەوايە لە پېغەمبەرى پەوا بېژ بېستراو ھەوى تېدايە،
كە ھەر كەسەى قەدر و رېزى خۆى پى بدرى و لە جېگای شياوى خۆى دابنرى،
ئەو ھەش ھەر بەرھەيەكى خوايىيە، كە خەلكان بە ساي تۆو بەختەو ەرن و، بەھوى
ھەلسوكەوتى بەرزت دەرونى خۆشت ئاسو دەكەى، ﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّتَ لَهُمْ وَلَوْ
كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ...﴾ لە بەزەيى خودا پايە، كە تۆ ھيئەندە
نەرم و نيانى دەگەلەيان، ئەگەر يەك دېرەق و توند و تۆسن باى، بلاوھيان لى دەگردى.
(۱۵۹) آل عمران ﴿﴾ .

دانەرى كتيبي (كيف تكسب الاصدقاء) لای وایە زیادە پۆيى و تېپەپراندن لە
ستايش و پياھەلدانى خەلكان دەبېتە ھۆى سەرنج ھاكيشانيان، بەلام من ئەو بە
باش نازانم، بەلكە مام ناوئەنجى و سنوردانان لەو بارەو باشە: ﴿... قَدْ جَعَلَ اللَّهُ
لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا...﴾ ديارە خودا بۆ ھەر شىئە ئەندازەيەكى داناو. ﴿الطلاق﴾ ۲.

نه ماستاوچياتى و جامه لوسى ^{۹۰۰} كه ده بيته هوئى له خوڤاييبيونى بهرامبهر، نه روگرزى و پشت تيكردن، كه بهرامبهره كه وشك دهكاته وه، بهلكه خووردهوشتي بهرزو دل فراوانى سهرنجى دلان رادهكيشي.

من و تو له دهستان دئ لوت بلندي بهسهر خهلكى دابكهين و، رومان بهرامبهرين گرژ بى، بهلام ئيمه نهوان له دهست دهمين نهوان ئيمه له دهست نادن، چونكه جگه له من و تو كه سيكى تريان دهست دهكهوئى باوهشيان بو بگريته وهو، سوزيان بو بنويئى و، له روياندا به خنده بى ﴿وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ...﴾^(۲۱۵) الشعراء. بالت شور كه بو نه و پروادارانهى، كه شويئت كهوتون.

مايهى بهخته وهرى ئيمه يه دلى خهلكان بهلاى خو ماندا رابكيشين، چونكى نهوانن خاوهنى سوزو خوشه ويستين، نزاكارو سوپاس كارن، شايهتى دهراى خوا لهسهر زهويدا نهوانن. ﴿...وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا...﴾ بو مهردم قسهى باش بكهن. ﴿البقرة ۸۲﴾ له تهمهنى خو ماندا كه سانيكهم ناسيوه بههرى ناويته بونيان زانيوه، نهوسا دلهكان چهنده تامه زرو بونه له دهورديان كوئينه وه، گيان و روچهكان ههروهك گهلاى شهنگه بى، كه به هوئى باو بوزان ههله وهرى بهسهريندا دابارى ون، له ههر شويئى دابهزى بن و بهرئ كهوتين ديدو سوماى خهلكيان شويئ كهوتوه، له روى خهلكدا روخسار گهش بون، زمان پاراوو دل پاك و بى گهرد بون، ئاى له بهخته وهرى نهوان!! ئاى له ناسودمى خهلكانيش به ساى وان!!

دواى نهوهى خواى گهوره و توانا مؤلتهتى به بهندهى خويدا، بهندهش دهتوانى جيگاي خوى له دلى خهلكدا بكاته وه، نهو بههرميهش نه به گهنجينهى قارون و، نه به ملك و دارايى (سولهيمان) و نه به خهلافهتى (هارون رشيد) يش دهگردي، بهلكه به نيه تيكي پاك و راست كردن له گهل خوادا، به هوئى چاكه ويستى بو خهلكان و خوشه ويستى خوا و پيخه مبهرى خوا - درودو سلاوى خواى لهسهر - به سه رهنشتكردى ههوا و ههوس و بهكه م زانين و بهسهر روشتنى فهراهه م دئ.

گومان لەوەدا نیه، کە خووپرەوشتی جوان و پازاوە مروڤ ماندو دەکا، سەبارەت بەوەی پێگاکەى سەرەو هەوارازە، بەلام بەدخویی و بەدسروشتی هەکارێکی ئاسانە، سەبارەت بەوەی پێگای سەرەو نشیو، هەلگەران و هەواراز چوینیش سەخت و گرانه، شۆربونەو و دابەزینیش سوک و ئاسانە.

بە هەمان شیوە تەمى ژيانم چەشتو قازانجێکم لى فەراھەم هیناوە، کە سودو کەلگى بۆ تۆو خەلکانى تریش هەبى، ئەویش ئەوێه، پێز لە بەهرەى خەلکان بنیو، دان بە توانایان دابنێ، لەسەر خواست و ئومێدیان هانیا بەدیو، دەست بەسەر هەول و گۆششیان دانەگریو، کيان و بونیا نەسپیتەو.

هۆکارێک لەو هۆکارانەى ژيانى خەلگى تال دەکا، هەست و ناخیا لىخ دەکا: کەسێکە تەنیا خۆى دیتە بەرچاو، هەر تەنیا خۆى ئەستێرەى درەخشانو، بورجى بەرزى ئاسمانە، هەر خۆى هەلگەوتەى پۆزگارو پیت و فەرى کاتەکانە، جگە لەوى جى سەرزەنشت و رەخنەى، بى کەلک و بى بەهرەى.

لەگەڵ کەسانى دا هەستام و دانیشتم بە هەر حال بە پێى تواناو لىها تووى یان لە چاکەدا هەولیان ئەدا، منیش وامدەزانى ئەوانە خۆیان دەناسن، خۆیان لى ناگۆرئ و زیاد لە بەرئ خۆیان پى راناکێشن، بەلام کاتى لىیان ویکەوتم، سەیر دەکەم زۆربەیان لایان وایە هەول و گەریان لە سەروى تێگەیشتنى خەلکانەو، بەرزترە لەوى خەلک بیری لى کردۆتەو.

دەبینم قوتابىەك چەند نامىلکەپێکى چکۆلەى نوسىو دەپەوئ بەپەلە خۆى پێگەپەنئ، لەسەر ئەو هەولەى سوپاسى دەکەم، سەیر دەکەم زیاد لە پێویست درێژەى پى دەدا، کە ژمارەپەکى زۆرى لى بلاقراوەتەو، چۆن خەلک پێشوازی لیکردو، ئەوەندەو ئەوەندەى لى فرۆشراوەو، لە زۆر لاوە سوپاسى کراوەو، فلان و فلان بە پەسندیان داناوە، سەرسام بوم بەوەى مروڤ چەندە خۆپەسندە، کردو کۆشى خۆى چەند بەرز دەرخیئ، ئەوانەش، کە دانى پێدانانئ و بە زۆرى سەیر ناکەن و رەخنەى لى دەگرن چەندە دەیان بوغزئ.

گوپبىستى کاسپىتێکى تریش بوم ئەوەش بە هەر حال کەسپێکى ناسراو و ناو دار نەبو، منیش ویستم، سوپاسى بکەم و هانى بەدم تاوێکو لەسەر کارى خۆى بەردەوام

بى، بە تەلەفۇن قىسىم لەگەل داگرد، ھەر كە كاسىتەكەم باسكردو ستايشم كرد، ئەو ھەلەى بە ھەئىكى رەخساو زانى، سەرمتا لە خواى تواناو بالادەست پاراپەو بە ھە كاسىتە سود بە ھەمو خوشك و براپەكى موسلمان بگەيەنئەو بەروبومى گشتگىر بى، ھەروەكو بلىى ئەو كاسىتە خۆرھەلاتو خۆرئاواو، ھەمو كون و قوزبىنىكى گرتىتەو، دواى ئەو پىي وىم، چەند جار نامادەى كۆرەكە بويو چۆن بو، زۆر قىسەى تىرىش لەو بابەتە، كە پىشېينى ئەو دەدەرد ئەو قسانە بكا، تىگەيشتم، كە دەرونى مەرۇف چەند ھەندى تواناو بواى خۆى نىرخ و بەھا بۇخۆى دادەنى، بەلاپەكى چەند گەورمىە كەسىكى لى راست بى سەنگو رېزى بە كەم ھەئەنگىنى و بىرخىنى.

گوپىستى وتارىك بومو بۇ خۆم نامادەى كۆرەكە بوم، مەنىش سوپاسى وتارىكەكەم كرد، ئەوسا ھەوالى پىدام كە ژمارمىەكى زۆر نامادەى وتارەكە بو، زۆر گريانى تىدا بو، كەسانىكى زۆرىش لەسەر دەستى ئەو گەراونەو.

كەواتە وریابە ھەر چۆنىك بى لە پلەو پایەى ھىچ كەس دامەشكىنەو، لە قەدرو رېزىان دامەبەزىنەو، سوک و چروکیان سەیر مەكە، ﴿... لَا يَسْخَرُونَ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ﴾ ... با ھىندىكىان گالتە بە ھىندەكان نەكەن، لەوانەپە ئەوانەى گەپیان پىدەدەن، لە گەپدەرەكان باشر بى، ژنىش ھەروا، لەوانەپە ئەوانەى دەبنە گالتەجار، لەوى گالتەیان پىدەكەن پەسندتر بى. ﴿الحجرات ۱۱﴾

يەكئ لەوانەى تۆ خوشەويست دەكا لەلاپەن خەلكانەو، ئەوئەپە بەرەو رويان بچى و باپەخيان پىدەى و لەمەر بەھرەو توانايان ھانىيان بدەى، ھەر ئەوئەش نەخشەو رېبازى قورئانە: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ...﴾ ئەو كەسانە مەتۆرىنەو دەريانمەكە، كە گشت شەوئەكى و ئىواران ھانا دەپەنەبەر خواى بەرورمىنيان. ﴿الأنعام ۵۲﴾

﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ... تَوْ هەر دەگەل
ئەوانەبە، كە سەبەینان و ئیواران بۆ دیداری پەرورمەندەیان بە نزان و تەنیا پەزای
ئەویان دەوئ. ﴿۱۸﴾ الکەف﴾.

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿۱﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿۲﴾ وَمَا يَدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يَرْجَى ... گەرژ بو، روشی
وەرگێڕ! كە بێ چاوەكە ھاتە لای. تۆ چۆزانی! بەشكە وستی پاكبێتەو. ﴿۲﴾ عبس﴾
لە میژودا باسكراو، كە ئەوێ بۆ ھۆی موسلمان نەبونی (جەبەلە) ی كۆرپ
(نەیھەم) ئەو بو سەنگو رێزی خۆی پێ نەدراو، كە پێویست بو بەم شیوەیە
بایەخی پێ نەدرا، بە گومانی خۆی.

(تەھا حوسێن) یش لە كتیبەكەیدا بەناوی (الایام) دەگێڕتەو: مامۆستایەکی
(ئەزھەر) لە کاتی وەرگرتنیدا تاقی دەکاتەو، ئینجا پێی دەلێ: ئەی کوێر سوپەتی
(الکەف) بخوێنە ئەو قسە لە گوێچکە (تەھا حوسێن) دا دەزینگیایەو دەبێھەژاندو
دە لەرزاندو ئازاری پێ دەگەیان، دەرمنجامەكە ئەو بو بە جوین پێدان و قسە
پێوتن و پەخنەلێگرتن ھێرشێ کردەسەر (ئەزھەر) و، تا ھەتایە روی لەوئ نەکردو.
کێ ھەبە خۆی پێ كەم بێ و ھێچ سەنگێك بۆ خۆی دانەن؟ كێ ھەبە لای و بێ
ھێچ نەو شیاوی باس نە؟ ھێچ كەسێ بەم چەشنە نە، ھەمو كەس خۆی
خۆشدەوئ، ھەمویان باپی خۆیان رێزی خۆیان دەگرنو، گشتیان نرخ و بەھای
خۆیان دەوئ.

سەرنج دە کاتێ لە ھەر گۆرو دانیشتنێك یەكێ بدوئ ببنیوتە ھێچ كەس بە
وشە (من) راناوی خۆ دواندن، ناوی خۆی ھینابی^{۹۱} بلی: گوتم، دەچوم، رۆبەرۆ
بونەو دەم کرد، پێم گوترا، پەییوئەندیم پێو کرا. ئاخۆ من و تۆش دەمانەوئ - بەبێ
گۆئ پێدان - ئەو ئارمەزوو خواستەنە دايمالینو، رازە دەرونیەکان بنبێرکەین؟! من لە
پۆلی دودەمی ناوئەندی بوم لە پەیمانگای (ریاز)، دەستم لە شیعرا و مەرئەردا و بایەخم
پێ ئەدا، چەند بێرگەبەكەم لە گۆفاری پەیمانگادا نوسی بو ھەندێ لە مامۆستایان

۹۰۱) بەلگە وەکو رېژنیک دەلێن ئیمە واما ن کرد/ وا دەلێن.

سوپاسيان كىردىم، پېمىم واپو وەكو (ئەبو تەمام) يا (موتەنەبى) ياخود كەمىك لەوان باشتىرم.

جارىكىيان پۇلە قوتابىيەك لە پەيمانگايىكى ترەو سەردانىيان كىردىن، ئاھەنگىيىيان بۇ ساز دراو، داواشيان لە من كىرد ھۇنراوئەك پېشكەشكەم، سەبارەت بەوئەى ھىچ كام لە قوتابيان ھۇنار نەبونو، ياخود وەكو من خوازىارى ھۇنراو نەبون، بۇيە بە تايبەتەى بەملى من داھات ﴿فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾... (دنيابو) ئاوتان دەستەكەوت، خوئىكى پاك پەيدا بىكەن و پوخسارو دەستەكانتانى پى بەنەنون^{۹۰}.

﴿النساء﴾ ۴۳ .

ھۇنراوئەكەشم خستە بەرچاوى مامۇستاي وئىرە لە پەيمانگا، بە ھۇنراوئەكەيدا ھەلگوتو، دەرپرېنو وشەكانى بەرز نىرخاند، منىش باومېم كىردو، لام واپو زۆر سەرنج پاكىش و ناوازەو بىوئەيە، بەلام كاتى گەورە بومو، وئىرەم تام كىردو، شىعرم ناسى، بە خۇمو ھۇنراوئەكەشم پىكەنىم. كە ئەمەش يەككە لە بىرگەكانى:

**ئىت بى سلاو ئەى پەيمانگەى خۇشەويستىم
بە خۇشەويستى ئاودەنى ئومىدى ھەستو نەستم**

منو تۆچ مان پىدەپرئ كەسايەتەى خەلگان دابىرپىنن، خۇ ئەوان لە بەرەوپىشچونيان دوا ناكەون، تەنيا خواستو ئارەزويان لىل دەكەينو، نەيارىتىو رىنجاندنىيان دەستەبەر دەكەين.

كەوايە تۆ ھەر ئەومندەت لەسەرە ستايشى روى درەوشاودى ژيانى خەلگان بىكەيىو، بە خونەرىتى بەرزىاندا ھەللىيى، بەھرەو چاكەيان بلاوئىنىو، چاويشت لە خراپەو كەموكوپان بنوقئىنى.

چ بچینی ھەر ئەو دەدوریەو

ھەندئ لە کاراشنایان دەلئین: ئەووی چاو لە ھەلە دەگیڕئ: وەکو میڤش وایە کە تەنیا لەسەر برینان دەنیشئ، کەسانیکیش ھەن بە وشە (بەلام) گرفتارن ھەر کاتئ باسی یەکیکی لەلا بکری، دەلئ: کەسیکی چاکە بەلام، دواى وشە (بەلام) گوئ بگرە جی بەدوادا دئ: جوین پیدان و وشە ناشیاو زمان دریزی و بەدگوئی و ریسوا گوئی: ﴿وَبَلِّ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٌ... ھاوارە لە ھەرکەسیکی بە تەشەری خوسپکەرە.

﴿۱﴾ الهمزة

﴿هَمَزٌ مَشَاءٌ بَنِيمٍ... ھەر تانە لە خەلک دەداو قسە بو ئەم وئەو دەبا.

﴿۱۱﴾ القلم

﴿وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا... پاشملەش خراپەى یەکتر مەبیژن. ﴿۱۲﴾ الحجرات

دئیا بە ئاسودەیی من و تۆ بەندە بە ئاسو دەکردنی کەسانی ترو، دلخۆشکردن، بەندە بە داننان بە بەھرەو تواناو چاکە کاریان. سەرنجیشم داوہ بە پئی ریزگرتن مان لە خەلک و بایەخ پیدان و دان پیداهێنانمان بە چاکەیان، قەدر و ریزو بایەخ پیدانی ئەوان دەستەبەر دەکەین.

بەگوێرەى پشت تیکردن و خو دورخستنهوہو لا لوتیمان، خو لادان و پشت ھەلکردن و لاساری ئەوان ھەست پئ دەکەین. ﴿جَزَاءٌ وَفَاءٌ... پاداشیکە ھەمبەر

﴿بە کردەوہیان﴾. ﴿۱۶﴾ البأ

ئەو کەسە زیرەک و دانایە کێیە لە ئیمە دەیەوئ خەلک قەدر و ریزی بگریو، کەچی خوئ ھەز دەکا خەلک بە سوک و چروک بزانی؟!

پئی خوئە خەلک قوربان قوربانی بو بلیو، کەچی ھەول دەدا پئیان لەسەر سەری دابنی؟! ئەگەر وابئ تەرازوہکە لاسەنگە، ﴿وَبَلِّ لِلْمُطَفِّينَ... ھاوارە لە

سوک فرۆشان. ﴿۱﴾ المطففين

رەنجى خەلگ بەرزىنرخىنە

لە پەيۋەندى كۆمەلەيتىدا ئەۋەم دەستەبەر كىرد، كە ئەۋەى شياۋى ھاۋرىيەكەتە، بەم چەشەنە پېشۋازى لىيىكەى، ھەم خۆت ھەم ئەۋەىش بەختەۋەر دەكەى، بۇ نمونە: بەم ناۋەى پېى خۆشە بانگى بكەى، ئەۋەىش ئەۋ ناۋەىيە پېى ناسراۋە ياخود بە نازناۋ بۇى دانراۋە.

ھىچ كەس لەۋ كەسە رەزا تالۋ ساردو سېتر نىيە، كە بە راناۋى نەزاندىراۋ بانگى براكەى خۆى دەكا، دەلئ: ھۆى لەگەل تۆمە، ياخود ھۆى كاپرا. ئاخۇ پېت خۆشە يەكلى لە ئاستى ناۋى تۆدا خۆى گىلكا، يا بە نارپكى ناۋى تۆ ھەلدا، يا نازناۋوت بشيۋىنى؟ پېم وا نىيە پېت خۆش بى!

شېۋازى خۇ گىل كىردن و داشكاندن واتاى دل ئەستورى و رەزاگرانى و ھەست ساردى دەگەيەنئ.

چەند جاران كاتى پياۋ وەژورى مالى كەۋتۆتەۋە، بىنيۋەتى ھاۋسەرەكەى ناۋ مالى رېك خستەۋە، پوخسارى مالىۋەى رازاندۆتەۋە، بۇن و بە رامى خۆشى بەناۋ مالىدا پېشاندىۋە، كەچى ئەۋانەى ھىچ لەبەرچاۋان نەگرتەۋە، تەنيا بە وتەيەكەش سوپاس و پېزانىنى خۆى دەرەنەبېۋە، لە راستىدا ئەم ھەلئسوكەۋتە داروخاندنى وزە و تواناۋ بە با ھەلكردىنى بايەخ پى دانە.

كەۋاتە سەنگو قەدرى جگە لە خۆت بەھەند ھەلېگرەۋ بەرزى رابگرە، سوپاس و پېزانىنت لە ئاھار كىردەى خەلگى دەرېرە، بە نىگارى جوان و رازاۋەدا ھەلېلئ، بۇنى خۆشت پى خۆش بىۋ، كارى چاكت پى چاك بى، رەۋشتى بەرزو جوان و، ھۆنراۋەى سەرنج راكېش و، نوسراۋو كىتېى بە پېز، بە پەسند لە قەلەم دە، بۇ ئەۋەى ناۋت لە لىستى ۋەفادار و دىسۆزان و جوامىران تۆمار بىرى.

بارگرانی لاساكارى مەخەرە سەر شانت

لە مەككەدا گویم لە (عومەر ئەباریشە) بو كە ھۆنراوھكەى پيشكەش كرد:
ئەوھى راستى بى ئاوازی خویش و جوان پيشكەش كردن و بەرچاوخستنى سەرنجى
پاكيشام، ھۆنراوھكە و شيوھى دەرپرنيشم لەبەر كرد، لەلای خۆمەوھ ھۆنراوھييكيشم
ھەلبەست و لە ئاھەنگيكي پەيمانگای زانستى ھەئسامەوھ ھۆنراوھكە پيشكەشكەم،
ويستم بە پۆشتەى (ئەبا ريشە) خۆم بپۆشم و چۆنى دەر دەبېرى ئاوا دەرپرېم، بەلام
من (ئەبا ريشە) نەبوم، بە گرانی دەرمدەبېرى و بيزار و ساردسې بوم، لە دواى ئەوھ
وازم لە دەمە لاسكەيى ھيئاو، بە گوپرى سروشتى خۆم ھۆنراوھ دەخويندەوھ.

دیمەنى ئەو ئىمام و پشونیزەى لە يەكئ لە مزگەوتەكانى شارى (جەدە) كە نويزم
لەدوا كرد، وەكو من بو، لە كاتيك نويزى خەوتانم لەدوا دەكرد، دەپەويست وەكو
قورئانخوينىكى ناودار قورئان بخوينى، بەلام بەداخەوھ، دەنگ و ئاوازی تىك
نەدەكردەوھ و جياواز بو، جەستەى ئەو پيشونیزە تىك دەھەزاو، دەنگى دەگىراو
ھەناسەى نەئەدا، من لە تاوى ئەو شېرەيى و نالەباريەى ئەو كە دەپەويست بارىك
ھەلبگرئ لە توانای دانەبى، لەجىي خۆمەوھ ماندووشەكەت بوم، تەواویش دئىابوم
كە خواى بىھاودەم و بىوينە، ھەر كەسەى بەھرە و توانا و سروشتىكى بى بەخشيوھ،
ھىچيان بەھىج ناچن: ﴿... لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا...﴾ بۆ ھەر كۆمەلئىك لە
ئيوھ رپو شوينىكمان داناوھ. (۱۸) المائدة ﴿﴾

تۆ ئەگەر بتەوئ داھىنان و پيشكەوتنىك و دەدەست بىنى ھەر ئەوھندەت لەسەرە
بەپىي بەھرە و سروشتى خۆت رپگا بگريەبەر: ﴿قُلْ كُلُّ يَعْمَلْ عَلَى شَاكْرَتِهِ...﴾
بپۆزە: رەفتارى ھەر كەسئ بە پىي ئاكارى خۆيەتى. (۸۱) الإسراء ﴿﴾

ئىنجا دەنگت وە دەنگى كەس مەچوينە، زمانت لە وتوويزدا وەكو ئەوان
مەلەنگينە، وەكو ئەوان دامەنيشەو ھەنگاوت وەكو وان ھەلمينە، بۆئەوھى خۆت
لە چنگى كۆيلايەتى لاساكارىو، خۆ وئ جواندن دەرپىنىو، باجى دەمە لاسكەييش

نەدەي. بېگومان سەرنج راكېشان و رازاندنەو و تام و بۆ پىۋەرگەردنى تۆ لەسەربەخۇيى و داهىيان و گاريگەرى خۆتدا بەرجەستە دەگرى، لەو ودا وەدى دەگرى بە تەنيا و سەربەخۇ بەخەيە بەرچا و پىشكەشكەي.

ئەگەر بارىكت پى ھەلناگرى شانى مەدە بەرى

لە شارى (ئەبھا) وتارى ھەينىم دەخويندەو، زۆربەي وتارەكانىشەم لەمەر ژياننامەي پىغەمبەرى خوا بو - درودو سلاوى خواي لەسەر - خەلگىش بە شتىكى ئاسايى يان دەزانى و ئەو پىشنيارەيان لا پەسند بو، جارىك داوام لىكرا باس لە كىشەي گرانى مارەيى بگەم، لەبەرئەو وەي خەلگ پىۋىستى پى بو، ئەو بابەتەش پىۋىستى بە نمونە ھىنانەو وەي زىندو باسكردنى روداوى ناو خەلگى بو، منىش بەزۆرى وايە لەو بابەتەنە چالاك نىم، سەبارەت بەو وەي بەھرە و توانا و چاپوگى من لە بابەتەي (سىرە) يە بەو وەش ئاسودە و ئارام دەيم، ئەوسا وەلامى داخووزىيەگەم دايەو وە راسەتەو و تارىكەم لەسەر گرانى مارەيى خويندەو چەند ئايەت و فەرمودەيەگەم خويندەو بەملا و ئەولادا دەرۋىشتم، ھەولم ئەدا جۆرەھا بابەت و باس و خواسى بىنمە ناو، ئەوسا وتارەگەم پىر داپر داپر پارچە پارچە ئەبو، ئارمەم لى ھەلچۆراو، ئامارى پاشەكشە و ساردبونەو لى ديار بو، كۆتايىم بە وتارەگە ھىنا، بەلام نەمتوانى ناو نىشانىك لەژىر تىشكى ئاسۋىيەك ھەلژىرم بىخەمە پال ئەو وتارەم، كە ناوگە وەكو ناوەرۋكى پىر ش و بلاو ساردو سىر بى، دواي وتارەگە دلتيا بوم، كە چاكتر وايە بۆ من لەبارەي شتىكەو وە بدویم لىي وريا بىم، لەمەر بابەتەي و تار بخوينمەو تىدا چالاك بىم، ھەست و نەستى خۆم لەژىر بارى ماندوۋىتى و شەكەتى خۆ ئازاردان دەرۋىنم. لە پەيامى خواشدا ھاتو: ﴿... أَجْرٌ وَمَا

أَنَا مِنَ الْمُكَفِّرِينَ ... منىش مايەي بارگرانى نىم. ﴿۸۶﴾ ص ۸۸.

پىشەوا (عومەر) یش دەلى: خۆ ئازاردانمان لى قەدەغە گراو.

ئىمە ئەگەر كامەرانى و ئاسودەيىمان گەرەك بى، بمانەوئ بەرھەمى جوان بۆ خەلگان پىشكەشكەين، پىۋىستە ئەو كارو كىردەو مەيە ئەنجامدەين، كە لە تواناماندا

ھەبئۇ، بەجىي خۇيۇ لە جىيى خۇي پېمان دەستەبەر بىرى، لە ھەرمودەشدا ھاتوۋە:
((ان الله يحب من احكم اذا عمل عملا ان يتقنه ... خوا لە ئىۋەي دەۋى، ئەگەر
کردارىكتان ئەنجامدا بە رېك وپېكى ئەنجامى دەن)).

لەبەرئەۋەي رېك و پېكى دل و دەرون لە دەردى پەشيمانى رزگار دەكا لە كېشەي
سەرزەنشەتو، گەراندەۋەي راسپاردەكان بۇ لاي خاۋەندىيان ناخو دەرون
دەحەسېنئەۋە.

ئەۋ ژيانەي خۇت بى بەرنامە بەرئ مەكە

رۇزى لە رۇزان دوازە تەفسىر بەيەكەۋە كۆكرەنەۋە: تەفسىرى: (طبري، ابن
كثير، بغوي، زمخشري، قرطبي، في الظلال، شنقيطي، رازي، فتح القريب، خازن،
ابي مسعود، قاسمي...) پاشان بېرىمدا رۇزانە ئايەتلىك لە ھەمو تەفسىرەكان
سەرنجەدەم، لە ئايەتى يەكەمەۋە دەست پى بىكەم، ئەۋسا دوۋە پاشانىش سىيەم،
بەمچەشەنە ھەتا ھەر دوازە تەفسىرەكە تەۋاۋ دەكەم، دۋا ئەۋە لە خۇم پىرسى:
باشە جىم لەبىر دەمىنى ھىچ شەئ نامىنى، مەگەر واتاى كىتېلىك، كە بەزۇرى وايە
دەيزانەم، بەلام ھەستەم بە بىزارى و بىتواناىي كىردو پاشەكشەم كىرد، ھۆكارى ئەۋە بو
ئەۋ جۇرە رېرەۋەي كىتېب خويندەۋە سەركەۋتو نىە، رېك و پېكى تىدا نىە، بەلكە
پەلەپەل و سەر پىيى يە.

ئاخۇ دەتەۋى بە ھىۋرەيى و ھىۋاشى سودو كەلك وەرگىرى؟

بەھۋى زۇرى چاۋگو سەرچاۋە سەرى خۇت مەشپۇنەۋە بىرو ھىزرت مەپرىشەنە،
ناخو دلت شەكەت مەكە، بەلكە پىۋىستە لەسەرت بەدۋاى پىلان و ھەنگاۋىكى سوك و
ساناۋ سەركەۋتودا بگەپى، كە لە تالۋكە و بىزارى دورتخاتەۋەۋ، سەقامگىرى و
خۇرپاگىرىت پى بېخەشى، با ھەرچەندە بەرھەم و داھاتەكەش كەمبى، ۋەلى كەمى
بەردەۋام بىنەمايەكى رەسەنە.

پەسەندىتىرىن كىردەۋەش بە لاي پىغەمبەرى خواۋە - درودو سالاۋى خىۋاي لەسەر
ئەۋ كىردەۋەيە خاۋەنەكەي لەسەرى بەردەۋام بى، با ھەرچەندە كەمىش بى.

پەرەدان بە نازو گۆزى دنيا ئىۋەي خاۋالاند^{۹۰۳}

دۋاي ئەۋەي بىرە پارەيەكەم كۆكردەۋە، بە گەرمو گورىكى بى ۋىنە بەرەۋە پەرتوك
خانەي گىشتى رۆيىشتم، بىر پارمدا لە ھەموچۆرە كىتەپك نوسخەيەك بىكەم،
لەبەرئەۋەي زۆر شەيداۋ ئەۋىنى كىتەپ بوم، سەر رەفەكانەم پىر لە كىتەپ كىردىۋە لە
ھەمو بۋارىكەۋە، ھەتاۋەكو دەيەھا كىتەپم لە زانستى دەروناسىۋ، وردىياتى (اصول
الفقه)ۋ، كىتەپى بىۋىنەي رۆشنىرى گىشتى كىرى بو، ويستم دەست بە خويندەنەۋە
بىكەم نەمزانى لە كۆيۋە دەست پى بىكەم، كامەيان ھەلبىزىرم كامەيان ھەلبىزىرم،
سەير دەكەم زۆريان يەكتر دوبارە دەكەنەۋە، ئەۋەي لەۋ كىتەپەدا ھەيە لەۋى
ترىشاندا ھەيە، سەيرم كىرد كۆمەلە كىتەپك بە پىي پىۋىست سودم پى ناگەيەنن،
كۆمەلەيكى تر ۋتەي بى ۋاتاۋ ۋشەي بى مانايان تىدا، چەند سالىكەم بەسەردا تىپەرى
دەيان كىتەپ ھەر لەسەر رەفەي خۇيان بون ۋ يەككىيانم لى نەجۋالاند، تەنيا
ھەبون ۋ رىزكردن ۋ بەسەريەكدا كەۋتەيان مايەي نىگەرانى من بو، ھەتا ئەۋ كاتەي
لەگەل كۆمەلە زانايەكى ۋرپاۋ دەستەپك لە پىۋاۋانى دانا دانىشتم، ھال ۋ گوزەرانى
خۇم بۇ باسكردن، بە رىگايەكى راست ۋ دروستيان ئاشنا كىردم، كە ئەۋ كىتەپانەي
چاۋگو سەرجاۋە بىناغەن لە گىشتيان بەھەرمىنترن، دەستيان پىۋە بىگرم ۋ سوديان
لى ۋەرگىرم ۋ لىيان ۋەدبەۋە لىيان بىكۆلمەۋە، ئەۋانەي تىرىش ۋازلىيىنم ۋ بۇ بەدۋا
گەپانىك ۋ ھەر شىكى تر ھەلىيان بىگرم. ئەۋسا ئەۋ بۇچونەم لا پەسەند بو، دىلم
ئۆقۇرەي پى گرتو، ھەستە نەستم پىي ئاسودە بو.

چا ئەگەر تۆ پەرتوكخانەيەكت ھەبو، ئارەزۋى خويندەنەۋە سودەۋەرگىرتن ھەبو،
كامە كىتەپى سەرجاۋە سودمەندىرىن كىتەپە خۇيان پىۋە سەرۋالەكە دەستيان پىۋە
بىگرە، بۇ ئەۋەي لە چىنگى زەين بىلاۋى ۋ سەر لى تىكچون ۋ كات بە تالى رىزگارت بى.

(۹۰۳) ئامازمىيە بۇ ئەۋ ئايەتە: ﴿الْهٰكُمُ الْكَافِرُ ۝۱ حَتَّىٰ زُرُّمُ الْمَقَابِرَ ۝۲﴾ الكافىر.

﴿الْهَيْكُمُ الْكَائِرُ﴾ ① حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ... شانازیتان بە فرەیی ﴿مَالٍ وَ مَنَالٍ﴾
 ئیوہی بە خۆیەوہ خاقلاند. ② ﴿الْكَائِرُ﴾

بەو بۆنەوہ چەند قوتابىهكى زانستىم بىر كەوتەوہ دەر بارەى كىتیبى ناوازەو كەم
 وینەیان پرسىار دەگردو، بە دواى نوسراوى نامۇدا دەگەرپان و، ھەمىشە خەرىكى
 كۆكردنەوہى كىتیب بون، كەچى خويندەنەوہيان كەم بو، سەبارەت بە شارمزاىيان لە
 بنچىنەو بنەماى كىتیبان كەم دەرمانەت بون، ھەول و كۆششيان تەنیا دەولەمەند
 كردنى پەر توگخانەكەيان بو، مەبەستيان سەر سوپماندننى كەسانى بو كە ناوى كىتیبى
 واى بۆ بىنن وەكو سمرخ و شامەل بى، ياوەكو گۆگردى سور بى، لەوانىش ھەبو بەوہ
 داخدار بو تەفسىرى (مقاتل)ى كورپى (سولەيمان)ى چنگ ناكەوئ، كەچى تەفسىرى
 ئىبن كەسىرى بە تەواوى نەخويندۇتەوہ، لەوانىش ھەبو ئاخى بۆ كىتیبى (فوائد
 تمام) ھەلدەكیشا كەچى دەر بارەى (فتح البارى) تەنیا ناوہكەيو ناوى دانەرو پەنگى
 بەرگەكەى شارمزا بو، ﴿وَمِنْهُمْ أُمَيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا
 يَظُنُّونَ ...﴾ لەوانىشدا ئى وا ھەن كە نەخويندەن و بىزگە ئارەزو، لە كىتیب
 سەردەرناكەن، ئەمانە ھەر لە خەيالەت و گوماندان. ⑧٨ البقرة ﴿﴾

خۆت بە كۆپرە پىيان سەرقال مەكە و راستەپى لەبىر مەكە، لەدواى جۆگەلان
 مەرپۆو پشتىش لەسەر و چاوان ھەلمەكە. ماىەى ھۆشمەندو بىر تىزى يە: گرنگتر
 دەست پى بكەى ئەوسا خۆت بە گرنگىەوہ سەرقالكەى، ھەر كەسىكىش بە
 خواست و مەبەستان ئاشنا نەپى پى لى دورو درىژ دەپى و، بارىەرەكەى شەكەت
 دەپى، خۆشى ماندو ھىلاك دەپى و، دەستىشى لە بنى ھەمبانى دەر دەچى.

تاۋەكو ئەۋپەرى ئاسودەيى و ژيان بەسەر بەى

- باۋەر پەۋىنەرى پەژارەيەو، لاپەرى ئەشكەنچەيە، يىلبىلەي چاۋى يەكتاپەرستانو، دلتەۋاي خواپەرستانە.
- ئەۋەى چو چو، ئەۋەى پابرا لەدەست چو، لە دو چوان مەچو، چونكە لەبەرچاۋ نەماو ون بو.
- لەو بەشە پۈزىيەى بۆت دانراۋە، لەو چارەنوسەى ھەر دېتە ئاراۋە پەزنامەندى بنوئىنە، ھەمو شتى بە بېرىارو ھەدەرى خواپە، ۋاز لە بېزارى بېنە.
- ئاگادار بە دل بە يادى خوا دەسرەۋى، تاۋانى پى ھەلدەۋەرى، خواى نەيىنى زانى پى قايل دەبى، دەردى پى سارىژ دەبى.
- چاۋەرپى سوپاسى كەس مەبە، پاداشتى خودات بەسە، كەسى چاۋچنۇك و سېلەكارو رەقەكارە كارت پى نەبى.
- كاتى بەيانىت كەدەۋە چاۋەرپى ئىۋارە مەبە، لە سنورى ئەو پۈژدە ژيان بەسەر بە، كەدو كۆشت لە پىناۋى چاك سازى ئەمپۇژمت دا بىخەرە گەر.
- داھاتو بەلاۋەنى ھەتا دى، خۆت بە سبەى سەرقال مەكە، چونكە ئەگەر ئەۋرۇت باش بى سبەينىشت لەبار دەبى.
- دلۋسىنەت لە ھايرۇسى چاۋچنۇكى و رىۋكىنە چاك بىكەۋە، پىكەرى فرى بدە.
- تەنيا بەمەبەستى كارى چاكە لەگەل خەلكدا تىكەل بەو، دانىشتوى مالى خۆت بەو، كەمىك لە خەلكى دور بە.
- باشتىن ھاۋەل كىتەبە، ئىنجا لەگەل كىتەبدا بدوئى، ھاۋرپى زانىست بەو، لەگەل زانايان تىكەل بە.
- بونەۋەر لەسەر ياسا پەخساۋە، تۆش وريا بە ناۋمال و پەرتوكخانەت، بەرگەو پۇشاك و ئەركى سەرشانىت پىك و پىك كە.

- بەرمە دەشت و دەر دەرگە، لە مېرگ و گوئشەنى جوان ورد بەو، روى خۆت بە لای جوانکاری نەخش و نىگارى وەدیهێنەردا لاکەو.
- لەسەر پىکانت برۆ وەرزى ئەنجام دە، خۆت لە تەمبەلى و سستی بپارێزە، پشت لە بىکاری و بەتالى هەلکە.
- مېژو بخوینەو، بىر لەسەر سورمىنەکانى بکەو، لە سەيرو سەمەرەکانى ورد بەو، گویت بۆ هەوال و داستانەکانى بگرە.
- ژيانى خۆت نوێ کەو، با شىوازی گوزمرانت هەمە جوړ بى، ئەو ژيانە هەرمەکیەى بە سەرى دەبەى بىگۆرە.
- واز لەو شتانە بێنە کە بە ناگا کەرەوێن وەکو چایە و قاو، وریا بە خۆشت لە خواردنى دوکەل و نىرگە بە دور خەو.
- بە خاوینى پۆشاكت بايەخ بدەو، خۆت بۆن خۆشکە، روکاری خۆت پىک و پىککەو، سیواک و گولایىش لەبىر مەکە.
- هەندى لەو کتیبانەى دوچارى پەشبینى و بەدبىنى و داروخان و هەرس هینانت دەکەن، مەیانخوینەو.
- ئەوێت لەیاد بى کە پەرەمردىارت فرە لىبوردەیهو، ژىوانى تۆى قەبوڵەو، لە بەندەى خۆى چاوپۆشى دەنوینىو، خراپە بە چاکە وەردەگىرێ.
- لەسەر بەهرەى نایین و ژىرى، تەندروستى و بەرگ و پۆشاک، بىستن و بینایى، رزق و رۆزىو مال و منال و جگە لەمانەش سوپاسگوزارى پەرەمردىارت بە.
- ئاخۆ نەت بىستەو خەلکانى هەن هەست و ژىرى یا تەندروستىيان لەدەست داو، یاخود کۆت بەندى زىندان، یا بەرەلەن یا بەدەست ئىفلىجى گرفتارن؟!
- لەگەل قورئاندا ژيان بەسەر بە، لەبەرىکەو بىخوینەو و لى وەردبەو و گوێى بۆ بگرە، لە راستیدا بۆ لابرەنى خەم و پەژارە گەورەترین چارەسەرە.
- پشتت بە خوا بەستەو کار و وەرەت بەوى بىسپەرە، بە فرمانى ئەو ھایل بەو، ھانا بۆ لای ئەو ببە، لە ژىر سایەى ویدا خۆت پەنادەو ئەو بۆ تۆ بەسەو سەروزىادە.

- ئەۋەدى زولمى لىكىردى چاۋپۇشى لى بنوئىنە، ئەۋەدى پەيۋەندى لەگەل پچپاندوى پەيۋەندىيەگە بگەيەنە، ئەۋەدى بىبەشى كىردى پىي بىبەخشە، دىمرحەق بەۋ كەسەى خراپەى لەگەل دا كىردى نەرم و نىانى بنوئىنە ئاسودەيى و كامەرانى وەدەست دىنى.
- ئەۋەدەستەۋاژىيە چەند بارە بگەۋە: (لا حول ولا قوۋە الا باللە) بىگومان دىلت ئۇقپەى پى دەگرى، بارو گوزەرانى دەسازى، بارى سەر شانت سوك دەبى، خۋاى گەۋرە پىي رازى دەبى.
- داۋاى لىخۇشېۋون زۆر بگە، پزقو پۇزى و مال و منال و زانستى سودبەخش و ئاسانكارى بەدۋادا دى، دىروى خىرت لى دەبىتەۋە، تاۋانى پى ھەلدەۋەرى.
- لە بەھرە و تۋانا و پوخسارت لە مال و حال و گوزەرانى رەزامەندى بنوئىنە، ھىمنى و ھەدارىت بەسەردا دىر.
- دىنبايە داۋاى ناخۇشى خۇشى دى، ئازادىش دۋا بەدۋاى چەۋسانەۋە دى، بارو سەردەمىش ھەر لە يەك شىۋەدا راناۋەستى، پۇزگارىش دەستاۋ دەستى پى دەگرى.
- گەشېن بەۋ لە ژىن ھىۋا بىر مەبە، نىەت و گومانى لە ئاستى پەرومردەگارتدا^{۹۰۴} جوان بى و ھەمو خىرو خۇشېك لەۋىيەۋە چاۋەرى كە.
- بەۋەدى خۋا بۆى بىرپار داۋى دىلت بىرەۋى، چۈنكە تۆ بەرژەۋەندى خۇت نازانى، جارى ۋايە بەرژەۋەندى تۆ لە تەنگانەدايە نەك لە ھىمانى.
- مەينەتى لە خۋات نىزىك دەخاتەۋە ھىرى نراشت دەكا، خۇ پى زۇرى و لوت بلىندى بە خۇ نازىت لەسەر لائەبا.
- تۆ لە ناخى خۇتدا چەندىن گەنجىنەى پى بە ھات ھەلگرتۋە، چەندىن سەرجاۋەى بەھرىت لەلايەن خۋاۋە بەسەردا ھەلرژاۋە.

- چاگەل لەگەڵ خەلگیدا بنوێنەو، خێرو خوۆشی بۆ مرۆفایەتی پێشکەش کە، تاوەکو بە سای دڵنەوایی نەخوۆشی، پێ بەخشینی ھەژاری، سۆز نواندنی لە نێوانیاندا ھەسانە و مەت چنگ کەوێ.
- خۆت لە بەدگومانی بپاریزە، بیروبووچونی نەخوۆش و، خەون و خەيالی پرۆپوچ لەبیری خۆت فڕێ.
- دڵنیا بە ھەرتۆ بەربەلانی، ھێچ کەس نێە لەخەم پەخسیبی و^{۹۰}، ھێچ مرۆفی نێە بێ دەردی سەر بێ.
- گومانەت نەبێ دنیا خانوی تاقیکردنەو دەرد و بەلۆ ئازار و ئەشکەنجە، ھەرچۆنێ بێ لەگەڵیدا بگوزمرێنەو لە خوا کۆمەکی بخوازە.
- لەوانە پێشەخۆت پەند وەرگرە کە بە پێرەوی میژودا گوزمیان کرد ئەوانە بێبەش کران، کۆت بەندکران، ئازاردان، بە پەند بران، دوچاری ئەشکەنجە ھاتن و، بەربەلۆ بون و، کوزران.
- بە ھەر کام لەوانە گرفتار بێ، دڵشکاو خاکە سار بێ، پەراگەندەو پەریشان بێ، برسی و بێ نان و ھەژار بێ، دەردەدار و قەرزار بێ، پاداشت لە خوا وەردەگری.
- دڵنیا بە تەنگانە چاو و گوێچکە دەکاتەو، کەفوکۆلی ھەوسان دادەمرێنێ، دلیش زیندو دەکاتەو، پاداشتی بەندە زۆر دەکا، خودا وەبیر دەخاتەو.
- پێشبینی پوداوان مەکەو، چاو لەدوای بەلایان شل مەکە، ملکەچی پرۆپاگەندە مەبەو، ھەوایی نادروست باومر مەکە.
- زۆریە مەترسی چاومرپوانکراو ناییتە دیو، ھەوال گەلێکی ناخوۆشیش بەجێ نابێ، خودا بەسەو، کۆمەکی و چاودێریش لە دەرگانی ئەودا چاوەڕێ کە.
- لەگەڵ کەسانێکی پەقە کار و چەپەلکار و چاوتیوہ بو دامەنیشە، چونکو ئەوان گیان و رۆح وێک دینەو، ئەوان نوێنەری پەيامی ناخوۆشی و ھەلگری خەم و پەژارەن.

- بەر لە دەستپېكىردىنى نوپىزى بەگۆمەل ئامادە بە، زۆرىش لەناو مزگەوتدا بەينەو، خۆت ۋا رايپنە دەستپېشخەرى لە نوپىز بگەي، تاۋەگو بەختەومەرى دەستەبەرگەي.
- خۆت لە تاۋان بپارىزە، چونكە گوناھ چاۋگى مەينەتى ۋ كۆلۈي يە، ھۆكارى كۆلەمەرگىە، ۋەروازەي بەلابارى ۋ ناخۆشە.
- لەسەر ئەم نزاىە بەردەوام بە: ﴿...لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ... لە غەيرى تۆ ھىچ خودايى شك نابەم، پاكى ۋ بى عەببى بۆ تۆيە، من لە پىزى ناھەقان بوم.)) نەينەكى سەر سورمىنى تىدايە سەبارت بە رەۋاندنەۋى پەرىشانى، ھەۋالىكى پىر بايەخى لەخۆ گرتوۋە لە مەر لابرەنى مەينەت بارى. ﴿٨٧﴾ الأنبياء
- بە ھۆى ۋتەي بى ۋاتا ۋسەي بى مانا كە سەبارت بە تۆ گوتراۋە، ھەراسان مەبە، چونكى خاۋمەكەي نازار دەدا تۆ نازار نادا.
- ۋتەي ناشىرىنى دوژمنان ۋ جويىندانى رەشك پى بەرانى تۆ، لە پاي سەنگو پىزى تۆيە، ئامارى ئەۋەيە تۆ ھەي، كەسكى خاۋمەن بەھەرى.
- دۇنيابە ئەۋەي بە خراپە لىت دەدوئ، چاكەي خۆي بەتۆ دەبەخشى، تاۋانت لى ھەلدەۋەرىنى، ناۋو دەنگت پەيدا دەكا، ئەۋەش بەھەمەكە خەلاتت دەكا.
- لە نواندىنى بەندايەتيدا خۆت نازار مەدە، دەست بە سوننەتەۋە بگەرە، لە خواپەرستى زىادەپۇيى مەنويىنە، مام ناۋمىجىتى ھەلبىزىرە، بەقەد بەرى خۆت پى راگىشە.
- با يەكتاپەرستىت ھەمىشە پاك ۋ بىگەرد بى، تاۋەكو سىنە ۋ ناخت بىسەرەي، ئىنجا بە ئەندازەي پاك ۋ پاراۋى يەكتاپەرستى ۋ پاك ۋ بىگەردى ئاسودەيىت بەسەردا دى.
- كەسكى دىرون قايم ۋ جەربەزە بە، خۆ راگىرە، تۆ خاۋمەنى ۋرە ۋزەيەكى پىروپاگەندەي جەرگ بىرو دلتەزىن ويست ۋ مەبەستت لەگۆر نەينى.

- وريا بە كەسكى دەست كراۋە بە، چۈنكى ئەو كەسە دەستكراۋە سىنە و ناخى ئاۋەدانە و كراۋە، ئەۋە پۇدو دەست قوچاۋە سىنە تەنگو دىل تاريكە، ھەست و نەستى ئالۇزاۋە.
- بەرۋى خەلكىدا بگەشۋە خۆشەۋىستىيان ۋە دەست دىنى، بە نەرمى بياندىۋىنە جىيى خۆت لە دلىاندا دەكەيتەۋە، بىفېزبە لە ناستياندا، بەرۋە سەيرت دەكەن.
- ۋەرامى خراپە بە چاكە بدەۋە، لەگەل خەلكىدا نەرمونيان بە، گرى پقەبەرى بكوژىنەۋە لەگەل نەيارانتدا ئاشتەۋايى بنوۋىنە، دۆست و خۆشەۋىستانت زىادكە.
- گەۋرەترىن دەرۋازە بەختەۋەرى پارانەۋە دايك و باۋكە، ئەۋسا ھەۋلە بە ساي چاكە لەگەلداكردىان نرات بۇ بگەن تاۋەكو بېتە ھەلەيەكى توندو بەند لە ھەمو ناخۆشەكە بىتپارۋى.
- خەلكت بەۋ پەۋشە خۇيان ھەبۇل بى، ئەۋە لىيانەۋە پوئەدا چاۋپۇشى لى بنوۋىنە، دلىاشبە ئا ئەۋە دىان و بىرپارى خوا سەبارەت بە ژيان و نەرىتى خەلكان.
- لەناۋ خەيالىدا مەگوزەرىنە، بەلگە لەگەل بەرچاۋ بىنىدا ژيان بەسەر بە، تۆ دەتەۋى خەلك بارىكى ۋا ھەلگرن كە بۇخۆت بېت ھەلناگرى، دەسا كەسكى دادۋەر بە.
- ژيانىكى ئاسايى بەسەربە، زىادە پۇۋ سىنوربەزىن و لوت بەرز مەبە، ھەر كاتى جەستە ناز و گۆز بەخۆيەۋە بىنى، گيان و پۇخ خۇي ۋىك دىنى.
- دەست بەۋ نزاۋ پارانەۋانە بگرە كە بە چەند بۇنەيىكەۋە تايبەت كراۋن چونكى ئەۋ نزاينە پارىزگارى لە تۆ دەكەن و دەتپارۋىز، ئەۋەندە كارسازى و پىنمايە تىدايە كاروبارى تۆ پىك دەخەن.
- كارەكانت دابەشكەۋ لە يەك كات ئەنجاميان مەدە، بەلگە ماۋە ماۋە ئەنجاميان دەۋ، جار بەجار پشو بدە تاۋەكو بەرھەمەكەت چاك و لەجى بى.

- سەرنجى كەسانى بىدە لە تۆ بەرەو خوارن لەمەر لەشو لارو رەنگو روخسارو، خانوبەرەو، مال و منالو، پلەو پايدە، بۆ ئەو دەى بزانى تۆ لە سەرەو دەى ھەزاران كەسانى.
- دۇنيابە ھەركەسى تۆ ھەئسوكەوتى لەگەندە دەكەى، وەكو دۆست و براو، خزم و كەس و، منالو خىزان، بى كەم و كۆرپى نىن، خۆت واپاينە لەگەل گشتيان بگونجى.
- ئەو بەھەرى پىت بەخشاو، ئەو زانستەى پى ئاسودەى، ئەو رۆزىەى بەسەرتدا رژاود، ئەو كارو پىشەى شياوى تۆيە لەدەست خۆى مەدە.
- ئاگاداربە ھەستى ھىچ تاكىك و كۆمەئىك برىندار مەكە، با زمانت پاك بى و تەو بەيشت پاك و پاراو بى و، خەلك لە دەستت بىو دەى بى.
- بزائە پشو درىژى ماىەى سىپىنەو دەى ھەئەكانەو، نەرم و نىانى داپۆشىنى تاوانەو، دلفراوانىش پۆشاكىكى بەر فرەيەو كەم و كۆرپى دەشارىتەو.
- ماوئەك بوار بەخۆت بىدە كاروبارت ھەئەسەنگىنى و، بەخۆتدا بچىەو، بىر لە دوارپۆت بكەيەو، كارى دنىات رىك و پىككەى.
- پەرتوكخانەى ناو مائەكەت باخىكى بەرھەمدارەو گۆلشەنىكى پىر گۆلزارە، جا لەگەل زانايان و داناياندا، لەگەل وىژمەرەوان و شاعىراندا بە خۆشى تىايدا بگوزەرى.
- رۆزى ھەلال و دەدەست بىنەو لە ھەرام خۆت بپاىزە، دەست لەبەر خەلكى پان مەكەو، بازارگانىش چاترە لە ھەرمانيبەرى، بە مالى خۆت مامەئە بكەو ژيانىكى مام ناوئەنجيانە بەسەر بە.
- بەرگىكى ئاسايى بپۆشە، نەوەك پۆشاكى كەسانىكى لوت بلىند، ياخود بەرگى كەسانى داماوو نەدار، وەكو خەلكى ئاسايى بەو بە پۆشتە شان و بالت دەرمەخە.
- رىق دامەگرە چونكە تورپەي ئارمەزو دەور و ژىنى، خوورەوشت دەشیلوئىنى و ھەئسوكەوت دەروشىنى و، خۆشەويستى تىكەدەداو پەيوەندى دەپچرىنى.

- جار بەجار گەشت ئەنجام دە تاوۋەكو ژيانى نوئى بېتەو، جېھان گەلىكى تر بېينەو، دروشم و نىشانەى تازە سەرنج بدەو، شارو شارۋچكەى تر بگەرئ چونكى گەشت و گەران دل خۇشكەرە.
- يادەومرېك لە باخەلى خۇتدا ھەلگرە كاروبارو كاتو ساتى خۇتى پى رېك و پېككەى، وادەو بەلېنت بېنېتەو يادەو، پېشنىارى تېدا تۆماركەى.
- تۆ لە سلاوگردنا دەستى خۇت وەپېش بېخەو، بە خەندەو پېشوازی لە خەلك بگە، بە گەورەشيان بنرخىنە، بۆ ئەوۋى جېى خۇتيان لە دلدا بگەيتەو بە لايانەو خۇشەويست بى.
- متمانەت بەخۇ ھەبى و پشت بە خەلكى مەبەستە، مەزەندەت واپى ئەوان نەپارى تۆنە نەك لە بەرزەوھەندى تۆنە، لات واپى تەنيا خوات لەگەلدا، بە دۇستانى كاتى ھېمناى ھەلمەخەلەتى.
- كارو پېشەت دوا مەخەو، ئەورۆ بە سبەى بە ئەركەكانت مەكە^{۹۰۶}، خۇت لە وشەى (لەمەودوا) بپاريزە، چونكى ئەو ھېماى تېشكان و دۆرانە.
- سەبارت بە بپاردان دل لەدل مەدە، وريا بە لە نواندى ھەلۆيستدا پاراپى نەنۆنى، بەلگە وە بەرزو يەك بپارېو ھەنگاو بى.
- تەمەنى خۇت لەوۋەدا بەفېرۆ نەدەى لەمەپ رەچاوكردنى تايبەتەندى و كارو پېشەدا ھەر جارە بە لايىدا غاردەى، چونكى ئەو وادەگەيەن ھېچت بە ھېچ نەكردەو.
- بە رەشكەرەمەكانى تاوان دلەت بسەرەوئ، وەكو كردەى چاكەو، گارەساتو، تۆبە گردن و، نزاى مۇسلمانان و، سۆزى خواى مېھربان و، تەكا كردنى پېغەمبەرمان، - درود و سلاوى خواى لەسەر -.
- دەستت لە خېر مەگېرەو، ھەرچەندە بە كەمېكىش بى، خېرو چاكە تاوان ھەلدەومرېنى، دل دەسرەوېنى، خەم دەپرەوېنى، ھەر و پېت دەبارېنى.

- (موخەممەد)ى پېشەوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - بکە پېشەنگى رېگات، بە راستى ھەر ئەو پېشەرەوى بەختەومرىو، رې نیشاندەرى سەرفرازىيە، بەرەو ئازادى و لوتکە رېنماکارە.
- بېرۇ سەردانى نەخۇشخانە تاوھکو بەھرەى تەندروستى بناسى، بچۇ دیدەنى بەندیخانە ھەتا بەھرەى ئازادى وەدى گەى، سەرىک لە شىتخانە بدە بۇ ئەوہى بە بەھرەى ژىرى ئاشنا بیت، چونکە تۆ لە ناو نازو گۆزى زۆردای بەلام دەرکى پى ناکەى.
- بە شتى کەمبايەخ مەرپوخى، کیشەکە لە خوى گەورەتر مەکە، خۆت بېاريزە لەوہى کارەکان بە دېومزەمە سەیرکەى و زیادەرپوى لە روداوان بکەى.
- کەسىكى سىنە فراوان بە، ئەوہى ئازارت دەدات بېو بىيانوى بۇ بېنەوہ، بە دور بە لەوہى چاو لە تۆلە بگىرې، بۇ ئەوہى بە ئارامى و ھیورەيى ژيان بەسەرەى.
- بە ساي رو گرزى و دل پەستىت دوژمنانت دل خۆش مەکە، ئەوان ھەر ئەوہيان لە تۆ دەوى، گەوايە ئەو ئاواتە گەورەى ھەيانە دەربارەى تالکردنى ژيانى تۆ، مەيھینە دى.
- لەناو ناخى خۆتەوہ کورەى دزەکارى و رڤو کینە سەبارت بە خەلگان و نە ویستى کەسانى تر، ھەلمەگىرسىنە، چونکە ئەوہ ھەمیشە خۆ ئازاردانە.
- لە کۆرپو دانىشتندا گران و سەنگین بەو، تەنیا دەربارەى چاکە بدوى، روگەش بەو، لەگەل دانىشتوانندا بەرپزبەو، گویت شلکەو، قەسەيان پى مەبەرە.
- وەکو مېش مەبە کە تەنیا لەسەر برىنان دەنىشى، بەدوربە لەوہى باس لە شەرم و ئابروى خەلک بکەىو، دەربارەى خەوش و نەنگىيان^{۹۰۷} بدوى، بە ھەلەيان دلخۆش بى و بەدواى پەلەيان دابگەرپى.
- باومردار سەبارت بە لەدەستچونى دنيا دل گران نابن و، بايەخى پى نادەن، بە ساي کارەساتەکانىشى نالشەژىن، لەبەرئەوہى دنيا بى نرخ و بى بايەخەو کۆتايى دى و دمبرپتەوہ.

- لە ئەوین و دلداری بەدوربە، لە خۆشەویستی حەپام پەشت ھەلگە، چونکە مایە نەخۆشی دڵ و نازاری گیانە، بەرەو خواو یادو گۆی رایەلی ئەو رابجەلەکی.
- چاو بەرھەلدان بەرەو حەپام خەم و پەژارەت بەسەردا دینێ و ھەست دەورۆژینێ، کەسی بەختەومریش ئەو کەسە یە لە پەرورەدیاری بترسی و چاو لە ئابروی خەلک نەگێرێ.
- ژەمەکانی خواردنت پێک و پێک کە، خواردنی بە کەلک بخۆ، زۆر خۆریش مەبە، لەسەر تیریش مەخەو.
- لەکاتی ترسان لە ڕوداوی لای ھەرە خراپەکە پێشبینی بکە، پاشان خۆت وا رابینە قەبۆلت بێ ئەوسا ھەست بە ھێمنی و ھەسانەو دەکە.
- ئەگەر پەت توند بو دەپچرێ، ئەگەر شەو ڕەش ھەلگەرا ڕۆژی بەدوادا ھەلدێ، ئەگەر کارو وەرەمات لێ وێک ھاتەو ھەراوانی لەدواو دە، مەینەتیپیکیش بەسەر دو خۆشیاندا زāl نابێ.
- لە میھری میھربان بێرکەو، میھری بۆ خراپەکاریک نواند سەبارەت بەوێ سەگێکی تێراو کرد، چاوپۆشی لە یەکیک نواند کە سەت کەسی کوشت، دەرگای تۆبە ی لەسەر پەشتە بۆ کەسانی ژوانی خۆیان دەرەبەرن، بانگی گاوریەکانی کرد بۆ لای ئەو بگەرێنەو.
- دوای برسێتی تیرییە، دوای تینۆیتی تیراویە، دوای نەخۆشی لەش ساخیە، دوای نەبونی ھەبویی یە، دوای پەژارەش دڵ خۆشیە، ئەو ھش رێسایکی تا ھەتایی یە.
- بێر لەم سورەتە بکەو: ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ... ئەدی ئیمە تۆمان سینە فراوان نەکرد؟﴾ (الشرح) ﴿١﴾. لە تەنگانەدا وەبیرەخۆتی بێنەو، دنیاش بە گەورەترین داودەرمانە لەکاتی ناخۆشیدا.
- سەبارەت بە نزای تەنگانە تۆ لە کوێ خۆت ھەشار داو، کە دەلی: ((لا اله الا الله العظيم الحليم، لا اله الا الله رب السموات، رب الارض رب العرش الكريم... ھیچ پەرستراویکی راستەقینە نیە جگە لە خۆی بەدەسلات و نەرمونیان، پەرستراوی راستەقینە نیە جگە لە پەرورەدیاری ئاسمان و زەوی و تەختی پیرۆز.

- تۈرە مەنبە ئەگەر تورپەش بوى پەنا بگرە بە خوا لە شەيتان و بى دەنگى بنوینەو، جىڭگاي خۆشت بگۆرە، ئەگەر لە پىو بوى دانىشە، دەستىويز بگرەو، زۆر نزا بکە.
- لەمەر كۆست و بەلا ھەراسان مەنبە چونكى مايەى وزەى دلەو، تامى چاكبونەوەى پى دەجىزى، تىن و توانات پى دەبەخشىو، فىرى ئارام گرىت دەكاو، شان و شكۆت بەرز پادەگرى.
- پىدا ھەلچونەو بە راپردودا گەوجى و نەفامىيە، وەكو ھارپنەوەى ئاردو برپنەوەى پوشكەى دارە، وەك ئەو وايە كۆنەكا بەباكەى.
- لە رودانى كارەساتدا لاى پۆژھەلاتەكەى رەچاوكە، چاوت لە وەرگرتنى پاداشت بى، دلنپاش بە لەو ناخۆشتر ھەيە، بە بەلاباران دلەت بدەو.
- ئەو بەلايەى بۆ تۆ بى بەسەرتدا ھەلنابرى^{۹۰۸}، ئەوەى بەسەرەتۆش نى سەر دەكاو تۆ ناپىكى، ئەوەى تۆى پى دوچار دەبى قەلەمى لى وشكەو بەو، ناشتوانى لەبەر قەدەرى خوا پابكەى.
- زەرمەندىت بەرەو ھازانچ وەرچەخىنە، لە لىمۆ خۆشاوى شىرىن بسازىنە، مشتى شەكر لەناو ژەھراوى ژيانكەو، لەگەل نالەبارى خۆتدا خۆت لەباركە.
- لە مېھرى خوا ھىوا بر مەبەو، لە سۆزى خوا بى ئومىد مەبە، كۆمەكى خوات لەياد نەچى، چونكى يارمەتى خوا بە پى پىويست دادەبازى.
- ئەوەى پىت ناخۆشە زياتر بەرژەومەندى تىدايە لەوەى پىت خۆشە، تۆ لە پاشەپۆژ ئاگادار نى، چەندىن خۆشى لەژىر تويكىلى ناخۆشىدا سەريان ھەلدا، چەندىن بەھرە لە پاش پەردەى مەينەتيدا ھاتنە ئارا.
- جەلەوى خەيالت توند بگرە بۆ ئەوەى لە دۆلايى كۆلۇيدا دوچارى سەرگەشىت نەكا، ھەول دەبىر لە بەھرەو بەخشش و خەلاتى خەلات كراوت بكەيتەو.
- لە شىر و شەپپىوى پەرتوكخانەكەت و قاوو ھىزى ناو مائەكەت خۆت بەدور بگرە، ھىمنى و ھەدارى و رىكوپىكىش ئامارى بەختەوەرە.

- نوپۇز چاكتىرىن يارمەتيدمرە لەسەر كارى گران، دمرون بەرەو ئاسۆو لوتكە بەرز دەكاتەو، گەشتو گوزار بە گيان و رۆح دەكا لە ئاسمانى پۇشنایى و سەرفرازیدا.
- كارى بە سودو بەردار دمرون لە چنگى خەون و خەيالى پىروپوچو، ھەست و نەستى تاوانكارىو، خواست و ئارمىزى ھەپام دەردىنى.
- بەختەومەرى درەختىكە بە ئاوو ھەواو تویشوو پۇشنایى باوەر بە خواو رۆزى دوايى پرواوە.
- ئەو كەسەى خاوەنى خوو نەرىتىكى ساخ و گونجاوە، رەوشتى بەرزە، ھەم خۆى بەختەومەر كەردووە خەلگانیش بە ساي وى بەختەومەرن، ھەست و نەستىشى لەبارو رەخساوە.
- با دلت كەمىك وەھەسە چۆنكە دلش ماندوو شەكەت دەبى، جۆرەھا شىوازی لەگەلدا بەكاربىنەو، زانست گەللىك و چەندىن چەشنى زانىارى بۆ دەستەبەرکە.
- زانست دل دەسەرەوینى، بىرو ھىز بەرەرە دەكا، رۆبەرىكى والا لە روى دمرون دەكاتەو، ئەوسا خەم و خەفەت و دل پەستى لەكۆل دەكاتەو.
- سەرکەوتن بەسەر كۆسپ و تەگەرەداو، زال بون بەسەر ناخۆشەكاندا مايەى بەختەومەرن تام و چىزى رزگاربون و خۆشى و شادى دەرنازبون بە چەشنىكە ھىچ خۆشەك لەگەلدا بەراورد ناکرى.
- ئەگەر خوازیارى وەكو خەلك ئاسودە بى بەم شىوہە ھەلەسوكەوتيان لەگەلدا بکە كە پىت خۆشە ھەلەسوكەوتت لەگەلدا بکەن، كەل و پەليان بەكەم مەنرخىنەو، لە سەنگو رىزيان دامەبەزىنە.
- ئەگەر مەرفۇخ خۆى بناسىو، ئەو زانستەش كە شىاوى ئەوہ بىزانیو بە جوانترین شىوہ پىى ھەلەستى، تام و چىزى سەرکەوتن و بىرنەوہ دەچىزى.
- زانىارى و شارەزايى و تاقىكرەنەوہ گەورەترین دەستمايەن، چۆنكە كەيفخۆشى بە سامان ئازەلەنەيەو، ئاسودەبونیش بە زانىارى مەرفۇقەنەيە.

- نه گهر له زنو له مېرد په کيکيان تورېبو با نه وې ترېان بې دمنگ بې، با هر کاميان نه وې ترېانې به که موکوړپه وه قه بول بې، گومان له ودا نيه هيچ کهس بې خه وش نيه.
- هاو نشيني چاک و ئومېده وار بار گرانييت بؤ سوک دهکا، د مروازې هيو د خاته سهر پشت، مېرمدې به دبيني ش دنيا ت له بهر چاوان تاريک دهکا.
- هر په کي خاوه نې هاوسه رنک و خانو نېک بې و به نه ندازه ي پيوستي مائي هه بې نه وپه رې خو شگوزمرانې پې پراوه، له وه زېتر ته نيا مايه ي خه م و په زاره يه، نه وسا با سوپاسي خوا بنو نې و قايل بې.
- ((من أصبح منكم آمنا في سربه، معافى في جسده، عنده قوت يومه، هکأما حيزت له الدنيا.... هر که سې به دلتيکی نارام و له شيکی ساغه وه به يانې کرده وه، بزوي رويي هه بو، هه روه کو دنيا ي پې برا بې وايه)).
- نا نه وانه ش بنچينه ي په زامه ندين: ((من رضي بالله رباً، وبالا سلام ديناً، و بمحمد ﷺ رسلاً، كان حقاً على الله ان يرضيه... هر په کي قايل بې به وې خوا په رومرد ياري بې و، ئي سلام ئا ييني بې و، (موحه ممه د) يش - درود و سلاوي خوا ي له سهر - پيغه مېهري بې، ده بېته هه ق و مافيک به سهر خوا وه قايلي بکا.
- بنه مای سهر فرازيه، که خوا ليت رازي بې و ده ور به ريش پيت قايل بې و، د مروني شت قايل بې و، کرده ي به رداريش فه راهم بي نې.
- خواردن مايه ي به خته و مري يه ک روزه، گه شت و گوزار مايه ي به خته و مري هه فته يه که، زن هينان مايه ي به خته و مري مانگيکه، مال و دارايي مايه ي به خته و مري ساليکه، به لام باوهر تا هه تايه به خته و مري ده سته بهر دهکا.
- خواردن و خواردنه وه و خه وتن له گهل زن ماره کردن نارام و ئاسودمت ناکه ن، به لکه کرده وه کامه رانييت بؤ دني، هر کرده و هوش بو پله و پايه ي بؤ جواميران له سهر گوي زه وې په يدا کرد.

- ھەر كەسى بۆي بېرەخسى كىتىپ ۋەخوئىنى بېگومان بەختەۋەرد، چونكى لە گولشەن ۋە باخى جىھان مېۋە دەچنىۋ، لە دەۋرى سەرسورھىنەرەكانى دىنيا دەخوليتەۋە، كات ۋە شوئىيان بەسەر دەكاتەۋە.
- ۋەتوۋىژى گەل دۆستان پەۋىنەرە بۇ خەمان، گالتە ۋە گەپى بى درۆ ھەست ۋە نەست دېئىتەۋە سەرخۇ، گوئ ھەلخست بۇ ھۆنراۋە، زەين جۇش دەداتەۋە.
- خۇت ئەۋ كەسەى بە تېرۋانىنت ژيانى خۇت دەپرەنگىنى، ئەۋسا ژيانت لە دەرمىجى تېرۋانىن تە، كەۋايە جاۋىلكەى تارىك لە چاۋان مەكە.
- يادى ئەۋانە بىكەۋە خۇشتەۋىن، تەنیا چىركەيىكىش لە ژيانى خۇت بۇ كەسانى تەرخان مەكە ھەز بە چارەيان ناكەى، چونكە ئەۋان نە بە تۆۋ نە بە خەم ۋە پەژاردى تۆ ئاشنا نىن.
- ئەگەر خۇت بە كىردەى بەردار سەرقال كىرد ھەست ۋە نەست دەسەرەۋى، دەرونت ئاسودە دەبى، ھىمنى ۋە ھەدارى داتدەپۇشى.
- بەختەۋەرى لە بنەمالە ۋە پەلە ۋە زېرۋ ئالتوندا ۋەدى ناكى، بەلگە لە ئاپىن ۋە لە زانست ۋە خوۋرەۋىشت ۋە دەستەبەركىردنى ئەقۇ ۋە زىرىدا ۋەدى دەكىرى.
- بەختەۋەرتىن بەندەى خوا بەلەى خواۋە دەستىراۋەرتىنپانە لەمەر چاكەۋە، ئەۋەپانە لە ھەمۋىان پىر چاكەى بەسەر دۆستانەۋە ھەبىۋ، سەبارەت بەۋە بە جۋانتىن شىۋە سوپاسى بكىرى.
- ئەگەر بە سەى ئەۋ كات ۋە ساتەى بەردەستت نەخەسىيىتەۋە چاۋەرۋان مەبە خەسانەۋەت لە ئاسۋە بەسەردا بىتەخۋارىۋ لە ئاسمانەۋە دابىرۋى.
- سەركەۋەتن ۋە بەرھەمى كىردەۋە ئەۋ فەرو چاكەى پېشكەشى دەكەى سەرنج بىدە، دلت بى سەرەۋىۋ، سوپاسى خۋاى لەسەر بكە، بېگومان ئەۋە يەككىكە لەۋانەى سىنە ۋە ناخت فراۋان دەكا.
- ئەۋ خۋايەى خەمى دۋىنىۋى لەكۇل كىردىەۋە خەمى ئەۋرۋ ۋە سەپىنەشت بە تەماى ئەۋە، نىنجا پىشت بەۋى بەستە، ئەگەر ئەۋەت لەگەل دابى لە كى دەترسىۋى؟ ئەگەر ئەۋىش نەپارت بى كىت لە پارە؟.

- لە نىۋانى تۆۋ دەۋلەمەندەكاندا يەك پۇژ ھەيە، بەلام دوينى ئەوان ھەست بە تامو چىژى ناگەن، سبەينەكەش نە بۇ تۆيەو نە بۇ ئەوان، بەلكە تەنيا ئەمپۇيان لەبەردەستە، ماۋەى ئەمپۇش چەند كورتە!
- شادمانى ناخو دەرون چاپوك دەكا، دل ئاسودەو ئارام دەكا، ھاسەنگى لە نىۋانى ئەندامانى جەستە دروست دەكا، ھىزو وزە دەستەبەر دەكا، پەونەق بە ژيان دەبەخشى، تەمەن بەھرمەند دەكا.
- دەۋلەمەندى ئاسايشو تەندروستىو خواپەرستى كۆلەكەى بەختەومرين، نە مەردمى بى دەستمايە، نە ترسەنۇك، نە نەخۇش، نە بىباومر چەساۋە نين، بەلكە لە ناخۇشىدا دەگوزمىن.
- ھەر كەسى بە ھاسانى ئاشنابى ئاسودەىى دمرك پى دەكا، ھەر يەكى پىگای مامناۋەندىتى بگىرتەبەر سەرفرازى بەدەست دىنى، ھەر كەسى ئاسانى ھەلپۇرئ سەرگەۋتن بەشى دەپ.
- تەنيا وشەى: (ئىستا) لە كاتو ساتى پۇژگاردا ومردەگىرئ، لە فەرھەنگى بەختەومرىشدا تەنيا واژەى: (پەزامەندى) ۋەدى دەكرئ.
- ئەگەر بە كارەساتىك گرفتار بوى پىشېينى لەۋە خراپتر بكة بارسوكيت بۇ دروست دەپى، بىر لەۋە بكةۋە كە بە خىرايى تىدەپەرئ، گەر بەھاتايە ئەشكەنجەو ئازارى بەلابارى نەبۋايە چاومرپى چەسانەۋەو ھىۋرەپىت نەدەگرد.
- ئەگەر كەۋتە ناو تەنگانە بىرگەۋە چەند جارە دوچارى ناخۇشى ھاتىو خوا دمربازى كردى، لەۋ ھەلەدا ھەست پى دەكەى ئەۋ ۋايەى جارى يەكەم فرىاتكەۋت بۇ جارىكى ترىش لە فرىات دئ.
- ئەۋ كەسەى دەرھەق بە پۇژى ژيانى ستەمكارە ئەۋ كەسەيە ماۋەى ئەۋ پۇژە بە فېرۇ بدا لە دانەۋەى مافىك، ياخود بەجىھىئەنى فەرزىك، يا دەستەبەرگردنى جوامىرىك، يا پەيداگردنى سوپاسىك، يا فېربونى زانستىك، يا گەيانندى پەيۋەندى خزماتىك، يا ئەنجامدانى چاكەيەك خەرجى نەكا.

- پېۋىستە ھەمىشە كىتېبىكت لەدەست دابى يا لەلات بى، چونكى زۆر كات و سات ھەن بى ھودە بەرپى دەكرىن، كىتېبىش چاترىنى ئەوشتانەيە كاتيان پى دەپاريزىرئو، پۇژگاربان پى ئاودەدان دەكرى.
- ئەو كەسەى قورئانى دەرڭ كىردو ھەو پۇژ دەيخوئىنى، لەناو بېزارى و وەرپەسى و بەتالى نانالى، چونكو ئاسودەمى ھەمو ژيانى ئەوى گرتۆتەو.
- لەخۆتەو ھەو بېزار مەدە تاوەكو ھەمو بواردەكانى مەسەلەكە تاووتوئى نەكەى، پاشان ھەرو چاكە لە خوا بخوازەو پرس و را بە دۆستان بكە، جا ئەگەر سەرگەوتنت وەدەس ھىنا پىرۆرت بى ئەگەرنا پەشىمانى نىشان مەدە.
- مەردمى ژىر دۆستانى زۆر دەكاو نەيارانى كەم دەكاتەو، بېگومان دۆستىش بە سالىك دروست دەبى و دوزمنىش ھەر بە پۇژىك پەيدا دەبى، جا خۆشى بۇ ئەو كەسەى خوا لە دلى خەلكدا جىي كاتەو.
- بۇ خواستى دىنايىت سنورىك دىارى بدە كە بوى بگەرپىتەو، ئەگىنا دلت دابىر دابىر دەبى و، سىنەت تەنگو، بارو گوزەرانت وىران و خاپور دەبى.
- پېۋىستە ئەو كەسەى بەھەرى خوا بەسەرىيەو دىارە، بە ساي شوكرانە راگىريانكاو، بەھوى خواپەرستى بيانپاريزىرئو، سەبارەت بە ملكەجى نواندن رەنىويان بىنى، تاوەكو ئەو بەھرانەى ھەر لەلا بىمىنى.
- ھەر يەكە بە ساي پاريزگارى دىرونى پالاوتە بى، بەھوى باوەر بىروھزرى بىخەوش بى، سەبارەت بە چاكە خووپەرەوشتى بدرەخشى، خۆشەويستى خواو خەلكىش وەدەسدىنى.
- ئەگەر بىيىنە سەر راستى مرۆڧى تەمبەل دوجارە بە شەكەتى و دل پەستى، وەلى نىشكەرى تىكۆشەر ھەر ئەو دەزانى چۆن دەژىو، ئاشنايە بە بەختەو.
- رابواردن و بەسەرىردنى ژيان جەندىن ئەوئەندەى خوى بەلاو مەينەتى فەراھەم دىنى، بەلام نەئىنى لەوئەدایە چۆن ژىرانە دەتوانىن ئەم چىزە دەستەبەرەكەين.

- ئەگەر ژن ھەمۇدنىيى لەبەردەست دابىيۇ، چى بېرونامەي جىھانىيە بەدەستى ھىنابى، ھەرچى شىكۆۋ رېزە پىي بەھرەدار بى ھاۋكات لەگەل ئەۋە بى ھاۋسەر بى ھەزارەۋ نەدارە.
- ژيانى كامىل لەۋەدايە لاۋىتى لە خواستەكاندا بەسەربەرى، جۈامىرىت لە ھەۋلۇ تەقەلادا خەرجكەي، پىرىت لەبىرگىرەنەۋەدا تىپەردەي.
- زىل لە چاۋى خەلگ دامەبىنەۋ كارىتە لە چاۋى خۆتدا فەرامۇشكەي، چونكە تۆ ھىندە عەبىيەت زۆرن تەمەنت بايى راستگىرەنەۋەدى ناكى، كەۋايە سەيرى نەنگى خەلگ مەكە.
- كىتېيىك بىرو ھىزىت روناك بكاۋ، دلۇ ناخىت بىسەرۋىنىۋ، سىنەت ۋەخەسىنىۋ، زىمىنت بىنەخسىنى، لە كۆشك ۋالەخانە گەلنى سودبەخستىرە.
- چاۋپۇشى ۋىلىيوردەيى لە خوا دەخۋازم، ئەگەر تۆ ئەم دۋانەت خەلاتكرا ئەۋا ھەرچى ئاسودەيى ھەيە پىت بىرا.
- گەر خىۋى ھەۋت دەنكە خورماۋ كۈلپىرەيەك ۋ پارچە ھەسىرىك بۋى لە ژۋرىكدا كىتېيى خواشت ھاۋرئ بۋ، بلى سلاۋ لە دنيا.
- كامەرانى لە قوربانىدان ۋ پىشت ھەلگىردن لە ئارەزۋەكانە، لەۋەدايە دەستت لە خراپە بگىرەۋە لە چاكەدا بەر ھەلدايكەي، لە خۇۋىستى ۋ خۇپەرسىتى خۆت بە دورخەي.
- پىكەنىنىك مامناۋەنجى بى سىنە شادۋ گۈشاد دەكاۋ، تىن ۋ وزە بە دلۇ دەبەخشى.
- خۋاپەرسىتى بەختەۋەرىيەۋ، گۈنجان ۋ چاكبۈن سەرگەۋتەنە، ھەر كەسىكىش بەردەۋام يادى خۋاى لەدەم دابىۋ، ھەمىشە داۋاى لىخۇشېۋن بكاۋ، بەرامبەر خۋا خۋى زۆر بە پىۋىست بزانئ ئەۋە يەككە لە پىۋاچاگان.
- چاتىرىن ھاۋەلۇ دۆست ئەۋ كەسەيە لىي دلىيايى ۋ پىي ئاسودەي، ناخۇشى خۋى لەلا ھەلدەپىزى ۋ لە خەمى تۆ بەشدارە، نەپىنىشت دەپارىزى.

- نەگەى پېشېبىنى بەختەوەر بونىكى گەورەتر بگەى لەوەى تىيداي، جا ئەوەى ھەتە بە بىنرخى سەيرگەى، چاوەرپى ئەو بەلاو گۆستەش نەگەى كە لە رېدا، جازو بەزو خەمان لەخۆ بارگەى.
- خەيالت بۆ ئەو نەروا ھەمو بەھرەيەكت لە دەستە، بەلگە خوا زۆرى پىداوى، بەلام گەر لات وابى ھەرچى بەھرەو خەلاتە پىت بپاوە، ئەو خەيالت خاوە.
- خانويەرمەگى فراوانو، رۆزى و بژيوى لە ئەندازەو، ھاوسەرىكى لەبەر دلو، ھاوسىيەكى گونجاو.. چەند بەھرەيەكن خەلگانى زۆر پىي نائاشنان.
- ھونەرى لەبىر خۆ بىردنەوەى ناخۆشى بەھرەيە، يادگردنەوەى بەھرەى خواش چاگەيە، بى ناگايى نواندن لە ھەلەو پەلەى خەلگان پياوەتيە.
- تامو چيژى چاوپۆشى خۆشترە لە تۆلەگردنەو، خۆ ماندوگردنیش خۆشترە لە بيكارى، چاو تيريش پىر بەھاترە لە مالو سامان، تەندروستيش لە پارەو پول بەھەرمين ترە.
- تەنيايى لە ھاونشيني خراپ چاترە، ھاونشيني چاگيش باشتەرە لە تەنيايى، گۆشە گيريش بەندايتيەو، بىرگردنەوەش خواپەرستيە.
- گۆشەنيشيني جيھانى بىرو بۆچونەگانە، زۆر تىكەلش نەفامىە، پشت بەستن بە خەلك گەوجيە، ھانا وەبەردنيشيان بەدبەختيە.
- بەدخويى نازار ديتنەو، رىق ھەلگرتن ژار خواردنە، باسکردنى خەلك لە پەنادا ناشيرينەو، چاو گىران لە ھەلەى خەلك چاوشۆريە.
- سوپاس گردن لەسەر بەھرە خەشمو قين پال پيوە دەنى، وازھينان لە گوناھ وزەو تىنى دلەگانە، سەرگەوتن بەسەر نەفسدا خۆشى و شادى پياوچاگانە.
- نانە وشكەى گەل ھىمنى بە چيژترە لە ھەنگوينى گەل ترسو لەرز، چادريك لەگەل بەرگى بەرت خۆشترە لە كۆشكى بە دەردو بەلا.
- تامو چيژى زانست بەردەوامە، ھەميشە سەربەرزىيە، ناوبانگى ھەر دەمىنى، تامو چيژى مالو دارايش ھەر سەرىكە، پلەو ريزى دوا بپاوەيە، ناوودەنگى تا سەر نيە.

- ھەسانەۋە لە ژېر سايەى دنيا مئالانەيە، خۇشحال بون بە ساي باومې پيشەى جوامېرانەيە، خزمەتکردنى مال سەرشۆپىيەو، کارکردن لە پېناو خوا سەربەرزى يە.
- پەنجى لە پېناو ھىمەت بەرزى بىخ خۇش و شىرىنە، ماندوبون لە پېناو مەرام ھەسانەۋەيە، ئارەقەى ئىشکردن ميسك و گوللادە، بلابونەۋەى باس بە چاكە خۇشتىرىن بۇن و بەرامە.
- بەختەومریت لەۋەدايە كە قورئانەكەت دلنەۋات بى، كەردەۋەشت ئاۋاتت بى، ناو مالت مزگەوت بىو، چاوتىرىت گەنجينەت بى.
- ئۆقرە گرتن بە خواردن و خۇراك و مال و سامان كارى مئالانەيە، ئاسودە بون بە باسى بە چاكە پيشەى گەۋرە پياۋانە، كەردەى چاكەش سەر بلنديكە كۇتايى نايە.
- شەو نوپز رەۋنەقى رۆژە، چاكە ويستىن بۇ خەلك نامارى دلپاكىيە، چاۋەپى لىبونەۋەى دەروى خىرىش بەندايتىيە.
- بەلاۋ مەينەتى جۋار ھونەرى تىدايە: چاۋ لە پاداش بون، ئارامگرى و خۇراگرتن، ناۋودەنگ رۆيشتن بە چاكە، چاۋەپى مېھرى خودا.
- خىرو خۇشى دنياۋ دۋارۋۇزە، كە نوپزت بە كۆمەل بىو، ئەرك و واجبەكانت بە جى بى، مۇسلمانانت خۇشبوئو، ۋاز لە گوناھان بىنىو، ھەرام نەخۇى.
- وريابە نەبى بە سەر چونكە سەرزانى زۇرە، لەسەر ناۋدەنگ پى دامەگرە چونكە باجى گرانە، بەرچاوتىرىش لەگەل بى ناو دەنگى ئاسودە بونە.
- كات بەفەرپۇدانو، دواخستنى تۆبەو، پشت بەستىن بە خەلگانو، دايك و باوك نازاردانو، بەدەر راۋەركردنى نەينيان، ھىماى گەۋجىو گەلورىيە.
- مردنى دل بەۋە دەناسرى، كە خاۋەنەكەى بەندايتى نەنوپنىو، دەست لە گوناھان ھەلگاۋ، گوى بە ناو رۆيشتىن بە خراپە نەدا، لە سزاي خوا نەترسىو، پياۋچاكانيش بە ھەند ھەلنەگرى.

- ئەو كەسەى لەناو مالى خۆيدا نەحەسىتەوہ لە شوپىنىكى تىرىش ئاسودە نابى، ئەوہى مالى و خىزانى خوى خۇشيان نەوى ھىچ كەسى خۇشى ناوى، ئەوہش كە ئەمىرۆى بەھەدەر دەدا سبەينىشە لەدەست دەچى.
- چوار شتن بەختەوہرى دەستەبەر دەكەن: كىتىبىكى سودگەيىن، پۇلەيىكى دەستەوہرە، ھاوسەرىكى لەبەر دل، ھاوشىنىكى بۇ خوا گونجاو، خواى گەورەش وپراى ھەموانە.
- پوختەى ئەو شتانەى ژىرياران ھەولى بۇ دەدەن، باومىرو زانستو تەندروستىن، ئاسايش و ئازادى و گەنجى و دەولەمەندىن، بەلام كەم وايە ھەمويان بە يەكەوہ بىنە دى.
- ھەر لە ئىستاوہ ئاسودەو ئارام بە تۆ بەلئىنى مانەومت پى نەدراوہ، دلئيا نىت لە ترسو لەرزى پۇزگار بىوہى بيت، سا خەمت بۇ ئىستا نەبى و خۇشى و شادىت بە قەرز بى.
- باومىرىكى راستەقىنەو، پەوشتىكى جوان، ژىرى تەواو، لاشەيەكى ساخو، خۇراكىكى بە چىژ باشتىن سەرمایەن لە جىھاندا، جگە لەوانە سەرقالىيە.
- دو بەھرەن كە بىزن: تەندروستى لاشەو، ئاسايشى ولات، دو بەھەرەش لەبەرچاون: باسى بە چاكەو زارپۇلەى دەستەوہرە.^{٩٠٩}
- دلئىكى درەوشاوہ فايرۆسى پىقو كىنە دەكوژى، دەرونىكى قايل و پەزا جىرو جانەوہرى پىكابەرى فرى دەدا.
- ھىورەيى باشتىن پى خۇشكەرە، تەندروستى باشتىن داپۇشەرە، زانست بە چىژتىن خۇراگە، خۇشەويستى بەسودتىن دەرمانەو، عەيب پۇشيش جوانتىن پۇشاكە.
- كامەرانى: پەوينەرەى دەردەسەرىو، لابەرى دوژمنكارىيە، مايەى ئەنجامدانى كەردەى چاكەيەو، سەركەوتنە بەسەر ھەواو ئارەزوہكاندا.

^{٩٠٩} گوئى پايەلن گوئى لەمست.

- ئەو پېڭايەى بەرەو مائتە لە ھەمو پېڭايى لە مەترسى دورترە، ئەو پۆژەى کردەى چاگى تېدا ئەنجام دەدەى بە پېتو پېزترين پۆژە، پەشترين کاتو ساتى پۆژگاريش ئەو کاتەيە دژ بە يەگى خراپەيى ئەنجام دەدەى.
- ئەگەر مرقۇڤىك جوینی پېداى ئەوا بزانه لە ئاستى پەروردياريان گەزارەيى^{۹۱۰} دەنوپىن، ئەو خوايە دەستەبالايەى لە نەبونەووە وەدى ھېناون ئەو جارەش لە بونيدا گومانيان ھەيە، لە برسیتی تیری کردون جگە لەو سوپاس دەگەن، لە ترسو بيم پاراستونی ئەوسا بەرھەلستی دەگەن.
- گۆى زەوى بەسەر سەرتهووە ھەلمەگرە، پېشت وانەيى خەلک منو تۆيان گەرەکە، تەنيا پەسيوو ھەلامەتیک مەرگی منو تۆيان لەبیر دەباتەووە.
- ھېمنىو ھەدارى بژيوىيە، نیشتمانە، ھەسانەووە ئارامییە، دور لە بەلاو، لە ناخۆشى پزگاربونە، نواندنى ستایشە لە بەرابەرى بەھرەگانو، خواپەرستى يە بە دريژايى پۆژگار.
- ((کن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل... لەو دنيايەدا ھەرودەک کەسيکی نامۆ يا رېبوارئ بگوزمرېنە))، ((وصل صلاة مودع... نوپژ بکە وەکو نوپژى ئەو کەسەى مال ئاوايى لە دنيا دەکا))، ((ولا تکلّم بکلّم تعتذر منه... قسەيەکی وانەکەى بيانوى بۆ ھېتنيەووە))، ((واجمع اليأس من ايدي الناس... ئەووەى لە دەستی خەلک دايە تەواو لئى بئ ئوميد بە)).
- دنيا بە کەم بنرخينە خوا خۆشى دەويى، ئەووەى لە دەستی خەلک دايە بە سوکی سەپر کە خەلک خۆشى دەويى، بە کەم قایل بەو، کارت بە قورئان بئ، تۆشەى کۆچى يەکجارەکی نامادە کەو لە خوا ترست ھەبئ.
- مەردمى بەر رِقو نەويستراو ژيانى نيەو ئەووەى بەرھەلستی بکرى ناسيتەووە، ئەووەى تاوانبارە لە ھېمناييدا بەسەر نابا، خراپەگارش کەس خۆشى ناوئ، کەسى درۆزنیش بە چاکە باسى ناکریت، مروى بەلئین شکينیش بروای پئناکرى.

- ((عجبا لأمر المؤمن إن أمره كله خير وليس ذاك لأحد إلا للمؤمن إن أصابته سراء شكر فكان خيرا له، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيرا له... كاری بېروادار سەرسوپمېنە ھەمو كارو ھەرمانى چاكەيە، ئەوھش تەنيا بۇ باوەردار شياو، ئەگەر خوشيەكى پىگەيشت سوپاسگوزارە بە چاكە بۆى دائەنرى، ئەگەريش دوچارى ناخوشىي بو ئارام دەگرى بە چاكە بۆى دەژمىردرى)).
- زەردەخەنە كلىلى بەختەومرى يە، خوشەويستىش دەرگاگەيتى، شادمانى گوئشەنيىتى، باومر پۇشنایى و ھىمنى و ھەدارى شورەكەيتى.
- ئاسودەيى: روخسارىكى پۇشنا پەخشە، باختىكى درەخشانە، ئاويكى شىرن و سازگارە، كتيبيكى سودبەخشە ھاوكات لەگەل دل و دەرونيك بەھرەبزي بى و، پشت لە تاوان و رو لە خير بى.
- مروى لەش ساخ لەسەر بەردىك دەخەوى لای وايە پەپەرى ئاوريشمە، ناننى جۇ دەخوا وادەزانى گوشت و پلاو، لە زنج و كۆلتىك دا نيشتەجىيە پىي وايە كۆشك و تەلارى پاشايە.
- مروى رۇدو قىرچۇك بە ھەژارى دەگوزەرىنى ياخود بە دەولەمەندى دەمرى و بەرى رەنجى بۇ دواى خوى دەبى، پاسەوانى سامانە و ناحەزو دزيوى بەرچاوى خەلگە، لە خوا بە دور دەبى و لە ھەمو جىھان ناوى دەزرى.
- منال لە مال باشترە، تەندروستى لە دەولەمەندى چاترە، ھىمنى لە خانوبەرە بەھەرمين ترە، تاقى كەردنەوھش لە پارە و پول گرانبەھاترە.
- لەمەر شادى سوپاسكار بە، سەبارەت بە خەم ئارامگر بە، با بى دەنگيت تيفكرين بى و، روانيت پەند وەرگرتن بى و، گفتوگۆت يادى خوا بى و، زينت خواپەرستى بى و، لە مەرگ ترست نەبى.
- وەكو ئە و بالندەيە بە لە بەيانى و ئىوارەدا خودا رۇزى بى ئەدا، پشتى بە كەس نابەستى و بايەخ بە سەيىنى نادا، جوئە و سىبەرى سوکەو، ھىچ كەسيش ئازار نادا.

- ھەر يەككى لەگەڵ خەلکا زۆر تىكەل بى بە سوک سەيرى دەگەن، ئەوھى پۇرديان بۆ بنوینى رھى لىدائەگرن، ئەوھى لە ناستياندا نەرمونيان بى بە گەورەى دەگرن، گەس پياوھتياں لەگەلدا بکا خوشيان دەوئ، ئەو گەس چاوى لە دەستى ئەوانە وەبەر کينەيان دەگەوئ.
- گەردون لە گەر دايە، شەوھەکان ھەوال گەليکيان لە خۆ گرتوھو پۇژگار دەستاو دەستى، پى دەگرئ، ناشى لە پەوشى بارودۇخ پابوھستى، خواى دلۇقانىش ھەميشە لە کار دايە...، گەوايە بۆ دلت پەنگى خواردۇتەوھ؟!.
- چۆن زاتى ئەوھ دەگەى لە بەردەم قاپيەى کاربەدەستان ھەلۆھستە بکەى گەچى جلەوى ئەوان بە دەستى پەروەرىنى جىھانە؟! مال و سامان لە گەسيكى نەدار دەخوازى و داوا لە قرچۇكىك دەگەى، سکا لا وەلای زامدارئ دەگەى!!
- لە بەرھەبەياندا چەند پەيامىك بەرمو بارەگای خوا پەوانەكە: مەرگەبى نوسينەكە برىتى بى لە فرمىسك و، كۆلمەكانت لاپەرە بن و، پەيامنیرەكەت گىرا بون بى.. ئەوسا چاومرپى وەلامدانەوھ بە.
- لەناو كرنۇشدا رازى خۆت بۆ خوا بدركينە، چونكى ھەر ئەو بەسەر ئاشكراو نەينىدا ئاگادارە، يا ئەو نەينىە ھەر لە بەينى خۆت و ئەو بى، چونكە خوشەويستى گەليك نەينى تىدايە، خەلكانىش رەشك پى بەرن و خويان بە خاوەن ماف دەزانن.
- پاكى بۆ ئەو خوايەى ئەوھى ملكەجى بۆ دەنوینى سەر بلندى دەگا، ئەوھى خۆى بە ئاتاجى ئەو دەزانئ دەولەمەندى دەگا، ئەو خوايەى لى پارانەوھى قەدرو ریزە، سەر بۆ دانەواندننى سەربەرزىيە، پشت پى بەستنى بى منەتى يە.
- ئەگەر خەمىك يەخەت بگرئ، بە ساي پەزارە بارو گوزمرانت لىخن بى، مەرگەسات پو لە مال و خىزانت كاو جەرگت بېرئ، بى ئومىد مەبە، لەوانەيە خودا دواى ئەوھ كارئ بە ئەنجام بگەيەنئ.
- ئەوھ دەستەواژەيەت لەياد نەجى: ﴿... حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ...﴾ خوامان بى بەسمانەو چاترين پالېشتمانە. ﴿١٧٢﴾ آل عمران ﴿...﴾ ئەم نزاىە گرى ئاگر

- دادەمرکىنى، نغزۇ لە خىنكان دەردىنى، راستەپى پى دەدۇزىتەو، پەيمان و بەئىنى توندو تۆلى لى وەدى دەگرى.
- خوشى لە تۆ ئەى بالندە: دەچىە گەنارى پوباران، لەسەر چلى درەختان دەنىشى، تامى جۆرەها ميوە دەچىزى، ترسو لەرزت لە پىش نىەو، بەسەر دۆزەخىشدا رانابورى، ئەوسا تۆ لە مرقۇف حال خوشترى.
  - شادمانى ھەلىكى پەخساو، كلۆلى پەشكەرەوۋى تاوانە، رىق داگرتن گرگرتنە، كات بەتالىش بى ھودە بەسەربردنە، بەندايەتەش بازىرگانىە.
  - دوىنى رابرا، ئەمپۇش بەرەو ئاوابونە، سىپىدەش نەبۇتە مېۋانى ژىن، تۇش ئىستاكەت دەستەبەرگەو، لە پىناۋى خوادا بەرپىكە، ئەوپەرى قازانچ دەگەى.
  - ئەگەر قەلەم خەمپەۋىنت بى، مەرەكەب كانىاوت بى، كىتەب ھاودەم ھاۋەلت بى، مالت خاك و نىشتەمان بى، بىزىۋىت گەنجىنەو گەۋھەر بى، جىۋى خۇى نىە لە ئاھى لەدەستچونىك دلت پەست بى.
  - لەۋانەيە سەرەتەى كارو وەرام دىگرانى كاو كۆتەپى يەكەى دى خوشىكا، ھەرۋەكو ھەۋرو ھىلەك سەرەتەپىيەكەى بروسىك و ھەۋرە تىرىشقەيەو دواجارىش پىژنەو نەمەى بارانەيە.
  - داۋاى لىخۇش بون قىلەكان دەكاتەۋەو، ھەستەكان دەسەرۋىنى، ناپاكى دەپەۋىنى، سەرەتەى پەيدابونى رۇزى يەو، دەروازەى ئاسانكارىە.
  - شەش شت شىفادەرو چارەسەرن: زانىست و خواپەرسىتى دەۋلەمەندى و پىاۋەتى چاۋپۇشى و تەندروستى.
  - ناخۇ كى بى كاتى لىقەۋماۋ ھاۋارى بۇ كرد وەلامگۇ بى؟، كاتى نغزۇ ھانەى بۇ برد دەھانەى بى كە لى پاپاينەۋە لابەرى پەژارەبى؟ ئەو كەسە تەنبا خودايە.
  - لە مشتومپى بى ئاكامو، كۆرۈ كۆبۈنەۋەى گالتەو گەپو، ھاۋەلى گىل و نەقام خۇت بەدور بگرە، بىگومان ھاۋەل دەستت دەكىشى، خوى خراپىش رىت پى دەگرى، چاۋىش ھەرۋەكو دزە.

• خۇ ۋازاندنەۋە بە جوان گويگرتن، قەسە بە خەلگ نەبېن، بە نەرمى دوان و، رەۋشتى نەرم و نىان چەند ملوانكەيىكى قەدرو رېزن بەسەر سىنەى جوانمەردانەۋە ھەلۋاسراون.

• خاۋەنى دوچاۋو دو گوي و دو دەست و دو پى و يەك زمانى، خيوى ئاسايش و ھېمنى و باۋەر و ھەلگىرى قورئانى.. ئەى مروڤ كوا بەو بەھرانە دەزانى؟ ﴿فَيَايَ ۙالَاءَ رَيْكُمَا تُكَذِّبَانِ ... دەيسا ئىۋە لە كام چاكەى پەرۋەرنەدەو حاشا دەكەن؟﴾
﴿الرحمن﴾

• تۆ بەسەر بېيەكانتەۋە گوزەر دەكەيت و چەند كەسەش پى قرتاون، بەسەر قاچەكانتەۋە دەۋەستى كەسانىكىش قاچ بېراون، تۆبە پى چاۋەكانت دەخەۋى خەلگانىكىش لە تاو ئىش و ژان خەو لە چاۋيان تۆراۋە. تۆ تىرو تەسەلى و پىراى تۆش كەسانى برسى و بى نانن.

• لە كەپى و لالى و كويى بە دورى، گويى و بەلەك و شىت نى، بە سىل و نەخۇشى شىر پەنجە گىرتار نى، ئاخۇ سوپاسكارى پەرۋەردىارى؟!

• دەردى ئىمە لەۋەدايە ئىمىرۇمان پىشت گوي دەخەين و بە سبەينى بايەخ دەدەين، ئاخۇ ژىرى و دانايى لەۋەدايە؟!

• خەلگ كە تۈنەت تىدەگىر نىشانەى ئەۋەيە رېزت دەگىر، واى لىدەفامىر تەۋە كە تۆ سەبارمەت بە زانست و زانىارى پلە و پايمە مالىدارى لەۋان بالاترى.

• خۇ پۇشىن بە پۇشتەى خەلگانى ترو، تاۋانەۋە لە قاۋخى وانداۋ، جوينەۋەى بىنىشتى وان بىنېرگىرەن و سىپىنەۋەى دروشمى كەسايەتە.

• ﴿... قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِيقَهُمْ ... ھەر تىرەيەك جىي ۋەخواردنى خۇى دەزانى، ﴿البقرة﴾﴾

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوَّلٍهَا ... ھەر لايە شوئىنكىيان ھەيە روى تىدەكەن، ﴿البقرة﴾﴾

((رەگەل كەوتە مەبن)) ﴿صَبَّوْاْ وَغَيْرُ صَبَّوْاْ يُسْقَى بِمَاءٍ وَجَلٍ ... پەرزو زەوى و

زارو دارخورماي ليك جوداش، گشت لە يەك ناو پاراو دەبن. ﴿الرعد﴾.

- لەدواي ئەسرين خەندە وەريە، لەدواي پەزارە دل سەرەوينە، لەدواي ناخۆشی خۆشی يە، لەدواي بەلا خەلاتە، ئەوەش پێرەويکی نەگۆرو بنەمايەکی گشتگیرە.
- بېروانە مەگەر ئەوەی دەيبيني بەلا بارنيە، ئەوەی بەرچاوت دەکەوئ کۆست کەوتو دەردەدار نيە، لە هەمو شيوئ نالە و هاوارە، لەسەر هەمو کولمئ فرميسکە، لە هەمو دۆلايک (بەنو سەعدیک هەيە).
- دەنگی ئەو کەسەي چاکەت دەزميرئ، خۆشترە لە چريکەي بالندەو، سەروەو شەنەي بەري بەيان، خۆشترە لە سەهەندو سيبەري درەخت و دەنگ و ئاوازي نەي.
- ئەگەر بە ناچاری لەسەر خواردنەوێ ئاوی گەرم سوپاسی خوات کرد، لە کاتی خواردنەوێ ئاوی سازگار هەمو ئەندامیکت دەئێ: خوايە سوپاس.
- هەرزانتەرين جوړی بەختەوێ کە لە بازاری ژيرياراندا هەراچ بکړئ وازەيتانە لە شتئ، کە پەيوەندی بەتۆوہ نيە، گرانبەهاترين کالā بە لای خەلکەوہ ئەوہيە بە خەلکەوہ ھۆگر بئ و خەلک بە تۆوہ ھۆگر بئ.
- خۆت بەدور بگرە لە پەزارە چونکە مايەي ژين و زارە، بئ توانايي مەنوینە چونکە مردنە، تەمبەل مەبە تەمبەلئ سەرشوړی يە، لە پارايي بەدوربە چونکئ پارايي گەندەلئ يە.
- ھاوسئي خراپ لە تەنيايي مرؤ خراپترە، چاکە نواندن لە کۆشک و بالەخانەي بەرز بەرزترە، باسي بە چاکەش سەربەرز يە.
- ھەريەگئ خواوہني بەرنامەيەك بئ پينماي بکا، ژيري ھەيئ کاروباري پيک بخا نەژاديکی ببئ پيئ سەربلندی بئو، بە شەرم و شکۆ روي سور بئ، بە راستي چەندين بەھرەو خەلاتي پئ براوہ.

- ھەر يەككە ۋاز لە دۈبەرەكى بېنىۋ، خۇي لە لوت بلىندى بېارېزى، درۋزىن نەبىۋ، بە قەزاۋقەدەر قايل بىۋ، لە ئىرەيى^{۹۱۱} بەدوربى، خوا ۋا دەكا لە دلى بەندەكانى جىي ۋەكا.
- ھەر كەسى دەسەلات ۋە فەرمانرەۋا بە سوک بزانى دىيائى لە دەست دەچى، ئەو كەسەش، كە گالتەي بە زانايان بى دىنى دەدۇرېنى، ئەۋەش كە ھاورپى خۇي بە كەم بنرخىنى پياۋەتى ۋە پىزى نامىنى، ئەو كەسە كە خودا بە ھەند ھەنەگرى دىياۋ دۋارۋزى لە دەست دەچى.
- خەلك كە ئاتاجى تۆيە بە ھەرى خوايە سا بىزارى لى مەنۋىنە ئەگىنا دەپتە خەشم ۋە قىن، دلىاش بە خۇستىرېن رۇزى ئەو رۇزىيە خەلك ئاتاجى تۆ بى نەۋەك تۆ ئاتاجى خەلك بى.
- بەر لەۋەى خەۋت بەسەر چاۋدا بى لە خەلك لىبوردنت بى، خەۋت جاران دلى خۇت بە چاۋپۇشى نواندن پاك ۋە پاراۋكە، ھەشت جارانىش دلى خۇت بە تۆزى لىخۇشېون تۆزاۋى كە ئەۋسا كە شىرنايى باۋەر دەچىزى.
- زانست دلىۋايى تەنيايى يە، ھاورپى دەمى بىكەسى يە، پاسەۋان ۋە ئىشكگرى بى ھاۋدەمى يە، ھىماي رېگاي رېنمايى يە، ھارىكارى تەنگانەيەۋ، تۈيشۈى رۇزى دۋايى يە.
- ئەو كەسەى خاۋەنى دلىكى كەچ ۋە چاۋىكى بە فرمىسك ۋە دىرونىكى ئاۋەدانە، چ باكى لەۋە دى بەرگ ۋە پۇشاكى دراۋە ۋە پىلاۋى لە پى نەۋە.
- پىشت ھەلگىردن لە خواۋ رۈگىردنە دىيا ھۆكارى خەم ۋە پەزارىيە، ئەۋەيە ۋا لە مەرۋ دەكا بىخاتە بەندىخانەيىكى تا ھەتايى، نە ئەۋ زىندۋەيە ئومىدت پى بىۋ نە ئەۋ مردۈشە شىن ۋە ۋاۋەيلاى بۇ بىرى.
- باشتىن دارايى ۋە سامان كانىۋىكى بە خورە لە زەۋىيىكى بە پىتدا، ئەگەر خەۋتى ئەۋ لە شەۋنخونىدا، ئەگەر لەۋى نەۋى ئەۋ ئامادەيە، ئەگەر دىياشت بەجىيەشت ئەۋ لە دۋاى تۆ گەنجىنەيە.

- بەشى خۇت لە بى دەنگى ومىرگەر، چونكى مرۇقى كەمدو بە ھەيەت و سامە، مرۇقى بى دەنگ خۇشەويستەو، زمانىش بەلای سەرە.
- خۇشى ژيان برىتييە لە: تۇشەي رۇزى سەل، يا پىكىختى بۇيى، يا چىژ ومىرگرتن بە ھەللى، يا پەرەپىدان بە ژىرىو، رازاندنەوھى دل و دەرون، وىپراي ئەوھە كات بە فيرۇدانە.
- خۇ بەدورگرتن لە تىكەللى، لە مرۇقى پەشك بى بەرو، زمان شىرو، غەيەتكارو، رەزا گرانو، لوت بلىندو، خۇپەسند دەتپارىزى، ئەوھەندە قازانچەشت بەسە.
- ناتوانى كامەرانى دەستەبەرگەي سەبارەت بەوھى لە شارپكەوھە بۇ شارپكى تر گەشت و گوزارگەي ھاوكلات لەگەل ئەوھى خەمان لەخۇ بارگەي، بەلام كە جار لە دواي جار پەرە بە ھزرت بەدەي ئەتوانى خۇت ئاسودەكەي.
- ئەگەر دل ئاوەدان بى دواپۇزى لەلا رۇشن دەبى، شەوى بەلاوھ جەژن و ئاھەنگەو، خەلگى بەلاوھ دۇست و خۇشەويستە، كەلاوھى بە لاوھ كۇشك و بالەخانەي رازاويە.
- ئەوھش لە مېھرو سۆزى خواوھيە لە ئاستى بەندەكانى، كە ھەر كەسى گۇپراپەللى بى دللى دەولەمەند دەكا، ئەگەر تەنيا چەند تىكە نانپكى لە خوان بى لاي وايە دنيای لەبەردەستايە.
- ژيان برىتيە لە: لەش ساخى، گەنج و لاوتى: ئەوھيە تەندروسىت تەواو بى، جوامپىرى لەوھدایە خۇراگر بى، بەخشندەيى: ھىماي تەقوا كارييە، خواپىداويش: ئامارى رەسەنايەتيە.
- دۇپراوترىن كەس ئەو كەسەيە بىھوى لە شكلى و شىوھى خۇيدا نەدىترى، ئەو كەسەش كە لە ئاستى قەزاو قەدەردا روى گرژەو، لە بەشە رۇزى خۇي لالوتە، دل و دەرون تەنگ و تريسكە.
- ئەوھى ھاوھللى مزگەوتە لە قورئان كەلك ومردەگرى، دۇستى راستگوى چىنگ دەكەوئى، زانستى سودمەند فير دەبى، سۆزى خواي مېھرەبان و تەھى نەستەقو جوان و تۇبەي يەك جارەكى بى دەپرى.

- ئەو كەسەي بە پۇژۇ بى چىژ لە خواردن وەردەگرئ، ئەوەي شەونوئىژى ھەبى خەوى شىرن و خۇش دەبى، ئەوەي ھەولداو تىبىكۆشى سوپاسكارى زۇر دەبى، ئەوەي پلەو پايشى ھەبى پەشك پى بەرى زۇر دەبى.
- ئەو كاتە بە ئاسودەيى بەسەر دەبەي كە لاشەو ھىزو ھەست و ژىرىت لە ھەمو كۆت و زنجىرىك ئازاد بىو، تەنياو بەس بەندەي خودا بى.
- بەختەومر ئەو كەسەيە، ئەو شتە لەبىرە خۇي باتەو كە بە ھىچ چەشنى رپى تىناچى چارەي بكا، ئەو كەسەيە چاكەي لەگەلدا كراوى لەياد نەكا، خراپەي دەرەق كراوى لەبىر دەكا.
- ئەومندەي بەشە پۇژى بۇ دائراوت جىگاي تۇ پىدمزانى تۇ ئەومندە جىگاي وى نازانى، ھەروەكو سىبەر بە دواتەوئەيە، ژيانىشت كۆتايى نايى ھەتا تەواو پۇژى خۇت نەخۇي.
- كەسى نەدار ئەو كەسەيە ئاتاجى دەستى ھىچۆك بى، ھەژارپى ئەو كەسەيە زۇرى بە كەم سەيركا، مەردمى كۆپرىش ئەو كەسەيە عەيب و نەنگى خۇي نەيىتە بەرچا.
- ھەر كەسى گەيىشتە ئەوپەرى ئاوات با چاوەرپى ئەوپەرى ناخۇشى بى، تەنيا خواناسان نەبى ئەوان سەرمىجاميان پەزنامەندى خواو چونە بەھەشتە.
- شايسەترىن كەس بە زۆربونى بەھرە، ھەرە سوپاسگوزارىانە، شىاوترىنيان بە خۇشەويستى، ئەوئەيانە بەخشندەيەو، پو بە خەندەيەو، لە ئازاردان دەست گەروەيە.
- شادى ئاتاجە بە ھىمنى، مال و سامان ئاتاجە بە بەخشىن، پلەو پايشە ئاتاجە بە يارمەتيدان، گەورەيى ئاتاجە بە ملکہچى.
- تەنيا ماندوبون ھەسانەو وەدەست دىنى، ئاسودەيى دەرک ناکەي ھەتاوەكو كۆشش نەكەي، تەنيا سەبارەت بە خووپەرەشت خۇشەويستى دەستەبەر دەكەي.

- زاپۇلە لە سامان گرینگ ترە، نەرىتى جوان لە پلەو پايە بەرز ترە، جەربە زەیی^{٩١٢} لە شارەزایی سودمە نەتەرە، تەقوا کاری لە شکۆداری بەهەر مین ترە.
- هەرچی بەر گویت کەوئ دلت بەدوای نەگەوئ، خوشەو یستیت بۆ هەمو ھاوئێک نەبئ، ئارەزوشت بە دوای هەمو خۆزگە ییدا وئ نەبئ.
- تەنیا لە خەلۆهتدا ئاسودە ییم دەرک پئ کرد، تەنیا لە خواپەرستیدا هەستم بە ئارامی کرد، تەنیا لە وەفاداریدا خوشەو یستیم وەدی کرد، تەنیا لە راست گویدا پەیم بە متمانە برد.
- ئەشئ تیکە نانێک لە چەندین خواردن بئ بەشت کا، تەنیا دەر بپینی وشە یەک چەندین نە یارت بۆ دروست کا، تاوانێک لە گەلێک بەهرە بئ بەشت کا، تیلە چاوێک چەند ناھو حەسرەتێک پێشکەش کا.
- با خوشەو یستیت ئەوینداری نەبئ، پکت لە سنور بەدەر نەبئ، ژیانەت رابواردن نەبئ، بێرکردنە وەت بۆ ئاخ هەلکێشان نەبئ، و یست و مەبەست پلەو پایە نەبئ.
- هەر کەسە ئاغای مائی خوێە هیچ کەس بە سوک سەیری ناکا، کەس دەسگرو بپگری نیە، هیچ زۆردار ئ ملی پئ کەج ناکا، هیچ رۆدو چاوچنۆکیک دەرگا لە رۆی داناخا.
- هەر رۆژ ئ لە نەرم و نیانیت زیاد بکاو، زانستێک فێر بکاو، رپئ تاوانەت پئ نەداو، پەرە بە ژیریت بداو، ورە بەرزت پئ بدا پڕ بایەخترین رۆژتە.
- ژیان هەلێکی رەخساوە تا لە دەستمان نەداوە قەدرو رپزی نازانین، تەندروستیش تاجیکە لەسەر سەری لەش ساغانە تەنیا کەسانی دەر دەدار دەیبینن.
- کەئ ئەو کەسە ژیانە ژیانە کە خاوەنی کوپێکی لاسارو، ھاوسەرێکی نالەبارو، ھاوسەرێکی بە ئازارو، ھاوڕێیەکی رەزا گرانو، دەر و نیکی سەرکەشو، هەواو هەوەسیکی جەلەو کێشە.

- مافى پەرۋەردىيار ئەسەرە، مافى خۇشت ئەسەرە، دۇچاۋەكانت مافىان ئەسەرە، مافى خاۋخىزان ئەسەرە، مېۋانت ھەقى ئەسەرە، جا ھەر خاۋەن مافىك بەشى خۇي پىي بىدە.
- ھەر كە بەيانى داھات بە تېرۋانين چىژ لە جوانى و گەورەيى و رۇشنايى وەرگەرە، گەشېنى و ھىۋات پىي دەبەخشى.
- سەرەتاي بەيانى لەكيس مەدە چۈنكە پىيت و فەر لەۋىدايە، سا كىردە و كارو، يادو قورئان خۇيئندەن، خۇيئندەنەۋەو، دەرڭ كىردەن، كىتېب نوسىن، گەشت و گوزارت لە و كاتەدا ئەنجام بىدە.
- كەسكى مام ناۋمىجى بە، ھەمۋار بەرپىدا برۆ، دروستكار لە خۇت قايلىكەو، سۆزىت بۆ دروستكارۋان بىۋىنە، نوپىژى فەرز بەجىي خۇيو لە جىي خۇي بەجى بىنەو، با زيادە نوپىژىش تۆشەي رېت بىي ئەۋسا كە لە پىي شارەزاي.
- كار لە جىي ئەۋەيە: كۆتا تەمەنت خىر بىي، وتەو پەيقت رېك و پىك بىي، كارت لەبارو گونجاو بىي، لە زۆردارى بەدور بىي، دىدەنى خىزم و خويشت نەبىي.
- چەند وشە ھەن بەھرە لە بن دىنن، چەند ھەلەو تاۋانىك سەرشۆرى بەرھەم دىنن، چەند جار لە تەنبايىدا شىرنايى ۋەدى دەكرى، ئەو كەسەش كە، (بە مەبەستى چاكە) گۆشە گىرە لەو گۆشەگىرىدە سەر بلىندى پىي دەبىي.
- ((المسلم من سلم المسلمون من لسانه و يده، والمؤمن من آمنه الناس على دماهم واموالهم))، ((والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه...)) موسلمان ئەو كەسەيە موسلمانان لە دەست و زمانى بىي ۋەى بن، برۋادارىش ئەو كەسەيە خەلكان لەمەر خويىن و مالىيان لىيان نەترسن))، ((ئاۋارەش ئەو كەسەيە لە قەدەمگە كراۋەكانى خوا دور كەوتىتەۋە)).
- باشترىن مالىت ئەۋەيە سودت پىي بگەيەنى، باشترىن كىردەۋەت ئەۋەيە سەربەرزىكا، چاترىن خانوبەرەش ئەۋەيە تىيداۋە ھەسېي، چاترىن دۆستىشت ئەو كەسەيە ئامۇزىارت بىي.

- ئەگەر يەككى نەبى رۇدېت بى بەرى ديارە تۆ كەسىكى بى خىرى، ئەگەر كەسىش ھاۋەلت نەبى ديارە بى خوورەۋىشتى، ئەگەر ھىچ ئاينىكىشت نەبى ديارە بى پەيرەۋو پىرۇگرامى.
- بە ساي يادگردنەۋى چاكەكانت دەرونت ئاسودە بى، بەھۋى گەپانەومت لە تاوان بىسرەۋى، بە ساي رەۋىشتە بالاكانت خۆت بگەيەنە چلەپۇپەي ژيان.
- قەلەۋى مايەي بى ئاگايى يە، ھورگنى زىرەكى دەتارىنى، زۆر خەۋتن دەبىتە ھۋى كەۋتن. زۆر پىكەنن دىل دەمرىنى، ختوكە (ۋوسسە) ئازارو ئەشكەنجەت بۇ دىنى.
- كاربەدەستى ۋەگو شىر خواردنى منال شىرىنەۋ، دەستبەردارىشى ۋەگو لە شىر تۆراندنى تالە، تامو چىژى پلەۋ پاىە بەھۋى لەسەر كار لادانى لە كۈنەلوتاندا دىتەۋە، كورسىش بە ھەمو لاياندا دەسور.
- گەشتکردن لەگەل خۆشەۋىستانو، دوركەۋتنەۋە لە نەيارانو، پىزگاربون لە چەپۇكى ناخەزانو، بىرگردنەۋە لە پىزگاربون: خۆشى ۋە شادى ژيانن.
- چاكە نواندن مەردمى ئازاد بۇ خۆى دەكاتە كۆيلە، پىاۋەتى دەستى مەرۋف دەبەستى، نەرمو نىانى دوژمن لە داخان دەمرىنى، ئارامگرى پۆلى ئاگر دادەمركىنى.
- ئەۋ كاتەى دنيا بە بىنرخ سەير دەكرى لە ھەمو شتى پىتر بى سەنگ دەبى، ئامپىرى پىداۋىستىش ئەگەر پىۋىستىت پى نەبى زۆر بى نىرخ ۋە ھەرزان دەبى.
- ئەگەر خەمى بىژۋى سبەنىت لەبەرە، بۇ بەيانى لى داھانت كى بۆت بەللىنى دەرە؟، كە لە ئاھى رۋداۋى دۋىنى سۋىت دەبىتەۋە، ئاخۇ كى رابردوت بۇ دەگىرپتەۋە؟
- بۋار بۇ پەخسانىكى كەم باشترە لە سامانىكى زۆر، بى دەسەلاتى ھاۋكات لەگەل سەربىلندى، چاترە لە پلەۋ پاىەيەك ھاۋكات لەگەل سەرشۆرى، سستى لەگەل خواپەرسىتى، چاترە لە توندوتىژى ھاۋكات لەگەل سەرىپىچى.

- مەرۋى چاوتىر پاشايە، كەسى زىادە رۆ لاسارە، مەرۋى تورەو ترش شىت و شوارە، ئەو كەسەش كە ھەلپەيە^{۹۱۳} كەسىكى ھەلەشەيە^{۹۱۴}، ئەو ەى رۆدو چاۋچنۇكە زالەو ستەمكارە.
- يادى خوا پەرورەين قايل دەكا، مەرۋى بەختەومر دەكا، شەيتانى دەم كوت دەكا، خەم و پەژارە لادەبا، تەرازو پىر خىر دەكا.
- ئەو كەسە كامەرانە تەمەنى درىژەو كىردارى چاكە، ئەو كەسە كارى بەجى و لە جىيە ساماندارەو دەست بەخىرە، ئەو مەردمە پىرۆزە چەندى زانستى زىاد بى پىر لە خوا دەترسى.
- ئەو كەسەى بايەخ بە خەلكى دەدا پاداشتى بەو دەدرىتەو: خەمى خۆى بىر چىتەو، خەلاتى ئەو كەسەى خزمەتكارى خودايە: ئەو ەيە خەلەك لە خزمەتى دايە، وەلامى چاكەى ئەو كەسەش پىشتى لە دونيا بكا: ئەو ەيە بە لىزمە رۆزى بەسەرىدا ھەلدەرژى.
- ئەگەر تەندروستىت تەواو بى بەھرى كەمىشت پى زۆر بى، ئەگەر تۆبەو پەشىمانى دەرئەبى دەبى تاوانى چوكىش بە گەورە بگرى، ئەگەر پىش دلىكى پاك و پاراوت نەبى خواپەرستى زۆرىشت پى زۆر نەبى.
- دلخۆشبون بە دنيا كارىكى منالانەيە، دلخۆشبون بە ساي ئەو ەى بە چاكەكار ناسراوى كارىكى جوانمەردانەيە، چاوتىرپىن لەو بەھرىو خەلاتەى لە لايەن خواپە پىشەى چاكە كاران و دۆستانى خواپە.
- راستگۆيى دلارامىيە، درۆش گومان و دو دليە، شەرم و شكۆ پارىزگار يە، زانستىش بەلگەيەو، رەون كىردنەو ەازاندنەو ەيە، بى دەنگىش لى زانىيە.
- شىرنایى زال بون: تالى و سوپىرى نارامگىرەت لەبىر دەباتەو، تام و چىژى سەر كەوتن ئىش و ژانى چەوسانەومت لە كۆل دەكاتەو، كارى دلسۆزانە ئارەقەى نىو چاوانت دەسپىتەو.

^{۹۱۳} بەتالوكەيە.^{۹۱۴} شەژاۋ، نارېك، بە ئامانچ نەگەيشتو.

- خۆشترىن شت لە ژياندا خۆشويستنى خودايە، بە تام و چيژترىن بەهرە لە بەهەشتا دىتنى خوايە، بە بەروبووترىن كتيب كتيبي خوايە، دلسۆزترىن دروستكراوى خوا پيغهەمبەرى خوايە - درودو سلاوى خواى لەسەر -.
- مەردمى خۆشەخت ئەو كەسەيە پەند لە پابردوى وەرگرى و، بەخۆيدا بپتەوه، توپشوى گۆرى لە هەگبەدا بى و، لە ئاشكراو نەينيدا هەستى لەسەر چاوەديرى خوا بى.
- رژدى مايەى سەرشۆريە، چاوبرسيى ريسوايى يە، دەست قوچيى سوکايەتيە، سەرشۆرى بى ئوميدىيە، بى ئاگايى پەردەى (نيوانى بەندەو خوايە).
- ((أحفظ الله يحفظك، أحفظ الله تجده أمامك، تعرف إلى الله في الرخاء يعرفك في الشدة، إذا سألت فاسأل الله، وإذا أستعنت فاستعن بالله... پاريزگارى لە فەرمانى خوا بکە خوا دەتپاريزى، پاريزگارى لە فەرمانى خوا بکە لە جيۆه هەست بە کۆمەكى ئەو دەکەى، لە هيمناييدا خوات لەيادبى ئەو لە تەنگانەدا تۆى لەياد دەبى، سا ئەگەر داوات کرد لە خوا بخوازه، ئەگەر داواى يارمەتيشت کرد پشتت بەوى بپستە)).
- کات و ساتى خۆشگوزەرانيت بکە تۆشەى چاخى بەلا بارييت، تەمەنت لە پيناوى گوى رايەلى پەر وەرديارتدا بەرپکە، مالى پەشيش بۆ رۆژى پەش.
- چەندىن جار چيژ وەرگرتن ئەنجامەکەى گەستنى پەنجەى پەشيمانىيە، پاشەپۆژى تاوانيش سەرشۆريە، گوناھيش رەوينەرى بەهرەيەو، پيکەنينيش گريەو شين بەدواى خۆيدا دىنى.
- بە ساي شوکرانە بەهرە خۆ دەگرن، بەهۆى کوفرانەش سەقامگير نابن، دنياش، کە دلخۆشت دەکا رۆژى دى، کە کۆچ بکا، گەر چاکەشت لەگەل بکا فيلپشت لى دەکا!.
- ساغى و سەلامەتى لە دو گەنجىنان يەکيکە، کەم خواردنيش مايەى تەندروستى لاشەيە، بارسوکيش لەمەر گوناھان حەسانەوى گيان و رۆحە، دورکەوتنەوهشت لە رکهبەرى کات و ساتت دەپاريزى.

- خولەككى ئەشكەنچە بارتەقاي پۇژىكە، پۇژىكىش لە خۇشىدا ئەۋەندەى خولەككىكە، شەۋى شادىش ھەر زۇر كورتەۋ، پۇژى مەينەتەش دورو درىژە.
- نارەھەتى خۇشگوزەرانىت دەخاتەۋە ياد، برسياتىش خواردنت لا خۇشەۋىست دەگا، بەندىخانە ئازادىت لا بە نرخ دەگا، دەردەدارىش شەيدای تەندروسىت دەگا.
- ئەم سى دەرمەنە بە پزىشكى خۇت بزەنە: ھەسانەۋە دىلگوشادى و پارىزى دانان لە ھەندى خۇراك، خۇشت لەۋ سى دوزمەنە بە دور بگرە: رەش بىنى و خەيالات و بى ئومىدى.
- بەختەۋەرى لەۋەدايە دەرون بگاتە ئەۋپەرى كاملى، سەرگەۋتنىش ئەۋمىە دەرون بەرھەمى كىردەۋەكانى بدورىتەۋە، قازانچ و سودىش ئەۋمىە دنيا لە خزمەتى بى و بەرەۋ پوى بى.
- لە پىشى بەرەبەياندا دابنىشەۋ، دو دەستەكانت بەرزەۋەگە، دو چاۋەكانىشت بىكەۋەۋە بلى: بەرەۋەدگار ئەۋ دەستمايە كەمەم لى قەبۇل كەۋ پاداشى تەۋاۋم بى بدە.
- ئازادبۇنىش لە چىنگى ئەشكەنچەۋ ئازار و پىرى بەھەرى خوايە، ھەتاكو تىنو نەبى ئاۋ مەنۇشە، ھەتاكو برسپىش نەبى نان مەخۇ، تاۋەكو ماندوش نەبى مەخەۋە.
- ھەر كى ھىمەن و لەسەر خۇ بى بە خۇزگەۋ خواستى دەگا ئەۋ كەسەش كە بە چاكە بايەخ بدا سەرگەۋتنى لى پىرۋزە، پەلەۋ تالوكەش بى ئاكامە، ئاۋات و خۇزگەۋ نالەجىش دۇرەنە.
- خوا چىت بەسەر دىنى پى قايىل بە، ئەۋ بارو گوزەرانەى خوا بۇى ھىنايە ئارۋە ئاۋات مەخۋازە لە كۇلت بىتەۋە، چۈنكە ئەۋ لە تۇ شارەزاترە بە تۇ، لە تۇ بە بەزەبى ترە بەرامبەر تۇ.
- ھەر بىرپارو ھەرمەنىكى خوا بى ھودە نىە، ھەتاكو گوناھو تاۋانىش بەۋ مەرچەى تۆبەۋ پەشىمانى لەدۋا بىۋ، ملكەچى و داۋاى لىخۇشېۋنى لى بەپاش كەۋىۋ، لوت بلىدى و خۇ پىزۇرى بى بىرەۋى.

- ھەمىشە داۋاي لىخۇشېونت بى، چونكى خۇدا لە شەۋو رۇژدا بەھرەو خەلات گەلىكى ھەن، ئومىد وايە لەو خەلاتانە يەككىت پى بېرىۋ، تا رۇژى دوايى پى ناسودە بى.
- خۇشى بۇ ئەو كەسەي كە بەھرى بەسەردا رۇشا شوكرانەي لەسەر بكا، كاتى تاقى كرايەۋە نارامى لەسەر بگرى، ئەگەر تاۋانى لى رۇدا داۋاي لىخۇشېون بكا، ئەگەر رقى داگرت ھىۋر بىتەۋە، ئەگەر بېيارىشىدا دادوەرانە بى.
- زمان بونەۋو، گەشەكردنى ژىرىۋ، رۇشېونەۋەي ھىزرو، لاچونى پەژارەو، كەلك وەرگرتن لە ئەزمونو، بە دەست خستى بەھرەكان: يەككىن لە سودو قازانجى خويندەنەۋە.
- لە ئاكامى پالاۋتەيىۋ دەرېرىنى پەشىمانىۋ گەپانەۋە لاي خوا، لە ئەنجامى پىشت بەستىن بە خواۋ، ئارەزو ھەبون لەۋەي لە لايەن ئەۋەو، ترسان لە سزاۋ جەزەبەي، ھەروا خۇشويستى - گەۋرەيىۋ شكو بۇ ئەو - دل تۆشەي^{۹۱۵} وەردەگرى.
- دەست لەو نزاىە بەرمەدە: ((يا ذا الجلال و الاكرام))، لەسەر ئەمەشيان بەردەوام بە: ((يا حي يا قيوم برحمتك استغيث)) تاۋەكو دلارامىۋ دلگوشادىۋ سەرگەۋتن وەدەست بىنى.
- ئەگەر يەك ئازارى داي بىر لە بېيارو قەدەرى خوا بکەۋە، بەھرەو بەخشىۋ خەلاتى چاۋپۇشىۋ نەرمۋننىۋ نارامگرى ۋەيادخەۋە، بزانە ئەو چەۋسېنەرەو ئەتۇش چەۋساۋەي، تۇش لەۋى خۇشحال ترى.
- بېيارى خوا جىبەجىيەۋ، ئەجەلىش نەسەر دەكاۋ نە كورت دەكا، رۇزىش بېيارى لى دراۋە، كەۋايە خەفەتبارى لەپىناۋ چى؟ دەرەدارىۋ ھەژارىۋ بەلابارى پاداشى لەسەر دەدرى خەم و پەژارە بۇچى؟

- لە دنیا بەھەشتىك ھەيە ھەر كەسنى نەچىتە ناوى ناچىتە بەھەشتى دواپۇز، ئەويشيان يادى خداو گوپرايەلى و خوشويستن و دل پىيەو پابەند بون و ئوقپە پىوگرتنى خودايە - پاك و بى گەردى بۇ ئەو -.
- خوا لە ھاوئلان رازى بى، چونكە گوپرايەلى فەرمانى ئەويان كردو، لە سنورە ياساخ كراوەكانى خويان پاراستو، لە خواى خويان قايل بون، چونكى خوا بە ئاواتى گەيانندن و لە ترس دلىي كىردن.
- ئەو كەسە چۇن دلپەست دەيى كە پەرورەديارىكى بالا دەست و لىبور دەيى، عەيب پۇش و رۇزى دەربى، ببينىت و ببيسى، ھەرچى كارو فەرمانە بە دەستى ئەو بى؟
- مېھرى خوا فراوانەو دەرگاي ئەو لەسەر پىشتە، چاوپۇشى ئەو خەلاتەو، بەخشندەيى بى پىچرانەو، ژىوانى و گەرانەو لى لاگىرا دەبىو، نەرم و نيانى بى سنورە.
- دلگران مەبە چونكە بىرپارى خوا دراوەو، فەرمانى پىادە كراوەو، نوسراوەكە وشك بۇتەو، لاپەرە پىچراوەتەو، تاوان چاوپۇشى لى كراوەو، پاداشتىش مسۇگەر بوە.
- با كردەت جوان بىو، ئومىدت سنوردار بى، رو لە كار كەو، لە سنورى رۇزى خۇت دا بىزى، قەدرو رىزى تەمەنت بزانەو، زمانت پاك و پارا بىو، مەرگىشت لەبەر چاوپى.
- ھىچ شتى ئەوئەندە كىتەب بە سود نىەو، ئەوئەندە گۇر ئامۇزىار نىەو، ئەوئەندە گوناھ مايە بىزارى نىەو، ئەوئەندە دنيا بە كەم گرى مايە شكوو پايە بەرزى نىەو، ئەوئەندە چاوتىرى مايە دەولەمەندى نىەو.
- بە ئەندازەى ورە بەرزى و بايەخدان و خۇراگىرەت ژيان نامەت تۇمار دەكرى، شكۆمەندىش ھەروا لە گۇترە دەست ناكەو، بەلكە بە لىھاتويى و ھەول و قورىانى چىنگ دەكەو.

- كارو وەرام بە گران مەزانە باری سەر شانت سوک دەبی، با خەمت لە پێناو دواڕۆژدا یەگە خەم بێت^{٩١٦}، بۆ ڕۆژی چاوپێکەوتنی گەل خوای بە توانا ئامادە بە، لە هەموو شتێکی بێ ھودە بە دور بە.
- زۆر ڕۆچون لە شتی حەلال یەکیکە لەوانە ی مەرۆ بیزار دەکا، وەکو قسە ی زۆرو زۆر خواردن و زۆر نوستن، تیکە لاوی بێ ھودە و پیکەنینی زۆر ئەوانەش ھۆکاری پەژارەن.
- لە ناو ئاھو حەسرەتان مەتاوینەو، بە سای گریان و ئاخ و ئۆف خۆتان مەکوژن، بە شین و ڕۆڤو و قور پێوان خۆو تیکە تیکە مەکەن، ﴿لَکَيَّلَاتَاسُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ ... هەتا ئێوە بۆ شتی لە دەست و دەچێ خەم نەخۆن.﴾ (٢٣) الحديد.
- خودا بۆ ئێوە بەسە، کارتاتان ڕیکخا و چاوەدێریتان بکا، بەلاتان لەسەر لاداو بتان پارێزی و ترستان نەبی، ﴿... حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنْ أَتَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ...﴾ (ئە ی پیغەمبەر!) بۆ تۆو بۆ باوەردارانێ شوینت کەوتون، خودا بەسە. ﴿الأنفال﴾.
- ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا ... بئى سؤ خودا و پیرای خۆپارێزانە. دوژمنانیان سەرکوت دەکا، دەردو بەلایان لادەبا، لە ئەشکەنجەو مەینەتی دەیان پارێزی.﴾ (النحل) ١٢٨.
- ﴿... لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ... خەمت نەبی! ئێمە خودامان دەگەلە. دەمان بینێ و قسە و دەنگمان دەبیسی، بەسەر دوژمندا زالمات دەکا، کار ئاسانیان بۆ دەکا، خەم و دلپەستییمان لائەبا.﴾ (التوبة) ٤٠.
- ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ... ئەدى ئێمە تۆمان سینە گوشار نەکرد؟ ئاخۆ دلکراوەو فراوانمان نەکردو، ڕوگەش و شادو ئاراممان نەکردو، ئاوەدان و حەساوەو دلنیامان نەکرد؟!﴾ (١) الشرح.

- ﴿... وَلَا تَلْكَ فِي صَبَقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ...﴾ لەو فیل و فرتانەش کە دەیکەن، دلتەنگ مەبە. ﴿١٢٧﴾ النحل. ئیئە بۆ فیلێ ئەوان بەسین، داوو تەلەئێ ئەوانت لە رێدا پوچەل دەکەینەو، ئازار و ئەشکەنجەئێ ئەوانت لەسەر لادەبەین سا دلت بەنگ نەخواتەو.
- ﴿... وَلَا تَهْنُوا وَلَا تَحْزَنُوا ...﴾ با سستی روتان تێ نەکاو خەمیش مەخۆن. ﴿١٣٩﴾ آل عمران. ئیئە لە پڕی باومرو بەرنامەو بەرزترن، ئیئە لە پڕی یاسا و میژودا پایەدارترن، لە پڕی پشت گیر و ئایدیۆلۆژو، لە پڕی داب و نەریت و خوڕەوشتەو شکۆدارترن.
- ﴿... إِنَّ رَبَّكَ وَسِعَ الْمَغْفِرَةَ ...﴾ پەرورندەت بەخشینی زۆر بەرفرەیه. ﴿٣٢﴾ النجم. لە گوناھباران چا و دەپۆشی، تۆبە و ژێوانی قەبوڵە، هەلە بە کەم دەرخیئێ و، تاوانیش دەسپێتەو، خەتا دادەپۆشی و، ئەوێ بگەرێتەو لای دەپووری.
- ﴿... وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ...﴾ ناھومێدیش مەبن لە بەزەیی خودا. ﴿٨٧﴾ یوسف. رزگاری ئەو نزیکە، بەزەیی ئەو راستەوخۆیە، ئاسانکاری دینیئە دی و، بەخشنەدیی بەر فرەیه و، چاکەشی گشگیرە.
- ﴿... وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ ... (خوا) ھەر خۆی لە گش بە بەزەییەک دلسۆزترە. ﴿١٢﴾ یوسف. چارەسەر دەکا و چاکدەکاتەو، جیادەکاتەو و هەلەبژێری، دەپاریژی و سەرپەرشتی دەکا، چا و دەپۆشی و لیبور دەیه، ریز لێدەنێ و نەرم و نیانی دەنوێنێ.
- ﴿... فَإِنَّهُ خَيْرٌ حَفِظًا ...﴾ چاکترین پارێزر خودایە. ﴿٦٤﴾ یوسف. کەسی ون بو دەپاریژی، ئاوارە بوان بۆ ولاتیان دینیئەو، سەرشیوا و راستەری دەکا، دەرەداران ساریژ دەکا، نەخۆش چارەسەر دەکا، تەمومژی خەمانیش دەرپوینیئەو.

- ﴿... وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا ... هەر خۆتان بە خوا بسپێرن. ﴿٢٣﴾ المائدة ﴿... ڪارو وەرامتان بەوى بسپێرن، ڕازو نیازتان بەوى بگەيێنن، ئەوسا بە کۆمەکی ئەو ھاقیل بنو، بە چاوەدێری ئەو دلارام بن.﴾
- ﴿... فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ ... ھەيچ دور نیە خودا ڕۆژی سەرتان بھا. ﴿٥٢﴾ المائدة ﴿... ګرێ کۆپەرە دەکاتەو، بارګرانی مەینەتیەکان لەبەر دەباتەو، شەوی درێژ دەتاریێن، دل و دەرون دەسەرەوێنێو، بارو گوزەران دەسازێنێ.﴾
- ﴿... لَا تَدْرِي لِمَ لَئِنْ لَمْ يَأْتِ اللَّهُ يُحْدِثْ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ... تۆ چزانێ، لەوانەھیە لە پاش ئەمە خوا شتێ تر وەدی بێنێ. ﴿١﴾ الطلاق ﴿... خەم و خەفەت ھەلۆەرپێنێو، پەریشانی بتاریێن، خاکە ساری بپرەوێنێ، ګرانباری سوک بکاو، دوران نزیک خاتەو.﴾
- ﴿... كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ... ئەو گشت ڕۆژی بە کاریکەو، خەریکە. ﴿٢٩﴾ الرحمن ﴿... مەینەتباری لادەبا، لە گوناھ چاویووشی دەکا، ڕۆژی و بژیوی دەدا، نەخۆش چارەسەر دەکا، بەلاباران تیمار دەکا، دل شکستان دەلاوێنێو، کۆت و زنجیر دەبچرپێنێ.﴾
- دواى ھەزاری مالداری یە، دواى نەخۆشی لەش ساخی یە، دواى خەمباری دلشادی یە، دواى تەنگانە فراوانیە، دواى کۆتەبەندی ئازادی یە، دواى برسی بونی تیری یە، ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ... خوا زو لە پاش تەنگانە فەرھانی دێنێ.﴾
﴿٥﴾ الشرح ﴿...﴾
- لەمەولا بوار دەگوێرێ، دل و دەرون دەسەرەوێ، ناخ و سینه گۆشاد دەبێ، کارەکە ئاسان دەبێو، ګرێکۆپەرە دەبیتەو، ھەوری خەمانیش دەرەوێتەو ﴿... فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ... جا ئارامگری باشترە. ﴿٨٢﴾ يوسف ﴿...﴾
- ﴿... وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ لَا يَمُوتُ ... سا تۆ خۆت بدە دەس کەسێ کە ھەر زیندووە نامرێ. ﴿٥٨﴾ الفرقان ﴿... بۆ ئەوێ گوزەرانت باش بێو، ھالێ خۆش بێ،﴾

مال و سامانت پارىزراو بى، خاوو خىزانىت لەزىر چاوهدىرى بى، پاشەپۇرت گەشەدار بى، دارى خۆزگەت بەرداربى.

• ﴿... حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ... ئىمه هەر خودامان بى بەسمانه و ئەو چاترين پشت و پەنامانه. ﴿١٧٣﴾ آل عمران﴾. ئەم نزاىه گۆست و پەژارەمان لادەباو، خەمى گەورەمان دەرپوئىنى، تاوانمان هەلەدەرپوئىنى و دلمان دەسازىنى، عەيب و عارمان دەتارىنى.

• ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ... ئىمهين گەورەسەرمان خەستى، بەو سەرخەستە بەرچاوه. ﴿١﴾ الفتح﴾. پىنمايىمان کردى و هەلەمانبىزاردى، تۆمان پاراستى و دانمەززاندى، سەرمان خەستى و پىزمان گرتى، بە هەمو شىوێهەكى جوان بە ئەزمونمان گەياندى.

• ﴿... وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ... خواش لەو خەلکەت دەپارىزى. ﴿١٧﴾ المائدة﴾. دوژمن دەستى پىت ناگا، خۆ بە خوازانان دەستیان بەسەرتدا ناروا، چاوى چاوى بيسان کارت تى ناگا، رىق داگران بەسەرتدا زال نابى، زۆردار ريشە کىشت ناگا.

• ﴿... وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ... چاکەى زۆر هیزاو گرنگت لە خواوه دەگەل کراوه. ﴿١١٣﴾ النساء﴾. وەدى هینای رۆزى پىداى، فیرى کردى و تىى گەياندى، رپى نیشاندای، کار و وەرمانى سازاندی، پىنمايى کردى و پەندى دادای، تۆى پاراستى و سەرى خەستى، سەرپەرشتى، چاوهدىرى کردى.

• ﴿وَمَا يَكُم مِّن نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ... هەر بەهرمیهك پو تىدەکا لە خواوهیه. ﴿٥٣﴾ النحل﴾. بونەومرى وەدى هیناوه و رۆزى داوه، گوێچکەى داوه و چاوى داوه، لەش ساخى داوه و پى پاراستى ديار داوه، ئاوى داوه و نانى داوه، هەوا و هەناسەى بەخشىوه و دەرمانى داوه، بەرگو پۆشاک و خانوبەرەشى بە مرووف رەوا بىنیوه.

- ئەگەر داوات کرد لە خوا بخوازد، ئەوسا کە هەست بە کۆمەگی و هاریکاری و پێنمایی و کارلەجیی دەکە، هەست بە یارمەتی و پرزگاری و سەرکەوتن و دەستگیرویی دەکە.
- پشتمان بە خوا بەست، بە ئایینەکە ی باوەرمان هێنا، بە دواى پەيامبەرى ئەو کەوتین، گویمان بۆ وتەى هەلخست، بە بانگەوازی ئەو کۆبۆینەو، سا خودا لەگەڵمانەو دڵت پەنگی نەخواتەو.
- بێ گومانە خودا کێ حەز بکا سەرىدەخا، پلەوپایەى بەرزەکا، سەرپەرشتى کارو وەرامى دەکا دۆژمنى سەرشۆردەکا، نەیارى دەمکوت دەکاو، ئەوێ پیلانى بۆ بگێڕێ سوکی دەکا.
- ((لا حول ولا قوۃ الا بالله...)) هێزو توانا هەر بە خواپە، وێست و دەسلالت و توانا، دەست گیرویی و سەرکەوتن و فریاکەوتن، یارمەتی و کۆمەکی و هێزو وزە تەنیا لە لایەن خواى بە تواناوە دینە ئاراو.
- ﴿اَلَمْ نَجْعَلْ لَّهٗ عَيْنَيْنِ... ئەدى ئیمە دو دیدەمان پێ نەداوە؟﴾ (٨) البلد. تاوێکو کتیی ئەم گەردونەى پێ سەرنجدا، پەرتوکی نەخش و نیگار وەخوینێ، چیژ لەم دیمەنە جوانانە وەرگرێ، بۆ ئەوێش کە سۆماو بیلبلەى لەناو مێرغوزارى ژياندا وەخولیتەو.
- ﴿وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ... زمانیکیش و دو جوتە لیومان (پێ نەداوە)؟﴾ (٩) البلد. تاوێکو بە راست و پەوانى بدوێ، وتەى سەرنج پراکیش دەرپێ، وشەو دەستەواژەى پێ بەهای بەدەمدابێ، پازى ناو دلی بدرکینێ.
- ﴿... لَیْن شَکَرْتُمْ لَّا زَیْدَنَّکُمْ... ئەگەر شوکرانە بژیر بن، بۆ زیاد دەکەم.﴾ (٧) ابراهیم. ئینجا زانست تان بەر فرە دەکا، ژیریتان پان و پۆر دەکا، پیت و فەر دەخاتە رۆژیتان و سەرکەوتن تان مسۆگەر دەکا و خێرو خوشیتان زۆر دەکا.

- ﴿... وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنُهُ...﴾ به ئاشکراو به نهیئی بههره گهلی بهسهرتانا رزانده. ﴿٢٠﴾ لقمان ﴿...﴾ به گشتی و به تایبهتی، له دنیاو له دوارپۇژدا، له سامان و له خیزاندا، له بههره و گیان و لاشه دا.
- ﴿... وَأَوْصِ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ...﴾ کاری خۆم به خوا دهسپێرم. ﴿١١﴾ غافر ﴿...﴾ سکالای لای ئه و دهگه م، نهینیم لای ئه و ئه درکینم، نیه تم له ئاستیدا چاک دهگه م، پشتم بهوی دمه بستم، له کۆمه کی ئه و دننیا دهم و، به برپاری ئه و قایل دهم.
- ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ...﴾ خودا دهرباره ی عهبدانی به ھیانه. ﴿١٩﴾ الشوری ﴿...﴾ له هه زاریدا بژیویان ئه دا، له نه بونیدا به فریایان دهگا، که داوای لیخۆشبونیان کرد به شیمانان قه بول دهگا، ئه گهر نه خۆشیش که وتن چاره یان دهگا، ئه گهریش دو چاری گرفتی هاتن به لایان له سهر لانه دا.
- ﴿... لَا تَقْطُطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ...﴾ نابی ئیوه له به زهیی خوا ناهومی دبێ. ﴿٥٣﴾ الزمر ﴿...﴾ ده رگای ئه و هه می شه والا یه، په رده له رودا ناخا، گه نجینه ی له بن نایه، هه رگیز په تی ناپچرئ و بههره و خه لاتی کۆتایی نایه.
- ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ...﴾ مه گهر خودا بهس نیه که ئاگای له عهبدی خوی بی؟ ﴿٣٦﴾ الزمر ﴿...﴾ خه م و خه فه تی به ته مای ئه وه، له ناحه زان ده پیا ریژی، ئه وانه ی پیلانی بۆ ده گیرن پێیان لی ده گری، له وانه ش که ده یانه وئ ئازاری پی بگه یینن په نا ده دری.
- ﴿... فَأَبْغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ...﴾ رۆزی له خوا داوا که ن. ﴿١٧﴾ العنکبوت ﴿...﴾ سه رچاوه ی گه نجینه و خه زینه لای ئه وه، هه ر خێرو بیژی هه یه به دهستی ئه وه، هه ر خوی والا ده ست و رزگار کار و چاکه کار و زانا و دانایه.
- ﴿... وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ...﴾ هه رکیش برپای به خودا بی، دلی شاره زای خوی دهگا. ﴿١١﴾ التغابن ﴿...﴾ ناخۆشی له سهر لاده با، چاوپۆشی له گونا ه دهگا، بق و کینه ی دمه روینئ و، رێگای بۆ رۆشن دهگا و، هه نگا وه گانی رێک دهخا.

- ﴿أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ...﴾ (١١) المائدة ﴿﴾، ئیوه مردوبون گیانی به بهرداگردن، گومرپابون پینوینی گردن، نه داربون تیری گردن، نه زانبون فیری گردن، چه وساو بهون سه ریخستن.
- چهند جاران داواتکردو پیی به خشی، چهند جار تکاتکردو خاتری گرتی، چهندین جار هه له ت کردو چاوپووشی لی کردی، چهندان جار بارگرانی له سه ر سوک کردی، چهند که رهت هاوارت بو کردو وه لای دایه وه.
- ساووت لیدان له سه ر پیغه مبه ری بی هه له - درودو ساوای خوی له سه ر - خه مو به ژاره ده ره وینی و، زامی دل ساریژ ده کا، فره چاکه وه ده ست دینی و، ده روی زانست والا ده کا.
- ده ستان به ره و خواوه به رزکه ن، پازی خو تانی لا بدرکینن و، روی پید او یستی له و بکه ن، پوزی له وی بخوازن و، سکا لای حالتان لای نه و بکه ن، ﴿أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ ... له به رم به پارینه وه، نه وسا به ده نگتانه وه دیم. ﴿٦٠﴾ غافر ﴿﴾.
- ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ...﴾ یا نه و که سه ی چاتره که هه روه ختی هومید بر او یك له به ری به پاریته وه ده هانای دی. ﴿٦٢﴾ النمل ﴿﴾. به لا و مهینه تی لاده با و، نه وه ی زه بون و شه که تی ده کا لیی ده ره وینی، خواسته گانی دینی ته دی و، نه وه ی خولیا و نه وینی تی پیی ده به خشی.
- به سای ئابرو و شکوی خو ت چاکه له گه ل هه ژارانی ره وشتا بکه، نه گه ر توانجیان تیگرتی یا جوینیان پیدای یا ئازاریان دای به هه ندیان هه لمه گره چونکه پاداشت له خوا وه یه.
- نه گه ر گه شتیارانی ده ری ترسیان پینیش ت هاوار ده که ن: خوا به هاواره، نه گه ر ونبو لاری بو ده نگ هه لده بری: خوا به هاواره، نه گه ر به ندرکرا و خه م دایبگری هاواری لی هه لده ستی و ده لی: خوا به هاواره، نه گه ر نه خو ش وره ی به ردا ده چریکینی و ده لی: خوا به هاواره.

- ﴿اللَّهُ الصَّكْمُ...﴾ خودا يەكى بىي نيازو جى نيازە. ﴿٢﴾ الإخلاص ﴿﴾ گەردون سەرلەبەر ھاناي بۇ دىنى، ھەمو مەردمى بە ھەر پەنگو زمانى لەمەر ھەمو پىداويستىي لىي دەپارپتەو، ھەمو دروستکراوئىكىش ئاتاجى ئەو.
- ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا...﴾ چونکە خودا سەرورەى ئەو کەسانە يە کە باومەريان بىي ھىناو. ﴿١١﴾ حمد ﴿﴾ پەريان بۇ رۇشن دەکا، راستە پەريان نىشان دەدا، پەنماو شارەزايان دەکا، لە گومرپايى لايان دەدا، بە زانست ئاشنايان دەکا.
- ئەى خەلکينە! لەگەل شوشان^{٩٧} نەرمو نيان بن، دلى خەلکان مەشکينىو، سۆزيان بۇ بجولپينىو، ھەستو نەستيان مەوروژپينى، بۇ ھەمو جىھان نمونەى خىرخوازي بنو، چاکەيان لەگەلدا بنوپينى.
- پقت بخووە، لە خراپەو ھەلەى دەرھەق کراوت ببورەو چاو ببۆشە، بىئاگايى لە خەتاکان بنوپينەو، عەيبو نەنگى بشارەو ئەوسا کە خووشەويستەرين کەس دەبى بەلايانەو.
- دەرگاو کليلت ھەبى، ژورپک ھەواى بکپشنى، دلپشت ئاسو دەبىو، تەقواو خواپەرستيت ببى، سەرگەوتن بە شت دەبى.
- زىدە ھەبويى سەرقالىيە، وپراى پيوپستى بارگرانىيە، بە پاکی ژيان لەگەل ژيانپکى ئاسايى چاترە لە رابواردنپکى شاھانەو زيادەرپويى.
- ھەستى پيلان گپريت نەبىو، لە دژى خەلکان خووت لە مەکو مەنى، گومانپشت وانەبى خەلک بەتووە سەرقالن، بەلکە ھەريەکەيان بە کارپکەو خەريکەن.
- ﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ...﴾ خودا لە ئازارى ئەوان ئەتپارپزى. ﴿١٣٧﴾ البقرة ﴿﴾ فيل و فرتيان پوچەل دەکاتەو ھەلى دەومشپينى، ھيزو وزەيان تپک دەشکپينىو، تينو توانايان لە بن دپينى، شان و شکوپان دەرپوئينى.
- ﴿فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ...﴾ سا ئوقرەو دلپايى ناردە سەريان. ﴿١٨﴾ الفتح ﴿﴾ زامو برپينى دلپان ساپژدەکا، گپى دەرورپان دادەمرکپينى، ناخيان دەحەسپينىو، ھەستو نەستيان دەسازپينى.

- ((الكلمة الطيبة صدقة... وتهى خوښ چاگه يه))، چونكه دلى پي شادده يي و، دمروني پي دسره وي، برينه كان تيمار دهكاو، رڼو كينه لادهباو، واتاي ناشتي دهگه يه نى.
- ((تبسمك في وجه أخيك صدقة... خه نده لئويت به پوي براكه تدا چاگه يه)). چونكى ږوخسار ناوو نيشانيكه دهخويندريته وهو، ناوينه ي دلّه، سهرمتاي مزگيني و ديده دواني^{٩٨} ناخو دمرونه.
- ﴿أَدْفَعْ بِأَلْيِّ هِيَ أَحْسَنُ... تَوَّ وَهَرَامِي خَرَابَه بَه چاگه بده. ﴿٩٦﴾ الْمُزْمُون﴾. نه مه شيان به وه ده بى چاو له توله سهندنه وه نه گيږي، هسه خوښو توك نه رم بى، خرابه ي دمرحه ق كراوت پشت گوي خه ي، له هه لسو كه و تا نه رم ونيان بى.
- ﴿مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشَفَى... نَهَم قورعانن بؤ نه ناردوى كه توشى چه وسانه وه بى. ﴿٢٠٢﴾ طه﴾. به لكه بؤ نه وه ي گيان و ږوحت ناسوده بى و بسره وي، به ساي نه وه بجي ته ناو گوشه نى سهر فرازي و، به هه شتى كامه راني به شت بى.
- ﴿... وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ... لَهَم دينه شدا توشى زه حمه تى نه كردون. ﴿٧٨﴾ الحج﴾. به لكه بارسوكي و ناساني يه، له قورسى و گراني به دوره و، له نازارو شه كه تى پاريز راوه.
- ﴿... وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ... گراني ي زنجيريان له سهر لادهبا، كه به وانيان شه ته ك دابون. ﴿١٥٧﴾ الأعراف﴾. دواى به دبې ختى به ختيا ر ده بون، دواى شه كه تى هه ساوه بون، دواى ترسو بيم بى ترسو بون، دواى دل توندى شادمان بون.
- ﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَسِّرْ لِي أَمْرِي... گوتى نه ي په روه ريني من! پشو دري زترم بكه، كاري شم لى سانا بكه. ﴿٣٦﴾ طه﴾. نه وسا كه بهر پي به كانم ده بينم، به دل هه ست به رينمايى ده كه م، ده ستم به توند گير ده كه م، له ژيانمدا سهر كه وتن وه ده ست دينم و دواى مه رگيشم ږزگار دېم.

- ﴿وَبَشِّرِ الصَّالِحِينَ...﴾ لەبەریشت ھاسان دەکەین، ھەتا ھاسانترین پێگە پەیدا بکەي. ﴿الْأَعْلَى﴾ جا پەر بە دڵ بەندایەتی پەرورەمێنت دەکەيو، لەناخەوێ گۆپراپەلی دەکەيو، لە پێناویدا بەراستی گۆشش دەکەي، ئەوسا کە سزای ئەم پێیە شیرینەو، تالایی یەکەي ھەنگوینە.
- ﴿لَا يَكْفِيكَ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَشَعَهَا...﴾ خوا ئەرکی لە توانا بەدەر، بەسەر کەسدا ناسەپێنێ. ﴿البقرة﴾ بەدەر لە توانا ئەرکی نەخستۆتە سەرشان، بەلکە بەپێی تواناو، بە ئەندازەي لێھاتوویی، بارتەقاي وزە فەرمانی داو.
- ﴿... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا...﴾ ئەي پەرورەمێرمان! ئەگەر شتیکمان لەبیر چو لێمان مەگرە. ﴿البقرة﴾ ئێمە جاری وایە بە جۆلە دەکەوینو، جاری واشە بێناگاین، زەینمان دەپرسیتو، ھۆشمان لای خو نامێنێ، سا چاوەرپێی سۆزی تۆین پەرورەمێرمان.
- ﴿... أَوْ أَخْطَأْنَا...﴾ يا (ئەگەر) تیا بەھەلە چوین (لێمان مەگرە). ﴿البقرة﴾ ئێمە بێ ھەلە نینو لە گوناھانیشت بەدور نین، وەلێ چاومان لە ھاپیەي تۆیەو، ھومێدیمان بە سۆزی تۆیە.
- ﴿... رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ...﴾ ئەي پەرورەمێرمان! ھەمو لامان! ئەرکی وامان بێ مەسپێرە کە لەتوانامان بەدەر بێ. ﴿البقرة﴾ نەوێک بێتوانایی بمانگرێو، دڵو دەرونمان کپ بێ، بەلکە لە سەرمان سوک کە ھەرودەکو کردت، لەسەریشمان سانا بکە ھەرودەکو وەلامت داينەو.
- ئێمە ھەلە بارو تاوانبارین، کەمو کوری لە ئێمەيەو گوناھمان لێ پوئەدا، تۆش خودایەکی لێبوردەو بەخشندەي، دلۆفان و دە ھەندەي، ﴿... وَأَعْفُ عَنَّا...﴾ بمانبەخشە. ﴿البقرة﴾

- لە ژێر سایەى سۆزى تۆدا بەختەومەرىن، بە هىواو ئومىدەوارىن، سەيارەت بە مېهرى تۆيە كردهوهمان گىرا دەبىو، گوزەرانمان لەبار دەبى، ﴿... وَأَرْحَمَنًا ...﴾ ومبەر بەزمى خۆتمان بخە. ﴿٥٦١﴾ البقرة.
- ((بعثت بالحنيفية السمحة... من به ناينىكى پاك و پاراوهوه نيرراوم)). تەنگو چەلەمەو فاقو برىقى تىدا نىه، ئەشكەنجەو بارگرانى تىدا نىه، بەلگو خوورەوشتەو لەگەڵ سروشتدا گونجاوه، سوک و سانايەو زىادە رۆيى تىدا نىه.
- ((اياکم والغلو... وريا بن سنور مەبەزىن)). بەلگە شوين (سوننەت) بکەون و دەستى پيۆه بگرن، سەرو گوڤى بۆ زىاد مەکەن، ئاسانکار بن و توندى مەکەن، مامناومنجى بن و سنوربەزىنى مەکەن، چۆنە بەم شيوەيه پەپرەوى لىبکەن.
- ((امتي أمة مرحومة... ئۆمەتى من ئۆمەتيكە بەزمى بۆ نويندراوه)). پەرەمردىارى سەرپەرشتيارە، پيغەمبەرى گەورەى پيغەمبەرانه، ئاييى جواناترىنى ئاييىنانه، رىکتەرىن پەپرەوو بەرنامەى هەيهو باشترينى ئۆمەتانه.
- ((ذاق طعم الإيمان من رضي بالله ربا، وبالإسلام دينا، وبمحمد ﷺ رسولا... ئەو کەسەى خوداى بە پەرەمرديارو، ئىسلامى بە ئايينو، (موحەممەدى) بە پيغەمبەر قەبوڵە تامى باومەرى چەشتو، ئا ئەم سىيانە بنەماى رەزامەندى و بنچينەى سەرفرازين)).
- لە پروگرزى خۆت بەدور بگرە، چونکە دەروازەى خەم و پەژارەيهو، مايەى دابردابربونى دل و پېرشوبلاوبونى هۆشو، تىکچونى گوزەران و بەفەرپوچونى تەمەنە.
- رەزامەندى هيمنى و هەدارى دەبارانىو، خەسانەووەو سەرەوتن دەهيىو، ئارامى و ئاسودەيى بە دل دەبەخشىو، ژيان و گوزەران دەرەنگيى.
- رەزامەندى دل دەپاريزى لە گەندەلئو لە ناپاکى، لە گرزى و لە ناخۆشى، لە گازاندەو لە گلەيى، لە جارپسى و هەراسانى و بيزارى.
- هەر کەسێ بە خوا قايىل بێ دلێ پەر دەکا لە باومەرو رۆشنايى، لە خۆشەويستى و دڤيائى، لە چاوتيرى و رەزانويى، لە هيمنى و دەولەمەندى، لە تۆبەو پەشيمانى.

- ئەى ھەژاراي نەدار: جوان ئارام بگرە، تۆ ھەساوھى لە دەستى پاوھ پارەو، خزمەتى سامان و داگردنى پۆل و دراو، لە پاسەوانى و نۆكەرى مال، زەحمەتى و نارەحەتى لىپرسىنەوھى خوداوەند.
- ئەى ئەو كەسەى چاوەكانت لە دەست داوھ: مژدە بى بەھەشت لە پاى نرخى چاوى تۆيە، دۇنيابە لە برى ئەوھ خوا پوناكى خستۆتە ناو دلت، لە بىنىنى شتى ناحەزو چاوپىكەوتنى شتى پروپوچ و نالەبار پارىزراوى.
- ئەى دەرەواری بەلابار: گەر خوا يار بى لە گوناھان پاك بویتەوھو، لە تاوان دوركەوتیەوھ، نەفسى گەورەت نزم بو، لوت بلىندىت نەوى بو، نەفس و ھەوات داشكايەوھو، دلت ئاو درايەوھ.
- بۆچى بىر لە شتى نەبو دەكەيتەوھو ئەوھى ھەيە سوپاسى لەسەر ناكەى، بەھرى بەردەست لەياد دەكەى، حازرى بە ناحازر دەدەى، چاو لە مالى خەلك دەبەرى ئەوھى بەردەستىشت بە ھەند ھەلناگرى.
- ((كن في الدنيا كأنك غريب... ھەرەكو كەسىكى نامۆ لە دنيايدا بگوزەرىنە)). تەنيا تىكە نانىك و ھومە ئاويك و، بەرگو پۆشاك و چەند رۆژانىكى كەم و چەند شەويكى بەھەژمار بەشى تۆيە، ئىتر زيان كۆتايى دى و ئەو گۆرەى دەولەمەندترین كەس و ھەژارتەين كەس لى دەنىژرى جياوازيان لەنيواندا ناكرى.
- پاشا لە تەنىشت خزمەتكار، سەرگرە لە ھاوسى جوتيار، شاعىرى ناودار لەگەل ھەژارى بى كەس و كار، دەولەمەند لەگەل پەككەوتەو بىچارەو نەدار، لە گۆر دەنرىن، وەلى لەناو گۆردا بەپى كردهوھى ھەمەجۆر و پلەى دواړۆ ھەلاویر دەكرىن.
- ئەگەر رۆژىكى نوئ سەرى لى ھەلىناى بلى بەخىر بى ئەى ميانى بەرپز، ئەوسا بەھوى جىبەجى كردنى ئەرك و واجبى سەرشات، بە نوئ كردهوھى تۆبە لە گوناھەكانت پىشوازي لىبكە، نەكەى ئەو رۆژمەت بە تاوان و خەم و خەفەت ناشىرىنكەى، چونكە ئەوھى جو ناگەرپتەوھ.

- لە چەقە خانەکان^{٩٢٠} خۆت بە دور بگرە، چونکە ھەر بە نرخیکى ھەرزان دینی لى دەفرۆشئو، پیاوھتى لە دەست دەدرئ، لەویدا ئابرووشکۆ لەزیر پیی بئ ئابرواندا دەکەوئ.
- کات تێدەپەرئو، خۆر دەخولیتەو، مانگ دەپروا، باو زریان ھەلەدەکا، تەنیا پێشبرکى لە ئارادایە، کاروانى زيان لەسەر تۆ راناوھستئ تۆش مەوھستە، ﴿سَاقُوا ... بېشبرکى بکەن. ﴿١١﴾ الحديد﴾.
- ﴿وَسَارِعُوا ... بەلەبکەن. ﴿١٣٢﴾ آل عمران﴾ . بە گوپ بەرەو لوتکە ھەنگاو بئ، سەر بەرزى بۆ ئەو کەسە یە بۆ بەرزایى سەردەکەوئ، سەرکەوتن بەو دەستە بەر ناکرئ لەسەر کاسەو لەگەنى زێر دەور بدرئ، بەلگە فرمیسک و خوین و شەونخونى و شەکەتى و ماندویتی و برستى و رەنجى دەوئ.
- ئارەقەى کرێکارى بۆن خۆشترە لە بۆن میسكى پالکەوتوئ، ھاشەى ھەناسەى ماندو شەکەتئ خۆشترە لە ئاوازی گۆرانى تەمبەلئ، کولیرەى برسى و بئ نائى بە چێژترە لە گوشت بەرخى خوا پێداوئ، ﴿وَسَارِعُوا ... بەلەبکەن. ﴿١٣٣﴾ آل عمران﴾.
- ئەو جوین و توانجەى لە دەمى رەشک پئ بەرەو^{٩٢١} دەرحەق بە کەسانى لێھاتوو بە ھەرەمەندان دەگوترئ ھەر وەکو بلیى دەنگى تەقەى خۆشى یەو، چۆن بلیى بئ بەرامبەر ریکلامیکن گوزارشت لە سەرکەوتن دەدەن.
- سەرکەوتن و پێشکەوتن ھەقى بە بنەمالەو ناوودەنگ و ناستى دەستکەوت و راپھێنان نیە، بەلگە ئەو کەسەى خاوەنى ورەپیکى بە تەوژم و ناخیکى دەوڵەمەندو، ئارامیکى جوانە، بە مەرامى بەرزى دەگا.

^{٩٢٠} شوینى چەقەچەق.^{٩٢١} لە دەمى ھەسودانەو.

- لە تاوی ناخۆشیەکان ترس نەتگري بزانە شیر پەلاماری مینگەلێك نیچیر دەدات و نرکەى لیوہ نایى، لە دواى خواست و مەبەستت بېزار مەبە، بزانە درندە نیچیرەکەى لەناو ناگریش بى دەردیئى.
- ھەر بە قسەى خۆت مەکە لەمەر کاروبارى زیانت، بەلگە پرس و پات ھەبى چونکە بۆچونى دوان لە ئى یەکیک بەھیزترە، چۆن ئەگەر دو پەت لێک بەلێن بە ھیزو توندو بەندترن.
- ھەر پەخنەیک رۆى تیکردى بە دوژمنایەتى مەزانە، بەلگە بى گویدانە مەبەستى خاوەنەکەى کەلکى لى وەرگرە، چونکە تۆ راستکردنەومت زیاتر بپویستە لە پێداھەلگوتنت.
- ھەر کى لە مەبەستى خەلک تى بگا دەحەسیتەو، بە ساي بەدگۆى ئەوان ھەراسان نابىو، بە ستایش کردنیشیان بالى لى نایى، چونکە ئەوان بە کوێک ھەلەدچن، بە فۆیک دەنیشینەو، بە پێى ئارەزو دەجولێن.
- لات وانەبى بەلاو کۆست لە گەشتن بە خواستەکان ریت لى دەگرن، چەندین کەسى بەھرمەند ئەگەر چى کەر و کوپروشەت و خوار بون، بەلام بە مەرام گەشتن، کەواتە لاشە دەور نابینى بەلگە وەرە غیرەت جیبى دەگرى.
- ئومیدا وایە کە خودا لیت دەگریتەو بەزەمى پیت دابیئەو، ئەگەر لە خواست ریت پى دەگرى چاکە و قازانجى بۆت بوى، کە لە مەبەستت دوات دەخا یارمەتیت بدات، چونکە ئەو لە تۆ لەمەر بەرژەوھندى تۆ شارەزاترە.
- ئەگەر پەزارەبى بۆ مێوانت وا بزانە پارچە ھەوریکى کەمە لە ھاوینداو دەرەوێتەو، با گرمەى نەتترسینىو، ھەورە تریشقەى نەتتوقینى، جار وادەبى بارانەى بۆت ببارینى.
- ھەفتەى جارێک بە خۆت و خاوو خیزانت گەشتى بکە، چونکە پتر چاویان دەکاتەو، زیانتان نوێ دەکاتەو، بى ئومیدى و بېزارى پى دەرەوێتەو.
- ھەر کى لە مالى خۆى ئاسودە نەبى لە ھیچ شوینى ناحەسیتەو، دانیاش بە شیاوترین جیگا بۆ دلارامى و ھیورەمى و دورى لە ئاستەنگ و ناخۆشى مالى خۆتە.

- زانستو پۇشنىبىرى شىكۆۋ پىزى ھەر دەمىنى، بە تايىبەت بۇ ئۇ كەسانەى
فىركارى خەلگۈ دانەرى كىتىن، بەلام قەدرو پىزى پىلەو پاىە خۇى پاناگرىو،
وگىو كەفى سەر ئاۋە.
- بىرو زەين ئەگەر وەگەر نەخرى بەرەو خانەى مەرگەسات دەچى، ئەۋسا
ئەشكەنجەو ئازار رادەكىشى، جا ھەروا بەرەلداى مەكە بەلكە لە شتى سود
بەخشا بەكارى بىنە.
- يەكلى لەۋانەى حال دەشۋىنىۋ دىل رەق دەكا تىكەل بونە لەگەل خەلگداۋ، گوى
گرتنە لە گوتەى پىروپوجيانو، زۆر مانەۋىيە لەناۋيان، ھىچ شتىكىش ئەۋمەندەى
بەسەرىدن لەگەل بەندايەتىۋ زانستدا بەردار نىە.
- باشتىن پىگا كە بىگرىە بەر پىگاى مزگەۋتە، بى كىشەترىن پى پىگاى چۈنەۋە
مالتە، ناخۇشتىن راۋەستان ئەۋىيە لەبەردەم دەسەلاتدار رادەۋەستى،
گەۋرەترىنۋ چۈنىەتىش گىرۋىش بىردنە بۇ خۋاى تۆلەسىن.
- گوى ھەلخست بۇ قورئان بە دەنگىكى خۇش، يادکردنى خوا بە دلىكى نامادە،
بەخشىن لە مالىكى ھەلال، نامۇزىارى كىردن بە زمانىكى پاراۋ سقرەۋ خوانى
دەرون، باخو گۆشەنى دىن.
- خۋەرەۋشتى جوانو جوامپىرانە، لە رۋخسارى جوانو چاۋى رەشۋ كۆلمى سور
جوانترە، چۈنكە جوانىۋ شۇخو شەنگى ناۋەكى لە جوانى دەركى بەرچاۋترە.
- كىردەى چاكە لە دەرنجامى خراپ دەتپارىزى، ھىزو وزەى زىرى لە خلىسك
پىبىردنى ھەۋاۋ ھەۋەس دەبىتە بەربەست، چەكۋشى ئەزمون لە ھەزار
نامۇزگارى بەھىزترە.
- ئەگەر ھەزاران مەردم بىنى كە سەرقالى گالتەۋ گەپۋ تەمەن بەفىرپۇدانن،
سوپاسى خوا بكە لەسەر ئەۋ بەھرى پىت بىراۋە، چۈنكە بىنىنى بەربەلايان
شادىە بۇ دورە بەلايان.
- ئەگەر كەسىكى بى باۋەرپ بىنى سوپاسى خوا بكە كە مۇسلمانى، ئەگەر چاۋت
بە خراپەكارى كەۋت سوپاسى خوا بكە كە تەقۋا كارى، ئەگەر كەسىكى نەقامت
دىت سوپاسى خوا بكە كە دەزانى، ئەگەر كەسىكى دەردەدارت بىنى سوپاسى خوا
بكە كە دورە دەردى.

- خۆر لە بەرژەوهەندى تۆ دروست كراوه ئەوسا خۆت بە تىشكەكەى پاگكەرەوه، با لە پېناوى تۆدا ھاتۆتە ئاراوه جا كەلك لە ھەواكەى وەرگەر، چۆم و روبار لە ھازانجى تۆ پەخساوه سا چيژ لە ئاوەكەى وەرگەر، ميوە و بەروبوم لەبەر خاترى تۆ وەدى ھىنراوه دەى تۆش تامى لى وەرگەر، سوپاسى ئەو خوايە بەرزو بى ھاوتايەش بنويەنە كە چاكەى لەگەلدا نواندوى.
- كەسى نابينا بە ھىواى دىتنى نىگارى جوانە، مەردمى نەبىسەريش بە ئومىدى بىستە، ئەوەى لە جىگا كەوتوہ خولىاى ئەوہىيە چەند ھەنگاوى ھەلئىنى، لال و بى زمانىش شەيداي دەربرپىنى چەند وشەيپكە، كەچى تۆ دەبىنى و دەبىسى و دەپۆيو دەوژى.
- پيٹ وانەبى كەس لە ژياندا بى كيشەيە، ھەيە خانوبەرەى ھەيە بى ئۆتۆمبىلە، ھاوسەرى ھەيە بى كارو ئيشە، گەدەى ساغە و ھەزى لە خواردنە بى خواردنە، جۆرەھا خواردنى لەلایە پارىزى بۆ دانرايە.
- مزگەوت بازارى دواپۆژە، كتيب لەگەل تەمەندا ھاوپرپە، كەردەوہ دلئەواى ناو گۆرە، پەوشت بەرزى ئاتاجى گەورەيى و پۆرە، بەخسندەيىش جوانترين پۆشاكە.
- خۆت لە كتيبى خوانەناسان بەدور بگرە، چونكە نىازيان گلاوہ و دل پيس و ليخن دەكەن، ژاربان تىدايە و گيان دەكيشن، پەلەيەكن دل دادەپۆشن، ھىچ شتيكىش ئەوہندەى نىگاي خوا بۆ تۆ گونجاو نيە، دەرونت پاك دەكاتەوہو، دەردى تۆ تيمار دەكا.
- لە كاتى تورەبوندا برپار مەدە نەوہك پەشيمانى بتيگرى، چونكى كەسى تورە راستى لەدەست دەداو، ھۆشى لەكن نامىنىو، تيفكرين دەدۆرپىنى.
- پەژارە ون بو ناگيرپتەوہ، ترس داھاتو ناگونجپىنى، نىگەرانى سەرگەوتن بەرھەم نايپىنى، بەلكە دلى رازى و دەرونى ساغ دو بالى بەختەوهرين.
- ھەتا پۆز لە خەلكان نەگرى لىيان مەخوازە پۆزت بگرن، لەمەر ئەو تيشكانەى دوچارت ھاتوہ خەلك سەرزەنشت مەكە، بەلكە خۆت بە تاوانبار بزانە، ئەگەر ھەزىش دەكەى خەلك پۆزت بگري بۆ خۆت پۆزى خۆت بگرە.

- ئەگەر خاوەن كۆلىت^{٩٢} دۇنيا بى رۇزى دى كۆشك و بالە خانەكان دەروخىن پىويستە بە كۆلىتەكەى قايىل بى، ئەگەر خاوەن پوشاكيدا دراو گومانى لەوەدا نىيە كە رۇزى دى بەرگى ئاورىشم دادمىزى جىگى خۆيەتى لە بەرگە دادراوەكەى گازاندەى نەبى.
- ھەر كەسئ ھەرجى ئارەزوى بىيەوى بەدواى كەوى، دلى دابرداپ دەبى، كاروبارى لەبار دەچى، خەم و پەژارەى زۆر دەبى، چونكە دەرون ھەلخەلەتتەردە ھەر فەرمانى بە خراپەيەو خواستەكانى بى سنورە.
- ئەى ئەو كەسەى زارۆلەت لەدەست داو: خودا كۆشكى سوپاسگوزارى لە بەھەشتا بۆت داناو، ئەى ئەو كەسەى لە دنياىدا بەشت بپراو: بەشى تۆ وا لە بەھەشتى تا ھەتايى چاوەروانە.
- بالئە لەناو ھىلانەيدا رۇزى بۆ نابارى، شىر لەناو لانەيدا بژيوى نايىتە بەردەم، مېرولە لەناو كۆنەكەيدا دانەوئەلى بۆ ناپزى، بەلگە ھەر كاميان بە شوين بژيوياندا دەگەرپن، دەسا تۆش ھەولت بە ھەولتى ئەوان بىئەوئەى بەوان بپراو بە تۆش دەبى.
- ﴿... يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ...﴾ ھەر ھەرايەك لە دژى خۆيان دەزانن. ﴿٤﴾
- المنافقون ﴿﴾ لە چاوەروانى ھەمو بەلایەك دان، بەر لە ھاتنى مەرگيان دەمرن، پيشبىنى ھەمو كارەساتىك دەكەن، لە گشت خەيال و جموجۆل و دەنگىك دەترسین، چونكە ناخيان پېرشوبلاو دەو دليان بەتالە.
- ئەگەر خودا تۆى لەسەر بارو حالەتەك جىگىر كردى جگە لەمە داخواز مەكە چونكە ئەو لە بارەى تۆ زانايە، ئەگەر ھەزارى كردى نەئىي خۆزگە دەولەمەندى دەكردم، ئەگەر نەخۆشى كردى نەئىي خۆزگە چارەى دەكردم.
- ئومىد وایە لە دواكەوتنى گەشتەكەتدا بەرژەومەندى ھەبى، لە نەبونى ھاوسەردا فەر و پیت ھەبى، لەوئەى فەرمان بەریت بۆ نەپەخساوە قازانجت بى، چونكە خوا دەزانى تۆش نازانى.

- بەرد لە درەخت بەھێزترە، ئاسنیش لە بەرد بەھێزترە، ئاگریش لە ئاسن بەھێزترە، باش لە ئاگر بەھێزترە، دەلێ باوەریش لە بای سەخت بەھێزترە.
- ھەر بەلایی دوچارت بێ وانەپەگەو لەیاد ناکرێ، ھەر ئاستەنگێ گە دێتە رێت لەناو بێرتدا ھەلەدەگیرێ، بۆیە لەناو ھزردا دەبێتە پەياممێکی تا ھەتایی و پشنگوێ ناخری.
- سەرکەوتن چەند تەنۆکیکە لە دەرنجامی ئەشکەنجەو ئازارو زامو برینو مەرگەساتدا پالێوراوە، دۆرانیش چەند دۆلۆپیکە لە ئاکامی سستی و تەمبەلێ و بێ توانایی و شل و خاویدا پارزئراوە^{٩٢٢}.
- ئەو کەسە سۆرە لەسەر پەیداگرتنی ناوو دەنگێکی کاتیو، ھەول نادا ناوی بەرز رابگیرێو، نایەوێ زانستی بەسودو کردەوی چاکە دەستەبەر بکا، تەنیا کەسیکی ساویلکەو بێ وردیە.
- ((یا بلال، اقم الصلاة، ارحنا بها... (بێغەمبەری خوا درودو سلاوی خۆی لەسەر- دەفەر موی) ئەی بلال، قامەت بۆ نوێژ دابەستن بکەو، بە سای نوێژیمان (حەسینەو))، چونکە نوێژ دابارینی ئارامی یە، رۆباری ھێمنی و ھەداری یە، نزە بایێکی پاک و فێنکە، بەسەر دەروندا ھەلەدەکا، گری ترسو کۆلۆی کپ دەکا.
- ئەگەر سەرپێچی پەرورەدیارت نەکردو، دەرھەق بە کەس ستەمت نەکرد، پڕ بە چاوەکانت بخەو، خۆشی لە خۆت بەشیکی گەورەت پێ براوەو، ھیچ نەیارێکت نیە و ھەولت بە فیرو نەداوە.
- خۆشی لەوێ کە شەو دەخەوێ خەلک بۆی دەپارێتەو، قور بەسەریش بۆ ئەو کەسە کاتی شەو دەکاتەو خەلک نزای لێ دەکا، مژدە بۆ ئەو کەسە جێگای خۆی لەدلی خەلکدا کردۆتەو، دۆرانیش بۆ ئەو کەسە زمانەکان نەفرەتی لێ دەکەن.
- ئەگەر لە دادگای دنیا دادەوەریت دەرک پێ نەکرد داواکەت بەرەو دادگای دواڕۆژ بەرزگەو چونکە لەوێ فریشتە شایەتن، داواکە پارێزراوەو، داد پرسیش خواپەکی ھەرە دادوەرە.

- ﴿فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ...﴾ سا ئىۋە يادى من بىكەن، تا منىش لەبىرتان نەكەم. (١٥٢)
- البقرة ﴿ئەگەر يادى خودا ھەر ئەۋەندە سودى ھەبى بەسە، ئەگەر ھەر ئەۋەندە ھازانجەى ھەبى كە خوداش يادى تۆ بىكا بەسە، ئاى لەۋ شىكۆۋ رېزە، لەۋ گەۋرەيى و سەر بەرزىيە
- مژدەت لىيى.. دەستىۋىژ گرتەن بەشىكە لە باۋەر، تاۋان ھەلدەۋەرپىن، بە تەۋاۋى گوناھان دەشۋرپىن، خاۋىت دەكاتەۋە ئامادەت دەكا بۆ چاۋپىكەۋەتن لەگەل ئەۋ خاۋىيە زالە بەسەر ھەمۇ دەسەلاتىكا.
- خۇشى لەخۆت نۆيژ تاۋانى راپەردو دەسپىتەۋە، ئەۋانەى ئىستاش رەشەدەكاتەۋە داھاتوش دەسازپىن، خاۋەنەكەى لە كۆتەندى دەكاتەۋە، بىلبىلەى چاۋەكانە.
- ئەۋ كەسەى بۆ ئەۋە تىدەكۆش خەلگ پىزى بگرى و رەخەى لى نەگرى، بە زۆرى ۋايە لە بەدبەختى و چارمەشيدا دەگوزمىن، گەرانىش بەدۋاى خۇدەرخستەن و ناۋودەنگدا لەگەل بەختەۋەرىدا تىكدەگىرپىن.
- تەنىيا تىروانىن و لىكۆلىنەۋە دەر بارەى ھونەرى شادى بەس نىيە، بەلكە پىۋىستى بە جومجۇل و كەردو كۆش ھەيە ۋەكو ئەۋەى ھەمۇ رۆزى ماۋەيى بەپى برۆى، يا گەشت بىكەى، يا بەرەۋ شۆپى دىگىر بچى.
- زۆر جارەن مېشولە بەلا رېشى شىر دەپى و، دەپەۋى ھەراسانى بىكا ئەۋىش ھىچ بايەخى پى ناداۋ روى بۆ لا ناكاتەۋە، چۈنكە سەبارەت بە مەبەستىكى گەۋرەتر سەرقالە.
- لەمەردەى بەدبىن خۆت بىپاريزە، چۈنكە تۆ گۆلى پىشان دەدەى ئەۋ دىكەكەت پىشان دەدا، تۆ ئاۋى بۆ دىن ئەۋ شتى پىست بۆ لەناۋ دەردپىن، تۆ بە روناكى خۇردا ھەلدەلىي ئەۋ بىزارى لە گەرمايەكەى دەردەپى.
- ئاخۇ بە راستى بەختەۋەرىت گەرەكە؟! دور بەدۋاى دامەپۇ، ھەر لە خودى خۇتدا ۋەدى دەكرى، لە داھىنانى بىرو ھەزەت، لە بۆچۈنى جۈانتەۋ، ۋىستى گەشپىنەت، لەۋ دىلەتدا كە بە چاكە رۆشەن بۈد، ۋەدى دەكرى.

- بەختە وەمىرى گوللاۋو بۇنى خۇشە تۆ ناتوانى بە دەۋرى خۇتدا بېپىرشىنى، ئەگەر لەپىشدا چەند دۆلۇپىك بەسەرەخۇتدا ھەلنەپۇتىنى.
- دەردى ئىمە لەۋەدايە پۇژانە پىر لە سەت كەپىت لە غەيرى خوا دەترسىن: دەترسىن بەدوا كەۋىن دەترسىن ھەلە بىكەين، دەترسىن پەلە بىكەين، دەترسىن ھالان تورە بى، دەترسىن فىسار ھەلىسى.
- خەلگانىكى زۆر لايان وايە ھەرچى خۇشى يە لە بەين دەچى، بەلام ھەرچى خەم و پەژارەيە جىگىر دەبى، ئەۋان باۋەر بە مەرگى شادى دەكەن، كەچى لە مەرگى پەرىشانى سەرىپچى دەكەن.
- كەسانىك لە ئىمە ۋەكو ماسى كوپر وايە لەناۋ دەريادا دەخولتەۋە لاي وايە لە جامىك ئاۋ دايە، ئىمە لە جىھانى باۋەردا لەدايك بوين كەچى باۋەشمان لە كىۋى مەينەتى ۋ كۆلۋى ۋ دزايەتى ۋ ترس داۋە.
- ژيان خۇشە، بەلام ئەۋ خەلات ۋ ديارى يە پىۋىستى بە يەكى ھەيە شياۋى بى، ئەۋانەش كە ژيان بۇيان پىدەكەنى ۋ ئەۋان دەگرىپىن، ژيان بۇيان دەگرىتەۋە ۋ ئەۋانەش ددانىان جىر دەكەنەۋە شايستەى ژيان نىن.
- راپوچىيەك كۆتۈرىك دەخاتە ناۋ ھەفەس ئەۋىش دەست دەكا بە ئاۋاز خويندن راپوچى گوتى: ئىستاكەى ۋەختى خويندە؟! ئەۋىش گوتى: ھەر سات لەدۋاى سات رزگارى بەرپۋەيە.
- بە كەسىكى دانايان گوت: بۇ ناچىە لاي پاشا بە تورەگە ئالتون دەبەخشى؟ گوتى: ترسم لەۋە ھەيە ئەگەر تورە بو سەرم بېرپىنى، لەناۋ يەكى لەۋ تورەگانەدا بە ديارى بۇ ھاۋسەرگەم بىنپىر!!
- باشە بۇچى گوتت بۇ ھەپەى سەگان دەگرى بۇ ئاۋازى بولبول گوت ھەلناخەى؟! بۇچى تارىكى شەۋ دەبىنى، سەيرى جوانى مانگو ئەستىرەگان ناكەى؟! بۇ لە تاۋى زانى پىۋەدانى ھەنگ ھاۋار دەكەى، كەچى شىرنایى ھەنگۋىن لەياد دەكەى!؟

- باۋگە ئادەم لە سەرپېچى تۆبەى كرد ئەوسا پەرۋەردىياري پېنمايى گىردو ھەلىبىزاردو بەرزى كرد، پېغەمبەرۈ شەھىدو پياۋچاك و زانا گەلىكى لە پىشتى ئەو خولقاند، واى لېھات لە سەردەمى پېش تاوان پاىە بەرزتر بو.
- نوح پېغەمبەر (سلاۋى خواى لەسەر - بە نالەو ھاۋارەو چىرىكەى ھەلپى: خواى بەخشندە ھاۋارە، خواى دلۇقان ھاۋارە، بە قەد چاۋتروكانى كۆمەگى خوا گەىشتە جى، ۋەكو بوركان لافاۋ ھەلسا، سەرگەۋتو بەسەر دوزمندا زال بو، بەلام ئەۋانەى بىباۋەر بون سەرشۆپرو نغرو بون.
- يونس پېغەمبەر - سلاۋى خواى لەسەر - لە ناخى دەرياۋە لەناو سى تارىكايى دابو، راستەوخۇ بە پەلە پەيامىكى بەرزكردەۋە، دان پىداھىنان بە تاوان و داۋاى لىيوردنى تىدا بو، چونكە پەيامىكى راستگۇيانە بو ھەرۋەكو خىرايى تىشكى خۇر كۆمەكى گەىشتە جى.
- داۋد پېغەمبەر - سلاۋى خواى لەسەر - بە ساي فرمىسكى ھەلەكانى سىرپەۋە، پۇشاكى تۆبەكردنى سىي كىردەۋە، چونكە كوتالەكەى لەناو مىنبەردا چىرا بو، بەرگىرۋەكەش كەسىكى دەس پاك بو، پاككردنەۋەى ئەو پۇشاكەش لە پېش بەرەبەيان دابو.
- كاتى كارو وەرەمەت لەسەر گران بو، پەژارە تەنگى پى ھەلچى، بى ئومىدى پى تىكردى، چاۋمىپى پىزگارى بە.
- ئەگەر دەتەۋى خوا كىۋىلىت لەكۆلكاتەۋە كەم تا زۇرىك ئومىدت لە ھەمو دروستكراۋى بىرە، ھىۋات بە ھىچ كەس نەبىۋ، بە غەپرى خوا دىلت ۋابەستە نەبى.
- دىرونت ۋەكو ئەو شەلمەنى يە ۋايە كە پەرداخەكەى بە رەنگى خۇى دەرەنگىنى، جا ئەگەر دىرونت ئاسودەۋ قايىل بو جوانى و خۇشبەختى و شادمانى ھەست پىدەكەى، ئەگەرىش رەشپىن و تەنگ و تروسك بو بەدبەختى و خراپە و ناشرىنى ۋەدى دەكەى.
- ئەگەر گوپراپەلى خوا بوى، بە بىۋىت قايىل بوى، لەمەر لەدەستچۈكە دىلنەۋا بوى، ئەۋا بە ھەرچى خواستى چاكەيە گەىشتىۋ، بەسەر مەبەست پاكەىشتى.

- ھەر كى باخى يادو باومېرى لە سىنەدا بى، گوئشەنى زانست و ئەزمونى لەلا بى، جىي خۇي نىە سەبارمت بە لەدەستچونى دنيا ھەراسان بى.
- ھەر كەسى شادمانى بۇ ئەو دەخا ھەتا كورە بىزبەكەى دىتەو، يا خانويىك پىكىدىنى، ياخود لەسەر كارىكى شياودا دەمەزى، ئەو كەسە تەنيا بە تراويلكە سەرى شىواو ھە زىندە خەونان ھەلخەلەتاو.
- بەختەومرى لەو دەپە: زۆر لىكدانەومت نەبى، بە پروپاگەندەى ترسناك باومېر نەكەيو، پشت لە پىشبينىيەكان ھەلگەى.
- خەندە لىوى: جادويىكى ھەلەو، سەرەتاي خۇشەويستى يەو، راگەياندىنى براپەتەى يە، پەيامىكى راستەوخۇيە ناشتى و تەبايى وەخۇ ھەلگرتو، خىرو چاگەيىكى قەبول كراو، ماناى ئەو دەگەيەنى خاوەنەكەى كەسىكى قايل و دلارام و خۇراگرە.
- داوات لى دەكەم لە شىپرزەيى و شلۇقى و بىسەرۋبەرى بەدوربە، ھۆكارەكەى بۇ وازەينان و پىشتىكردن لە رىكۋىپىكى دەگەپتەو، چارەسەرىشى ئەوئە مەرو بەرنامەيەكى جوانى ھەبى راستىتى و راھىنانى تىدا وەدى بكرى.
- ئەگەر دوچارى تەنگزەو بەلايىك ھاتى دلخۇشە بەھەر رۇزىك لەو ناخۇشەدا بەسەرى دەبەى، چونكە ئەو بەلايە كورت دەپتەو ھە سو ك دەبى، چونكە ناخۇشى تەمەنىكى ھەيە وەكو تەمەنى مەرقە زياتر نىە.
- پىويستە تۇ لەمەر خواستى دنيايى سنورىكت ھەبى نەيبەزىنى، بۇ نمونە چاوت لە خانويىك ھەبى لىي دانىشى، ئۆتۆمبىلىك پىت لە ەرزى بكتەو، بەلام بەرھەلدانى ھەواو ھەوئەس بەسەر ھەر شتەدا كە ھەزەكا مايەى بەدبەختى يە.
- ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْدِيرٍ...﴾ نىمە جىسنانى مەرومان دەگەل خەمان وەدى ھىنا.
- ﴿البلد﴾. نەخشە دانانى خوايە بۇ ئەو مەرقە گۇرپانكارى بەسەردا نايى، ھەر لە ھەول و رەنج و ئەشكەنجەدايە، پىويستە دان بەو دابىنى چى لەبارە دايەو، لەگەل ئەو زىانەيدا بگوزمىنى.

• ئەو كەسەي رۇژگارى خۇي لە گالتەو گەپو راپوگىردن بەسەر دەبا وادەزانى خۇي بەختەوەر دەگا، نازانى لە دەرەنجام نرەكەكەي ئەوئەيە ھەمىشە دل پەستو بەردەوام و غەمگىن دەبى، چونكى ھاوسەنگى نىوانى ئەركەكان و راپواردىنى بشتگوى خستەو.

• ھەرچى لە ژياندا پىويست نىە لە خۇتى بەدور بگرە، ھەتا ئەو كاغەزانەي بە زىادە لە گىرفانت داىە، يا لەناو پەرتوگخانەكەت داىە، لەبەرئەوئەي ھەر شتى لە پىويستى بەدەربى -جا لە ھەر بوارىك بى- زىانبەخشە.

• ھاوەلان بەختەوەرترىن كەس بون چونكە ھەرچى بەسەر دلپاندا دەھاتو ختوكەي لە دەروندا دروست دەكردن و كەمبايەخ بو تيايدا قول نەدەبونەو، بەلكە ئەوان بايەخيان بە بنەمايەكان دەداو، بە خواستى بالا سەرقال بون.

• پىويستە لە ئەنجامدانى بەندايەتى بە وردى بايەخ بەدى، لە زانستى بى تىگەيشتنو، نوپژى بى ترسو، قورئان خویندىنى بى تىفكرىندا ھىچ سودو كەلك نىە.

• ﴿... وَالطَّيِّبَتُ لِلطَّيِّبِينَ ... كَيْش پاكى بۆ پاكەن. ﴿۱۶﴾ النور﴾

كردارو گوشتارى پاك، ھاوسەرى پاك و خونەرىتى پاك شىاوى كەسانى ھەلبىزاردەو پاكە، بۆ ئەوئەي بە ساي ئەو بەيەك گەيشتنە بەختەوئەرى پاستەقىنەو ئۆقەرەگىرى و بە ئاكام گەيشتن بىتە ئاراو.

• ﴿... وَالْكَاظِمِينَ الْفَيْضَ... ئەوانەش كە ركى خۇيان دەخۆنەو. ﴿۱۷﴾ آل عمران﴾
رەقيان لەناو سىنە دەننەو شۆپنەواريان لى بەديار ناكەوئە جوپن نادەن و تەي نەشياو دەرنابەرن و خەلك ئازار نادەن و دوژمنايەتى ناكەن، بەلكە پى لە نەفسى خۇيان دەننەو چاو لە تۆلە ناگىرن.

• ﴿... وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... ئەوانەش كە لە مەردم چاوپۆشى دەكەن. ﴿۱۸﴾ آل عمران﴾

ئەوانىش ئەو كەسانەن چاوپۆشى و لىبوردەيى دەردمەرن، ئەوانەي ئازاريان داون ئازاديان دەكەن و داواي تۆلەكردنەو ناكەن و بەخشىنيان پادەگەيەننن،

نەك ھەر رەقى خۇيان بىخۆنەو و بەس بەلگە نەرم و نىيانى و چاوپۇشيان لى بەدى دەكرى.

● ﴿... وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ... خوا چاكە كارى خۇش دەوین. ﴿١٣٢﴾ آل عمران ﴿١٣٢﴾.

ئەمانىش ئەوانەن دەرھەق بەوانەى سىتەمیان لىكردون چاوپۇش بەلگە و پراى ئەوھش بە سامان و پلە و پاىە و جوامىريان چاكەيان لەگەلدا دەكەن نەباريان خراپە دەنوینى ئەوانىش چاكە دەنوین، بۇيەش پلەى چاكەكارى گەورەترىن پلە و پاىەىە.

● دەقا و دەق ئەو كارە دىارى بكە، گە بەختە و مەرت دەگا. ئەو ھالەت و بوارانەى بە و پەرى بەختە و مەرت دەگەيىن لىستىكىان لى تۆمار بكە: ئاخۇ دواى چاوپىكە و تەن لەگەل كەسىكى تايبەت ئاسودەى؟ يا خود دواى رۇيشتەت بۇ شوپىنىكى تايبەت؟ يا دواى جىبەجى كەردنى كارىك بە تايبەت؟ ئەگەر بە شوپەىەكى سادە ئەزمونىكى باشت بە ئەنجام گەياند، لەنا و لىستەكەتدا بنوسە. دواى ھەفتەىەك ھەست پىدەكەى لىستىكت پىكردۆتەو و لەو بۇچونانەى بەختە و مەرت دەكەن.

● لەسەر ئەو كارانەى دلخۇشكەرن پى دابگەرە: دواى ئەوھى ئەو كارانەى بەختە و مەرت دەكەن پىيان ئاشنا بوى، ھەرچى كار و فەرمانى ترە لەبىرى خۇتدا و مەدرىيان بىنى.

ئەوسا ئەو شتانەى ئاسودەت دەكەن و ئەوانەش كە لە بەختە و مەرى بەدورت دەخەن لە يەكتر ھەلاویريان بكە. بۇ ئەوھى ھەولەدانەت لەپىنا و بەختە و مەرىدا لە ئەنجامى ئەزمونىكى دلخۇشكەر بى لە خودى خۇيدا.

● تا ئەو ساتەى تۆ لەسەر راستە شەقامى خواى، خۇت پى قەبول و راست بى: زۆر گرنگە بگەپە ئەو ئاستەى مەمانەت بە خۇت ھەبىو، لە خۇت قایل بىو، ئەو رەخنەش كە بەرەو روت دەپىتەو و پاىەخى پى نەدەى، لەراستىدا بەختە و مەرى لەو دلەدا نامىنى كە ھەست بە ھەلەو دۆران بكاو گومان و دو دلئى تىدا بى.

- خزمەتى خەلكان بىكەۋ كىردەى چاكە ئەنجام بىدە: بە تەنبايى و بە لاجەپى مەژىي، چونكە تەنبايى چاۋگى كەساسى يە، ئەۋ كاتەش كە تىكەل بە خەلگەۋ خاۋو خىزانت دەبى ھەرچى خاكەسارى و مەينەتبارى و كىلۋلى ھەيە نامىنى، ئەۋ كاتەش كە خزمەتەك پىشكەش دەگەى. ئەگەر لە ماۋەى دو ھەفتەشدا خزمەتى خەلگە بىكەى ۋەگە چارەسەرىكى چۈنبايى تەمىنەتى دانراۋە.
- ھەمىشە خۇت سەرقالكە: پىۋىستە - بە زىتەللى و وريايى - ھەۋلدەى پىتر تواناكانت بەگەر پىخەى. ئەگەر خۇت بە رەنپەنبايى كارى سەرنچراكىش سەرقالكەى، زىاتر خۇت بەختەۋەر دەگەى، تەمبەلپىش گەشە بە مەينەتى دەدا.
- دزايەتى كەساسى و كىلۋلى بىكە: كاتى كارو ۋەرامىك بىزارى كىردى، ھەلئە بە ئەنجامدانى كىردەۋمەكى لاشەيى كە ھەزى پىدەگەى ھەست دەگەى بارى ھۇش و دىرونىت دىتەۋە سەرخۇ. دەشتوانى خۇت بە كارىكەۋە خەرىكەى كە لەپىشدا خۇت پىۋە خەرىك دەكرىد ھەست بە ئاسودەيى دەكرىد، ۋەگە ئەۋەى خۇ لەسەر ئەنجامدانى ۋەرزىكى تايىبەت رابىنى، يا لەگەل دۇستانت گەشت بىكەى.
- بىئومىد مەبە لەسەر ئەۋەى كارىكت بە تەۋاۋى پى ئەنجام نەدرارۋە: دەبى بزانى گەۋرە پىاۋان بى كار نابىن. كەسانى ھەن ۋا دەزانن ھەتا ھەمو كارىكان بە ئەنجام نەگەپىنن مەمانەيان بەخۇ نىە بەختەۋەر نابىن. ئەۋ كەسەى ھەستىش بە بەرپەرسىيارىتى دەگا دەتۋانى بەبى سستى نواندن ئەندازەپىكى گونجاۋ لە كارەكانى ئەنجام بىدا، لە ھەمان كاتىشدا لەبەرئەۋەى كەمتەرخەمى نانوپىنن دەتۋانى چىژ لە خۇشى ژيان بىپىن.
- لەمەر بەرپەرەكانى ۋە رەۋبەروپونەۋەدا زىادە رۇيى مەكە: دىنبايە ھەر دىرەقەت بۇ دەمىنن، بە تايىبەتەش ئەۋ كاتەى لەسەر كىدارىك پىشپىكى لەگەل يەكە ئەنجام دەدەى بى ئەۋەى ھەل ۋەرجىكت بۇ خۇت رەخساندىن تىپىدا ۋەھەسپىۋ ۋچان بىدەى.
- ھەست و نەست كۆتەند مەكە: كىكرىنى ھەست دەپىتە ھۇكارى ئالۋزى، دەپىتە بەرپەستى ھەستكىرنىش بە بەختەۋەرى. ھەست و نەست سەركوت مەكە. بەلگە بە شىۋازىكى گونجاۋ ئەۋ ھەستە دەرپە كە بە وزەى دىرون لە ناخەۋە ھەلپىقولى.

- بارى ھىچ كەس مەخە ئەستۆى خۇت: زۆر جاران خەلك بە ساي كۆپرەومرى كەسكى تەرەست بە بارگرانى، ھەناسە ساردى، تاوانبارى دەگەن، ئەگەر چى بۇ خۇيان لەو كەساسى يە بە دورن. بېنەوہ يادت كە ھەمومروڧقى لەمەر خۇى بەرپرسىارە، سۆز نواندن و ھارىكارىش مافدارىتى و سنورى ھەيە. ئەوہش بزائە كە مرو بە وىزدانى خۇى دىزانى، ﴿... وَلَا نَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى...﴾ ھىچ كەس بارى گرانى ھىچ كەسكى تەر ناگرىتە كۆل. ﴿الأنعام﴾.
- بى چەند و چون بېيارى خۇت بدە: ئەو كەسەى بۇ ماومەكى دورو درىز بېيارەكانى خۇى دوا دەخا، ئەوا چەند كات و ساتىك و چەند رۇژىك و چەند مانگىك لە ماوہى بەختەومرى خۇى دوا دەخا. ئەوہشت لەبىرنەچى شتىكى بەلگەنەويستە كە دەرگردنى بېيار لە ئىستاوہ ئەوہ ناگەيەنى كە لىي پاشگەز نەبىتەوہ، ياخود تاووتويى نەكەى.
- پىزى خۇت بزائە: لەو كاتەى دەتەوئ بەرەو كارىك ھەنگاو بنىي ئەو پەندە وميادخەوہ پەندى لى وەرگرە، كە دەلى: ((پەحمەتى خوا لەو كەسە بى پىزى خۇى دىزانى)) بۇ نمونە ئەگەر تەمەنت گەيشتە پەنجا سالى ويستت وەرزشىك ئەنجامدەى، بىر لە پۇشتىن، ياخود يارى تىنس، يا مەلەوانى بکەوہ، بىر لە يارى تۇپى پى مەكەوہ، بەردەوامىش ھەولدە گەشە بە لىھاتويت بدەى.
- بزائە چۆن خۇت دىناسى: بەلام خۇ ھەلگوتان بۇ ھەللوشىنى^{۹۴} ژيان بىئەوہى بوار بۇ خۇت پەرخسىنى لە پىناوى ئەوہى ئەركى سەرشان و كارو وىرامت لە ژياندا راستكەيتەوہ، ئەوہيان ئەوپەرى گەوجى و نەقامى يە. ئا ئەوانە كەسانىكن نە بە تواناي خۇيان دىزانى، نە خۇيان دىناسن.
- لە ژيانى كەردەيى خۇتدا بە وىزدان بە: ئەگەر توانىت بەشىك لە كاتت كار بکە، (ئىغرىقى) يەكان باومېريان وايە كە مرو ناتوانى مروڧايەتى خۇى بېارپىزى، ئەگەر كاتى بەتال و بىئىشى بدۇرپىنى.

- بۇ روبە پروبونەۋە مەترسىيەكان ئامادەبە: تاكە رېڭا بۇ خۆشگوزمرانى بەلاماردانى ئەۋ شتە ترسناكيانەى ژيانە كە چاۋەرپى دەكرېن، فېر نابى ھەتا ئەۋ كاتەى بە ۋرەيىكى بەرزەۋە روبەپروى ترسناكيەكان نەببەۋە، بۇ نمونە ھەۋلدە خۆت فېرى مەلەۋانى بكەى بۇ ئەۋەى روبەپروى مەترسى خنكان بببەۋە.
- ھېچ گرى كۆپرەۋىي نىە مەگەر رۇژى دى بكرېتەۋە، ھېچ كۆت و زنجىرى نىە مەگەر رۇژى دى بېچېرى، ھېچ دورىك نىە مەگەر رۇژى دى نرىك بېتەۋە، ھېچ ونبوىك نىە مەگەر رۇژى دى بگەرېتەۋە..بەلام ئارامگرىتى دەۋى.
- ﴿... اَسْتَعِينُوا بِالْصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ...﴾ پەنا بەرنە بەر نوپزان و خۇراگر بن.

﴿البقرة ۱۵۳﴾

- ئارامگرى و نوپز تۆشەى رېڭاۋ سوتەمەنى ژيانن، كلىلى رزگارى و دەرۋازەى ئومىدن، ھەر كەسكىش لەسەر نوپز بەردەۋام بىۋ ھەمىشە ئارامگر بى، مژدەى بىبە بە سەرگەۋتنىكى نرىك و رزگار بونىكى ئاشكراۋ بەيانىدانىكى راستەقىنە.
- بىلال ھەلاقەكراۋ داركارى كراۋ ئازار دراۋ راكېشراۋ فرى درا كەچى وىردى سەر زمانى: يەك خوا يەك خوا بو، چونكە ئەۋ وانەيە فېر كرابو: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ... بَيْزُهُ ئەۋ خودايە تاكە.﴾ ﴿الإخلاص﴾

كاتى چۈە ناۋ بەھەشت ئەۋ رەنجەى كېشای بە كەمى نرخاندى، ئەۋەى كە بېشكەشى گرد پېى ھەرزان بو، چونكە ئەۋ كالايەى لەپای ئەۋ رەنجەدا بە چەندان پلە لە نرەكەى گرانتر بو.

- دىنا جىە؟ مەگەر برىتى نىە لە پۇشاكيك ئەگەر گرانبەھا بو تۆ خزمەتى دەكەى ئەۋ خزمەتت ناك؟ يا برىتى نىە لە ھاۋسەرىك كە ئەگەر جوان بېت خۆشەۋىستببەكەى دلت ئازار دەدا؟ يا برىتى نىە لە سامانىك كە ئەگەر زۇر بو دەببە پاسەۋانى؟.. ئا ئەمەيە خۆشى يەكەى دەبى ناپرەحتەى يەكەى چۆن بى؟
- ھەمو ھۆشمەندان بە ساي زانست و مال و سامان و پلەۋ پاىە ھەۋلى دەستەبەر كىردنى بەختەۋەرى دەدەن، بەلام ئەۋەى لە ھەمويان پتر كەلك لە بەختەۋەرى ۋەردەگرى ئەۋ كەسەيە خاۋەن باۋەرە، چونكە بەختەۋەرى ئەۋ لە ھەمو حالەتېكدا بەردەۋامە ھەتا بە پەرۋەردىارى دەگاتەۋە.

- بەختە وەمىرى لەو ھەدايە دەروىن لەو نەخۆشيانە پارىزراوېى كە گرىئ لە دل دەدەن وەكو: گومان و دو دلى و پارايى و ھەوا و ئارمىز و گلەيى و گازاندە و نارەزايى.
- زىريارترىن كەس ئەو ھەيانە لە ھەمويان زۆرتر پاسا و بۆ خەلگى دىنئىتەو، كەردار و گوشتارىيان بە جوانترىن شىو ە لىك دەداتەو، ھەر ئەويشە خۆى و خەلك دەخەسئىتەو.
- لەمەر ئەو ەى پىت دراو ە چاوتىر بە، بە بەشى خۆت قايل بە، ئەو بە ھەر و خەلاتەى پىت دراو ە پەنئوى پىنە، وزە و توانات لە شتى بە سودمەند بە كارپىنە، لەسەر ئەو ناز و گۆزەش كە پىت ەوا بىنراو ە ستايشى خواى لەسەر بنوئىنە، ﴿... فَخَذْ مَا آتَيْنَكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ ...﴾ چەم پىداى، وەمىرى بگرەو لە شوكرانە بژىران بە. ﴿الأعراف﴾.
- رۆژئ سەرتاسەر تەنيا بە قورئان خوئىندن، يا تىفكرىن، يا دەرخرەدن، يا كەتب نوسىن بەسەر مەبە، بەلگە چەندىن شىو ە كەردار ەچا و بكەو، كەردارى ھەمە جۆرى تىدا ئەنجام بەد، بەم چەشنە دەرونت كارا تر دەبى.
- نوئىز كەردن كارەكان رىك دەخات ئەوسا لە دواى ھەمو نوئىزئ كارىكى سودمەند ئەنجام بەد.
- ئەو ەى پەرورەردىار بۆ بەندەى خۆى ھەل دەبژىرئ خىرو چاكەى لەو ەدايە، چونكە ھەر ئەو لەمەر پەرژەو ەندى بەندە لە بەندە شارمەزاترە، ھەر ئەو بە بەزمەى ترە سەبارەت بە بەندە لەو دايكەى لىي پەيدا بوە، بەندە ھەر ئەو ەندەى لە دەست دئ بە فەرمانى پەرورەردىارى قايل بى، كار و فەرمانى بەوى بسپىرئ و، كۆمەگى پەرورەردىار دروستكار و سەرپەرشتىارى خۆى بەسى بى.
- لەبەرئەو ەى بەندە بپھىزو بى دەسەلاتە نازانى لەودىوى جىھانى نادىار چى ھەيە، ئەو تەنيا روكارى كاران دەبىنئ. بەلام ناوەرۆكى كارەكان ھەر پەرورەردىار پىي ئاگادارە، چەندىن ناخۆشى بون بە خۆشى، چەندىن بەلا بون بە خەلات. خىرو خۆشى لەناو ناخۆشىدا شاراو ەيە.

• باوكە ئادەم لە دارەكەى خواردو سەرپېچى پەرورەدىارى كرد ئەویش بۆ سەر زەوى دابەزانە، ئەگەر تەنیا روگارى ئەو مەسەلەىە سەرنج بەدى دەبىنى ئادەم خوشى و نازو گۆزى بەهەشتى بەجێهێشتو خۆى دوچارى گێشە و بېشەى دنیا کرد، بەلام سەرمەنجامى ئەو کارە پاشەپۆژىكى گەورەو خێرو خوشيىكى بى وینە بو، بېگومان خودا تۆبەى قەبۆل کردو رېنوينى کردو هەلبێژاردو، کردى بە پېغەمبەر، لە پىشتى ئەو چەندىن پېغەمبەر و زاناو شەهید و پیاوچاكو خواپەرست و خێرخوازو تێکۆشەرى خولقاند، پاكو بېگەردى بۆ خوا ئەو دو ئايەتە جەندە لێك جیاوازن: ﴿... أَسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا ... (گوتمان: ئادەم!) خۆتو ژنت، لە بەهەشت بنو، هەرجى لە هەر شوێنى دەيخۆن نۆشى گيانو. ﴿٢٥﴾ البقرة﴾، ﴿ثُمَّ اجْنِبْهُ رَبُّهُ، فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى ... پاشان پەرورەدىارى، ئەوى هەلبێژاردو پەژيوانى قبۆل کردو رېنى نیشاندا. ﴿١٢٢﴾ طه﴾.

بارو گوزەرانى يەكەمجارى دامەزران و خواردن و خواردنەوه بو، زۆربەى خەلکانیش ئەوانەى هیچ خەميان لەبەر نىيە و پاشەپۆژيان گەرەك نىە حالو گوزەرانىيان بەو شێوەى، بەلام بارو گوزەرانى ئادەم دواى ئەوهى خوا هەلبێژاردو رېنمايى کردو کردى بە پېغەمبەر حالەتێكى زۆر گرنگەو، پلەو پایەىكى بەرزو بەرپۆرە پیرۆزە.

• بزانە داود پېغەمبەر - سلاوى خواى لەسەر - دوچارى هەلەپێك هات پەشيمانى دەربرى و گريانى هات، خواى گەورە گەورەترین بەهرەى لەگەڵ دانواند، وەكو بەندەيێكى گوپراپەلێ ملكەچى لە خوا ترسى خۆ بە كەمزان خواى پەرورەدىارى خۆى ناسى، كە هەر ئەوێش مەبەستە لە بەندايەتيكردندا، بېگومان يەكێ لە پایەكانى خواپەرستى ئەوهيه تەواو بۆ خواى بەرزو توانا ملكەچ بى.

پرسیارىشيان لە ئىبن تەيمىيەى شېخى ئىسلام کرد دەربارەى ئەو فەرمودەى پېغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - كە دەفەر موى: ((عَجَبًا لِلْمُؤْمِنِ لَا يَقْضِي اللَّهُ لَهُ شَيْئًا إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ... حَالِي بِرَوَادَار سەر سوپمێنە، خوا هەر برپارێ بىدا لەمەر ئەو بە بەرژمەندى تەواو دەبى. گوتيان: ناخۆ ئەو فەرمودەيه ئەو برپارەش دەگريتهوه كە بەندە دوچارى گوناھ دەبى؟ گوتى: بەلێ، بەو

مەرجهى ئەو تاوانە پەشيمان بونەووە تۆبەکردن و داواى لىخۆشبون و ملکه چى بەدواوە بى.

ئەوێ رۆن و لەبەرچاوە ئەوێ توشهاتنى بەندە بە گوناھ ناخۆش و نالەبارە، بەلام ئەگەر ئەو مەرجانەى رابردوى تىدا بى ناوەرۆکەگەى بەرژەوهندى و چاکەيە.

• ئەو بەهرى خوا لەگەل (موحهممەد)ى پىغەمبەرى خوادا نواندى درودو سلاوى خواى لەسەر- رۆن و لەبەرچاوە، چونکە هەرچى ئەشکەنجە و ئازارى هاتە رى بو بە مايەى خۆشى و شادى، کاتى گەلەگەى بە درۆيان زانى، دزايەتريان کردو سەرپىچيان کرد، بە ساي ئەو جيهادو تىکۆشان بەرپا بو، هەول درا دىنى خواى سەرکەوئ و قوربانى لە پىناودا درا، ئەو جەنگانەى خودا پىغەمبەرەگەى تىدا سەرخست، چەند خاڤ و ولات ئازاد کرا، چەندىن باوەردار بە پلەى بەرزى شەهیدى گەشتن و بەهەشتى پان و بەرىن بو بە شوپيان، گەر بهاتايەو بى باوەردار ئاوا بەرەلستيان نەکردايە ئەو خىرو بىرە زۆرەو سەرکەوتنە بى وىنەيە نەدەهاتە ئاراو، کاتى پىغەمبەرى خوا درودو سلاوى خواى لەسەر- لە مەگەووە شاروهدەر کرا ئەگەر پوى دەرەگى سەرنج بدرئ کارىكى ناخۆش بو، بەلام ناوەرۆکەگەى پرى سەرفرازى و بەهرەو چاکە بو، بە ساي ئەو گۆچکردنە دەولەتى ئىسلامى پىکەيناو چەندىن ياريدەدەرى پەيدا بو، باوەردارو بى باوەردانىش لەيەك جىابونەو، ئەو کەسەى لەگەل باوەردەگەى راستى کردو تىکۆشاو جيهادى کرد لەگەل درۆزان لىک هەلاویر کران. ئەو کاتەش کە پىغەمبەرى خوا درودو سلاوى خواى لەسەر- بەخۆيو هاوەلانى لە جەنگى (نوحود) تىشکان ئەگەر پوى دەرەوێ وەخوینىن زەرەر و زيانى تىدا بو ناخۆش بو، بەلام قازانچ و بەرژەوهندى وای لى بەدەرکەوت کە باس ناکرئ، وەکو ئەوێ: هەندئ لە مۆسلمانان خۆپەسنديان لەدندا دروست بو بەهۆى ئەو سەرکەوتنەى لە جەنگى بەدر بەدەستيان هىنا بو جا ئەو خۆپەسندىيان لەدندا نەما، پشت بەخۆ بەستن و تەنيا برپاواو متمانە بەخۆبونيان نەما، خوا چەندان شەهیدى لە ناو مۆسلماناندا هەلباردو بە پلەى شەهیدى گەياندن، وەکو حەمزەى سەردارى شەهيدان و، موسەبى پەيامنیرى ئىسلام و، عەبدوللاى كورى عەمر باوکی ئەو

جابرەى كە خودا قىسەى لەگەڭدا كىردو جگە لەمانەش، دوو پوڤەكانىش لەم جەنگەدا بەدىار كەوتىو، نەينىيان بە دەر پاورم كراو، ئابرويان چو، ريسوا كىران... زۆر حالەتو بواری تىرى ئەو پېڭەمبەرە بەراورد كە - درودو سلاوى خواى لەسەر - كە روگارىيان ناپەحەتى بوەو، ناومرۆگىشيان خېرو خۆشى بۆ موسلمانان تېدا بوە.

• ھەر كەس بزانى خودا خراپەى بۆ بەندەى خۆى ناوى بەلاو مەينەتى لەسەر سوكو ئاسان دەبن، پېشېنى مېھرى خوا دەكاو، ئەوەى بەسەرى ھاتو بە مزگېنى دەزانى، متمانەى بە سۆزو بەخشندەى و چاكەوىستى خوا پتەو دەبى، لەو ساتەدا پەرىشانى و ھەراسانى و سېنە تەنگى نامېنىو، كارو وەرامى بە پەرومردىارى بالا دەسپېرى، ئەوسا پوى گرژ نابى و گازاندەى نابى و ناپەزا نابى، بەلگە ھەتا ئەو كاتەى پاشەپوژى بۆ روناك دەبیتەو، تەم و مزی كۆلى دەپویتەو، ئارام دەگرىو سوپاسى خوا دەنوینى.

• پېڭەمبەر نوح - سلاوى خواى لەسەر - لە رېڭاى بانگەوازىدا نۆ سەدو پەنجا سال ئازار درا، كەچى بە ھومېدى پاشەپوژى لە پىناوى بلاو كىردنەو، بانگەوازى بۆ رېبازى يەكتاپەستى بە شەوو پوژ بە نەينى و ئاشكرا كۆلى نەدا، ھەتاوەكو پەرومردىارى سەرىخست و دوژمنىشى بە لافاوى لەناو برد.

• ئىبراھىم پېڭەمبەر - سلاوى خواى لەسەر - خراپە نېو ئاگر، خودا ئاگرى بەسەردا كىردە ساردېكى بى زىان و، لە دەستى نەمروودو گەلەكەى پاراستى و رزگارى كىردو، خوا بەسەرىدا زال كىردن، بۆ تا ھەتايەش دینەكەى لە زەمىندا جىگىر كىرد.

• موسا پېڭەمبەر - سلاوى خواى لەسەر - فېرەون ھەولتى لەناو بىردىندا چەندىن پىلانى بۆ گېردا، جۆرەھا نەخشەى ئازارو دەردەسەرى بۆ كېشرا، كەچى خوا بەسەر فېرەونىدا زال كىردو دار ەساكەى پى بەخشى كە جادوەكانى ھەللوشى، بە ساي دەرناساينىك (موجىزمىيك) دەرياي بۆ لەت بو پىيدا قوتار بو، بە يارمەتى خودا دوژمنەكەشى سەرشوړو نغزو بو.

- پېغەمبەر عىسا - سلاوى خىواي لەسەر - بەنى ئىسرائىلىيەكان دژايەتتيان كردو، سەبارەت بە داىكى پاكي و ئابروو شكۆو پەيامەكەى نازار دراو، ويستيان بيكوژن، خوا بەرەو لاى خۆى بەرزى كردهووە بە كۆمەكى خۆى سەريخستو، دوژمنانيشى بە سەرشۆرى گەرانەووە.
- پېغەمبەرى ئىمە (موحەممەد) - درودو سلاوى خىواي لەسەر - جولهگەو فەلەو موشريكهكان نازارياندا، جوړەها ئەشكەنجەى بينى، بە دروژنيان لەفەلەمداو بەرهنگارى بونەو، جوپنى پى دراو وتەى نەشياوى بەرامبەر گوترا، بەرپەچيان دايەووە، گالتهيان پى كردو بە سوک سەير كرا، بە شيت و شاعىرو جادوگەرو سىجر بازو قسە هەلبەست تۆمەتبار كرا، وەدەرنراو دژايەتيكراو هاوہلانى كوژراو شوينكهوتوانى بە پەند برا، لەمەپ ئابروى خيزانى تۆمەتبار كرا، چەندىن شيوەى مەينەتى پى چيژرا، بە پەلاماردان ترسيژرا، چەندىن قوناغى تال و سوپى تپەپەردا، هەژار بو برسى و بى نان بو، سەرو روخسارى دەخوين هات و زامدار بو، ئەبو تاليپى مامى لەدەستدا كە پالپشتى بو، خەديجەى هاوسەرى بەجىي هيشت كە دلنەواى بو، لەگەل هاوہلانىدا لە شيوپكدا گەمارۆ درا هەتا واى لپهات گەلای داريان دەخوارد، لە ژيانى خۆيدا مەرگى كچەكانى بينى، لەبەر دەستيدا ئىبراهيمى رۆلەى گيانيدا، لە جەنگى (ئوحود) تيشكا، لاشەى حەمزەى مامى تيكەتيكە كرا، چەند جار هەولى تيرۆر كردنى درا، لەبرسان بەردى لەسەر سگى پيچا، جارى وابو قەسپى خراپ و نانى جو نەبو بيخوا، خەم و خەفەتى چەژت و كاسەى ئەشكەنجەى نۆش كرد، لەگەل هاوہلانىدا زۆر بە توندى ترسو لەرز دايگرت، خەريك بو دليان ژير هەلبى، چەند جار لەدزى بەرژەوہەندى ئەو بارودۆخەكە دەرپەخسا، بە فپو فيشالى لوت بلندانو لاسارى ستەمكارانو بى شەرمى و گەزارەيى ئەعراپەكان تافى كرايەو، بە خۆپەسەندى دەولەمەندانو، رقى و كينەى جولهكانو، داوو تەلەى دوو پروان، خراپ و وەلامدانەوہى خەلكان، دلئ ئيشا، پاشان سەرمەنجاميش هەر بو ئەو بو، سەرگەوتن هاوپەيمانى بو، بردنەوہ هاوشانى بو، ئەوسا خوا دينەكەى زال كردو، بەندەى خۆى سەرخستو، هەر خۆى ريزى كۆمەلانى كوفرى پەرتو پيوار كرد،

- نەیارانی سەر شۆپرو پيسوا کردو دەمکوت کرد، ﴿... وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ...﴾
 خوا لەسەر کاری خۆی زālە، بەلام زۆریەى ئەم مەردمە لى نەزانن. ﴿٢١﴾ یوسف.
- بېروانە ئەبویەکر بەرگەى ئەشکەنجەو ئازاری گرت، لە پیناوی دینەکەیدا گرانی بە سوک هەلگرت، مال و سامان و پلە و پایەى بەخشیو، ئەوەى گرانه و ئەوەى هەرزانه لە پێى خوادا خەرجی کرد، هەتا نازناوی راستگۆی دەستەبەر کرد.
  - عومەرى کورپی خەتاب دواى ئەوەى ژيانیکى پېر جیهادو تیکۆشان و قوربانیدان و دەست تەنکی و دنیا بەکەمگری و دادەومری کردن لەنیوان خەلکدا تۆمار کرد، لە ناو میحرابدا لاشەیان خەلتانی خوین کرد.
  - عوسمانی کورپی عەفان لە کاتی خویندنی قورئان سەر بېردرا، لە پیناوی پەيامو بیروباوەریدا گیانی کردە قوربانى.
  - عەلى کورپی ئەبو تالیب دواى ئەوەى چەند هەلۆیستی مەردانە و شکۆ و ریزو بەهای نواندو قوربانیداو نمونەى بەرگری و فیداکاری و راستگۆی بو لەناو مزگەوتا تیرۆر کرا.
  - حوسێنى کورپی عەلى بە شمشیری سەتەم و تاوان کوژراو، خوا بە پلەى بەرزى شەهیدی گەياند.
  - سەعیدی کورپی جوبەیر زانای لە خوا ترس بە دەستی حەجاج کوژراو ئەو تاوانەى کەوتە ئەستۆ.
  - (ئیبین زوبەیر) لەسەر دەستی حەجاجی کورپی یوسفی سەتەمکار لەناو حەرەمدا خوا بە پلەى بەرزى شەهیدی گەياند.
  - پێشەوا ئەحمەدى حەنبەل لەسەر هەق و راستی دارکاری گراو خرایە بەندیخانە، بە ساي ئەوە بو بە رێبەرى ئەهلى سوننە و جەماعە.
  - (واسیق) پێشەوا ئەحمەدى کورپی نەسرى خوزاعی بانگەوازکار بو سوننە، دەکوژی، هەر سەبارت بە گوتنى قسەى هەق.
  - ئیبین تەمیمەى شیخی ئیسلاام بەند کراو لە خاوو خیزان و دۆستان و کتیبەکانى قەدەغە کرا، خوا ناوودەنگی بلأوکردهوه بە هەمو جیهاندا.

- پېشەوا ئەبو حەنیفە لەلایەن ئەبو جەعفەری مەنسور دارکاری کرا.
- سەعیدی کوپی موسەییەب زانای خواناس، لەلایەن کاربەدەستی مەدینە فەلاقە کرا.
- مالیکی کوپی ئەنەس پېشەوا (دارول هیجرە) لەلایەن فەرمانرەوای مەدینەووە ئازار درا.
- پېشەوا (عبدالله) ی کوپی عەون زانای فەرمودەناس لەلایەن بیلالی کوپی (ئەبو بورده) شولاقە ی لێدراو ئازار درا.
- ئەگەر لەسەری برۆم ئەوانەت بۆ ریزگەم کە بە لێدان و کوتان و کوشتن و ئازاردان و وەلانان و زیندانی کردن بەر بە لا بون، درێژە ی دەکیشت و ئەو هەویرە ئاوی زۆر دەوێ، بۆیە بەومندە ی گۆتایی پێ دینم.

لە بەرواری ٢٠٠٥/١٠/٨ دەستم کرد بە وەرگیرانی

لە بەرواری ٢٠٠٦/٩/٦ گۆتاییم پێ هینا

ئاومەرۈك

- ۵ ..... پېشەكى وەرگىز
- ۸ ..... ئەم كىتپە
- ۹ ..... پېشەكى چاپى دوھ
- ۱۱ ..... پېشەكى چاپى يەكەم
- ۱۵ ..... خواپە ھاوار
- ۱۸ ..... بىر كەوھو سوپاس گوزار بە
- ۲۰ ..... لە دوا چوان مەچو
- ۲۱ ..... ھەر ئەو رۇژە ئىستات رۇژە
- ۲۴ ..... خۇت بە داھاتو سەرقال مەكە
- ۲۵ ..... جگە لەورۇ سەرقال بونت دارمان و ھىنانى ھەرسە
- ۲۶ ..... ((لە رەخنە بەھىزتر بە))
- ۲۷ ..... (چاومرئى سوپاسى كەس مەكە)
- ۲۹ ..... (چاكە شادى بەخشى دلانە)
- ۳۱ ..... بەنەنجام دانى كاری لە بىكارى دەست ھەلگەرە
- ۳۲ ..... (رەنگەلگەوتە مەبە)
- ۳۳ ..... قەزاو قەدەر
- ۳۵ ..... (دلىيا بە ناخۇشى خۇشى لە دواپە)
- ۳۷ ..... لە لىمۇى ترش خۇشاوى شىرىن بسازىنە
- ۳۸ ..... (ھەر خواپە پەنای بى پەنایانە)
- ۴۱ ..... با مالت نارام گە بى
- ۴۲ ..... (پاداش لە خواومپە)
- ۴۴ ..... ھەر باومر زپانە
- ۴۶ ..... ھەنگوین دەرىپنەو شانە مەشكىنە
- ۴۸ ..... ھەر بە يادى خوا دلان دەگەشپنەوھ
- ۵۰ ..... بە قازانجى كەس چاویان ھەلئایى
- ۵۱ ..... ژيان ومكو خۇى بىرخىنە
- ۵۲ ..... بە گىرۆدمىوان دلت بىدوھ
- ۵۵ ..... (ورىای نوپۇز بە..نوپۇز)
- ۵۶ ..... بەسە خوا ياورمرمان بى
- ۵۸ ..... بەسەر زەوىدا گەشت و گوزار كەن
- ۵۹ ..... بە نارامگرتن خۇت بلاوینەوھ
- ۶۱ ..... (گوئ زەوى بەسەر، سەرتەوھ ھەلمەگرە)

- بە شتى كەم بايەخ مەرۋىخى ٦٢
- لە بەشى خوا پىداوت پەزىمەندى بنوئىنە لە گىشت كەسىن زىنگىن ترى ٦٤
- (ئەو يەھەشتە وميادخەو پانتايپەكەى بارتەقاي ئاسمانەكان و زمويه) ٦٦
- ئىيمە بە نەتەومىيەكى مام ناومندى خولقاوين ٦٨
- (خەم و پەزارة نە سودمەندە، نە بە پىنى ياساى خواپەسندە) ٧٠
- ھەلۈستەيەك ٧٦
- رو بە خەندە بە ٧٨
- ھەلۈستەيەك ٨٧
- بەرھەمى رەنج ٨٨
- (بەھرەى زانين) ٩٢
- ھونەرى شادى ٩٥
- ھەلۈستەيەك ١٠٠
- بەرگەى شەپۆلى ھەست و سۆز ١٠١
- بە ساى پىتخەمبەرى خوا ﷺ ھاوەلان بەختەومر بون ١٠٣
- بىززارى لە زيان مەنوئىنە ١٠٧
- نىگەرەن مەبە ١٠٩
- ھەلۈستەيەك ١١٣
- "پەرومردگارت ئى بوردمىھ و لىبوردمىي بەرومدمىھ" ١١٤
- خەمبار مەبە، ھەموشتى قەزاوقەدرى خواپە ١١٨
- خەمگىن مەبە، گەش بىن بە ١٢١
- ھەلۈستەيەك ١٢٢
- (دۆش دامەمىنە و ژىوانى بۆ خواى بەخشندە بنوئىنە) ١٢٣
- (خەمگىن مەبە، ھەمىشە خوات لە ياد بى) ١٢٥
- دلگىر مەبە و لە مېھرى خوا نانومىد مەبە ١٢٧
- لەمەر ئەو نازارەى پىت گەپپوھ پەرۋش مەبە و لە ھەئەى دەرھەقى كراوت چاوپۆش يە ١٢٧
- لە رابردو دل پەست مەبە، لە ناز و گۆزى زمومند داي ١٢٨
- ھەر شتى شىباوى خەم نەبى بۆ دەبىن دلت بوى پەست بى ١٢٩
- دلگىر مەبە، خەم لە بىر يە ١٣١
- (كە تۆ چاوت لە پاداشتى خوا بى، بە نەيارانى جوامىرەيت دلت پەست نابىن) ١٣٢
- (بە گازاندەى گازندەكاران دل گران مەبە) ١٣٣
- لە ئاھى ھەزارى مەئالە، جارى واپە ئەدارى ئاسودمىي حالە ١٣٤
- لە داخى چاومروان كراوى ھەراسان مەبە ١٣٥
- بە پەرخنەى چەپەلكاران و چاوتچۇكان چۆك دانەدەى ١٣٦
- ھەلۈستەيەك ١٣٨
- (دل لە دل مەدە ئەوھيان ھەلۈزىرە خوا بوى داناوى) ١٣٩
- (بىززارى لە ھەلس و كەوتى كەس مەنوئىنە) ١٣٩

- ۴۰ ..... (نەۋەي لە تاۋى داخدارى، بزانە سەنگى چەندە)
- ۴۲ ..... (با دلت گەردئ نەگرئ، ھەتا روت لە چاگە بئ)
- ۴۴ ..... بىم بىستى وشەيەكى نەشياو دل گران مەبە، رۇدى ڧايرۇسىكى دېرىنە
- ۴۶ ..... ھەلۇستەيەك
- ۴۷ ..... ئارامگرتن و خۇراگرى رىگان بۇ بەختەومرى
- ۴۹ ..... لە مەر ھەلۇستى خەلگان دل پەست مەبە، بزانە لەگەل پەرومىندا چۇنن
- ۴۹ ..... بە نەبونى مەنالە
- ۵۰ ..... دەشئ لە برى دل پرى، ئەم ھۇكارانە لەبەرچاۋ بگرى
- ۵۱ ..... مەچوۋە ڧاۋغى كەسىكى تر
- ۵۲ ..... گۆشەنشىنى و داھاتە سود بەخشەكانى
- ۵۵ ..... لە تەنگانە خۇ گر بە
- ۵۶ ..... ھەلۇستەيەك
- ۵۷ ..... بەو بىنچىنانەي بەختەومرى دلنەۋايى خۇت بکە
- ۵۹ ..... كە ئەو شەش دەرمانە چارەسازمەت لەبەر دەستە بۇ دلت پەستە؟
- بە ساي تۈنچ و پەلارئ، يا نەشكەنجە و نازارئ، يا گوتەي رىسۋاكارئ، يا ستەمى ستەم كارئ، خەم
- ۵۹ ..... يەسەرتا نەبارئ
- ۵۹ ..... مات و كز دامەمىنە، ھەلۇستى جوان بىنۆينە، ڧەدرو رېز بەدەست بىئە
- گەر كۆستىن داپلۇسى، خەم و خەفەت داپلۇشى، يا ئەستەنگى بىئە رىت، با دلت ناسودە بىت نەك
- ۶۰ ..... پەست و پىر لە خەم بىت
- ۶۰ ..... دل گران مەبە، دۇست و خۇشەۋىستانىكت ھەن خەمىيان لە لا بەبا كەي
- ۶۱ ..... رىزدارى و پاىەدارى باشترە لە مال دارى
- ۶۲ ..... ھەلۇستەيەك
- ۶۲ ..... چاترىن ھاۋدەم كىتپە
- ۶۵ ..... * چەند وتەيىن دەربارەي سودى كىتپ*
- ۶۷ ..... بەرى درەختى خويندەنەۋە:
- ۶۸ ..... دلت ھەراسان نەبئ، خەلگى بە ئاكارى بەرزت ناشايە و چاگەي تۇي لە چاۋدايە
- ۶۸ ..... ھەلۇستەيەك
- ۶۹ ..... خەمبار مەبە چۈنكو جگە لەم ژيانە ژيانىكى تر چاۋمىرئمانە
- ۷۰ ..... چەند گوتەيەكى جىھانى و دەست كەۋتى ئەزمون
- ۷۲ ..... دامەمىنە، دەربارەي دۈيىن و ئىمرۇۋ سبەي بە پىرسىار خۇت بدۈينە
- ۷۳ ..... ھەلۇستەيەك
- ۷۴ ..... خەمناك مەبە چۈنكى خەمىنى تىن و تۈانا تىك دەشكىتى و جەستەدا دادەۋەشئىن
- ۷۵ ..... بەھەمان شىۋە خەمناكى بىرىنى گەدە پەيدا دىكا!
- ۷۵ ..... با ھەندىك لە شۈينەۋارى خەمناكىت بۇ باس كەم:
- ۷۶ ..... ناخۇ پەزارەۋ رىق ھەلگرتن كارىان چيە؟
- ۷۸ ..... لە رەخەنى بىيات نەرو دل سۆزانە نىگەران مەبە، بەلگو بە دلىكى ڧراۋانەۋە ۋەرى بگرە

- دىستەوسان و دودۇن دامەمىنە، بەلگە دەستىبەكار بەو كاتىپىكۇشەو لە بەتالى دامەگوزمىنە..... ۱۷۹
- زۆربەى ھەوالى بلاو كراو لە راستى بەدورە..... ۱۸۰
- نەرم و نىانى لە خلىسك بىردن دەتپارىزى..... ۱۸۱
- ئەوۋى چو ناگەمپىتەوۋە..... ۱۸۲
- ژيانى دنيا شياۋى خەم لەسەر خواردن نىە..... ۱۸۳
- ھەلۋىستەپەك..... ۱۸۴
- لە سۇنگەى ئەوۋە كە باومپدارى وا مەزانە بەلا بارى..... ۱۸۵
- بۇ شتى كەم بايەخ ھەراسان مەبە، ھەر دنيا ئەوۋىندە نايىنى..... ۱۸۸
- پەرىشان مەبە ئەگەر چى شەپۋلى ستەم ھىرىشت بۇ سەر بىنى..... ۱۸۹
- جىھان بەو شىۋە پەخساۋە..... ۲۲۲
- چەپەلگاران چەندە زۆر بىن سەرساميان لى مەمنوینە بەلام چاكەكاران ئەگەرچى كەم بىن بە زۆريان
بىنرخىنە..... ۲۲۹
- ئەگەر تەمىيا تىكە نانايك و لويچىك ناوت ھەبى و بەرگى ھەبى شەرم و شكۆت داپىۋىشى ئىتر خەم و
خەمىنى بىن ناۋى..... ۱۹۱
- بە كارساتى داخدار مەبە كە سەرمىجامەكەى خۇشىە بە ساي بەلايى چۆكەندەدەى كە بەرمو
خەلات و مەردەچەرخى..... ۱۹۲
- ھەلۋىستەپەك..... ۱۹۵
- زۆر جارن زىيانبارى سودمەندە..... ۱۹۶
- باومپ گەورمىترىن دەرمانە..... ۱۹۹
- خەمبار مەبە...خوۋا ۋەلامى بىن باومپتىكى ناچار دەداتەوۋە چ جاكى باومپدارىكى يەكتاپەرست؟..... ۲۰۰
- خەمگىن مەبە ژيان زۆر لەوۋە كورت ترە، كە تۆ بىرى لى دەكەپتەوۋە..... ۲۰۲
- ئەگەر بابى ئەوۋىندەت ھەبى چاۋت لە دەستى كەس نەبى جىنى خۇى نىە دلت پەست بى..... ۲۰۳
- لەوۋى بەرمەستت پەزماھەندى بىنۋىنى خەم و پەزارەت نامىنى..... ۲۰۴
- پۇزگار دەستاۋدەستى پىن دەكرى..... ۲۰۷
- دەكرى لەم زەمىنە بەر ھراۋانەى خوادا و مەدەر كەۋى..... ۲۰۹
- ھەلۋىستەپەك..... ۲۱۰
- لە دوايىن ساتەكانى تەمەنت دا ناھومىد مەبە..... ۲۱۱
- با خەمناكى نەتگىر گەر كىتوپەر مەرگ يەخەت بگىر گويىيىستى ئەم داستانەش بەشە..... ۲۱۲
- لە ئاھى كارساتان مەشلەزى تۆ لە نەيىنى و سەرمىجامى كاران تىناگەى..... ۲۱۳
- خەمبار مەبە دنيا ھەندەى نايەنى تۆى لە پىناۋدا دايىمىنى..... ۲۱۶
- تۆ باومپت بە خوا ھەيە خەمناك مەبە..... ۲۱۷
- ھەلۋىستەپەك..... ۲۱۸
- دل پەستى ناۋى ئەگەر بە ئىسلام ئاشناى..... ۲۲۰
- ھەندىك لە ھۆكارى بەختەوۋى..... ۲۲۴
- خەمبار مەبە بەر لە بىرانى ماۋى ژيانى نامى..... ۲۲۶

- ٢٢٧ ..... پايەندى ئەو نزاىە بن (يا ذا الجلال والاكرام)
- ٢٢٨ ..... سى رۆز لە ژيانى مۇسلىماندا ومگو چەژنەوانە
- ٢٢٢ ..... سەرنجىك
- ٢٢٢ ..... ھەر كەسى لە بەدكارى بىرسى
- ٢٢٤ ..... ھەئس و كەوتت لەگەل خەلگدا جوان بى
- ٢٢٥ ..... خەمبار مەبە، پىت دەئىم بۆ
- ٢٢٦ ..... ئاكامى زيانبارى تاوان:
- ٢٢٧ ..... بە دواى رۆزى دابگەپى و چاۋ برسى مەبە
- ٢٢٩ ..... (اهمنا الصراگ المسقىم... نهنى پىنمايە
- ٢٤٠ ..... ھەر كەسى خوش گوزەرانى گەرەك بى با ئەو دە خونجە گولانە بىچى:
- ٢٤٤ ..... تى پروانىنىك
- ٢٤٥ ..... خەمبار مەبە و لەگەل خەيال پەفتار مەكە
- ٢٥٠ ..... خەمبار مەبە بە ئەومى تۆ لە پىناويدا خەمبارى كۆتايى دى
- ٢٥١ ..... ھەلۆستەپەك
- ٢٥٢ ..... ماتەمىنى دات نەگىرئ ئەگىنا بەرمو بەدبەختى دىمكەويە پى
- ٢٥٩ ..... (داۋى لى خوشبون گىرئ كۆپرە دمكاتەوہ
- ٢٦١ ..... خەلگ نەبارى تۆپە ئەك لە بەرژومىندى تۆپە
- ٢٦٢ ..... مان بە فىرۆ مەدە "ئەومى دەست يگىرئەوہ ھەزار نابى"
- ٢٦٤ ..... ھەر بە خوا پەيوومىندى بىستە
- ٢٦٤ ..... چەند ھۆكارىكى دئشادى
- ٢٦٧ ..... خوا بىرپارى خۆى داوہ
- ٢٦٧ ..... تام و چىزى نازادى
- ٢٦٨ ..... سوفيانى سەورى سەرىنى گن بو
- ٢٦٨ ..... بە بەئىنى بەدگۆيان باومر مەكە
- ٢٦٩ ..... وتەى نابەجى و جوپى پى دان زىانت پى ناگەپەيىن
- ٢٧٠ ..... نەخش و نىگارى ئەم گەردونە ومخوئەوہ
- ٢٧٢ ..... چاۋ برسىتى بى سودە
- ٢٧٢ ..... تەنگزە تاوانت پەش دمكاتەوہ
- ٢٧٢ ..... خوا بەسمانە و باشتىن پالېشتانە
- ٢٧٤ ..... كەرستەى بەختەومرى
- ٢٧٥ ..... باجى بەرپرسىارىتى
- ٢٧٦ ..... دەى بۆ نوپز نامادە بە
- ٢٧٩ ..... بەخشندى شادى دلە
- ٢٨١ ..... رقى دامەگرە
- ٢٨٢ ..... چەند دوعاۋ نزاى بەيانيان
- ٢٨٤ ..... ھەلۆستەپەك

- قورنان..كتىبى بىرۆزە ٢٨٥
- لەسەر بە دەست ھىنانى ناو و دەنگ سور مەبە ٢٨٦
- خوش گوزەرانى ٢٨٧
- بەلاو مەينەتى لە بەرژەومەندى تۆيە ٢٨٨
- بەندايەتى گوى دىرانەو مل كەچانە ٢٨٨
- لە سازادەيى وە بەرمو دارتاشى ٢٨٩
- يەككى لە ھۆكارى دەردە سەرى و خاكە سارى دانىشتە لەگەل پەزاگرانان ٢٩١
- بۆ ئەوانەى بەلا بارن ٢٩٢
- ديمەنى يەكتاپەرستى ٢٩٤
- ھەلوستەيەك ٢٩٩
- بە دەرو دەرون بايەخ بەدە ٣٠٠
- پەنا بۆ خوا ببە ٣٠٣
- ھەر بە خوا پشت ديمەستم ٣٠٤
- لەسەر سى شتان يەك دەنگى ٣٠٥
- ئەوەى دەت چەوسىنيتەو بەدە دەس خوا ٣٠٦
- كىسراو پىرە ژنىك ٣٠٧
- خۆ بە گەم بىنى جارى وايە مايەى تۆكمەيى و تەواويە ٣٠٨
- دەرفىجام سەلماندىان ٣١٣
- چەند ساتى لەگەل گەلۆران ٣١٤
- باومەر پىنگاى رزگارىە ٣١٧
- گاومرگانىش پايە پاين ٣٢٠
- ويستىكى پۇلاين ٣٢١
- سروشى خواپسك ٣٢٢
- لە بژيوى خۆت پەلەى مەكە، ماومى بۆ ديارى كراوہ ٣٢٤
- لە ناو كەردەى بەردارمەو ھۆل بەوہ ٣٢٥
- لە ژيانى خۆت دا چەند كات و ساتىكى بايەخدارت ھەيە ٣٣٠
- سەرنجىك ٣٣٥
- كەردەى جوان پىنگاى بەختەومرە ٣٣٥
- زانستى سود بەخش و زانستى زيان بەخش ٣٣٦
- زۆر بىر كەوہ و زۆر ورد بەوہ ٣٣٩
- دەرونت سەر زەنشت كە ٣٤٠
- لە ژيانى رۆژانەماندا سى ھەلە دوبارە دەبيتەوہ ٣٤٠
- ورياي خۇتان بن ٣٤١
- دۆستايەتى بېرەخسینە ٣٤٢
- بەو زەمىنەدا بخولتوہ و نىشانەو بەلگەى دەسەلاتى خوا وەخوينەوہ ٣٤٤
- لەگەل بىدارانى شەو بىدار بەوہ ٣٤٥

- ھەلۈستەيەك..... ٢٤٦
- بەھەشت سەرمایەى تۆيە..... ٢٤٦
- خۆشەويستى راستەقىيە..... ٢٤٧
- ھەلۈستەيەك..... ٢٤٩
- بارى خۆت گران مەكە شەرىعت سوك و ئاسانە..... ٢٤٩
- بىنەماى دىل گوشادى..... ٢٥١
- ورياي ئەوين بە..... ٢٥٢
- ماقى برايتى..... ٢٥٥
- نەپنى لە گوناھدا.. بەلام گوناھيش نەنجام نەدەى!..... ٢٥٦
- بە دواى رۆزى دايگەرئى و رۇدو چاۋچىۋىكىش مەبە..... ٢٥٦
- ھەلۈستەيەك..... ٢٥٧
- ئىسلام نايىنكى سانايە..... ٢٥٨
- ترست نەبى تۆ پايە يەرزى..... ٢٥٩
- لە جوار شتان خۆت بە دور بگرە..... ٣٦١
- بە پەروەردگارت دىلت بىسرموى..... ٣٦٢
- ئارامى دامركانى ئازارو ناسۆرى دەرونەو ھىۋرە بونە..... ٣٦٢
- دو وشەى بەھادار..... ٣٦٢
- لە بەرھەمەكانى بەلاۋ مەينەتى..... ٣٦٤
- زانست رېنمايى و چارسەرە..... ٣٦٥
- ئومىد واپە سەرنجام خىرو خۆشى بى..... ٣٦٥
- بەختەۋەرى بەھرىيەكى خوايىيە..... ٣٦٥
- خەلگ بە چاكە لىت بدوئ تەمەن درېزىيە..... ٣٦٦
- سەرچاۋەى لاۋاندىنەۋەو شىۋەنەكان..... ٣٦٧
- سەرنجىك..... ٣٦٨
- خوايەكى ئەۋەندە مېھرىبانە ستەم و زۆرى لە كەس ناكا..... ٣٦٨
- بە دەستى خۆت مېزوى خۆت بنوسە..... ٣٧٠
- گوى بۇ وتەى خوا ھەلخە..... ٣٧١
- ھەمويان بە دواى بەختەۋەرىدا دىمگەرئىن بەلام..... ٣٧٦
- ھەلۈستەيەك..... ٣٧٨
- يا بەھەشتە، يا دۆزەخ..... ٣٧٩
- واتاي خۆش گوزمرانى..... ٣٨١
- كەوايە بەختەۋەرى كامەيە؟!..... ٣٨٤
- ھەر وتەى پاك بۇ لاي خوا بەرزە بېتەۋە..... ٣٨٧
- پەروەردگارى تۆ بەم شىۋمىيە گەلانى ستەم كار لە ناو دەبا، بىن گومان گرتتى ئەو توند ئىش و توند
- ئازارە..... ٣٨٩
- ھەلۈيىستى ستەم ئى كراۋان..... ٣٩٠

- ۳۹۰ ..... وتىم: مەن لەبەر دەرگا .....
- ۳۹۱ ..... پىۋىستە ھاۋەلىكت ھەبى .....
- ۳۹۱ ..... ھېمىنى خوازراۋىكى شەرىى و ژىرىيە .....
- ۳۹۲ ..... چەند كەسى خاۋەن شىكۆ بونە پەنچەپۇ .....
- ۳۹۵ ..... دەستەبەر كەردىنى كەردى چاكە تانجى سەرى ژيانى بەختەۋەرانەيە .....
- ۳۹۸ ..... مانەۋەو خۇشگوزمرانى لەۋىتيە نەۋەك لېرە .....
- ۳۹۹ ..... نەيارانى بەرنامەى خوا .....
- ۴۰۲ ..... لە نىرخ و يەھىاى دنيا .....
- ۴۰۴ ..... كىلىلى بەختەۋەرى .....
- ۴۰۵ ..... ھەلۋەستەيەك .....
- ۴۰۶ ..... چۈنپان دىگوزمراند؟ .....
- ۴۰۷ ..... چەند وتەى كاراشنايان دىرپارەى نارامگرى .....
- ۴۱۰ ..... نىمەت پاكى بەرامبەر خوا بى ئومىلت ناك .....
- ۴۱۱ ..... كەسى نارامگر باشترىن بەرھەم ۋەدەست دىنى .....
- ۴۱۳ ..... سەرنچىك .....
- ۴۱۴ ..... ئەگەر دەست كورت و نابوت بوى پەرۋش مەيە، سەنگ و رېزى تۆشتىكى ترە .....
- ۴۱۵ ..... خەم ھەلەمگەر، دۇنيا بە دىتۋانى لە سۈنگەى كىتېب خۇيىنلەۋە پەرە بە بەھرە و تواناكانت بەدى .....
- ۴۱۶ ..... سەخلىم مەيە، دروست كراۋە سەرسورھىنەركانى خوا لەم گەردۈنەۋە خۇيىنەۋە .....
- ۴۲۴ ..... خوايە ھاۋارە خوايە ھاۋارە .....
- ۴۲۶ ..... دىل گران مەيە پۇژگار ھەر جارە بە پىشى خۇى دىنۋىتى .....
- ۴۲۶ ..... نەم دۋانە لە سەر پەروندەى خۇيان كېشەيانە .....
- ۴۲۷ ..... خەمىنى تۆ دۋىمىنت دىل خۇش دەگا .....
- ۴۲۸ ..... گەش بىنى و پىشى بىنى .....
- ۴۳۱ ..... دىگىر مەيە ئەى مەۋف .....
- ۴۳۴ ..... ھەلۋەستەيەك .....
- ۴۴۱ ..... بەرۋىۋى گەيۋى پەزانۋىتى .....
- ۴۴۲ ..... ئەۋەى بېزىرى دىرپىر ناپەزى ۋەدەست ھىنا: .....
- ۴۴۳ ..... سودو قازانچى قايىل بون: .....
- ۴۴۴ ..... لەگەل پەرومىگارت دا بەرپەركانى مەكە: .....
- ۴۴۵ ..... بىرپارىكى تىپەريو فەرمانىكى دادۋەرانە: .....
- ۴۴۵ ..... لە ناھايلى ھىچ داھاتىك بەدەست نايە: .....
- ۴۴۶ ..... بى بەللى لە پەزانۋىتى دايە: .....
- ۴۴۷ ..... ناھايلى دىروازەى گومان و دو دلىيە: .....
- ۴۴۸ ..... پەزانۋىتى دارابى و ئاسۋەدىيە: .....
- ۴۴۹ ..... سوباس گوزارى بەرھەمى پەزانۋىتىيە: .....
- ۴۴۹ ..... بى باۋەرى بەرھەمى ناھايلىيە: .....

- ۴۵۰ ..... ناھايىلى داۋو تەلەي شەيتانەۋە.
- ۴۵۱ ..... رەزانوۋىنى ھەۋا ھەمۇس دەرۋوۋىنى؛
- ۴۵۱ ..... تىرپامانىك
- ۴۵۲ ..... چاۋپۇشى لە ھەلەي دۇستان
- ۴۵۴ ..... بە ھەل زانىنى كات بە تالى و تەندروستى لە پىناۋى خواپەرستى
- ۴۵۵ ..... خوا دۇستى بىرۋادارانە
- ۴۵۶ ..... خەدای پەرۋەردىنى تەخت، زۇر پاكىزە لە ھەرچى ئەۋان بۇي دەللىن
- ۴۵۸ ..... چەند ھىمايەك لە رىگاي تۈيۈمران
- ۴۶۱ ..... پلەۋ پاچە تاقي كىرەنەۋىيە
- ۴۶۲ ..... گەنجىنەي بى بن
- ۴۶۲ ..... ورمىيەك سەرى لە چل چرا دەدا
- ۴۶۴ ..... خويىننەۋەي ئاۋموزو ژىرپىيەكان
- ۴۶۴ ..... گەر نەخۇش كەۋتم خوا چاكەم ئەكەتەۋە
- ۴۶۷ ..... ھۇشتان لەسەر خۇ بى
- ۴۶۷ ..... تەفەنگ بە تارىكى ۋە مەنن
- ۴۶۸ ..... بىرپارى خۇت بدەۋ ھەنگاۋ ھەللىنە
- ۴۶۹ ..... ژيان ھەر بىرىتى نىيە لە دنيا
- ۴۷۰ ..... لوزمو، تەزۋى كارمبا چارسەرىكى كاتىيە، تاكو چەخماخەي رىزگارى لى بىدا
- ۴۷۲ ..... تۇ لەگەل مېھرىبان ترين كەسدا سەۋدا دەكەي
- ۴۷۳ ..... ژيان ھەمۇي شەكەتەيە
- ۴۷۴ ..... سەرنىچىك
- ۴۷۵ ..... مام ناۋىنجىتى ھۇكارى رىزگار بونە
- ۴۷۶ ..... مروۋ ج نەرىتىكى تىدا زالە بەۋە دەناسرى
- ۴۷۷ ..... بەم شىۋىيە رەخساۋى
- ۴۷۷ ..... زىرمكى پىۋىستى بە خۇ پەرپانلنەۋە ھەيە
- ۴۷۹ ..... خۇت ۋەرازىنە بونەۋەر بە رازاۋە دەبىنى
- ۴۸۱ ..... بە سەركەۋىتىكى نىزىك مۇدە بدە
- ۴۸۲ ..... تۇ لە كىنە ھەلگىرتن بەرزىتى
- ۴۸۳ ..... تىرپوانىنىك
- ۴۸۴ ..... زانىست كىلىلى ئاسانكارىيە
- ۴۸۴ ..... ھەمۇ شتى بە خۇي خويىش يە مانا
- ۴۸۵ ..... دل فراۋان ترين كەس
- ۴۸۶ ..... ھىۋاش. ھىۋاش
- ۴۸۷ ..... كە سەبارتە بە سوپاس كىردن لەسەر زۇرى دەستەۋسانى لەسەر كەمى چۇن دەتۋانى
- ۴۸۸ ..... سى تابلىۋ
- ۴۸۹ ..... ھەلۋەستەيەك

- ئەى خەلگىنە ئاسودە بىن..... ٤٩٠
- چاگە كارى بەربەستى توشەتەن بە خراپەيە..... ٤٩١
- چەند پشۇ دانىك يارىدە دەرى رېگا بېرىن..... ٤٩٢
- ھەلۈستەيەك..... ٤٩٦
- لەمۈرگەي سۇما لەم گەردۈنەدا..... ٤٩٧
- ھەنگاۋان بە نەخشە..... ٤٩٧
- تەكەت ئى دىگەم بىي بەرنامە بەسەر مەنبە..... ٤٩٩
- سەنگى تۆ لە خورموشتو باۋمېرت دايە..... ٥٠٠
- ئەۋانە چەند ئاسودە بون..... ٥٠٣
- ئەۋانەش چەند چارە پەش بون..... ٥٠٤
- سەرنجىك..... ٥٠٤
- زەردەخەنەيەك لەسەرەتاۋە..... ٥٠٦
- تېرمانىك..... ٥١٠
- لە كەسايەتى كەسىكى تەردا نە تۈپى تەۋە..... ٥١١
- دىل گۈشراۋان چاۋمېرتى مېھرى خۇدان..... ٥١٢
- بە كام كەردمەۋە ئاسودە دەستى پېۋە بىگەر..... ٥١٣
- ھەريەك لەم دو دەستەيە بەشى خۇيان ۋەردمىگەرن..... ٥١٤
- ھەر كەسەي باۋمېر بە خوا بېنى پى راستى نىشان ئەدا..... ٥١٦
- بەرنامە ۋە پەيام مام ناۋەنجىيە..... ٥١٨
- نە ئەمىيان ۋە ئەۋيان..... ٥٢٠
- سەرنجىك..... ٥٢١
- دۆستانى خوا كىن؟..... ٥٢٢
- خوا لە ئاستى بەندەي خۇيدا مېھرىبانە..... ٥٢٣
- خوا لە شۈپنىكەۋە رۇزى بۇ بەندەي دەنېرئ دەركى پى ناكا..... ٥٢٥
- ھەر خوايە بارانئ دەبارىنئ..... ٥٢٦
- خوا چاترى پى دا..... ٥٢٨
- ئەگەر داۋات كەرد لە خوا بىخۋازە..... ٥٢٩
- خوا دەربارەي بەندەكەنى دىلۋانە..... ٥٣٠
- لە تەنگەنەدا كىن لە فرىامان دىن؟..... ٥٣٢
- سەربوردەي مەرگ..... ٥٣٣
- چەركەيى لېي دوا ناكەۋن ۋە پېش ناكەۋن..... ٥٣٤
- ھەرچى پەناي بۇ بەرن لە غەيرى خوا، بەر پىۋارە..... ٥٣٥
- جارى وايە دەردە، دەبېتە دەرمانى لاشە..... ٥٣٧
- دۆستانى خوا كەرامەت دارن..... ٥٣٧
- نەۋەندە بەسە، خوا شايدەۋ پەشتو پەنا بى..... ٥٣٩
- با خۇراكت حەللەل بىن نزاكەت گىرا دەبى..... ٥٤٠

- ٥٤٣ ..... ھەمو شتێ بە ستایشەوہ پاکانہی پەرورمێنی دمنوێنی.
- ٥٤٦ ..... بە خوای بەرزو توانا قایل بە
- ٥٥٢ ..... زایەلەئێ دۆلێ نەخلە.
- ٥٥٤ ..... چەند خەلاتیک بۆ کۆمەل و دەستەئێ پەکەم.
- ٥٥٦ ..... با روخسارت گرز نەبێ ھەرچەندە تیشکی خۆرت ئێ ون بێ.
- ٥٥٧ ..... بڕیار دان
- ٥٦٠ ..... وەکو چیا بە نەھەژئێ
- ٥٦٣ ..... چی بچێنی ئەوی دمدوریەوہ
- ٥٦٣ ..... باجی وتەئێ بڕیقەدار
- ٥٦٤ ..... ھەسانەوہ لە بەھەشتە
- ٥٦٦ ..... نەرم و نینا ئێ یاریدەدەری بە ئەنجام گەشتنە
- ٥٦٩ ..... سەرنجیک
- ٥٧٠ ..... نیگەرانی ھیچ سودت پێ ناگەبەنئێ
- ٥٧١ ..... ئاسودمیی لەگەل چاوتیری داہ
- ٥٧٢ ..... پێشبینی خراپترین چاومروان کراومکان بکە
- ٥٧٤ ..... نەگەر تواناو تەندروستیت تەواو بو، با دنیا سلاوی ئێ بێ
- ٥٧٦ ..... بەر لەوہی گری دوژمنایەتی کلێ بەستێنی بیکوژنەوہ
- ٥٧٨ ..... لە ریزی ھیچ کەس دامەشکێنە
- ٥٨٤ ..... ج بچێنی ھەر ئەوہ دمدوریەوہ
- ٥٨٥ ..... رەنجی خەلک بەرز بئرخێنە
- ٥٨٦ ..... بارگرانی لاساکاری مەخەرە سەر شانت
- ٥٨٧ ..... ئەگەر باریکت پێ ھەلناگرت شانی مەدە بەرئێ
- ٥٨٨ ..... ئەو ژیانەئێ خۆت بێ بەرنامە بەرئێ مەکە
- ٥٨٨ ..... ناخۆ دمتەوئ بە ھێورمیی و ھێواشی سودو کەلک وەرگری؟
- ٥٨٩ ..... پەرمەدان بە ناز و گۆزی دنیا ئێوہی خاھلاند.
- ٥٩١ ..... تاوەکو ئەو پەری ئاسودمیی و ژبان بەسەر بەی.
- ٦٦٣ ..... نێومرۆک

زیم کتیب

برینیه له زیمونه زیندوه کان و نمونه گهسه کان و په ندوسه برده
 د لرغینه کان و، نه ده بی برزو و تری به نرخی پیاده مزنه کان
 له پیغه بهران و هاده لادن و سونکه و توان و زانایان و،
 دانا یان و هوښمندان، له پوره لوت و پوره لوت و،
 نه وانی پر استه قینه یان مه به ست بووه . تاد لنه وایی نه و که سانه
 بیت، که تودشی کاره سات و نه هاشمی و په شسینی بودن
 له زیانی مرو قایه تیرا .

لوښینګه ی ته فیسیر
 یو څو ګرځو وینو څو ځایونه

هه وینر - شه لاس دادګا - زینر لوتینلی شیرین پالاس

ت: 2518138

موبایل: 07504605122

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

په ښارګ: امین مخلص